JESU CHRISTI
DOMINI NOSTRI
Novum Teſtamentum,

SIVE

Novum Fœdus.

Interprete Theodoro Beza.

Ad fidem Optimarum Editionum recenſitum.

LONDINI,

Excudebat *W. H.* pro Societate Stationariorum, 1699.

le autor

ejo

1806.

Tom. 1

Μονῳ Θεῳ τιμη κ δοξα.

Given at our Court
S.t James's. 1805.
(by his Majesty's comand)
James. P. Minister.

IESU CHRISTI
DOMINI NOSTRI
Novum Testamentum,
SIVE
Novum Foedus.
Interprete Theodoro Beza.

[illegible]

LONDINI.

Excudebat W. H. pro [illegible]

Stationariorum. [illegible]

EVANGELIUM SECUNDUM MATTHÆUM.

CAPUT I.

Genealogia & nativitas Christi.

LIber generationis Jesu
Christi filii Davidis,
filii Abrahami.
2 Abrahamus genuit
Isaacum, Isaacus autem genuit
Jacobum, Jacobus autem ge-
nuit Judam & fratres ejus.
3 Judas autem genuit Pha-
resum & Zaramum è Thamara,
Pharesus autem genuit Esro-
mum, Esromus autem genuit
Aramum.
4 Aramus autem genuit A-
minadabum, Aminidabus au-
tem genuit Naassonem, Naasso
vero genuit Salmonem.
5 Salmo vero genuit Boo-
zum è Rachaba, Boozus autem
genuit Obedem è Rutha, Obe-
dus autem genuit Jessen.
6 Jesse vero genuit Davi-
dem illum regem, David au-
tem rex ille genuit Solomo-
nem ex ea quæ *fuerat uxor*
Uriæ.
7 Solomon vero genuit Ro-
boamum, Roboamus autem ge-
nuit Abiam, Abias autem ge-
nuit Asam.
8 Asas autem genuit Josa-
phatum, Josaphatus autem ge-
nuit Joramum, Joramus autem
genuit Hoziam.
9 Hozias autem genuit Joa-
thamum, Joathamus autem ge-
nuit Achazum, Achazus autem
genuit Ezechiam.
10 Ezechias autem genuit
Manassen, Manasses autem ge-
nuit Amonem, Amon autem
genuit Josiam.
11 Josias autem genuit Je-
choniam & fratres ejus, in
transportatione illa Babylo-
nica.
12 Post transportationem au-
tem illam Babylonicam, Jecho-
nias genuit Salathielem, Sala-
thiel autem genuit Zorobabelem.
13 Zorobabel autem genu-
it Abiudem, Abiud autem genu-
it Eliacimum, Eliacimus au-
tem genuit Azorem.
14 Azor autem genuit Sado-
cum, Sadocus autem genuit
Achimum, Achimus autem ge-
nuit Eliudem.
15 Eliud autem genuit E-
leazarum, Eleazarus autem ge-
nuit Matthanem, Matthan au-
tem genuit Jacobum.
16 Jacob autem genuit Jo-
sephum virum Mariæ, ex qua
genitus est Jesus ille qui dici-
tur Christus.
17 Universæ igitur proge-
nies ab Abrahamo usque ad
Davidem, progenies quatuor-
decim: & à Davide usque ad
transportationem Babylonicam
progenies quatuordecim: & à
transportatione Babylonica us-
que ad Christum progenies
quatuordecim.
18 Jesu vero Christi nati-
vitas ita fuit. Cum enim ma-
ter ejus Maria desponsata esset
Josepho, priusquam ipsi con-
venissent, comperta est præg-
nans esse è Spiritu sancto.
19 Porro Josephus vir ejus,
cum esset justus, & nollet eam
ignominiæ exponere, voluit
clam eam dimittere.
20 Hæc autem cum in ani-

mum induxisset, ecce angelus
Domini in somno apparuit ei,
dicens, Josephe, fili Davidis,
ne metue accipere Mariam uxorem tuam. Nam quod in ea
genitum est, ex Spiritu sancto
est.
21 Pariet autem filium, &
vocabis nomen ejus Jesum. Ipse enim liberabit populum suum
ex peccatis ipsius.
22 Totum hoc autem factum
est, ut impleretur quod ait
Dominus per Prophetam dicentem.
23 Ecce, virgo illa prægnans erit, & pariet filium, &
vocabis nomen ejus Emmanuel:
quod est, si interpreteris, Nobiscum Deus.
24 Expergefactus autem Josephus ex somno fecit ut ei imperarat angelus Domini, & accepit uxorem suam.
25 Sed non cognovit eam,
quo usque peperisset filium illum suum primogenitum: vocavitque nomen ejus Jesum.

CAP. II.

Magi Christum adorant. Josephus Angeli monitu fugit cum Jesu & matre in Ægyptum. Infanticidium.

Cum ergo natus esset Jesus
in ea Bethleema quæ est
Judææ, temporibus Herodis regis, ecce, magi ab Oriente advenerunt Hierosolymam.
2 Dicentes, Ubi est ille rex
Judæorum qui natus est? vidimus enim ejus stellam in Oriente, & venimus ut adoremus
eum.
3 His autem auditis Herodes
rex turbatus est, & tota Hyerosolyma cum eo.
4 Et congregatis omnibus
primariis sacerdotibus, & scribis populi, percontatus est ab
eis ubi Christus ille nasciturus
esset.
5 At illi dixerunt ei, In ea
Bethleema quæ est Judææ. Sic
enim scriptum est per prophetam.
6 Et tu Bethleema terra Judæ, nequaquam minima es inter duces Judæ: ex te enim exibit dux qui pascet populum
illum meum Israelem.
7 Tum Herodes clam vocatis magis exquisivit ab eis quo
tempore stella apparuisset.
8 Et eis Bethleemam dimissis, dixit, Profecti, penitus
exquirite de puerulo illo: postquam autem *illum* inveneritis,
renunciate mihi, ut & ego veniam & adorem eum.
9 Ipsi vero, audito rege, profecti sunt: & ecce, stella quam
viderant in Oriente, præibat
eis, donec venit stetitque supra
locum in quo erat puerulus ille.
10 Visa autem stella gavisi
sunt gaudio magno valde.
11 Et ingressi domum, invenerunt puerulum cum Maria
matre ipsius, & prostrati adoraverunt eum: apertisque thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, & thus, & myrrham.
12 Et divinitus admoniti in
somnio ne reverterentur ad
Herodam, per aliam viam
regressi sunt in regionem suam.
13 Ipsis autem regressis, ecce,
Angelus Domini apparet in
somnio Josepho, dicens, Expergefactus accipe puerulum &
matrem ejus, & fuge in Ægyptum: & esto illic usquedum
dixero tibi. Futurum est enim
ut Herodes quærat puerulum,
ad eum perdendum.
14 Ille vero expergefactus accepit puerulum & matrem ejus
nocte, & secessit in Ægyptum.
15 Et fuit illic usque ad obitum Herodis: ut impleretur
quod aid Dominus per prophetam, dicentem, Ex Ægypto vocavi filium meum.
16 Tum Herodes, cum vi-

dissee se illusum esse à magis; excanduit valde: & missis *carnificibus* interemit omnes pueros qui erant in Bethleem, & in omni confinio ejus, à bimulis & infra, secundum tempus quod exquisierat ex magis.

17 Tunc impletum fuit quod ait Dominus per Hieremiam prophetam, dicentem,

18 Vox in Rama audita est, lamentatio & fletus & ejulatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolationem admittere, *de eo* quod non sint.

19 Quum autem obiisset Herodes, ecce angelus Domini in somnio apparet Josepho in Ægypto.

20 Dicens, Experrectus accipe puerulum & matrem ejus, & proficiscere in regionem Israelis. Mortui sunt enim qui petebant animam pueruli.

21 Ille vero experrectus accepit puerulum & matrem ipsius, & venit in regionem Israelis.

22 Quum autem audisset Archelaum regnare in Judæa pro Herode patre suo, timuit illuc abire: verum Divinitus admonitus in somnio, secessit in partes Galilææ.

23 Et quum eo venisset, habitavit in urbe quæ dicitur Nazareth: ut impleretur quod dictum est per prophetas, fore ut Nazarenus vocaretur.

CAP. III.

Doctrina & vita Johannis, à quo Christus baptizatus.

TEmporibus autem illis adfuit Johannes Baptista prædicans in deserto Judææ.

2 Dicensque, Resipiscite; appropinquavit enim regnum cœlorum.

3 Nam hic est ille de quo dictum est per Esaiam prophetam, dicentem, Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.

4 Ipse vero Johannes habebat vestimentum suum è pilis camelinis, & zonam coriaceam circum lumbos suos: alimentum autem ejus erat locustæ & mel agreste.

5 Tunc exivit ad eum Hierosolyma, & tota Judæa, totaque regio circum jacens Jordani,

6 Et baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata sua.

7 Quum vidisset autem multos ex Pharisæis & Sadducæis venientes ad baptismum suum, dixit eis, Progenies viperarum quis vobis præmonstravit ut fugeretis à futura ira?

8 Ferte igitur fructus convenientes resipiscentiæ:

9 Et ne putate *vobis* dicendum apud vos ipsos, Patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis, Deum posse etiam ex lapidibus istis excitare liberos Abrahamo.

10 Jam vero etiam securis ad radicem arborum posita est. Omnis igitur arbor non ferens fructum bonum exciditur, & in ignem abjicitur.

11 Ego quidem baptizo vos aqua ad resipiscentiam: is vero qui pone me venit validior me est, cujus non sum dignus qui soleas portem: ipse vos baptizabit Spiritu sancto & igne.

12 Cujus ventilabrum *est* in manu sua, & *qui* perpurgabit aream suam: & coget triticum suum in horreum, paleam autem exuret igni inextincto.

13 Tunc advenit Jesus à Galilæa ad Jordanem ad Johannem, ut baptizaretur ab eo.

14 At Johannes obnixe prohibebat eum, dicens, Mihi opus est ut à te baptizer, & tu venis ad me?

15 Respondens autem Jesus

 dixit

dixit ad eum, Omitte *me* nunc:
ita enim decet nos implere
omnem justitiam, Tunc omit-
tit eum.
16 Et baptizatus Jesus as-
cendit statim ex aqua: & ecce
aperti sunt ei cœli, & vidit
Spiritum Dei descendentem
quasi columbam, & venientem
super ipsum.
17 Et ecce vox *adfuit* è cœ-
lis dicens, Hic est filius ille
meus, dilectus ille, in quo
acquiesco.

CAP. IV.

Christus jejunans tentatur à diabolo, quo victo inchoat suum ministerium.

TUnc Jesus subductus fuit
in desertum à Spiritu, ut
tentaretur a diabolo.
2 Et cum jejunasset dies qua-
draginta, & noctes quadragin-
ta. postea esuriit.
3 Et cum venisset ad eum
tentator, dixit, Si filius es Dei,
dic ut isti lapides panes fiant.
4 At ille respondens dixit,
Scriptum est, Non solo pane
vivet homo, sed ex quovis
verbo prodeunte per os Dei.
5 Tunc assumit eum diabo-
lus in Sanctam urbem & statuit
eum super pinnas templi:
6 Dixitque ei, Si filius es
Dei, dejice teipsum deorsum:
nam scriptum est, Angelis suis
mandabit de te, & *ipsi* attol-
lent te in manus, ne quando
offendas ad lapidem pedem
tuum.
7 Dixit ei Jesus, Vicissim
scriptum est, Non tentabis Do-
minum Deum tuum.
8 Rursum assumit enim dia-
bolus in montem sublimem
valde, & ostendit ei omnia
regna mundi & gloriam eo-
rum.
9 Dixitque ei, Hæc omnia
tibi dabo, si prostratus adora-
veris me.
10 Tunc dicit ei Jesus, Abi
Satana: scriptum est enim,
Dominum Deum tuum adora-
bis, & ei soli servies.
11 Tunc omittit eum dia-
bolus: & ecce, angeli accesse-
runt, & ministrabant ei.
12 Cum audisset autem Je-
sus Johannem traditum esse *in
custodiam*, reddit in Galilæam.
13 Et relicta Nazareth, ve-
nit & habitavit in Capernau-
mo *urbe* maritima, in finibus
Zabulon & Nepthalim:
14 Ut impleretur quod di-
ctum est per Esaiam prophe-
tam, dicentem.
15 Terra Zabulon & terra
Nepthalim, *ad* viam maris
secus Jordanem, Galilæa Gen-
tium:
16 Populus positus in tene-
bris vidit lucem magnam; &
positis in regione & umbra
mortis lux exorta est.
17 Ex eo tempore cœpit
Jesus prædicare, & dicere, Re-
sipiscite: appropinquavit e-
nim regnum cœlorum.
18 Ambulans autem Jesus
ad mare Galilææ, vidit duos
fratres, Simeonem, qui dictus
est Petrus, & Andream fra-
trem ejus, jacientes rete in ma-
re (erant enim piscatores.)
19 Et dicit *eis*, Sequimini
me, & faciam vos piscatores
hominum:
20 Illi vero statim omissis
retibus secuti sunt eum.
21 Tunc progressus illinc,
vidit alios duos fratres, Jaco-
bum filium Zebedæi, & Johan-
nem fratrem ejus, in navi-
gio cum Zebedæo patre suo,
sarcientes retia sua: & voca-
vit eos.
22 Illi autem statim omisso
navigio & patre suo secuti
sunt eum.
23 Et obivit totam Galilæ-
am Jesus, docens in synagogis
ipsorum, & prædicans evan-
gelium regni, & sanans quem-
vis

vis morbum & quemvis languorem in populo.
24 Tunc emanavit fama ipsius in totam Syriam: & obtulerunt ei omnes male affectus, variis morbis & cruciatibus detentos, & dæmoniacos, & lunaticos, & paralyticos: sanavitque eos.
25 Et secuti est eum turba multa à Galilæa ac Decapoli & Hierosolymis & Judæa & *regionibus* trans Jordanem *sitis*.

C A P. V.

Concio Christi in monte, complexa octo beatitudines & explicationem legis.

CUm vidisset autem turbam, ascendit in montem: & cum consedisset, adierunt eum discipuli ejus.
2 Tunc aperto ore suo docebat eos, dicens.
3 Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cœlorum.
4 Beati qui lugent: quoniam ipsi solamen recipient.
5 Beati qui sunt mites: quoniam ipsi terram hæreditario jure obtinebunt.
6 Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam: quoniam ipsi saturabuntur.
7 Beati qui sunt misericordes: quoniam ipsis misericordia tribuetur.
8 Beati qui sunt mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.
9 Beati qui sunt pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur.
10 Beati quos persequuntur *homines* justitiæ causa: quoniam ipsorum est regnum cœlorum.
11 Beati eritis cum vos conviciis affecerint, & persecuti fuerint, & mentientes dixerint quidvis mali adversus vos, propter me.
12 Gaudete & exultate: quoniam merces vestra multa est in cœlis: ita enim persecuti fuerunt prophetas qui *fuerunt* ante vos.
13 *Vos* estis sal terræ, quod si sal infatuatus fuerit, quo salietur? ad nihil valet amplius nisi ut abjiciatur foras, & conculcetur à quibusvis.
14 Vos estis lux mundi. Non potest urbs occultari supra montem posita.
15 Neque accendunt lucernam, & ponunt eam subter modium, sed in candelabrum: & splendet omnibus qui sunt in domo.
16 Ita splendeat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, glorificentque Patrem illum vestrum qui *est* in cœlis.
17 Ne existimate me venisse ut dissolvam Legem, aut Prophetas: non veni ut *eam* dissolvam, sed ut *eam* impleam.
18 Amen quippe dico vobis, usquedum præterierit cœlum & terra, iota unum aut unus apex nequaquam præterierit ex Lege, usquedum omnia facta fuerint.
19 Quisquis igitur solverit unum ex mandatis hisce minimis, & ita docuerit homines minimus vocabitur in regno cœlorum: quisquis autem fecerit & docuerit, iste magnus vocabitur in regno cœlorum.
20 Dico enim vobis, nisi abundaverit vestra justitia plus quam *illa* Scribarum & Pharisæorum, vos nequaquam ingressuros in regnum cœlorum.
21 Audistis dictum fuisse à veteribus, Non occides: quisquis autem occiderit, tenebitur judicio.
22 Ego vero dico vobis, Quicunque irascitur fratri suo temere, tenebitur judicio: quicunque vero dixerit fratri suo, Raca, tenebitur consessu: quisquis autem dixerit, Fatue, tenebi-

tenebitur gehenna ignis.
23 Igitur si munus tuum attuleris ad altare, & illinc memineris fratrem tuum habere aliquid contra te,
24 Omitte illic munus tuum coram altari, & abi: primum reconciliator fratri tuo, & tunc ubi veneris offer munus tuum.
25 Esto amicus adversario tuo cito dum es in via cum eo, nequando te tradat adversarius judici, & judex te tradat ministro, & in custodiam conjiciaris.
26 Amen dico tibi, Nequaquam exibis illinc usquedum reddideris ultimum quadrantem.
27 Audistis dictum fuisse à veteribus, Non mœchaberis.
28 Ego vero dico vobis, Quicunque aspicit mulierem ut eam concupiscat, jam adulteravit eam in corde suo.
29 Quod si occulus tuus dexter facit ut tu offendas, erue eum, & abjice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum ex membris tuis, ac non totum corpus tuum conjiciatur in gehennam.
30 Et si dextera tua manus facit ut tu offendas, exscinde eam, & abjice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum ex membris tuis, ac non totum corpus tuum conjiciatur in gehennam.
31 Dictum est autem, Quisquis dimiserit uxorem suam, det ei libellum abscessionis.
32 Ego vero dico vobis, Quisquis dimiserit uxorem suam, extra rationem scortationis, facitur ea mœchetur: & quisquis dimissam duxerit, mœchatur.
33 Rursum audistis dictum fuisse veteribus, Non pejerabis, sed reddes Domino quæ tu juraveris.
34 Ego vero dico vobis, Ne jurate omnino: neque per cœlum, quia thronus Dei est:
35 Neq; per terram: quia scabellum est pedum ejus: neque per Hierosolymam, quia urbs est magni regis.
36 Neq; per caput tuum jures, quia non potes unum capillum album aut nigrum facere.
37 Esto autem sermo vester, Etiam etiam, Non non, quod autem supra hæc redundat, à malo est.
38 Audistis dictum fuisse, Occulum pro oculo, & dentem pro dente.
39 Ego vero dico vobis, Ne obsistite improbo: sed qui te cædet in dexteram tuam maxillam, obverte ei & alteram:
40 Et ei qui velit tecum contendere, ac tunicam tuam capere, dimitte illi etiam pallium.
41 Et quisquis te angariabit ad milliare unum, abi cum eo duo.
42 Petenti abs te dato: & volentem mutuare abs te ne aversere.
43 Audivistis dictum fuisse, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.
44 Ego vero dico vobis, Diligite inimicos vestros, benedicite iis qui devovent vos, benefacite iis qui oderunt vos, & precamini pro iis qui vobis infesti sunt & persequuntur vos:
45 Ut sitis filii Patris illius vestri qui est in cœlis: facit enim ut sol suus exoriatur super malos ac bonos, & pluit super justos & injustos.
46 Nam si dilexeritis eos qui diligunt vos, quam mercedem habebitis? nonne & publicani idem faciunt?
47 Etsi complexi fueritis fratres vestros solum, quid amplius

pliis facitis ? nonne & pub-
licani ita faciunt ?
48 Estote igitur vos per-
fecti, ut Pater vester qui est
in cœlis perfectus est.

CAP. VI.

De eleemosyna, oratione Dominica, jejunio, mammona, & regno Dei.

ATtendite ne justitiam ve-
stram exerceatis coram
hominibus, ut spectemini ab
eis: alioquin mercedem non
habebitis apud Patrem vestrum
qui *est* in cœlis.
2 Itaque quum præstabis e-
leemosynam, ne curato buc-
cina cani coram *te*, sicut hy-
pocritæ faciunt in synagogis &
in plateis, ut gloriam conse-
quantur ab hominibus. Amen
dico vobis, retulerunt merce-
dem suam.
3 Cum vero tu das eleemo-
synam, ne noverit sinistra tua
quid faciat dextera tua:
4 Ut si tua eleemosyna in
occulto: Pater autem tuus qui
te aspicit in occulto, reddet ti-
bi in propatulo.
5 Et cum precaberis, ne esto
ut hypocritæ: amant enim in
conventibus & in angulis pla-
tearum stantes precari, ut ap-
pareant hominibus. Amen di-
co vobis, retulerunt mercedem
suam.
6 Tu vero cum precaris,
introito in conclave tuum, &
clauso ostio tuo precare Pa-
trem tuum in occulto: & Pa-
ter tuus qui *te* aspicit in oc-
culto, reddet tibi in propa-
tulo.
7 Precantes autem ne eadem
blaterate ut Ethnici: putant
enim fore ut sua illa loquaci-
tate exaudiantur.
8 Ne igitur ipsis assimilami-
ni: novit enim Pater ille
vester, quibus sit vobis opus
antequam vos petatis ab eo.
9 Vos igitur ita precamini,
PATER noster qui es in cœ-
lis, sanctificetur nomen tuum.
10 Veniat regnum tuum:
fiat voluntas tua, sicut in cœ-
lo, *ita* etiam in terra.
11 Panem nostrum quoti-
dianum da nobis hodie.
12 Et remitte nobis debita
nostra, sicut & remittimus de-
bitoribus nostris.
13 Et ne nos inducas in ten-
tationem, sed libera nos ab
illo malo. Quia tuum est reg-
num, & potentia, & gloria in
secula. Amen.
14 Nam si remiseritis ho-
minibus suos lapsus, remittet
etiam vobis Pater ille vester
cœlestis:
15 Sin autem non remiseri-
tis hominibus ipsorum lapsus,
nec Pater vester remittet vo-
bis offensas vestras.
16 Cum autem jejunatis, ne
estote ut hypocritæ tetrico
vultu: deformant enim facies
suas, ut appareant hominibus
jejunare. Amen dico vobis,
retulerunt mercedem suam.
17 Tu vero, cum jejunas,
unge caput tuum, & faciem
tuam lava:
18 Ut ne appareas homini-
bus jejunare, sed Patri tuo qui
est in occulto: & Pater tuus,
qui aspicit in occulto, reddet
tibi in propatulo.
19 Ne thesauros recondite
in terra, ubi tinea & erosio
corrumpit, & ubi fures perfo-
diunt ac furantur.
20 Sed recondite vobis the-
sauros in cœlo, ubi neq; tinea
neque erosio corrumpit, & ubi
fures non perfodiunt, neque
furantur.
21 Nam ubi est thesaurus
vester, illic erit etiam cor ve-
strum.
22 Lucerna corporis est o-
culus. Itaque si oculus tuus
simplex fuerit, totum corpus
tuum lucidum erit:

23 Sin autem oculus tuus malus fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Ergo si lumen quod est in te, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ?

24 Nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum habebit odio, & alterum diliget: aut uni adhærebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire & mammonæ.

25 Propterea dico vobis, ne estote soliciti de anima vestra, quid esuri sitis, aut quid bibituri, neque de corpore vestro, qua re sitis induendi. Nonne anima plus est quam alimentum, & corpus quam vestitus?

26 Intuemini in volucres cœli: non enim serunt, neque metunt, neque cogunt in horrea, sed Pater ille vester cœlestis alit eas: nonne vos multo præstatis eis?

27 Quis autem ex vobis solicite cogitando potest apponere ad staturam suam cubitum unum?

28 Ac de vestitu quid soliciti estis? discite quomodo lilia agrorum augescent: non fatigantur, neque nent.

29 Sed dico vobis, ne Solomonem quidem cum universa gloria sua sic amictum fuisse ut unum ex istis.

30 Quod si herbam agri, quæ hodie exstat, & cras in clibanum conjicitur, Deus ita circumvestit, nonne vos multo magis, ô exigua fide præditi?

31 Ne igitur estote soliciti, dicentes, Quid edemus, aut quid bibemus, aut quo amiciemur?

32 (Nam omnia ista gentes requirunt) novit enim Pater ille vester cœlestis vos indigere his omnibus.

33 Sed quærite primo regnum Dei & justitiam ejus, & ista omnia adjicientur vobis.

34 Ne igitur estote soliciti de crastino: nam crastinus *dies* solicitus erit de *rebus* suis: sufficit diei sua vexatio.

CAP. VII.

Non judicandum de proximo. Sanctum canibus non dandum. Via lata & arcta. Prophetæ ex fructu discernendi. Domus quæ bene & quæ male fundata.

NE judicate, ut ne judicemini.

2 Quo enim judicio judicatis, judicabimini: & qua mensura metimini, *eadem* contra metietur vobis.

3 Quid autem spectas festucam quæ est in oculo fratris tui, trabem vero quæ est in oculo tuo non animadvertis?

4 Aut quomodo dices fratri tuo, Sine ejiciam festucam ex oculo tuo; & ecce trabes in oculo tuo?

5 Hypocrita, ejice primum trabem illam ex oculo tuo, & tum dispicies ut ejicias festucam ex oculo fratris tui.

6 Ne date *quod* sanctum *est* canibus, nec projicite margaritas vestras coram porcis: nequando conculcent eas pedibus suis, & conversi lacerent vos.

7 Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis.

8 Quisquis enim petit, accipit: & qui quærit, invenit: & ei qui pulsat, aperietur.

9 Nam quis est ex vobis homo, qui si filius ejus petierit ab eo panem, det ei lapidem?

10 Et si piscem petierit, num serpentem dabit ei?

11 Si vos igitur, qui mali estis, nostris dona bona dare liberis vestris, quanto magis Pater ille vester, qui est in cœlis, dabit bona iis qui petierint ab ipso.

12 Quæ-

12 Quæcunque igitur volueritis ut faciant vobis homines, ita & vos facite eis: ista enim est Lex & Prophetæ.

13 Introite per angustam portam quoniam lata est porta & spatiosa via quæ abducit in exitium, multique sunt qui introeunt per eam.

14 Quia angusta est porta, & stricta via quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniant eam.

15 Cavete vero vobis à pseudoprophetis, qui veniunt ad vos cum vestimentis ovium, sed intrinsecus sunt lupi rapaces.

16 A fructibus eorum agnoscetis eos. Num colligunt ex spinis uvam, aut ex tribulis ficus?

17 Ita omnis arbor bona fert fructus bonos: putris autem arbor fert fructus putres.

18 Non potest arbor bona fructus malos ferre, neq; arbor mala fructus bonos ferre.

19 Quæcunque arbor non fert fructum bonum, exciditur, & in ignem conjicitur.

20 Nempe igitur ex fructibus ipsorum agnoscetis eos.

21 Non quisquis dicit mihi, Domine, Domine, introibit in regnum cœlorum, sed qui facit quod vult Pater meus qui in cœlis est.

22 Multi dicent mihi die illo, Domine, Domine, nonne *per* nomen tuum prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & *per* nomen tuum multas virtutes edidimus?

23 Tunc autem profitebor eis, Certe nunquam novi vos, discedite à me qui operam datis transgressioni legis.

24 Quisquis igitur audit ex me sermones istos, & eos præstat, assimilabo eum viro prudenti, qui ædificavit domum suam super petram.

25 Decidit autem nimbus, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & inciderunt domui illi: sed non cecidit: fundata enim fuerat super petram.

26 Et quisquis audit ex me hos sermones, & eos non præstat, assimilabitur viro fatuo, qui ædificavit domum suam super arenam:

27 Descendit autem pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & impegerunt in domum illam: & cecidit, & fuit casus ejus magnus.

28 Factum est autem, cum finisset Jesus sermones istos, ut percelleretur turba super doctrina ipsius.

29 Docebat enim eos ut habens authoritatem, non autem ut Scribæ.

CAP. VIII.

Leprosus, Centurionis puer & Socrus Petri sanantur. Sedatur tempestas à Christo, & dæmones ex hominibus ejecti in porcos ruunt.

DEscendentem autem eum è monte, sequuta est turba multa.

2 Et ecce, leprosus cum venisset adoravit eum, dicens, Domine, si velis, potes me purgare.

3 Extensaque manu tetigit eum Jesus, dicens, Volo purgator. Statim igitur purgata fuit ejus lepra.

4 Tunc dicit ei Jesus, Vide *ut* nulli dicas: sed abi, ostende te sacerdoti, & offer donum illud quod imperavit Moses, *ut hoc sit* eis testimonio.

5 Ingressum autem Jesum Capernaum adiit Centurio, precans eum.

6 Et dicens, Domine, puer meus projectus est domi paralyticus, & vehementer torquetur.

7 Tunc dicit ei Jesus, Ego, cum

cum venero, sanabo eum.

8 Et respondens Centurio dixit, Domine, non sum dignus ut sub tectum meum ingrediaris: sed solum loquere, & sanabitur puer meus.

9 Et enim ego sum homo sub potestate *constitutus*, habens sub me milites: & dico huic, Proficiscere, & proficiscitur: & alteri, Veni, & venit: & servo meo, Fac hoc, & facit.

10 *Hæc* autem cum audisset Jesus, miratus est; & dixit iis qui sequebantur, Amen dico vobis, ne in Israele quidem tantam fidem inveni.

11 Dico autem vobis, multos ab Oriente & Occidente venturos, & accubituros cum Abrahamo & Isaaco & Jacobo in regno cœlorum.

12 Filios vero regni ejectum iri in tenebras illas exteras; illic erit fletus & stridor dentium.

13 Et dixit Jesus Centurioni, Abi, & ut credidisti, fiat tibi. Sanatusque est puer ejus eo ipso momento.

14 Et cum venisset Jesus domum Petri, vidit socrum ejus in lecto projectam, & febricitantem;

15 Tetigitque manum ejus, & dimisit eam febris: & surrexit, ac ministravit eis.

16 Cum autem serum *diei* esset, obtulerunt ei dæmoniacos multos, & ejecit spiritus verbo, omnesque male habentes sanavit:

17 Ut impleretur quod dictum est per Esaiam prophetam, dicentem, Ipse invalitudines nostras accepit, & morbos portavit.

18 Cum vidisset autem Jesus turbam multam circum sese, jussit ut abiretur in ulteriorem *ripam*.

19 Et cum accessisset quidam Scriba, dixit ei, Magister sequar te quocunque abieris.

20 Tunc dicit ei Jesus, Vulpes habent lustra, & volucres cœli nidos; filius autem hominis non habent ubi caput reclinet.

21 Alius autem ex discipulis ejus dixit ei, Domine, permitte mihi primum abire, & sepelire patrem meum.

22 Jesus autem dixit ei, Sequere me, & sine ut mortui sepeliant mortuos suos.

23 Ipsum autem ingressum in navigium, secuti sunt eum discipuli ejus.

24 Et ecce concussio magna facta est in mari, adeo ut navis operiretur fluctibus: ipse vero dormiebat.

25 Et accedentes discipuli excitaverunt eum, dicentes, Domine, serva nos, perimus.

26 *Ipse* vero dixit eis, Quid timidi estis, ô exigua fide præditi? Tunc experrectus objurgavit ventos & mare: & facta est tranquillitas magna.

27 Homines autem illi mirati sunt, dicentes, Qualis est iste, quod venti quoque & mare auscultant ei?

28 Et cum venisset ipse ad ulteriorem ripam, in regionem Gergesenorum, occurrerunt ei duo dæmoniaci, è monumentis prodeuntes, sævi valde, adeo ut non valeret quisquam præterire per viam illam.

29 Et ecce clamarunt, dicentes, Quid nobis tecum, Jesu fili Dei? venisti huc vexatum nos ante constitutum tempus?

30 Erat autem longe ab eis grex porcorum multorum pascens.

31 Dæmones vero precabantur eum, dicentes, Si ejicis nos permitte nobis abire in gregem porcorum illorum.

32 Et ait eis, Abite. Illi

vero

vero egressi abierunt in illum
gregem porcorum: & ecce,
ruit totus ille grex porcorum
è præcipitio in mare, & mor-
tui sunt in aquis.
33 Pastores autem fugerunt:
& cum abiissent in urbem, re-
nunciarunt omnia, & quæ dæ-
moniacis facta fuerant.
34 Et ecce, tota urbs illa
exivit in occursum Jesu: &
cum vidissent eum, rogarunt
ut digrederetur à finibus suis.

CAP. IX.

Christus peccata & paralysin solvit, Matthaeum vocat, quinque edit miracula, & in multa messe operarios jubet petere.

INgressus igitur navigium,
trajecit, & venit in suam
urbem.
2 Et ecce, obtulerunt ei pa-
ralyticum in lecto projectum:
cumque vidisset Jesus fidem
eorum, dixit paralytico, Con-
fide fili, remissa sunt tibi pec-
cata tua.
3 Et ecce, quidam è Scribis
dicebant apud se, Iste blas-
phemat.
4 Et cum vidisset Jesus co-
gitationes eorum dixit, quid
cogitatis mala in cordibus ve-
stris?
5 Utrum enim est facilius,
dicere, Remissa sunt tibi pec-
cata, an dicere. Surge & am-
bula?
6 Ut autem sciatis potesta-
tem habere Filium hominis in
terra remittendi peccata (tunc
dixit paralytico) Surge, attolle
tuum lectum, & abi domum
tuam.
7 Tunc *ille* surrexit, abiit-
que domum suam.
8 Turba vero cum *hoc* vi-
disset, mirata est, & glorifica-
vit Deum, qui dedisset talem
potestatem hominibus.
9 Et cum digrederetur Jesus
illinc, vidit quendam seden-
tem ad telonium, qui Matthæ-
us dicebatur, & dixit ei, Se-
quere me. Atque *is* surgens se-
cutus est eum.
10 Et ecce factum est cum
Jesus accumberet domi *illius*,
ecce, multi publicani & pec-
catores qui venerant, simul ac-
cubuerant cum Jesu & discipu-
lis ejus.
11 Quum autem *id* vidissent
Pharisæi, dixerunt discipulis
ejus, Quare cum publicanis &
peccatoribus edit doctor ille
vester?
12 Jesus autem cum hoc au-
disset, dixit eis, Iis qui valent
non est opus medico, sed iis
qui male *se* habent.
13 Ite vero & discite quid
sit: Miserationem volo, &
& non sacrificium: non enim
veni vocatum justos, sed pec-
catores ad resipiscentiam.
14 Tunc adeunt eum disci-
puli Johannis, dicentes, Quare
nos & Pharisæi multum jeju-
namus, discipuli vero tui non
jejunant?
15 Et dixit eis Jesus, Num
possunt filii thalami lugere
quamdiu cum eis est sponsus?
aderunt autem dies cum tol-
letur ab eis sponsus, & tunc
jejunabunt.
16 Nullus autem indit pan-
niculum novum in vestimen-
tum vetus: illud enim ipsius
supplementum tollit *aliquid* ex
illo vestimento, & fit pejor
fissura.
17 Neque injiciunt vinum
novum in utres veteres: alio-
qui rumpuntur utres, & *tum*
vinum effunditur, tum utres
pereunt: sed injiciunt vinum
novum in utres recentes, &
utraque conservantur.
18 Hæc eo loquente ipsis,
ecce, quidam præfectus *syna-
goga* venit, & adoravit eum,
dicens, Filia mea modo de-
functa est: sed veni & impo-
ne

ne manum tuam super eam, &
vivet.
19 Tunc surgens Jesus se-
cutus est eum, & discipuli e-
jus.
20 Et ecce mulier sanguinis
profluvio laborans à duode-
cim annis, accedens à tergo,
tetigit fimbriam vestimenti il-
lius.
21 Dicebat enim apud se,
Si solum tetigero vestimentum
ejus, liberabor.
22 Jesus vero conversus &
intuitus eam, dixit confide fi-
lia : fides tua te liberavit. Et
liberata fuit mulier ab eo mo-
mento.
23 Et cum venisset Jesus
domum præfecti *synagogæ*, vi-
dissetque tibicines & turbam
tumultuantem.
24 Dicit eis, Recedite, non
enim mortua est puella, sed
dormit. Et deridebant eum.
25 Cum autem fuisset ejecta
turba, ingressus prehendit ma-
num ejus: & surrexit adoles-
centula.
26 Et exiit hæc fama in to-
tam illam regionem.
27 Cumque digrederetur il-
linc Jesus, secuti sunt eum duo
cæci, clamantes, & dicentes,
Miserere nostri, fili David.
28 Cum autem venisset do-
mum, adierunt eum cœci illi,
& dicit eis Jesus, Creditis me
hoc posse facere ? Dicunt ei,
Etiam, Domine.
29 Tunc tetigit oculos eo-
rum, dicens, Secundum fidem
vestram fiat vobis.
30 Et aperti sunt oculi eo-
rum : & graviter interminatus
est eis Jesus, dicens, Videte ne-
mo sciat.
31 At illi egressi sparserunt
ejus famam in tota illa regione.
32 Ipsis autem egredienti-
bus, ecce obtulerunt ei homi-
nem mutum, dæmoniacum.
33 Et ejecto dæmonio locu-
tus est mutus : & mirata est
turba, dicens, Nunquam ap-
paruit tale quidpiam in Israele.
34 Pharisæi vero dicebant,
Per principem dæmoniorum
ejicit dæmonia.
35 Et obibat Jesus urbes
omnes ac vicos, docens in sy-
nagogis eorum & prædicans
Evangelium regni , & sanans
quemvis morbum, & quem-
vis languorem in populo.
36 Cum vidisset autem tur-
bam, commiseratione intime
commotus est super eis, quod
essent dissipati & disjecti quasi
oves non habentes pastorem.
37 Tunc dicit discipulis su-
is, Ipsa quidem messis multa,
operarii autem pauci.
38 Rogate igitur Dominum
messis ut emittat operarios in
messem suam.

CAP. X.

Vocatio duodecim Apostolorum, illorumque persecutio, consolatio, & summaria instructio.

TUnc advocatis duodecim
discipulis suis, dedit eis
potestatem adversus spiritus
impuros, ut ejicerent eos, &
sanarent omnem morbum &
omnem languorem.
2 Porro duodecim Aposto-
lorum nomina sunt hæc : Pri-
mus, Simon qui dicitur Petrus,
& Andreas frater ejus ? Jaco-
bus filius Zebedæi, & Johan-
nes frater ejus.
3 Philippus , & Bartholo-
mæus , Thomas, & Matthæus
ille publicanus : Jacobus *filius*
Alphæi , & Lebbæus cogno-
minatus Thaddæus ,
4 Simon Cananites, & Judas
Iscariotes, qui etiam prodidit
eum.
5 Hos duodecim misit Jesus,
& addidit eis mandata, dicens,
In viam Gentium ne abieris,
& in urbem Samaritanorum ne
ingrediamini :

6 Sed proficiscimini potius ad oves perditas domus Israelis.
7 Iter facientes vero proclamata, dicentes, Appropinquavit regnum cœlorum.
8 Ægrotos sanate, leprosos purgate, mortuos suscitate, dæmonia ejicite: dono accepistis, dono date.
9 Ne comparate aurum, neque argentum, neque es in zonis vestris:
10 Neque peram ad iter, neque binas tunicas, neque soleas, neque baculum: nam dignus est operarius alimento suo.
11 In quamcunque vero urbem aut vicum introi eritis, exquirite quis in ea sit dignus: & illic manete usquedum exeatis.
12 Introeuntes autem domum salutate eam.
13 Et si quidem fuerit domus digna, venito pax vestra super eam: sin autem non fuerit digna, pax vestra ad vos revertitor.
14 Et quicunque non exceperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes domo aut ex urbe illa, excutite pulverem pedum vestrorum.
15 Amen dico vobis, Tolerabilior erit conditio terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicii quam urbis illius.
16 Ecce, ego mitto vos ut oves in medium luporum: estote igitur prudentes ut serpentes, & simplices & columbæ.
17 Cavete vero ab hominibus: tradent enim vos in consessus & in conventibus suis flagellabunt vos.
18 Sed & ad præsides ac reges ducemini mea causa, *ut hoc sit* eis & Gentibus testimonium.
19 Sed cum tradent vos, ne estote soliciti quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis illo momento quid loquamini.
20 Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri *is est* qui loquitur in vobis.
21 Tradet autem frater fratrem ad mortem, & pater filium, & insurgent liberi in parentes, & morte mulctandos eos curabunt.
22 Et eritis exosi omnibus propter nomen meum: verum qui sustinuerit an finem usque, is servabitur.
23 Cum autem persequentur vos in ea urbe, fugite in aliam. Amen enim dico vobis, Nequaquam obieritis urbes Israelis, quin venerit Filius hominis.
24 Non est discipulus supra doctorem, neque servus supra dominum suum.
25 Sufficiat discipulo ut sit sicut doctor ipsius: & *ut* servus *sit* sicut dominus ipsius. Si ipsum patrem familias Beelzebulem vocarunt, quanto magis domesticos ejus?
26 Itaque ne eos timete: nihil enim est opertum, quod non sit retegendum; & nihil occultum, quod non sit cognoscendum.
27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in luce: & quod in aurum auditis, prædicate in solariis.
28 Et ne timete *vobis* ab iis qui trucidant corpus, animam autem non possunt trucidare: sed timete potius eum qui potest & animam & corpus perdere in gehenna.
29 Nonne duo passerculi assario veneunt, & unus ex eis non cadet in terram sine Patre vestro?
30 Vestri vero etiam capilli capitis omnes numerati sunt.

31

31 Ne igitur timete: vos
multis passerculis præstatis.
32 Quisquis igitur agnoscet
me coram hominibus, agnoscam
& ego eum coram Patre
meo qui est in cœlis.
33 Quisquis autem abnegaverit
me coram hominibus, abnegabo
eum & ego coram Patre
meo qui est in cœlis.
34 Ne existimate me venisse
immissurum pacem in terram:
non veni immissurum pacem, sed
gladium.
35 Nam veni facturus ut
dissideat filius à patre suo, &
filia à matre sua, & nurus à
socru sua.
36 Et inimici hominis *erunt
qui sunt* domestici ipsius.
37 Qui amat patrem aut
matrem supra me, non est me
dignus: & qui amat filium
aut filiam supra me, non est
me dignus.
38 Et qui non accipit crucem
suam, ac pone me sequitur,
non est me dignus.
39 Qui invenerit animum
tuam, perdet eam: & qui perdiderit
animam suam mea causa,
inveniet eam.
40 Qui recipit vos, me recipit:
& qui me recipit, recipit
eum qui misit me.
41 Qui recipit Prophetam
nomine Prophetæ, mercedem
Prophetæ accipiet: & qui recipit
justum nomine justi, mercedem
justi accipiet.
42 Et quicunque potum dederit
uni ex his parvis poculum
frigidæ solum, nomine
discipuli, Amen dico vobis, non
perdiderit mercedem suam.

C A P. XI.

Legatio Johannis ad Christum, Christique concio legalis & evangelica.

1 ET factum est, cum finem
fecisset Jesus præcipiendi
duodecim discipulis suis, ut digressus
illinc doceret, & prædicaret
in urbibus eorum.
2 Johannes autem cum audisset
in vinculis opera Christi,
missis duobus ex discipulis
suis,
3 Dixit ei, Tune is es qui
venturus erat, an alium expectabimus?
4 Et respondens Jesus dixit
ei, Ite & renunciate Johanni
quæ auditis & videtis:
5 Cæci visum recipiunt, &
claudi ambulant, leprosi mundantur,
& surdi audiunt, mortui
suscitantur, & pauperibus
evangelizatur.
6 Et beatus est qui non fuerit
offensus in me.
7 Illis autem abeuntibus,
cœpit Jesus dicere turbæ de
Johanne: Quid exiistis in desertum
spectaturi? arundinem
qui agitetur à vento?
8 Sed quid exiistis visuri?
hominem mollibus vestibus amictum?
ecce qui gerunt molles
vestes, in domibus regum
sunt.
9 Sed quid exiistis visuri?
prophetam? certe dico vobis
etiam amplius quam prophetam.
10 Iste enim est de quo
scriptum est, Ecce, ego mitto
nuncium meum ante faciem
tuam, qui præparabit viam tuam
coram te.
11 Amen dico vobis, Non
est suscitatus inter genitos è
mulieribus quisquam major Johanne
Baptista: sed qui est
minimus in regno cœlorum,
major eo est.
12 Porro à diebus Johannis
Baptistæ usque nunc regno cœlorum
vis affertur, & violenti
rapiunt illud.
13 Nam omnes Prophetæ
& ipsa Lex usque ad Johannem
prophetârunt.
14 Et, si vultis *hoc* recipere,
ipse est Elias ille qui venturus
erat.

15 Qui

15 Qui habet aures ad au-
diendum, audiat.
16 Sed cui assimilabo gen-
tem istam? Similis est pueru-
lis qui sedent in foris, & ac-
clamant sodalibus suis,
17 Ac dicunt Tibiis cecini-
mus vobis, & non saltastis la-
mentati sumus vobis, & non
planxistis.
18 Venit enim Johannes nec
edens nec bibens, & aiunt,
Dæmonium habet.
19 Venit Filius hominis e-
dens ac bibens, & dicunt, Ec-
ce homo edax & vini potor,
publicanorum amicus & pec-
catorum. Sed justificata est sa-
pientia à filiis suis.
20 Tunc cœpit cum probris
increpare civitates in quibus
editæ fuerant plurimæ virtutes
ipsius, quod non resipuissent,
dicens.
21 Væ tibi Chorazin, væ
tibi Bethsaida: nam si Tyri &
Sidone editæ fuissent virtutes
quæ editæ sunt apud vos: o-
lim cum sacco & cinere *seden-
tes* resipuissent:
22 Quinetiam dico vobis,
Tyro & Sidoni tolerabilior e-
rit conditio in die judicii quam
vestra.
23 Et tu Capernaum, quæ
es usque ad cœlum sublata, us-
que ad inferos deprimeris:
nam si Sodomis editæ fuissent
virtutes quæ editæ sunt apud
te, mansissent usque ad ho-
diernum diem.
24 Quin etiam dico vobis,
terræ Sodomorum tolerabilior
erit conditio in die judicii
quam tua.
25 In illo tempore respon-
dens Jesus dixit, Gloriam tibi
tribuo, Pater Domine cœli &
terræ, quod hæc occultaveris
à sapientibus & intelligentibus:
& ea retexeris infantibus.
26 Etiam Pater, quia ita
placuit tibi.
27 Omnia mihi tradita sunt
à Patre meo: & nemo novit
Filium nisi Pater, neque Pa-
trem quisquam novit nisi Fi-
lius, & cuicunque voluerit Fi-
lius retegere.
28 Venite ad me omnes qui
fatigati estis & onerati, & ego
faciam ut requiescatis.
29 Attollite jugum meum in
vos, & discite à me quod mi-
tis sim & humilis corde: &
invenietis requiem animabus
vestris.
30 Jugum enim meum faci-
le est, & onus meum leve est.

CAP. XII.

*Quid Sabbato & Sacrificio præ-
stantius. Diabolum non posse
ejici nisi digito Dei: & bo-
num esse debere qui bene a-
gat. Jonas typus Christi.*

ILlo tempore ibat Jesus sab-
bato per sata: discipuli ve-
ro ipsius esuriebant, cœperunt-
que vellere spicas & edere.
2 Pharisæi vero, cum *hoc*
vidissent, dixerunt ei, Ecce,
discipuli tui faciunt quod non
licet facere sabbato.
3 Ipse autem dixit eis, Non
legistis quid fecerit David,
cum esuriret ipse, & qui erant
cum eo?
4 Quomodo introierit do-
mum Dei, & panes proposi-
tios ederit, quibus vesci non
erat ipsi licitum, neque iis qui
cum eo erant, sed Sacerdoti-
bus solis?
5 Aut non legistis in Lege,
sabbatis Sacerdotes in templo
sabbatum profanare, & incul-
pabiles esse?
6 Dico autem vobis, *quen-
dam* templo majorem hic esse.
7 Quod si nossetis quid sit,
Misericordiam volo, & non
sacrificium, non condemnasse-
tis inculpabiles.
8 Nam Dominus est etiam
sabbati Filius hominis.
9 Et digressus illinc, ve-
niens

nit in Synagogam eorum.
10 Et ecce, quidam *illic*
erat manum habens aridam:
& interrogarunt eum, dicen-
tes, Licetne sabbatis *quempiam*
sanare? ut accusarent eum.
11 Ipse vero dixit eis, Quis
erit ex vobis qui habeat ovem
unam, &, si ea inciderit sab-
bato in foveam, non apprehen-
dat eam & erigat?
12 Quantum autem homo
præstat ovi? Itaque licet sab-
batis benefacere.
13 Tunc dixit homini illi,
Protende manum tuam. Et *is*
extendit: estque restituta sana
ut altera.
14 Pharisæi vero egressi ce-
perunt concilium adversus eum
ut eum perderent.
15 Jesus autem cum *hoc* nos-
set, secessit illinc, secutaque est
eum turba multa, sanavitque
eos omnes.
16 Et interminatus est eis
ne se manifestum facerent;
17 Ut impleretur quod di-
ctum erat per Esaim prophe-
tam, dicentem,
18 Ecce servus ille meus,
quem elegi: dilectus ille meus,
in quo acquiescat anima mea:
ponam Spiritum meum super
eum, & judicium Gentibus an-
nunciabit.
19 Non litigabit, neque cla-
mitabit, neque audiet quis-
quam in plateis vocem ejus.
20 Arundinem quassatam
non confringet, & linum fu-
migans non exstinguet, usque-
dum protulerit ad victoriam
judicium.
21 Et in ejus nomine Gen-
tes sperabunt.
22 Tunc oblatus est ei dæ-
moniacus cæcus & mutus: &
sanavit eum, adeo ut qui cæ-
cus mutus *fuerat*, & loquere-
tur & videret.
23 Et obstupuit tota turba,
dicebatque, Nonne iste est fi-
lius ille Davidis?
24 Pharisæi vero, cum hæc
audiissent, dicebant, Iste non
ejicit dæmonia nisi per Beel-
zebulem principem dæmonio-
rum.
25 Jesus autem, cum sciret
cogitationes eorum, dixit eis,
Omne regnum dissidens ad-
versus sese vastatur: & omnis
urbs aut domus dissidens ad-
versus seipsum, non stabit.
26 Sed si Satanas Satanam
ejicit, adversus seipsum dissi-
det: quomodo ergo stabit reg-
num ejus?
27 Et, si ego per Beelzebu-
lem ejicio dæmonia, filii ve-
stri per quem *ea* ejiciunt?
propterea ipsi erunt vestri ju-
dices.
28 Sin autem per Spiritum
Dei ego ejicio dæmonia, nem-
pe pervenit ad vos regnum
Dei.
29 Nam quomodo potest a-
liquis ingredi domum poten-
tis *alicujus*, & vasa ejus diri-
pere, nisi primo vinxerit po-
tentem illum, & tunc domum
illius diripiet?
30 Qui non est mecum, ad-
versum me est: & qui non co-
git mecum, spargit.
31 Propterea dico vobis,
Quodvis peccatum & blasphe-
mia remittetur hominibus:
blasphemia vero in Spiritum
non remittetur hominibus.
32 Et quisquis locutus fue-
rit adversus Filium hominis,
remittetur ei: quisquis autem
fuerit locutus adversus Spiri-
tum sanctum, non remittetur
ei neque in hoc seculo neque
in futuro.
33 Aut facite arborem bo-
nam & fructum ejus bonum,
aut facite arborem putrem, &
fructum *ejus* putrem, nam e
fructu arbor cognoscitur.
34 Progenies viperarum,
quomodo possitis bona loqui,
cum sitis mali? Nam ex re-
dundantia

dundantia cordis os loquitur.
35 Bonus homo è bono thesauro cordis profert bona: & malus homo ex malo thesauro profert mala.
36 Sed dico vobis, Quodcunque verbum otiosum locuti fuerint homines, de eo reddituros rationem in die judicii.
37 Ex sermonibus enim tuis justificaberis, & ex sermonibus tuis condemnaberis.
38 Tunc responderunt quidam è Scribis ac Pharisæis, dicentes, Præceptor, velimus ex te signum videre.
39 Ipse vero respondens, dixit eis, Gens mala & adultera signum requirit, sed signum non dabitur ei nisi signum illud Jonæ prophetæ.
40 Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tres dies & tres noctes, ita erit Filius hominis in corde terræ tres dies & tres noctes.
41 Ninevitæ resurgent in judicio cum gente ista, & condemnabunt eum: quod ipsi resipuerint ad præconium Jonæ: & ecce, plus quam Jonas *est* in hoc loco.
42 Regina Austri surget in judicio cum gente ista, & condemnabit eam: quod venerit à terminis terræ ut audiret sapientiam Solomonis: & ecce, plus quam Solomon *est* in hoc loco.
43 Cæterum, cum impurus spiritus exierit a quopiam, ambulat per arida loca, quærens requiem, & non invenit.
44 Tunc dicit, Revertar domum meam, unde exivi. Et cum venit, invenit *eam* vacantem, versam & ornatam.
45 Tunc abit & accipit secum septem alios spiritus pejores quam ipse *sit*, & ingressi habitant illic, fitque ultima conditio hominis illius deterior priore: ita etiam erit genti isti malæ.
46 Cum autem adhuc loqueretur turbæ, ecce, mater & fratres ejus adstiterunt foris, quærentes ejus colloquium.
47 Dixit autem ei quidam, Ecce, mater tua & fratres tui foris adstant, quærentes tuum colloquium.
48 Ipse vero respondens dixit illi qui *hoc* ei dixerat, Quæ est mater mea? & qui sunt fratres mei?
49 Et protensa manu sua in discipulos suos, dixit, Ecce, mater mea, & fratres mei?
50 Quisquis enim fecerit quod vult Pater ille meus qui est in cœlis, is est meus frater, & soror, & mater.

CAP. XIII.

Concio Christi complexa parabolam de semine, & septem alias. Despicitur Jesus à cognatis.

1 ILlo vero die egressus Jesus domo sedit apud mare.
2 Et coacta est ad eum turba multa, adeo ut navigium ingressus sederet: tota autem turba in littore adstabat.
3 Et locutus est eis multa per parabolas, dicens, Ecce *quidam* sator exiit ad serendum.
4 Et cum is seminarat, alia quidam ceciderunt secundum viam: & venerunt volucres, & devoraverunt ea.
5 Alia vero ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam: & statim exorta sunt, propterea quod non habebant profundam terram.
6 Sole autem exorto, ardore tacta sunt, & propterea quod non habebant radicem, exaruerunt.
7 Alia vero ceciderunt in spinas: & ascenderunt spinæ, & suffocarunt ea.
8 Alia vero ceciderunt in terram bonam, & ediderunt fructum, aliud quidem centena, aliud

alliud vero sexagena, aliud vero tricena.
9 Qui habet aures ad audiendum, audiat.
10 Tunc accedentes discipuli, dixerunt ei, Quare per parabolas loqueris eis?
11 Ipse vero respondens, dixit eis, Quia vobis datum est nosse mysteria regni cœlorum, illis autem non est datum.
12 Quisquis enim habet, dabitur ei, & amplius habebit: quisquis autem non habet, etiam quod habet tolletur ab eo.
13 Propterea per parabolas loquor eis, quia videntes non vident, & audientes non audiunt, nec intelligunt.
14 Itaque completur in ipsis prophetia Esaiæ, quæ dicit, Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non cernetis.
15 Crassum factum est enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculis suis conniverunt: ne quando cernant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & se convertant, & sanem eos.
16 Vestri vero beati sunt oculi, quod videant: & aures vestræ, quod audiant.
17 Amen enim dico vobis, multi prophetæ & justi desideraruntt videre quæ videtis, & non viderunt; & audire quæ auditis, & non audierunt.
18 Vos igitur audite parabolam ejus qui seminat.
19 Quoties quispiam audit sermonem de regno illo, & non attendit, venit ille Malus, & rapit quod satum est in corde ipsius: is est qui secundum viam semen excepit.
20 Qui vero in petrosa semen excepit, is est qui sermonem audit, & cum statim cum gaudio excipit:
21 Non habet autem radicem in sese, sed temporarius est: ortaque compressione vel persecutione propter sermonem, statim offenditur.
22 Qui vero in spinas semen excepit, is est qui sermonem audit: sed sollicitudo seculi hujus, & fallacia divitiarum suffocat sermonem, qui fit fructus expers.
23 Qui vero in terram bonam excepit semen, is est qui sermonem audit & intelligentiam intendit, qui videlicet fructum fert: editque alius quidem centena, alius sexagena, alius vero tricena.
24 Aliam parabolam proposuit eis, dicens, Simile est regnum cœlorum homini serenti bonum semen in agro suo.
25 Cum autem dormirent homines, venit ejus inimicus, & sevit zizania inter triticum: & abiit.
26 Cum vero germinasset herba, & fructum edidisset, tunc apparuerunt etiam zizania.
27 Accedentes autem servi patris-familias, dixerunt ei, Domine, nonne bonum semen sevisti in tuo agro? unde ergo habet zizania?
28 Ille vero dixit eis, Inimicus quispiam hoc fecit. Servi autem dixerunt ei, Vis igitur abeamus & colligamus ea?
29 At ille dixit, Non: ne colligendo zizania, eradicetis simul cum eis triticum.
30 Sinite utraque simul crescere usque ad messem: & tempore messis dicam messoribus, Colligite primum zizania, & ligate ea in fasciculos, ad exurendum ea: triticum vero cogite in horreum meum.
31 Aliam parabolam proposuit eis, dicens, Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod acceptum quispiam sevit in agro suo:

32 Quod

32 Quod minimum quidem est omnium seminum: cum autem excreverit, maximum est olerum, & arborescit: adeo ut veniant volucres cœli & nidulentur in ramis ipsius.

33 Aliam parabolam locutus est eis, *dicens*, Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier indidit in farinæ sata tria, usquequo fermentaretur tota.

34 Hæc omnia locutus est Jesus parabolas ad turbam: & absque parabobola nihil locutus est eis:

35 Ut compleretur quod dictum fuit per Prophetam, dicentem, Aperiam per parabolas os meum; eructabo occulta à jacto mundi fundamento.

36 Tunc dimissa turba venit domum Jesus, & adierunt eum discipuli ejus, dicentes, Edissere nobis parabolam zizaniorum agri illius.

37 Ipse vero respondens dixit eis, Qui seminat bonum semen, est Filius hominis:

38 Ager autem, est mundus bonum vero semen, sunt filii regni: zizania vero, sunt filii illius Mali.

39 Inimicus autem qui seminavit ea, est diabolus: messis vero, consummatio seculi est: messores autem, Angeli sunt.

40 Sicut ergo colliguntur zizania & igni exuruntur: ita erit in consummatione seculi hujus.

41 Mittet Filius hominis Angelos suos, qui colligent ex ipsius regno omnia offendicula, & eos qui dant operam transgressioni legis,

42 Projicientque eos in fornacem ignis: illic erit fletus stridorque dentium.

43 Tunc justi effulgebunt ut sol in regno Patris sui. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

44 Rursus simile est regnum cœlorum thesauro occultato in agro: quem nactus quispiam occulvit, & præ gaudio quod accipit ex eo, subducit *sese*, & omnia quæ habet vendit, emitque agrum illum.

45 Rursus simile est regnum cœlorum cuipiam negotiatori, quærenti pulchras margaritas.

46 Qui nactus quandam magni pretii margaritam, abiit & venundedit omnia quæ habebat, & emit eam.

47 Rursum simile est regnum cœlorum sagenæ jactæ in mare, & quæ res cujusvis generis coegit.

48 Quam impletam *piscatores* subduxerunt in littus: & sedentes quæ bona erant in vasa collegerunt, quæ vero putria extra abjecerunt.

49 Ita erit in consummatione seculi: prodibunt Angeli, & segregabunt malos è medio justorum:

50 Projicientque eos in caminum ignis: illic erit fletus & stridor dentium.

51 Dicit eis Jesus, Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei, Etiam, Domine.

52 Ipse vero dixit eis, Propterea omnis Scriba doctus in regno cœlorum similis est cuipiam patri familias qui profert è thesauro suo nova & vetera.

53 Et factum est cum finisset Jesus parabolas istas, ut solveret illinc.

54 Et cum venisset in patriam suam, docuit eos in Synagoga eorum: *adeo* ut percellerentur ac dicerent, Unde huic sapientia ista & virtutes?

55 Nonne iste est ille fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Jacobus & Joses, & Simon & Judas?

56 Et sorores ejus nonne

omnes apud nos sunt? unde
igitur isti hæc omnia?
57 Et offendebantur in eo.
Jesus autem dixit eis, Non est
Propheta in honoratus nisi in
patria sua & domo sua.
58 Neque edidit illic virtu-
tes multas, propter incredu-
litatem eorum.

CAP. XIV.

Herodis de Jesu judicium: quare Johannes vinctus & decollatus fuit: miraculum quinque panum: fide firmantur fluctus.

ILlo tempore audivit Hero-
des Tetrarcha famam *de*
Jesu.
2 Et dixit pueris suis, Iste
est Johannes ille Baptista: ip-
se suscitatus est ex mortuis, &
propterea virtutes agunt in eo.
3 Nam Herodes prehensum
Johannem vinxerat, & con-
jecerat in carcerem, propter
Herodiadem uxorem Philippi
fratris sui.
4 Dicebat enim ei Johan-
nes, Non licet tibi eam ha-
bere.
5 Et cum cuperet eum occi-
dere timuerat turbam, quod
eum haberent ut prophetam.
6 Cum autem agerentur na-
talitia Herodis, saltaverat fi-
lia Herodiadis in medio: &
placuerat Herodi.
7 Unde cum jurejurando spo-
ponderat *se* daturum ei quic-
quid petiisset,
8 Illa vero producta à ma-
tre sua, Da mihi, inquit hic in
patina caput Johannis Bap-
tistæ.
9 Et contristatus fuerat rex:
sed propter jusjurandum, &
eos qui simul accumbebant,
jusserat dari.
10 Et misso *carnifice* decol-
laverat Johannem in carcere.
11 Et allatum fuerat caput
ejus in patina, datumque pu-
ellæ, & *ipsa* obtulerat illud
matri suæ.
12 Et cum accessissent dis-
cipuli ejus, sustulerant corpus
illius, illudque sepelierant ve-
nerantque & renunciaverant
Jesu.
13 *Hæc* igitur cum audisset
Jesus, secessit illinc è navigio
in desertum locum privatim;
& cum *hoc* audiisset turba, pe-
dibus secuta est eum ab urbi-
bus.
14 Et egressus Jesus vidit
multam turbam: & commise-
ratione intima commotus est
erga eos, sanavitque eorum æ-
grotos.
15 Cum autem serum diei
esset, adierunt eum discipuli
ejus, dicentes, Desertus est lo-
cus, & tempus jam præteriit:
dimitte turbam, ut abeuntes
in vicos emant sibi escas.
16 Jesus autem dixit eis,
Non habent necesse abire: da-
te eis vos quo vescantur.
17 Ipsi vero dicunt ei, Non
habemus hic nisi quinque pa-
nes, & duos pisces.
18 Ipse autem dixit, Afferte
mihi eos huc.
19 Et jussa turba per herbas
discumbere, acceptis quinque
illis panibus ac duobus pisci-
bus, suspiciens in cœlum bene-
dixit: & cum fregisset, dedit
discipulis panes, discipuli ve-
ro turbæ.
20 Et commederunt omnes
& saturati sunt: sustuleruntque
que quod super fuerat frag-
mentorum, duodecim cophi-
nos plenos.
21 Qui autem ederant fuere
viri quasi quinquies mille, abs-
que mulieribus ac puerulis.
22 Et statim adegit Jesus
discipulos suos inscendere in
navigium, & præire sibi in
ripam alteram, dum dimitte-
ret turbam.
23 Dimissa igitur turba a-
scendit in montem privatim
ad orandum. Cum autem se-

rum diei esset, solus erat illic.

24 Navigium vero jam in medio maris erat, vexatum à fluctibus. Nam ventus erat contrarius.

25 Quarta autem noctis vigilia abiit ad eos Jesus, ambulans super mare.

26 Et eo viso super mare ambulante, discipuli turbati sunt, dicentes, Spectrum est: & præ metu clamarunt.

27 Sed statim locutus est eis Jesus, dicens, Confidite ego sum, ne timete.

28 Respondens autem ei Petrus dixit, Domine, si tues, jube me ad te venire super aquas.

29 Ipse vero dixit, Veni. Et cum descendisset è navigio Petrus, ambulavit super aquas ut veniret ad Jesum.

30 Videns autem ventum validum timuit: & cum cœpisset demergi, clamavit, dicens, Domine, serva me.

31 Statim vero, Jesus, extenta manu, apprehendit eum, dicitque ei, Exiguæ fide prædite, quid dubitasti?

32 Et cum ipsi essent ingressi navigium, pacatus fuit ventus.

33 Qui autem erant in navigio, venientes adoraverunt eum, dicentes, Vere Dei filius es.

34 Et cum trajecissent, venerunt in terram Gennesaret.

35 Et cum agnovissent eum viri loci illius, miserunt in totam circumjacentem illam regionem: & obtulerunt ei omnes male affectos.

36 Et precabantur eum ut solum tangerent fimbriam pallii ipsius, & quotquot tetigerunt liberati sunt.

CAP. XV.

Incusantur Apostoli de non lavatis manibus. Quid polluat hominem. Historia Chananaa, septem panum cum piscibus.

Tunc quidem *qui* Hierosolymis *advenerant* Scribæ & Pharisæi adierunt Jesum dicentes,

2 Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem Seniorum? non enim lavant manus suas cum edunt panem.

3 At ille respondens dixit eis, Quare & vos transgredimini mandatum Dei per traditionem vestram?

4 Nam Deus mandavit, dicens, Honora patrem tuum & matrem & Qui maledixerit patri aut matri morte moriatur.

5 Vos autem dicitis, Quicunque dixerit patri aut matri, Donum *est*, quocunque à me juvari posses, *insons erit*: & nequaquam honoraverit patrem suum aut matrem suam.

6 Et irritum fecistis mandatum Dei per traditionem vestram.

7 Hypocritæ, bene de vobis prophetavit Esaias dicens,

8 Appropinquat mihi populus hic ore suo, & labiis me honorat: cor autem eorum procul abest à me.

9 Sed frustra me colunt, docentes doctrinas *quæ sunt* mandata hominum.

10 Et advocata turba dixit eis, Audite & intelligite.

11 Non quod ingreditur in os, hoc polluit hominem, sed quod egreditur ex ore, hoc polluit hominem.

12 Tunc accedentes discipuli ejus dixerunt ei, Nosti Pharisæos audito isto sermone offensos fuisse?

13 Ipse vero respondens dixit, Omnis planta quam non plantavit Pater ille meus cœlestis, eradicabitur.

14 Omittite illos: duces sunt cœci cœcorum, quod si cœcus cœcum per viam duxerit, ambo in foveam cadent.

15 Respondens autem Petrus dixit

dixit ei, Edissere nobis parabolam istam.

16 Jesus autem dixit, Adhuc & vos intelligentia caretis?

17 Nondum intelligitis, quicquid ingreditur in os, in ventrem cedere, & in latrinam ejici?

18 Quæ autem proficiscuntur ex ore, ex ipso corde egrediuntur, & illa polluunt hominem.

19 Nam ex corde egrediuntur cogitationes malæ, cædes, adulteria, scortationes, furta, falsa testimonia, maledicta.

20 Hæc sunt quæ polluunt hominem: illotis autem manibus vesci, non polluit hominem.

21 Et egressus illinc Jesus secessit in partes Tyri & Sidonis.

22 Et ecce, mulier Chananæa à finibus illis egressa, clamitavit dicens ei, Miserere mei, Domine, fili David: Filia mea male à dæmonio vexatur.

23 Ille vero non respondit ei quicquam. Tunc accedentes discipuli ejus rogarunt eum, dicentes, Dimitte eam: nam clamat post nos.

24 Ipse vero respondens dixit, Non sum missus nisi ad oves perditas domus Israelis.

25 Illa autem venit & adoravit eum, dicens, Domine, succurre mihi.

26 Ipse vero respondens dixit, non est bonum accipere panem liberorum, & objicere catellis.

27 Ipsa autem dixit, Etiam, Domine; etenim catelli vescuntur micis quæ cadunt è mensa dominorum suorum.

28 Tunc respondens Jesus dixit ei, O mulier, magna est fides tua: fiat tibi ut vis. Et sanata fuit filia ejus ab eo momento.

29 Et digressus illinc Jesus venit juxta mare Galilææ: & cum ascendisset in montem, sedit illic.

30 Tunc adiit eum turba multa, habens secum claudos, cæcos, mutos, mancos, & alios multos: & abjecerunt eos ad pedes Jesu, & sanavit eos:

31 *Adeo* ut turba mirata sit, cum videret mutos loquentes, mancos sanos, claudos ambulantes, cæcos videntes: & glorificarunt Deum Israelis.

32 Jesus autem, advocatis discipulis suis, dixit, Commoveor misericordia erga turbam: quia jam triduum permanent apud me, & non habent quo vescantur: & dimittere eos jejunos nolo, ne viribus deficiant in via.

33 Tunc dicunt ei discipuli ejus, Unde nobis in deserto tot panes ut saturemus turbam tantam?

34 Dicit igitur eis Jesus, Quot panes habetis? Illi autem dixerunt, Septem, & paucos pisciculos.

35 Tunc jussit turbam discumbere humi.

36 Et acceptis septem illis panibus ac piscibus, cum gratias egisset, fregit, deditque discipulis suis, discipuli vero turbæ.

37 Comederuntque omnes & saturati sunt: & sustulerunt quod super fuerat fragmentorum, septem sportas plenas.

38 Erant autem qui comederant, quater mille viri, absque mulieribus & pueris.

39 Tunc dimissa turba, inscendit in navigium, venitque in fines Magdala.

CAP. XVI.

Cavendum à fermento Pharisæorum. Confessio Petri. Petra & claves Ecclesiæ. Abnegatio sui, & crux, quam necessaria.

ET cum accessissent Pharisæi & Sadducæi, tentantes rogarunt eum ut signum è cœlo sibi ostenderet.
2 Ipse vero respondens dixit eis, Quando serum est dici, dicitis, Serenitas *erit*: rubet enim cœlum.
3 Et mane, Hodie *erit* tempestas: rubet enim cœlum triste. Hypocritæ, faciem quidem cœli nostis discernere, signa vero temporum illorum non potestis?
4 Gens mala & adulterina signum requirit: sed signum non dabitur ei, nisi signum illud Jonæ Prophetæ. Et relictis ipsis abiit.
5 Et cum venissent discipuli ejus in ulteriorem ripam, obliti fuerant sumere panes.
6 Jesus autem dixit eis, Videte & cavete à fermento Pharisæorum & Sadducæorum.
7 Ipsi vero disceptabant inter se, dicentes, Panes non sumsimus.
8 *Id* autem cum nosset Jesus, dixit eis, Quid disceptatis inter vos, exigua fide præditi, quod panes non sumsistis?
9 Non animadvertitis, neque meministis quinque illos panes *hominum* quinquies mille, & quot cophinos acceperitis?
10 Neque septem illos panes quater mille *hominum*, & quot sportas acceperitis?
11 Quomodo non animadvertitis me non dixisse vobis de pane, ut caveretis à fermento Pharisæorum & Sadducæorum?
12 Tunc intellexerunt eum non dixisse ut caverent à fermento panis, sed a fermento doctrinæ Pharisæorum & Sadducæorum.
13 Cum venisset autem Jesus in partes Cæsareæ *quæ dicitur* Philippi, interrogavit discipulos suos, dicens, Quemnam esse dicunt homines, Filium hominis?
14 Illi vero dixerunt, Alii quidem Johannem Baptistam, alii vero Eliam, alii vero Jeremiam, aut unum ex Prophetis.
15 Dicit eis, Vos autem quem me dicitis esse?
16 Respondens vero Simon Petrus dixit, Tu es Christus, Filius ille Dei viventis.
17 Tunc respondens Jesus dixit ei, Beatus est Simon Bar Jona: quia caro & sanguis *hæc* non retexit tibi, sed Pater meus qui est in cœlis.
18 Sed & ego tibi dico, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo meam ecclesiam: & portæ inferorum non superabunt eam.
19 Et tibi dabo claves regni cœlorum: & quicquid ligaveris in terra, erit ligatum in cœlis: & quicquid solveris in terra, erit solutum in cœlis.
20 Tunc interdixit discipulis suis ut nemini dicerent se esse Jesum illum Christum.
21 Ex eo tempore cœpit Jesus indicare discipulis suis oportere se abire Hierosolymam, & multa pati à Senioribus & primariis Sacerdotibus, & Scribis, & occidi, & tertio die suscitari.
22 Et prehensum eum Petrus cœpit objurgare, dicens, Propitius tibi esto, Domine: nequaquam erit tibi hoc.
23 At ille sese convertens dixit Petro, Abscede à me, Satana, offendiculo es mihi, nam non sapis quæ *sunt* Dei, sed quæ *sunt* hominum.
24 Tunc Jesus dixit discipulis suis, Si quis vult pone me venire, abdicet semetipsum,

ſum, & attollat crucem ſuam, ac ſequatur me.

25 Quiſquis enim voluerit animam ſuam ſervare, perdet eam: quiſquis autem perdiderit animam ſuam mea cauſa, inveniet eam.

26 Quid enim prodeſt cuipiam ſi totum mundum lucratus fuerit, anima vero ſua mulctetur? aut quam dabit quiſpiam compenſationem animæ ſuæ?

27 Futurum eſt enim ut Filius hominis veniat cum gloria Patris ſui cum Angelis ſuis: & tunc reddet unicuique ſecundum facta ipſius.

28 Amen dico vobis, ſunt quidam ex his qui hic adſtant, qui nequaquam guſtabunt mortem, uſquedum viderint Filium hominis venientem in regnum ſuum.

CAP. XVII.

Transformatio Christi. Elias quis. Quæ vis fidei. Christus prædicit paſſionem ſuam, & tributum ſolvit.

SExta vero poſt die aſſumit Jeſus Petrum ac Jacobum & Johannem fratrem ejus, & ſubducit eos privatim in montem ſublimem:

2 Transformatuſque eſt coram eis, & fulſit facies ejus ut ſol: veſtimenta autem ejus facta ſunt alba ut lux.

3 Et ecce, conſpecti ſunt eis Moſes & Elias, cum eo colloquentes.

4 Reſpondens autem Petrus dixit Jeſu, Domine, bonum eſt nos hic eſſe: ſi vis faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, & Moſi unum, & Eliæ unum.

5 Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida inumbravit eos: & ecce vox è nube, dicens, Hic eſt filius ille meus, dilectus ille in quo acquieſco: ipſum audite.

6 Et cum *hæc* audiſſent diſcipuli, ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt vehementer.

7 Tunc accedens Jeſus tetigit eos, dixitque, Surgite & ne timete.

8 Sublatis autem oculis ſuis neminem viderunt, niſi Jeſum ſolum.

9 Et cum deſcenderent de monte, mandavit eis Jeſus, dicens, Nemini dixeritis quod vidiſtis, uſquequo Filius hominis à mortuis reſurgat.

10 Tunc interrogaverunt eum diſcipuli ſui, dicentes, Quid igitur Scribæ dicunt, oportere ut Elias primum veniat?

11 Jeſus autem reſpondens dixit eis, Elias quidem veniet primum & reſtituet omnia:

12 Sed dico vobis, Eliam jam veniſſe, quem non agnoverunt ſed fecerunt ei quæcunque voluerunt, ita futurum eſt ut & Filius hominis patiatur ab eis.

13 Tunc intellexerunt diſcipuli *eum* de Johanne Baptiſta *hæc* ipſis dixiſſe.

14 Et cum veniſſet ad turbam, adiit eum quidam procidens ei ad genua,

15 Et dicens, Domine, miſerere filii mei, quoniam lunaticus eſt, & male afficitur: nam ſæpe cadet in ignem, & ſæpe in aquam.

16 Et obtuli eum diſcipulis tuis, nec potuerunt eum ſanare.

17 Reſpondens autem Jeſus dixit, O natio incredula & perverſa, quouſque tandem ero vobiſcum? quouſque tandem tolerabo vos? adducite mihi eum huc.

18 Et increpavit dæmonium Jeſus, exiitque illud ab eo, & ſanatus eſt puer ab illo momento.

19 Tunc adeuntes diſcipuli Jeſum privatim, dixerunt,

Quare

Quare nos non potuimus illud
ejicere?
20 Jesus autem dixit eis,
Propter incredulitatem ve-
stram: amen quippe dico vo-
bis, si habeatis fidem quantu-
lum est granum sinapis, dicetis
huic monti, Transgreditor hinc
illuc, & demigrabit: & ni-
hil impossibile vobis erit.
21 Hoc vero genus *dæmo-
niorum* non egreditur nisi per
precationem & jejunium.
22 Versantibus autem ipsis
in Galilæa, dixit eis Jesus, Fu-
turum est ut Filius hominis
tradatur in manus hominum.
23 Et trucidabunt eum, sed
tertio die suscitabitur. Et con-
tristati sunt vehementer.
24 Cum autem venissent Ca-
pernaumum venerunt ad Pe-
trum qui didrachma accipiunt
dixeruntque, Præceptor vester
non solvit didrachma?
25 Dicit, Etiam. Et cum
ingressus fuisset domum, præ-
venit eum Jesus, dicens, Quid
tibi videtur, Simon? Reges
terræ à quibus accipiunt tri-
buta sive censum? à filiis suis,
an ab alienis?
26 Dicit ei Petrus, Ab alie-
nis. Ait ei Jesus, Nempe igitur
liberi sunt filii.
27 Sed ne offendiculo simus
eis, profectus ad mare, mitte
hamum, & eum piscem qui
ascenderit primus, tolle: &
aperto ore ejus invenies sta-
terem: acceptum illum da eis
pro me & pro te.

CAP. XVIII.

Pueruli imitandi proponuntur: Instituitur disciplina Ecclesiastica.

EO ipso tempore adierunt
Jesum discipuli, dicentes,
Quisnam maximus est in reg-
no cœlorum?
2 Et cum advocasset pue-
rulum Jesus, statuit eum in me-
dio eorum,
3 Et dixit, Amen dico vo-
bis, nisi vos converteritis, &
fiatis ut pueruli, nequaquam
ingrediemini in regnum cœlo-
rum.
4 Quisquis igitur summiserit
sese sicut *est* puerulus iste, is est
maximus ille in regno cœlo-
rum.
5 Et quisquis exceperit ali-
quem puerulum talem nomine
meo, me excipit.
6 Quisquis autem offendi-
culo fuerit uni ex parvis istis
qui in me credunt, præstiterit
ei ut suspendatur mola asina-
ria in collo ejus, ac demerga-
tur in profundo maris.
7 Væ mundo ab offendicu-
lis: necesse est enim ut eve-
niant offendicula, veruntamen
væ homini illi per quem of-
fendiculum evenit.
8 Si vero manus tua vel
pes tuus facit ut tu offendas,
exscinde ea, & abjice abs te:
bonum est tibi ad vitam ingre-
di claudum aut mancum *potius*
quam duas manus vel duos pe-
des habentem conjici in ignem
illum æternum.
9 Et si oculus tuus facit ut
tu offendas, erue eum, & ab-
jice abs te: bonum est tibi
luscum ingredi in vitam *potius*
quam duos oculos habentem
conjici in gehennam ignis.
10 Videte ne contemnatis a-
liquem ex parvis istis: dico e-
nim vobis, Angelos eorum in
cœlis per omne *tempus* intueri
faciem Patris mei qui in cœlis
est.
11 Venit enim Filius homi-
nis, ut servet quod perierat.
12 Quid vobis videtur? si
fuerint alicui homini centum
oves, & erraverit una ex iis,
nonne relictis ipsis nonaginta
novem, profectus in montes,
quærit eam quæ aberraverat?
13 Quod si acciderit ut in-
inveniat eam, amen dico vobis

gaudet super ea magis quam super illis nonaginta novem quæ non aberrarant.

14 Ita non vult Pater vester qui in cœlis est ut pereat ullus ex parvis istis.

15 Si vero peccaverit in te frater tuus, ito, & argue eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus es fratrem tuum.

16 Sin vero te ne audierit, assume tecum adhuc unum aut duos: ut ex ore duorum aut trium testium confirmetur res tota.

17 Quod si neglexerit eos audire, dic Ecclesiæ: quod si Ecclesiam audire neglexerit, si tibi velut Ethnicus & publicanus quispiam.

18 Amen dico vobis, Quæcunque ligaveritis in terra, erunt ligata in cœlo: & quæcunque solveritis in terra, erunt soluta in cœlo.

19 Rursum dico vobis, Si duo ex vobis consenserint in terra de omni re quam petierint, fiet eis à Patre meo qui in cœlis est.

20 Ubi enim sunt duo vel tres coacti in nomine meo, illic sum in medio eorum.

21 Tunc audiens eum Petrus dixit, Domine, quoties peccabit in me frater meus, & remittam ei? an usque septies?

22 Dicit ei Jesus, Non dico tibi, Usque septies; sed Usque septuagies septies.

23 Propterea simile est regnum cœlorum regi qui voluit conferre rationem cum servis suis.

24 Et cum cœpisset conferre, oblatus est ei quidam debitor decies mille talentorum.

25 Cum autem is non posset *hæc* reddere, jussit eum Dominus ejus venundari, & uxorem ejus, & liberos, & omnia quæ habebat, & reddi *debitum*.

26 Procidens ergo servus ille adorabat eum, dicens, Domine, cohibe iram adversum me, & omnia tibi reddam.

27 Commotus autem intima commiseratione Dominus servi illius, dimisit eum, & mutuum remisit ei.

28 Egressus vero servus ille, invenit unum ex conservis suis, qui debebat ei centum denarios: & prehensum eum suffocabat, dicens, Redde quod debes.

29 Procidens ergo conservus ejus ad ejus pedes, precabatur eum, dicens, Cohibe iram adversum me, & omnia reddam tibi.

30 Ille vero noluit: sed abiens conjecit eum in carcerem, quousque redderet debitum.

31 Cum autem vidissent conservi ejus quæ facta fuerant, doluerunt vehementer, & cum venissent declararunt domino suo quæ facta fuerant.

32 Tunc eo advocato dominus ipsius dixit ei, Serve male, totum debitum illud remisi tibi quia precatus es me:

33 Nonne oportuit & te misereri conservi tui, ut & ego tui misertus sum?

34 Et iratus dominus ejus tradidit eum tortoribus, usquequo redderet id omne quod sibi debebatur.

35 Ita & Pater ille meus cœlestis faciet vobis, nisi remiseritis suo quisque fratri ex cordibus vestris lapsus eorum.

CAP. XIX.

Jus divortii: distinguuntur Eunuchi: acceptantur puerili: quid ad vitam promoveat, & quid impediat.

ET factum est, cum finisset Jesus sermones istos, ut solveret è Galilæa, & venit in fines Judææ, secus Jordanem.

2 Et

2 Et secuta est eum turba
multa, sanavitque eos illic.
3 Tunc adierunt eum Pha-
risæi, tentantes eum, & dicen-
tes ei, *Licetne homini dimit-
tere uxorem suam quavis ex
causa?*
4 Ille vero respondens dixit
eis, Non legistis Opificem ab
initio fecisse masculum & fœ-
minam?
5 Et dixisse, Propterea de-
relinquet homo patrem & ma-
trem, & agglutinabitur uxori
suæ: & qui duo *fuerant*, e-
runt una caro?
6 Itaque non amplius sunt
duo, sed una caro: quod ergo
Deus conjunxit, homo ne se-
jungat.
7 Dicunt ei, Cur ergo Mo-
ses mandavit dare libellum
discessionis, & eam dimittere?
8 Dicit eis, Moses pro du-
ritia cordis vestri permisit vo-
bis dimittere uxores vestras:
cæterum à principio non fuit
ita.
9 Dico autem vobis, Qui-
cunque dimiserit uxorem su-
am, nisi ob scortationem, &
aliam duxerit, mœchatur: & qui
dimissam duxerit, mœchatur.
10 Dicunt ei discipuli ejus,
Si tale est negotium hominis
cum uxore, non expedit uxo-
rem ducere.
11 Ipse vero dixit eis, Non
omnes sunt capaces hujus ser-
monis, sed *ii* quibus datum.
12 Sunt enim eunuchi qui
ex matris utero nati sunt ita:
& sunt eunuchi qui castrati
sunt ab hominibus: & sunt
eunuchi qui seipsos castrarunt
propter regnum cœlorum. Qui
potest capax esse *hujus rei*, ca-
piat.
13 Tunc oblati sunt ei pue-
ruli, ut manus eis imponeret,
& precaretur: discipuli autem
objurgarunt eos.
14 Jesus autem ait, Omitte
istos puerulos, & ne prohibite
eos ad me venire: talium est
enim regnum cœlorum.
15 Et cum imposuisset eis
manus, profectus est illinc.
16 Et ecce, quidam acce-
dens dixit ei, Doctor bone,
quid boni faciam ut habeam
vitam æternam?
17 Ipse vero dixit ei, Cur
me dicis bonum? nullus est
bonus, nisi unus, *nempe* Deus.
Si vis autem ad vitam ingredi,
serva mandata.
18 Dicit ei, Quæ? Jesus
autem dixit, Non occides,
Non mœchaberis, Non fura-
beris, Non dices falsum testi-
monium,
19 Honora patrem & ma-
trem, & Diliges proximum
tuum & teipsum.
20 Dicit ei adolescens ille,
Omnia hæc observi à juven-
tute mea: quo adhuc deficior?
21 Ait ei Jesus, Si vis per-
fectus esse, abi vende quæ tibi
suppetunt, & da pauperibus,
& habebis thesaurum in cœlo:
& adesdum sequere me.
22 Cum audisset autem a-
dolescens ille hunc sermonem,
abiit tristitia affectus: habebat
enim bona multa.
23 Jesus autem dixit disci-
pulis suis, Amen dico vobis,
dives difficulter introibit in
regnum cœlorum.
24 Rursum vero dico vo-
bis, Facilius est camelum per
foramen acus transire, quam
divitem in regnum Dei *intro-
ire*.
25 *His* autem auditis disci-
puli *ejus* perculsi sunt valde,
dicentes, Quis ergo potest ser-
vari?
26 Intuitus autem *eos* Jesus
dixit eis, Apud homines hoc
impossibile est: apud Deum au-
tem omnia possibilia sunt.
27 Tunc respondens Petrus,
dixit ei, Ecce, nos reliquimus

 omnia,

omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?
28 Jesus autem dixit eis, Amen dico vobis, vos qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit Filius hominis in throno gloriæ suæ, sedebitis vos etiam, *inquam*, in thronis duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.
29 Et quisquis reliquerit domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, causa nominis mei, centuplicia accipiet, & vitam æternam hæreditatis jure possidebit.
30 Multi autem primi, erunt ultimi; & ultimi, primi.

CAP. XX.

Ecclesia est vinea. Zebedæorum petitio emodatur, & cæci duo sanantur.

Simile enim est regnum cœlorum patri familias, qui exiit cum prima luce ad conducendos operarios *quos mitteret* in vineam suam.
2 Pactus autem cum operariis denario in diem misit eos in vineam suam.
3 Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos;
4 Et illis dixit, Abite & vos in vineam, & quodcunque justum fuerit dabo vobis.
5 Illi autem abierunt. Rursum egressus circa sextam & nonam horam, fecit itidem.
6 Circa horam autem undecimam egressus, invenit alios stantes otiosos; ac dicit eis, Cur hic statis totum diem otiosi?
7 Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit. Dicit eis, Abite & vos in vineam: & quicquid fuerit justum accipietis.
8 Cum autem serum diei esset, dicit dominus vineæ procuratori suo, Voca operarios, & redde eis mercedem, exorsus ab ultimis, usque ad primos.
9 Et cum venissent qui circa undecimam horam *conducti fuerant*, acceperunt singuli denarium.
10 Cum venissent autem primi, existimarunt se plus esse accepturos: sed acceperunt ipsi quoque singuli denarium.
11 Sed cum accepissent murmurabant adversus patrem familias.
12 Dicentes, Isti ultimi unam horam *opus* fecerunt, & eos æquales nobis fecisti, qui portavimus pondus diei, & æstum.
13 Ipse vero respondens dixit uni eorum, Amice, non facio tibi injuriam: nonne denario pactus es mecum?
14 Tolle quod tuum est, & abi. Volo autem huic ultimo dare ut & tibi.
15 Annon licet mihi quod volo facere in meis *rebus*? an oculus tuus malus est, quia ego bonus sum?
16 Sic ultimi erunt primi, & primi, ultimi: multi enim sunt vocati, pauci vero electi.
17 Et ascendens Jesus Hierosolymam, assumsit duodecim discipulos suos privatim in via, & dixit eis.
18 Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur primariis Sacerdotibus ac Scribis, & condemnabunt eum morte;
19 Tradentque eum gentibus, ut illudant, & flagellent, & crucifigant: sed tertia die resurget.
20 Tunc venit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo.
21 Ipse vero dixit ei, Quid vis? Ait ei, Dic ut sedeant isti duo filii mei, unus ad dexteram

tram tuam, & alter ad sinistram, in regno tuo.
22 Respondens autem Jesus dixit, Nescitis quid petatis: potestis bibere poculum quod ego bibiturus sum, & baptismate quo ego baptizor baptizari? Dicunt ei, Possumus.
23 Tunc dicit eis, Poculum quidem meum bibetis & baptismate quo ego baptizor baptizabimini: sedere autem ad dexteram meam & sinistram meam non est meum dare, sed *dabitur* quibus paratum est à Patre meo.
24 Et cum *hæc* audissent *alii* decem, indignati sunt de duobus fratribus.
25 Jesus autem cum eos advocasset, ait, Scitis principes Gentium in eas dominari, & magnates potestatem exercere in eas.
26 Verum non ita erit inter vos: sed quicunque voluerit inter vos magnus fieri, esto vester minister.
27 Et quicunque voluerit inter vos primus esse, sit vester servus.
28 Sicut filius hominis non venit ut sibi ministretur, sed ut ministret, detque animam suam *in* redemptionis pretium pro multis.
29 Egredientibus autem ipsis *urbe* Jericho, secuta est eum turba multa.
30 Et ecce, duo cœci sedentes apud viam, cum audissent Jesum præterire, clamarunt, dicentes, Miserere nostri, Domine, Fili Davidis.
31 Turba autem objurgabat eos ut silerent: illi vero magis clamabant, dicentes, Miserere nostri, Domine, Fili Davidis.
32 Et cum substitisset Jesus, vocavit eos, & ait, Quid vultis faciam vobis?
33 Dicunt ei, Domine, ut aperiantur oculi nostri.
34 Commiseratione autem intima commotus Jesus tetigit oculos eorum: & statim visum receperunt oculi eorum, & *ipsi* secuti sunt eum.

CAP. XXI.

Pompa regalis Christi asinæ vecti & læto Hosanna excepti. Quis vere dicendus facere quod pater vult.

ET cum appropinquassent Hierosolymis, & venissent Bethphagen ad montem Olearum, tunc Jesus misit duos discipulos.
2 Dicens eis, Ite in vicum qui vobis est ex adverso, & statim invenietis asinam ligatam & pullum cum ea: solventes *eos* adducite mihi.
3 Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite Domino his opus est: statim autem mittet eos.
4 Hoc autem totum factum est ut impleretur quod dictum est per Prophetam, dicentem,
5 Dicite filiæ Sion, Ecce, rex tuus venit tibi mitis, & insidens asinæ, ac pullo fœtui subjugis *asinæ*.
6 Profecti autem sunt discipuli, feceruntque sicut imperarat eis Jesus.
7 Et adduxerunt asinam & pullum, & eis imposuerunt vestimenta sua, & collocarunt *ipsum* super ea.
8 Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via: alii vero cædebant ramos ex arboribus, & sternebant in via.
9 Porro turba, quæ præibat, & quæ sequebatur, clamabat, dicens, Hosanna filio David: benedictus qui venit in nomine Domini: Hosanna *O qui es in cælis* altissimis.
10 Et cum introisset Hierosolymam, commota est universa urbs, dicens, quis est hic?

11 Turba autem dicebat, Hic est Jesus ille Propheta: ortus Nazaretha *urbe* Galilææ.
12 Et introivit Jesus in templum Dei, & ejicit omnes qui vendebant & qui emebant in templo mensasque nummulariorum, & cathedras vendentium columbas subvertit:
13 Et dixit eis, Scriptum est, Domus mea, domus precationis vocabitur: at vos fecistis eam speluncam latronum.
14 Tunc venerunt ad eum cœci & claudi in templo, & sanavit eos.
15 Tunc venerunt ad eum primarii Sacerdotes & Scribæ miranda illa quæ fecerat, & pueros clamantes in templo, & dicentes, Hosanna filio David, indignati sunt.
16 Et dixerunt ei, Audis quid isti dicant? Jesus autem dixit eis, Etiam: nunquam legistis, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?
17 Et eis relictis abiit Bethaniam extra urbem, & diversatus est illic.
18 Mane autem rediens in urbem, esuriit.
19 Et cum vidisset ficum quandam apud viam, venit ad eam, & nihil invenit in ea nisi folia solum: tunc dicit ei, Ne amplius ex te fructus nascitor in æternum. Et exaruit illico ficus.
20 Cùm igitur hoc vidissent discipuli, mirati sunt, dicentes, quomodo illico exaruit ficus?
21 Respondens autem Jesus ait eis, Amen dico vobis, si habueritis fidem neque addubitaveritis, non solum hoc *quod factum est* ficui, facietis, verum etiam si monti isti dixeritis, Tollitor, & projicitor in mare, fiet.
22 Et quæcunque precando petieritis, si credideritis, accipietis.
23 Cum autem venisset in templum, primarii Sacerdotes & seniores populi eum docentem adierunt, dicentes, Qua autoritate facis ista? & quis tibi dedit istam autoritatem?
24 Respondens vero Jesus dixit eis, Interrogabo vos & ego rem quandam, quam si dixeritis mihi, dicam & ego vobis qua autoritate ista faciam.
25 Baptisma Johannis unde erat? è cœlo, an ex hominibus? At illi ratiocinabantur apud se, dicentes, Si dixerimus, è cœlo: dicet nobis, Quare ergo non credidistis ei?
26 Sin autem dixerimus, Ex hominibus, timemus turbam: omnes enim habent Johannem ut Prophetam.
27 Et respondentes Jesu dixerunt, Nescimus. Ait eis & ipse, Nec ego vobis dicam qua autoritate ista faciam.
28 Quid autem vobis videtur? Quidam habebat duos filios: & accedens ad priorem, dixit, Fili abi, hodie operare in vinea mea.
29 Ille vero respondens ait, Nolo: sed postea cum resipuisset abiit.
30 Et accedens ille ad secundum, dixit itidem. Is vero respondens ait, Ego *abeo*, domine. Sed non abiit.
31 Uter è duobus fecit quod voluit *ejus* pater? Dicunt ei, Prior. Dicit eis Jesus, Amen dico vobis, publicani & meretrices præeunt vobis in regnum Dei.
32 Venit enim ad vos Johannes via justitiæ, & non credidistis ei: publicani vero & meretrices crediderunt ei. Vos autem qui *hoc* vidistis non resipuistis postea ut ei crederetis.
33 Aliam parabolam audite, Fuit quidam paterfamilias qui plantavit vineam, & sepem circumposuit

composuit ei, foditque in ea
torcular, ædificavit turrim, &
elocavit eam agricolis: ac pe-
rigre profectus est.
34 Cum autem tempus fru-
ctuum appropinquasset, misit
servos suos ad agricolas, ut
ejus fructus perciperent.
35 Agricolæ vero, captis e-
jus servis, alium quidem ceci-
derunt, alium vero trucida-
runt, alium autem lapidarunt.
36 Rursum misit alios ser-
vos plures prioribus, & fece-
runt eis itidem.
37 Postremo autem misit ad
eos filium suum, dicens, Reve-
rebuntur filium meum.
38 Agricolæ vero viso filio
dixerunt inter se, Iste est hæ-
res, adeste, trucidemus eum, &
obtineamus hæreditatem ejus.
39 Et captum eum ejecerunt
extra vineam, & trucidarunt.
40 Cum igitur venerit Do-
minus vineæ, quid faciet agri-
colis illis?
41 Dicunt ei, Malos ipsos
male perdet: & vineam suam
elocabit aliis agricolis, qui
reddent ei fructum temporibus
suis.
42 Dicit eis Jesus, Nunquam
legistis in Scripturis, Quem la-
pidem reprobarunt ædificantes,
is factus est caput anguli: à
Domino factum est istud, & est
mirabile in oculis nostris?
43 Propterea dico vobis,
Tolletur à vobis regnum Dei,
& dabitur genti quæ ferat ejus
fructus.
44 Porro qui ceciderit ad
lapidem istum, confringetur:
super quem vero ceciderit,
dissipabit eum.
45 Et cum audissent prima-
rii Sacerdotes ac Pharisæi pa-
rabolas ejus, cognoverunt *hoc*
de se dici.
46 Et cum studerent eum
prehendere, timuerunt turbam,
quoniam ut prophetam eum
habebat.

CAP. XXII.

Nuptiarum parabola. Gentinim vocatio. Quæstiones de censu Cæsaris, de resurrectione, & mandato maximo Messia quis.

TUnc respondens Jesus, rur-
sum locutus est eis per pa-
rabolas dicens,
2 Simile est regnum cœlorum
cuidam regi qui fecit nuptias
filio suo:
3 Et misit servos suos qui
vocarent vocatos ad nuptias:
sed noluerunt venire.
4 Rursus misit alios servos,
dicens, Dicite vocatis, Ecce,
prandium meum paravi, tauri
mei & altilia mactata sunt,
& omnia parata: adeste ad
nuptias.
5 Illi autem cum *hoc* neg-
lexissent, abierunt, alius qui-
dem in agrum suum, alius ve-
ro ad mercaturam suam.
6 Reliqui vero prehensos
servos ejus contumeliis affece-
runt & trucidarunt.
7 Rex autem cum *hoc* au-
disset, iratus est: & missis co-
piis suis, perdidit homicidas
illos, & urbem eorum incen-
dit.
8 Tunc dicit servis suis,
Nuptiæ quidem paratæ sunt,
sed qui vocati fuerant, non
erant digni.
9 Ite ergo ad compita via-
rum, & quotcunque invene-
ritis, vocate ad nuptias.
10 Et egressi servi illi in vi-
as, congregarunt omnes quos
invenerunt, malos pariter ac
bonos: & impletæ sunt nup-
tiæ convivis.
11 Ingressus autem rex ut
spectaret convivas, vidit illic
quendam non indutum veste
nuptiali.
12 Tunc dicit ei, Amice,
quomodo huc introisti non ha-
bens vestem nuptialem? At il-
li os occlusum est.
13 Tunc dicit rex ministris,

Ligatis pedibus & manibus ejus, tollite eum, & ejicite in tenebras extimas: Illic erit fletus & stridor dentium.
14 Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.
15 Tunc profecti Pharisæi consilium ceperunt ut illaquearent eum in sermone.
16 Itaque mittunt ad eum discipulos suos cum Herodianis, dicentes, Præceptor, scimus te veracem esse, & viam Dei in veritate docere, nec quenquam curare: non enim respicis ad personam hominum.
17 Dic ergo nobis, quid tibi videtur? licet censum dare Cæsari, an non?
18 Cognita autem Jesus malitia eorum, ait quid me tentatis hypocritæ?
19 Ostendite mihi numisma census. Ipsi vero obtulerunt ei denarium.
20 Tunc dicit eis, Cujus est imago ista & inscriptio?
21 Dicunt ei, Cæsaris. Tunc dicit eis, Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.
22 Cum igitur *hæc* audissent, mirati sunt: & omisso eo abierunt.
23 In illo die adierunt eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem, & interrogarunt eum,
24 Dicentes, Præceptor. Moses dixit, Si quis mortuus fuerit non habens filios, ejus frater ducet affinitatis jure uxorem ejus, & suscitabit sobolem fratri suo.
25 Fuerunt autem apud nos septem fratres: & primus uxore ducta obiit: & cum non haberet semen, reliquit uxorem suam fratri suo.
26 Similiter etiam secundus & tertius, usque ad illos septem,
27 Post omnes autem mortua est & mulier.
28 In resurrectione ergo cujus ex illis septem erit uxor? omnes enim habuerunt eam.
29 Respondens autem Jesus dixit eis, Erratis, neque Scripturas scientes, neque potentiam Dei.
30 Nam in resurrectione neque uxores ducunt, neque nuptum dantur: sed sunt ut Angeli Dei in cœlo.
31 De resurrectione vero mortuorum non legistis quod vobis dictum est à Deo, dicente,
32 Ego sum Deus Abrahami, & Deus Isaaci, & Deus Jacobi? Deus non est mortuorum, sed viventium.
33 Et cum *hoc* audisset turba, perculsa est super doctrina ipsius.
34 Pharisæi vero, cum *eum* audissent os occlusisse Sadducæis, coacti sunt in unum:
35 Tunc interrogavit *eum* quidam ex ipsis Legis interpres, tentans eum & dicens,
36 Præceptor, quod est mandatum magnum in Lege?
37 Jesus autem dixit ei, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota cogitatione tua.
38 Istud est primum & magnum mandatum.
39 Secundum autem simile est huic, Diliges proximum tuum ut teipsum.
40 Ab istis duobus mandatis tota Lex & Prophetæ pendent.
41 Coactis autem Pharisæis, interrogavit eos Jesus,
42 Dicens, Quid vobis videtur de Christo illo? cujus filius est? Dicunt ei, Davidis.
43 Dicit eis, Quomodo ergo David per Spiritum vocat eum Dominum, dicens,

44 Dixit

44 Dixit Dominus Domino
meo, Sede ad dexteram meam,
usquedum posuero inimicos
tuos scabellum pedum tuorum?
45 Si ergo David vocat eum
Dominum, quomodo filius ejus
est?
46 Et nemo poterat ei re-
spondere quicquam: neque
ausus fuit quisquam ab illo
die amplius illum interrogare.

CAP. XXIII.

Doctrina & vita Pharisæorum graphice à Christo depicta.

TUnc Jesus locutus est tur-
bæ & discipulis suis,
2 Dicens, in cathedra Mosis
sedent Scribæ & Pharisæi:
3 Omnia ergo quæ dixerint
vobis ut servetis, servate &
facite: sed secundum opera eo-
rum ne facite: dicunt enim,
& non faciunt.
4 Ligant enim onera gravia
difficiliaque portatu, & impo-
nunt in humeros hominum:
digito autem suo nolunt ea
movere.
5 Omnia vero opera sua fa-
ciunt ut spectentur ab homini-
bus: dilatant enim phylacte-
ria sua, & producunt fimbrias
palliorum suorum,
6 Amantque primos accubi-
tus in cœnis, & primos con-
sessus in conventibus,
7 Et in foris salutationes,
& vocari ab hominibus, Rab-
bi, Rabbi.
8 Vos autem ne vocemini
Rabbi: unus est enim Doctor
vester, *nempe* Christus: Om-
nes autem vos fratres estis.
9 Et patrem vestrum ne
quenquam vocate in terra: u-
nus est enim Pater vester qui
in cœlis est.
10 Nec vocemini doctores:
unus enim vester est Doctor,
nempe Christus.
11 Sed qui maximus est ve-
strum, sit minister vester.
12 Porro qui sese extollet,
deprimetur: & qui sese de-
primit, extolletur.
13 Sed væ vobis, Scribæ &
Pharisæi hypocritæ, quoniam
præcluditis regnum cœlorum
hominibus: vos enim non in-
troitis, nec introeuntes sinitis
introire.
14 Ve vobis, Scribæ & Pha-
risæi hypocritæ, quoniam exe-
ditis domos viduarum, idque
in speciem utentes longis pre-
cibus: propterea auferetis gra-
viorem condemnationem.
15 Ve vobis Scribæ & Pha-
risæi hypocritæ, quoniam cir-
cumitis mare & terram, ut fa-
ciatis unum proselytum: &
cum fuerit factus, facitis eum
filium gehennæ duplo magis
quam vos *estis*.
16 Væ vobis, duces cæci,
qui dicitis, Quisquis juraverit
per templum, nihil est: qui-
cunque autem juraverit per au-
rum templi, reus est.
17 Stulti & cæci, utrum e-
nim majus est aurum, an tem-
plum quod sanctificat aurum?
18 Et, Quisquis juraverit
per altare, nihil est: quicun-
que autem juraverit per do-
num quod est super ipsum, re-
us est.
19 Fatui ac cæci, utrum e-
nim majus est, munus, an al-
tare quod sanctificat munus?
20 Qui ergo juraverit per
altare, jurat per ipsum & per
omnia quæ super illud sunt.
21 Et qui juraverit per tem-
plum, jurat per ipsum & per
eum qui habitat in eo.
22 Et qui juraverit per cœ-
lum, jurat per thronum Dei
& per eum qui sedet super ip-
sum.
23 Væ vobis, Scribæ & Pha-
risæi hypocritæ, qui decimatis
mentham & anethum & cumi-
num, & omittitis quæ gravio-
ra sunt Legis, judicium & mi-
sericordiam ac fidem: hæc

oportuit facere, & illa non omittere.

24 Duces cæci, qui percolatis culicem: camelum autem deglutitis.

25 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui purgatis exteriorem poculi patinæque partem, intus autem *illa* plena sunt rapina & intemperantia.

26 Pharisæe cæce, purga primum quod est intra poculum & patinam, ut id quoque quod extra est purum fiat.

27 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ extra quidem apparent speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum omnique immunditie.

28 Ita & vos extra quidem apparetis hominibus justi, intus autem pleni estis hypocrisi & iniquitate.

29 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulcra prophetarum, & ornatis monumenta justorum,

30 Et dicitis, Si fuissemus temporibus patrum nostrorum, non fuissemus eorum socii in cæde prophetarum.

31 Itaque testamini adversus vosmet ipsos, vos esse filios eorum qui Prophetas occiderunt.

32 Vos quoque complete mensuram patrum vestrorum.

33 Serpentes, progenies viperarum, quomodo effugere possitis condemnationem gehennæ?

34 Propterea ecce, ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, & Scribas, & ex ipsis *nonnullos* trucidabitis & crucifigetis; & ex ipsis nonnullos flagellabitis in conventibus vestris, & persequemini oppidatim:

35 Ut veniat super vos omnis sanguis justus effusus super terram à sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachariæ filii Barachiæ, quem occidistis inter templum & altare.

36 Amen dico vobis, Venient hæc omnia super ætatem istam.

37 Jerusalem, Jerusalem, trucidatrix prophetarum, & lapidatrix eorum qui ad te missi sunt, quoties volui congregare liberos tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluistis?

38 Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.

39 Dico enim vobis, Nequaquam me videbitis ab hoc tempore, usquedum dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini.

CAP. XXIV.

Signa excidii Hierosolymorum pariter & finis hujus seculi.

ET egressus Jesus è templo, abibat: & accesserunt discipuli ejus, ut ostenderent ei ædificia templi.

2 Jesus autem dixit eis, Nonne videtis hæc omnia? Amen dico vobis, Non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non dissolvatur.

3 Sedente autem eo in monte Olearum, adierunt eum discipuli privatim, dicentes, Dic nobis, quando hæc erunt, & quod *erit* signum adventus tui, & consummationis seculi.

4 Et respondens Jesus dixit eis, Videte ne quis vos seducat.

5 Multi enim venient sub nomine meo, dicentes, Ego sum Christus ille, multosque seducent.

6 Futurum est autem ut audiatis bella & rumores bellorum: videte ne turbemini; oportet enim omnia *hæc* fieri, sed nondum erit finis.

7 Insurget enim gens in gentem,

tem, & regnum in regnum:
& erunt fames, & pestilentiæ,
& terræ motus singulis locis.
8 Hæc autem omnia princi-
pium *erunt* dolorum *partus*.
9 Tunc tradent vos afflic-
tioni, & trucidabunt vos: &
eritis exosi omnibus gentibus
propter nomen meum.
10 Et tunc offendentur mul-
ti: & alius alium prodet, &
odio habebit alius alium.
11 Et multi pseudoprophe-
tæ exorientur, ac seducent
multos.
12 Et quoniam multiplica-
ta erit iniquitas, refrigescet
charitas multorum.
13 Sed qui sustinuerit ad fi-
nem usque, is servabitur.
14 Et prædicabitur istud E-
vangelium regni in toto terra-
rum orbe, ut sit testimonio
omnibus gentibus: & tunc ve-
niet finis.
15 Cum ergo videritis abo-
minationem illam vastatricem,
quæ dicta est per Danielem
prophetam, positam in loco
sancto: (qui legit, animadver-
tat)
16 Tunc qui in Judæa *fue-
rint*, fugiant in montes.
17 Qui in solario, non des-
cendat ut sumat quicquam è
domo sua.
18 Et qui in agro non re-
vertatur retro ut sumat vesti-
menta sua.
19 Væ autem prægnantibus
& lactantibus per illos dies.
20 Orate vero ne fiat fuga
vestra hyeme, neque sabba-
to.
21 Erit enim tunc afflictio
magna, qualis facta non fuit
à principio mundi ad hoc us-
que tempus: neque unquam
fiet.
22 Et nisi decurtati fuissent
dies illi, periret omnis caro:
sed propter electos decurta-
buntur dies illi.
23 Tunc si quis vobis dixe-
rit, Ecce, hic Christus, aut hic,
ne credite,
24 Excitabuntur enim pseu-
dochristi & pseudoprophetæ,
& edent signa magna & mira-
cula; ita ut seducant (si fieri
possit) etiam electos.
25 Ecce, prædixi vobis.
26 Itaque si dixerint vobis,
Ecce, in deserto est, ne egre-
dimini: Ecce, in conclavibus,
ne credite.
27 Sicut enim fulgur exit
ab oriente, & apparet usque in
occidentem, ita etiam erit ad-
ventus Filii hominis.
28 Ubicunque enim fuerit
cadaver, illuc congregabuntur
aquilæ.
29 Statim autem post com-
pressionem dierum illorum sol
obscurabitur, nec dabit luna
splendorem suum, & stellæ ca-
dent è cœlo, & potestates cœ-
lorum concutientur.
30 Tunc apparebit signum
Filii hominis in cœlo, & tunc
omnes tribus terræ plangent,
& videbunt Filium hominis
venientem in nubibus cœli cum
potentia & gloria multa.
31 *Is* vero mittet Angelos
suos cum tubæ voce magna, &
cogent electos ejus à quatuor
ventis, à cœlorum extremo ad
eorum extremum.
32 A ficu autem discite pa-
rabolam: Cum jam ramus e-
jus tener fit, & folia germi-
nant, nostis prope esse æsta-
tem.
33 Ita & vos, cum videri-
tis hæc omnia, scitote *illum*
prope esse & ad fores.
34 Amen dico vobis, ne-
quaquam præterierit ætas hæc,
usquedum omnia ista facta sint.
35 Cœlum & terra prære-
ribunt: sermones autem mei
nequaquam præteribunt.
36 De die autem illo & ho-
ra nemo scit, ne Angeli qui-
dem

dem Cœlorum: sed pater meus solus.
37 Sicut autem *erant* dies Noe, ita erit & adventus Filii hominis.
38 Sicut enim diebus qui præcesserunt diluvium edebant & bibebant, uxores ducebant & nuptum dabant, ad eum usque diem quo ingressus est Noe in arcam:
39 Nec agnoverunt diluvium usquedum venisset & sustulisset omnes: ita erit & adventus Filii hominis.
40 Tunc duo erunt in agro: unus accipietur, & alter relinquetur.
41 Duæ molentes in pistrino: una accipietur, & altera relinquetur.
42 Vigilate ergo, nescitis enim qua hora Dominus vester venturus sit.
43 Illud autem scitote, si sciret paterfamilias qua vigilia fur venturus sit, vigilaret, nec sineret perfodi domum suam.
44 Propterea & vos, estote parati: quia qua hora non putatis Filius hominis venturus est.
45 Quis igitur est fidelis servus & prudens, quem præfecit dominus famulitio suo, ut det illis alimentum in tempore?
46 Beatus servus ille quem, cum venerit dominus ejus, invenerit ita facientem.
47 Amen dico vobis, omnibus quæ sibi suppetunt præficiet eum.
48 Quod si dixerit servus ille malus in corde suo, Differt dominus meus adventum.
49 Cœperitque verberare conservos, quinetiam edere & bibere cum ebriis:
50 Veniet dominus servi illius die quo non exspectat, & qua hora non novit.
51 Et separabit eum, ac partem ei assignabit cum hypocritis: illic erit fletus & stridor dentium.

CAP. XXV.

Decem virgines, talenta, & processus ultimi judicii.

TUnc erit simile regnum cœlorum decem virginibus, quæ sumptis lampadibus suis exierunt in occursum sponsi.
2 Quinque autem ex eis erant prudentes, & quinque fatuæ.
3 Quæ erant fatuæ, sumptis lampadibus suis non ceperant oleum secum.
4 Prudentes vero ceperant oleum in vasis suis una cum suis lampadibus.
5 Morante autem sponso, nictarunt omnes, ac dormierunt.
6 Media vero nocte clamor ortus est *dicentium*, Ecce, sponsus venit, exite in occursum ejus.
7 Tunc surrexerunt omnes illæ virgines, & adornarunt lampades suas.
8 Fatuæ vero prudentibus dixerunt, Date nobis ex oleo vestro: quia lampades nostræ exstinguuntur.
9 Responderunt autem prudentes illæ, dicentes, *Nequaquam*, ne non sufficiat nobis & vobis: ite vero potius ad eos qui vendunt, & ipse vobis emite.
10 Cum autem abirent emptum, venit sponsus: & quæ paratæ erant, introiverunt cum eo ad nuptias: clausaque est janua.
11 Postea vero veniunt & reliquæ virgines, dicentes, Domine, domine, aperi nobis.
12 Ipse vero respondens ait, Amen dico vobis, non novi vos.
13 Vigilate itaque, quia neque

neque illum diem neque illam
horam scitis, qua Filius ho-
minis veniet.
14 *Ita* enim *est* ut *cum*
quispiam peregre proficiscens
vocavit servos suos & tradi-
dit eis quæ sibi suppetebant:
15 Et huic quidem dedit
quinque talenta, alii autem
duo, alii vero unum; unicui-
que secundum ipsius faculta-
tem: & peregre profectus est
statim.
16 Profectus autem qui
quinque talenta acceperat, ne-
gotiatus est ex iis, & fecit al-
tera quinque talenta.
17 Itidem & qui duo acce-
perat, lucratus est & ipse al-
tera duo.
18 Qui autem unum acce-
perat, abiit & defodit *illud* in
terram, & occultavit pecuniam
domini sui.
19 Post multum vero tem-
pus venit dominus servorum
illorum, & confert rationem
cum eis.
20 Tunc accedens is qui
quinque talenta acceperat, at-
tulit altera quinque talenta,
dicens, Domine, quinque ta-
lenta tradidisti mihi: ecce,
altera quinque talenta lucra-
tus sum ex iis.
21 Dixit autem ei dominus
ejus, Bene *est*, serve bone &
fidelis: in exiguo fuisti fidelis,
super multa te constituam: in-
gredere in gaudium domini
tui.
22 Accedens autem & qui
duo talenta acciperat, ait, Do-
mine, duo talenta tradidisti
mihi: ecce, alia duo lucratus
sum ex iis.
23 Ait ei dominus ejus, Be-
ne *est*, serve bone & fidelis: in
exiguo fuisti fidelis, super mul-
ta te constituam ingredere in
gaudium domini tui.
24 Accedens autem & qui
unum talentum acceperat, ait
Domine, noveram te hominem
durum esse, qui metas ubi non
sevisti, & inde cogas ubi non
sparsisti:
25 Itaque timens abii & oc-
cultavi talentum tuum in ter-
ra; ecce, habes quod tuum est.
26 Respondens autem Do-
minus ejus dixit ei, Serve ma-
le & ignave, sciebas me mete-
re ubi non sevi, & inde coge-
re ubi non sparsi.
27 Oportuit ergo te tradere
pecuniam meam mensariis: &
ego cum venissem recepissem
meum cum fœnore.
28 Tollite ergo ab eo ta-
lentum, & date ei qui habet de-
cem talenta.
29 (Omni enim qui habet
dabitur, & *is* exuberabit: qui
vero non habet, etiam quod
habet, tolletur ab eo.)
30 Et inutilem servum eji-
cite in tenebras illas extimas:
illic erit fletus & stridor den-
tium.
31 Cum autem venerit Fi-
lius hominis cum gloria sua, &
omnes sancti Angeli cum eo,
tunc sedebit in throno gloriæ
suæ.
32 Et cogentur coram eo
omnes gentes, & separabit eos,
alteros ab alteris, ut pastor
separat oves ab hœdis.
33 Et statuet oves quidem
ad dexteram suam, hœdos au-
tem ad sinistram.
34 Tunc dicet Rex iis qui
ad dexteram ipsius *erunt*, A-
deste, benedicti Patris mei, pos-
sidete regnum paratum vobis
à jacto mundi fundamento.
35 Esurivi enim, & de-
distis mihi *quo* vescerer: siti-
vi, & dedistis mihi potum:
hospes eram, & collegistis me:
36 Nudus, & amicivistis me
ægrotavi, & invisistis me: in
carcere eram, & venistis ad
me.
37 Tunc respondebunt ei
justi,

justi, dicentes, Domine quando te vidimus esurientem, & aluimus? aut sitientem, & dedimus tibi potum?
38 Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te? aut nudum, & amicivimus?
39 Aut quando te vidimus ægrotum, aut in carcere, & venimus ad te?
40 Et respondens Rex dicit eis, Amen dico vobis, quatenus id fecistis uni ex istis fratribus meis minimis, mihi fecistis.
41 Tunc dicit etiam iis qui ad sinistram *erunt*, Execrati, abite à me in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus.
42 Esurivi enim, & non dedistis mihi *quo* vescerer: sitivi, & non dedistis mihi potum.
43 Hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non amicivistis me: ægrotus, & in carcere *eram*, & non invisistis me.
44 Tunc ipsi quoque respondebunt ei, dicentes Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut ægrotum, aut in carcere, & non ministravimus tibi?
45 Tunc respondebit eis dicens, Amen dico vobis, quatenus *id* non fecistis uni ex istis minimis, nec mihi fecistis.
46 Et abibunt isti ad supplicium æternum: justi vero ad vitam æternam.

CAP. XXVI.

Eleemosyna Christi & institutio S. Cœnæ.

ET factum est cum finisset Jesus omnes istos sermones, dixit discipulis suis.
2 Scitis post biduum Pascha fore, & Filius hominis proderetur ut crucifigatur.
3 Tunc coacti sunt primarii Sacerdotes & Scribæ & seniores populi in aulam Pontificis maximi qui dicebatur Caiaphas,
4 Et simul consultarunt ut Jesum dolo prehenderent, & trucidarent.
5 Dicebant autem, Non in festo, ne tumultus fiat in populo.
6 Cum autem Jesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi,
7 Venerat ad eum mulier habens alabastrum unguenti gravis precii, & effuderat in caput ipsius accumbentis.
8 *Hæc* autem videntes discipuli ejus indignati sunt, dicentes, Quorsum perditio hæc?
9 Potuit enim istud unguentum vænire magno, & dari pauperibus.
10 Cum autem hoc cognovisset Jesus, ait eis, Quid molestiam exhibetis isti mulieri? opus enim bonum operata est erga me.
11 Semper enim pauperes habebitis vobiscum: me vero non semper habebitis.
12 Quod enim hæc unguentum hoc injecit, corpori meo, ad funerandum me fecit.
13 Amen dico vobis, ubicunque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, etiam quod hæc fecit dicitur ad memoriam ipsius.
14 Tunc profectus unus ex duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad primarios Sacerdotes,
15 Ait eis, Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? Ipsi vero appenderunt ei triginta argenteos *nummos*.
16 Et ex eo tempore quærebat opportunitatem ad eum prodendum.
17 Primo autem *die* azymorum accesserunt discipuli ad Jesum,

Jesum, dicentes ei, Ubi vis paremus tibi ad edendum Pascha?

18 Ipse vero dixit, Abite in urbem ad quendam & dicite ei, Præceptor dicit, Tempus meum prope est, apud te faciam Pascha cum discipulis meis.

19 Et fecerunt discipuli sicut præceperat eis Jesus: & paraverunt Pascha.

20 Cum autem serum diei esset, discubuit cum duodecim.

21 Et edentibus ipsis, dixit, Amen dico vobis, unus vestrum me prodet.

22 Tunc contristati vehementer, cœperunt singuli eorum ipsi dicere, Num ego *is* sum, Domine?

23 Ipse vero respondens ait, Qui intingit mecum manum in catino, is me prodat.

24 Filius quidem hominis abit, sicut scriptum est de eo: væ autem homini illi per quem Filius hominis proditur: bonum erat homini illi si natus non fuisset.

25 Respondens autem Judas, qui prodebat eum, dixit, Num ego sum, Rabbi? Dicit ei, Tu dixisti.

26 Edentibus autem eis, Jesus cum accepisset panem, & benedixisset, fregit *eum* deditque discipulis, & ait, Accipite, comedite: hoc est corpus meum.

27 Et accepto poculo, ac gratiis actis, dedit eis, dicens, Bibite ex eo omnes.

28 Hoc est enim sanguis meus Novi fœderis qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.

29 Dico autem vobis, Non bibam ab hoc tempore ex hoc fructu vitis, usque ad diem illum cum ipsum bibam vobiscum novum in regno Patris mei.

30 Et cum hymnum cecinissent, exierunt in montem Olearum.

31 Tunc dicit eis Jesus, Omnes vos ista nocte offendemini in me: scriptum est enim, Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis.

32 Postquam autem suscitatus fuero, præibo vobis in Galilæam.

33 Respondens vero Petrus dixit ei, Etiamsi omnes offendantur in te, ego nunquam offendar.

34 Dixit ei Jesus, Amen dico tibi, ista nocte antequam gallus vocem mittat, ter me abnegabis.

35 Dicit ei Petrus, Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te abnegabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt.

36 Tunc venit Jesus cum eis in locum qui dicitur Gethsemane: & dicit discipulis, Sedete hic usquequo profectus precatus fuero illic.

37 Et assumpto Petro & duobus filiis Zebedæi, cœpit contristari & gravissime angi.

38 Tunc dicit ei Jesus, Undequaque tristis est anima mea usq; ad mortem: manete hic, & vigilate mecum.

39 Et progressus paululum, procidit in faciem suam, precans & dicens, Pater mi, si possibile est, abeat à me poculum istud: veruntamen non ut ego volo, sed ut tu.

40 Tunc venit ad discipulos, & reperit eos dormientes: & dicit Petro: Itane non potuistis unam horam vigilare mecum?

41 Vigilate & orate, ne introeatis in tentationem: spiritus quidem est promptus, sed caro infirma.

42 Rursum secundo abiit, & precatus est, dicens, Pater mi, si non potest hoc poculum

lum abire à me quin bibam ip-
sum, fiat voluntas tua.
43 Et cum venisset reperit
eos rursum dormientes: erant
enim oculi eorum gravati.
44 Et relictis eis, rursum
abiit: & precatus est tertio,
eundem sermonem locutus.
45 Tunc venit ad discipu-
los suos, & dicit eis, Dormi-
te quod superest, & requiesci-
te: ecce, appropinquavit ho-
ra illa, & Filius hominis pro-
ditur in manus peccatorum.
46 Surgite, eamus: ecce,
appropinquavit qui me pro-
dit.
47 Et adhuc eo loquente,
ecce, Judas unus ex duodecim
venit, & cum eo turba multa
cum gladiis & fustibus, à pri-
mariis Sacerdotibus & Senio-
ribus populi.
48 Is vero qui prodebat eum,
dederat eis signum, dicens,
Quem osculatus fuero is est,
prehendite eum.
49 Itaque statim cum ve-
nisset ad Jesum, dixit, Ave,
Rabbi, Et deosculatus est eum.
50 At Jesus dixit ei, Amice,
quorsum ades? Tunc accesse-
runt, & manus injecerunt in
Jesum, & prehenderunt eum.
51 Et ecce, unus ex iis qui
erant cum Jesu, extensa manu
distrinxit gladium suum: &
percusso servo Pontificis maxi-
mi, abstulit auriculam ejus.
52 Tunc ait ei Jesus, Con-
verte gladium tuum in locum
suum: quicunque enim acce-
perint gladium, gladio peri-
bunt.
53 An putas me non posse
nunc precari Patrem meum,
qui huc sistat mihi plures quam
duodecim legiones Angelo-
rum?
54 Quomodo ergo imple-
rentur Scripturæ, *quæ dicunt*
sic oportere fieri?
55 In illa hora dixit Jesus
turbæ. Ut adversus latronem
exivistis cum gladiis & fusti-
bus, ut comprehenderetis me?
quotidie apud vos sedebam
docens in templo, nec prehen-
distis me.
56 Hoc autem totum factum
est ut implerentur Scripturæ
Prophetarum. Tunc discipuli
omnes relicto eo, fugerunt.
57 Illi vero prehensum Je-
sum abduxerunt ad Caiapham
Pontificem maximum, ubi Scri-
bæ & Seniores coacti erant.
58 Petrus autem sequebatur
eum è longinquo usque in au-
lam Pontificis maximi, & in-
gressus intro, sedebat cum mi-
nistris, ut videret finem.
59 Primarii vero Sacerdotes
& Seniores & totus consessus,
quærebant falsum testimonium
contra Jesum ut eum morte
afficerent?
60 Et non invenerunt: e-
tiam cum multi falsi testes ac-
cessissent, non invenerunt. Po-
stremo vero advenientes duo
falsi testes.
61 Dixerunt, Iste dixit, Pos-
sum destruere templum Dei,
& triduo ipsum ædificare.
62 Et cum exurrexisset Pon-
tifex maximus dixit ei, Nihil
respondes? quid *est quod* isti
adversum te testificantur?
63 Jesus autem silebat. Et
respondens Pontifex maximus
dixit ei, Adjuro te per Deum
viventem, ut dicas nobis an tu
sis Christus ille Filius Dei.
64 Dicit ei Jesus, Tu dix-
isti; quinetiam dico vobis, Ab
hoc tempore videbitis Filium
hominis sedentem ad dexte-
ram potentiæ *Dei*, & venien-
tem in nubibus cœli.
65 Tunc Pontifex maximus
dirupit vestimenta sua, dicens,
Blasphemavit: quid amplius
egemus testibus? ecce, nunc
audistis blasphemiam ejus.
66 Quid vobis videtur? ipsi
vero

vero respondentes dixerunt, Tenetur mortis pœna.

67 Tunc inspuerunt in faciem ejus, & colaphos ei inflixerunt: alii vero bacillis eum ceciderunt,

68 Dicentes, Vaticinare nobis, Christe, quis sit qui te percussit.

69 Petrus autem sedebat extra in aula: & accessit ad eum quædam ancillula, dicens, Et tu cum Jesu Galilæo eras.

70 Ipse vero negavit coram omnibus, dicens, Nescio quid dicas.

71 Eum autem egredientem in vestibulum vidit alia *ancilla*: & dixit iis qui *erant* illic, Et iste erat cum Jesu Nazareno.

72 Tunc rursus negavit cum jurejurando, *dicens*, Non novi hominem.

73 Paulo post autem accesserunt qui adstabant, & dixerunt Petro, Vere & tu ex ipsis es: nam & locutio tua te manifestum facit.

74 Tunc cœpit seipsum devovere & jurare, *dicens*, Non novi hominem. Et statim gallus misit vocem.

75 Et recordatus est Petrus verborum Jesu, qui dixerat ei, priusquam gallus vocem mittat, ter me abnegabis. Et egressus extra, flevit amare.

CAP. XXVII.

Historia passionis, mortis & sepulturæ Christi.

MAne autem cum esset, consilium ceperunt omnes primarii Sacerdotes & Seniores populi adversus Jesum, ut eum morte afficerent.

2 Et vinctum eum abduxerunt, ac tradiderunt Pontio Pilato præsidi.

3 Tunc Judas, qui eum prodiderat, cum vidisset eum damnatum esse, pœnitens retulit triginta argenteos *nummos*, ad primarios Sacerdotes & Seniores,

4 Dicens, Peccavi, prodito sanguine innoxio. At illi dixerunt, Quid ad nos? tu videris.

5 Ipse vero projectis *illis nummis* argenteis in templum, secessit: & profectus strangulavit *sese*.

6 Primarii autem Sacerdotes acceptis *nummis* illis argenteis, dixerunt, Non licet eos immittere in corbanan; quoniam pretium sanguinis est.

7 Consilio autem capto, emerunt ex eis agrum illum figuli, ad sepulturam hospitum.

8 Quapropter vocatus est ager ille, ager Sanguinis, usque in hodiernum diem.

9 (Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam Prophetam, dicentem, Et acceperunt triginta *nummos* argenteos, pretium æstimati, qui æstimatus fuit à filiis Israel.

10 Et dederunt eos ad *emendum* illum agrum figuli, sicut injunxit mihi Dominus.)

11 Jesus autem stetit coram præside; & interrogavit eum præses, dicens, Tune es rex ille Judæorum? Dixit autem ei Jesus, Tu dicis.

12 Et cum ipse accusaretur à primariis Sacerdotibus & Senioribus, nihil respondit.

13 Tunc dicit ei Pilatus, Non audis quam multa adversum te testificentur?

14 Et non respondit ei ad ullum verbum: ità ut miraretur præses valde.

15 Præses autem singulis festis consueverat turbæ dimittere unum vinctum, quem voluissent.

16 Habebant vero tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas.

17 Ipsis igitur congregatis, dixit eis Pilatus, Utrum vultis dimittam vobis? Barabbam, an

Jesum

Jesum qui dicitur Christus?
18 Sciebat enim quod per
invidiam tradidissent eum.
19 Sedente autem eo in
tribunali, misit ad eum uxor
ejus, dicens, Nihil tibi rei sit
cum justo illo: multa enim
passa sum hodie in somnio
propter eum.
20 Primarii vero Sacerdotes
& Seniores persuasuerunt tur-
bæ ut peteret Barabban, Jesum
vero perderet.
21 Respondens autem præ-
ses dixit eis, Utrum è duobus
illis vultis ut vobis dimittam?
Ipsi vero dixerunt, Barabban.
22 Dixit eis Pilatus, Quid
igitur faciam Jesu qui dicitur
Christus? Dicunt ei omnes,
Crucifigatur.
23 Præses autem ait, At e-
nim quid mali fecit? At illi
amplius clamabant, dicentes,
Crucifigatur.
24 Videns autem Pilatus se
nihil proficere, sed majorem
tumultum fieri, accepta aqua
abluit manus coram turba, di-
cens, Innoxius ego sum à san-
guine hujus justi: vos vide-
ritis.
25 Et respondens universus
populus dixit, Sanguis ejus su-
per nos & super filios no-
stros.
26 Tunc dimisit eis Barab-
ban: Jesum autem cum fla-
gellasset, tradidit ut crucifi-
geretur.
27 Tunc milites præsidis,
cum abduxissent Jesum in præ-
torium, coegerunt ad eum uni-
versam cohortem.
28 Et cum exuissent eum,
circumposuerunt ei chlamydem
coccineam.
29 Et coronam è spinis con-
textam imposuerunt ejus capi-
ti, & arundinem in dextram e-
jus: & genu ante eum sum-
misso, illudebant ei, dicentes,
Ave, rex Judæorum.
30 Et cum inspuissent in
eum, ceperunt arundinem il-
lam, & verberabant caput e-
jus.
31 Et postquam illusissent
ei, exuerunt eum chlamyde,
indueruntque vestimentis suis:
& abduxerunt eum ut crucifi-
gerent.
32 Exeuntes autem inve-
nerunt quendam Cyrenæum,
nomine Simonem: hunc an-
gariaverunt ut attolleret cru-
cem ejus.
33 Et cum venissent in lo-
cum qui dicitur Golgotha,
quod est calvariæ locus.
34 Dederunt ei acetum bi-
bendum cum felle mistum: &
cum gustasset noluit bibere.
35 Postquam autem cruci-
fixerunt eum, partiti sunt ejus
vestimenta, sortem jacientes:
ut impleretur quod dictum est
à propheta, Partiti sunt sibi
vestimenta mea, & super ve-
stem meam jecerunt sortem.
36 Et sedentes servabant
eum illic.
37 Et imposuerunt super ca-
put ejus crimen ipsius scrip-
tum, HIC EST JESUS
REX ILLE JUDÆO-
RUM.
38 Tunc crucifiguntur cum
eo duo latrones: unus ad dex-
teram, & alter ad sinistram.
39 Qui vero prætéribant
conviciabantur ei, moventes
capita sua.
40 Et dicentes, Tu, qui de-
struis templum, & triduo æ-
dificas, serva temetipsum: Si
filius Dei es, descendito è
cruce.
41 Similiter autem etiam
primarii Sacerdotes illudentes
cum Scribis & Senioribus di-
cebant,
42 Alios servavit, seipsum
non potest servare: si rex Is-
raelis est, descendat nunc è
cruce & credemus ei.

43 Con-

43 Confidit in Deo; eruat ipsum nunc, si placet ei: dixit enim, Filius Dei sum.
44 Id ipsum autem etiam latrones qui crucifixi erant cum eo, exprobrabant ei.
45 A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam regionem, usque ad horam nonam.
46 Circiter vero horam nonam exclamavit Jesus voce magna, dicens, Eli, Eli, lama sabachthani? Hoc est Deus mi, Deus mi, cur deseruisti me?
47 Quidam autem illic stantium cum *hoc* audissent dicebant, Eliam vocat iste.
48 Et statim currens quidam ex eis, cum acceptam spongiam implevisset aceto, & circumposuisset calamo, dedit ei ut biberet.
49 Reliqui vero dicebant, Sine, videamus an veniat Elias servaturus eum.
50 Jesus autem cum rursum clamasset voce magna, emisit spiritum.
51 Et ecce, velum templi fissum est in duas partes à summo usque ad imum: & terra mota est, & petræ fissæ sunt.
52 Et monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt.
53 Qui egressi è monumentis post resurrectionem ejus intraierunt in sanctum urbem, & apparuerant multis.
54 Centurio vero & qui cum eo servabant Jesum, viso terræ motu & iis quæ facta fuerant, timuerunt vehementer, dicentes, Vere filius Dei erat iste.
55 Erant autem illic mulieres multæ è longinquo spectantes, quæ secutæ fuerant Jesum à Galilæa, ministrantes ei.
56 Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria mater Jacobi & Jose, & mater filiorum Zebedæi.
57 Cum autem serum diei esset, venit homo dives Arimathæensis, nomine Josephus, qui & ipse discipulus fuerat Jesu:
58 Is adiit Pilatum, & petii corpus Jesu, Tunc Pilatus jussit reddi corpus.
59 Et Josephus, cum accepisset corpus, involvit illud sindone pura;
60 Posuitque in monumento suo novo quod exciderat in petra: & advoluto saxo magno ad ostium monumenti, abiit.
61 Erat autem illic Maria Magdalene & altera illa Maria, sedentes contra sepulcrum.
62 Postero autem die, qui est post Parasceuen, coacti sunt primarii Sacerdotes & Pharisæi ad Pilatum,
63 Dicentes, Domine, meminimus planum illum dixisse cum adhuc viveret, Tertio post die suscitabor.
64 Jube ergo muniri sepulcrum usque in diem tertium: nequando veniant discipuli ejus nocte, & furentur eum, dicantque populo, Suscitatus est è mortuis: & erit ultimus error pejor priore.
65 Dixit eis Pilatus, Habetis custodiam: abite, munite sicut scitis.
66 Ipsi autem profecti munierunt sepulcrum, obsignato lapide, cum custodia.

CAP. XXVIII.

Christi resurrectio, apparitio, baptismi catholici institutio, & Apostolatus inauguratio.

Extremo autem Sabbato, cum lucesceret in primum *diem* hebdomadis, venit Maria Magdalene & altera illa Maria, ut spectarent sepulcrum.

2 Et ecce, terræ motus factus eſt magnus. Angelus enim domini cum deſcendiſſet è cœlo, acceſſit & avolvit ſaxum ab oſtio, ſedebatque ſuper illud.

3 Erat autem viſus ejus ut fulgur, & veſtimentum ejus album ſicut nix.

4 Cuſtodes autem perculſi ſunt præ ipſius timore, & facti ſunt ſicut mortui.

5 Reſpondens autem Angelus dixit mulieribus, Vos *vero* ne timete: neſcio enim vos Jeſum crucifixum quærere.

6 Non eſt hic, reſurrexit enim, prout dixit. Adeſte, videte locum ubi jacebat Dominus.

7 Et cito profectæ dicite diſcipulis ejus eum reſurrexiſſe à mortuis. Et ecce præit vobis in Galilæam: illic eum videbitis: ecce dixi vobis.

8 Tunc egreſſæ cito à monumento cum timore & gaudio magno, currebant, ut renunciarent diſcipulis ejus.

9 Ut autem proficiſcebantur ut *hoc* renunciarent diſcipulis ejus, ecce, Jeſus occurrit eis, dicens, Avete. Illæ vero acceſſerunt, & prehenderunt pedes ejus, & adoraverunt eum.

10 Tunc ait eis Jeſus, Ne timete: abite, renunciate fratribus meis ut abeant in Galilæam; illic me videbunt.

11 Euntibus autem ipſis, ecce quidam è cuſtodiis venerunt in urbem, & renunciarunt primariis Sacerdotibus omnia quæ facta fuerant.

12 Ipſi vero congregati cum Senioribus, conſilioque capto, nummos multos dederunt militibus.

13 Dicentes, Dicite, Diſcipuli ejus nocte venerunt, & eum furati ſunt, nobis dormientibus.

14 Quod ſi hoc auditum fuerit apud præſidem, nos perſuadebimus ei, & ſecuros vos præſtabimus.

15 Ipſi vero accepta pecunia fecerunt ſicut erant edocti: & divulgatus eſt ille ſermo apud Judæos uſque ad hodiernum diem.

16 Undecim autem illi diſcipuli profecti ſunt in Galilæam, in montem ubi conſtituerat eis Jeſus.

17 Et cum vidiſſent eum, adoraverunt eum: quidam autem dubitaverunt.

18 Et cum acceſſiſſet *ad eos* Jeſus, locutus eſt eis dicens, Data eſt mihi omnes poteſtas in cœlo & in terra.

19 Profecti ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen Patris & Filii & Spiritus ſancti.

20 Docentes eos ſervare omnia quæ mandavi vobis: & ecce, ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi, Amen.

EVANGELIUM SECUNDUM MARCUM.

CAPUT I.

Johannis ministerium, victus & vestitus; Christique investitura per baptismum & probat, per tentationem. Evangelii prædicatio, Discipulorum vocatio & miracula.

PRincipium Evangelii Je-
su Christi Filii Dei.
2 Ut scriptum est in
prophetis, Ecce, ego
mitto nuncium illum meum an-
te faciem tuam, qui parabit
viam tuam coram te.
3 Vox clamantis in deserto,
Parete viam Domini, com-
planate semitas ejus.
4 Baptizabat Johannes in
deserto & prædicabat baptis-
mum resipiscentiæ ad remissi-
onem peccatorum.
5 Et exibat ad eum omnis
Judaica regio ac Hierosolymi-
tæ, & baptizabantur omnes
ab eo in Jordane flumine, con-
fitentes peccata sua.
6 Indutus autem erat Jo-
hannes pilis camelorum, &
zona coriacea circa lumbos su-
os: & edebat locustas & mel
sylvestre:
7 Et prædicabat, dicens,
Venit pone me qui validior
me est, cujus n[on] sum dignus
qui incurvatus solvam corri-
giam solearum.
8 Ego quidem baptizavi
vos aqua, ipse vero baptizabit
vos Spiritu sancto.
9 Et factum est diebus illis,
ut Jesus, cum venisset Naza-
retha *urbe* Galilææ, baptiza-
tus sit in Jordane a Johanne.
10 Et *is* statim ascendens
ex aqua vidit findi cœlos, &
Spiritum quasi columbam des-
cendere super eum.
11 Et vox exstitit è cœlis,
Tu es filius ille meus dilectus,
in quo acquiesco.
12 Statimque Spiritus eum
expellit in desertum.
13 Et fuit illic in deserto
dies quadraginta, tentante eum
Satana: eratque cum feris: &
angeli ministrabant ei.
14 Postquam autem tradi-
tus fuit Johannes in custodiam,
venit Jesus in Galilæam, præ-
dicans Evangelium regni Dei.
15 Et dicens expletum est
tempus, & appropinquavit
regnum Dei, resipiscite, &
credite Evangelo.
16 Ambulans autem apud
mare Galilææ, vidit Simo-
nem & Andream fratrem ejus,
jacientes rete in mare, (erant
enim piscatores.)
17 Et dixit eis Jesus, Se-
quimini me, & faciam ut si-
tis piscatores hominum.
18 Et *ipsi* statim omissis re-
tibus suis, secuti sunt eum.
19 Tunc progressus illinc pau-
lulum, vidit Jacobum *filium*
Zebedæi, & Johannem fratrem
ejus, qui & ipsi in navigio
sarciebant retia:
20 Statimque vocavit eos:
& *ipsi* omisso patre suo Zebe-
dæo in navigio cum mercena-
riis, secuti sunt eum:
21 Et ingrediuntur Caper-
naumum: statimque sabbato
ingressus Jesus in synagogam,
docebat.

22 Et percellebantur super
doctrina ejus: docebat enim
eos ut autoritatem habens, &
non ut Scribæ.
23 Fuit autem in synagoga
eorum quidam in quo erat spi-
ritus impurus: qui exclamavit.
24 Dicens, Ah, quid nobis
tecum Jesu Nazarene? ve-
nisti ut perderes nos? novi
te qui sis, *nimirum* Sanctus
ille Dei.
25 Et objurgavit eum Je-
sus, dicens, Obmutesce, & exi
ex eo.
26 Tunc, cum discerpsisset
eum spiritus impurus, & cla-
masset voce magna, exiit ex
eo.
27 Et expaverunt omnes,
ita ut mutuo quærerent inter
se, dicentes, Quid est hoc?
quæ doctrina nova hæc, quod
per potestatem imperat etiam
spiritibus impuris, & auscul-
tant ei?
28 Emanavit autem fama
ipsius statim in totam regio-
nem circumjacentem Galilææ.
29 Et statim è synagoga
egressi, venerunt domum Si-
monis & Andreæ cum Jacobo
& Johanne.
30 Socrus autem Simonis
decumbebat febricitans: &
statim dicunt ei de illa.
31 Tunc accedens erexit
eam prehensa manu ejus: &
dimisit eam febris statim, &
ministravit eis.
32 Cum autem serum diei
esset, occidente sole, adducebant
ad eum omnes male affectos &
dæmoniacos.
33 Et civitas tota coacta
erat ad ostium.
34 Et sanavit multos male
affectos variis morbis: & dæ-
monia multa ejecit, & non
sinebat dicere dæmonia quod
ipsum nossent.
35 Et mane, valde multa
nocte cum surrexisset, exiit, &
abiit in desertum locum, & il-
lic precabatur.
36 Et prosecuti sunt eum
Simon & qui cum ipso erant.
37 Et cum invenissent eum,
dicunt ei, Omnes te quærunt.
38 Tunc dicit eis, Eamus
in contigua oppidula, ut &
illic prædicem; ad hoc enim
sum egressus.
39 Et prædicabat in syna-
gogis eorum in tota Galilæa;
& dæmonia ejiciebat.
40 Venitque ad eum lepro-
sus precans eum, eique ad ge-
nua procidens, ac dicens ei,
Si velis, potes me purgare.
41 Jesus autem commisera-
tione intima commotus, exten-
sa manu, tetigit eum, & dixit
ei, Volo; purgator.
42 Et cum *hæc* dixisset, sta-
tim abiit ab eo lepra, & pur-
gatus fuit.
43 Et graviter interminatus ei *Jesus*, statim ablegavit
eum.
44 Dixitque ei, Vide ut
nemini quicquam dicas: sed
abi, ostende teipsum Sacerdo-
ti, & offer pro purgatione tui
quæ imperavit Moses, ut hoc
sit eis testimonio.
45 Ille vero egressus cœpit
prædicare multa & rem divul-
gare, ita ut jam non posset Je-
sus manifeste introire in civi-
tatem: sed foris in desertis
locis erat, & veniebant ad
eum undique.

CAP. II.

Christus simul paralysin & peccata solvit, Matthæum vocat, discipulosque excusat neglecti jejunii & sabbati.

ET rursus intravit Capernaumum interjectis *aliquot* diebus, & auditum est eum domi esse.
2 Statimque coacti sunt multi, *adeo* ut jam non caperent *eos* ne ea quidem *loca* quæ erant

ad ostium : & loquebatur eis
sermonem *Evangelii.*
3 Tunc venerunt ad eum
ferentes paralyticum , qui à
quatuor portabatur.
4 Et cum non possent ei ap-
propinquare propter turbam,
detexerunt tabulatum *loci* in
quo erat, eoque perfosso, *fu-*
nibus demiserunt grabbatum in
quo paralyticus jacebat.
5 Cum autem vidisset Jesus
fidem eorum, dixit paralytico,
Fili, remissa sunt tibi peccata
tua.
6 Erant autem illic quidam
ex Scribis sedentes, & ratio-
cinantes in cordibus suis,
7 Quid iste ita loquitur
blasphemias? quis potest re-
mittere peccata, nisi solus
Deus?
8 Et cum statim cognovis-
set Jesus spiritu suo, eos ita
ratiocinari apud se, dixit eis,
Quid ista ratiocinamini in cor-
dibus vestris?
9 Utrum est facilius, dicere
paralytico, Remissa sunt tibi
peccata : an dicere , Surge ,
& attolle grabbatum tuum, &
ambula ?
10 Ut autem sciatis filium
hominis habere potestatem re-
mittendi peccata in terra (ait
paralytico)
11 Tibi dico, Surge, & at-
tolle grabbatum tuum & abi
domum tuam.
12 Tunc *ille* statim surrexit,
sublatoque in humeros grab-
bato, egressus est coram omni-
bus : adeo ut obstupescerent
omnes, & glorificarent Deum,
dicentes, Nunquam tale quic-
quam vidimus.
13 Et egressus est rursus ad
mare : totaque turba veniebat
ad eum, ac docebat eos.
14 Et cum prætergredere-
tur,vidit Levin Alphæi *filium*
sedentem ad telonium : dixit-
que ei, Sequere me. Et *is* sur-
gens secutus est eum.

15 Et factum est ut cum
Jesus accumberet in domo il-
lius , multi etiam publicani
& peccatores simul discubue-
runt cum Jesu & discipulis e-
jus: erant enim multi, & se-
cuti fuerant eum.
16 Cumque Scribæ ac Pha-
risæi vidissent eum edentem
cum publicanis & peccatoribus,
dixerunt discipulis ejus, Quid
est quod cum publicanis &
peccatoribus edit ac bibit?
17 Et cum *hoc* audisset Je-
sus, dicit eis, Iis qui valent
non opus est medico , sed iis
qui male *se* habent : non ve-
ni ut vocarem justos, sed pec-
catores ad resipiscentiam.
18 Discipuli autem Johan-
nis ac Pharisæorum jejunabant :
veniunt igitur & dicunt ei ,
Quare discipuli Johannis &
Pharisæorum jejunant, tui au-
tem discipuli non jejunant?
19 Tunc ait eis Jesus, Num
possunt filii thalami, quo *tem-*
pore cum ipsis est sponsus, je-
junare ? quamdiu habent se-
cum sponsum, non possunt je-
junare.
20 Venient autem dies cum
sublatus erit ab eis sponsus, &
tunc jejunabunt illis diebus.
21 Sed nemo panniculum
impexum insuit vestimento ve-
teri : alioquin illud ipsius sup-
plementum novum tollit *ali-*
quid ex vetere *vestimento*, &
fit pejor scissura.
22 Et nemo injicit vinum no-
vum in utres veteres : alio-
qui vinum effunditur, & utres
pereunt : sed vinum novum
in utres recentes injiciendum
est.
23 Factum est autem ut ip-
se præteriret sabbato per sa-
ta, & cœperunt discipuli ejus
iter faciendo vellere spicas.
24 Tunc Pharisæi dixerunt
ei, Ecce, cur faciunt sabbato
quod non licet?

25 Et

25 Et ipse dixit eis, Nunquam legistis quid fecerit David cum egeret, & esuriret ipse, & qui cum eo *erant*.

26 Quomodo ingressus sit domum Dei sub Abiathar Pontifice maximo, & panes propositios ederit, quos non licet edere nisi sacerdotibus, & dederit etiam iis qui secum erant?

27 Dixit etiam eis, Sabbatum propter hominem factum est, non homo propter sabbatum:

28 Itaque Filius hominis est etiam sabbati dominus.

CAP. III.

Jus sabbati. Investitura Apostolorum. Per quam vim ejiciantur dæmonia, & quis mater aut frater Christi.

ET introivit rursus in synagogam: eratque illic quidam arefactum manum habens:

2 Et observabant an sabbato sanaturus esset eum: ut ipsum accusarent.

3 Tunc ait homini habenti manum arefactum, Surge in medium.

4 Eis autem dixit, Licet sabbato benefacere, an malefacere *cuipiam*? hominem servare, aut trucidare? ipsi vero silebant.

5 Et cum circumspexisset eos cum ira, simul dolens quod occalluisset cor eorum, dicit homini, Extende manum tuam. Et *is* extendit: restitutaque est manus ejus sana ut altera.

6 Tunc egressi Pharisæi statim cum Herodianis consilium inierunt adversus eum, ut eum perderent.

7 Sed Jesus cum discipulis suis secessit ad mare: & magna multitudo secuta est eum à Galilæa, & à Judæa.

8 Et Hierosolymis, & ab Idumæa, & *regione quæ est* trans Jordanem; & qui circa Tyrum & Sidonem *habitabant*, magna multitudine, cum audissent quanta faceret, venerunt ad eum.

9 Ipse autem dixit discipulis suis ut navigiolum sibi semper adesset propter turbam, ne ipsum opprimerent.

10 Multos enim sanaverat, adeo ut inciderent in eum ut ipsum tangerent quotquot tenebantur flagellis.

11 Et Spiritus impuri cum eum conspexerant, accidebant ei *ad pedes*, & clamabant, dicentes, Tu es Filius ille Dei.

12 Ipse vero multum interminabatur eis, ne ipsum manifestum facerent.

13 Tunc ascendit in montem, & advocavit ad se quos ipse voluit: & venerunt ad eum.

14 Et constituit duodecim ut secum essent, & ut mitteret eos ad prædicandum Evangelium.

15 Et ut haberent potestatem sanandi morbos, & ejiciendi dæmonia:

16 Primum Simonem: (cui imposuit nomen Petrum.)

17 Et Jacobum *filium* Zebedæi, & Johannem fratrem Jacobi (& imposuit eis nomina Boanerges, quod est filii tonitrui)

18 Et Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum Alphæi *filium*, & Thaddæum, & Simonem Cananiten,

19 Et Judam Iscarioten, qui & prodidit eum, veneruntque domum.

20 Convenit autem rursum turba, adeo ut ne capere quidem cibum possent.

21 Et cum *hæc* audissent ipsius propinqui, venerunt ut

prehen-

comprehenderent eum: dicebant
enim eum apud se non esse.
22 Scribæ vero qui Hieroso-
lymis descenderant, dice-
bant, Certe habet Beelzebu-
lum, & certe per principem
dæmoniorum ejicit dæmonia.
23 Cum autem eos advocas-
set, dixit eis per parabolas,
Quomodo potest Satanas Sata-
nam ejicere?
24 Neque si regnum adver-
sus sese dissideat, potest stare
regnum illud.
25 Neque si domus contra
semetipsam dissideat, potest
stare domus illa:
26 *Sic* quoque si Satanas in-
surrexit & dissidet adversus se-
metipsum stare non potest, sed
finem habet.
27 Non potest quisquam
potentis *alicujus* vasa, ingres-
sus domum ejus, diripere, nisi
primo validum illum vinxerit:
& tunc domum ejus diripiet.
28 Amen dico vobis, quæ-
vis peccata remittentur filiis
hominum, & blasphemiæ qui-
buscunque blasphemarint:
29 Sed quicunque blasphe-
marit in Spiritum sanctum, non
habet remissionem in æternum
sed tenetur æterno judicio.
30 Dicebant enim, Spiritum
impurum habet.
31 Veniunt igitur fratres &
mater ejus: & foris stantes
miserunt ad eum, & eum vo-
carunt.
32 Sedebat autem circa eum
turba: *illi* vero dixerunt ei,
Ecce, mater tua & fratres tui
foris quærunt te.
33 Tunc respondit eis, di-
cens, Quæ est mater mea, aut
fratres mei?
34 Et cum circumspexisset
in circuitu eos qui circumse-
debant, ait, Ecce, mater mea,
& fratres mei.
35 Quicunque enim fecerit
quod Deus vult, is est fra-
ter meus, & soror mea, & ma-
ter.

CAP. IV.

Parabola seminantis, ejusdemque expositio & navigatio periculosa.

ET rursus cœpit docere a-
pud mare: & coacta est
ad eum turba multa, adeo ut
ipse navigium ingressus sederet
in mari, tota autem turba a-
pud mare in terra erat.
2 Et docebat eos per para-
bolas multa, dicebatque eis in
doctrina sua,
3 Audite, Ecce, *quidam* sa-
tor exiit satum.
4 Et factum est inter seren-
dum, aliud quidem cecidit se-
cundum viam: veneruntque
volucres cœli, & devorave-
runt illud.
5 Aliud vero cecidit in pe-
trosa, ubi non habebat terram
multam: & statim exortum est,
propterea quod non habebat
profundam terram:
6 Sole autem exorto, ardo-
re tactum est, & propterea
quod non habebat radicem,
exaruit.
7 Et aliud cecidit in spi-
nas: & ascenderunt spinæ, ac
suffocarunt illud, & fructum
non edidit.
8 Et aliud cecidit in terram
bonam, edidítque fructum as-
surgentem ac crescentem: &
tulit aliud tricena, & aliud
sexagena, & aliud centena.
9 Tunc dixit eis, Qui habet
aures ad audiendum, audiat.
10 Cum autem esset solus,
interrogarunt eum qui circum
eum erant cum duodecim, de
parabola.
11 Et dixit eis, Vobis da-
tum est nosse mysterium regni
Dei: iis autem qui foris sunt,
per parabolas omnia *ista* fi-
unt:
12 Ut videntes videant, &
non cernant: & audientes au-
G diant,

diant, & non intelligant; ne-
quando *se* convertant, & re-
mittantur eis peccata.
13 Præterea dixit eis, Nes-
citis parabolam istam? & quo-
modo omnes parabolas cog-
noscetis?
14 Sator ille sermonem se-
rit.
15 Isti autem sunt qui juxta
viam *semen excipiunt*, in qui-
bus *videlicet* seminatur sermo:
sed postquam audierunt, sta-
tim venit Satanas, & tollit
sermonem qui seminatus fue-
rat in cordibus eorum.
16 Et isti sunt similiter qui
in petrosa semen excipiunt:
qui *videlicet* cum audierint
sermonem, statim cum gaudio
excipiunt eum:
17 Et non habent radicem
in sese, sed temporarii sunt:
deinde orta afflictione aut per-
secutione propter sermonem,
statim offenduntur.
18 Hi sunt autem qui in
spinas semen excipiunt, hi
sunt, *inquam*, qui sermonem
audiunt:
19 Sed solicitudines seculi hu-
jus, & fallacia divitiarum, &
cupiditates quæ in cæteris re-
bus *versantur*, introeuntes suf-
focant sermonem, isque red-
ditur fructus expers.
20 Hi sunt vero qui in ter-
ram bonam semen exceperunt,
qui *videlicet* audiunt sermo-
nem, & excipiunt: & fructum
ferunt, aliud tricena, aliud
sexagena, aliud centena *gra-
na*.
21 Dixit etiam eis, Num lu-
cerna venit ut subter modium
ponatur, aut subter lectum?
nonne ut candelabro impo-
natur?
22 Non est enim quicquam
occultum quod non sit mani-
festum futurum, neque *quod*
absconditur, sed *oportet* ut in
apertum veniat.
23 Si quis habet aures ad
audiendum, audiat.
24 Præterea dixit eis, Vi-
dete quid audiatis: qua men-
sura metimini, vobis metietur,
& adjicietur vobis qui audi-
tis.
25 Qui enim habet dabitur
ei: & qui non habet, etiam
quod habet, tolletur ab eo.
26 Item dicebat, Ita est
regnum Dei ut si quispiam ja-
ciat semen in terram.
27 Et dormiat, & exurgat
nocte ac die: & semen ger-
minet, & assurgat quomodo
ipse nescit.
28 Sponte enim terra fruc-
tum fert, primum herbam, de-
inde spicam, deinde plenum
frumentum in spica:
29 Cum autem prodiderit
sese fructus, statim mittit mes-
sores, quoniam adest messis.
30 Dicebat etiam, Cui rei
assimilaverimus regnum Dei?
aut qua collatione contuleri-
mus illud?
31 Velut granum sinapis:
quod cum seritur in terra,
minimum est omnium seminum
quæ in terra sunt:
32 Sed cum satum fuerit,
assurgit, & fit maximum om-
nium olerum; editque ramos
magnos, ita ut possint sub
ejus umbra volucres cœli ni-
dulari.
33 Et talibus multis para-
bolis loquebatur eis sermonem
Evangelii, prout poterant au-
dire.
34 Absque parabola vero
non loquebatur eis: privatim
autem discipulis suis explica-
bat omnia.
35 Dixit autem eis die illo,
cum serum *diei* esset, Transea-
mus in ulteriorem *ripam*.
36 Dimissa igitur turba ac-
ceperunt eum ut erat in na-
vigio: sed & alia navigiola
erant cum eo.

37 Tunc oritur turbo venti magnus: & fluctus ruebant in navigium, ita ut jam impleretur.
38 Erat autem ipse in puppi, cervicali indormiens: tunc expergefaciunt eum, dicuntque ei, Magister, non est tibi curæ quod perimus?
39 Experrectus igitur objurgavit ventum, dixitque mari, Sile, obmutesce. Tum quievit ventus, factaque est tranquillitas magna.
40 Dixit autem eis, Quid ita timidi estis? quomodo fidem non habetis?
41 Et timuerunt timore magno, dicebatque alius ad alium, Quisnam iste est, quod etiam ventus & mare auscultent ei.

CAP. V.

Miracula erga Dæmoniacum, erga filiam Jairi, & erga mulierem sanguinis fluxu laborantem.

ET venerunt in ulteriorem *ripam* maris, in regionem Gadarenorum.
2 Egresso autem ipsi è navigio statim occurrit e monumentis quidam in quo erat spiritus impurus:
3 Qui domicilium habebat in monumentis, & ne catenis quidem quisquam poterat eum vincire:
4 Propterea quod sepe pedicis & catenis vinctus fuerat, sed discerptæ fuerant ab eo catenæ, & pedicæ contritæ: neque quisquam potuerat eum domare.
5 Et per omne *tempus erat* die ac nocte in montibus & in monumentis clamans, & concidens seipsum lapidibus.
6 Cum vidisset autem Jesum procul, cucurrit & adoravit eum.
7 Et clamans voce magna dixit, Quid mihi tecum, Jesu Fili Dei altissimi? adjuro te *per* Deum ne me torqueas.
8 (Dicebat enim ei *Jesus*, Exi spiritus impure ex isto homine)
9 Tunc interrogavit eum, Quod tibi nomen *est*? Et respondit dicens, Legio mihi nomen *est*: quia multi sumus.
10 Et multum precabatur eum ne ipsos mitteret extra illam regionem.
11 Erat autem illic apud montes grex porcorum magnus pascens.
12 Et precati sunt eum omnes *illi* dæmones, dicentes, Mitte nos ad porcos, ut in eos introeamus.
13 Et permisit eis statim Jesus. Egressi vero spiritus illi impuri introierunt in porcos: & ruit ille grex è præcipitio in mare, (erant autem quasi bis mille) & suffocati sunt in mari.
14 Qui vero pascebant porcos fugerunt, & renunciarunt in urbem & in agros. Et *illi* egressi sunt ut viderent quid illud esset quod factum fuerat.
15 Veniunt igitur ad Jesum, & conspiciunt eum qui fuerat dæmoniacus sedentem ac vestitum & sanæ mentis, eum *inquam* qui habuerat Legionem: & timuerunt.
16 Et qui *id* viderant narraverunt eis quomodo actum esset cum dæmoniaco, & de porcis.
17 Tunc *illi* cœperunt eum rogare ut abiret ex finibus ipsorum.
18 Ipso vero ingresso in navigium, rogabat eum ille qui fuerat dæmoniacus ut esset cum ipso.
19 Jesus autem non permisit ei, sed ei dixit, Abi domum tuam ad tuos, & eis renuncia quanta tibi Dominus præsti-

terit, & quod misertus sit tui.

20 Abiit igitur *ille*, & cœpit prædicare in Decapoli quanta ipsi fecisset Jesus, & omnes mirabantur.

21 Et cum Jesus rursum trajecisset navigio in ulteriorem *ripam*, coacta est turba multa ad eum: eratque apud mare.

22 Et ecce, venit unus ex præfectis synagogæ, nomine Jairus: & cum vidisset eum, accidit ad pedes ejus;

23 Et multum precabatur eum, dicens, Filiola mea in extremum adducta est: *rogo* ut venias, & imponas ei manus, ut servetur & vivat.

24 Abiit igitur *Jesus* cum eo, & sequebatur eum turba multa, & comprimebant eum.

25 Tunc mulier quædam quæ erat in fluxione sanguinis *ab* annis duodecim.

26 Fueratque multa perpessa à multis medicis, & impenderat omnia sua, & nihil adjuta fuerat, sed potius in deterius venerat.

27 Cum audisset de Jesu, venit in turba à tergo, & tetigit vestimentum ejus.

28 Dicebat enim, Si vel vestimenta ejus tetigero, servabor.

29 Et statim exaruit fons sanguinis ejus; & sensit corpore se sanatam esse ex eo flagello.

30 Statim autem Jesus cum apud se cognovisset vim illam quæ ex seipso prodierat, conversus in turba, dixit, Quis tetigit vestimenta mea?

31 Et dixerunt ei discipuli ipsius, Vides turbam te comprimentem, & dicis, Quis me tetigit?

32 *Ipse* vero circumspiciebat ut videret eam quæ hoc fecerat.

33 Mulier autem timens & tremens, cum sciret quod in se factum fuerat, venit, & accidit ei *ad pedes*, dixitque ei omnem veritatem.

34 Ille autem dixit ei, Filia, fides tua te servavit: abi cum pace & esto, sana ex flagello tuo.

35 Adhuc eo loquente veniunt *quidam* à præfecto synagogæ, dicentes, Filia tua mortua est: quid amplius vexas Magistrum?

36 Jesus autem, statim ut audit hunc sermonem qui dicebatur, dicit præfecto synagogæ, Ne metue, solum modo crede.

37 Neque permisit ut se quisquam una sequeretur nisi Petrus & Jacobus, & Johannes frater Jacobi.

38 Venit igitur domum præfecti synagogæ, & tumultum conspicit, flentes & ejulantes multum.

39 Et ingressus dicit eis, Quid tumultuamini & fletis? puella non est mortua, sed dormit:

40 Et deridebant eum. Ipse vero, ejectis omnibus, assumit patrem & matrem puellæ, & eos qui secum erant, & ingreditur *eo* ubi erat puella jacens.

41 Prehensaque manu puellæ, dicit *ei*, Talitha cumi: quod est, si interpreteris, Puella (tibi dico) surge.

42 Et statim surrexit puella, & ambulabat: erat enim annorum duodecim, & obstupuerunt stupore magno.

43 *Ipse* vero multum imperavit eis ne quis id rescisceret: dixitque ut daretur puellæ quo vesceretur.

CAP. VI.

Prædicans Christus in patria contemnitur. Mittuntur Apostoli. Johannes ab Herode decollatur. Quinque pa-

nibus

Illic satur atum ingens populum.

ET egressus est illinc, venitque in patriam suam: & secuti sunt eum discipuli ejus.

2 Cumque advenisset sabbatum, cœpit in synagoga docere: multique audientes percellebantur, dicentes, Unde huic ista? & quæ est hæc sapientia quæ data est ei, quod etiam virtutes tales per manus ejus edantur?

3 Nonne iste est faber ille, filius Mariæ, frater Jacobi & Jose & Judæ & Simonis? nonne & sorores ejus hic sunt apud nos? & offendebantur in ipso.

4 Dicebat autem eis Jesus, Non est propheta inhonoratus nisi in patria sua, & inter cognatos, & domi suæ.

5 Neque potuit illic virtutem ullam edere, nisi *quod* cum paucis ægrotis imposuisset manus, sanavit *eos*:

6 Mirabaturque propter incredulitatem eorum: & circuibat vicos in orbem, docens.

7 Tunc advocavit duodecim illos, cœpitque eos mittere binos: deditque eis potestatem *adversus* spiritus impuros.

8 Et præcepit eis ut nihil sumerent ad iter, nisi virgam tantum, non peram, non panem, non æs in zona:

9 Sed *ut* calcearentur sandaliis: & ne induerentur binis tunicis.

10 Et dicebat eis, Ubicunque introieritis domum, illic manete, usquedum exeatis illinc.

11 Et quicunque non exceperint vos, neque audierint vos, egressi illinc, excutite pulverem qui subest pedibus vestris, ut hoc sit testimonium adversus eos. Amen dico vobis, tolerabilior erit Sodomorum *conditio* aut Gomorrhorum in die judicii quam urbis illius.

12 Egressi igitur *illi* proclamabant ut resipiscerent *homines*.

13 Et dæmonia multa ejiciebant, ungebantque oleo multos ægrotos, & sanabant *eos*.

14 Audivit autem *hæc* rex Herodes, (clarum enim factum erat nomen ejus) dixitque, Johannes ille qui baptizabat, suscitatus est ex mortuis, & propterea virtutes agunt in eo.

15 Alii dicebant, Elias est. Alii vero dicebant, Propheta est, vel unus ex prophetis illis.

16 Cum igitur *hæc* audisset Herodes, ait, Iste est Johannes quem ego decollavi: ipse suscitatus est ex mortuis.

17 Ipse enim Herodes missis *satellitibus* prehenderat Johannem, & vinxerat eum in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam uxorem.

18 Dicebat enim Johannes Herodi, Non licet tibi habere uxorem fratris tui.

19 Herodias autem imminebat ei, & cupiebat eum trucidare: nec poterat.

20 Herodes enim metuebat Johannem, sciens eum *esse* virum justum ac sanctum, & observabat eum, auditoque eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.

21 Cum igitur dies opportunus adesset, quo tempore Herodes natalitiis suis cœnam faciebat proceribus suis ac chiliarchis & primariis Galilææ:

22 Et introisset filia ipsius Herodiadis, ac saltasset, placuissetque Herodi & simul accumbentibus, rex ait puellæ,

Pete à me quodcunque volueris, & dabo tibi.

23 Juravitque ei, Quodcunque a me petieris dabo tibi, usque ad dimidium regni mei.

24 At illa egressa dixit matri suæ, Quid petam? Illa vero dixit, Caput Johannis Baptistæ.

25 *Puella* igitur cum festinatione statim ad regem ingressa, *id* petiit, dicens, Velim ut jam nunc des mihi in patina caput Johannis Baptistæ.

26 Rex autem valde tristis factus, noluit *tamen*, propter jusjurandum & eos qui simul accumbebant, eam aspernari.

27 Et statim rex misso spiculatore imperavit ut afferretur caput ejus.

28 Ille vero abiit, ac decollavit eum in carcere: attulitque caput ejus in patina, & dedit illud puellæ, & puella dedit illud matri suæ.

29 Cumque *hoc* audissent discipuli ejus, venerunt, & sustulerunt cadaver ejus, & posuerunt in monumento.

30 Coacti sunt autem Apostoli ad Jesum, & annunciaverunt ei omnia, & quæ egerant, & quæ docuerant.

31 Et dixit eis, Venite vos seorsum in desertum locum, & requiescite paululum. Erant enim multi venientes & abeuntes: & ne cibum quidem capere ipsis vacabat.

32 Abierunt igitur in desertum locum navigio seorsum.

33 Vidit autem eos abeuntes turba, & agnoverunt eum multi: & pedibus ex omnibus civitatibus concurrerunt illuc, præveneruntque eos, & convenerunt ad eum.

34 Tunc egressus vidit turbam multam Jesus, & commiseratione intima commotus est super eis, quoniam erant ut oves non habentes pastorem: cœpitque eos docere multa.

35 Cum autem jam multus dies esset, adierunt eum discipuli ejus dicentes, Desertus est locus iste, & jam multus dies est:

36 Dimitte eos, ut abeuntes in circumjacentes agros ac vicos emant sibi panes: nam quo vescantur non habent.

37 At ille respondens dixit eis, Date vos ipsis quo vescantur. Tunc dicunt ei, *Num* profecti emerimus ducentis denariis panes, & dederimus eis quo vescantur?

38 Ipse vero dixit eis, Quot panes habetis? abite & videte. Et *illi* re cognita, dixerunt, Quinque, & duos pisces.

39 Tunc imperavit eis ut facerent discumbere omnes per convivia super viridi gramine.

40 Discubuerunt igitur sigillatim per areolas, *partim* centeni, & *partim* quinquageni.

41 Et acceptis quinque illis panibus, ac duobus illis piscibus, cum suspexisset in cœlum, benedixit ac fregit panes, deditque discipulis suis ut illis apponerent: & duos pisces partitus est omnibus.

42 Comederuntque omnes, & saturati sunt.

43 Et sustulerunt fragmentorum duodecim cophinos plenos, & ex piscibus.

44 Erant autem qui comederant quasi quinquies mille viri.

45 Et statim coegit discipulos suos inscendere navigium, & præire in ulteriorem *ripam* Bethsaidæ oppositam, dum ipse dimitteret turbam.

46 Et cum amandasset eos, abiit in montem ad precandum.

47 Cum autem serum *diei* esset, erat navigium in

medio mari, & ipse solus in terra.
48 Viditque eos vexatos in navigia provehendo: (erat enim ventus eis contrarius) & circa quartam vigiliam noctis venit ad eos, ambulans super mare: volebatque eos prætereire.
49 Illi vero viso eo ambulante super mare, putarunt spectrum esse: & exclamaverunt:
50 (Omnes enim videbant eum, & turbati sunt) sed statim locutus est cum eis, & dixit, Confidite, ego sum, ne timete.
51 Tunc ascendit ad eos in navigium, quievitque ventus: & *ipsi* multo magis apud sese obstupescebant, & mirabantur.
52 Non enim intellexerant *quod factum fuerat* illis panibus: quoniam cor eorum stupidum erat.
53 Et cum trajecissent venerunt in terram Genesaret, & appulerunt.
54 Tunc ipsis egressis navigio, statim agnito eo.
55 Percursa tota illa circumjacente regione, *homines loci illius* cœperunt in grabbatis male affectos circumferre ubi audiebant eum esse.
56 Et quocunque introiisset in vicos aut urbes, aut agros, in foris ponebant ægrotos: & precabantur eum ut vel fimbriam pallii ipsius tangerent: & quotquot tangebant eum, servabantur.

CAP. VII.

Præpostera Pharisæorum religio. Chananææ fides. Surdus mutus sanatur.

TUnc coguntur ad eum Pharisæi, & quidam ex Scribis, qui venerant Hierosolymis:
2 Et cum vidissent quosdam ex discipulis ejus pollutis manibus (id est, illotis) edere panem, conquesti sunt.
3 Nam Pharisæi & omnes Judæi, nisi pugno laverint manus, non edunt; tenentes traditionem Seniorum.
4 Et à foro *venientes* nisi loti fuerint non edunt. Et alia multa sunt quæ acceperunt tenenda, *nempe* lotiones poculorum, & sextariorum, & æramentorum, & lectorum.
5 Deinde interrogarunt eum Pharisæi & Scribæ, Quare discipuli tui non ambulant secundum traditionem Seniorum, sed illotis manibus edunt panem?
6 Ille vero respondens dixit eis, Bene certe prophetavit Esaias de vobis hypocritis: ut scriptum est, Populus iste labiis me honorat, cor autem eorum procul abest à me.
7 Frustra vero me colunt, docentes doctrinas *quæ sunt* mandata hominum.
8 Nam omisso mandato Dei, tenetis traditionem hominum, lotiones sextariorum & poculorum: aliaque similia hujusmodi multa facitis.
9 Præterea dixit eis. *Sane* belle abolitis mandatum Dei, ut traditionem vestram servetis.
10 Moses enim dixit, Honora patrem tuum, & matrem tuam, & Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur:
11 Vos autem dicitis, Si dixerit quispiam patri vel matri, Corban (id est, donum) *est* quocunque à me juvari posses, *insons erit*,
12 Nec permittitis amplius eum quicquam præstare patri suo aut matri suæ;
13 Irritum facientes sermonem Dei traditione vestra quam tradidistis: & similia hujusmodi multa facitis.

14 Advocata etiam tota turba, dixit eis. Audite me omnes, & attendite.

15 Nihil est extra hominem quod ingrediens in eum possit eum polluere; sed quæ egrediuntur ex eo, illa sunt quæ polluunt hominem.

16 Si quis habet aures ad audiendum audiat.

17 Et cum introisset domum *digressus* à turba, interrogabant eum discipuli ejus de parabola.

18 Tunc dicit eis, Itane & vos intelligentia caretis? non intelligitis quicquid extrinsecus ingreditur in hominem, non posse eum polluere?

19 Non enim ingreditur in cor ejus, sed in ventrem: & in latrinam abit, purgans omnes escas.

20 Dicebat autem, quod ex homine egreditur, illud polluere hominem.

21 Intus enim, ex corde hominum malæ cogitationes egrediuntur: adulteria, scortationes, cædes,

22 Furta, augendæ rei artes, scelera, dolus, protervia, oculus malus, obtrectatio, superbia, amentia.

23 Omnia hæc scelera intus exeunt, & polluunt hominem.

24 Et illinc surgens abiit in confinia Tyri ac Sidonis: & ingressus domum, neminem volebat *hoc* scire: sed non potuit latere.

25 Cum enim de eo audisset mulier, cujus filiola habebat spiritum impurum, venit, & accidit ad pedes ejus:

26 (Erat autem mulier Græca, Syrophœnissa gente) & rogavit eum ut dæmonium ejiceret ex filia sua.

27 Jesus autem dixit ei, Sine prius saturari liberos: non est enim bonum accipere panem liberorum, & objicere catellis.

28 Ipsa vero respondit, & dixit ei, Etiam, Domine: sed enim catelli edunt sub mensa ex micis puerorum.

29 Tunc dixit ei, Propter istum sermonem abi, exiit dæmonium ex filia tua.

30 Cum autem *illa* abiisset domum suam, invenit dæmonium exiisse, & filiam projectam super lectum.

31 Tunc regressus è finibus Tyri ac Sidonis venit ad mare Galilææ, per medios fines Decapolis.

32 Et offerunt ei surdum difficulter loquentem: & precantur eum ut imponat ei manum.

33 *Ipse* vero cum abduxisset eum è turba privatim, misit digitos suos in auriculas ejus: & cum spuisset, tetigit linguam ejus.

34 Et cum suspexisset in cœlum, ingemuit, dixitque ei, Ephphatha, quod est, Adaperiter.

35 Et statim adapertæ sunt ejus aures: & solutum est vinculum linguæ ipsius, & loquebatur recte.

36 Et interdixit eis ne cui dicerent, sed quantumcunque ipse eis interdixisset, multo magis *hoc* prædicabant:

37 Et supra modum percellebantur, dicentes, Bene omnia fecit: facit ut & surdi audiant & muti loquantur.

CAP. VIII.

Miraculum septem panum. Cæci sanatio. Apostolorum de Christo confessio. Satanam esse qui animam servare suadet.

Diebus illis, cum multa omnino turba esset, nec haberent quo vescerentur, advocatis Jesus discipulis suis, dixit eis,

2 Intima misericordia commoveor erga turbam: quia jam triduum manent apud me,

tur, nec habent quo vescantur.

3 Quod si dimisero eos jejunos domum suam, deficient in via: quidam enim ex eis procul venerunt.

4 Responderunt autem ei discipuli ejus, Unde istos quispiam possit hic satiare panibus in deserto?

5 Interrogavit autem eos, Quot panes habetis? Ipsi vero dixerunt, Septem.

6 Tunc denunciavit turbæ ut discumberet humi: & acceptis septem illis panibus, cum gratias egisset, fregit deditque discipulis suis ut *eos* apponerent: & apposuerunt turbæ.

7 Habebant autem pisciculos paucos: & cum benedixisset dixit ut hos etiam apponerent.

8 Comederunt autem & saturati sunt: & sustulerunt fragmentorum quæ super fuerant, septem sportas.

9 Erant autem qui comederant, quasi quater mille: dimisitque eos.

10 Et statim ingressus in navigium cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha.

11 Prodierunt autem Pharisæi, cœperuntque altercari cum eo, quærentes ab eo signum è cœlo ipsum tentando.

12 Ipse vero cum alte ingemuisset spiritu suo dixit. Cur gens ista signum requirit? Amen dico vobis, si dabitur isti genti signum.

13 Et eis relictis, ingressus rursus navigium, abiit in ulteriorem *ripam*.

14 Fuerant autem obliti discipuli sumere panes, & panem non nisi unum habebant secum in navigio.

15 Tunc edixit eis, dicens, Videte, cavete, à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.

16 Disceptabant igitur alii adversus alios, dicentes, Panes non habemus.

17 *Id* autem cum nosset Jesus, dixit eis, Quid disceptatis quod panes non habetis? nondum animum advertitis, nec intelligentia præditi estis? adhuc stupidum habetis cor vestrum.

18 Cum oculos habeatis non cernitis? & cum aures habeatis, non auditis? neque memores estis?

19 Cum quinque illos panes fregi illis quinquies mille, quot cophinos fragmentis plenos sustulistis? Dicunt ei, Duodecim.

20 Cum autem septem illos *panes* illis quater mille, quot sportas fragmentis plenas sustulistis? Illi vero dixerunt, Septem.

21 Tunc dixit eis, Quomodo *hæc* non intelligitis?

22 Venit autem Bethsaidam: & obtulerunt ei cæcum, & precati sunt eum ut ipsum tangeret.

23 Tunc prehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & cum inspuisset in oculos ejus, imposuissetque ei manus, interrogavit eum ecquid videret.

24 Qui cum suspexisset, dixit, Video homines instar arborum ambulantes.

25 Deinde rursum imposuit manus oculis ejus, fecitque ut *denuo* oculos attolleret: & restitutus fuit, viditque procul & dilucide omnes.

26 Tunc *Jesus* misit eum domum suam, dicens, Neque in vicum illum ingreditor neque *hæc* dicito cuiquam in vico.

27 Egressus est autem Jesus ac discipuli ejus in vicos Cæsareæ *quæ cognominatur* Philippi: & in via interrogavit

discipulos suos, dicens eis, Quemnam esse me dicunt homines?

28 Illi vero responderunt, Johannem Baptistam: & alii, Eliam: alii vero, unum ex prophetis.

29 Tunc ipse dixit eis, Vos autem quem me dicitis esse? Respondens vero Petrus dicit ei, Tu es ille Christus.

30 Tunc interminatus est ut nulli *id* dicerent de se.

31 Et cœpit eos docere quod oporteret Filium hominis multa pati, & reprobari à Senioribus & primariis Sacerdotibus ac Scribis, & trucidari, & tribus post diebus resurgere.

32 Et aperte eum sermonem loquebatur. Tunc prehensum eum Petrus cœpit objurgare.

33 Ipse vero conversus & intuitus discipulos suos, objurgavit Petrum, dicens, Abscede à me, Satana: nam non sapis quæ Dei *sunt*, sed quæ *sunt* hominum.

34 Et cum advocasset turbam cum discipulis suis, dixit eis, Quicunque vult pone me venire abdicet semetipsum, & tollat crucem suam, ac sequatur me.

35 Quisquis enim voluerit animam suam servare, perdet eam: quisquis autem perdiderit animam suam causa mea & Evangelii, is servabit eam.

36 Quid enim profuerit cuipiam si lucratus fuerit mundum totum & anima sua mulctetur?

37 Aut quam dabit quispiam compensationem animæ suæ?

38 Nam quemcunque puduerit mei ac meorum sermonum in gente ista adultera & peccatrice, Filium etiam hominis pudebit ejus, quando venerit in gloria patris sui cum Angelis illis sanctis.

CAP. IX.

Transfiguratio Christi. Quis Elias sit. Spiritus mutus ejicitur. Discipuli exemplo puerili de prioritate instruuntur.

PRæterea dixit eis, Amen dico vobis, sunt quidam ex iis qui hic astant, qui nequaquam gustabunt mortem usquedum viderint regnum Dei venisse cum potentia.

2 Sexto vero post die assumit Jesus Petrum & Jacobum & Johannem, & subducit eos in montem sublimem seorsum solos: & transformatus fuit coram eis.

3 Et vestimenta ejus facta sunt coruscantia, candida valde ut nix, qualia non potest fullo in terra dealbare.

4 Et visus est eis Elias cum Mose, qui colloquebantur cum Jesu.

5 Tunc respondens Petrus dicit Jesu, Rabbi, bonum est nos hic esse: faciamus igitur tabernacula tria, tibi unum, & Mosi unum, & Eliæ unum.

6 Nec enim sciebat quid loqueretur: erant enim exterriti.

7 Et extitit nubes quæ inumbravit eos: venitque vox è nube, dicens, Hic est filius ille meus, dilectus ille, ipsum audite.

8 Et repente cum circumspexissent, non amplius viderunt quenquam, nisi solum Jesum secum.

9 Cum vero descenderent è monte, interdixit eis ut nemini narrarent quæ viderant, nisi postquam Filius hominis à mortuis resurrexisset.

10 *Ipsi* igitur hanc rem continuerunt apud se, mutuo quærentes, quid illud esset, A mortuis resurgere.

11 Et interrogarunt eum dicentes, Cur Scribæ dicunt oportere

oportere ut Elias prius veniat?

12 Ipse vero respondens dixit eis, Elias quidem postquam prius venerit, restituet omnia: sed ut scriptum est de Filio hominis, *oportet* ut multa patiatur, & pro nihilo habeatur.

13 Sed dico vobis, & Eliam venisse, & *illos* ei fecisse quæcunque voluerunt, sicut scriptum est de eo.

14 Et cum venisset ad discipulos *suos*, vidit turbam multam circa eos, & Scribas cum eis altercantes.

15 Et statim tota turba viso eo expavit: & accurrentes salutaverunt eum.

16 Tunc interrogavit Scribas, Quid altercamini inter vos?

17 Et respondens quidam è turba dixit, Magister, adduxi filium meum ad te, habentem spiritum mutum:

18 Qui ubicunque eum corripuerit, lacerat eum: *ipse* vero spumat, & stridet dentibus suis, & exarescit. Et dixi discipulis tuis, ut eum ejicerent, sed non potuerunt.

19 Ipse vero respondens ei dixit, O natio incredula, quousque apud vos ero? quousque tolerabo vos? adducite eum ad me.

20 Illum igitur adduxerunt ad eum, & ex conspectu, statim spiritus discerpsit illum: & *ille* cum cecidisset in terram, volutabat sese spumans.

21 Tunc interrogavit *Jesus* patrem ejus, Quantum temporis est quod hoc accidit ei? Ipse vero ait, Ab infante.

22 Et sæpe eum tum in ignem abjecit, tum in aquas, ut perderet eum. Sed si quid potes, succurre nobis, intima misericordia commotus erga nos.

23 Jesus autem dixit ei, Si potes hoc credere, omnia fieri possunt credenti.

24 Pater vero pueri statim clamans cum lacrymis dixit, Credo, Domine: succurre incredulitati meæ.

25 Cum vidisset autem Jesus turbam simul accurrere, objurgavit spiritum illum impurum, dicens ei, *Tu* spiritus mute & surde, ego tibi impero. Exi ab eo, & ne amplius ingreditor in eum.

26 Et cum clamasset *spiritus*, multumque, discerpsisset eum, exivit: & *ille* factus est quasi mortuus, adeo ut multi dicerent, Certe mortuus est.

27 Jesus vero prehensa manu ejus erexit eum: *& ille* surrexit.

28 Cum autem esset ingressus domum, discipuli *ejus* interrogarunt eum privatim, Cur nos non potuimus *spiritum* illum ejicere?

29 *Ipse* vero dixit eis, Hoc genus *dæmoniorum* nulla re potest exire nisi precatione & jejunio.

30 Et illinc egressi, una iter faciebant per Galilæam: nec volebat ut quisquam *id* sciret.

31 Docebat enim discipulos suos & dicebat eis, Filius hominis tradetur in manus hominum, qui trucidabunt eum: sed trucidatus, tertio die resurget.

32 Ipsi vero ignorabant hoc dictum, & timebant eum interrogare.

33 Venit igitur Capernaumum: & cum venisset domum interrogavit eos, Quid in via inter vos disceptabatis?

34 Ipsi vero siluerunt: nam alii adversus alios disceptaverant in via, quis *esset futurus ipsorum* maximus.

35 Et cum consedisset, vocavit duodecim illos, & dixit eis, Si quis vult primus esse, erit omnium ultimus, & omnium minister.

36 Et

36 Et acceptum puerulum statuit in medio eorum: eoque in ulnas recepto, dixit eis,

37 Quisquis unum ex talibus puerulis exceperit meo nomine, me excipit: & quicunque me exceperit, non me excipit, sed eum qui misit me.

38 Respondit autem ei Johannes, dicens, Præceptor, vidimus quendam per nomen tuum ejicientem dæmonia, qui non sequitur nos: & prohibuimus eum, quia non sequitur nos.

39 Jesus autem ait, Ne illum prohibete: nullus enim est qui edat virtutem per nomen meum, & possit cito male loqui de me.

40 Nam qui non est contra nos, pro nobis est.

41 Quisquis enim potum dederit vobis poculum aquæ in nomine meo, *id est*, quod sitis Christi, Amen dico vobis, nequaquam perdiderit mercedem suam.

42 Et quisquis offendiculo fuerit uni ex parvis istis qui credunt in me, bonum esset ei potius si circumponeretur saxum molare circa collum ejus, & projiceretur in mare.

43 Quod si manus tua facit ut tu offendas, abscinde eam: bonum est tibi ad vitam ingredi mancum, *potius* quam duas manus habentem abire in gehennam, *id est*, in ignem illum inexstinctum:

44 Ubi vermis eorum non interit, & ignis non exstinguitur.

45 Et si pes tuus facit ut tu offendas, abscinde eum: bonum est tibi ingredi in vitam claudum, *potius* quam duos pedes habentem projici in gehennam, *id est*, in ignem inexstinctum:

46 Ubi vermis eorum non interit, & ignis non exstinguitur.

47 Et si oculus tuus facit ut tu offendas, erue eum; bonum est tibi introire in regnum Dei luscum, *potius* quam duos oculos habentem projici in gehennam ignis:

48 Ubi vermis eorum non interit, & ignis non exstinguitur.

49 Nam omnis *homo* igne salietur: & omnis oblatio sale salietur.

50 Bonum est sal: si vero sal insulsum fuerit, quonam ipsum condietis? habete in vobis ipsis salem, & pacem habete alii cum aliis.

CAP. X.

Jus repudii. Parvulorum prærogativa. Difficultas divitum salvandorum. Petitio filiorum Zebedæi.

ET illinc digressus venit in fines Judææ per ulteriora Jordanis: & convenit rursum turba ad eum: &, ut consueverat, rursum docebat eos.

2 Tunc accedentes Pharisæi interrogarunt eum, an liceret viro uxorem dimittere, tentantes eum.

3 Ipse vero respondens dixit eis, Quid vobis mandavit Moses?

4 Ipsi autem dixerunt, Moses permisit libellum abscessionis scribere, & dimittere *uxorem*.

5 Tunc respondens Jesus dixit eis, Pro duritia cordis vestri scripsit vobis mandatum istud.

6 A principio vero creationis masculum & feminam fecit Deus.

7 Propterea relinquet homo patrem suum & matrem, & agglutinabitur uxori suæ.

8 Et qui duo *fuerant*, erunt caro una. Itaque non sunt amplius duo, sed una caro.

9 Quod ergo Deus conjunxit, homo ne sejungat.

10 Et

10 Et domi rursum discipuli ejus eadem de re interrogarunt eum.

11 *Ipse* vero dixit eis, Quicunque dimiserit uxorem suam, & duxerit aliam, mœchatur adversus eam.

12 Et si mulier dimiserit virum suum, & nupserit alteri, mœchatur.

13 Tunc obtulerunt ei puerulos ut tangeret eos: discipuli vero objurgabant eos qui offerebant.

14 Quod cum vidisset Jesus indignatus est, & dixit eis, Sinite puerulos venire ad me, & ne prohibete eos: talium enim est regnum Dei.

15 Amen dico vobis, Quicunque non exceperit regnum Dei ut puerulus, nequaquam in id ingredietur.

16 Et cum accepisset eos in ulnas, impositis in eos manibus, benedixit eis.

17 Egrediente autem ipso *ut sese daret* in viam, quidam, cum accurrisset, & accidisset ei ad genua, interrogavit eum, Præceptor bone, quid faciam ut vitam æternam possideam?

18 Jesus autem dixit ei, Cur me dicis bonum? nullus est bonus, nisi unus, *nempe* Deus.

19 Mandata nosti, Ne mœchator, Ne occidito, Ne furator, Ne falsum testimonium dicito, Ne damno afficito *quenquam*, Honora patrem tuum & matrem.

20 Ille vero respondens dixit ei, Magister, hæc omnia observavi à juventute mea.

21 Jesus autem eum intuitus, dilexit eum, & dixit ei, Unum te deficit: abi, quæcunque habes vende, & da pauperibus: & habebis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me, sublata *in humeros* cruce.

22 Ille vero mœstus factus propter hunc sermonem, abiit contristatus: habebat enim possessiones multas.

23 Et cum circumspexisset Jesus, dicit discipulis suis, Quam difficulter qui opes habent in regnum Dei introibunt?

24 Discipuli vero expaverunt ad hos sermones ipsius. Jesus autem rursum respondens dixit eis, Filii, quam difficile est eos qui confidunt opibus in regnum Dei introire?

25 Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem in regnum Dei introire.

26 Illi vero amplius percellebantur, dicentes inter se, Et quis potest servari?

27 Intuitus autem eos Jesus dicit, Apud homines hoc fieri non potest, sed non apud Deum: nam omnia fieri possunt apud Deum.

28 Tunc Petrus cœpit dicere, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.

29 Respondens autem Jesus ait, Amen dico vobis, nullus est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, mea causa & Evangelii,

30 Quin accipiat centuplicia nunc isto tempore, domos, & fratres, & sorores, & matres, & liberos, & agros, cum persecutionibus, & in seculo venturo vitam æternam.

31 Multi autem primi, erunt ultimi: & ultimi, primi.

32 Erant autem in via ascendentes Hierosolymæ: & præibat eis, Jesus, & expavescebant & *eum* sequendo terrebantur. Ipse vero assumptis rursum duodecim, illis cœpit dicere quæ sibi erant eventura.

33 *Dicens* Ecce, ascendimus

mus Hierosolyma, & Filius hominis tradetur principibus Sacerdotum & Scribis: & condemnabunt eum morte, tradentque eum Gentibus:

34 Et *ipsa* illudent ei, & flagellabunt eum, & inspuent in eum, & trucidabunt eum: sed tertia die resurget.

35 Tunc accedunt ad eum Jacobus & Johannes filii Zebedæi, & dicentes, Magister, velimus ut quiquid petierimus præstes nobis.

36 Ipse vero dixit eis, Quid me vultis vobis præstare?

37 Illi autem dixerunt ei, Da nobis ut unus ad dexteram tuam & alter ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua:

38 Jesus autem dixit eis, Nescitis quid petatis. potestis bibere poculum quod ego bibo, & baptismo quo ego baptizor, baptizari?

39 Ipsi vero dixerunt ei, Possumus. Jesus autem dixit eis, Poculum quidem quod ego bibo, bibetis: & baptismate quo ego baptizor, baptizabimini:

40 Sed sedere ad dexteram meam & ad sinistram meam, non est meum dare, sed *dabitur* quibus paratum est.

41 Et cum *hæc* audissent *alii* decem, cœperunt indignari de Jacobo & Johanne.

42 Jesus autem cum eos advocasset, dixit eis, Scitis eos qui censentur imperare Gentibus, dominari in eas: & earum magnates potestatem habere in eas.

43 Verum non ita erit inter vos: sed quicunq; voluerit fieri magnus inter vos, sit minister vester.

44 Et quicunque voluerit ex vobis fieri primus, sit omnium servus.

45 Nam & Filius hominis non venit ut sibi ministraretur sed ut ministraret, & daret animam suam redemptionis pretium pro multis.

46 Tunc veniunt Hiericho: eoque egrediente ab Hiericho, ac discipulis ejus, & turba multa, filius Timæi Bartimæus cæcus sedebat apud viam mendicans.

47 Et cum audisset ipsum esse Jesum illum Nazarenum, cœpit clamare, & dicere, Filii Davidis, Jesu miserere mei.

48 Objurgabant autem eum multi ut sileret: ille vero multo magis clamabat, Fili Davidis, miserere mei.

49 Tunc Jesus cum substitisset, jussit eum vocari. Vocant igitur cæcum, dicentes ei, Confide, surge: vocat te.

50 Ipse vero abjecto pallio suo cum surrexisset, venit ad Jesum.

51 Et respondens dixit ei Jesus, Quid vis tibi faciam? cæcus autem ait ei, Rabboni, ut visum recipiam.

52 Jesus autem dixit ei Abi, fides tua te servavit. Statim igitur recepit visum, & sequebatur Jesum in illo itinere.

C A P. XI.

Christus ingreditur Hierosolymam, ejicit templo vendentes & ementes, vim fidei prædicat, & quæstione de Baptismo Johannis Sacerdotum os obturat.

CUm autem appropinquaret Hierosolymis ad Bethphage & Bethaniam apud montem Olearum, misit duos è discipulis suis.

2 Et dicit eis, Abite in vicum qui vobis est ex adverso: & statim ut ingrediemini in eum invenietis pullum ligatum, in quo nullus hominum sedit: solvite eum & adducite.

3 Quod si quis vobis dixerit, Cur hoc facitis? dicite, Quoniam eo opus est Domino:

&

& eum statim huc mittet.
4 Abierunt igitur & invenerunt pullum ligatum ad ostium foris in bivio: & solvenunt eum.
5 Tunc quidem eorum qui illic adstabant, dixerunt eis, Quid facitis qui solvitis pullum?
6 Ipsi vero dixerunt eis prout mandarat Jesus: & *illi* dimiserunt eos.
7 Adduxerunt igitur pullum ad Jesum & injecerunt ei pallia sua, & insedit ei.
8 Multi vero pallia sua straverunt, per viam: alii autem frondes cædebant ex arboribus, & sternebant in viam.
9 Et qui præibant, quique sequebantur, clamabant, dicentes, Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini.
10 Benedictum regnum patris nostri Davidis quod venit in nomine Domini: *O qui es in cœlis* altissimis.
11 Et ingressus est Hierosolymam Dominus, & in templum: cumque circumspexisset omnia, & vespera jam hora esset, abiit ad Bethaniam cum illis duodecim.
12 Et postero die cum exissent Bethania, esuriit.
13 Cumque procul vidisset ficum habentem folia, venit *visurus* videlicet num inveniret aliquid in ea: & cum venisset ad eam, nihil invenit nisi folia, non enim erat tempus ficuum.
14 Tunc respondens Jesus dixit ficui, Ne amplius ex te in seculum quisquam fructum comedat. Et *hoc* audierunt discipuli ejus.
15 Veniunt igitur Hierosolymam. Et ingressus Jesus in templum, cœpit ejicere eos qui vendebant & emebant in templo, & mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas subvertit.
16 Nec sinebat ut quisquam deportaret vas per templum.
17 Et docebat, dicens eis, Nonne scriptum est, Domum meam domum precationis vocatum iri ab omnibus Gentibus? vos autem eam fecistis speluncam latronum.
18 Et *hoc* audierunt Scribæ & primarii Sacerdotes, & quærebant quomodo eum perderent; timebant enim eum, quia tota turba percellebatur super doctrina ipsius.
19 Cum vero vespera advenisset, egressus est Jesus extra urbem.
20 Et mane iter facientes prope ficum viderunt eam exaruisse radicitus.
21 Tunc recordatus Petrus dixit ei, Rabbi, ecce, ficus illa cui imprecatus es, exaruit.
22 Et respondens Jesus dixit eis, Habete fidem Dei.
23 Amen enim dico vobis, Quicunque dixerit monti huic, Tolle te & projice te in mare, nec addubitaverit in corde suo, sed crediderit futura quæ dicit, fiet ei quicquid dixerit.
24 Propterea dico vobis, Quæcunque precantes petitis, credite vos accepturos & erunt vobis.
25 Et cum adsteteritis precantes, remittite si quid habetis adversus aliquem: ut & Pater ille vester qui in cœlis *est*, remittat vobis offensas vestras.
26 Nam si vos non remiseritis, nec Pater ille vester qui in cœlis *est* remittet offensas vestras.
27 Tunc veniunt rursus Hierosolymam: & cum ipse ambularet in templo, veniunt ad eum primarii Sacerdotes & Scribæ & Seniores:
28 Et dicunt ei, Qua autoritate ista facis? & quis tibi dedit autoritatem istam, ut hæc facias?

29 Je-

29 Jesus autem respondens dixit eis, Interrogabo vos & ego rem quandam. Respondete igitur mihi, & dicam vobis qua autoritate hæc faciam.

30 Baptisma Johannis e cœlo erat, an ex hominibus? respondete mihi.

31 Ratiocinabantur autem apud se, dicentes, Si dixerimus, E cœlo: dicet, Quare ergo non credidistis ei?

32 Sed si dicamus, Ex hominibus: timemus populum: omnes enim sentiebant de Johanne, eum vere Prophetam fuisse.

33 Tunc respondentes dicunt Jesu, Nescimus. Et Jesus respondens dicit eis, Nec ego dicam vobis qua autoritate hæc faciam.

CAP. XII.

De lapide ab ædificatoribus reprobato, similitudine vineæ, de tributo, de resurrectione mortuorum, de legis summa, filio Davidis & vidua pauperecula.

ET cœpit eis per parabolas dicere, Vineam plantavit quidam, & circumposuit sepem, & fodit lacum, & ædificavit turrim, & elocavit eam agricolis: ac peregre profectus est:

2 Misitque servum ad agricolas *suo* tempore, ut ab agricolis acciperet ex fructu vineæ.

3 Illi vero captum eum ceciderunt, ac remiserunt inanem.

4 Et rursum misit ad eos alium servum, *&* *illi* huic quoque lapidato caput comminuerunt, & remiserunt dedecoratum.

5 Et rursum alium misit; & illum trucidarunt, multosque alios, hos quidem cædentes, illos vero trucidantes.

6 Cum ergo unum adhuc haberet filium suum dilectum, misit etiam illum ultimum ad eos, dicens, Reverebuntur filium meum.

7 Illi vero agricolæ dixerunt inter se, Iste est hæres, venite, trucidemus eum, & nostra erit hæreditas.

8 Et captum eum trucidarunt, & ejecerunt extra vineam.

9 Quid ergo faciet Dominus vineæ? Veniet & perdet agricolas, & dabit vineam aliis.

10 Ne hanc quidem Scripturam legistis, Quem lapidem reprobaverunt ædificantes, is factus caput est anguli:

11 A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.

12 Studebant igitur eum prehendere, sed timuerunt turbam: norunt enim eum adversus ipsos illam parabolam dixisse, itaque omisso eo abierunt.

13 Et miserunt ad eum quosdam è Pharisæis & Herodianis ut eum irretirent captum sermone.

14 Illi vero cum venissent, dicunt ei, Præceptor, scimus te veracem esse, neque curare quenquam: non enim respicis ad personam hominum, sed in veritate viam Dei doces: Licet censum Cæsari dare, an non? demus, an non demus?

15 Ipse vero, cum sciret eorum hypocrisin, dixit eis, Quid me tentatis? proferte mihi denarium ut videam.

16 Illi vero protulerunt. Tunc dicit eis, Cujus est imago ista & inscriptio? Illi vero dixerunt ei, Cæsaris.

17 Et respondens Jesus dixit eis, Reddite quæ *sunt* Cæsaris, Cæsari: & quæ Dei *sunt*, Deo. Et admirati sunt super eo.

18 Tunc

18 Tunc veniunt ad eum
Sadducæi, qui dicunt non esse
resurrectionem: & interroga-
runt eum, dicentes,
19 Præceptor, Moses scrip-
sit nobis, ut si cujus frater
mortuus sit, ac reliquerit uxo-
rem, & filios non reliquerit, ac-
cipiat ipsius frater uxorem e-
jus, & excitet semen fratri suo.
20 Septem ergo fratres fue-
runt, ac primus accepit uxo-
rem, & moriens non reliquit
semen.
21 Et secundus accepit eam
& mortuus est, & ne ipse qui-
dem reliquit semen: & tertius
itidem.
22 Et acceperunt eam sep-
tem illi, neque reliquerunt se-
men: ultima omnium mortua
est & mulier.
23 In resurrectione ergo,
postquam resurrexerint, cujus
eorum erit uxor? nam septem
habuerunt eam uxorem.
24 Tunc respondens Jesus
dixit eis, Nonne propterea
erratis quod non sciatis Scrip-
turas, neque potentiam Dei?
25 Postquam enim à mortu-
is resurrexerint, neque uxores
ducunt, neque nuptum dantur:
sed sunt ut Angeli qui in cœlis
sunt.
26 De mortuis vero, quod
suscitandi sint, non legistis in
libro Mosis quomodo in rubo
locutus sit ei Deus, dicens,
Ego *sum* Deus Abrahami, &
Deus Isaaci, & Deus Jacobi;
27 Non est Deus *Deus* mor-
tuorum, sed Deus viventium:
vos ergo multum erratis.
28 Et cum accessisset qui-
dam è Scribis qui audierat eos
disceptantes, & sciebat eum
bene illis respondisse, interro-
gavit eum *dicens*, Quod est
primum omnium mandatum?
29 Jesus autem respondit ei,
Primum omnium mandatorum
est, Audi Israel, Dominus De-
us noster Dominus unus est.
30 Diliges igitur Dominum
Deum tuum ex toto corde
tuo, & ex tota anima tua,
& ex tota cogitatione tua,
& ex totis viribus tuis, hoc est
primum mandatum.
31 Et secundum *illi* simile,
hoc *est*, Diliges proximum tu-
um ut teipsum. majus istis ali-
ud mandatum non est.
32 Tunc dixit ei Scriba ille,
Bene, Præceptor, in veritate
dixisti: nam unus est Deus,
nec alius est præter eum:
33 Et diligere eum ex toto
corde, & ex tota intelligentia,
& ex tota anima, & ex totis
viribus; ac diligere proxi-
mum ut seipsum, plus est quam
omnia holocautomata & sacri-
ficia.
34 Tunc Jesus cum vidisset
eum cordate respondisse, dixit
ei, Non longe es a regno Dei.
Et nemo amplius audebat eum
interrogare.
35 Et respondens Jesus di-
cebat, docens in templo, Quo-
modo dicunt Scribæ Christum
esse filium Davidis?
36 Nam ipse David dixit
per Spiritum sanctum Dixit
Dominus Domino meo, Sede
ad dextram meam, usquedum
posuero inimicos tuos scabel-
lum pedum tuorum.
37 Ipse ergo David dicit
eum Dominum: unde igitur
filius ejus est? Et multa tur-
ba audiebat eum libenter.
38 *Ipse* autem dicebat eis in
doctrina sua, Cavete à Scribis,
qui amant stolati ambulare, &
salutationes in foris,
39 Primosque consessus in
conventibus, & primos accu-
bitus in cœnis?
40 Qui devorant domos vi-
duarum, & in speciem utun-
tur longis precibus: isti aufe-
rent gravius judicium.
41 Et cum sedisset *Jesus* ex
adverso

adverso gazophylacii, spectabat quomodo turba immitteret æs in gazophylacium: multi igitur divites injiciebant multa.

42 Et cum venisset quædam vidua pauper, injecit minuta *ærcola* duo, quod est quadrans.

43 Tunc *ille*, cum advocasset discipulos suos, dixit eis, Amen dico vobis, vidua hæc pauper plus immisit quam omnes *alii* qui miserunt *pecuniam* in gazophylacium.

44 Nam omnes ex eo quod ipsis redundat immiserunt: hæc vero è penuria sua immisit omnia quæ habebat, totum *nempe* victum suum.

CAP. XIII.

Consummatio hujus seculi figuratur per excidium Hierosolymorum.

CUm autem egrederetur è templo, dicit ei quidam è discipulis ejus, Præceptor, vide quales lapides, & qualia *ista sint* ædificia.

2 Tunc Jesus respondens dixit ei, Vides ista magna ædificia? non relinquetur lapis super lapidem qui non dissolvatur.

3 Et cum sederet in monte Olearum ex adverso templi, interrogarunt eum privatim Petrus & Jacobus & Johannes & Andreas.

4 Dic nobis quando hæc erunt, & quod signum *erit* quando futurum est ut hæc omnia finem habeant.

5 Jesus autem eis respondens cœpit dicere, Videte ne quis vos seducat.

6 Multi enim venient sub nomine meo, dicentes, Ego sum *Christus*: multosque seducent.

7 Cum autem audieritis bella & rumores bellorum, ne turbemini: oportet enim *ista* fieri, at nondum *erit* finis.

8 Surget enim gens in gentem, & regnum in regnum, eruntque terræ motus singulis locis, & erunt fames ac turbæ.

9 Principia *erunt* dolorum *partus* ista: sed cavete vos vobis ipsis: tradent enim vos in consessus & conventus: cædemini, & coram præsidibus ac regibus sistemini propter me, *ut hoc sit* testimonio adversus eos.

10 Et apud omnes gentes oportet primum prædicari Evangelium.

11 Cum autem vos tradendo duxerint, ne ante soliciti estote qui dicturi sitis, neque meditamini: sed quicquid datum fuerit vobis illo momento, id loquimini: non enim estis vos qui loquimini, sed Spiritus sanctus.

12 Tradet autem frater fratrem ad mortem, & pater filium: & insurgent liberi adversus parentes, & eos curabunt morte mulctandos.

13 Et eritis odio omnibus propter nomen meum; sed qui sustinuerit ad finem usque, is servabitur.

14 Cum autem videritis abominationem illam vastatricem, quæ dicta est à Daniele Propheta, positam ubi non oportet, (qui legit animadvertat) tunc qui *fuerint* in Judæa, fugiant in montes.

15 Qui vero *fuerit* in solario, ne descendat domum nec ingrediatur ut quicquam sumat è domo sua.

16 Et qui fuerit in agro, ne revertatur retro, ut sumat pallium suum.

17 Væ autem prægnantibus & lactantibus per illos dies.

18 Orate vero ne fiat fuga vestra hyeme.

19 Erunt enim dies illi *talis* afflictio, qualis ea non fuit à principio rerum conditarum quas condidit Deus, usque ad hoc tempus, neque fiet.

20 Et

20 Et nisi Dominus decur-
tasset dies illos, omnis caro
periret: sed propter electos
quos elegit decurtavit dies
illos.
21 Tunc autem si quis dixe-
rit, Ecce hic Christus vel, ec-
ce illic, ne credite.
22 Surgent enim pseudo
christi & pseudoprophetæ: &
edent signa ac miracula ad se-
ducendum, si fieri possit, etiam
electos.
23 Vos autem cavete. Ec-
ce, prædixi vobis omnia.
24 Cæterum per illos dies,
post afflictionem illam, sol ob-
scuribitur, nec dabit luna splen-
dorem suum.
25 Et stellæ cœli excident, &
potestates quæ in cœlis *sunt*
concutientur.
26 Et tunc videbunt Fi-
lium hominis venientem in nu-
bibus cum potentia multa &
gloria.
27 *Ipse* vero tunc mittet
Angelos suos, & suos electos
coget à quatuor ventis, ab ex-
tremo terræ usque ad extre-
mum cœli.
28 A ficu vero discite para-
bolam. Cum ramus ejus jam
tener sit, & germinet folia,
nostis prope esse æstatem:
29 Ita & vos, cum hæc vi-
deritis fieri, scitote, *illum* pro-
pe esse ad fores.
30 Amen dico vobis, ne-
quaquam præterierit hæc ætas
usquedum facta sint hæc om-
nia.
31 Cœlum & terra præteri-
bunt, sermones autem mei
nequaquam præteribunt.
32 Sed de die illo ac hora
nemo scit, ne Angeli quidem
qui in cœlo sunt, neque ipse
Filius, sed Pater.
33 Cavete, Vigilate, & ora-
te: nescitis enim quando tem-
pus illud sit futurum.
34 *Nam filius hominis ita*
est ut quispiam qui peregre a-
biens relicta domo sua, data-
que servis suis potestate, ac
suo cuiq; opere, janitori man-
davit ut vigilaret.
35 Vigilate igitur (nes-
citis enim quando dominus do-
mus veniet, vespere, an me-
dia nocte, an in gallicinio,
an mane)
36 Ne cum repente venerit,
inveniat vos dormientes.
37 Quæ autem dico vobis,
omnibus dico, vigilate.

CAP. XIV.

Christi professio.

ERat autem Pascha, & A-
zyma duobus post diebus,
& quærebant primarii Sacer-
dotes & Scribæ quomodo e-
um dolo prehensum trucida-
rent.
2 Dicebant autem, Non in
festo, ne tumultus sit populi.
3 Cum autem *Jesus* esset a-
pud Bethaniam in domo Si-
monis Leprosi, accumbente
eo, venerat mulier habens ala-
bastrum unguenti nardi liqui-
dæ multi pretii, & confracto
alabastro effuderat ei in caput.
4 Quidam autem indigna-
bantur apud sese, & dicebant,
Quorsum perditio ista unguen-
ti facta est?
5 Nam poterat hoc vænire
amplius quam trecentis dena-
riis, & dari pauperibus. Et
fremebant in eum.
6 Jesus autem ait, Omittite
eam: quid ei molestiam exhi-
betis? bonum opus operata
est erga me.
7 Semper enim pauperes ha-
betis vobiscum & quandocun-
que volueritis, potestis eis be-
nefacere: me vero non sem-
per habebitis.
8 Hæc quod potuit fecit:
occupavit enim ungere meum
corpus ad funerationem.
9 Amen dico vobis, ubi-

cunque prædicatum fuerit Evangelium hoc in toto mundo, etiam id quod ista fecit dicetur in memoriam ipsius.

10 Tunc Judas Iscariotes, unus ex illis duodecim, abiit ad primarios Sacerdotes, ut eum ipsis proderet.

11 Illi vero *eo* audito gavisi sunt: & polliciti sunt se pecuniam ei daturos. Quærebat igitur quomodo opportune eum proderet.

12 Primo autem die Azymorum, quando Pascha mactabatur, dicunt ei discipuli ipsius, Ubi vis ut profecti paremus ut edas pascha?

13 Tunc mittit duos è discipulis suis, & dicit eis, Abite in urbem, & occurret quidam bajulans amphoram aquæ, sequimini eum:

14 Et quocunque introiret, dicite patri familias, Præceptor dicit, Ubi est diversorium ubi pascha cum discipulis meis edam?

15 Tunc ipse vobis monstrabit cœnaculum magnum stratum, paratum: illic parate nobis *pascha*.

16 Abierunt igitur discipuli ejus, veneruntque in civitatem, & invenerunt *omnia* prout dixerat eis: & paraverunt pascha.

17 Et cum serum *diei* esset venit cum duodecim.

18 Cumque discubuissent, & ederent, ait Jesus, Amen dico vobis, unus ex vobis prodet me qui edit mecum.

19 Ipsi vero cœperunt contristari & ei dicere sigillatim, Num ego? & alius, Num ego?

20 Ipse autem respondens dixit eis, Unus ex duodecim qui *manum* intingit mecum in catinum, *me prodet*.

21 Filius quidem hominis abit prout scriptum est de eo: sed væ homini illi per quem filius hominis proditur: bonum erat homini illi si natus non fuisset.

22 Et edentibus ipsis, cum accepisset Jesus panem, & benedixisset, fregit, deditque eis, & ait, Accipite, edite: Hoc est corpus meum.

23 Et accepto poculo, cum gratias egisset, dedit eis: & biberunt ex eo omnes.

24 Et dixit eis, Hoc est sanguis meus novi illius fœderis, qui pro multis effunditur.

25 Amen dico vobis, non bibam amplius ex fructu vitis usque ad diem illum cum ipsum bibam novum in regno Dei.

26 Et cum hymnum cecinissent, exierunt in montem Olearum.

27 Tunc dixit eis Jesus, Omnes offendemini in me nocte ista. Nam scriptum est, Percutiam pastorem, & dispergentur oves.

28 Sed postquam suscitatus fuero, præibo vobis in Galilæam.

29 Petrus autem dixit ei, Etiamsi omnes offendantur, at non ego.

30 Tunc dicit ei Jesus, Amen dico tibi, hodie nocte ista, priusquam bis gallus vocem miserit, ter abnegabis me.

31 At ille multo magis dicebat, Si me oportuerit commori tibi, haudquaquam te abnegabo. Itidem autem etiam omnes dicebant.

32 Veniunt igitur in locum cujus nomen *est* Gethsemane. Tunc dicit discipulis suis, Sedete hic usquedum precatus fuero.

33 Et assumit Petrum & Jacobum & Johannem secum, cœpitque expavescere, & gravissime angi.

34 Et

34 Et dixit eis, Undequaque tristis est anima mea usque ad mortem: manete hic, & vigilate.

35 Progressusque paululum, procidit in terram: & oravit ut, si fieri posset, abiret ab ipso hora illa.

36 Dixitque, Abba, Pater, omnia fieri abs te possunt: transfer à me istud poculum: verum non quid ego velim, sed quid tu.

37 Tunc venit, & invenit eos dormientes: dixitque Petro, Simon, dormis? non potuisti unam horam vigilare?

38 Vigilate & precamini, ne introeatis in tentationem: spiritus quidem promptus *est*, sed caro infirma.

39 Et cum rursum abiisset, precatus est eundem sermonem locutus.

40 Reversus autem invenit eos rursum dormientes, (erant enim oculi eorum gravati) neque sciebant quid ei responderent.

41 Et venit tertio, dicitque eis, Dormite quod superest, & requiescite: sufficit, venit hora: ecce traditur Filius hominis in manus peccatorum.

42 Surgite, eamus: ecce, qui prodit me, appropinquavit.

43 Et statim, adhuc eo loquente, adest Judas, qui erat unus è duodecim, & cum eo turba multa cum gladiis & fustibus à primariis Sacerdotibus & Scribis & Senioribus.

44 Dederat autem eis iste qui eum tradebat commune inter ipsos signum, dicens, Quemcunque osculatus fuero, is est, prehendite eum, & abducite tuto.

45 Cum igitur venisset, statim accedens ad eum dixit ei, Rabbi, Rabbi: ac deosculatus est eum.

46 Illi vero injectis in eum manibus prehenderunt eum.

47 Quidam autem ex iis qui adstabant stricto gladio percussit servum Pontificis maximi, & abstulit ejus auriculam.

48 Respondens autem Jesus dixit eis, Ut adversus latronem exiistis cum gladiis & fustibus ad comprehendum me?

49 Quotidie eram apud vos in templo docens, nec prehendistis me. Sed *oportet* ut impleantur Scripturæ.

50 Tunc relicto eo, omnes fugerunt.

51 Quidam autem juvenis sequebatur eum, amictus sindone super nudum *corpus*, & prehenderunt eum juvenes.

52 Ipse vero derelicta sindone, nudus effugit ab illis.

53 Tunc abduxerunt Jesum ad Pontificem maximum: cum quo convenerunt omnes primarii Sacerdotes, & Seniores, & Scribæ.

54 Petrus autem è longinquo secutus est eum intro usque in aulam Pontificis maximi: & considebat cum ministris, & calefaciebat *sese* ad ignem.

55 Primarii vero Sacerdotes & totus consessus quærebant testimonium adversus Jesum, ut eum morte mulctarent, nec inveniebant.

56 Nam multi falsum testimonium dicebant adversus eum: sed non erant paria ipsorum testimonia.

57 Tunc quidam surrexerunt, & falsa testati sunt adversus eum, dicentes,

58 Nos audivimus eum dicentem, Ego destruam templum hoc quod est manibus factum, & intra triduum absque manibus factum aliud ædificabo.

59 Sed ne sic quidem par erat testimonium eorum.

60 Tunc Pontifex maximus,

cum

cum assurrexisset in medium,
interrogavit Jesum, dicens,
Non respondes quicquam ?
quid *illud est quod* isti adver-
sum te testificantur ?
61 Ipse vero silebat, & ni-
hil respondit. Rursum Ponti-
fex maximus eum interroga-
vit, & dixit ei, Tunc es ille
Christus filius illius Bene-
dicti ?
62 Jesus autem dixit, Ego
sum: & videbitis Filium ho-
minis sedentem ad dexteram
potentiæ *Dei*, & venientem
cum nubibus cœli.
63 Pontifex maximus vero
disruptis vestibus suis, dixit,
Quid adhuc nobis opus est te-
stibus?
64 Audistis blasphemiam:
quid vobis videtur ? Illi vero
omnes contra eum judicarunt,
ipsum teneri mortis pœnas.
65 Et cœperunt quidam in-
spuere in eum, & obtegere fa-
ciem ejus, & colaphos ei in-
fligere, & dicere ei, Vatici-
nare, ministri vero bacillorum
ictibus eum cædebant.
66 Cum vero Petrus esset
in aula inferius, venit quædam
ex ancillis Pontificis maximi:
67 Et cum vidisset Petrum
se cale facientem, intuita in
eum, dixit, Et tu cum Naza-
reno Jesu eras.
68 Ipse vero negavit, dicens,
Non novi *illum*, neque scio
quid tu dicas. Et exivit extra
in vestibulum, & gallus vocem
emisit.
69 Tunc ancilla cum rursus
vidisset eum, cœpit dicere iis
qui astabant, Hic est *unus* ex
ipsis.
70 Ipse vero rursum nega-
vit, & rursus paulo post qui
astabant dixerunt Petro, Vere
ex ipsis es: etenim Galilæus
es, & locutio tua similis est.
71 Ipse autem cœpit execra-
ri & jurare, *dicens*, Non no-
vi hominem istum quem di-
citis.
72 Tunc secundo gallus vo-
cem emisit, & recordatus est
Petrus verborum quæ dixerat
ei Jesus, Priusquam gallus vo-
cem bis miserit, ter me abne-
gabis. Et cum *se* proripuisset,
flevit.

CAP. XV.

*Christi passio, mors & sepul-
tura.*

STatim autem, mane con-
silio inito, summi Sacer-
dotes cum Senioribus & Scribis
totusque consessus, vinctum
Jesum abduxerunt, tradide-
runtque Pilato.
2 Et interrogavit eum Pi-
latus, Tune es ille rex Judæo-
rum ? Ipse vero respondens
dixit ei, Tu dicis.
3 Et accusabant eum prima-
rii Sacerdotes de multis.
4 Pilatus autem rursus in-
terrogavit eum, dicens, Non
respondes quicquam ? ecce
quam multa adversus te testi-
ficantur.
5 Jesus autem nihil amplius
respondit, adeo ut miraretur
Pilatus.
6 Cæterum singulis festis
dimittebat eis unum ex vinctis,
quemcumque postulassent.
7 Erat vero quidam qui di-
cebatur Barabbas, vinctus cum
seditionis sociis, qui cædem
per seditionem fecerant.
8 Et voci ferans turba cœ-
pit petere *ut faceret* prout
semper ipsis fecerat.
9 Pilatus autem respondit
eis, dicens, Vultis dimittam
vobis regem illum Judæorum ?
10 (Noverat enim eum per
invidiam traditum fuisse à pri-
mariis Sacerdotibus)
11 Primarii vero Sacerdo-
tes concitarunt turbam ut po-
tius Barabbam ipsis dimit-
teret.
12 Tum Pilatus respondens,

rursum dixit eis, Quid ergo vultis faciam isto quem dicitis regem Judæorum?

13 Ipsi vero rursum clamaverunt, Crucifige eum.

14 Pilatus autem dicebat eis, Enim vero quid mali fecit? illi autem amplius clamaverunt, Crucifige eum.

15 Pilatus igitur volens turbæ satisfacere, dimisit eis Barabbam, & Jesum flagellatum tradidit ut crucifigeretur.

16 Milites vero adduxerunt eum intra aulum, id est prætorium, & convocaverunt totam cohortem:

17 Et induerunt eum purpura, & circumposuerunt ei plexam coronam spineam:

18 Et cœperunt eum salutare, *dicentes*, Ave, Rex Judæorum.

19 Et verberabant ejus caput calamo, & inspuebant in eum, ac summissis genibus adorabant eum.

20 Cum autem illusissent ei, exuerunt eum purpura, & induerunt eum suis ipsius vestimentis: eduxeruntque ut crucifigerent eum.

21 Præterea angariarunt prætereuntem quendam Simonem Cyrenæum (venientem rure, patrem Alexandri & Rufi) ut attolleret crucem ejus.

22 Duxeruntque eum in locum Golgotha: quod est, si interpreteris, Calvariæ locus.

23 Et dederunt ei bibendum myrrhatum vinum: ipse vero non sumpsit.

24 Cumque crucifixissent eum, partiti sunt vestimenta ejus, jacta sorte super ea, quis quid tolleret.

25 Erat autem hora tertia quando crucifixerunt eum.

26 Eratque inscriptio criminis ipsius inscripta *his verbis*, REX ILLE JUDÆORUM.

27 Crucifixerunt etiam cum
eo duos latrones, unum ad
dexteram, & alterum ad sinistram
ejus.
28 Et impleta est Scriptura
quæ dicit, Et cum sceleratis
numeratus est.
29 Qui vero præteribant
conviciabantur ei, moventes
capita sua, & dicentes, Vah, *Tu*
qui destruis templum, & triduo
ædificas:
30 Serva teipsum, & descende
de cruce.
31 Similiter autem & primarii
Sacerdotes illudentes,
dicebant alii ad alios cum Scribis,
Alios servavit, seipsum
servare non potest.
32 Christus ille Rex Israelis
descendat nunc è cruce, ut
videamus & credamus. Et
qui crucifixi erant cum eo probris
afficiebant eum.
33 Cum vero advenisset hora
sexta, tenebræ factæ sunt
super totam regionem usque ad
horam nonam.
34 Et hora nona clamavit
Jesus voce magna, dicens, Eloi,
Eloi, lamma sabachthani?
quod est, si quis interpretetur,
Deus mi, Deus mi, cur
me deseruisti?
35 Et quidam ad stantium
cum audissent, dicebant, Ecce,
Eliam vocat.
36 Cucurrit autem quidam,
& impleta spongia aceto, &
arundini circumposita dedit ei
potum, dicens, Sinite: videamus
an veniat Elias ad eum
detrahendum.
37 Jesus vero emissa voce
magna, expiravit.
38 Et aulæum templi fissum
est in duas partes, à summo
usque ad imum.
39 Cum vidisset autem Centurio,
qui adstabat ipsi ex adverso
eum ita emisso clamore
expirasse, dixit, Vere homo
ille Filius erat Dei.

40 Erant

40 Erant autem etiam & mulieres è longinquo spectantes, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi parvi & Jose mater, & Salome:

41 Quæ etiam cum esset in Galilæa, secutæ fuerant eum, & ministraverant ei: aliæque multæ quæ simul cum eo ascenderant Hierosolyma.

42 Cum autem serum *diei* jam esset, (quoniam erat Parasceve, hoc est ante sabbatum)

43 Veniens Josephus Arimathæensis, honoratus Senator, qui & ipse expectabat regnum Dei, fidenti animo introiit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu.

44 Pilatus autem miratus est si jam mortuus esset & advocato Centurione, interrogavit eum an jamdudum mortuus fuisset.

45 Et *re* cognita ex Centurione, donavit corpus Josepho.

46 Is autem emit sindonem, & detractum eum involvit sindone: deposuitque in monumento quod erat excisum è petra: & advolvit saxum ad ostium monumenti.

47 Maria Magdalene vero & Maria *mater* Jose spectabant ubi poneretur.

CAP. XVI.

Christi resurrectio, apparitio, baptismi institutio, & ascensio in cœlum.

ET exacto intercedente Sabbato Maria Magdalene & Maria Jacobi *mater* & Salome præparant aromata, ut venientes ungerent eum.

2 Et valde mane, primo die hebdomadis, veniunt ad monumentum, exorto sole.

3 Dicebantque inter sese, Quis avolvet nobis saxum ab ostio monumenti?

4 Intuitæ vero conspiciunt saxum esse avolutum: nam erat magnum valde.

5 Ingressæ igitur in monumentum, viderunt juvenem sedentem ad dexteram amictum stola candida: & expaverunt.

6 Ipse vero dixit eis, Ne expavescite: Jesum quæritis Nazarenum illum qui fuit crucifixus: suscitatus est, non est hic: ecce locus ubi posuerant eum.

7 Sed abite, discite discipulis ejus & Petro, *ipsum* præire vobis in Galilæam: illic eum videbitis, prout dixit vobis.

8 Tunc digressæ cito fugerunt à monumento, tenebat enim eas tremor & stupor, neque cuiquam quicquam dicebant: timebant enim.

9 Cum autem resurrexisset Jesus, mane, primo die hebdomadis, apparuit primum Mariæ Magdalenæ, ex qua ejecerat septem dæmonia.

10 Illa profecta annunciavit iis qui cum ipso fuerant, lugentibus ac flentibus.

11 Illi vero cum audissent eum vivere, & conspectum fuisse ab ea, non crediderunt.

12 Postea autem duobus ex ipsis ambulantibus apparuit alia forma, cum rus proficiscerentur.

13 Et illi abierunt, & annunciaverunt reliquis; qui ne illis quidem crediderunt.

14 Postremo vero una sedentibus ipsis undecim conspicuum sese præbuit, & exprobravit incredulitatem eorum, & cordis duritiem; eo quod iis qui ipsum conspexerant suscitatum non credidissent.

15 Et dixit eis, Profecti in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ.

16 Qui

16 Qui crediderit, & baptizatus fuerit, servabitur, qui vero non crediderit, condemnabitur.

17 Signa autem eos qui crediderint hæc consequentur: per nomen meum dæmonia ejicient: linguis loquentur novis.

18 Serpentes tollent: & si quid lethale biberint, nequaquam nocebit eis: ægrotis manus imponent, & bene habebunt.

19 Dominus igitur, postquam locutus fuisset eis, sursum receptus est in cœlum, & sedit ad dexteram Dei.

20 Illi vero profecti prædicarunt ubique, Domino cooperante, & sermonem eorum confirmante per signa subsequentia.

EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM.

CAP. I.

Historia parentum Johannis, ejusque nativitatis & functionis. Annunciatur conceptio Christi. Magnificat Deum Maria, & Zacharias prophetat de Johanne.

Quoniam multi aggressi sunt componere narrationem earum rerum quarum plena fides nobis facta est,

2 Prout tradiderunt nobis qui à principio spectatores ipsi & ministri fuerunt sermonis:

3 Visum est etiam mihi, omnia altè *repetita* penitus assecuto, ordine illa ad te scribere, præstantissime Theophile,

4 Ut agnoscas eorum verborum veritatem quæ auditione accepisti.

5 Fuit diebus Herodis illius Regis Judææ, sacerdos quidam nomine Zacharias, ex classe Abiæ: uxor vero ipsius *erat* ex filiabus Aaron, & nomen ejus Elisabeta.

6 Erant autem justi ambo in conspectu Dei, incedentes in omnibus mandatis & constitutionibus Domini, inculpate.

7 Nec erat eis proles, eo quod esset Elisabeta sterilis, & ambo provecti jam essent ætate.

8 Factum est autem ut cum is sacerdotio fungeretur in ordine suæ classis ante Deum,

9 Secundum ritum functionis sacerdotalis, sortitus sit munus suffitus faciendi, ingrediendo in templum Domini.

10 Tota vero multitudo populi foris precabatur tempore suffitus.

11 Visus autem est ei Angelus Domini, stans ad dextram altaris suffitus.

12 Et Zacharias eo viso turbatus est, & timor incidit in eum.

13 Dixit autem ei Angelus, Ne time, Zacharia, nam exaudita est deprecatio tua, uxorque tua Elisabeta pariet tibi filium,

filium, & vocabis nomen ejus
Johannem.
14 Et is erit tibi gaudio &
exultationi, multique super e-
jus nativitate gaudebunt.
15 Erit enim magnus in
conspectu Domini: & vinum
siceramque non bibet: & Spi-
ritu sancto implebitur etiam à
ventre matris suæ:
16 Multosque filiorum Israel
convertet ad Dominum Deum
ipsorum.
17 Nam ipse præcedet in
conspectu ejus cum spiritu &
virtute Eliæ, ut convertat cor-
da patrum in filios, & rebelles
ad prudentiam justorum: ut
paret Domino populum in-
structum.
18 Tunc dixit Zacharias An-
gelo, quo *argumento* illud nos-
cam? ego enim sum senex, &
uxor mea provecta est ætate.
19 Et respondens Angelus
dixit ei, Ego sum Gabriel qui
adsto in conspectu Dei, mis-
susque sum ut te alloquar, &
hæc tibi læta nunciem.
20 Et ecce, silebis, nec lo-
qui poteris *ad eum* usque diem
quo hæc fiant, eo quod non
credidisti sermonibus meis, qui
implebuntur tempore suo.
21 Erat autem populus ex-
pectans Zachariam: & mira-
bantur quod is cunctaret in
templo.
22 *Ille* vero egressus non
poterat eis loqui: & agnove-
runt eum visionem vidisse in
templo. Nam ipse innuebat
eis: permansitque mutus.
23 Et factum est, ut imple-
ti sunt dies ministerii ipsius,
abiit domum suam.
24 Post illos autem dies con-
cepit Elisabeta uxor ejus: &
occultavit se menses quinque,
dicens.
25 Nempe ita mihi fecit
Dominus diebus quibus me
intuitus est, ut auferret pro-
brum illud meum inter homi-
nes.
26 Mense autem sexto missus
est Angelus Gabriel à Deo in
urbem Galilææ cui nomen Na-
zarethia,
27 Ad virginem desponsam
viro cui nomen erat Josephus,
ex domo Davidis: nomen au-
tem virginis *erat* Maria.
28 Ingressus igitur Angelus
ad eam, dixit, Ave gratis di-
lecta: Dominus tecum *est*: be-
nedicta tu inter mulieres.
29 Illa vero cum *eum* vi-
disset, perturbata est super e-
jus sermone, & cogitabat qua-
lis esset salutatio ista.
30 Tunc dixit ei Angelus,
Ne time Maria: es enim in
gratia apud Deum.
31 Et ecce, concipies in u-
tero, & paries filium: & vo-
cabis nomen ejus Jesum.
32 Hic erit magnus, & Fi-
lius Altissimi vocabitur: dabit-
que ei Dominus Deus sedem
Davidis patris ipsius.
33 Regnabitque in domo
Jacobi in æternum, & regni e-
jus non erit finis.
34 Dixit autem Maria ad
Angelum, Quomodo erit istud,
quandoquidem virum non no-
vi?
35 Et respondens Angelus
dixit ei, Spiritus sanctus super-
veniet in te, & virtus Altissi-
mi inumbravit te: propterea
id etiam quod nascetur ex te
sanctum, vocabitur filius Dei.
36 Et ecce, Elisabeta cog-
nata tua, & ipsa concepit fi-
lium in senectute sua, & hic
mensis est sextus ipsi quæ vo-
cabatur sterilis.
37 Quia apud Deum non e-
rit ullum verbum quod fieri
non possit.
38 Dixit autem Maria, Ecce
ancilla Domini, fiat mihi se-
cundum verbum tuum. Et a-
biit ab ea Angelus.

39 Surgens vero Maria per eos dies, profecta est in montanam *regionem* cum festinatione in urbem Juda.

40 Et ingressa est domum Zachariæ, & salutavit Elisabetam.

41 Et factum est, ut audivit Elisabeta salutationem Mariæ, subsiliit fœtus in utero ejus, & repleta est Spiritu sancto Elisabeta.

42 Exclamavitque voce magna, & dixit, Benedicta tu inter mulieres, quia benedictus fructus uteri tui.

43 Et unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?

44 Ecce enim, ut exstitit vox salutationis tuæ in auribus meis, subsiliit fœtus exultans in utero meo.

45 Et beata *est* quæ credidit, nam perficientur ea quæ dicta sunt ei à Domino.

46 Tunc ait Maria, Magnificat anima mea Dominum.

47 Et exultat spiritus meus super Deo servatore meo.

48 Qui respexit humilem ancillam suam: ecce enim ex hoc *tempore* beatam me prædicabunt omnes ætates:

49 Quia magnifice mecum egit potens ille, cujus sanctum *est* nomen:

50 Et cujus misericordia in omnes ætates *parata est* timentibus ipsum.

51 Forte facinus fecit brachio suo: dissipavit superbos cogitatione cordis ipsorum.

52 Detraxit potentes è thronis, & extulit humiles.

53 Famelicos implevit bonis, & divites ablegavit inanes.

54 Suscepit Israëlem puerum suum, ut memor esset misericordiæ.

55 (Prout locutus est patribus nostris, *nimirum* Abrahamo, & semini ejus) in æternum.

56 Mansit autem Maria cum illa quasi menses tres: & *postea* reversa est domum suam.

57 Elisabetæ vero completum est tempus ad pariendum, & peperit filium.

58 Et audierunt accolæ & cognati ejus, Dominum magnifica misericordia sua usum esse in eam: & ei gratulabantur.

59 Et factum est, ut die octavo venerint ad circumcidendum puerulum. Vocabant autem eum ex nomine patris ipsius, Zachariam.

60 Sed respondens mater ejus ait, Nequaquam: sed vocabitur Johannes.

61 Et dixerunt ad eam, Nemo est in cognatione tua qui vocetur isto nomine.

62 Innuebant autem patri ejus quî vellet eum vocari.

63 Isque, postulata tabella scripsit, dicens, Johannes est nomen ejus. Et mirati sunt omnes.

64 Apertum est autem os ejus illico, & lingua ejus: & loquebatur benedicens Deo.

65 Ortus est igitur timor omnibus accolis eorum: & in tota montana regione Judææ divulgata sunt omnia verba ista.

66 Et omnes qui audierunt, reposuerunt *ea* in corde suo, dicentes, Quisnam puerulus hic erit? Manus autem Domini erat cum eo.

67 Et Zacharias pater ejus repletus est Spiritu sancto: prophetavitque, dicens,

68 Benedictus Dominus Deus Israëlis quod inviserit & redemerit populum suum,

69 Et erexerit cornu salutis nobis in domo Davidis pueri sui:

70 Prout locutus est per os

sanctorum, qui à seculo fue-
runt, Prophetarum suorum,
71 *Fore ut nos* servaret ex
inimicis nostris, & è manu om-
nium qui oderunt nos.
72 Ut ureretur misericordia
erga patres nostros, ac memor
esset fœderis sui sancti.
73 Et jurisjurandi quod ju-
ravit Abrahamo patri nostro,
daturum se daturum nobis,
74 Ut sine metu, è manu
inimicorum nostrorum liberati,
serviamus ipsi.
75 Cum sanctitate & justi-
tia, in ipsius conspectu, cunctis
vitæ nostræ diebus.
76 Tu vero puerule, Pro-
pheta Altissimi vocaberis: præ-
ibis enim ante faciem Domini,
ut pares vias ejus,
77 Et des cognitionem sa-
lutis populo ejus, per remissio-
nem peccatorum ipsorum.
78 Ex intima misericordia
Dei nostri, qua invisit nos is
qui prodit exalto:
79 Ut appareat iis qui in
tenebris & umbra mortis po-
siti sunt, ad dirigendos pedes
nostros in viam pacis.
80 Ipse autem puerulus cres-
cebat & corroborabatur Spi-
ritu: fuitque in desertis ad e-
um usque diem quo se osten-
deret apud Israelem.

CAP. II.

*Nativitas Christi quomodo fac-
ta & patefacta, ejusque Cir-
cumcisio: Purificatio Mariæ:
Canticum Simeonis: Concio
Annæ, & Christi pueri cum
doctoribus συζήτησις.*

FActum est autem diebus il-
lis, ut prodiret edictum
à Cæsare Augusto, ut describe-
retur totus terrarum orbis.
2 (Hæc descriptio prima
facta est præsidente Syriæ Cy-
renio)
3 Ibant igitur omnes ut de-
scriberentur, in suam quisque
urbem.
4 Ascendit autem etiam Jo-
sephus à Galilæa, ex urbe Na-
zareth, in Judæam, in urbem
Davidis quæ vocatur Bethle-
hem, propterea quod esset ex
domo & familia Davidis:
5 Ut describeretur cum Ma-
ria desponsa sibi uxore, quæ
erat prægnans.
6 Factum est autem cum es-
sent illic, ut explerentur dies
ad pariendum.
7 Peperit igitur filium suum
primogenitum, & fasciis eum
involvit, reclinavitque eum
in præsepi: eo quod non erat
eis locus in diversorio.
8 Erant autem pastores in
eadem regione excubantes, &
agentes vigilias noctis super
gregem suum.
9 Et ecce, Angelus Domi-
ni supervenit ipsis, & gloria
Domini circumfulsit eos: &
timuerunt timore magno.
10 Tunc dixit eis Angelus,
Ne timete: ecce enim evange-
lizo vobis gaudium magnum
quod erit toti populo:
11 Nempe natum esse vo-
bis hodie Servatorem, qui est
Christus Dominus, in urbe
Davidis.
12 Hoc autem vobis signum
erit, Invenietis infantem fas-
ciis involutum, jacentem in
præsepi.
13 Et repente adfuit cum
Angelo multitudo exercituum
cœlestium, laudantium Deum,
& dicentium,
14 Gloria in *excelsis* altissimis
Deo, & in terra pax, in ho-
mines benevolentia.
15 Et factum est, ut disces-
serunt ab eis Angeli in cœlum,
tunc pastores illi dicerent alii
ad alios, Eamus sane Bethle-
hemum usque, & videamus
factum illud quod Dominus
notum fecit nobis.
16 Venerunt igitur festinan-
tes, & invenerunt Mariam &
Josephum,

Josephum, & infantem jacen-
tem in præsepi.
17 Et autem visis, divulga-
verunt *id* quod dictum fuerat
ipsis de puerulo illo.
18 Et omnes qui audierant,
mirati sunt ea quæ ipsis dicta
fuerant a pastoribus illis.
19 Maria vero ista omnia
conservabat, conferens *ea* in
corde suo.
20 Reversi sunt autem pa-
stores, glorificantes & lauden-
tes Deum super omnibus quæ
audierant & viderant, prout
ipsis dictum fuerat.
21 Et cum advenisset dies
octavus ad circumcidendum
puerulum, vocatum est nomen
ejus Jesus, quod vocatum fue-
rat ab Angelo priusquam ipse
in utero conciperetur.
22 Et cum impleti fuissent
dies purgationis Mariæ, secun-
dum legem Mosis, adduxerunt
eum Hierosolymam, ut siste-
rent eum Domino,
23 (Prout scriptum est in
lege Domini, Omnis masculus
primogenitus sanctus Domino
erit)
24 Et ut darent oblationem,
secundum *id* quod dictum est
in lege Domini, par turturum,
aut duos pullos columbarum.
25 Et ecce, quidam erat
Hierosolymis cui nomen Si-
meon: *eratque* homo iste ju-
stus ac religiosus, expectans
consolationem Israel, & Spi-
ritus sanctus erat super eum.
26 Fueratque ipsi divinitus
nunciatum à Spiritu sancto, *ip-
sum* non visurum mortem pri-
usquam vidisset Christum il-
lum Domini.
27 Is igitur venit impulsore
Spiritu in templum. Et cum
introducerent puerulum Jesum
parentes, ut ejus causa face-
rent quod ex Lege consuetum
erat,
28 Tunc ipse recepit eum
in ulnas suas, & benedixit
Deo: & dixit:
29 Nunc dimittis servum
tuum, Domine, secundum ver-
bum tuum, cum pace:
30 Quia viderunt oculi mei
salutem tuam,
31 Quam parasti in oculis
omnium populorum:
32 Lumen detegendum gen-
tibus, & gloriam populi tui
Israelis.
33 Josephus autem & mater
ejus mirabantur super iis quæ
dicebantur de eo.
34 Et benedixit eis Simeon,
dixitque Mariæ matri ejus,
Ecce positus est iste casui &
resurrectioni multorum in Is-
rael, & in signum cui contra-
dicetur:
35 (Quin & tuam ipsius ani-
mam trajiciet gladius) ut de-
tegantur ex multis cordibus
cogitationes.
36 Erat etiam *quædam* Anna
Prophetissa, filia Phanuelis ex
tribu Aseris, provecta in mul-
tam ætatem, postquam vixisset
cum viro annos septem à vir-
ginitate sua:
37 Et *cum esset* vidua quasi
annorum octoginta quatuor,
non abscedebat à templo, je-
juniis ac deprecationibus colens
Deum, noctem ac diem.
38 Hæc igitur eo ipso mo-
mento cum supervenisset, vi-
cissim palam agnoscebat Do-
minum, & loquebatur de eo
omnibus qui redemptionem
expectabant Hierosolymis.
39 At *illi* ut perfecerunt om-
nia secundum Legem Domini,
reversi sunt in Galilæam, in
urbem suam Nazaretam.
40 Puerulus autem crescebat,
& corroborabatur Spiritu, im-
plebaturque sapientia: & Dei
gratia erat super eum.
41 Ibant vero parentes ejus
quotannis Hierosolymam in
festo Paschæ.

42 Cum igitur factus esset
annorum duodecim, ipsique
ascendissent Hierosolymam se-
cundum morem illius festi.
43 Et peregissent illius dies,
revertentibus ipsis, substiterat
puer Jesus Hierosolymis: &
hoc nescivit Josephus nec ma-
ter ejus.
44 Existimantes autem eum
esse in comitatu ierunt viam
unius diei, & requirebant eum
inter cognatos & inter no-
tos.
45 Et cum eum non inve-
nissent, reversi sunt Hieroso-
lymam quærentes eum.
46 Et factum est triduo post
ut invenirent eum in templo,
sedentem in medio Magistro-
rum, & audientem eos, & eos
interrogantem.
47 Percellebantur autem om-
nes qui eum audiebant, super
intelligentia & responsis ejus.
48 Et eo viso facti fuerant
parentes ejus attoniti: & dixit
ad eum mater ipsius, Fili, cur
ita fecisti nobis? ecce pater
tuus & ego anxii quærebamus
te.
49 Tunc dixit ad eos, Quid
est quod quærebatis me? *an*
nesciebatis oportere me in iis
esse quæ Patris mei sunt?
50 Sed ipsi non intellexe-
runt verba quæ ipsis fuerat lo-
cutus.
51 Descendit autem cum
eis venitque Nazaretam: &
erat eis subjectus. Et mater e-
jus conservabat verba hæc om-
nia in corde suo.
52 Jesus vero proficiebat
sapientia, & statura, ac gratia
apud Deum & homines.

CAP. III.

Ministerium Johannis, ejusque de Christo testimonium, ejus incarceratio & mors, nec non baptismus & genealogia Christi.

ANno autem decimo quin-
to imperii Tiberii Cæ-
saris, Pontio Pilato procuran-
te Judæam, tetrarcha Galilææ
Herode, Philippo autem ipsius
fratre tetrarcha Ituræa & Tra-
chonitidis regionis, & Lysania
Abilenes tetrarcha,
2 Sub Pontificibus maximis
Anna & Caiapha, factum est
verbum Domini ad Johannem
Zachariæ filium in deserto.
3 Venit igitur in omnem
regionem circumjacentem Jor-
dani, prædicans Baptismum
resipiscentiæ ad remissionem
peccatorum:
4 Ut scriptum est in libro
sermonum Esaiæ Prophetæ,
dicentis, Vox voci ferantis in
deserto, Parate viam Domini,
complanate semitas ejus.
5 Omnis vallis implebitur,
& omnis mons & collis depri-
metur: & quæ curva sunt, fi-
ent *via recta*, & asperæ viæ
fient planæ.
6 Videbitque omnis caro sa-
lutem Dei.
7 Dicebat igitur turbæ ve-
nienti ut baptizaretur ab ipso,
Progenies viperarum, quis
præmonstravit vobis ut fuge-
retis à futura ira?
8 Ferte igitur fructus con-
venientes resipiscentiæ, & ne
cœperitis dicere apud vos ip-
sos, Patrem habemus Abraha-
mum: dico enim vobis, Posse
Deum etiam ex lapidibus istis
excitare liberos Abrahamo.
9 Jam vero etiam securis ad
radicem arborum posita est:
omnis ergo arbor non ferens
fructum bonum. exscinditur,
& in ignem abjicitur.
10 Et interrogavit eum tur-
ba, dicens, Quid igitur facie-
mus?
11 Respondens autem dixit
eis, Qui habet duas tunicas,
impertiat non habenti: & qui
habet escas, similiter faciat.

12 Venerunt autem & publicani ut baptizarentur: & dixerunt ei, Magister, quid faciemus?
13 Ipse vero dixit eis, Nihil amplius quam quod constitutam est vobis, exigite.
14 Interrogarunt autem eum etiam milites, dicentes, Et nos quid faciemus? Et ait eis, Neminem concutite, neque dolo opprimite: & contenti estote stipendiis vestris.
15 Expectante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Johanne, numnam ipse esset Christus ille:
16 Respondit Johannes dicens omnibus, Ego quidem baptizo vos aqua: sed venit qui validior me est, cujus non sum dignus qui solvam corrigiam solearum: ipse vos baptizabit Spiritu sancto & igni.
17 Cujus ventilabrum in manu ipsius: & qui perpurgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleam autem exuret igni inextinguibili.
18 Multa igitur etiam alia exhortans evangelizabat populo.
19 Herodes autem tetrarcha, cum argueretur ab eo de Herodiade uxore Philippi fratris ejus, deque omnibus sceleribus quæ ipse Patrarat.
20 Adjecit & hoc supra omnia, quod inclusit Johannem in carcere.
21 Factum est autem cum baptizaretur omnis populus: & Jesus baptizatus esset & oraret, ut aperiretur cœlum.
22 Et descenderet Spiritus sanctus corporea specie, tanquam columba, supra eum: & vox de cœlo existeret, dicens, Tu es Filius ille meus dilectus ille, in te acquiesco.
23 Ipse autem Jesus incipiebat esse q[illegible] annorum triginta, filius (ut existimabatur) Josephi filii Heli.
24 Filii Matthati, filii Levi, filii Melchi, filii Jannæ, filii Josephi,
25 Filii Mattathiæ, filii Amosi, filii Naumi, filii Esli, filii Naggæ,
26 Filii Maathi, filii Mattathiæ, filii Semei, filii Josephi, filii Judæ,
27 Filii Johannæ, filii Rhesæ, filii Zorobabelis, filii Salathielis, filii Neri,
28 Filii Melchi, filii Addi, filii Cosami, filii Elmodami filii Eris,
29 Filii Josæ, filii Eliezeris, filii Jorimi, filii Matthati, filii Levi,
30 Filii Simeonis, filii Judæ, filii Josephi, filii Jonami, filii Eliacimi,
31 Filii Meleæ, filii Mainani, filii Mattathæ, filii Nathanis, filii Davidis,
32 Filii Jessæ, filii Obedis, filii Boosi, filii Salmonis, filii Naassonis,
33 Filii Aminadabi, filii Arami, filii Esromi, filii Pharesi, filii Judæ,
34 Filii Jacobi, filii Isaaci, filii Abrahami, filii Tharæ, filii Nachoris,
35 Filii Saruchi, filii Ragavi, filii Phaleci, filii Heberis, filii Salæ,
36 Filii Arphaxadi, filii Semi, filii Noæ, filii Lamechi,
37 Filii Mathusalæ, filii Henochi, filii Jeredis, filii Mahalaleelis, filii Cainani,
38 Filii Henosi, filii Sethi, filii Adami, qui fuit Dei.

CAP. IV.

Jejunium Christi quadragesimale, monomachia felix cum diabolo, & concio inter populares, & miracula.

JEsus autem plenus Spiritu sancto revertit à Jordane, &

42 Cum igitur factus esset annorum duodecim, ipsique ascendissent Hierosolymam secundum morem illius festi.

43 Et peregissent illius dies, revertentibus ipsis, substitit puer Jesus Hierosolymis: & hoc nescivit Josephus nec mater ejus.

44 Existimantes autem eum esse in comitatu ierunt viam *unius* diei, & requirebant eum inter cognatos & inter notos.

45 Et cum eum non invenissent, reversi sunt Hierosolymam quærentes eum.

46 Et factum est triduo post ut invenirent eum in templo, sedentem in medio Magistrorum, & audientem eos, & eos interrogantem.

47 Percellebantur autem omnes qui eum audiebant, super intelligentia & responsis ejus.

48 Et eo viso facti fuerant *parentes ejus* attoniti: & dixit ad eum mater ipsius, Fili, cur ita fecisti nobis? ecce pater tuus & ego anxii quærebamus te.

49 Tunc dixit ad eos, Quid est quod quærebatis me? *an* nesciebatis oportere me in iis esse quæ Patris mei sunt?

50 Sed ipsi non intellexerunt verba quæ ipsis fuerat locutus.

51 Descendit autem cum eis venitque Nazaretam: & erat eis subjectus. Et mater ejus conservabat verba hæc omnia in corde suo.

52 Jesus vero proficiebat sapientia, & statura, ac gratia apud Deum & homines.

CAP. III.

Ministerium Johannis, ejusque de Christo testimonium, ejus incarceratio & mors, nec non baptismus & genealogia Christi.

ANno autem decimo quinto imperii Tiberii Cæsaris, Pontio Pilato procurante Judæam, tetrarcha Galilææ Herode, Philippo autem ipsius fratre tetrarcha Ituræ & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilenes tetrarcha,

2 Sub Pontificibus maximis Anna & Caiapha, factum est verbum Domini ad Johannem Zachariæ filium in deserto.

3 Venit igitur in omnem regionem circumjacentem Jordani, prædicans Baptismum resipiscentiæ ad remissionem peccatorum:

4 Ut scriptum est in libro sermonum Esaiæ Prophetæ, dicentis, Vox voci ferantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.

5 Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis deprimetur: & quæ curva sunt, fient *via recta*, & asperæ viæ *fient* planæ.

6 Videbitque omnis caro salutem Dei.

7 Dicebat igitur turbæ venienti ut baptizaretur ab ipso, Progenies viperarum, quis præmonstravit vobis ut fugeretis à futura ira?

8 Ferte igitur fructus convenientes resipiscentiæ, & ne cœperitis dicere apud vos ipsos, Patrem habemus Abrahamum: dico enim vobis, Posse Deum etiam ex lapidibus istis excitare liberos Abrahamo.

9 Jam vero etiam securis ad radicem arborum posita est: omnis ergo arbor non ferens fructum bonum, exscinditur, & in ignem abjicitur.

10 Et interrogavit eum turba, dicens, Quid igitur faciemus?

11 Respondens autem dixit eis, Qui habet duas tunicas, impertiat non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.

12 Venerunt autem & publicani ut baptizarentur: & dixerunt ei, Magister, quid faciemus?

13 Ipse vero dixit eis, Nihil amplius quam quod constitutam est vobis, exigite.

14 Interrogarunt autem eum etiam milites, dicentes, Et nos quid faciemus? Et ait eis, Neminem concutite, neque dolo opprimite: & contenti estote stipendiis vestris.

15 Expectante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Johanne, nummam ipse esset Christus ille:

16 Respondit Johannes dicens omnibus, Ego quidem baptizo vos aqua: sed venit qui validior me est, cujus non sum dignus qui solvam corrigiam solearum: ipse vos baptizabit Spiritu sancto & igni.

17 Cujus ventilabrum in manu ipsius: & qui perpurgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleam autem exuret igni inextinguibili.

18 Multa igitur etiam alia exhortans evangelizabat populo.

19 Herodes autem tetrarcha, cum argueretur ab eo de Herodiade uxore Philippi fratris ejus, deque omnibus sceleribus quæ ipse patrarat,

20 Adjecit & hoc supra omnia, quod inclusit Johannem in carcere.

21 Factum est autem cum baptizaretur omnis populus: & Jesus baptizatus esset & oraret, ut aperiretur cœlum.

22 Et descenderet Spiritus sanctus corporea specie, tanquam columba, supra eum: & vox de cœlo existeret, dicens, Tu es Filius ille meus dilectus ille, in te acquiesco.

23 Ipse autem Jesus incipiebat esse q[illegible] si annorum triginta, filius (ut existimabatur) Josephi *filii* Heli,

24 *Filii* Matthati, *filii* Levi, *filii* Melchi, *filii* Jannæ, *filii* Josephi,

25 *Filii* Mattathiæ, *filii* Amosi, *filii* Naumi, *filii* Esli, *filii* Naggæ,

26 *Filii* Maathi, *filii* Mattathiæ, *filii* Semei, *filii* Josephi, *filii* Judæ,

27 *Filii* Johannæ, *filii* Rhesæ, *filii* Zorobabelis, *filii* Salathielis, *filii* Neri,

28 *Filii* Melchi, *filii* Addi, *filii* Cosami, *filii* Elmodami *filii* Eris,

29 *Filii* Josæ, *filii* Eliezeris, *filii* Jorimi, *filii* Matthati, *filii* Levi,

30 *Filii* Simeonis, *filii* Judæ, *filii* Josephi, *filii* Jonami, *filii* Eliacimi,

31 *Filii* Meleæ, *filii* Mainani, *filii* Mattathæ, *filii* Nathanis, *filii* Davidis,

32 *Filii* Jessæ, *filii* Obedis, *filii* Boosi, *filii* Salmonis, *filii* Naassonis,

33 *Filii* Aminadabi, *filii* Arami, *filii* Esromi, *filii* Pharesi, *filii* Judæ,

34 *Filii* Jacobi, *filii* Isaci, *filii* Abrahami, *filii* Tharæ, *filii* Nachoris,

35 *Filii* Saruchi, *filii* Ragavi, *filii* Phaleci, *filii* Heboris, *filii* Salæ,

36 *Filii* Arphaxadi, *filii* Semi, *filii* Noæ, *filii* Lamechi,

37 *Filii* Mathusalæ, *filii* Henochi, *filii* Jeredis, *filii* Mahalaleelis, *filii* Cainani,

38 *Filii* Henosi, *filii* Sethi, *filii* Adami, *qui fuit* Dei.

CAP. IV.

Jejunium Christi quadragesimale, monomachia felix cum diabolo, & concio inter populares, & miracula.

JEsus autem plenus Spiritu sancto revertit à Jordane, &

& actus est ab *eodem* Spiritu in
desertum.
2 Dies quadraginta tentan-
te *eum* diabolo. Nec edit quic-
quam per illos dies, sed iis fi-
nitis postea esuriit.
3 Tum dixit ei diabolus, Si
filius es Dei, dic isti lapidi ut
fiat panis.
4 Et respondit ei Jesus, di-
cens, Scriptum est, Non pane
solo vivet homo, sed quovis
verbo Dei.
5 Tunc cum subduxisset eum
diabolus in montem sublimem,
ostendit ei omnia regna terræ
puncto temporis.
6 Et ait ei diabolus, Tibi
dabo potestatem hanc univer-
sam, & gloriam illorum *reg-
norum*: nam mihi tradita est,
& cuicunque voluero do eam.
7 Itaque si tu adoraveris
me, erunt tua omnia.
8 Respondens autem Jesus
dixit ei, Abscede à me Satana.
scriptum est enim. Adorabis
Dominum Deum tuum, & eum
solum coles.
9 Tum duxit eum Hieroso-
lymam, & eum statuit supra
pinnas templi: & dixit ei, Si
tu filius Dei *es*, dejice teipsum
hinc deorsum.
10 Scriptum est enim, An-
gelis suis præcipiet de te, ut
custodiant te:
11 Et in manus attollent te,
nequando impingas ad lapidem
pedem tuum.
12 Respondens autem Jesus
dixit ei, Dictum est, Non ten-
tabis Dominum Deum tuum.
13 Et finita omni tentatio-
ne, diabolus abscessit ab *eo* ad
tempus.
14 Reversus est autem Jesus
cum virtute Spiritus in Gali-
læam: & fama de eo exiit in
totam circumjacentem regio-
nem.
15 Et ipse docebat in syna-
gogis eorum, omnibus ipsum
glorificantibus.
16 Venit igitur Nazaretam,
ubi fuerat nutritus: & intra-
vit, ut consueverat, die Sab-
bati in Synagogam: & sur-
rexit ut legeret.
17 Tunc datus est ei liber
Esaiæ Prophetæ: cumque ex-
plicuisset librum, invenit lo-
cum *in* quo scriptum erat;
18 Spiritus Domini super me
propterea quod unxit me, ut
evangelizem pauperibus mi-
sit me, ut medear contritis
corde, ut prædicem captivis
dimissionem, & cæcis visus re-
cuperationem, ut confractos e-
mittam in libertatem:
19 Ut prædicem annum Do-
mini acceptum.
20 Et complicatum librum
cum reddidisset ministro, se-
dit: & omnium in synagoga
oculi erant intenti in eum.
21 Cœpit autem eis dicere,
Certe hodie impleta est hæc
Scriptura audientibus vobis.
22 Et omnes testimonium
ei dabant, ac mirabantur su-
per sermonibus *plenis* gratiæ,
procedentibus ex ore ipsius,
dicebantque, Nonne iste est
filius ille Josephi?
23 Et dixit ad eos, Omnino
dicetis mihi hoc proverbium,
Medice, cura teipsum: quæ-
cunque audivimus facta fuisse
in urbe Capernaumo, fac etiam
hic in patria tua.
24 Dixit autem, Amen di-
co vobis, nemo Propheta ac-
ceptus est in patria sua.
25 Sed in veritate dico vo-
bis, Multæ viduæ *erant* diebus
Eliæ in Israele, quando clau-
sum fuit cœlum ad tres annos
& sex menses, *adeo* ut fuerit
fames magna per totam regio-
nem:
26 Et ad nullam illarum
missus est Elias, sed Sareptam
urbem Sidoniæ, ad mulierem
viduam.
27 Et multi leprosi erant

in Israele sub Elisæo Prophe-
ta: & nullus eorum purifica-
tus est, sed Naamanus Syrus.
28 Tum repleti sunt omnes
excandescentia in synagoga,
hæc audientes.
29 Et cum surrexissent, eje-
cerunt eum extra urbem: &
duxerunt eum usque ad super-
cilium montis super quem urbs
ipsorum erat ædificata, ut præ-
cipitarent eum.
30 Ipse vero cum transisset
per medios ipsos, profectus
est.
31 Et descendit Capernau-
mum urbem Galilææ, ibique
docebat eos sabbatis.
32 Et percellebantur super
doctrina ejus: erat enim ser-
mo ipsius cum autoritate.
33 Erat autem in synago-
ga quidam habens spiritum dæ-
moniacum impurum, qui ex-
clamavit voce magna,
34 Dicens, Ah, quid nobis
tecum, Jesu Nazaræe? venisti
ut perderes nos? novi te quis
sis, nimirum Sanctus ille Dei.
35 Et objurgavit eum Jesus,
dicens, Obmutesce, & exi ab
eo. Tum dæmonium, projecto
illo in medium, exiit ex eo,
nihilque ei nocuit.
36 Et obortus est pavor in
omnibus: & colloquebantur
alii cum aliis, dicentes, Quid
hoc rei est, quod cum auto-
ritate ac potestate imperat im-
puris spiritibus, & exeunt?
37 Et dimanavit rumor de
eo in omnem locum circumja-
centis regionis.
38 Egressus autem Jesus è
Synagoga introivit domum Si-
monis: socrus vero Simonis
detinebatur febri magna: &
rogaverunt eum pro illa.
39 Tunc ipse stans supra
eam, objurgavit febrem: &
febris eam dimisit, illa vero
cum illico surrexisset, ministra-
vit eis.
40 Occidente autem sole,
omnes qui habebant infirmos
morbis variis, duxerunt ipsos
ad eum; ille vero unicuique
ipsorum impositis manibus,
sanavit eos.
41 Exibant autem etiam dæ-
monia ex multis, clamantia ac
dicentia, Certe tu es Christus
ille Filius ille Dei. Sed ipse ob-
jurgans non sinebat ea loqui,
quod scirent ipsum esse Chri-
stum illum.
42 Orto autem die egressus
profectus est in desertum lo-
cum, & turba quærebat eum,
veneruntque usque ad ipsum,
& retinebant eum ne ab ipsis
discederet.
43 Ille vero dixit eis, Cer-
te etiam aliis urbibus oportet
me evangelizare regnum Dei:
nam ad hoc missus sum.
44 Et prædicabat in syna-
gogis Galilææ.

C A P. V.

Christus docet è navigio, & per capturam piscium attrahit Petrum, Jacobum & Johannem: sanat paralyticum & leprosum: vocat Levi publicanum: excusat suos discipulos à jejunio.

Factum est autem, cum tur-
ba incumberet ei audiendi
verbi Dei causa, ipse stabat a-
pud lacum Genezaret.
2 Viditque duo navigia quæ
ad lacum erant: piscatores ve-
ro cum ex iis descendissent, ab-
luebant retia.
3 Ingressus autem in unum
illorum navigiorum, quod e-
rat Simonis, rogavit eum ut à
terra proveheret paululum:
cumque consedisset, docebat
turbam ex navigio.
4 Ut cessavit autem loqui,
dixit ad Simonem, Provehito
in altum, & demittite retia
vestra ad capturam.
5 Tum respondens Simon
ait ei, Magister, cum per totam

 noctem

noctem nos fatigaverimus, nihil cepimus; tamen ex tuo jussu demittam rete.

6 Et cum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem magnam: dirumpebatur autem rete eorum.

7 Et innuerunt consortibus qui *erant* in altero navigio ut venirent, & sibi opitularentur. Venerunt igitur, & impleverunt ambas naves, ita ut pene mergerentur.

8 Cum autem *hæc* vidisset Simon Petrus, accidit ad genua Jesu, dicens, Discede à me, nam homo peccator sum, Domine.

9 Pavor enim occuparet eum & omnes quicum eo *erant* super captura piscium quam comprehenderant:

10 Similiter autem & Jacobum & Johannem filios Zebedæi, qui erant socii Simonis. Tunc ait ad Simonem Jesus, Ne metue: ab hoc *tempore* vives capies homines.

11 *Illi* autem cum subduxissent in terram navigia, relictis omnibus, secuti sunt eum.

12 Et ecce factum est, ut cum esset in quadam urbe, cum *advenirat* quidam plenus lepra; ac viso Jesu procidens in faciem, deprecaretur eum, dicens, Domine, si velis, potes me purificare.

13 *Jesus* autem extensa manu tetigit eum, dicens, Volo, purificator. Et statim lepra abiit ab eo.

14 Ipse vero mandavit ei ut nulli *hoc* diceret: sed profectus, *inquit*, ostende teipsum sacerdoti, & offer pro purificatione tui, prout imperavit Moses, *ut hoc sit* eis testimonio.

15 Dimanabant autem eo magis sermones de eo: & conveniebat turba multa ut audirent, & per eum sanarentur ab infirmitatibus suis.

16 Ipse autem secedens, erat in desertis, & orabat.

17 Et factum est quodam die, cum ipse doceret, sederentque Pharisæi ac Legis doctores, qui venerunt ex omnibus vicis Galilææ, & Judææ, & Hierosolymis: & virtus Domini adesset *ei* ad sanandum illos:

18 Tunc ecce *advenerunt* quidam ferentes in lecto hominem qui erat paralyticus: & studebant eum inferre, & ponere in ipsius conspectu.

19 Et cum non invenissent qua ipsum inferrent, propter turbam, ascenderunt in solarium, & perfosso testaceo pavimento, demiserunt eum cum lectulo in medium ante Jesum.

20 Qui fide eorum visa, dixit, Heus tu, remissa sunt tibi peccata tua.

21 Tunc cœperunt ratiocinari Scribæ & Pharisæi, dicentes, Quis est iste qui loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata *nisi* solus Deus?

22 Jesus autem agnitis eorum cogitationibus, respondens dixit eis, Quid ratiocinamini in cordibus vestris?

23 Utrum est facilius? dicere, Remissa sunt tibi peccata, aut dicere, Surge & ambula?

24 Ut autem sciatis Filium hominis autoritatem habere in terra remittendi peccata, (ait paralytico) Tibi dico, Surge, & sublato *in humeros* lectulo tuo, abi domum tuam.

25 *Is* autem illico surgens in eorum conspectu, sublato *in humeros eo* in quo jacuerat, abiit domum suam glorificans Deum.

26 Et stupor cepit omnes, & glorificabant Deum; & repleti sunt metu, dicentes,

Certe

Certe vidimus inopinata hodie.
27 Posthæc vero exiit, & conspexit publicanum nomine Levi, sedentem ad telonium, & dixit ei, Sequere me.
28 Et *ille* derelictis omnibus surrexit, & secutus est eum.
29 Et fecit ei Levi epulum magnum domi suæ: eratque turba multa publicanorum, & aliorum qui cum ipsis accumbebant.
30 Obmurmurabant autem eis Scribæ ac Pharisæi, dicentes ad discipulos ejus, Quare cum publicanis & peccatoribus editis & bibitis?
31 Et respondens Jesus dixit eis, Non opus est iis qui sani sunt, medico, sed iis qui male *se* habent.
32 Non veni vocatum justos, sed peccatores ad resipiscentiam.
33 Ipsi vero dixerunt ei, Quare discipuli Johannis jejunant crebro, & deprecationes faciunt, similiter & *discipuli* Pharisæorum; tui vero edunt & bibunt?
34 Ipse autem dixit eis, Num potestis facere ut filii thalami, quo *tempore* cum ipsis est sponsus, jejunent?
35 Venient autem dies cum tolletur ab eis sponsus: tunc jejunabunt illis diebus.
36 Dicebat autem eis etiam parabolam, nemo panniculum novi vestimenti indit in vestimentum vetus: alioqui & illud novum findit *vetus*, & veteri non convenit panniculus *sumptus* ex novo.
37 Et nemo injicit vinum novum in utres veteres: alioqui disrumpit vinum novum utres, & ipsum effundetur, & utres peribunt.
38 Sed vinum novum in utres recentes injiciendum est: & utraque conservantur:
39 Et nemo qui biberit vetus, statim vult novum: dicit enim, Vetus utilius est.

CAP. VI.

Σάββατον δευτερόπρωτον de Sabbato. Electio & recensio Apostolorum. Concio de beatitudine & contra, de inimicorum dilectione, & de fugiendis judiciis temerariis & hypocrisi.

FActum est vero ut sabbato altero primo pertransiret per sata, Vellebant autem discipuli spicas, edebantque, confricantes manibus.
2 Quidam autem Pharisæorum dixerunt eis, Cur facitis quod non licet facere sabbatis?
3 Tunc respondens Jesus dixit eis, Ne hoc quidem legistis quod fecit David cum esuriret ipse & qui cum eo erant?
4 Quomodo introierit domum Dei, & panes propositionis sumpserit, ederitque ac dederit etiam iis qui secum *erant*: quibus *panibus* non licet vesci nisi solis Sacerdotibus?
5 Et dicebat eis, Filius hominis dominus est etiam sabbati.
6 Factum est vero etiam alio sabbato ut ipse ingrederetur in synagogam, ac doceret. Erat autem ibi quidam cujus manus dextera erat arida.
7 Observabant autem eum Scribæ ac Pharisæi an sabbato sanaturus esset *illum*, ut invenirent accusationem *adversus* eum.
8 At ipse norat cogitationes eorum: & dixit homini illi qui habebat manum aridam, Surge, & asta in medio. Ille vero surgens astitit.
9 Dixit igitur eis Jesus, Interrogabo vos quiddam, Licet sabbatis benefacere, an malefacere

facere *malum*? hominem servare, an perdere?

10 Et cum eos omnes circumspexisset, ait homini, Extende manum tuam. Ille autem ita fecit: & restituta est manus ejus sana sicut altera.

11 Ipsi autem repleti sunt amentia; & colloquebantur alii cum aliis, quidnam facerent Jesu.

12 Factum est autem illis diebus, abiit in montem ad orandum, & pernoctavit *illic* in precatione Dei.

13 Et cum dies ortus esset, advocavit discipulos suos, & cum ex ipsis elegisset duodecim, quos & Apostolos nominavit.

14 (*Nempe* Simonem, quem etiam nominavit Petrum, & Andream fratrem ejus, Jacobum & Johannem, Philippum & Bartholomæum.

15 Matthæum & Thomam, Jacobum Alphæi *filium*, & Simonem qui vocatur Zelotes,

16 Judam Jacobi *fratrem*, & Judam Iscariotem, qui etiam fuit proditor:)

17 Et descendens cum eis, substitit in loco campestri: turbaque discipulorum ejus, & multitudo magna plebis ex tota Judæa & Hierusalem, & à maritima *regione* Tyri & Sidonis, qui venerant ut audirent eum & sanarentur ab infirmitatibus suis:

18 Et qui vexabantur à spiritibus impuris: & sanabantur.

19 Et tota turba studebat eum tangere: quia vis ab eo prodibat, & sanabat omnes.

20 Ipse vero sublatis oculis suis in discipulos, dicebat, Beati *estis* pauperes: quia vestrum est regnum Dei.

21 Beati qui nunc esuritis: quia saturabimini. Beati qui nunc fletis: quia ridebitis.

22 Beati eritis cum vos oderint homines, separaverint vos, & conviciis affecerint vos, & nomen vestrum ut improbum abjecerint, propter Filium hominis.

23 Gaudete illo die, & salite. Ecce enim merces vestra multa *est* in cœlis: nam itidem faciebant Prophetis patres eorum.

24 Sed væ vobis divitibus: nam præceptum habetis solatium vestrum.

25 Væ vobis qui impleti estis: nam esurietis. Væ vobis qui ridetis nunc: nam lugebitis & flebitis.

26 Væ vobis cum bene vobis dixerint omnes homines: nam itidem faciebant pseudoprophetis patres eorum.

27 Sed vobis dico qui auditis, Diligite inimicos vestros: benefacite iis qui vos oderunt.

28 Benedicite iis qui execrantur vos, & orate pro infestantibus vos.

29 Et qui tibi ceciderit maxillam, præbe & alteram: & ab eo qui tollit tibi pallium, etiam tunicam ne prohibeto.

30 Cuivis autem petenti abs te da: & ab eo qui tollit *res* tuas ne repetito.

31 Et prout vultis ut faciant vobis homines, vos etiam facite eis similiter.

32 Quod si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis erit gratia? nam & peccatores diligunt eos à quibus diliguntur.

33 Et si benefeceritis *iis* qui vobis benefaciunt, quæ vobis erit gratia? nam & peccatores idem faciunt.

34 Et si mutuum dederitis iis à quibus speratis vos recepturos, quæ gratia erit vobis? nam & peccatores pecca-

toribus dant mutuum, ut reci-
piant paria.
35 Imo diligite inimicos
vestros, & *iis* benefacite, &
mutuum date, nihil inde spe-
rantes : & erit merces vestra
multa, ac filii eritis illius Al-
tissimi: nam ipse benignus est
erga ingratos & malos.
36 Estote ergo misericordes,
prout & Pater vester miseri-
cors est.
37 Ne judicate, & non ju-
dicabimini : ne condemnate,
& non condemnabimini : ab-
solvite, & absolvemini.
38 Date, & dabitur vobis ;
mensuram *inquam* bonam ,
pressam, agitatam , & super-
fluentem dabunt in sinum ve-
strum. Eadem enim mensura
qua metimini, contra metie-
tur vobis.
39 Dicebat autem eis para-
bolam, Num potest cœcus cæ-
co viæ dux esse ? nonne am-
bo in foveam cadent ?
40 Non est discipulus supra
magistrum suum : sed quisquis
erit perfectus *discipulus*, erit
ut magister.
41 Quid autem aspicis festu-
cam quæ est in oculo fratris tui,
trabem autem quæ est in oculo
tuo non consideras ?
42 Aut quomodo potes di-
cere fratri tuo, Frater, sine,
ejiciam festucam quæ in oculo
tuo est : cum ipse trabem quæ
est in oculo tuo non respicias ?
Hypocrita, ejice primum tra-
bem illam, ex oculo tuo ; &
tunc dispicies ut ejicias festu-
cam quæ est in oculo fratris
tui.
43 Non est arbor bona quæ
ferat fructum malum, neque
arbor mala quæ ferat fructum
bonum.
44 Unaquæque enim arbor
ex fructu suo cognoscitur. Ne-
que enim è spinis colligunt fi-
cus, neque è rubo vindemiant
uvam.

45 Bonus homo ex bono
thesauro cordis sui profert bo-
num : & malus homo ex malo
thesauro cordis sui profert ma-
lum : ex exundantia enim cor-
dis loquitur os ejus.
46 Quid autem vocatis me,
Domine, Domine : & non fa-
citis quæ dico ?
47 Quisquis venit ad me, &
audit sermones meos , & eos
præstat, præmonstrabo vobis
cui similis sit.
48 Similis est cuipiam ædi-
ficanti domum, qui fodit, &
excavavit , statuitque funda-
menta super petram. Ubi au-
tem venit inundatio, allisum
est flumen domui illi, sed ne-
quivit eam quatere : fundata
enim erat super petram.
49 Qui autem *meos sermo-
nes* audivit, nec præstitit, si-
milis est cuipiam qui ædifica-
vit domum suam super solum
absque fundamento, cui allisum
est flumen : itaque statim ce-
cidit, fuitque ruina domus illi-
us magna.

CAP. VII.

*Christus servum Centurionis sa-
nat & filium viduæ resusci-
tat, legatos Johannis exci-
pit, edit miracula & pecca-
ta remittit.*

Cum autem finivisset omnia
verba sua audiente populo,
ingressus est Capernaumum.
2 Centurionis vero cujus-
dam servus male affectus mo-
ribundus erat, qui erat ipsi
pretiosus.
3 *Is* vero cum audivisset de
Jesu, misit ad eum Seniores Ju-
dæorum, rogans eum ut veni-
ret & servaret servum suum.
4 Isti autem cum venissent
ad Jesum, precati sunt eum stu-
diose, dicentes, Certè dignus
est cui hoc præbeas.
5 Diligit enim gentem no-
stram, & synagogam ædifica-
vit nobis.

6 Jes

6 Jesus ergo ibat cum eis: & cum jam non longe abesset ab illa domo, misit ad eum Centurio ille amicos, dicens ei, Domine, ne vexator: nec enim sum dignus ut tectum meum subeas.

7 Ideo neme ipsum quidem sum dignum arbitratus qui venirem ad te: sed loquere, & sanabitur puer meus.

8 Et enim, ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites; & dico huic, Vade, & vadit: & alteri, Veni, & venit: & servo meo, Fac hoc, ac facit.

9 Auditis autem his, Jesus admiratus est eum: & conversus dixit turbae quae ipsum sequebatur, Dico vobis, ne in Israele quidem tantam fidem inveni.

10 Et domum reversi qui missi fuerant, sanum invenerunt servum qui infirmus fuerat.

11 Et factum est *die* sequenti ut proficisceretur in civitatem quae vocatur Nain: proficiscebantur autem cum eo discipuli ejus multi, turbaque multa.

12 Ut autem appropinquavit portae civitatis, tum ecce, defunctus efferebatur, *qui* unigenitus *fuerat* matri suae, & ipsi *quidem* viduae: turbaque civitatis multa erat cum ea.

13 Dominus vero ipsam intuitus, intima misericordia commotus est super ea, & dixit, Ne fleto.

14 Cumque accessisset tetigit loculum: (qui vero portabant, substiterunt) & dixit, Adolescens, tibi dico, Surge.

15 Tunc resedit qui fuerat mortuus, & coepit loqui: & *ille* dedit eum matri suae.

16 Cepit autem omnes timor: & glorificabant Deum, dicentes, Certe Propheta magnus suscitatus est inter nos; & Certe Deus respexit populum suum.

17 Pervenitque iste de eo sermo in totam Judaeam, & in totam regionem circumjacentem.

18 Et annunciarunt Johanni discipuli ipsius de his omnibus: qui advocatos duos quosdam è discipulis suis,

19 Misit ad Jesum, dicens, Tune is es qui venturus erat, an alium exspectabimus?

20 Cum igitur venissent ad eum viri illi, dixerunt, Johannes Baptista misit nos ad te, dicens, Tune is es qui venturus erat, an alium exspectabimus?

21 Eadem autem hora multos sanavit à morbis, & flagellis & spiritibus improbis: & coecis multis visum gratificatus est.

22 Et respondens Jesus dixit eis, Profecti annunciate Johanni quae vidistis & audistis: coecos visum recipere, claudos ambulare, leprosos purificari, surdos audire, mortuos suscitari, pauperibus evangelizari.

23 Beatus est autem quicunque non fuerit offensus in me.

24 Et cum abiissent nuncii Johannis, coepit de Johanne dicere ad turbam, Quid exiistis in desertum spectaturi? arundinem à vento agitatam?

25 Sed quid exiistis visuri? hominem mollibus vestibus amictum? ecce, qui vestitu magnifico utuntur & in luxu versantur, sunt in palatiis regiis?

26 Sed quid exiistis visuri? Prophetam? certe dico vobis, etiam amplius quam Prophetam.

27 Hic est de quo scriptum est, Ecce, mitto nuncium meum

ante faciem tuam, qui appara-
bit viam tuam coram te.
28 Nam dico vobis, Inter
genitos ex mulieribus, nullus
est major propheta Johanne
Baptista: sed qui minimus est
in regno Dei, major est eo.
29 Et eo audito, totus po-
pulus & publicani justificarunt
Deum, baptizati baptismo Jo-
hannis.
30 Pharisæi vero & Legis
interpretes consilium Dei as-
pernati sunt adversus semetip-
sos non baptizati ab eo.
31 Dixit præterea Dominus,
Cui ergo assimilabo homines
gentis istius? & cui rei similes
sunt?
32 Similes sunt puerulis se-
dentibus in foro, & qui ac-
clamant alii aliis, & dicunt,
Cecinimus vobis tibiis, & non
saltastis: lamentati sumus vo-
bis, & non flevistis.
33 Venit enim Johannes Bap-
tista, neque edens panem, ne-
que bibens vinum: & dicitis,
Dæmonium habet.
34 Venit Filius hominis e-
dens ac bibens, & dicitis, Ecce
homo edax & vini potor, a-
micus publicanorum ac pecca-
torum.
35 Sed justificata est sapien-
tia a filiis suis omnibus.
36 Rogavit autem eum qui-
dam ex Pharisæis ut secum e-
deret: itaque ingressus domum
Pharisæi, discubuit.
37 Et ecce, mulier, quæ
fuerat in urbe peccatrix, cum
eo novisset eum accumbere in
domo Pharisæi, allato alaba-
stro unguenti:
38 Et stans apud pedes ejus
retro, flens cœpit lacrymis ri-
gare pedes ejus, & capillis ca-
pitis sui extergebat, & deoscu-
labatur pedes ejus, & illo un-
guento ungebat.
39 Cum autem id vidisset
Pharisæus qui vocaverat eum,
dixit apud se, Hic, si esset Pro-
pheta, nosset utique quæ &
qualis sit ea mulier quæ tangit
ipsum: quod *videlicet* sit pec-
catrix.
40 Tunc respondens Jesus
dixit ei, Simon, habeo quid-
dam quod tibi dicam. At ille
ait, Magister, dic.
41 Duo debitores, *inquit Je-
sus*, erant cuidam creditori:
unus debebat denarios quin-
gentos, alter vero quinqua-
ginta:
42 Cum autem illi non es-
sent solvendo, gratificatus est
debitum utrique. Horum igi-
tur dic uter eum plus diliget?
43 Respondens vero Simon
dixit, *Is*, præsumo, cui plus
gratificatus est. At ille dixit
ei, Recte judicasti.
44 Et conversus ad mulie-
rem dixit Simoni, Cernis hanc
mulierem? ingressus sum do-
mum tuam, aquam pedibus
meis non dedisti: hæc autem
lacrymis rigavit pedes meos, &
capillis capitis sui extersit.
45 Osculum mihi non de-
disti: hæc autem ex quo in-
gressa est, non intermisit de-
osculari pedes meos.
46 Oleo caput meum non
unxisti: hæc autem unguento
unxit pedes meos.
47 Cujus rei gratia, dico
tibi, remissa sunt multa illa ip-
sius peccata: nam dilexit mul-
tum: cui autem paululum re-
mittitur, paululum diligit.
48 Dixit autem ei, Remissa
sunt tibi peccata.
49 Et cœperunt qui simul
accumbebant dicere apud se,
Quis est hic qui etiam peccata
remittit?
50 Dixit autem ad mulie-
rem illam, Fides tua te serva-
vit: vade cum pace.

CAP. VIII.

*Mulieres Christo ministrantes.
Parabola de semine & de lu-
cerna.*

cerna; Item quatuor miracula.

ET factum est deinceps, ut ipse iter faceret oppidatim & vicatim prædicans & Evangelizans regnum Dei, & duodecim illi *erant* cum eo:

2 Et quædam mulieres quæ sanatæ erant à spiritibus improbis & morbis, *nempe* Maria, quæ vocabatur Magdalene, ex qua septem dæmonia exierant.

3 Et Johanne uxor Chuzæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ quæ ministrabant ei ex iis quæ sibi suppetebant.

4 Cum autem multa turba conveniret, & qui in singulis urbibus erant proficiscerentur ad eum, dixit per parabolam,

5 Quidam sator exiit ut sereret semen suum: & inter serendum aliud cecidit secundum viam, & conculcatum est, & volucres cœli exederunt illud.

6 Et aliud cecidit in petram, & enatum exaruit, quia non habebat humorem:

7 Et aliud cecidit inter spinas; & simul enatæ spinæ suffocarunt illud:

8 Et aliud cecidit in terram bonam; & cum enatum esset, edidit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat, Qui habet aures ad audiendum audiat.

9 Interrogabant autem eum discipuli ejus, dicentes, quæ esset ista parabola.

10 Ipse vero dixit *eis*, Vobis datum est nosse mysteria regni Dei: reliquis autem per parabolas *loquor*, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.

11 Est autem hæc parabola: Semen illud est sermo Dei.

12 Qui autem secundum viam *semen excipiunt*, ii sunt qui audiunt: deinde venit diabolus, & tollit sermonem de corde eorum, ne, postquam crediderint, serventur.

13 Qui vero in petram, *ii sunt* qui cum audierunt, cum gaudio excipiunt sermonem: sed isti radices non habent, qui ad tempus credunt, & tempore tentationis absce- dunt.

14 Quod autem in spinas cecidit, ii sunt qui audierunt: sed profecti, à sollicitudinibus & divitiis ac voluptatibus vitæ suffocantur, nec fructus proferunt.

15 Quod autem in bonam terram *cecidit*, ii sunt qui in corde honesto ac bono auditum sermonem retinent, & fructum adferunt per tolerantiam.

16 Nemo porro, qui lucernam accenderit operit eam vase, aut subter lectum ponit, sed candelabro imponit, ut qui ingrediuntur cernant lumen.

17 Non est enim *quicquam* occultum quod non sit futurum manifestum: nec celatum quod non sit futurum ut innotescat, & veniat in apertum.

18 Videte ergo quomodo audiatis: quisquis enim habet, dabitur ei, & quicunque non habet, etiam quod videtur habere tolletur ab eo.

19 Venerunt autem ad eum mater & fratres ejus, & non poterant eum convenire propter turbam.

20 Et annunciatum est ei, dicentibus *nonnullis*, Mater tua & fratres tui adstant foris, cupientes te videre.

21 Ipse vero respondens dixit, Mater mea, & fratres mei, ii sunt qui sermonem Dei audiunt, & eum præstant.

22 Factum est autem quadam die, ut ipse ingrederetur in navigium, ac discipuli ejus, & diceret eis, Transfretemus in ul-

te-

teriorem ripam lacus. Provecti
sunt igitur.
23 Navigantibus autem eis
sopitus est: & descendit turbo
venti in lacum: & comple-
bantur ac periclitabantur.
24 Accedentes autem exper-
gefecerunt eum, dicentes, Præ-
ceptor, Præceptor, perimus. Ip-
se vero experrectus objurgavit
ventum ac fluctuationem aquæ:
& cessaverunt, factaque est tran-
quillitas.
25 Dixit autem eis, Ubi est
fides vestra? Metuentes autem
mirati sunt, dicentes alii ad a-
lios, Quisnam iste est, ut ven-
tis quoque & aquæ imperet,
& auscultent ei?
26 Et navigarunt in regio-
nem Gadarenorum, quæ est in
opposita ripa Galilææ.
27 Ipsi autem egresso in ter-
ram, occurrit ex urbe vir qui-
dam qui habebat dæmonia à
temporibus multis, & vesti-
mento non induebatur, neque
in *ulla* domo manebat sed in
monumentis.
28 *Is* ergo cum vidisset Je-
sum, & exclamasset, accidit ei
ad pedes, & voce magna dixit,
Quid mihi tecum, Jesu Fili
Dei altissimi? rogo te ne me
torqueas.
29 Mandabat enim illi spi-
ritui impuro ut exiret ab eo
homine, nam à multo tempo-
re corripuerat eum: itaque
vinctus *ille*, catenis & pedicis,
custodiebatur: sed diruptis
vinculis agitabatur à dæmone
in deserta.
30 Interrogavit autem eum
Jesus, dicens, Quod tibi nomen
est? Ipse vero dixit, Legio.
Nam dæmonia multa ingressa
erant in eum.
31 Et rogabant eum ne im-
peraret sibi ut abirent in abys-
sum.
32 Erat autem ibi grex por-
corum multorum pascentium
in monte: & rogabant eum
dæmonia ut sibi permitteret in
illos ingredi. Et permisit eis.
33 Egressa autem dæmonia
ex eo homine, ingressa sunt in
porcos: & grex ille ruit è
præcipitio in lacum, & suffo-
catus est.
34 Cum autem pastores vi-
dissent quod factum fuerat,
fugerunt: & profecti annun-
ciarunt in urbem & in agros.
35 Exierunt igitur ut vide-
rent quod factum erat: vene-
runtque ad Jesum, & invene-
runt hominem illum à quo dæ-
monia exierunt vestitum, ac
sanæ mentis, ad pedes Jesu:
& metuerunt.
36 Annunciaverunt autem
ipsis etiam ii qui viderant,
quomodo liberatus fuisset qui
fuerat dæmoniacus.
37 Et rogavit eum tota
multitudo circumjacentis re-
gionis Gadarenorum ut dece-
deret ab ipsis, quia magno me-
tu tenebantur: ipse autem in-
gressus navigium reversus est.
38 Deprecatus est autem e-
um vir ille à quo dæmonia
exierant, ut esset cum eo: sed
dimisit eum Jesus, dicens,
39 Revertere domum tuam,
& narra quanta tibi præstite-
rit Deus. Abiit igitur prædi-
cans per totam urbem quanta
sibi præstitisset Jesus.
40 Factum est autem ut
cum revertisset Jesus, exciper-
et eum turba: nam omnes ex-
spectabant eum.
41 Et ecce, venit quidam
cui nomen Jairus, qui erat
præfectus synagogæ: & acci-
dens ad pedes Jesu, rogabat
eum ut ingrederetur domum
suam.
42 Quoniam erat ei unige-
nita filia quasi annorum duo-
decim, eaque moriebatur. In-
ter eundum vero turba coarc-
tabat eum.

43 Mu-

43 Mulier autem quæ erat
in fluxione sanguinis ab annis
duodecim, & in medicos im-
penderat totum victum, nec
ab ullo potuerat curari,
44 Cum accessisset à tergo,
tetigit fimbriam pallii ipsius:
& illico substitit fluxio san-
guinis ejus.
45 Tunc ait Jesus, Quis *est*
qui me tetigit? Negantibus
autem omnibus, dixit Petrus
& qui cum eo erant, Magister,
turba te constringit & oppri-
mit, & dicis, Quis *est* qui me
tetigit?
46 Jesus autem ait, Tetigit
me aliquis, nam ego cognovi
virtutem à me prodiisse.
47 Videns autem mulier illa
se non latuisse, tremens venit,
& accidens ei *ad pedes*, decla-
ravit ei in conspectu totius po-
puli quam ob causam tetigisset
eum, & quomodo sanata fue-
rat illico.
48 Ipse vero dixit ei, Con-
fide, filia, fides tua te serva-
vit: vade cum pace.
49 Adhuc eo loquente, ve-
nit quidam à præfecto synago-
gæ, dicens ei, Mortua est fi-
lia tua: ne vexa Magistrum.
50 Jesus autem *hoc* audito,
respondit ei, Ne metue, crede
solummodo, & servabitur;
51 Ingressus vero domum,
non permisit ingredi quen-
quam, nisi Petrum & Jacobum
& Johannem, & patrem ac
matrem puellæ.
52 Flebant autem omnes, &
plangebant eam: ipse vero
dixit, Ne flete: non est mor-
tua, sed dormit.
53 Et deridebant eum, quod
scirent esse mortuam.
54 Ipse vero ejectis foras
omnibus, & prehensa manu
ejus, clamavit dicens, Puella
surge.
55 Et reversus est spiritus e-
jus, ac surrexit illico: & *ipse*
imperavit ut ei daretur quod
ederet.
56 Et perculsi fuerunt pa-
rentes ejus: ipse vero manda-
vit eis ut nulli dicerent quod
factum fuerat.

CAP. IX.

Commissio & missio duodecim Apostolorum. Miraculum quinque panum & duorum piscium. Quid vulgus & quid Apostoli de Christo senserint. Præmonet Christus de morte & resurrectione sua, transfiguratur, dæmoniacum sanat, contentionem de primatu reprimit, zelum inconsideratum redarguit, sequi se volentes instruit.

Convocatis autem *Jesus*
duodecim discipulis suis,
dedit eis vim & potestatem in
omnia dæmonia & morbos sa-
nandi.
2 Misitque eos ut prædica-
rent regnum Dei, & sanarent
infirmos.
3 Et dixit eis, Nihil sumi-
te ad iter, neque virgas, ne-
que peram, neque panem, ne-
que pecuniam, neque binas tu-
nicas habete.
4 Et in quamcunque do-
mum intraveritis, illic mane-
te, & illinc exite.
5 Et quicunque non rece-
perint vos, exeuntes ex urbe
illa, etiam pulverem à pedi-
bus vestris excutite, *ut hoc sit*
testimonium adversus eos.
6 Exeuntes igitur obibant
singulos vicos, Evangelizan-
tes & sanantes *morbos* ubi-
que.
7 Audivit autem Herodes
tetrarcha omnia quæ fiebant
ab eo: & hæsitabat, propte-
rea quod dicebatur à quibus-
dam Johannem suscitatum esse
è mortuis:
8 A quibusdam vero, Eliam
apparuisse: ab aliis autem,
Prophe-

Prophetam quempiam ex an-
tiquis surrexisse.
9 Tunc ait Herodes, Johan-
nem ego decollavi: quis est
autem iste de quo ego talia
audio? & studebat eum vide-
re.
10 Reversi autem Apostoli
narraverunt ei quæcunque fe-
cerant: & *ipse* assumptis illis,
secessit privatim in locum de-
sertum urbis quæ vocatur Beth-
saida.
11 Quod cum cognovisset
turba, secuta est eum: *ipse*
autem exceptis eos, & loque-
batur eis de regno Dei: &
eos quibus sanatione opus erat
sanabat.
12 Dies autem cœperat in-
clinare: & accedentes duode-
cim illi dixerunt ei, Dimitte
turbam, ut abeuntes in circum-
jacentes vicos & agros, *illic*
divertant & inveniant ciba-
ria: nam hic in loco deserto
sumus.
13 *Ipse* vero dixit eis, Date
ipsis vos quod edant. Ipsi ve-
ro dixerunt, Non sunt nobis
plus quam quinque panes &
duo pisces, nisi nos profecti
emamus toti huic populo es-
cas.
14 Aderant enim quasi viri
quinquies mille. Ait autem dis-
cipulis suis, Facite ut discum-
bant per singulos quosque dis-
cubitus quinquagenos.
15 *Ipsi* igitur ita fecerunt, &
discubuerunt omnes.
16 *Ipse* vero acceptis quin-
que illis panibus & duobus
piscibus, suspiciens in cœlum,
benedixit eis: & fregit de-
ditque discipulis ut appone-
rent turbæ.
17 Ederunt igitur omnes
illi, & saturati sunt: & sub-
latum est quod super fuit ipsis
fragmentorum, cophini duo-
decim.
18 Factum est ut cum ip-
se seorsum oraret, erant una
cum eo discipuli: quos inter-
rogavit, dicens, Quemnam
esse me dicit turba?
19 Ipsi autem respondentes
dixerunt, Johannem Baptist-
am: alii autem, Eliam: alii
vero, Prophetam quempiam
ex antiquitis resurrexisse.
20 Dixit autem eis, Vos
vero quem me esse dicitis?
Respondens autem Petrus dix-
it, Christum illum Dei.
21 Ipse vero interminatus
eis, mandavit nulli hoc di-
cerent.
22 Dicens, Oportet Filium
hominis multa pati, & repro-
bari à Senioribus & principi-
bus Sacerdotum, & Scribis;
& interimi, & tertie die sus-
citari.
23 Dicebat autem omnibus,
Si quis vult me sequi, abdicet
seipsum, & attollat crucem
suam quotidie, & sequatur
me.
24 Quisquis enim voluerit
animam suam servare, perdet
eam: quisquis vero perdiderit
animam suam mea causa, is ser-
vabit eam.
25 Quid enim prodest cui-
piam si lucretur universum
mundum, seipsum autem per-
dat, sive suiipsius exitio mul-
ctetur?
26 Quem enim puduerit mei
ac meorum sermonum, ejus pu-
debit Filium hominis quando
venerit cum gloria sua & pa-
tris, sanctorumque Angelorum.
27 Dico autem vobis vere,
Sunt quidam ex iis qui hic
astant qui nequaquam gusta-
bunt mortem usquedum vide-
rint regnum Dei.
28 Factum est autem, cum
post hæc verba quasi dies octo
intercessissent, ut assumptis
Petro & Johanne & Jacobo,
ascenderet in montem ad o-
randum.

29 Facta

ut. Facta est autem inter o-
randum species faciei ipsius
alia, & vestitus ejus albus ac
refulgens.
30 Et ecce, duo viri collo-
quebantur cum eo, qui erant
Moses & Elias,
31 Qui visi cum gloria, di-
cebant ipsius exitum, quo fu-
turum erat ut defungeretur in
Hierusalem.
32 Petrus vero & qui cum
ipso erant, gravati erant som-
no: cum autem evigilassent,
viderunt gloriam ejus, & duos
illos viros stantes cum eo.
33 Et factum est cum illi
discederent ab eo, ut diceret
Petrus ad *Jesum*, Magister,
bonum est nos hic esse: atque
adeo faciamus tria tabernacula,
unum tibi, & unum Mosi, &
unum Eliæ, nesciens quid di-
ceret.
34 Hæc autem ipso dicente,
extitit nubes quæ inumbravit
illos: metuerunt autem dum
illi ingrederentur in nubem.
35 Et vox extitit è nube,
dicens, Hic est filius ille meus,
dilectus ille, ipsum audite.
36 Et postquam vox illa
extitisset, inventus est Jesus
solus: ipsi autem siluerunt,
& nulli annunciarunt per id
tempus quicquam eorum quæ
viderant.
37 Factum est autem se-
quente die, ut cum ipsi de-
scendissent è monte, occurreret
ei turba multa.
38 Et ecce quidam è turba
vociferatus est, dicens, Magist-
er, deprecor te, respice ad fili-
um meum: nam unigenitus est
mihi.
39 Et ecce, spiritus ap-
prehendit eum, & *ipse* repen-
te clamat, & *spiritus* discerpit
eum spumantem, & vix abce-
dit ab eo, conterens eum.
40 Et deprecatus sum disci-
pulos tuos ut ipsum ejicerent:
sed non potuerunt.
41 Respondens autem Jesus
ait, O gens incredula & per-
versa, quousque tandem ero
apud vos, & sufferam vos?
Adduc filium tuum huc.
42 Cum autem adhuc acce-
deret, allisit eum dæmonium
& discerpsit: Objurgavit au-
tem Jesus spiritum impurum,
& sanavit puerum, & reddi-
dit eum patri suo.
43 Percellebantur igitur om-
nes super magnificia Dei vir-
tute: omnibus vero miranti-
bus super omnibus quæ facie-
bat, dixit discipulis suis,
44 Reponite vos in aures
vestras sermones istos: futu-
rum est enim ut Filius homi-
nis tradatur in manus homi-
num.
45 Ipsi vero ignorabant
dictum illud, eratque ipsis oc-
cultum, adeo ut illud non sen-
tirent, & metuebant eum in-
terrogare de hoc dicto.
46 Incidit autem cogitatio
inter eos, quis esset eorum max-
imus.
47 Jesus vero, visa cogita-
tione cordis ipsorum, accep-
tum puerulum statuit apud
se.
48 Et dixit eis, Quicun-
que exceperit puerulum hunc
nomine meo, me excipit: &
quicunque me exceperit, exci-
pit eum qui me misit: nam
qui minimus est inter vos, is
erit magnus.
49 Respondens autem Jo-
hannes ait, Magister, vidimus
quendam sub nomine tuo eji-
cientem dæmonia, & prohi-
buimus eum, quia *te* non se-
quitur nobiscum.
50 Et dixit ei Jesus Ne
prohibete *illum*: qui enim
non est adversum nos, pro no-
bis est.
51 Factum est autem, inte-
rim dum complerentur tempus
quo sursum reciperetur, cum
ipse

...it faciem suam direxit ad
eundum Hierosolymam.
52 Misitque nuncios ante fa-
ciem suam : qui profecti in-
gressi sunt in vicum Samarita-
norum, ut pararent ei *hospi-
tium.*
53 Sed illi non receperunt
eum, quod facies ejus esset
proficiscentis Hierosolymam.
54 Cum autem hoc vidissent
ejus discipuli Jacobus & Jo-
hannes, dixerunt, Domine, vis
dicamus ut ignis descendat è
cœlo, & consumat eos, ut e-
tiam Elias fecit?
55 Sed conversus Jesus ob-
jurgavit eos, dicens, Nescitis
qualis spiritus vos sitis.
56 Filius enim hominis non
venit ut perderet animas ho-
minum, sed ut servaret. Abi-
erunt igitur in alium vicum.
57 Factum est autem ut pro-
ficiscentibus ipsis, quidam in
via dixerit ei, Sequar te quo-
cunque ieris, Domine.
58 Dixit autem ei Jesus,
Vulpes habent lustra, & volu-
cres cœli nidos ; Filius autem
hominis non habet ubi caput
reclinet.
59 Dixit vero ad alium
quendam, Sequere me. At ille
dixit, Domine, permitte mihi
ut prius abeam, ac sepeliam
patrem meum.
60 Dixit autem ei Jesus, Si-
ne ut mortui sepeliant mor-
tuos suos : Tu vero profectus
annuncia regnum Dei.
61 Dixit autem etiam alius,
Sequar te, Domine : sed per-
mitte mihi prius ut valedicam
iis qui sunt domi meæ.
62 Ait autem ei Jesus, Ne-
mo qui manu sua admota ara-
tro, respexerit ad ea quæ retro
sunt, appositus est ad regnum
Dei.

C A P. X.

*Septuaginta discipuli adjun-
guntur duodecim Apostolis,
& Væ urbibus infidelibus de-
nunciatur. Quis proximus,
& quæ diversa studia Mar-
thæ & Mariæ.*

POst hæc autem designavit
Dominus etiam alios *dis-
cipulos* septuaginta, misitque
eos binos ante faciem suam in
omnem urbem & locum quo
futurum erat ut ipse veniret.
2 Dicebat igitur eis, Messis
quidem multa, sed operarii
pauci : deprecamini ergo do-
minum messis ut emittat ope-
rarios in messem suam.
3 Abite, ecce, ego mitto
vos ut agnos in medium lu-
porum.
4 Ne portate crumenam, ne-
que peram, neque soleas : &
neminem in via salutaveritis.
5 In quamcunque domum
ingrediemini, primum dicite,
Pax *esto* huic domui.
6 Quod si fuerit illic quis-
piam filius pacis, requiescet
super eam pax vestra : sin mi-
nus, ad vos revertetur.
7 Manete autem in ea ipsa
domo, edentes & bibentes quæ
ab ipsis *apposita fuerint* : dig-
nus enim est operarius merce-
de sua. Ne egredimini è domo
in domum.
8 Sed & in quamcunque ur-
bem ingressi fueritis, & exce-
perint vos, edite quæ appo-
nuntur vobis.
9 Et sanate infirmos qui in
ea fuerint, & dicite eis, Ap-
propinquavit ad vos regnum
Dei.
10 In quamcunque autem
urbem ingressi fueritis, & non
exceperint vos, egressi in pla-
teas ejus dicite.
11 Etiam pulverem qui ad-
hæsit nobis ex urbe vestra,
vobis abstergimus : tamen hoc
scitote, appropinquasse ad vos
regnum Dei.
12 Dico autem vobis, So-
domenses conditionem die illo
tolera-

tolerabiliorem fore quam urbi illius.

13 Væ tibi Chorazin, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone, editæ fuissent virtutes quæ editæ sunt apud vos, olim cum sacco & cinere sedentes resipuissent.

14 Ideo Tyri & Sidonis tolerabilior erit conditio in judicio quam vestra.

15 Et tu Capernaum quæ usque ad cœlum elata es, usque ad inferos deprimeris.

16 Qui vos audit, me audit: & qui vos aspernatur, me aspernatur: qui vero me aspernatur, aspernatur eum qui misit me.

17 Reversi sunt autem septuaginta cum gaudio, dicentes, Domine, etiam dæmonia subjiciuntur nobis per nomen tuum.

18 *Ipse* autem dixit eis, Spectabam Satanam ut fulgur, è cœlo cadentem.

19 Ecce do vobis potestatem calcandi serpentes & scorpiones, & supra omnem vim inimici: & nihil vos lædet.

20 Sed de eo ne gaudete quod spiritus vobis subjiciantur: gaudete vero potius quod nomina vestra scripta sunt in cœlis.

21 Eo ipso momento exultavit Jesus in spiritu, & dixit, Gloriam tibi tribuo, Pater, Domine cœli & terræ, quod hæc occultaveris sapientibus & intelligentibus, & detexeris ea infantibus: etiam Pater, quia ita libuit tibi.

22 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: & nemo novit quis sit Filius, nisi Pater, & quis sit Pater, nisi Filius, & cuicunque voluerit Filius *eum* revelare.

23 Et conversus ad discipulos, privatim dixit *eis*, Beati oculi qui vident quæ vos videtis.

24 Dico enim vobis, multos prophetas & reges cupivisse videre quæ vos videtis, nec vidisse, & audire quæ auditis, nec audisse.

25 Tum ecce, quidam Legis interpres surrexit, tentans eum, & dicens, Magister, quid faciendo, vitam æternam possidebo?

26 At ille dixit ei, In Lege quid scriptum est? quomodo legis?

27 Ille vero respondens dixit, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis, & ex tota cogitatione tua: & proximum tuum ut teipsum.

28 Tum *ipse* dixit ei, Recte respondisti: hoc fac, & vives.

29 Ille autem volens justificare seipsum, dixit Jesu, Et quis est meus proximus?

30 Excipiens autem *ejus sermonem* Jesus dixit, Quidam descendebat ab Hierusalem in Jericho, & incidit in latrones, qui exspoliato eo & plagis impositis abierunt eo semineci relicto.

31 Casu autem sacerdos quidam descendit per eandem viam: qui viso eo, ex adverso præteriit.

32 Similiter & Levita, cum venisset eo in locum vidisset, præteriit ex adverso.

33 Samaritanus autem quidam iter faciens, venit eo, & ipso conspecto, misericordia intima commotus est.

34 Et accedens *obligavit* ejus vulnera, infundens oleum ac vinum: &, ipsum impositum suo jumento, duxit in diversorium, & ejus curam egit.

35 Postero autem die abiens, prolatus duos denarios dedit hospiti, & dixit ei,

Curam

Curam ipsius age : & quodcun-
que præterea insumpseris, ego
cum rediero, reddam tibi.
36 Quis igitur horum trium
tibi videtur proximus fuisse illi
qui incidit in latrones ?
37 Ille autem dixit, Is qui
usus est misericordia erga eum.
Ait igitur ei Jesus, Abi, & tu
fac similiter.
38 Factum est vero inter e-
undum, ut ipse ingrederetur
in quendam vicum : mulier
autem quædam Martha nomine
excepit eum domum suam.
39 Et huic erat soror quæ
vocabatur Maria, quæ etiam
assidens ad pedes Jesu, audie-
bat ipsius sermonem.
40 Martha vero distraheba-
tur circa frequens ministerium ;
superveniens igitur ait, Domi-
ne, non est tibi curæ quod so-
ror mea dereliquit me ut sola
ministrem ? dic ergo ei ut me
vicissim adjuvet.
41 Respondens autem dixit
ei Jesus, Martha, Martha, so-
licita es & satagis de multis :
42 Atqui uno opus est. Ma-
ria vero bonam partem elegit,
quæ non auferetur ab ea.

CAP. XI.

*Christus docet orare, Dæmoni-
um mutum ejicit, docet qui
sint beati, quæ signa improbis
data, & quomodo lucidum
fiat corpus ; à Pharisæo in-
vitatus, externam sanctimo-
niæ larvam increpat.*

ET factum est, ut cum ipse
oraret quodam in loco,
postquam cessasset, diceret ei
quidam ex ejus discipulis, Do-
mine, doce nos orare, prout &
Johannes docuit discipulos
suos.
2 Dixit autem eis, Cum ora-
tis, dicite PATER noster
qui es in cœlis, sanctificetur
nomen tuum : veniat regnum
tuum : fiat voluntas tua, sicut
in cœlo, ita etiam in terra.
3 Panem nostrum quotidia-
num da nobis in diem.
4 Et remitte nobis peccata
nostra : nam & ipsi remittimus
cuivis nobis aliquid debenti.
Et ne nos inducas in tentati-
onem, sed libera nos ab illo
improbo.
5 Dixit etiam eis, Quis ve-
strum habebit amicum, & pro-
ficiscetur ad eum media nocte,
& dicet ei, Amice, da mihi
mutuo tres panes ;
6 Quoniam amicus meus ve-
nit de via ad me, & non habeo
quod apponam ei.
7 Et ille intus respondens
dicat, Ne mihi molestias præ-
be : jam ostium clausum est,
& pueruli mei mecum sunt in
cubili : non possum surgere &
dare tibi.
8 Dico vobis, etiamsi non
dederit ei experrectus, eo quod
amicus ejus sit : at certe prop-
ter importunitatem ejus exper-
rectus dabit ei quotquot sunt
ei opus.
9 Et ego dico vobis, Petite,
& dabitur vobis : quærite, &
invenietis : pulsate, & aperie-
tur vobis.
10 Quisquis enim petit, ac-
cipit , & qui quærit, invenit ;
& pulsanti aperietur.
11 Quis autem ex vobis
pater, si filius ab eo petierit
panem, lapidem ei dabit ? aut
si piscem, num pro pisce dabit
ei serpentem ?
12 Aut si petierit ovum,
num dabit ei scorpium ?
13 Si vos igitur qui mali
estis, nostis bona dona dare
liberis vestris, quanto magis
Pater vester cœlestis dabit Spi-
ritum sanctum petentibus ab
ipso ?
14 Ejecit etiam dæmonium
quod erat mutum : factum est
autem, egresso dæmonio, lo-
cutus est ille mutus, & mirata
est turba.

15 Qui-

15 Quidam vero ex eis dixerunt, Per Beelzebulem principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

16 Et alii *eum* tentantes, signum è cœlo petebant ab eo.

17 Ipse vero cum nosset cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum dissidens adversus sese, vastatur: & domus adversus sese *dissidens* cadit.

18 Quod si etiam Satanas adversus seipsum dissidet quomodo stabit regnum ejus? Nam dicitis, per Beelzebulem ejicere me dæmonia.

19 Quod si ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, filii vestri per quem ejiciunt? propterea ipsi erunt vestri judices.

20 Sin autem digito Dei ejicio dæmonia, nempe antevertens pervenit ad vos regnum Dei.

21 Cum validus quispiam armatus custodit aulam suam, in pace sunt quæ ipsi suppetunt:

22 Postquam vero quispiam eo validior superveniens vicerit eum, totam armaturam ejus tollit qua confidebat, & spolia ejus distribuit.

23 Qui non est mecum, adversum me est: & qui non congregat mecum, dispergit.

24 Cum impurus spiritus exierit à quopiam, transit per arida loca, quærens requiem: & non inveniens, dicit, Revertar domum meam unde exivi.

25 Veniens igitur invenit eam versam & ornatam.

26 Tunc proficiscitur & assumit septem alios spiritus improbiores quam sit ipse, & ingressi habitant illic: fitque ultima conditio hominis illius deterior priore.

27 Factum est autem cum hæc diceret, attollens vocem quædam mulier è turba, dixit ei, Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti.

28 Ipse autem dixit, Imo vero beati qui audiunt sermonem Dei, & eum observant.

29 Cum autem turba aggregaretur apud eum, cœpit dicere, Gens ista improba est: signum requirit; sed signum non dabitur ei, nisi signum illud Jonæ Prophetæ.

30 Nam prout fuit Jonas signum Ninevitis, ita etiam erit Filius hominis isti genti.

31 Regina Austri surget in judicio cum viris gentis hujus, & condemnabit eos: quod venerit ab ultimis terris ut audiret sapientiam Solomonis: & ecce, plus quam Solomon *est* hoc in loco.

32 Viri Ninevitæ exurgent in judicio cum gente ista, & condemnabunt eam: quod ad præconium Jonæ resipuerint: & ecce plus quam Jonas *est* hoc in loco.

33 Nullus vero si lucernam accenderit in occulto *loco* ponit *eam*, neque subter modium, sed in candelabrum, ut qui ingrediuntur, splendorem cernant.

34 Lucerna corporis est oculus: cum igitur oculus tuus fuerit simplex, totum quoque corpus tuum lucidum erit: cum vero malus fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.

35 Considera ergo num lumen quod in te est, tenebræ sint.

36 Itaque si corpus tuum totum lucidum *fuerit*, non habens aliquam partem tenebrosam, erit lucidum totum, ut cum lucerna fulgore te illustrat.

37 Cum autem *hæc* locutus esset, rogavit eum quidam Pharisæus ut pranderet apud se. Ingressus igitur recubuit.

38 Pharisæus vero cum *hoc* vidisset,

vidisset, admiratus est cum non prius ablutum fuisse ante prandium.

39 Dixit autem ei Dominus, Vos quidem Pharisæi exteriorem poculi patinæque partem purificatis: sed quod intra vos est, plenum est rapina & improbitate.

40 Desipientes, nonne qui fecit quod foris est, etiam id quod intus est fecit?

41 Imo, ea quæ penes vos sunt date *in* eleemosynam: & ecce, omnia erunt vobis munda.

42 Sed væ vobis Pharisæis, qui decimatis mentham & rutam, & quodvis olus, sed præteritis judicium & charitatem Dei, hæc autem oportuit facere & illa non omittere.

43 Væ vobis Pharisæis, qui diligitis primum consessum in conventibus, & salutationes in foris.

44 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui estis ut monumenta quæ non apparent, & *quæ* nesciunt ii qui super *ea* ambulant.

45 Respondens autem quidam ex Legis interpretibus, ait ei, Magister, cum hæc dicis, etiam nos afficis injuria.

46 Ipse autem ait, Væ vobis quoque Legis interpretibus, quoniam oneratis homines oneribus difficilibus portatu, sed ipsi uno ex digitis vestris non attingitis onera.

47 Væ vobis, quoniam ædificatis monumenta Prophetarum, patres autem vestri interemerunt eos.

48 Nempe testimonio vestro ultro consentitis factis patrum vestrorum: quoniam illi quidem eos interemerunt, vos autem ædificatis eorum monumenta.

49 Propterea etiam Sapientia Dei dixit, Mittam ad eos Prophetas & Apostolos, & ex ipsis *quosdam* interiment, & *quosdam* expellent:

50 Ut à gente ista requiratur sanguis omnium Prophetarum effusus à jacto mundi fundamento.

51 A sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariæ, qui periit inter altare & ædem: profecto, dico vobis, requiretur ab hac gente.

52 Væ vobis Legis interpretibus, quoniam sustulistis clavem cognitionis: ipsi non introistis, & eos qui introibant prohibuistis.

53 Cum autem hæc eis diceret, cœperunt Scribæ & Pharisæi vehementer *ipsi* inminere, & eum allicere ad loquendum de multis.

54 Insidiantes ei, & capide venantes aliquid ex ipsius ore, ut eum accusarent.

CAP. XII.

Christus à fermento Pharisæorum, à timore hominum, ab avaritia & sollicitudine terrenorum dehortatur, jubetque ad regni sui præcursoria attendere.

INterea cum aggregata esset permulta turba adeo ut alii alios conculcarent, cœpit dicere discipulis suis, Imprimis cavete vobis à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis.

2 Nihil enim opertum est, quod non detegatur: & *nihil* occultum, quod non innotescat.

3 Propterea quæ in tenebris dixistis, in luce audietur: & quod in aurem locuti estis in conclavibus, prædicabitur in solariis.

4 Dico autem vobis amicis meis, Ne metuite *vobis* ab iis qui interimunt corpus, & po-

ftea non habent quod amplius faciant :
5 Præmonstrabo autem vobis quem metuatis : metuite eum qui postquam interemit, autoritatem habet conjiciendi in gehennam : utique, dico vobis, hunc metuite.
6 Nonne quinque passerculi veneunt assariis duobus ? & *tamen* unus ex iis non est in oblivione in conspectu Dei.
7 Quinetiam capilli capitis vestri omnes numerati sunt, ne igitur metuite : multis passerculis præstatis.
8 Dico autem vobis, Quisquis me agnoverit coram hominibus, Filius quoque hominis agnoscet eum coram Angelis Dei.
9 Qui vero me abnegaverit in conspectu hominum, abnegabitur in conspectu Angelorum Dei.
10 Et quisquis locutus fuerit adversus Filium hominis, ei remittetur; ei vero qui adversus Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur ei.
11 Cum autem adduxerint vos ad synagogas & ad magistratus ac potestates, ne soliciti estote quomodo aut quid pro defensione allaturi, aut quid dicturi sitis.
12 Spiritus enim sanctus docebit vos eo ipso momento, quæ oporteat dicere.
13 Dixit autem ei quidam e turba; Magister, dic fratri meo ut partiatur mecum hæreditatem.
14 Ipse vero dixit ei, Heus tu, quis me vobis judicem aut partitorem præfecit?
15 Dixit igitur eis, Videte & cavete ab avaritia : nec enim cujusquam vita ex iis quæ ipsi suppetunt, in eo sita est ut redundet.
16 Dixit autem eis parabolam in hæc verba, Hominis cujusdam divitis exuberarat regio.
17 Itaque ratiocinabatur apud se, dicens, Quid faciam? nec enim habeo ubi congregem fructus meos.
18 Et dixit, hoc faciam : destruam horrea mea, & majora ædificabo : & illic cogam omnes proventus meos, & bona mea :
19 Et dicam animæ meæ, Anima, habes multa bona reposita in annos multos : requiesce, ede, bibe, oblectare.
20 Dixit autem ei Deus, Desipiens, hac nocte animam tuam repetunt abs te : quæ vero parasti cujus erunt ?
21 Ita *est* qui thesaurum recondit sibi, nec est in Deo dives.
22 Dixit autem discipulis suis, Propterea dico vobis, ne soliciti estote de anima vestra, quid esuri sitis, neque de corpore, qua te sitis induendi.
23 Anima plus est quam alimentum, & corpus quam indumentum.
24 Considerate corvos neque serere neque metere, quibus non est cella neque horreum, & *tamen* Deus alit eos : quanto vos præstatis volucribus ?
25 Quis autem ex vobis solicite cogitando potest apponere ad staturam suam cubitum unum?
26 Itaque si ne rem quidem minimam *præstare* potestis, quid de reliquis illis estis soliciti ?
27 Considerate lilia, quomodo crescant : non fatigantur neque nent, dico autem vobis, ne Solomonem quidem in omni gloria sua amictum fuisse ut unum illorum.
28 Quod si herbam quæ hodie est in agro, & cras in

clibanum immittitur, Deus
ita circumvestit, quanto ma-
gis vos, exigua fide præditi?
29 Vos igitur nec quærite
quid esuri sitis, & quid
bibituri: & ne suspenso ani-
mo estote.
30 Hæc enim omnia gentes
mundi requirunt: Pater au-
tem vester novit vos istis in-
digere.
31 Quin potius quærite
regnum Dei, & hæc omnia ad-
jicientur vobis.
32 Ne metue, parve grex
iste: nam libuit Patri vestro
dare vobis regnum illud.
33 Vendite quæ habetis, &
date eleemosynam: parate vo-
bis crumenas quæ non vete-
rascunt, thesaurum in cœlis
qui nunquam deficiat, quo fur
non appropinquat, *& ubi* ti-
nea non corrumpit.
34 Ubi enim thesaurus ve-
ster est, illic & cor vestrum
erit.
35 Sint lumbi vestri succin-
cti, & *vestræ* lucernæ ardentes:
36 Et similes *estote* vos iis
qui exspectant quando domi-
nus suus regressurus sit à nup-
tiis, ut cum venerit ac pulsa-
verit, statim aperiant ei.
37 Beati servi illi, quos cum
venerit dominus invenerit vi-
gilantes. Amen dico vobis,
præcinget se & faciet ut dis-
cumbant, & accedens mini-
strabit eis.
38 Et si venerit in secunda
vigilia, & si in tertia vigilia
venerit, atque ita invenerit,
beati sunt servi illi.
39 Hoc autem scitote, si
sciret paterfamilias qua hora
fur venturus sit, vigilaret, nec
sineret perfodi domum suam.
40 Et vos igitur estote pa-
rati: quia qua hora non pu-
tatis Filius hominis veniet.
41 Dixit autem ei Petrus,
Domine, nobis dicis istam pa-
rabolam, an etiam omnibus?
42 Dixit autem Dominus
Quisnam est fidus dispensator
ac prudens, quem dominus con-
stituet supra famulitium suum,
ut tempore præstituto det de-
mensum?
43 Beatus servus ille, quem
cum venerit dominus, invene-
rit ita facientem.
44 Vere dico vobis, Supra
omnia quæ sibi suppetunt præ-
ficiet eum.
45 Quod si dixerit servus il-
le in corde suo, Tardat do-
minus meus adventum: cœpe-
ritque cædere servos & ancil-
las, & edere, & bibere, & ine-
briari:
46 Veniet dominus servi il-
lius eo die quo *ipsum* non ex-
spectat, & ea hora quam non
novit: & separabit eum, par-
temque cum incredulis ei sta-
tuet.
47 Ille autem servus qui no-
vit voluntatem domini sui, &
neque *se* comparavit, neque
fecit ex ejus voluntate, cæde-
tur multis *plagis*:
48 Qui vero non novit &
fecit digna plagis, cædetur
plagis paucis. Porro cuicunque
multum datum fuerit, multum
repetetur ab eo, & apud quem
depositum fuerit multum, am-
plius reposcetur ab eo.
49 Ignem veni missurus in
terram, & quid volo si jam
accensus est?
50 Sed baptismo oportet
me baptizari, & quomodo
constringor usquequo *hoc* per-
ficiatur?
51 Putatis me advenisse pa-
cem daturum in terra? non
dico vobis, imo dissidium.
52 Erunt enim ex hoc *tem-
pore* quinque in una domo dis-
sidentes, tres adversus duos,
& duo adversus tres.
53 Dissidebit pater adver-
sus filium, & filius adversus
patrem:

patrem: mater adversus filiam,
& filia adversus matrem : socrus adversus nurum suam, &
nurus adversus socrum suam.
54 Dicebat autem etiam turbæ, Cum videritis nubem exorientem ab Occasu, statim
dicitis, Imber venit : & ita
fit.
55 Et cum Austrum flantem, dicitis, Æstus erit : &
fit *æstus*.
56 Hypocritæ, faciem terræ & cœli nostis explorare :
hoc autem *præstitutum* tempus
qui fit ut non exploretis ?
57 Cur autem & per vos
ipsos non discernitis quod justum est ?
58 Enimvero dum abis
cum adversario tuo ad magistratum, da operam in via ut
libereris ab eo : ne pertrahat
te ad judicem, & judex tradat
te exactori, & exactor conjiciat te in carcerem.
59 Dico tibi, non exibis illinc usquequo ultimum etiam
minutum reddideris.

CAP. XIII.

Exemplis & similitudine ad resipiscentiam exhortatio. Mulier sabbato sanatur. Parabola grani sinapis, & fermenti Salvandi difficultas, & luctus Christi super Hierusalem.

ADfuerunt autem eo ipso
tempore quidam annunciantes ei de Galilæis, quorum
sanguinem Pilatus miscuerat
cum ipsorum sacrificiis.
2 Et respondens Jesus dixit
eis, Putatis hos Galilæos præ
omnibus Galilæis peccatores
fuisse, quod talia passi sint ?
3 Nequaquam, dico vobis :
imo nisi resipiscatis, omnes itidem peribitis.
4 Aut illi decem & octo,
supra quos cecidit turris in
Siloam, & quos interemit, putatis debitores fuisse præ omnibus hominibus qui habitabant Hierosolymis ?
5 Nequaquam, dico vobis :
imo nisi resipiscatis, omnes similiter peribitis.
6 Dixit autem hanc parabolam, Ficum habebat quidam
plantatam in vinea sua : &
venit quærens fructum in ea,
neque invenit.
7 Dixit autem vinitori, Ecce, anni tres sunt *ex quo* venio quærens fructum in ficu
ista, & non invenio : exscinde
eam : quorsum etiam terram
inutilem reddit ?
8 Ille vero respondens dixit
ei, Domine, sine eam etiam
hoc anno, usquequo fodero
circum eam, & misero stercus :
9 Et si quidem tulerit fructum *fines* : sin minus postea
exscindes eam.
10 Docebat autem in quadam synagoga Sabbato.
11 Et ecce, mulier adfuit,
habens spiritum infirmitatis *ab*
annis decem & octo : eratque
incurva, nec prorsus *sese* poterat surrigere.
12 Ipsam autem Jesus visam
advocavit, & dixit ei, Mulier, soluta es ab infirmitate
tua.
13 Et imposuit ei manus :
& illico surrecta est, & glorificabat Deum.
14 Respondens autem præfectus synagogæ, indignans
quod Sabbato sanasset Jesus,
dixit turbæ, Sex dies sunt
quibus oportet operari : his
ergo *diebus* venite & curamini, & non die Sabbati.
15 Respondit ergo ei Dominus, & dixit, Hypocrita, unusquisque vestrum Sabbato nonne solvit bovem suum aut asinum à præsepi, & abducit
aquatum ?
16 Hanc autem filiam Abrahami, quam vinxerat Satanas,
ecce decem & octo annos, non
opor-

oportuit à vinculo isto solvi
die sabbati ?
17 Et cum hæc diceret, pudefiebant omnes qui seopponebant ei : tota vero turba gaudebatsuper omnibus illis præclaris rebus quæ fiebant ab eo.
18 Dixit autem *Jesus*, Cui rei simile est regnum Dei, & cui illud assimilabo ?
19 Simile est grano sinapis, quod acceptum quispiam misit in hortum suum: & crevit, & evasit in arborem magnam, & volucres cœli nidulatæ sunt in ejus ramis.
20 Et rursum dixit, Cui *rei* assimilabo regnum Dei ?
21 Simile est fermento, quod acceptum mulier indidit in farinæ sata tria, usquequo fermentaretur tota.
22 Peragrabat igitur singulas urbes & vicos, docens, & iter faciens Hierosolymam.
23 Dixit autem ei quidam, Domine, num pauci sunt qui serventur ? Ipse vero dixit eis,
24 Contendite intrare per angustam portam : quia multi, dico vobis, studebunt intrare, & non poterunt :
25 Ex quo *videlicet* surrexerit paterfamilias, & occluserit ostium, & cœperitis foris stare, & pulsare ostium, dicentes, Domine, Domine, aperi nobis : qui respondens dicet vobis, Nescio vos unde sitis.
26 Tunc incipietis dicere. Edimus in tui conspectu & bibimus, & in plateis nostris docuisti.
27 Et dicet, Dico vobis, Nescio unde vos sitis: abscedite à me omnes qui datis operam injustitiæ.
28 Illic erit fletus & stridor dentium, cum videritis Abrahamum, & Isaacum, & Jacobum & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem ejici foras.
29 Tunc venient *homines* ab Oriente, & Occidente, & Borea, & Austro : & discumbent in regno Dei.
30 Et ecce, sunt ultimi qui erunt primi, & sunt primi qui erunt ultimi.
31 Eo ipso die accesserunt quidam Pharisæi, dicentes, Exi & abi hinc : nam Herodes vult te interimere.
32 Tunc ait eis, Profecti dicite vulpi isti, Ecce, ejiciam dæmonia, & sanationes peragam hodie & cras: tertia autem die consummabor.
33 Veruntamen oportet me hodie & cras, & perendie iter facere: quia non contingit ut Propheta pereat extra Hierusalem.
34 Hierusalem, Hierusalem, quæ interimis Prophetas, & lapidas eos qui adte missi sunt, quoties volui congregare liberos tuos, quemadmodum gallina pullitiem suam sub alas, & noluistis ?
35 Ecce, relinquitur vobis domus vestra deserta. Amen autem dico vobis, Non videbitis me usquedum venerit *tempus* cum dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini.

CAP. XIV.

Sanatio Hydropici sabbato : Sermones convivales Christi, ejusque præmonitio ad sui imitatores.

ET factum est, ut cum venisset domum cujusdam ex primoribus Pharisæis sabbato ad edendum panem, ipsi observarent eum.
2 Et ecce, quidam hydropicus aderat coram eo.
3 Tum respondens Jesus dixit Legis interpretibus & Pharisæis in hæc verba, Licetne curare sabbato ?
4 Ipsi vero tacuerunt. Tum ipse prehensum eum sanavit, & dimisit.
5 Et respondens eis, dixit,

Quis vestrum, *si ipsius* asinus
aut bos in puteum incidat, non
statim extrahet eum die sabbati.
6 Et non poterant ei ex ad-
verso ad ista respondere.
7 Dixit autem parabolam iis
qui vocati fuerant, attendens
quomodo primos recubitus e-
ligerent, dicens eis,
8 Cum vocatus fueris ab a-
liquo ad nuptias, ne discum-
bito primo loco: ne forte ho-
noratior te sit vocatus ab
eo:
9 Et is qui te & illum vo-
cavit veniens dicat tibi, Da
huic locum: & tunc incipias
cum ignominia ultimum locum
tenere.
10 Sed cum vocatus fueris,
vade discubitum in ultimum
locum, ut cum venerit qui te
vocavit, dicat tibi, Amice,
ascende altius: tunc erit tibi
gloria in conspectu eorum qui
tecum discumbunt.
11 Nam quisquis se extollit,
deprimetur: & qui se depres-
serit, extolletur.
12 Dicebat autem etiam ei
à quo fuerat ipse vocatus, Cum
feceris prandium aut cœnam,
ne vocato amicos tuos, neque
fratres tuos, neque cognatos
tuos, neque vicinos divites:
nequando & ipsi te vicissim
vocent, ac retribuatur tibi
gratia.
13 Sed cum facis epulum,
voca mendicos, mancos, clau-
dos, cœcos:
14 Et beatus eris, quia non
possunt *gratiam* retribuere ti-
bi: retribuetur enim tibi in
resurrectione justorum.
15 Hæc autem cum audisset
quidam ex iis qui simul discum-
bebant, dixit ei, Beatus qui e-
det panem in regno Dei.
16 Ipse autem dixit ei, Ho-
mo quidam fecit cœnam mag-
nam, & vocavit multos:
17 Misitque servum suum
hora cœnæ, ut diceret voca-
tis, Venite, quia jam parata
sunt omnia.
18 Et omnes cœperunt uno
ore se excusare. Primus dixit
ei, Agrum emi, & necesse ha-
beo exire, & eum inspicere:
rogo te, habe me excusa-
tum.
19 Et alter dixit, Juga bo-
um emi quinque, & proficis-
cor ad probandum ea: rogo te,
habe me excusatum.
20 Et alius dixit, Uxorem
duxi, & propterea non possum
venire.
21 Cum igitur servus ille
advenisset, annunciavit ista
Domino suo, Tum iratus pa-
terfamilias dixit servo suo, Exi-
cito in plateas, & vicos urbis,
mendicos ac mancos claudos-
que & cœcos huc introducito.
22 Et ait servus, Domine,
factum est ut imperasti, & ad-
huc locus est.
23 Tunc ait Dominus ser-
vo, Abi ad vias & sepes, &
coge ingredi ut impleatur do-
mus mea.
24 Dico enim vobis, nemi-
nem virorum illorum qui vo-
cati fuerant gustaturum cœ-
nam meam.
25 Ibat autem turba mul-
ta cum eo: & conversus dixit
eis.
26 Si quis venit ad me, &
non odit patrem suum & ma-
trem, & uxorem & liberos, &
fratres, & sorores, atque adeo
etiam animam suam, non po-
test meus esse discipulus.
27 Et quisquis non portat
crucem suam, & sequitur me,
non potest meus esse discipu-
lus.
28 Quis enim ex vobis, si
velit turrim ædificare, non
prius considens computat sum-
ptum, an habeat quæ ad *ejus*
perfectionem *requiruntur*?
29 Ut ne postquam statue-
rit

rit fundamentum, & nequi-
verit eam perficere, omnes
qui spectarint incipiant illi
illudere.
30 Dicentes, Homo iste
cœpit ædificare, & nequivit
ædificium perficere.
31 Aut quis rex proficis-
cens ut committat prælium
adversus alterum regem, non
prius consultat considens, an
possit cum decem millibus
occurrere illi qui cum vigin-
ti millibus venit adversus
ipsum ?
32 Alioquin, cum adhuc
ille procul est, legatione mis-
sa, rogat ea quæ ad pacem
spectant.
33 Sic ergo quisquis ve-
strum non valedicit omnibus
bonis suis, non potest meus
esse discipulus.
34 Bonus est sal: si vero
sal infatuatus fuerit, quo
condietur ?
35 Neque ad terram, neque
ad sterquilinium appositus est,
foras eum abjiciunt. Qui ha-
bet aures ad audiendum, au-
diat.

CAP. XV.

Tres parabolæ de ove & drachma perditis, filioque prodigo.

ACcedebant autem ad e-
um omnes Publicani &
peccatores ut eum audi-
rent.
2 Et murmurabant Phari-
sæi & Scribæ, dicentes, Iste
peccatores recipit, & edit
cum eis.
3 Ipse vero locutus est ad
eos hanc parabolam, dicens.
4 Quis ex vobis, si habeat
centum oves, & perdiderit
unum ex illis, non derelin-
quit illas nonaginta novem
in deserto, & abit ad eam
quæ periit, usquedum eam
nactus erit :
5 Et *eam* nactus imponit
in humeros suos gaudens.
6 veniensque domum con-
vocat amicos & vicinos, di-
cens eis, Gratulamini mihi :
nam inveni ovem meam quæ
perierat ?
7 Dico vobis, ita fore
gaudium in cœlo super uno
peccatore resipiscente, *magis*
quam super nonaginta novem
justis, quibus non opus est
resipiscentia.
8 Aut quæ mulier, si ha-
beat drachmas decem, & per-
diderit drachmam unam, non
accendit lucernam, & verrit
domum, quæritque accurate,
usquequo *eam* invenerit ?
9 Et *eam* nacta, convocat
amicas ac vicinas, dicens,
Gratulamini mihi : nam in-
veni drachmam quam perdi-
deram.
10 Ita dico vobis, gaudi-
um est in conspectu Angelo-
rum Dei super uno peccatore
resipiscente.
11 Ait autem, Quidam ha-
bebat duos filios.
12 Quorum junior dixit
patri, Pater, da mihi partem
substantiæ *ad me* attinentem.
Ille igitur divisit eis facul-
tates.
13 Post dies autem non
multos, congregatis omnibus,
junior ille filius peregre pro-
fectus est in regionem lon-
ginquam : & illic dissipavit
substantiam suam, profuse vi-
vendo.
14 Cum autem omnia ip-
se consumpsisset, orta est fa-
mes valida in regione illa :
& ipse cœpit *victu* defici.
15 Abiit igitur & adhæsit
uni ex civibus regionis illi-
us : qui misit eum in agros
suos ut pasceret porcos.
16 Et desiderabat implere
ventrem suum siliquis quas
edebant porci : & nemo ei
dabat.

17 Cum autem ad se redi-
isset dixit, Quod mercenarii
patris mei redundant panibus,
ego vero fame pereo!
18 Surgens proficiscar ad
patrem meum, & dicam ei,
Pater, peccavi in cœlum &
in tuo conspectu:
19 Neque amplius sum
dignus vocari filius tuus:
fac me ut unum ex mercena-
riis tuis.
20 Surgens igitur contendit
ad patrem suum. Cum au-
tem adhuc longe abesset, vi-
dit eum pater ipsius, & inti-
ma misericordia motus est: &
accurrens incidit in collum
ejus, & deosculatus est e-
um.
21 Dixit autem ei filius,
Pater, peccavi in cœlum &
in tuo conspectu, neque dig-
nus sum amplius vocari filius
tuus.
22 Dixit vero pater ser-
vis suis, Proferte stolam il-
lam præcipuam, & induite e-
um, & indite annulum in
manum ejus, & soleas in pe-
des:
23 Et adductum vitulum
illum saginatum mactate, &
edentes oblectemur;
24 Quia filius iste meus
mortuus erat, & revixit;
perieratque, & inventus est.
Cœperunt igitur sese oblecta-
re.
25 Erat autem filius ille
ipsius senior ruri: qui ut ve-
niens appropinquavit domui,
audivit concentum & cho-
ros.
26 Et vocatum unum ex
pueris percontatus est quid
istud esset.
27 Is vero dixit ei, Fra-
ter tuus venit, & mactavit
pater tuus vitulum illum sagi-
natum: quod valentem illum
receperit.
28 Indignatus est autem ille,
nec voluit introire. Pater
ergo ipsius egressus advoca-
bat eum.
29 Ipse vero respondens
dixit patri, Ecce, tot annos
servio tibi, nec unquam præ-
ceptum tuum sum transgressus,
nec unquam dedisti mihi hœ-
dum, ut cum amicis meis ob-
lectarer;
30 Sed cum filius iste tuus,
qui abligurivit victum tuum
cum meretricibus, venit, ma-
ctasti ei vitulum illum sagi-
natum.
31 Ipse vero dixit ei, Fi-
li, tu semper mecum es, &
omnia mea tua sunt.
32 Exhilarari & gaudere
oportebat, quod frater tuus
hic mortuus erat, & revixit;
perieratque, & inventus
est.

CAP. XVI.

Parabola dispensatoris iniqui; divortium; dives epulo & Lazarus.

Dixit autem etiam discipu-
lis suis, Fuit homo qui-
dam dives, qui habebat dis-
pensatorem: & is delatus est
apud eum, ut qui dissiparet
quæ ipsi suppetebant.
2 Vocavit eum igitur, &
dixit ei, Quid istud audio
de te? redde rationem dis-
pensationis tuæ: non enim
poteris amplius esse dispensa-
tor.
3 Dixit autem apud se dis-
pensator, Quid faciam, cum
Dominus meus auferat à me
dispensationem? fodere ne-
queo, mendicare pudet.
4 Novi quid sim facturus,
ut cum amotus fuero à di-
spensatione, recipiant me a-
liqui domum suam.
5 Convocatis itaque sin-
gulis debitoribus domini
sui, dixit primo, Quantum
debes domino meo?

6 Is autem ait, Centum
batos olei. Tum ille dixit
ei, Accipe tabulas tuas, &
sede cito, & scribe quinqua-
ginta.
7 Deinde alii dixit, Tu ve-
ro quantum debes? Is autem
ait, Centum coros tritici.
Tum ipse dixit ei, Accipe ta-
bulas tuas, & scribe octo-
ginta.
8 Et laudavit Dominus
ille dispensatorem injustum,
quod prudenter fecisset. Cer-
te filii hujus seculi prudentio-
res sunt filiis lucis in suo ge-
nere.
9 Sic etiam ego vobis di-
co, Facite vobis amicos ex
mamona injusto: ut cum
defeceritis, recipiant vos in
æterna illa tabernacula.
10 Qui fidelis est in pauco,
etiam in multo fidelis est:
& qui in pauco injustus est,
etiam in multo injustus est.
11 Itaque si in fallaci ma-
mona fideles non fuistis, ve-
rum mamonam quis credet
vobis.
12 Et si in alieno fideles
non fuistis, quod vestrum
est quis dabit vobis.
13 Nullus servus potest
duobus dominis servire: aut
enim unum odio habebit, &
alterum diliget, aut uni ad-
hærebit, & alterum contem-
net: non potestis Deo ser-
vire & mamonæ.
14 Audiebant autem hæc
omnia etiam Pharisæi, qui e-
rant avari: & sannis eum
accipiebant.
15 Tunc dixit eis, Vos ii
estis qui justificatis vos-ipsos
in hominum conspectu: De-
us autem novit corda vestra:
quia quod apud homines su-
blime est, abominatio est in
conspectu Dei.
16 Lex & Prophetæ usq;
ad Joannem: ab eo tempo-
re regnum Dei evangelizatur,
& quivis in illud vi perrum-
pit.
17 Facilius est autem cæ-
lum & terram præterire,
quam Legis unum apicem
excidere.
18 Quisquis dimittit uxo-
rem suam, & alteram ducit,
mœchatur: & quisquis à vi-
ro dimissam ducit, mœcha-
tur.
19 Cæterum quidam erat
dives, qui induebatur purpu-
ra & bysso, & sese oblecta-
bat quotidie splendide.
20 Erat vero quidam men-
dicus nomine Lazarus, qui
projectus erat ad vestibulum
ejus, ulcerosus.
21 Et desiderans saturari
micis quæ cadebant è mensa
divitis: sed & canes venie-
bant ac lingebant ejus ulce-
ra.
22 Factum est autem ut
moreretur mendicus, & as-
portaretur ab Angelis in si-
num Abrahami, mortuus est
vero etiam dives, ac sepultus
est.
23 Et apud inferos sublatis
oculis suis, cum esset in tor-
mentis, vidit Abrahamum è
longinquo, & Lazarum in
sinu ejus.
24 Tum ipse clamans dixit,
Pater Abrahame, miserere
mei, & mitte Lazarum ut
intingat extremum digitum
suum in aquam, & refrigeret
linguam meam: quoniam
crucior in ista flamma.
25 Dixit autem Abrahamus,
Fili, memento te bona tua
recepisse in vita tua, & La-
zarum similiter mala: nunc
autem hic solamen recipit,
tu vero cruciaris.
26 Et ad hæc omnia, in-
ter nos & vos hiatus ingens
constitutus est, ut ii qui vo-
lunt hinc transire ad vos, non

possint, neque istinc huc transire.

27 Dixit autem *ille*, Rogo te igitur, pater, ut eum mittas domum patris mei.

28 Habeo enim quinque fratres, ut *hac* attestetur eis, nè & ipsi veniant in hunc locum tormenti.

29 Dicit ei Abrahamus, Habent Mosen & Prophetas: audiant eos.

30 Ille vero dixit, Non, pater Abrahame: sed si quis è mortuis abierit ad eos resipiscent.

31 Abrahamus autem dixit ei, Si Mosen & Prophetas non audiunt, nè siquidem quispiam ex mortuis resurgat persuadebuntur.

CAP. XVII.

Scandalum vitandum: ignoscentia commendata: decem leprosi sanati: Regnum Dei quomodo veniet, & quo mundi statu apparebit filius hominis.

AIt autem discipulis, Contingere non potest ut non eveniant offendicula: sed væ illi per quem eveniunt.

2 Expedit ei si mola asinaria circumponatur collo ejus, & abjectus fuerit in mare, *potius* quam ut sit offendiculo uni ex parvis istis.

3 Cavete vobis. Si peccaverit in te frater tuus, objurga eum: & si resipuerit, remitte ei.

4 Et si septies *in* die peccaverit in te, & septies *in* die revertatur ad te, dicens, Resipui; remittes ei.

5 Tunc dixerunt Apostoli Domino, Adde nobis fidem.

6 Dixit autem Dominus, Si haberetis fidem quantulum est granum sinapis, diceretis huic sycamino, Eradicator, & plantator in mari: & obediret vobis.

7 Quis autem vestrum habet servum arantem, aut pascentem, qui regresso ab agro, dicat statim, Accede, & recumbe?

8 Imo nonne dicit ei, Para quod cœnem, & præcinctus ministra mihi usque dum edero ac bibero; & postea edito tu & bibito?

9 Num gratiam habet servo illi quia fecit quæ ipsi edicta fuerant? non puto.

10 Ita & vos cum feceritis omnia quæ edicta sunt vobis, dicite, Servi inutiles sumus: nam quod debuimus facere, fecimus.

11 Et factum est, inter eundum Hierosolymam, ut ipse transiret per mediam Samariam & Galilæam.

12 Cum autem ingrederetur in quendam vicum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt procul,

13 Et sustulerunt vocem, dicentes, Jesu magister, miserere nostri.

14 Qui cum *eos* vidisset, dixit eis, Profecti ostendite vos sacerdotibus. Et factum est ut inter eundum purificati sint.

15 Unus autem ex ipsis ut vidit se sanatum esse, revertit, glorificans Deum voce magna.

16 Et procidit in faciem ad Pedes ejus, gratias ei agens: eratque ille Samaritanus.

17 Respondens autem Jesus dixit, Nonne decem *illi* purificati sunt? novem autem illi ubi *sunt*?

18 Non sunt reperti qui redierunt, ut retribuerent gloriam Deo nisi alienigena iste.

19 Et

19 Et dixit ei, Surge, &
abi: fides tua te servavit.
20 Interrogatus autem à
Pharisæis quando venturum
esset regnum Dei? respondit eis
& dixit, Non veniet regnum
Dei ita ut observari possit.
21 Neque dicent, Ecce
hic, aut, Ecce illic: ecce e-
nim, regnum Dei intus ha-
betis.
22 Dixit autem discipulis,
Veniet tempus cum deſidera-
bitis videre unum ex diebus
Filii hominis: nec videbitis.
23 Et dicent vobis, Ecce
hic, aut, Ecce illic: *sed* nè
abite, neque proſequimini.
24 Nam ſicut fulgur co-
ruſcans ex *una* regione quæ
ſub cœlo eſt, in *alteram*
quæ ſub cœlo eſt, ſplendet:
ita erit & Filius hominis die
ſuo.
25 Sed prius oportet eum
multa pati, & reprobari à
gente iſta.
26 Et prout factum eſt in
diebus Noe, ita erit etiam
diebus Filii hominis.
27 Edebant, bibebant, ux-
ores ducebant, & dabantur
nuptum, ad eum uſque di-
em quo introiit Noe in ar-
cam, venitque deluvium, &
perdidit omnes.
28 Similiter etiam ut acci-
dit in diebus Lot: edebant,
bibebant, emebant, vende-
bant, plantabant, ædifica-
bant.
29 Quo autem die Lot ex-
iit Sodomis, pluit igni & ſul-
phure è cœlo, & omnes per-
didit.
30 Secundum hæc erit dies
quo Filius hominis detege-
tur.
31 In illo die qui fuerit
in ſolario, & vaſa ejus in
ipſa domo, ne deſcendat ad
ea tollenda & qui in agro,
ſimiliter non revertatur re-
trorſum.
32 Memineritis uxoris Lot.
33 Quicunque ſtuduerit a-
nimam ſuam ſervare, perdet
eam: & quicunq; eam per-
diderit, vivificabit eam.
34 Dico vobis, illa nocte
erunt duo in lecto uno: u-
nus accipietur, & alter re-
linquetur.
35 Duæ erunt molentes ſi-
mul: una accipietur, & al-
tera relinquetur.
36 Duo erunt in agro:
unus accipietur, & alter re-
linquetur.
37 Tunc reſpondentes di-
cunt ei, Ubi, Domine? Ipſe
vero dixit eis, Ubi corpus,
illuc congregabuntur aqui-
læ.

CAP. XVIII.

Exempla viduæ & publicani commendantur aſſiduitas & humilitas orationis. Pueruli à Christo amplectuntur. Terrentur qui pecunias poſſident, & conſolantur qui omnia reliquerunt.

Dixit autem eis etiam pa-
rabolam *huc ſpectantem*,
quod oporteret ipſos ſemper
orare, nec ſegnes eſſe.
2 Dicens, Judex quidem
erat in quadam urbe qui
Deum non timebat, nec
quenquam reverebatur:
3 Erat autem in illa urbe
quædam vidua, quæ venit
ad eum, dicens, Vindica me
ab adverſario meo.
4 Ille autem noluit per *mul-
tum* tempus: poſtea vero
dixit apud ſe, Etſi Deum non
timeo, nec quenquam revere-
or:
5 Tamen quia moleſtiam
mihi præbet vidua iſta, vin-
dicabo eam, nè tandem ve-
niens obtundat me.
6 Ait autem Dominus, Au-
dite quid Judex ille injuſtus
dicat:

7 Deus autem non vindicabit electos suos vociferantes ad ipsum die ac nocte, etiamsi iram cohibeat super ipsis?

8 Dico vobis, Vindicabit eos cito. Veruntamen Filius hominis cum venerit, num reperturus est fidem in terra?

9 Dixit autem etiam quibusdam qui sibi persuaserant se justos esse, & pro nihilo habebant reliquos, parabolam istam:

10 Homines duo ascenderunt in templum ad orandum; unus Pharisæus, & alter Publicanus.

11 Pharisæus consistens seorsum hæc oravit, Deus, gratias ago tibi quod non sim ut reliqui homines, rapaces, injusti, mœchi; vel etiam ut iste Publicanus.

12 Jejuno bis hebdomade, decimo quæcunque possideo.

13 Publicanus autem procul stans nolebat vel oculos in cœlum attollere: sed cædebat pectus suum, dicens, Deus, placator mihi peccatori.

14 Dico vobis descendit iste justificatus domum suam *potius* quam ille: quia quicunque se extollit, deprimetur, & qui sese deprimit, extolletur.

15 Adferebant autem ad eum etiam infantes, ut eos tangeret: cum autem hoc vidissent discipuli, objurgarunt eos.

16 Jesus vero cum puerulos advocasset dixit, Sinite puerulos venire ad me, & eos non prohibete: talium est enim regnum Dei.

17 Amen dico vobis, quicunque non exceperit regnum Dei tanquam puerulus, nequaquam introibit in illud.

18 Tunc interrogavit eum quidam ex primoribus, dicens, Magister bone, quid faciendo vitam æternam possidebo?

19 Dixit autem ei Jesus, Cur me dicis bonum? nemo bonus, nisi unus, *nempe* Deus.

20 Præcepta nosti, Nè mœchare, Nè occidito, Nè furare, Ne falsum testimonium dicito, Honora patrem tuum, & matrem tuam.

21 Ille autem dixit, Hæc omnia observavi, à juventute mea.

22 Jesus vero his auditis dixit ei, Adhuc unum tibi deest: omnia quæ habes vende, & distribue pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & adesdum sequere me.

23 At ille, his auditis, valde tristis factus est: nam dives erat valde.

24 Cum autem vidisset Jesus eum valde tristem factum, dixit, Quam difficile qui pecunias habent introibunt in regnum Dei?

25 Facilius est enim camelum per foramen acus intrare, quam divitem in regnum Dei intrare.

26 Qui vero istud audierant, dixerunt, & quis potest servari?

27 Ipse autem dixit, Quæ fieri non possunt apud homines, fieri possunt apud Deum.

28 Dixit autem Petrus, Ecce, nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.

29 Ipse vero dixit eis, Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut liberos, regni Dei causa.

30 Qui

30 Qui non recepturus sit multiplicia in hoc tempore, & in seculo venturo vitam æternam.

31 Jesus autem assumptis illis duodecim, dixit eis, Ecce, ascendimus Hierosolymam & perficientur omnia quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis.

32 Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & contumeliis afficietur, & conspuetur.

33 Et postquam eum flagellaverint, interiment: sed die tertia resurget.

34 Ipsi vero nihil horum intellexerunt: erantque ista verba ipsis occulta, nec cognoverunt quæ dicebantur.

35 Factum est autem ut dum ipse appropinquaret Jericho, cæcus quidem sederet apud viam, mendicans.

36 Cum igitur *is* audisset turbam prætereuntem, percontabatur quid hoc esset.

37 Annunciaverunt autem ei, Jesum Nazarenum transire.

38 Tunc vociferatus est, dicens, Jesu, fili Davidis, miserere mei.

39 Et qui præibant, objurgabant eum ut sileret: ipse vero multo magis clamabat, Fili Davidis, miserere mei.

40 Jesus autem cum substitisset, jussit eum adduci ad se: & cum is appropinquasset, interrogavit eum.

41 Dicens, Quid tibi vis faciam? Ille vero dixit, Domine, ut visum recipiam.

42 Et Jesus dixit ei, Recipito visum: fides tua te servavit.

43 Illico igitur visum recipit, ac sequebatur eum glorificans Deum: & totus populus, cum *hoc* vidisset, tribuit laudem Deo.

CAP. XIX.

Zacchæus vocatur. Parabola de decem minis. Christi ingressus in urbem, ejusque lacryma, & zelus erga domum Dei.

JEsus autem ingressus Jericho, transibat:

2 Et ecce, quidam, nomine vocatus Zacchæus, & qui Magister erat publicanorum, & is dives erat.

3 Studebatque videre quis esset Jesus: nec poterat præ turba, quod statura parvus esset:

4 Præcurrens igitur ascendit in sycomorum, ut eum videret: quoniam futurum erat ut illac transiret.

5 Ut autem venit ad eum locum, suspiciens Jesus vidit eum, & dixit ei, Zacchæe, festinans descende: hodie enim domi tuæ oportet me manere.

6 Tum is festinans descendit, & excepit eum gaudens.

7 Et omnes cum hoc vidissent murmurabant, dicentes eum ingressum esse ad hominem peccatorem ut *ibi* diversaretur.

8 Adstans autem Zacchæus dixit Domino, Ecce, dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid cuipiam per calumniam eripi, reddo quadruplum.

9 Dixit autem ei Jesus, Hodie salus huic domui contigit, eo quod ipse quoque est filius Abrahami.

10 venit enim Filius hominis ut quærat & servet quod perierat.

11 Hæc autem ipsis audientibus, pergens, dixit parabolam, eo quod esset prope Hierosolymam, & quod putarent fore ut illico regnum Dei appareret.

12 Dixit ergo, Homo quidam nobilis profectus est in regionem longinquam, ut acciperet sibi regnum, ac reverteretur.

13 Vocatis autem decem servis suis dedit eis decem minas, & dixit eis, Negotiamini, donec veniam.

14 Cives autem ejus oderant eum, miseruntque legationem post eum dicentes, Nolumus hunc regnare super nos.

15 Et factum est cum is rediisset, accepto regno, jussit vocari servos illos ad se, quibus dederat pecuniam: ut cognosceret quis quid negotiando confecisset.

16 Adfuit autem primus, dicens, Domine, mina tua decem lucrifecit.

17 *Ille* autem ait ei, Bene *est*, serve bone: quia in minimo fuisti fidelis, habeto potestatem in decem urbes.

18 Et alter venit, dicens, Domine, mina tua confecit quinque minas.

19 *Ille* vero & isti dixit, Tu quoq; præesto quinque urbibus.

20 Et alius venit, dicens, Domine, ecce, mina tua quam habui sepositam in sudario:

21 Metui enim te, quod homo sis austerus: aufers quod non deposuisti, & tollis quod non seminasti.

22 Tum *ille* dixit ei, Ex ore tuo te judicabo, serve male: sciebas me hominem austerum esse, qui tollam quod non deposui, & metam quod non seminavi:

23 Quare igitur non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens cum fœnore ipsam exegissem?

24 Et adstantibus dixit, Tollite ab eo minam, & date ei qui decem minas habet.

25 *Illi* vero dixerunt ei, Domine, decem minas.

26 *At ille*, Nam, *inquit*, dico vobis, Omni habenti dabitur: ei vero qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo.

27 Quinetiam meos illos inimicos, qui noluerunt me regnare supra se, adducite huc, & jugulate coram me.

28 Et his dictis, antegrediebatur ascendens Hierosolymam.

29 Et factum est cum appropinquasset Bethphagæ Bethaniæ, ad montem qui vocatur Olearum, misit duos è discipulis suis.

30 Dicens, Abite in vicum qui est ex adverso: in quo introeuntes invenietis pullum alligatum, cui nullus unquam hominum insedit: solutum eum adducite.

31 Et si quis vos interrogaverit, Quare solvitis? sic dicetis ei, Quoniam eo opus est Domino.

32 Profecti autem qui missi erant, invenerunt prout eis dixerat.

33 Solventibus autem ipsis pullum, dixerunt eis domini ejus, Quare solvitis pullum?

34 Ipsi vero dixerunt, Quoniam eo opus est Domino.

35 Duxerunt igitur eum ad Jesum. Et palliis suis pullo injectis, imposuerunt Jesum.

36 Eunte autem ipso substernebant pallia sua in via.

37 Et cum jam appropinquaret ad descensum montis Olearum, cœpit omnis multitudo discipulorum gaudentium laudare Deum voce magna de omnibus quas viderant virtutibus.

38 Dicentes, Benedictus rex ille qui venit in nomine Domini;

mini : pax in cœlo, & gloria in *locis* altissimis.
39 Et aliqui Pharisæorum è turba dixerunt ei, Magister, objurga discipulos tuos.
40 Ipse vero respondens dixit eis, Dico vobis, si siluerint, isti mox lapides clamaturos.
41 Et ut appropinquavit, visa urbe, flevit super ea.
42 Dicens, Si vel tu nosses hoc saltem tuo die quæ ad pacem tuam *pertinent*. Sed *ea* nunc occulta sunt oculis tuis.
43 Nam veniet tempus adversum te, quo circumjicient tibi inimici tui vallum, & circumcingente te, & constringent undique:
44 Teque solo æquabunt, & filios tuos intus, neq; relinquent in te lapidem super lapidem : eo quod non noveris præstitutum hoc tempus visitationis tuæ.
45 Et ingressus in templum, cœpit ejicere eos qui vendebant in eo & emebant,
46 Dicens eis, Scriptum est, Domus mea domus precationis est: vos autem fecistis eam speluncam latronum.
47 Et docebat quotidie in templo. Primarii vero Sacerdotes & Scribæ & primores plebis studebant eum perdere:
48 Nec inveniebant quid facerent: totus enim populus pendebat ab ipso cum eum audiebat.

CAP. XX.

De Baptismo Joannis : de operariis in vineam missis : de tributo : de resurrectione, & filio Davidis.

ET factum est quodam dierum illorum, ut cum ipse doceret populum in templo, & evangelizaret, supervenerint primarii Sacerdotes & Scribæ cum Senioribus.
2 Et allocuti sint eum, dicentes, Dic nobis qua autoritate ista facias, aut quis ille sit qui dedit tibi istam autoritatem.
3 Respondens autem dixit eis, Interrogabo vos & ego quiddam. Dicite igitur mihi.
4 Baptismus Joannis è cœlo erat, an ex hominibus?
5 At illi ratiocinati sunt apud se, dicentes, Si dixerimus, E cœlo : dicet, Quare ergo non credidistis ei?
6 Sin autem dixerimus, Ex hominibus : tota plebs lapidabit nos, persuasa enim est, Joannem Prophetam fuisse.
7 Responderunt igitur se nescire unde esset.
Tunc Jesus dixit eis, Nec ego dicam vobis qua autoritate hæc faciam.
9 Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc, Quidam plantavit vineam, & elocavit eam agricolis : & peregre abfuit multum temporis.
10 Sed præstituto tempore misit servum ad agricolas illos, ut sibi darent ex fructu vineæ. Agricolæ autem illi cæsum illum ablegaverunt inanem.
11 *Ille* vero perrexit, & alterum servum misit: ac ipsi hunc quoque cæsum & contumeliis affectum ablegaverunt inanem.
12 Et perrexit mittere tertium : at illi & istum vulneratum ejecerunt.
13 Dixit igitur Dominus vineæ, Quid faciam? mittam filium illum meum dilectum, utique cum hunc viderint:

viderint, reverebuntur.

14 Viso autem eo agricolæ ratiocinabantur inter se, dicentes, Iste est hæres: venite, interimamus eum, ut nostra fiat hæreditas.

15 Et ejectum eum extra vineam interimerunt. Quid ergo faciet eis dominus vineæ?

16 Veniet & perdet agricolas istos, & dabit vineam aliis. *Hæc* autem cum audissent, dixerunt, Absit.

17 Ille vero intuitus eos ait, Quid illud est ergo quod scriptum est, Quem lapidem reprobaverunt ædificantes, is factus est caput anguli?

18 Quisquis ceciderit super illum lapidem, confringetur: super quem autem ceciderit, dissipabit eum.

19 Et studuerunt primarii Sacerdotes & Scribæ injicere in eum manus ea ipsa hora, sed metuerunt plebem: cognoverant enim *eum* adversus ipsos dixisse similitudinem istam.

20 Itaque observantes *eum*, miserunt insidiatores, qui se justos esse simularent: ut carperent ejus sermonem, tradituri eum imperio & potestati Præsidis.

21 Qui interrogaverunt eum, dicentes, Præceptor, scimus te recte dicere & docere, nec accipere personam, sed viam Dei in veritate docere:

22 Licet nobis tributum dare Cæsari, an non?

23 Animadversa autem eorum calliditate, dixit eis, Quid me tentatis?

24 Ostendite mihi denarium: cujus habet imaginem & inscriptionem? Respondentes autem dixerunt Cæsaris.

25 Tum dixit eis, Reddite igitur quæ *sunt* Cæsaris, Cæsari? & quæ *sunt* Dei, Deo.

26 Itaque nequiverunt ejus verba carpere coram plebe: & mirati super ejus responso siluerunt.

27 Accedentes autem quidam Sadducæorum, (qui contendunt non esse resurrectionem) interrogarunt eum,

28 Dicentes, Magister, Moses scripsit nobis, si cujus frater mortuus fuerit, habens uxorem, & sine liberis mortuus fuerit, ut ejus frater accipiat uxorem illam, & excitet semen fratri suo.

29 Septem ergo fratres fuerunt, quorum primus accepta uxore mortuus est sine liberis.

30 Accepit igitur eam secundus, *qui* & ipse mortuus est sine liberis.

31 Deinde tertius accepit eam: itidem autem & illi septem: nec reliquerunt liberos, & mortui sunt.

32 Post omnes autem mortua est mulier.

33 In resurrectione ergo, cujus eorum erit uxor? nam illi septem habuerunt eam uxorem.

34 Tunc respondens dixit eis Jesus, Filii hujus ævi ducunt uxores, & nuptum dantur:

35 Qui vero digni habiti fuerint qui ævum illud consequantur & resurrectionem ex mortuis, neque ducunt uxores, neque nuptum dantur:

36 Nec enim mori possunt amplius: pares enim Angelis sunt: & filii sunt Dei, cum sint filii resurrectionis.

37 Mortuos autem suscitatum iri, etiam Moses indicavit in rubo, cum dicit Dominum Deum Abrahami, & Deum Isaaci, & Deum Jacobi.

38 Deus autem non est mortuorum, sed vivorum

Dom.

Deum: omnes enim vivunt ei.
39 Respondentes autem ei quidam ex Scribis dixerunt, Magister, bene dixisti.
40 Nec amplius audebant eum quicquam interrogare.
41 Dixit autem eis, Quomodo dicunt Christum filium esse Davidis?
42 Et ipse David dicit in libro Psalmorum, Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dextram meam.
43 Usquedum statuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum.
44 David ergo Dominum eum vocat, & quomodo filius ejus est?
45 Audiente vero toto populo dixit discipulis suis,
46 Cavete à Scribis, qui volunt ambulare stolati, & amant salutationes in foris, ac primos consessus in conventibus; & primos accubitus in cœnis.
47 Qui edunt domos viduarum, & in speciem precibus longis utuntur: isti recipient gravius judicium.

CAP. XXI.

Viduæ super omnes liberalitas. Excidium Jerusalem & finis seculi.

RESpiciens vero vidit divites immittentes dona sua in gazophylacium.
2 Vidit autem etiam quandam viduam pauperculam immittentem illuc minuta ærola duo.
3 Et dixit, Vere dico vobis, Vidua hæc pauper immisit amplius quam omnes.
4 Nam omnes hi ex eo quod sibi redundat immiserunt quæ donarent Deo: hæc autem immisit ex penuria sua totum victum quem habebat.
5 Et quibusdam dicentibus de templo, quod pulcris lapidibus ac donariis ornatum esset, dixit.
6 Hæccine spectatis? venient dies quibus non relinquetur lapis super lapidem qui non destruatur.
6 Interrogaverunt autem eum, dicentes, Magister, quando hæc erunt? & quod *erit* signum quando futura sint ista?
8 Ipse vero dixit, Videte nè seducamini: multi enim venient sub nomine meo, dicentes, Ego sum *Christus*: & tempus illud præstitutum appropinquat, Ne igitur sequimini eos.
9 Cum vero audieritis bella & exagitationes, nè consternamini: oportet enim ista primum fieri, sed non statim *erit* finis.
10 Tunc dixit eis, Insurget gens in gentem, & regnum in regnum.
11 Et magni terræ motus erunt singulis locis,& fames,& pestilentiæ, & terriculamenta, & signa è cœlo magna erunt.
12 Sed ante hæc omnia injicient vobis manus & vos persequentur, tradentes in conventus & carceres, adductos ad reges ac præsides, propter nomen meum.
13 *Hæc* autem cedent vobis testimonio.
14 Habete igitur *hoc* repositum in cordibus vestris, non præmeditari defensionem.
15 Ego enim dabo vobis os & sapientiam cui non poterunt contradicere neque obsistere omnes qui se vobis opponent.
16 Prodemini autem etiam à parentibus & fratribus & cognatis & amicis: & morte mul-

mulctandos curabunt *aliquos* ex vobis :

17 Et eritis exosi omnibus propter nomen meum.

18 Sed pilus capitis vestri non peribit.

19 Per tolerantiam vestram possidete animas vestras.

20 Cum autem videritis Hierosolymam cingi ab exercitibus, tunc agnoscite appropinquare vastationem ejus.

21 Tunc qui in Judæa sunt fugiant in montes : & qui intra eam, excedant : & qui in agris, non ingrediantur in eam.

22 Nam hi sunt dies ultionis, ut impleantur omnia quæ scripta sunt.

23 Væ autem gravidis & lactantibus in illis diebus, erit enim necessitas magna in hac regione, & ira in populo isto.

24 Et cadent acie gladii, & captivi ducentur in omnes gentes : & Hierosolyma calcabitur à Gentibus, usquequo impleantur præstituta illa tempora Gentium.

25 Tunc erunt signa in sole & luna & stellis : & in terra anxietas Gentium in consilii inopia, resonante mari & salo :

26 Exanimatis hominibus præ metu & expectatione *malorum* eorum supervenientium in orbem terrarum : nam potestates cœlorum concutientur.

27 Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potentia & gloria multa.

28 Cum autem hæc fieri incipient, sursum aspicite & attollite capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestri.

29 Dixit etiam eis parabolam, *inquiens*, Videte ficum & omnes arbores :

30 Cum jam emiserint *folia*, *vos eas* cernentes, per vos ipsos agnoscitis jam prope esse æstatem :

31 Ita & vos, cum videritis hæc fieri, agnoscite prope esse regnum Dei.

32 Amen dico vobis, Nequaquam præterierit hæc ætas quousque *hæc* omnia facta fuerint.

33 Cœlum & terra præteribunt ; verba autem mea nequaquam præteribunt.

34 Cavete autem vobis nequando graventur corda vestra crapula & ebrietate, & solicitudinibus hujus vitæ : & repente vobis superveniat dies ille.

35 Nam & laqueus, invadet in omnes qui habitant in superficie totius terræ.

36 Excubate igitur, omni tempore deprecantes ut digni habeamini qui effugiatis ista omnia quæ futura sunt, & consistatis ante Filium hominis.

37 Docebat autem interdiu in templo : noctu vero exiens pernoctabat in monte qui vocatur Olearum.

38 Et totus populus diluculo veniebat ad eum, ut eum audiret in templo.

CAP. XXII.

Proditio Judæ. Institutio cœnæ. Professio Christi. Petri zelus, lapsus & resipiscentia. Christi de se confessio.

APpropinquabat autem festum azymorum, quod dicitur Pascha.

2 Et quærebant primarii Sacerdotes & Scribæ quomodo eum interimerent : metuebant enim plebem.

3 Introiit autem Satanas
in Judam cognominatum If-
cariotem, qui erat è numero
illorum duodecim.
4 Abiens igitur collocutus
est cum primariis Sacerdoti-
bus ac præfectis *templo*, quo-
modo ipsis eum proderet.
5 Qui gavisi sunt: &
& pacti sunt *se* daturos ei
pecuniam.
6 *Ipse* vero spospondit:
quærebatque opportunitatem
eum ipsis tradendi absque
turba.
7 Venit autem dies azy-
morum, quo oportebat ma-
ctari pascha.
8 Misit igitur Petrum &
Joannem dicens, Profecti
parate nobis pascha, ut eda-
mus.
9 Ipsi vero dixerunt ei,
Ubi vis paremus *illud*?
10 At ille dixit eis, Ecce,
postquam introieritis in ur-
bem, occurret vobis quidam
aquæ amphoram bajulans:
sequimini eum domum illam
in quam ingreditur.
11 Et dicite patri fami-
lias illius domus, Dicit tibi
Magister, Ubi est diversori-
um, ubi pascha cum disci-
pulis meis edam?
12 Tunc ipse ostendit vo-
bis cœnaculum magnum stra-
tum: illic parate *pascha*.
13 Profecti vero invene-
runt omnia prout dixerat
eis: & paraverunt pascha.
14 Cum autem adesset
constitutum illud tempus, re-
cubuit, & *ejus* duodecim Apostoli
cum eo.
15 Et dixit eis, Desiderio
desideravi hoc pascha edere
vobiscum, antequam ego pa-
tiar.
16 Dico enim vobis me
non amplius esurum ex eo,
usquequo completum fuerit in
regno Dei.

17 Et accepto poculo, cum
gratias egisset, dixit, Acci-
pite hoc, & partimini vobis
ipsis.
18 Dico enim vobis me
non bibiturum ex fructu vi-
tis, usquequo regnum Dei
venerit.
19 Et acceptum panem,
cum gratias egisset, fregit:
& dedit eis, dicens, Hoc est
corpus meum quod pro vo-
bis datur: hoc facite ad
mei commemorationem.
20 Itidem etiam *dedit eis*
poculum, postquam cœnasset,
dicens, Hoc poculum *est* No-
vum illud pactum per san-
guinem meum, qui pro vo-
bis effunditur.
21 Cæterum ecce manus
ejus qui me prodit, mecum
est in mensa.
22 Et Filius quidem ho-
minis, prout definitum est,
abiit: veruntamen væ ho-
mini illi per quem proditur.
23 Tunc ipsi cœperunt
mutuo quærere inter se de
hac re, ecquis nimirum ex
ipsis esset hoc facturus.
24 Orta est autem etiam
de hoc contentio inter eos, quis
eorum videtur esse maximus.
25 Ipse vero dixit eis,
Reges gentium dominantur
eis, & qui autoritatem ha-
bent in eas, benefici vocantur.
26 Vos autem non ita *e-
stote*: sed qui maximus est
inter vos, esto sicut qui mi-
nimus est: & qui ductor est,
sicut qui ministrat.
27 Nam uter major est, qui
accumbit, an qui ministrat?
nonne qui discumbit? At ego
sum inter vos ut qui ministrat.
28 Vos autem ii estis qui
permansistis mecum in tenta-
tionibus meis.
29 Ego vero paciscor vo-
bis, prout pactus est mihi
Pater meus, regnum,

30 Ut

30 Ut edatis & bibatis in
mensa mea in regno meo, &
sedeatis super thronos, judi-
cantes duodecim tribus Israel.
31 Dixit etiam Dominus,
Simon, Simon ecce, Satanas
appetit vos quos ventilaret si-
cut triticum:
32 Sed ego deprecatus sum
pro te, ne, deficiat fides
tua: tu igitur aliquando
cum te converteris stabili
fratres tuos.
33 Ipse vero dixit ei,
Domine, tecum paratus sum
& in carcerem & ad mortem
proficisci.
34 At ille dixit ei, Dico
tibi, Petre, Nequaquam e-
mittet vocem hodie gallus
priusquam ter neges quod
tu me noveris.
35 Dixit etiam eis, Quan-
do misi vos absque crume-
na & pera & soleis, num
quid defuit vobis? ipsi ve-
ro dixerunt, Nihil.
36 Dixit ergo eis, At nunc,
qui crumenam habet, tollat
eam, similiter & peram: &
qui non habet, vendat
pallium suum,&emat gladium.
37 Dico enim vobis, ad-
huc oportere scriptum istud
in me perfici, istud, *inquam*,
Et cum sceleratis numeratus
est. Nam ea quæ *scripta*
sunt de me, finem habent.
38 At illi dixerunt, Do-
mine, ecce duo gladii hic.
Ipse vero dixit eis, Satis
est.
39 Et egressus, profectus est
ex more in montem Olearum:
secuti sunt autem eum etiam
discipuli ejus.
40 Cum vero pervenisset
ad eum locum, dixit eis, O-
rate ne introeatis in tentati-
onem.
41 Tum ipse abscessit ab
eis quasi ad jactum lapidis,
positisque genibus oravit.
42 Dicens, Pater, si velles
transferre poculum hoc à
me! veruntamen non mea
voluntas sed tua fiat.
43 Conspectus est autem
ei Angelus è cœlo corrobo-
rans eum.
44 Et *ipse* constitutus in
angore, intentus orabat. E-
rat autem sudor ejus quasi
grumi sanguinis descendentes
in terram.
45 Et cum surrexisset à
precatione, venissetque ad
discipulos suos, invenit eos
dormientes præ tristitia.
46 Et dixit eis, Quid
dormitis? surgite, & orate,
nè introeatis in tentatio-
nem.
47 Adhuc autem eo lo-
quente, ecce turba, & is qui
dicebatur Judas, unus ex illis
duodecim, præibat eis, &
appropinquavit Jesu ut os-
cularetur eum.
48 Jesus autem dixit ei,
Juda, osculo *Filium* illum
hominis prodis?
49 Videntes autem ii quicir-
ca ipsum *erant* quod futurum
erat, dixerunt ei, Domine,
percutiemusne gladio?
50 Et quidam ex ipsis
percussit servum Pontificis
maximi, & abstulit aurem e-
jus dexteram.
51 Respondens autem Je-
sus dixit, Sinite huc usque.
Et tacta illius auricula, sa-
navit eum.
52 Dixit autem Jesus iis
qui adversus ipsum venerant,
nempe primariis Sacerdoti-
bus, & præfectis templo, &
senioribus, *Siccine* ut adver-
sus latronem existis cum gla-
diis ac fustibus?
53 Cum quotidie vobis-
cum essem in templo, non
extendistis manus in me:
sed hæc est hora illa vestra,
& potestas tenebrarum.

54 Pre-

54 Prehensum autem eum
duxerunt, & introduxerunt
domum Pontificis maximi.
Petrus vero sequebatur è lon-
ginquo.
55 Cumque accendissent
ignem in medio aulæ, atque
una consedissent, sedit &
Petrus inter eos.
56 Cum autem eum vidis-
set ancilla quædam sedentem
ad ignem, intentis in eum
oculis dixit, Et iste cum eo
erat.
57 Ipse vero abnegavit
eum, dicens, Mulier, non
novi eum.
58 Et paulo post alius vi-
dens eum, dixit, Et tu ex
ipsis es. Petrus vero ait,
Heus tu, non sum.
59 Et interposita quasi
hora una, alius quidam *id*
asseverabat, dicens, Vere &
iste cum illo erat: etenim
Galilæus est.
60 Ait autem Petrus. He-
us tu, nescio quid dicas. Et
illico, adhuc ipso loquente,
vocem emisit gallus.
61 Tum conversus Domi-
nus intuitus est Petrum, & re-
cordatus est Petrus sermonis
Domini, quomodo *nimirum*
dixerat ipsi, Priusquam gal-
lus vocem emiserit, ter me
abnegabis.
62 Et egressus foras Petrus
flevit amare.
63 Ii vero qui una tene-
bant Jesum, illudebant ei,
cædentes *eum*:
64 Et eo obvelato, cæde-
bant faciem ejus, & interro-
gabant eum, dicentes, Vati-
cinare quis sit qui te percus-
sit.
65 Et alia multa convici-
antes dicebant in eum.
66 Et ut ortus est dies
congregatum fuit presbyteri-
um populi, & primarii Sacer-
dotes & Scribæ, & adduxe-
runt eum in suum conses-
sum.
67 Dicentes, Num tu es
ille Christus? dic nobis. Dix-
it autem eis, si vobis dixe-
ro, nequaquam credetis:
68 Quod si vos etiam in-
terrogavero, nequaquam re-
spondebitis, mihi, neque me
absolvetis.
69 Ab hoc tempore erit
Filius hominis sedens ad
dexteram potentiæ Dei.
70 Dixerunt autem omnes,
Tu ergo es Filius ille Dei?
Ipse vero dixit eis, Vos dici-
tis: nam *is* ego sum.
71 At illi dixerunt, Quid
amplius egemus testimonio?
ipsi enim audivimus ex ore
ipsius.

CAP. XXIII.

Christus ab Herode illusus & à Pilato damnatus crucifigi-tur, crucifixus deridetur & moritur, mortuus sepe-litur.

TUnc surgens universa mul-
titudo eorum, duxit e-
um ad Pilatum.
2 Cœperunt autem eum
accusare, dicentes, Comperi-
mus istum pervertere gen-
tem, & vetare tributa dare
Cæsari, dicendo se Christum,
id est, regem esse.
3 Pilatus autem interroga-
vit eum, dicens, Tune es
Rex ille Judæorum? Ipse ve-
ro respondens ei dixit, Tu
dicis.
4 Ait vero Pilatus ad pri-
marios Sacerdotes & turbam,
Nullam invenio noxam in
hoc homine.
5 At illi invalescebant, di-
centes, Concitat populum,
docens per universam Judæ-
am, exorsus à Galilæa huc
usque.
6 Pilatus vero, audita
Galilæa, interrogavit num
homo ille Galilæus esset.

7 Et

7 Et cum cognovisset eum ad Herodis potestatem pertinere, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat per eos dies.

8 Herodes autem viso Jesu gavisus est valde: nam à multo *tempore* cupiebat eum videre, eo quod audivisset multa de eo: & speraret se signum aliquod visurum ab eo fieri.

9 Interrogavit autem eum multo sermone: sed ipse nihil ei respondit.

10 Adstabant autem primarii Sacerdotes & Scribæ magna contentione eum accusantes.

11 Herodes autem cum militibus suis, cum eum pro nihilo habuisset, & illusisset *ei*, amictum veste splendida remisit ad Pilatum.

12 Et facti sunt amici inter sese Pilatus & Herodes eo ipso die: nam antea inimici erant inter sese.

13 Pilatus vero, convocatis primariis Sacerdotibus & primoribus ac populo,

14 Dixit eis, Obtulistis mihi nunc hominem, tanquam avertentem populum: & ecce, ego in vestri conspectu quæstione habita, nullam noxam inveni in homine isto, ex iis de quibus accusatis eum.

15 Sed ne Herodes quidem: nam remisi vos ad illum, & ecce, nihil dignum morte factum est ab eo.

16 Castigatum ergo eum dimittam.

17 Necesse autem habebat dimittere eis singulis festis unum *quempiam*.

18 Exclamavit autem simul universa turba, dicens, Tolle illum, dimitte vero nobis Barabbam:

19 *Qui* erat propter seditionem quandam & cædem factam in urbe, conjectus in carcerem.

20 Rursus ergo Pilatus allocutus est *eos*, volens dimittere Jesum.

21 Ipsi vero reclamabant, dicentes, Crucifige, crucifige eum.

22 Ille autem tertio dixit eis, Quid enim iste malefecit? nullam noxam capitalem inveni in eo: castigatum ergo eum dimittam.

23 At illi instabant vocibus magnis, petentes ut ipse crucifigeretur: & invalescebant voces eorum ac primariorum Sacerdotum.

24 Tum Pilatus secundum eos judicavit ut fieret quod ipsi petebant.

25 Dimisit autem eis illum qui propter seditionem & cædem conjectus fuerat in carcerem, quem petierant: Jesum vero tradidit ille eorum voluntati.

26 Cum igitur abducerent eum, prehenso Simone quodam Cyrenæo, qui veniebat rure, imposuerunt ei crucem ferendum pone Jesum.

27 Sequebatur autem eum magna multitudo populi & mulierum: quæ & plangebant & lamentabantur eum.

28 Conversus autem ad eas Jesus dixit, Filiæ Hierusalem, nè flete de me, verum de vobis ipsis flete, & de liberis vestris:

29 Nam ecce venient dies quibus dicent, Beatæ steriles, & uteri qui non genuerunt, & ubera quæ non lactaverunt,

30 Tum incipient dicere montibus, Cadite in nos, & collibus, Operite nos.

31 Nam

31 Nam si in virente ligno ista faciunt, in arido quid fiet?
32 Ducebantur autem etiam alii duo, iique facinorosi, cum eo interimendi.
33 Cum igitur venissent in locum qui vocatur Calvaria, illic crucifixerunt eum, & facinorosos illos: unum ad dexteram, alterum ad sinistram.
34 Jesus autem dicebat, Pater, remitte hoc ipsis, nesciunt enim quid faciant. Partientes vero vestimenta ejus, jecerunt sortem.
35 Et stabat populus spectans: sannis autem excipiebant eum etiam primores cum eis, dicentes, Alios servavit, servet seipsum, si hic est ille Christus electus ille Dei.
36 Illudebant autem etiam ei milites, accedentes, & acetum ei offerentes.
37 Dicentesque, Si tu es Rex ille Judæorum, serva temet ipsum.
38 Erat autem etiam inscriptio scripta supra eum literis Græcis & Romanis & Hebraicis, HIC EST REX ILLE JUDÆORUM.
39 Unus autem ex facinorosis illis suspensis, conviciabatur ei, dicens, Si tu es Christus ille, & teipsum & nos serva.
40 Respondens autem alter objurgavit eum, dicens, Ne Deum quidem tu times, cum in eadem sis damnatione?
41 Et nos quidem juste: (nam digna factis recipimus) iste vero nihil indecens fecit.
42 Dixitque Jesu, Domine, memento mei cum veneris in regnum tuum.
43 Tum dixit ei Jesus, Amen, dico tibi, Hodie mecum eris in paradiso.
44 Erat autem quasi hora sexta, & tenebræ factæ sunt in tota regione usque ad horam nonam.
45 Et obtenebratus est sol, & aulæum templi fissum est medium.
46 Cumque clamasset voce magna Jesus ait, Pater in manus tuas depono spiritum meum. Et cum hæc dixisset, exspiravit.
47 Cum vidisset autem Centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens, Vere hic homo justus erat.
48 Et omnis turba quæ simul ad hoc spectaculum accesserat, spectans quæ facta fuerant, cædens pectora sua revertebatur.
49 Stabant autem omnes noti ejus procul, & mulieres quæ erant eum una secutæ à Galilæa, videntes ista.
50 Tum ecce quidam nomine Josephus, senator, vir bonus ac justus:
51 Qui non assensus fuerat consilio ac facto eorum, ortus Arimathæa civitate Judæorum: qui & ipse expectabat regnum Dei:
52 Hic, inquam, adiens Pilatum, petiit corpus Jesu.
53 Et detractum illud involvit sindone, posuitque illud in monumento quod erat in saxo incisum, in quo nondum quisquam positus fuerat.
54 Porro dies erat Parasceues, & sabbatum succedebat.
55 Subsecutæ etiam mulieres quæ cum eo venerant ex Galilæa, spectarunt monumen-

numentum, & quomodo po-
situm esset corpus ejus.
56 Reversæ vero parave-
runt aromata & unguenta:
ac sabbato quidem quieve-
runt, secundum præceptum.

CAP. XXIV.

*Angeli evangelizant mulieri-
bus: colloquium Emmaun-
ticum: Christi { assumptio
in cœlum.*

PRimo autem *die* hebdo-
madis, profundo diluculo
iverunt ad monumentum, fe-
rentes, quæ paraverant aro-
mata: & nonnullæ cum ip-
sis.
2 Invenerunt autem saxum
avolutum à monumento:
3 Et ingressæ non invene-
runt corpus Domini Jesu.
4 Et factum est ut dum in
ea re hæsitarent, tum ecce,
duo viri supervenerint eis,
induti vestibus fulguranti-
bus:
5 Cum autem expavefactæ
inclinarent faciem in terram,
dixerunt eis, Quid inter mor-
tuos quæritis eum qui vivit?
6 Non est hic, sed susci-
tatus est: mementote, ut lo-
cutus sit vobis cum adhuc in
Galilæa esset.
7 Dicens, Oportet Filium
hominis tradi in manus ho-
minum peccatorum, & cru-
cifigi, & die tertio resur-
gere.
8 Recordatæ sunt igitur
verborum illius.
9 Et reversæ à monumen-
to annunciaverunt hæc omnia
illis undecim, & reliquis om-
nibus.
10 Erant autem Maria Mag-
dalene, & Joanna, & Ma-
ria Jacobi *mater*, & reliquæ
cum ipsis, quæ hæc dicebant
Apostolis.
11 Sed visa sunt apud eos
quasi deliramentum verba
ipsarum, neque crediderunt
eis.
12 Petrus autem surgens
cucurrit ad monumentum:
& cum se inclinasset, cernit
lintea sola *illic* jacentia: ab-
iitque apud semetipsum mirans
factum.
13 Et ecce, duo ex iis i-
bant eo ipso die in vicum
distantem stadiis sexaginta ab
Hierusalem, cui *vico* nomen
est Emmaus:
14 Et colloquebantur inter
se de istis omnibus quæ eve-
nerant.
15 Et factum est ut dum
colloquerentur, & *se* mutuo
rogitarent, ipse Jesus accede-
ret, & una iter faceret cum
ipsis.
16 Oculi autem eorum re-
tinebantur nè ipsum agnos-
cerent.
17 Dixit autem eis, Qui
sunt hi sermones quos con-
fertis inter vos ambulantes?
& *quid* estis tetrico vultu?
18 Respondens autem al-
ter, cui nomen Cleophas,
dixit ei, Tu solus commo-
raris Hierosolymæ, & non
nosti quæ in eo facta sunt his
diebus.
19 Ipse vero dixit eis,
Quæ? At illi dixerunt ei,
Quæ *facta sunt* Jesu Naza-
ræo, qui fuit Propheta, po-
tens reipsa & verbis, coram
Deo & toto populo.
20 Quomodo eum tradi-
derunt principes Sacerdotum
& primores nostri ut morte
damnaretur, & crucifixerunt
eum.
21 Nos autem sperabamus
illum esse qui redempturus
esset Israelem: atqui præter
hæc omnia, tertium hunc
diem agit hodie ex quo hæc
facta sunt.
22 Sed & mulieres quæ-
dam ex nobis perculerunt
nos, quæ diluculo venerunt
ad monumentum;

23 Et

23 Et non invento ejus
corpore venerunt dicentes se
etiam apparitionem Angelorum
vidisse, qui dicunt eum
vivere.
24 Et abierunt quidam eorum
qui erant nobiscum, ad
monumentum, & ita invenerunt
prout mulieres dixerant,
ipsum vero non viderunt.
25 Tum Ipse dixit eis, O
amentes, & tardi corde ad
credendum omnibus quæ locuti
sunt Prophetæ.
26 Nonne hæc oportuit pati
Christum & introire in
gloriam suam?
27 Et exorsus à Mose &
omnibus Prophetis, interpretabatur
illis in omnibus scripturis
quæ de se *scripta erant*.
28 Appropinquarunt igitur
vico in quem proficiscebantur,
& ipse simulabat se longius
ire.
29 Sed *ipsi* adegerunt eum
dicentes, Mane nobiscum:
quoniam advesperascit, & inclinavit
dies. Ingressus est
igitur ut maneret cum eis.
30 Et factum est cum decubuisset
cum eis, sumpto pane
benedixit, & fractum dedit
eis.
31 Adaperti sunt autem
oculi eorum, & agnoverunt
eum; sed ipse ablatus est ex eorum
conspectu.
32 Tum alter ad alterum
dixerunt, Nonne cor nostrum
ardebat in nobis dum
loqueretur nob:s in via, &
dum adaperiret nobis scripturas?
33 Et surgentes eo ipso
momento, reversi sunt Hierosolymam,
& invenerunt
congregatos illos undecim, &
eos qui cum ipsis erant.
34 *Et qui* dicebant, Suscitatus
est Dominus vere, &
conspectus est Simoni.
35 Tum ipsi exposuerunt
ea quæ *gesta erant* in via,
& ut fuerat à se agnitus in
fractione panis.
36 Hæc autem ipsis loquentibus,
stetit ipse Jesus in medio
eorum, & dixit eis, Pax
vobis.
37 Consternati vero & expavefacti
putabant se spiritum
conspicere.
38 Tunc dixit eis, Quid
turbati estis, & quare disceptationes
subeunt corda
vestra?
39 Videte manus meas &
pedes meos: nam ego ipse
sum: contrectate me, & videte,
nam spiritus carnem &
ossa non habet, sicut me conspicitis
habere.
40 Et cum hoc dixisset, ostendit
eis manus ac pedes.
41 Adhuc autem ipsis non
credentibus præ gaudio &
mirantibus, dixit eis, Habetis
hic esculentum aliquid?
42 Tum ipsi dederunt ei
partem piscis assi, & aliquid
ex favio apiario.
43 Quæ *ille* accipit, & edit
in eorum conspectu:
44 Dixitque eis, Hi sunt
sermones quos locutus sum
vobis cum adhuc essem vobiscum,
oportere impleri omnia
quæ scripta sunt in lege
Mosis, & Prophetis, & Psalmis
de me.
45 Tunc aperuit eorum
mentem, ut intelligerent
scripturas.
46 Et dixit eis, Ita scriptum
est, & ita oportuit Christum
pati, & resurgere ex
mortuis tertio die:
47 Et prædicari ejus nomine
resipiscentiam ac remissionem
peccatorum apud omnes
Gentes, incipiendo ab
urbe Hierosolymorum.
48 Vos autem estis horum
testes.

49 Et ecce, ego emittam
promissum Patris mei in vos:
vos autem residete Hierosoly-
mis usquequo induamini vir-
tute ex alto.
50 Eduxit autem eos foras
ad Bethaniam usque: &
sublatis manibus suis, bene-
dixit eis.
51 Et factum est, ut dum
ipse benediceret eis, disjun-
ctus ab eis sursum ferretur
in cœlum.
52 Ipsi autem adorato eo
reversi sunt Hierosolymam
cum gaudio magno.
53 Eratque omni tem-
pore in templo, laudantes &
benedicentes Deo. Amen.

EVANGELIUM SECUNDUM JOANNEM.

CAP. I.

Verbum caro factum: testimonium Joannis de Christo: vocatio quatuor discipulorum: scala cœli.

IN principio erat Sermo
ille, & Sermo ille erat a-
pud Deum, eratque ille Ser-
mo Deus.
2 Hic *Sermo* erat in prin-
cipio apud Deum.
3 Omnia per hunc *Sermo-
nem* facta sunt, & absque
eo factum est nihil quod
factum *sit*.
4 In ipso vita erat, & vita
erat Lux illa hominum:
5 Et Lux ista in tenebris
lucet, sed tenebræ eam non
comprehenderunt.
6 Exstitit homo missus à
Deo, cui nomen Joannes:
7 Is venit ad *dandum* te-
stimonium, *id est*, ut testa-
retur de illa Luce, ut omnes
per eum crederent.
8 Non erat ille Lux illa,
sed *missus fuit* ut testaretur
de illa Luce.
9 *Hic* erat Lux illa vera
quæ illuminat omnem ho-
minem venientem in mun-
dum.
10 In mundo erat, & mun-
dus per eum factus est, sed
mundus eum non agnovit.
11 Ad sua venit, & sui
eum non exceperunt.
12 Quotquot autem eum
exceperunt, dedit eis hoc jus
ut Filii Dei sint facti, *nempe*
iis qui credunt in nomen e-
jus:
13 Qui non ex sanguine
neque ex libidine carnis, ne-
que ex libidine viri, sed ex
Deo geniti sunt.
14 Et sermo ille factus
est Caro, & commoratus est
inter nos, (& spectavimus
gloriam ejus, gloriam, *in-
quam*, ut unigeniti *egressi à*
Patre) plenus gratiæ ac ve-
ritatis.

15 Jo-

15 Joannes testatus est de
eo, & clamavit dicens, Hic
est de quo dicebam, *Is* qui
pone me venit, antepositus
est mihi: quia prior me e-
rat.
16 Et ex plenitudine ipsi-
us omnes accepimus, & gra-
tiam pro gratia.
17 Nam Lex illa per Mosen
data est: gratia & veritas
per Jesum Christum præsti-
ta est.
18 Deum nemo vidit un-
quam: unigenitus ille Filius
qui est in sinu Patris, ille *no-
bis* exposuit.
19 Hoc etiam est testimo-
nium Joannis, quando mise-
runt Judæi Hierosolymis
Sacerdotes & Levitas, ut in-
terrogarent eum, quisnam
ipse esset.
20 Et professus est, neque
negavit: professus est, *in-
quam*, se non esse Christum
illum.
21 Tunc interrogaverunt
eum, Quid ergo es? Tune es
Elias? *Ipse vero* dixit, Non
sum. *Et illi*, Es tu Prophe-
ta ille? Qui respondit, Non.
22 Dixerunt ergo ei, Quis
es? ut responsum demus iis
qui miserunt nos, quid dicis
de teipso?
23 Ait, Ego *sum* vox vo-
ciferantis in deserto, Com-
planate viam Domini, prout
dixit Esaias Propheta.
24 Qui vero missi fuerant,
erant ex Pharisæis.
25 Et interrogaverunt
eum, ac dixerunt ei, Cur er-
go baptizas, si tu non es
Christus ille, neque Elias,
neque Propheta ille?
26 Respondit eis Joannes
dicens, Ego baptizo aqua:
sed in medio vestrum stat
quem vos non nostis.
27 Hic ille est qui pone
me venit, qui mihi anteposi-
tus est: cujus soleatum ego
non sum dignus qui solvam
corrigiam.
28 Hæc Bethabaræ facta
sunt secus Jordanem, ubi Jo-
annes baptizabat.
29 Postero die cernit Jo-
annes Jesum venientem ad
se, & ait, Ecce Agnus ille
Dei qui tollit peccatum
mundi.
30 Hic est de quo dicebam,
Pone me venit vir qui ante-
positus est mihi, quia prior
me erat.
31 At ego non noveram
eum: sed ut manifestus fiat
Israeli, propterea veni ego
baptizans aqua.
32 Tum, *inquam*, testatus
est Joannes, dicens, Con-
spexi Spiritum descendentem
quasi columbam è cœlo, *qui*
etiam mansit super eum,
33 Et ego non noveram
eum, sed qui misit me ut
baptizarem aqua, ille mihi
dixerat, Super quem videris
Spiritum descendentem, ac
manentem super eum, hic est
qui baptizat Spiritu sancto.
34 Ego igitur vidi, &
testor hunc esse Filium illum
Dei.
35 Postero die iterum sta-
bat Joannes, & ex discipu-
lis ejus duo.
36 Et intuitus Jesum am-
bulantem, dixit, Ecce Ag-
nus ille Dei.
37 Audierunt autem eum
duo illi discipuli loquentem,
& secuti sunt Jesum.
38 Conversus vero Jesus,
& conspicatus eos sequentes
se, dicit eis,
39 Quid quæritis? Illi ve-
ro dixerunt ei, Rabbi (quod
dicitur, si interpreteris, Ma-
gister) ubi moraris?
40 Dicit eis, Venite & vi-
dete. Venerunt videruntque
ubi morabatur: & apud eum

manserunt diem illum, hora enim erat quasi decima.

41 Erat Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus qui audierant *illa* ex Joanne, & secuti fuerant eum.

42 Invenit hic prior fratrem suum Simonem, & dixit ei, Invenimus Messiam illum, quod est, si interpreteris, Christus ille.

43 Et adduxit eum ad Jesum. Intuitus autem eum Jesus dixit, Tu es Simon filius Jona: tu vocaberis Cephas, quod *est*, si interpreteris, Petra.

44 Postero die voluit Jesus abire in Galilæam: invenit autem Philippum, & dixit ei, Sequere me.

45 Erat vero Philippus ex Bethsaida, civitate Andreæ & Petri.

46 Invenit Philippus Nathanaelem, & dicit ei, Invenimus *illum* de quo scripsit Moses in Lege, & Prophetæ, *nempe* Jesum filium illum Josephi, illum ex *urbe* Nazaretha.

47 Tum dixit ei Nathanael, Ex *urbe* Nazaretha potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus, Veni & vide.

48 Vidit Jesus Nathanaelem venientem ad se, & dixit de eo, Ecce vere Israelita in quo dolus non est.

49 Dixit ei Nathanael, Unde me nosti? Respondit Jesus & dixit ei, Priusquam te Philippus vocaret, cum esses subter ficum, videbam te.

50 Respondit Nathanael, & dixit ei, Rabbi, tu es ille Filius dei, tu es ille Rex Israel.

51 Respondit Jesus & dixit ei, Quia dixi tibi, Vidi te sub ficu, credis? majora istis videbis.

52 Præterea dixit ei, Amen amen dico vobis, Ab hoc tempore videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei ascendentes ac descendentes super Filium hominis.

CAP. II.

Nuptiæ in Cana Galilææ: reformatio templi: corpus Christi, templum mysticum.

DIE autem tertio nuptiæ factæ sunt in Cana *oppido* Galilææ: eratque mater Jesu illic.

2 Vocatus est autem etiam Jesus ac discipuli ejus ad nuptias illas.

3 Et cum defecisset vinum, mater Jesus dixit ei, Vinum non habent.

4 Dicit ei Jesus, Quid mihi tecum *rei est*, mulier? nondum venit hora illa mea.

5 Dicit ejus mater ministris, Quodcunque dixerit vobis facite.

6 Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundum purificationem Judæorum, capientes singulæ amphoras binas aut ternas.

7 Dicit eis Jesus, Implete has hydrias aqua; Impleverunt eas igitur usque ad summum.

8 Tunc dicit eis, Haurite nunc, & offerte architriclino. Obtulerunt igitur.

9 Ut autem gustavit architriclinus aquam illam quæ facta fuerat vinum, (nesciebat autem unde esset: sed ministri sciebant qui hauserant aquam) vocat sponsum architriclinus.

10 Et dicit ei, Omnes primo loco bonum vinum apponunt, & postquam *convivæ* affatim biberunt tunc id quod minus bonum est: tu *vero* servasti bonum vinum usque ad huc. 11 Hoc

11 Hoc initium signorum fecit Jesus in Cana *oppido* Galilææ, & manifestam fecit gloriam suam: & crediderunt in eum discipuli ejus.

12 Postea descendit Capernaumum ipse & mater, & fratres & discipuli ejus: manseruntque illic non multos dies:

13 Nam prope erat Pascha Judæorum, ascendit igitur Jesus Hierosolymam.

14 Et invenit in templo venditores boum & ovium & columbarum, & nummularios sedentes.

15 Factoque flagello è funiculis, omnes ejecit è templo, & oves & boves, & argentariorum nummulos effudit, mensasque subvertit:

16 Et columbarum venditoribus dixit, Tollite hinc ista: ne facite domum Patris mei, domum mercatus.

17 Recordati sunt autem ejus discipuli, scriptum esse, Zelus domûs tuæ exedit nos.

18 Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei, Quod signum ostendis nobis quod ista facis?

19 Respondit Jesus & dixit eis, Destruite templum hoc, & intra triduum excitabo illud.

20 Dixerunt ergo Judæi, Quadraginta & sex annis ædificatum est templum istud, & tu intra triduum illud excitabis?

21 At ille loquebatur de templo corporis sui.

22 Postquam ergo suscitatus fuit ex mortuis, recordati sunt ejus discipuli quod hoc sibi dixisset, & crediderunt Scripturæ, & sermoni quem Jesus dixerat.

23 Cum autem esset Hierosolymis in Pascha, in festo, multi crediderunt in nomen ejus, spectantes signa quæ edebat.

24 Ipse autem Jesus non credebat eis semetipsum, eo quod nosset omnes;

25 Nec opus esset ut quisquam ei testaretur de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

CAP. III.

Dialogus inter Nicodemum & Christum: compendium evangelii propositum, expositum & obsignatum.

Erat autem quidam ex Pharisæis, cui nomen *erat* Nicodemo, ex primoribus Judæorum:

2 Hic venit ad Jesum nocte, & dixit ei, Rabbi, scimus te à Deo venisse magistrum: nemo enim potest hæc signa edere quæ tu edis, nisi Deus sit cum eo.

3 Respondit Jesus & dixit ei, Amen, amen dico tibi, nisi quis genitus sit iterum, non potest videre regnum Dei.

4 Dicit ei Nicodemus, Quomodo potest quispiam nasci qui sit senex? num potest in uterum matris suæ secundo introire, & nasci?

5 Respondit Jesus, Amen, amen dico tibi, nisi quis fuerit genitus ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei.

6 Quod genitum est ex carne, caro est: & quod genitum est ex Spiritu, spiritus est.

7 Ne mireris me dixisse tibi, Oportet vos iterum gigni.

8 Ventus quo vult spirat, & sonum ejus audis, sed nescis unde veniat & quo vadat: ita est quisquis genitus est à Spiritu.

9 Respondit Nicodemus, & dixit ei, Quomodo possunt hæc fieri?

10 Respondit Jesus & dixit ei, Tu es magister Israelis, & hæc non nosti?

11 Amen, amen dico tibi, quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur: sed testimonium nostrum non recipitis.

12 Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo si dixero vobis cœlestia credetis?

13 Nullus enim ascendit in cœlum, nisi qui descendit è cœlo, *nempe* Filius hominis qui est in cœlo.

14 Prout autem Moses extulit serpentem in deserto, ita extolli oportet Filium hominis:

15 Ut quisquis credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

16 Ita enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum illum unigenitum dederit, ut quisquis credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

17 Non enim misit Deus Filium suum in mundum ut damnet mundum, sed ut servetur mundus per eum.

18 Qui credit in eum, non condemnatur: qui vero non credit, jam condemnatus est: quia non credidit in nomen unigeniti Filii Dei.

19 Hæc est autem condemnatio, quod Lux venit in mundum, sed dilexerunt homines potius tenebras quam Lucem: quia sunt eorum mala opera.

20 Quisquis enim quæ mala sunt agit, odit lucem: nec venit ad lucem, ne arguantur opera ipsius:

21 Qui vero dat operam veritati, venit ad lucem: ut manifesta fiant opera ipsius, quod secundum Deum facta fuerint.

22 Postea venit Jesus & discipuli ejus in Judææ territorium: & illic educabatur cum eis, & baptizabat.

23 Baptizabat autem etiam Joannes in Ænon prope Salim, quoniam aquæ multæ erant illic, & veniebant ac babtizabantur.

24 Nondum enim conjectus fuerat Joannes in carcerem.

25 Orta est igitur quæstio *quibusdam* ex discipulis Joannis cum Judæis de purificatione.

26 Veneruntque ad Joannem & dixerunt ei, Rabbi, is qui tecum erat apud trajectum Jordanis, cui tu testimonium dedisti, ecce baptizat, & omnes veniunt ad eum.

27 Respondit Joannes & dixit, Homo non potest recipere quicquam nisi fuerit ei datum è cœlo.

28 Vos ipsi mihi testes estis me dixisse, Non sum ego Christus, sed missus sum *qui apparerem* coram eo.

29 Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi, hoc ergo gaudium meum impletum est.

30 Illum oportet crescere, me vero minui.

31 Qui superne venit, supra omnes est: qui à terra est, & terrenus est, & terrena loquitur: qui è cœlo venit, supra omnes est.

32 Et quod vidit & audivit, hoc testatur: sed testimonium ejus nemo recipit.

33 Qui recipit ejus testimonium, is obsignavit Deum veracem esse.

34 Nam *is demum* quem misit Deus, verba Dei loquitur

quitur, non enim *huic* admetitur Deus spiritum.

35 Pater diligit Filium, & omnia dedit ei in manum.

36 Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui vero non assentitur Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.

CAP. IV.

Colloquium Christi cum Samaritana, ejusque fructus. Regis filius sanatur.

UT ergo cognovit Dominus Pharisæos audisse ipsum plures discipulos facere & baptizare quam Joannem,

2 (Quanquam Jesus ipse non baptizabat, sed discipuli ejus,)

3 Reliquit Judæam & abiit rursum in Galilæam.

4 Oportebat autem eum transire per Samariam.

5 Venit ergo in urbem Samariæ quæ dicitur Sichar, juxta prædium quod dedit Jacobus Josepho filio suo.

6 Erat autem ibi fons Jacobi. Jesus ergo fatigatus ex itinere, ita sedit ad fontem: hora *enim* erat quasi sexta.

7 Venit mulier Samaritana ut hauriret aquam: dicit ei Jesus, Da mihi potum.

8 Nam discipuli ejus abierant in urbem ut cibos emerent.

9 Dicit igitur ei mulier illa Samaritana, Quomodo tu Judæus cum sis, potum à me poscis quæ sum mulier Samaritana? (non enim utuntur Judæi Samaritanis.)

10 Respondit Iesus & dixit ei, Si nosses donum illud Dei, & quis sit ille qui dicit tibi, Da mihi potum, tu petiisses ab eo; & dedisset tibi aquam vivam.

11 Dicit ei mulier, Domine, neque quo haurias habes, & puteus profundus est: unde ergo habes aquam illam vivam?

12 Num tu major es patre nostro Jacobo, qui dedit nobis hunc puteum, ex quo ipse bibit, & filii ejus & ejus pecora?

13 Respondit Jesus & dixit ei, Quisquis bibit ex aqua ista sitiet rursus.

14 Quisquis autem biberit ex aqua illa quam ego ei dabo, non sitiet in æternum: sed aqua illa quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.

15 Dicit ei mulier, Domine, da mihi aquam istam, ut non sitiam, neque veniam huc ad hauriendum.

16 Dicit ei Jesus, Vade, voca virum tuum, & veni huc.

17 Respondit mulier & dixit ei, Non habeo virum. Dicit ei Jesus, Bene dixisti, Non habeo virum.

18 Quinque enim viros habuisti: & nunc quem habes, non est tuus vir: hoc vere dixisti.

19 Dicit ei mulier, Domine, video te Prophetam esse.

20 Patres nostri in hoc monte adoraverunt: & vos dicitis Hierosolymis esse locum illum ubi oporteat adorare.

21 Dicit ei Jesus, Mulier, crede mihi, venit tempus quando neque in monte hoc neque Hierosolymis adorabitis Patrem.

22 Vos adoratis quod nescitis; nos adoramus quod scimus: quia salus ex Judæis est.

23 Sed venit tempus, & nunc est, cum veri adoratores adorabunt Patrem Spiritu ac veritate: etenim Pater

tales quærit qui ipsum adorent.
24 Deus est Spiritus: & qui
adorant eum, oportet ut Spi-
ritu ac veritate adorent.
25 Dicit ei mulier, Scio
Messiam venturum (qui di-
citur Christus,) cum vene-
rit ille, nobis annunciabit
omnia.
26 Dicit ei Jesus, Ego *is*
sum, qui loquor tibi.
27 Interea vero venerunt
ejus discipuli, & mirati sunt
quod cum muliere loqueretur:
nemo tamen dixit, Quid
quæris? aut, Quid loqueris
cum ea?
28 Reliquit ergo hydriam
suam mulier, & abiit in ur-
bem, dixitque ejus loci ho-
minibus,
29 Venite, videte homi-
nem qui dixit mihi quæcun-
que feci: num iste est Chri-
stus ille?
30 Exierunt ergo ex urbe,
& venerunt ad eum.
31 Interim autem roga-
bant eum discipuli, dicentes,
Rabbi, ede.
32 Ille autem dixit eis,
Ego cibum habeo quendam,
quem vos non nostis.
33 Dicebant ergo discipuli
alii ad alios, Num quis attu-
lit ei quod ederet?
34 Dicit eis Jesus, Esca
mea est exequi voluntatem
ejus qui misit me, & consum-
mare ipsius opus.
35 Nonne vos dicitis, Ad-
huc quadrimestre *spatium* su-
perest, & messis erit? Ecce
dico vobis, attollite oculos
vestros, & spectate regiones;
nam albæ jam sunt ad messem.
36 Qui autem metit, mer-
cedem accipit, & congregat
fructum in vitam æternam:
ut & qui seminat, simul
gaudeat, & qui metit.
37 Nam in hoc dictum il-
lud verum est, Alius est qui
seminat, & alius qui metit.
38 Ego misi vos ad me-
tendum in quo vos non la-
borastis: alii laboraverunt, &
vos in labores eorum intro-
istis.
39 Ex urbe autem illa mul-
ti Samaritanorum credide-
runt in eum propter sermo-
nem mulieris illius, testantis,
ac dicentis, Certe dixit mi-
hi omnia quæ feci.
40 Cum ergo venissent ad
eum Samaritani, rogarunt
eum ut apud eos maneret:
& mansit ibi duos dies.
41 Ac multo plures credi-
derunt propter sermonem ip-
sius.
42 Et illi mulieri dice-
bant, Non amplius propter
tuos sermones credimus: ip-
si enim audivimus, & sci-
mus hunc esse vere Servato-
rem illum mundi, Christum.
43 Duobus autem post di-
ebus exiit inde, & abiit in
Galilæam.
44 Ipse enim Jesus testatus
fuerat, Prophetam in sua pa-
tria honorem non habere.
45 Cum ergo venisset in
Galilæam, exceperunt eum
Galilæi, cum omnia vidissent
quæ fecerat Hierosolymis in
festo: nam & ipsi venerant
ad festum.
46 Venit igitur Jesus rur-
sum Cana *oppidum* Galilææ,
ubi fecerat ex aqua vinum.
Erat autem in *urbe* Caper-
naumo regius quidam, cujus
filius infirmus erat.
47 Is cum audisset Jesum
venisse ex Judæa in Galilæ-
am, abiit ad eum, & eum ro-
gavit ut descenderet ac sana-
ret suum filium: erat enim
moribundus.
48 Dixit ergo Jesus ei, Ni-
si signa & prodigia videritis,
non credetis.
49 Dicit ei regius ille, Do-
mine, descende priusquam
mori-

moriatur puerulus meus.
50 Dicit ei Jesus, Vade, filius tuus vivit. Credidit homo sermoni quem dixerat ei Jesus: & profectus est.
51 Jam autem eo descendente, servi occurrerunt ei, & annunciaverunt dicentes, Filius tuus vivit.
52 Percontatus est ergo ab eis horam qua melius habuerat: & dixerunt ei, Heri *circiter* horam septimam dimisit eum febris.
53 Agnovit ergo pater *id factum esse* illa ipsa hora qua dixerat ei Jesus, Filius tuus vivit, & credidit ipse, ac domus ejus tota.
54 Hoc rursus *id est*, secundum signum edidit Jesus, cum venisset ex Judæa in Galilæam.

CAP. V.

Paralyticus ad piscinam: autoritas & officium Christi: resurrectio mortuorum. Scrutinium Scripturarum.

POst hæc erat festum Judæorum, & ascendit Jesus Hierosolymam.
2 Est autem Hierosolymis ad *portam* pecuariam piscina quæ nominatur Hebraice Bethsaida, quinq; porticus habens.
3 In his jacebat multitudo magna infirmorum, cœcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum.
4 Angelus enim descendebat præstituto tempore in piscinam, & turbabat aquam: itaque qui primus ingressus erat post aquæ turbationem, sanus fiebat à quocunque detineretur morbo.
5 Erat autem quidam illic tricesimum octavum annum agens in infirmitate.
6 Hunc cum vidisset Jesus jacentem, & cognovisset eum jam multum temporis egisse *in morbo*, dicit ei, Cupis sanus fieri?
7 Respondit ei infirmus ille, Domine, non habeo qui cum turbata fuerit aqua, immittat me in piscinam: sed interim dum ego venio, alius ante me descendit.
8 Dicit ei Jesus, Surge, attolle grabatum tuum, & ambula.
9 Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit grabatum suum, & ambulabat, erat autem Sabbatum die illo.
10 Judæi ergo dicebant ei qui curatus fuerat, Sabbatum est, non licet tibi attollere grabatum.
11 Respondit eis, Qui me sanum fecit, is mihi dixit, Attolle grabatum tuum, & ambula.
12 Interrogaverunt eum ergo, Quis ille est qui dixit tibi, Attolle grabatum tuum, & ambula?
13 Is autem qui sanatus fuerat, nesciebat quis esset: Jesus enim evaserat è turba quæ erat in illo loco.
14 Postea invenit eum Jesus in templo, & dixit ei, Ecce, sanus factus es: ne pecca amplius, ut nequid deterius tibi fiat.
15 Abiit homo ille, & nunciavit Judæis Jesum esse à quo sanatus fuerat.
16 Ac propterea persequebantur Judæi Jesum, & studebant eum interimere, quod ista fecisset Sabbato.
17 Jesus autem respondit eis, Pater meus usque adhuc operatur, & ego operor.
18 Propterea ergo magis studebant eum Judæi interimere, quia non solum solvisset Sabbatum, sed & Deum dixisset patrem suum; parem se faciens Deo.
19 Respondit ergo Jesus, & dixit eis, Amen, amen dico vobis, non potest Filius à semetipso

metipso operari, *id est*, nisi viderit Patrem operantem: quæcunq; enim ille facit, hæc etiam Filius pariter facit.

20 Pater enim amat Filium, & omnia ostendit ei quæ facit: & opera istis majora ostendet ei, ut vos miremini.

21 Sicut enim Pater suscitat mortuos & vivificat, ita & Filius quos vult vivificat.

22 Nec enim pater judicat quenquam, sed omne judicium dedit Filio:

23 Ut omnes honorent Filium prout honorant Patrem: qui non honorat filium non honorat Patrem, utqui miserit eum.

24 Amen, amen dico vobis, qui sermonem meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in condemnationem non veniet: sed transivit à morte in vitam.

25 Amen, amen dico vobis, adventat tempus, & nunc est, cum mortui audient vocem Filii Dei: & qui audierint, vivent.

26 Sicut enim Pater habet vitam in seipso, sic dedit & Filio habere vitam in seipso.

27 Et autoritatem ei dedit etiam judicium exercendi, quatenus Filius hominis est.

28 Ne hoc miramini: nam veniet hora qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem ejus.

29 Et prodibunt qui bona fecerint in resurrectionem vitæ: qui vero mala egerint, in resurrectionem condemnationis.

30 Non possum ego à meipso facere quicquam: prout audio judico: & judicium meum justum est: quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me, *id est*, Patris.

31 Si ego testor de meipso, testimonium meum non est firmum.

32 Alius est qui testatur de me, & scio firmum esse testimonium quod testatur de me.

33 Vos misistis ad Joannem, & *is* testimonium dedit veritati.

34 Ego autem ab homine testimonium non capto: sed hæc dico ut vos servemini.

35 Ille erat lucerna ardens & lucens: vos autem voluistis ad momentum exultare ejus luce.

36 At ego testimonium habeo majus *testimonio* Joannis: opera enim quæ dedit mihi Pater ut ea consummem, ipsa, *inquam*, opera quæ ego facio, testantur de me quod Pater miserit me.

37 Et qui misit me Pater, ipse testatus est de me. Neque vocem ejus unquam audistis, neque speciem ejus vidistis.

38 Et sermonem ejus non habetis in vobis manentem: quia quem misit ille, huic vos non creditis.

39 Scrutamini Scripturas, quia videmini vobis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt quæ testantur de me.

40 Sed non vultis venire ad me, ut vitam habeatis.

41 Gloriam ab hominibus non capto.

42 Sed vos novi charitatem Dei non habere in vobis.

43 Ego veni nomine Patris mei, nec recipitis me; si venerit alius nomine suo, illum recipietis.

44 Quomodo vos potestis credere, cum gloriam alii ab aliis captetis, & gloriam illam quæ à solo Deo proficiscitur non quæratis?

45 Ne putato me accusaturum vos apud Patrem: est qui accuset vos, Moses, in quo vos speratis.

46 Si enim crederetis Mosi, crederetis mihi: nam ille de me sic scripsit.

47 Quod si scriptis illius non creditis, quomodo verbis meis credetis?

CAP. VI.

Duo Christi miracula, & concio de pane & aqua vitæ, & quomodo excepta.

POst hæc abiit Jesus trans mare Galilææ, *quod est* Tiberiadis.

2 Et sequebatur eum turba multa, quia videbant ejus signa quæ edebat in infirmis.

3 Subiit vero in montem Jesus, & ibi sedit cum discipulis suis.

4 Prope autem erat Pascha, festum Judæorum.

5 Cum ergo sustulisset oculos Jesus, & conspexisset multam turbam ad se venire, dicit Philippo, Unde ememus panes ut edant isti?

6 (Hoc autem dicebat, tentans eum: ipse enim sciebat quid esset facturus.)

7 Respondit ei Philippus, Ducentorum denariorum panes non suffecerint eis, ut singuli eorum paululum quiddam accipiant.

8 Dicit ei unus ex discipulis ejus, *nempe* Andreas frater Simonis Petri,

9 Est hic puerulus quidam, qui habet quinque panes hordeaceos & duos pisciculos; sed hæc quid sunt inter tam multos?

10 Dixit autem Jesus, Facite ut homines recumbant. Erat autem gramen multum in eo loco. Discubuerunt ergo [illegible] quasi [illegible]

11 Accepit autem panes illos Jesus, & actis gratiis distribuit discipulis, discipuli vero accumbentibus: similiter etiam ex pisciculis illis quantum volebant.

12 Ut autem expleti sunt, dixit *Jesus* discipulis suis, Congregate quæ superfuerunt fragmenta, ne quid pereat.

13 Congregarunt ergo, & impleverunt duodecim cophinos fragmentis ex quinque illis panibus hordeaceis, quæ superfuerant iis qui comederant.

14 Illi ergo cum vidissent signum quod Jesus ediderat, dicebant, Hic est vere Propheta ille qui venturus erat in mundum.

15 Jesus ergo cum nosset venturos, & se abrepturos ut facerent se regem, secessit rursus in montem solus ipse.

16 Ut autem serum *diei* factum est, descenderunt discipuli ejus ad mare.

17 Et egressi navigium, ibant trans mare Capernaum versus: jam autem erant tenebræ, nec venerat ad eos Jesus.

18 Et mare, vento magno flante, insurgebat.

19 Provecti vero quasi stadia viginti quinque aut triginta, conspiciunt Jesum ambulantem super mare, & appropinquantem navi, & timuerunt.

20 Ille vero dixit eis, Ego sum, ne metuite.

21 Cupide ergo receperunt eum in navigium: & statim navigium pervenit ad regionem in quam ibant.

22 Postero die turba quæ substiterat cis mare, cum vidisset illic non fuisse aliud navigium nisi unum [illegible] in quod [illegible] discipuli ejus, & [illegible]

cum discipulis suis in navigium, sed solos ejus discipulos abiisse:

23 (Alia vero navigiola Tiberiade venerunt prope locum illum ubi ederant panem, postea quam gratias egisset Dominus:)

24 Cum igitur, *inquam*, vidisset turba Jesum illic non esse, neque discipulos ejus, ingressi sunt & ipsi in navigia, & venerunt Capernaumum, quærentes Jesum.

25 Et eo invento trans mare, dixerunt ei, Rabbi, quando huc pervenisti?

26 Respondit eis Jesus, & dixit, Amen, amen dico vobis, quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia edistis panes illos & saturati estis.

27 Operemini non cibo qui perit, sed cibo illi qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis: hunc enim Pater obsignavit, *id est*, Deus.

28 Dixerunt ergo ad eum. Quid faciemus ut operemur operibus Dei.

29 Respondit Jesus & dixit eis, Hoc illud est opus Dei, ut credatis in *eum* quem ille misit.

30 Dixerunt ergo ei, Quod ergo tu signum edis, ut videamus & credamus tibi? quid operaris?

31 Patres nostri ederunt illud manna in deserto illo: sicut scriptum est, Panem è cœlo dedit eis quem ederent.

32 Dixit ergo eis Jesus, Amen dico vobis, nequaquam Moses dedit vobis panem illum cœlestem: sed Pater meus dat vobis panem illum cœlestem verum.

33 Panis enim ille Dei is est qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo.

34 Dixerunt ergo ei, Domine, da nobis semper panem istum.

35 Dixit autem eis Jesus, Ego sum panis ille vitæ: qui venit ad me, nequaquam esuriet: & qui credit in me, non sitiet unquam.

36 Sed dixi vobis, certe & vidistis me, & non creditis.

37 Quicquid dat mihi Pater, ad me veniet: & eum qui venit ad me nequaquam ejecerim foras:

38 Quia descendi è cœlo ut exequar non voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.

39 Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, *id est*, Patris, ut quicquid mihi dederit, non perdam ex eo, sed suscitem illum in ultimo illo die.

40 Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, ut quisquis conspicit Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam: & suscitem ipsum ego ultimo illo die.

41 Murmurabant ergo Judæi de eo quia dixerat, Ego sum panis ille qui è cœlo descendit.

42 Et dicebant, Nonne iste est ille Jesus, filius ille Josephi, cujus nos novimus patrem & matrem? quomodo ergo dicit iste, E cœlo descendi.

43 Respondit ergo Jesus, & dixit eis, Ne murmurate inter vos.

44 Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum: & ego suscitem ipsum ultimo illo die.

45 Scriptum est in Prophetis, Et erunt omnes docti à Deo. Quisquis ergo audivit à Patre & didicit venit ad me.

46 Non quod Patrem viderit quisquam nisi is qui est à Deo: hic vidit Patrem.
47 Amen, amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.
48 Ego sum panis ille vitæ.
49 Patres vestri ederunt manna in deserto, & mortui sunt.
50 Hic est panis ille qui è cœlo descendit, ut qui edit ex eo non moriatur.
51 Ego sum panis ille vivus qui è cœlo descendi. Si quis ederit ex hoc pane vivet in æternum: panis autem quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita.
52 Pugnabant ergo Judæi alii adversus alios, dicentes, Quomodo potest hic nobis carnem *suam* dare quam edamus?
53 Dixit ergo eis Jesus, Amen, amen dico vobis, nisi ederitis carnem Filii, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.
54 Qui edit carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego suscitabo ipsum ultimo illo die.
55 Caro enim mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus.
56 Qui edit meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.
57 Sicut misit me vivens ille Pater, & ego vivo per Patrem; *ita* etiam qui ederit me, vivet ipse quoque per me.
58 Hic est panis ille qui de cœlo descendit: non prout ederunt Patres vestri manna, & mortui sunt, qui ederit hunc panem, vivet in æternum.
59 Hæc dixit in synagoga, cum doceret in *urbe* Capernaumo.
60 Multi ergo ex discipulis ejus *his* auditis dixerunt, Durus est hic sermo: quis potest eum audire?
61 Sciens autem Jesus apud se discipulos suos de hoc murmurare, dixit eis, Hoccine vos offendit?
62 *Quid* si igitur spectaveritis Filium hominis ascendentem eo ubi erat prius?
63 Spiritus est id quod vivificat, caro non prodest quicquam: verba quæ ego loquor vobis, spiritus sunt & vita sunt.
64 Sed sunt quidam ex vobis qui non credunt: sciebat enim à principio Jesus quinam essent qui non credebant, & quis eum proditurus esset.
65 Et dicebat, Propterea dixi vobis, neminem posse venire ad me nisi fuerit ei datum à Patre meo.
66 Ex eo *tempore* multi discipulorum ejus pedem retulerunt: nec amplius cum eo versabantur.
67 Dixit ergo Jesus duodecim illis, Num & vos vultis abire?
68 Respondit ergo ei Simon Petrus, Domine, ad quem abibimus? verba vitæ æternæ habes:
69 Et nos credidimus & scimus te esse Christum illum Filium Dei viventis.
70 Respondit ei Jesus, Nonne ego vos duodecim elegi? & *tamen* unus ex vobis est diabolus.
71 Loquebatur autem de Juda Simonis *filio* Iscariota, futurum enim erat ut hic proderet eum, cum esset unus ex illis duodecim.

CAP. VII.

Christus non cum affinibus sed clam profectus ad Festum, docet in Templo. Varia feruntur de eo judicia, & dissident qui eum comprehendere volebant.

VErsabatur autem Jesus post hæc in Galilæa: nolebat enim in Judæa versari, quia studebant eum Judæi interimere.
2 Prope autem erat festum Judæorum Scenopegia.
3 Dixerunt igitur ad eum fratres ejus, Digredere hinc, & vade in Judæam, ut tui quoque discipuli spectent opera tua quæ facis.
4 Nemo enim occultò facit aliquid, & quærit ipse celebris esse: si hæc facis, manifesta teipsum mundo.
5 Nam ne fratres quidem ejus credebant in eum.
6 Dicit ergo eis Jesus, Præstitutum illud tempus meum nondum adest: præstitutum autem illud tempus vestrum semper est paratum.
7 Non potest mundus vos odisse: me autem odit, quoniam ego testor de eo, opera ejus mala esse.
8 Vos ascendite ad hos dies festos: ego nondum ascendo ad festum, quia præstitutum illud meum tempus nondum expletum est.
9 Hæc autem cum eis dixisset, mansit in Galilæa.
10 Ut ascenderunt autem fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad festum, non manifeste, sed velut occulte.
11 Judæi ergo quærebant eum in festo, & dicebant, Ubi est ille.
12 Et mussitatio multa erat in turba de eo, alii quidem dicebant, Vir bonus est: alii vero dicebant, Non: sed turbam seducit.
13 Nullus tamen libere loquebatur de eo, propter metum Judæorum.
14 Festo autem illo jam medio, ascendit Jesus in templum, ac docebat.
15 Et mirabantur Judæi, dicentes, Quomodo ille literas novit, cum *eas* non didicerit?
16 Respondit eis Jesus, & dixit, Mea doctrina non est mea: sed ejus qui misit me.
17 Si quis voluerit quod ille vult, facere, cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego à meipso loquar.
18 Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriam ejus qui misit ipsum, hic verax est, & injustitia in eo non est.
19 Nonne Moses dedit vobis Legem, & *tamen* nemo ex vobis præstat Legem? quid me studetis interimere?
20 Respondit turba & dixit, Dæmonium habes, quis te studet interimere?
21 Respondit Jesus & dixit eis, Unum opus feci, & omnes miramini.
22 Attamen Moses dedit vobis circumcisionem (non quod ex Mose sit, sed *quia* ex Patribus) & Sabbato circumciditis hominem.
23 Si circumcisionem accipit homo Sabbato, ut non solvatur Lex Mosis, mihi indignamini quod totum hominem sanum fecerim Sabbato?
24 Ne judicate secundum vultum, sed justum illud judicium ferte.
25 Dicebat ergo quidam ex Hierosolymitanis, Nonne hic est quem student interimere?
26 At ecce, libere loquitur & nihil ei dicunt: numnam vero cognoverunt primores hunc vere esse Christum illum?

27 Sed novimus unde hic sit: cum autem venerit ille Christus, nemo cogniturus est unde sit.

28 Clamabat ergo Jesus in templo, docens & dicens, Et me nostis, & unde sim nostis: & à meipso non veni, sed est verus qui misit me, quem vos non nostis.

29 Ego vero novi eum, quia ab ipso sum, & ille me misit.

30 Studebant ergo eum prehendere: sed nemo injecit in eum manum, quia nondum venerat hora illa ipsius.

31 Multi vero ex turba crediderunt in eum, & dicebant, Christus cum venerit, num signa plura edet iis quæ iste edidit?

32 Audierunt Pharisæi turbam ista murmurantem de eo, & miserunt Pharisæi ac primarii Sacerdotes ministros ut eum prehenderent.

33 Dixit ergo eis Jesus, Adhuc paulisper ero vobiscum: deinde abibo ad eum qui me misit.

34 Quæretis me nec invenietis: & ubi ego ero, eò vos non poteritis venire.

35 Dixerunt ergo Judæi inter sese, Quonam est iste profecturus, ut nos non inveniamus eum? num ad eos qui dispersi sunt inter Græcos profecturus est, & Græcos docturus?

36 Quis est hic sermo quem dixit, Quæretis me, & non invenietis me: & ubi ego eo, vos non poteritis venire?

37 Ultimo autem die illo magno festi stetit Jesus, & clamavit dicens, Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.

38 Qui credit in me, sicut dixit Scriptura, flumina aquæ vivæ ex ventre ipsius fluent.

39 (Hoc autem dixit de Spiritu illo quem accepturi erant credentes in eum. Nondum enim erat Spiritus sanctus, quia Jesus nondum erat glorificatus.)

40 Multi ergo è turba cum audissent hunc sermonem, dicebant, Vere hic est Propheta ille.

41 Alii dicebant, Hic est Christus ille. Quidam autem dicebant, Num enim è Galilæa veniet ille Christus?

42 Nonne Scriptura dicit, ex semine Davidis, & ex *vico* Bethlehema ubi erat David, venturum illum Christum?

43 Dissidium ergo ortum est in turba propter eum.

44 Quidam autem ex ipsis volebant eum prehendere, sed nemo injecit in eum manus.

45 Venerunt ergo ministri ad primarios sacerdotes & Pharisæos: qui dixerunt eis, Quare non adduxistis eum?

46 Responderunt ministri, Nunquam ita locutus est homo ut homo iste.

47 Responderunt ergo eis Pharisæi, Num & vos seducti estis?

48 Num quis ex primoribus credidit in eum, aut ex Pharisæis?

49 Sed turba hæc quæ non novit Legem, execrabilis est.

50 Dicit eis Nicodemus, is qui venerat ad eum nocte, cum unus esset ex illis.

41 Num Lex nostra condemnat quempiam, nisi prius ex ipso audierit, & cognoverit quid faciat?

52 Responderunt & dixerunt ei, Num & tu Galilæus es? scrutare & scito ex Galilæa Prophetam non fuisse suscitatum.

53 Et profectus est unusquisque domum suam.

CAP.

CAP. VIII.

Christus adulteræ peccata remittit, testatur de seipso & de Patre, & quis semen Abrahæ, & quis liber dicendus.

JEsus autem profectus est in montem Olearum.

2 Et diluculo rursus adfuit in templo, & totus populus venit ad eum, & sedens docebat eos.

3 Adducunt autem ad eum Scribæ & Pharisæi mulierem in adulterio deprehensam: & cum statuissent eam in medio,

4 Dicunt ei, Magister, hæc mulier deprehensa est in ipso facto, cum mœcharetur:

5 In Lege vero Moses præcepit nobis ut tales lapidentur; tu ergo quid dicis?

6 Hoc autem dicebant tentantes eum, ut possent eum accusare. Jesus autem inclinatus deorsum, digito scribebat in terra.

7 Cum autem perseverarent eum interrogare, sese surrigens dixit ad eos, Qui vestrum immunis est à peccato, primus in eam jaciat lapidem.

8 Et rursum inclinatus deorsum, scribebat in terra.

¶ 9 Ipsi vero cum *hæc* audivissent, & a conscientia redarguerentur, singulatim alius post alium exirant, initio facto à senioribus usque ad ultimos: & derelictus est solus Jesus, & mulier in medio stans.

10 Jesus autem sese surrigens, & nemine conspecto præter mulierem, dixit ei, Mulier, ubi sunt illi tui accusatores? nemo te condemnavit?

11 Ipsa vero dixit. Nemo, Domine. Dixit autem ei Jesus, Nec ego te condemno: vade, & ne deinceps pecca.

12 Rursum ergo Jesus eis locutus est, dicens, Ego sum lux illa mundi: qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ.

13 Pharisæi autem dixerunt ei, Tu de teipso testaris, testimonium tuum non est firmum.

14 Respondit Jesus & dixit eis, Etiamsi ego testor de meipso, firmum est testimonium meum: quia scio unde venerim, & quo vadam: vos autem nescitis unde venerim & quo vadam.

15 Vos secundum carnem judicatis, ego non judico quenquam.

16 Quod si etiam judicarem ego, judicium meum firmum esset: quia solus non sum, sed ego & qui misit me Pater.

17 Sed & in Lege vestra scriptum est, duorum hominum testimonium firmum esse.

18 Ego *is* sum qui testor de meipso, & testatur de me qui misit me Pater.

19 Dicebant ergo ei, Ubi est tuus ille Pater? Respondit Jesus, Neque me nostis, neque Patrem meum: si me nossetis, Patrem quoque meum nossetis.

20 Hæc verba locutus est Jesus in gazophylacio, docens in templo: & nemo prehendit eum, quia nondum venerat illa ipsius hora.

21 Dixit ergo iterum eis Jesus, Ego vado, & quæretis me, & in hoc peccato vestro moriemini: quo ego vado, vos non potestis venire.

22 Dicebant ergo Judæi, Num interimet seipsum, qui dicat, Quo ego vado, vos non potestis venire?

23 Tunc dixit eis, Vos inferne estis, ego sum superne: vos ex hoc mundo

estis,

estis, ego non sum ex hoc mundo:
24 Ideo vobis dixi, vos morituros in peccatis vestris. Nam nisi credideritis me *eum* esse, moriemini in peccatis vestris.
25 Dixerunt ergo ei, Tu quis es? Tum dixit eis Jesus, *Id* quod à principio dico vobis.
26 Multa habeo quæ de vobis loquar ac judicem: sed qui me misit, verax est: & ego quæ audivi ab eo, hæc loquor mundo.
27 Non cognoverunt se de Patre *hæc* ipsis dicere.
28 Dixit ergo eis Jesus, Cum sustuleritis Filium hominis, tunc agnoscetis me eum esse, & à meipso nihil facere, sed prout docuit me Pater hæc loqui.
29 Nam qui me misit, mecum est: non reliquit me solum Pater, quia ego quæ placent ipsi facio semper.
30 Hæc illo loquente multi crediderunt in eum.
31 Dicebat ergo Jesus eis Judæis qui crediderant ipsi, Si vos manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis.
32 Et cognoscetis Veritatem, & Veritas vos in libertatem vindicabit.
33 Responderunt ei, Semen Abrahami sumus, neq; cuiquam servivimus unquam: quomodo tu dicis, Vos in libertatem vindicabimini?
34 Respondit eis Jesus, Amen, amen dico vobis, Quisquis operam dat peccato, servus est peccati.
35 Servus autem non manet in domo perpetuo: filius manet perpetuo.
36 Itaque si vos Filius in libertatem vindicarit, vere liberi eritis.
37 Scio vos semen Abrahami esse, sed studetis me interimere, quia sermo ille meus non habet locum apud vos.
38 Ego loquor quod vidi apud Patrem meum, & vos facitis quod vidistis apud patrem vestrum.
39 Responderunt & dixerunt ei, Pater noster Abrahamus est. Dicit eis Jesus, Si filii Abrahami essetis, opera Abrahami faceretis.
40 Nunc autem studetis me interimere, hominem qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi à Deo, hoc Abrahamus non fecit.
41 Vos facitis opera patris vestri. Itaque dixerunt ei, Nos ex scortatione non sumus nati: unum patrem habemus, *nempe* Deum.
42 Dixit ergo eis Jesus, Si Deus pater vester esset, diligeretis me: ego enim à Deo prodii & adsum; nec enim à meipso veni, sed ille me misit.
43 Quare loquelam istam meam non agnoscitis? *nempe* quoniam non potestis audire sermonem meum.
44 Vos ex patre diabolo estis, & cupiditates patris vestri vultis exequi. Ille fuit homicida à principio, & in veritate non persistit: non est enim veritas in eo. Quotiescunque loquitur mendacium, de suo loquitur, quia mendax est, & pater ille mendacii.
45 *Vos* autem, quia ego veritatem dico, non creditis mihi.
46 Quis ex vobis arguit me de peccato? si veritatem dico, quare vos non creditis mihi?

47 Qui ex Deo est, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.

48 Responderunt ergo Judæi & dixerunt ei, Nonne bene dicimus te Samaritanum esse, & dæmonium habere?

49 Respondit Jesus, Ego dæmonium non habeo, sed honoro Patrem meum, & vos contumeliis afficitis me.

50 Ego vero non quæro gloriam meam: est qui quærat & judicet.

51 Amen, amen dico vobis: si quis sermonem meum observaverit, mortem non conspiciet in æternum?

52 Dixerunt ergo ei Judæi, Nunc agnovimus te dæmonium habere. Abrahamus mortuus est, & Prophetæ, & tu dicis, Siquis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum.

53 Num tu major es patre illo nostro Abrahamo, qui mortuus est? etiam Prophetæ mortui sunt: quem tu teipsum facis?

54 Respondit Jesus, Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est: Pater ille meus, is est qui glorificat me, quem vos dicitis Deum vestrum esse.

55 Sed non nostis eum: ego vero ipsum novi: & si dixero ipsum mihi non esse notum, ero similis vestri, *id est*, mendax: sed eum novi, & sermonem ejus observo.

56 Abrahamus pater ille vester gestivit videre diem istum meum, & vidit, ac gavisus est.

57 Dixerunt igitur ei Judæi, Quinquaginta annos nondum habes, & Abrahamum vidisti?

58 Dixit eis Jesus, Amen, amen dico vobis, priusquam Abrahamus existeret, ego sum.

59 Sustulerunt ergo lapides ut jacerent in eum: Jesus autem occultavit se, & exivit è templo, cum transivisset per medios ipsos: & ita præteriit.

C A P. IX.

Cœci à Christo sanati historia.

PRætergrediens autem vidit quendam cœcum à nativitate:

2 Et interrogaverunt eum discipuli ejus, dicentes, Rabbi, quis peccavit, iste, an parentes ejus, ut cœcus nasceretur?

3 Respondit Jesus, Neque iste peccavit, neque parentes ejus, *ut cœcus nasceretur*: sed *cœcus natus est* ut opera Dei manifesta fierent in eo.

4 Oportet me vacare operibus ejus qui misit me donec dies est: veniet nox cum nemo potest operari.

5 Quamdiu fuero in mundo, Lux sum mundi.

6 Hoc cum dixisset, spuit humi, & fecit lutum ex sputo, & allevit lutum oculis cœci illius:

7 Dixitque ei, Vade, ablue *oculos* in piscina Siloam, quod est, si interpreteris, Missus. Abiit ergo, & abluit *oculos*, rediitque videns.

8 Vicini ergo, & qui prius conspexerant eum cœcum esse, dicebant, Nonne hic est qui sedebat & mendicabat?

9 Alii dicebant, Certe hic est: alii vero, Certe similis est ei. Ille *vero* dicebat, Certe ego *is* sum.

10 Dixerunt ergo ei, Quomodo aperti sunt tibi oculi?

11 Re-

11 Respondit ille, & dix-
it, Quidam qui dicitur Jesus,
lutum fecit, & immixit ocu-
los meos, & dixit mihi, Va-
de ad piscinam Siloam & ab-
lue *oculos*. Ut autem abii, &
ablui *oculos*, vidi.
12 Dixerunt ergo ei, Ubi
est ille? Ait, Nescio.
13 Adducunt eum ad Pha-
risæos, eum, *inquam*, qui
olim cæcus fuerat.
14 Erat autem Sabbatum
cum lutum faceret Jesus, &
aperiret oculos ejus.
15 Rursus ergo interroga-
runt eum etiam Pharisæi quo-
modo videndi facultatem es-
set adeptus. Ille vero dixit
eis, Lutum imposuit oculis
meis, & ablui *oculos*, & vi-
deo.
16 Dicebant ergo ex Pha-
risæis quidam, Homo iste
non est à Deo: nam Sabba-
tum non observat. Alii di-
cebant, Quomodo potest
quispiam peccator talia signa
edere? Et dissidium erat in-
ter eos.
17 Rursus dicunt cæco,
Tu quid dicis de ipso, quod
aperuit oculos tuos? Ille au-
tem dixit, Certe Propheta
est.
18 Non crediderunt ergo
Judæi de eo quod cæcus fu-
isset, & videndi facultatem
esset adeptus, usquequo vo-
carunt ejus parentes; ejus,
inquam, qui videndi facul-
tatem fuerat adeptus.
19 Et interrogaverunt eos,
dicentes, Hiccine est filius
ille vester, quem vos dicitis
cæcum natum esse? quomo-
do ergo nunc videt?
20 Responderunt eis pa-
rentes ejus & dixerunt, Sci-
mus hunc esse filium illum
nostrum, & cæcum natum
esse:
21 Quomodo vero nunc
videat, nescimus: aut quis
ejus aperuerit oculos, nos
nescimus: ipse ætatem ha-
bet, ipsum interrogate, ipse
de se loquetur.
22 Hæc dixerunt parentes
ejus, quod metuerent Judæ-
os: jam enim constituerant
Judæi ut siquis eum profite-
retur esse Christum, synago-
ga moveretur.
23 Propterea parentes ejus
dixerunt, Ætatem habet, ip-
sum interrogate.
24 Secundo ergo vocarunt
hominem qui fuerat cæcus, &
dixerunt ei, Tribue gloriam
Deo; nos hunc hominem
scimus peccatorem esse.
25 Respondit igitur ille &
dixit, An peccator sit, nes-
cio: unum scio, me cum
cæcus fuerim, nunc videre.
26 Dixerunt autem ei rur-
sus, Quid fecit tibi? quo-
modo aperuit oculos tuos?
27 Respondit eis, Jam vo-
bis dixi, & non audivistis:
cur iterum vultis audire?
num & vos fieri vultis ipsius
discipuli?
28 Itaque conviciati sunt
ei, & dixerunt, Tu disci-
pulus illius es, nos autem
Mosis discipuli sumus.
29 Nos scimus Deum esse
locutum Mosi: hic autem un-
de sit nescimus.
30 Respondit ille, & dix-
it eis, At enim istud mirum
est, quod vos nesciatis unde
sit, & *tamen* aperuit meos
oculos.
31 Scimus autem quod De-
us peccatores non audiat:
sed siquis Dei cultor est, &
facit quod ille vult, *ille* hunc
audit.
32 A seculo non est auditum
aliquem aperuisse oculos ejus
qui cæcus natus fuerit.

33 Nisi esset hic à Deo,
non posset *tale* quicquam facere.

34 Responderunt & dixerunt ei, Tu in peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et ejecerunt eum foras.

35 Audivit Jesus eum ejectum foras: & eum nactus, dixit ei, Tune credis in Filium Dei?

36 Respondit ille & dixit, Quis est, Domine, ut credam in eum?

37 Dixit autem ei Jesus, Et vidisti eum, & is est qui loquitur tecum.

38 At ille ait, Credo, Domine. Et adoravit eum.

39 Et dixit Jesus, Ad judicium *exercendum* ego in hunc mundum veni: ut qui non vident, videant, & qui vident, cœci fiant.

40 Audierunt autem hæc quidam ex Pharisæis qui cum ipso erant, & dixerunt ei, Num & nos cœci sumus?

41 Dixit eis Jesus, Si cœci essetis, non haberetis peccatum; nunc vero dicitis Videmus itaque peccatum vestrum manet.

C A P. X.

Christus distinguens verum Pastorem à mercenario, & ovium naturam describens, conflat sibi à Judæis odium & calumnias.

AMen, amen dico vobis, qui non ingreditur per ostium in caulam ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.

2 Qui vero ingreditur per ostium, pastor est ovium.

3 Huic aperit janitor, & oves vocem ejus audiunt: & suas oves vocat nominatim, & educit eas.

4 Cumque suas oves emiserit, antegreditur eas: & oves eum sequuntur, quia norunt vocem ejus.

5 Alienum autem nequaquam sequuntur, sed fugient ab eo: quia non norunt vocem alienorum.

6 Hanc similitudinem dixit eis Jesus: Illi vero non cognoverunt quænam illa essent quæ loquebatur eis.

7 Jesus ergo rursum dixit eis, Amen, amen dico vobis, ego sum ostium illud ovium.

8 Quotquot ante me venerunt, fures sunt & latrones, sed oves non auscultarunt eos.

9 Ego sum illud ostium: per me si quis introierit, servabitur: & ingreditur & egreditur, & pascua inveniet.

10 Fur non venit nisi ut furetur, & mactet ac perdat *oves*: ego veni ut vitam habeant, & abundent.

11 Ego sum pastor ille bonus: bonus pastor animam suam deponit pro ovibus.

12 Mercenarius autem, & qui non est pastor, cujus non sunt oves propriæ, spectans lupum venientem, relinquit oves, & fugit: lupus autem eas rapit, & dispergit oves.

13 Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non est illi cura ovium.

14 Ego sum pastor ille bonus, & agnosco meas, & noscor à meis.

15 Prout novit me Pater, *ita* & ego novi Patrem, & animam meam depono pro ovibus.

16 Alias etiam oves habeo quæ non sunt ex hac caula: illas quoque oportet me adducere: nam vocem meam audient: Fietque unus grex, & unus pastor.

17 Propterea Pater me diligit, quia ego depono animam meam ut eam rursus assumam.

18 Nemo

18 Nemo tollit eam à me, sed ego depono eam per meipsum: autoritatem habeo deponendi eam, & autoritatem habeo rursus eam assumendi. Hoc praeceptum accepi à Patre meo.

19 Dissidium igitur rursum ortum est inter Judaeos propter istos sermones,

20 Dicebant autem multi eorum, Daemonium habet, & insanit; quid eum auditis?

21 Alii dicebant, Haec verba non sunt daemoniaci: num daemonium potest caecorum oculos aperire?

22 Facta sunt autem Encaenia Hierosolymis, & hyems erat.

23 Et ambulabat Jesus in templo in porticu Solomonis.

24 Cinxerunt igitur eum Judaei, & dixerunt ei, Quousque animam nostram suspendis? si tu es Christus ille, dic nobis aperte.

25 Respondit eis Jesus, Dixi vobis, nec creditis: opera quae ego facio in nomine Patris mei, haec testantur de me.

26 Sed vos non creditis: non enim estis ex ovibus illis meis, sicut dixi vobis.

27 Oves illae meae vocem meam audiunt, & ego eas agnosco, & sequuntur me:

28 Et ego vitam aeternam do eis, nec peribunt in aeternum, neque rapiet eas quisquam è manu mea.

29 Pater ille meus, qui mihi dedit eas, major omnibus est: neque quisquam potest eas eripere è manu Patris mei.

30 Ego & Pater unum sumus.

31 Sustulerunt ergo rursum lapides Judaei ut eum lapidarent.

32 Respondit eis Jesus, Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo: propter quod illorum operum me lapidatis?

33 Responderunt ei Judaei, dicentes. Ob bonum opus non lapidamus te, sed ob blasphemiam, id est, quia tu, homo cum sis, facis teipsum Deum.

34 Respondit eis Jesus, Nonne scriptum est in Lege vestra, Ego dixi, Dii estis?

35 Si illos dixit deos ad quos sermo Dei factus est, & non potest solvi Scriptura.

36 *Mene*, quem Pater sanctificavit & misit in mundum, vos dicitis blasphemare, quia dixi Filius Dei sum?

37 Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.

38 Sin vero *illa* facio etiamsi mihi non credatis, operibus *tamen* credite: ut cognoscatis & credatis Patrem in me esse, & me in eo.

39 Rursus ergo studebant eum prehendere: sed exivit ex eorum manu.

40 Abiitque rursus ad trajectum Jordanis in eum locum ubi primum fuerat Joannes cum baptizaret, mansitque illic.

41 Multi autem veniebant ad eum, & dicebant, Joannes quidem signum nullum edidit: quaecunque autem de isto dixit vera erant.

42 Et multi illic crediderunt in eum.

CAP. XI.

Lazarus mortuus resuscitatur. Christus concionatur. Caiphas Insciens vaticinatur.

ERat autem infirmus quidam *nomine* Lazarus, à Bethania ex vico Mariae & Marthae sororis ipsius.

2 (Maria autem ea erat quae unxit Dominum unguento,

& ex-

& extersit pedes ejus capillis
suis: cujus frater Lazarus in-
firmus erat.
3 Miserunt ergo sorores
ejus ad ipsum, dicentes, Do-
mine, ecce, *is* quem amas, est
infirmus.
4 Jesus autem *hoc* audito,
dixit, Hæc infirmitas non est
immissa ad mortem, sed pro
Dei gloria, ut per eum *mor-
bum* glorificetur Filius Dei.
5 Diligebat autem Jesus
Martham, & sororem ejus, &
Lazarum.
6 Ut ergo audivit *illum* æ-
grotare, tum quidem man-
sit duos dies in eo loco ubi
erat:
7 Deinde postea dixit disci-
pulis, Eamus in Judæam rur-
sus.
8 Dicunt ei discipuli, Rab-
bi, modo studebant te Ju-
dæi lapidare, & rursum illuc
abis?
9 Respondit Jesus, Nonne
duodecim sunt horæ diei?
siquis ambulet interdiu, non
impingit: quia lucem hujus
mundi cernit:
10 Si quis autem ambulat,
nocte, impingit: quia lux ei
non adest.
11 Hæc ait: & postea dix-
it eis, Lazarus, amicus ille
noster, dormit: sed proficis-
cor ut à somno excitem eum.
12 Dixerunt ergo discipuli
ejus, Domine, si dormit, ser-
vabitur.
13 Hoc autem dixerat Je-
sus de ipsius morte, at illi
putarunt eum de dormitione
somni dicere.
14 Tunc ergo Jesus dixit
eis aperte, Lazarus mortuus
est.
15 Et gaudeo propter vos
(ut credatis) me illic non
fuisse: sed eamus ad eum.
16 Dixit autem Thomas,
qui dicitur Didymus, condis-
cipulis, Eamus & nos, ut mo-
riamur cum eo.
17 Venit ergo Jesus, & in-
venit eum quartum jam diem
in monumento agere.
18 Erat autem Bethania
prope Hierosolymam fere sta-
diis quindecim:
19 Multique ex Judæis ve-
nerant ad Martham & Mari-
am, & eis qui cum ipsis e-
rant, ut consolarentur eas de
fratre suo.
20 Martha ergo ut audivit
Jesum venire, occurrit ei:
Maria vero domi sedebat.
21 Dixit autem Martha Je-
su, Domine, si fuisses hic
frater meus non fuisset mor-
tuus:
22 Sed & nunc scio fore ut
quæcumque petieris à Deo,
det tibi.
23 Dicit ei Jesus, Resurget
frater tuus.
24 Dicit ei Martha, Scio
resurrecturum in resurrectione
ultimo illo die.
25 Dixit ei Jesus, Ego sum
resurrectio & vita: qui credit
in me, etiamsi mortuus fuerit,
vivet:
26 Et quisquis vivit, &
credit in me, non morietur
in æternum. Credis hoc?
27 Ait illi, Etiam, Domi-
ne, ego credo te esse Chri-
stum illum Filium illum Dei,
qui in mundum venturus erat.
28 Et cum hæc dixisset, abi-
it, & clam vocavit Mariam
sororem suam, dicens, Magi-
ster adest, & te vocat.
29 Illa ut audivit, surgit
cito & venit ad eum.
30 (Nondum autem vene-
rat Jesus in vicum: sed erat
in eo loco ubi occurrerat ei
Martha.)
31 Judæi ergo qui domi
erant cum ea, & consolaban-
tur eam, cum vidissent Mari-
am cito surrexisse, & exiisse,
secuti

fecuti sunt eam, dicentes,
Certe abit ad monumentum,
ut illic fleat.
32 Maria vero cum venisset
eo ubi erat Jesus, viso eo, ac-
cidit ad ejus pedes, dicens ei,
Domine, si fuisses hic, non
esset mortuus frater meus.
33 Jesus autem ut vidit
eam flentem, & Judæos, qui
una venerant cum ea, flentes,
infremuit spiritu, & turbavit
seipsum;
34 Et dixit, Ubi posuistis
eum? Dicunt ei, Domine,
veni & vide:
35 Lacrymatus est Jesus.
36 Dixerunt ergo Judæi,
Ecce quomodo amabat eum.
37 Quidam autem ex ipsis
dixerunt, non poterat hic qui
aperuit oculos cœci, facere ut
& iste non moreretur?
38 Jesus ergo rursum fre-
mens apud seipsum, venit ad
monumentum: erat autem
spelunca, & lapis erat ei im-
positus.
39 Ait Jesus, Tollite lapi-
dem. Dicit ei Martha, soror
ejus qui mortuus fuerat, Do-
mine, jam olet: quatuor enim
dierum est.
40 Dicit ei Jesus, Nonne
dixi tibi fore, si credideris,
ut videas gloriam Dei?
41 Sustulerunt ergo lapidem
è loco ubi mortuus ille fuerat
positus. Jesus autem sustulit
sursum oculos, & dixit, Pater,
gratias ago tibi quod me au-
dieris.
42 Ego vero sciebam me
semper à te audiri; sed prop-
ter turbam circumstantem *hoc*
dixi, ut credant me à te mis-
sum esse.
43 Et cum hæc dixisset,
clamavit voce magna, Lazare,
adesdum foras.
44 Tum qui fuerat mortu-
us, prodiit pedes & manus
vinctus fasciis, vultus autem
ejus sudario erat obvinctus.
Dicit eis Jesus, Solvite eum,
& finite abire.
45 Multi ergo ex Judæis
qui venerant ad Mariam, &
spectarant quæ fecerat Jesus,
crediderunt in eum.
46 Quidam autem ex eis
abierunt ad Pharisæos, & dix-
erunt eis quæ fecerat Jesus.
47 Coegerunt ergo primarii
Sacerdotes & Pharisæi con-
cilium, & dicebant, Quid a-
gemus? nam hic homo multa
signa edit.
48 Si omittamus eum ita,
omnes ei credant: venient-
que Romani, & delebunt tum
locum nostrum, tum gentem.
49 Unus autem ex ipsis,
Caiaphas, Pontifex maximus
anni illius, dixit eis, Vos ni-
hil scitis:
50 Nec cogitatis conducere
nobis ut unus homo moriatur
pro populo, & tota gens non
pereat.
51 Hoc autem ex semetipso
non dixit: sed cum esset Pon-
tifex maximus anni illius, pro-
phetavit fore ut Jesus pro
gente moreretur;
52 Nec tantum pro ea
gente, sed ut etiam filios Dei
dispersos congregaret in unum.
53 Ab illo ergo die consul-
tabant una ut interimerent
eum.
54 Jesus ergo palam ampli-
us non ambulabat inter Ju-
dæos: sed abiit illinc in re-
gionem quæ est prope deser-
tum, in urbem quæ dicitur E-
phraim: & illic commoraba-
tur cum discipulis suis.
55 Prope autem erat Pascha
Judæorum: & ascenderunt
multi Hierosolymam ex illa
regione ante Pascha, ut puri-
ficarent se.
56 Quærebant ergo Jesum,
& loquebantur alii cum aliis
in templo stantes, Quid vi-
detur

detur vobis? an venturus non est ad festum [illegible].

57 Dederant autem primarii Sacerdotes & Pharisæi preceptum, ut siquis nosset ubi esset, indicaret, ut prehenderent eum.

CAP. XII.

Christus à Maria ungitur. Hierosolymam ingreditur, & tristatur.

JEsus ergo sex ante Pascha diebus venit in Bethaniam, ubi erat Lazarus ille qui fuerat mortuus, quem suscitaverat ex mortuis.

2 Fecerunt igitur ei cœnam istic, & Martha ministrabat: Lazarus autem unus erat ex iis quisimul discumbebant cum eo.

3 Maria vero accepta libra unguenti nardi liquidæ multi pretii unxit pedes Jesu, & extersit pedes ejus capillis suis: domus autem impleta est odore unguenti.

4 Dixit ergo quidam ex discipulis ejus, *nempe* Judas Simonis *filius*, Iscariotes, qui erat eum proditurus,

5 Quare hoc unguentum non væniit trecentis denariis & datum est pauperibus?

6 Dixit autem hoc, non quod pauperum ipsi cura esset, sed quia fur erat, & marsupium habebat, & ea quæ immittebantur portabat.

7 Dixit ergo Jesus, Omitte eam, in diem funerationis meæ asservavit istud.

8 Pauperes enim semper habebitis vobiscum, me vero non semper habetis.

9 Cognovit ergo turba multa ex Judæis eum illic esse: & venerunt non propter Jesum tantum, sed etiam ut Lazarum viderent, quem excitarat à mortuis.

10 Consultarunt autem primarii Sacerdotes, ut Lazarum etiam interimerent:

11 Quia multi ex Judæis propter eum abibant, & credebant in Jesum.

12 Postero die turba multa quæ venerat ad diem festum, cum audissent Jesum venire Hierosolymam,

13 Acceperunt ramos palmarum, & prodierunt ei obviam, & clamabant, Hosanna, Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex ille Israelis.

14 Nactus autem Jesus asellum, insedit ei, sicut scriptum est:

15 Ne metue, filia Sionis: ecce, Rex ille tuus venit insidens pullo asinæ.

16 Hæc autem non cognoverunt discipuli ejus primo: sed cum glorificatus esset Jesus, tunc recordati sunt hæc scripta de eo, & sese hæc illi præstitisse.

17 Testabatur vero turba quæ erat cum eo, quod Lazarum vocasset è monumento, & suscitasset eum ex mortuis.

18 Propterea etiam occurrit ei turba, quia audierat eum edidisse hoc signum.

19 Pharisæi ergo dixerunt inter se, Videtisne nos nihil proficere? ecce, mundus eum secutus est.

20 Erant autem quidam Græci ex iis, qui ascendunt ut adorent in festo.

21 Isti vero venerunt ad Philippum qui *erat* à Bethsaida *urbe* Galilææ, & rogarunt eum, dicentes, Domine, vellemus Jesum videre.

22 Venit Philippus & dicit Andreæ: Andreas rursum & Philippus dicunt Jesu.

23 Jesus autem respondit eis, dicens, Venit hora illa glorificandi Filii hominis.

24 Amen, amen dico vobis, nisi granum frumenti ceciderit in terram, & mortuum fuerit,

fuerit, ipsum solum manet: si vero mortuum fuerit, multum fructum adfert.
25 Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodiet eam.
26 Siquis mihi ministrat, me sequatur: & ubi ego fuero, illic & minister meus erit, & siquis mihi ministraverit, honorabit eum Pater.
27 Nunc anima mea turbata est: & quid dicam? Pater, libera me ab hac hora: sed propterea veni in horam hanc.
28 Pater, glorifica nomen tuum. Venit ergo vox è cœlo, *dicens*, Et glorificavi, & rursus glorificabo.
29 Turba ergo quæ adstabat & audierat, dicebat tonitru esse factum. Alii dicebant, Angelus ei locutus est.
30 Respondit Jesus & dixit, Non propter me hæc vox exstitit, sed propter vos.
31 Nunc judicium adest mundi hujus: nunc princeps ille mundi hujus ejicietur foras.
32 Et ego si sublatus fuero è terra, omnes traham ad meipsum.
33 (Hoc autem dicebat, significans qua morte futurum erat ut moreretur.)
34 Respondit ei turba, Nos audivimus ex Lege, Christum manere in æternum: quomodo igitur tu dicis oportere tolli Filium hominis? quis est iste Filius hominis?
35 Dixit igitur eis Jesus, Adhuc parvo tempore lux vobiscum est: ambulate dum lucem habetis, ne vos tenebræ deprehendant, nam qui ambulat in tenebris nescit quo vadat.
36 Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis fiatis. Hæc locutus est Jesus: & cum abiisset, occultavit se ab eis.
37 Cum autem tot signa coram eis edidisset, non credebant in eum:
38 Ut sermo Esaiæ prophetæ impleretur, quem dixit, Domine, quis credidit sermoni nostro? & brachium Domini cui detectum est?
39 Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esaias,
40 Excæcavit oculos eorum, & obduravit corda eorum: ne videant oculis, & sint intelligentes corde, & sese convertant, & sanem eos.
41 Hæc dixit Esaias, quando vidit gloriam ejus, & locutus est de eo.
42 Veruntamen etiam ex primoribus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos *hoc* non profitebantur, ne synagoga moverentur.
43 Dilexerunt enim gloriam hominum potius quam gloriam Dei.
44 Jesus autem clamavit & dixit, Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me.
45 Et qui conspicit me, conspicit eum qui misit me.
46 Ego lux in mundum veni, ut quisquis credit in me in tenebris non maneat.
47 Si quis autem audierit verba mea, & non crediderit, ego non damno ipsum. Non enim veni ut damnem mundum, sed ut servem mundum.
48 Qui aspernatur me, nec recipit verba mea, habet qui condemnet ipsum: sermo quem locutus sum, ille damnabit eum ultimo illo die.
49 Quia ego ex meipso non sum locutus: sed qui

misit me Pater, ipse mihi
præcepit quid dicam & quid
loquar.
50 Et scio præceptum ejus
vitam æternam esse. Quæ
igitur ego loquor, prout dixit
mihi Pater, ita loquor.

CAP. XIII.

Christus lavat pedes Apostolorum, notat proditorem, prædicit lapsum Petri.

ANte festum autem diem
Paschæ, sciens Jesus venisse horam illam degrediendi
ex hoc mundo ad Patrem,
cum dilexisset suos illos qui
erant in mundo, usque ad finem dilexit eos.
2 Et cœna peracta, (cum
diabolus jam immisisset in cor
Judæ *filii* Simonis Iscariotæ,
ut proderet eum)
3 Sciens Jesus Patrem omnia dedisse sibi in manus, &
se à Deo prodiisse, & ad Deum abire:
4 Surgit à cœna, & deponit pallium: acceptoque linteo, præcinxit se.
5 Deinde immisit aquam
in pelvim, & cœpit lavare
pedes discipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus.
6 Venit ergo ad Simonem
Petrum: qui dixit ei, Domine, tu mihi lavas pedes?
7 Respondit Jesus & dixit
ei, Quod ego facio, tu nescis nunc, cognosces autem
postea.
8 Dicit ei Petrus, Non lavabis meos pedes in æternum. Respondit ei Jesus,
Nisi lavero te, nihil mecum
habebis commune.
9 Dicit ei Simon Petrus,
Domine, non solum pedes
meos, sed etiam manus &
caput.
10 Dicit ei Jesus, Ei qui
lotus est, non opus est nisi
ut pedes lavet, sed est mundus totus: & vos mundi estis,
sed non omnes.
11 Norat enim eum à quo
prodebatur: propterea dixit,
Non omnes estis mundi.
12 Postquam ergo lavisset
pedes eorum, & pallium suum recepisset, rursum recubuit, & dixit eis, Nostis
quid fecerim vobis?
13 Vos me vocantes, dicitis, Magister ac Domine,
& bene dicitis: sum etenim.
14 Itaque si ego lavi pedes
vestros Dominus & præceptor,
vos quoque debetis alii aliorum pedes lavare.
15 Exemplum enim præbui
vobis, ut prout ego feci vobis,
ita & vos faciatis.
16 Amen, amen dico vobis,
Servus non est major Domino suo, neque legatus major
eo à quo missus est.
17 Si hæc noveritis, beati
eritis, si ea feceritis.
18 Non de omnibus vobis
loquor: ego scio quos elegerim: sed *oportet* impleatur
Scriptura, Qui edit mecum
panem, sustulit adversum me
calcem suum.
19 Jam nunc dico vobis
priusquam fiat, ut cum factum
fuerit, credatis me *eum* esse.
20 Amen, amen dico vobis,
quando aliquem misero, quisquis *eum* recipit, me recipit:
qui vero me recipit, recipit
eum qui me misit.
21 Cum hæc dixisset Jesus,
turbatus est spiritu, & testatus est, dixitque, Amen, amen
dico vobis, unus ex vobis
prodet me.
22 Discipuli ergo aspiciebant alii ad alios, incerti de
quo diceret.
23 Erat autem quidam ex
discipulis Jesu recumbens in
sinu ipsius, *nimirum* is quem
diligebat Jesus.

24 Innui

24 Innuit ergo huic Simon
Petrus ut percontaretur quis-
nam esset de quo diceret.
25 Ille vero, cum sese in-
clinasset in pectus Jesu, dicit
ei, Domine, quis est?
26 Respondet Jesus, Ille
est cui ego intinctam offulam
dedero. Et cum intinxisset
offulam dedit Judæ *filio* Si-
monis Iscariotæ.
27 Et post *sumptam* offu-
lam, tunc ingressus est in
illum Satanas. Dicit igitur
ei Jesus, Quod facis, mox
facito.
28 Hoc autem nemo ac-
cumbentium intelligebat quor-
sum ei dixisset.
29 Quidam enim putabant,
quoniam marsupium habebat
Judas, Jesum ei dixisse, Eme
quibus opus est nobis ad fest-
um: aut egenis ut aliquid
daret.
30 Ille igitur accepta offula,
statim exivit: erat autem nox.
31 Cum ergo exivisset, di-
cit Jesus, Nunc glorificatus est
Filius hominis, & Deus glo-
rificatus in eo.
32 *Quod* si Deus glorificatus
est in eo, Deus quoque glori-
ficabit eum in sese, & statim
glorificabit eum.
33 Filioli, adhuc paulisper
vobiscum sum. Quæretis me:
sed sicut dixi Judæis, quo
ego vado, vos non potestis
venire: *ita* & vobis nunc
dico.
34 Præceptum novum do
vobis, Ut alii alios diligatis:
sicut, *inquam*, dilexi vos, ut vos
etiam diligatis alii alios.
35 Ex hoc omnes cognos-
cent vos esse discipulos meos,
si charitatem habueritis alii
in alios.
36 Dicit ei Simon Petrus,
Domine, quo abis? Respon-
dit ei Jesus, quo abeo, non
potes me nunc sequi: postea
vero sequeris me.
37 Dicit ei Petrus, Domi-
ne, quare non possum te se-
qui nunc? animam meam
pro te deponam.
38 Respondit ei Jesus, A-
nimam tuam pro me depones?
amen, amen dico tibi, non
emittet vocem gallus donec
ter me abnegaveris.

CAP. XIV.

Christus via, vita, veritas promittit Spiritum Sanctum, ejusque officium describit.

NE turbator cor vestrum: creditis in Deum? etiam in me credite.
2 In domo Patris mei habi-
tationes multæ sunt: alioqui
dixissem vobis.
3 Proficiscor paraturus vobis
locum: & cum profectus fue-
ro, & paravero vobis locum,
rursum veniam, & assumam
vos ad meipsum: ut ubi ero
ego, & vos sitis.
4 Et quo ego abeam scitis,
& viam scitis.
5 Dicit ei Thomas, Do-
mine, nescimus quo abeas:
quomodo igitur possumus viam
scire?
6 Dicit ei Jesus, Ego sum
via illa, & illa veritas, &
vita illa: nemo venit ad Pa-
trem nisi per me.
7 Si nossetis me, Patrem
etiam meum nossetis & jam
nunc nostis eum, & vidistis eum.
8 Dicit ei Philippus, Do-
mine, ostende nobis Patrem,
& sufficit nobis.
9 Dicit ei Jesus, Tantum
temporis vobiscum sum, & non
nostis me? Philippe, qui vi-
dit me, vidit Patrem: quo-
modo igitur tu dicis, Ostende
nobis Patrem?
10 Non credis me in Patre,
& Patrem in me esse? Verba
quæ ego loquor vobis, à me-
ipso non loquor: sed Pater qui
in me manet, ipse facit opera.

11 Credite mihi, me in Patre, & Patrem in me *esse*: sin minus, propter ipsa opera credite mihi.

12 Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora illis faciet. Nam ego ad Patrem meum proficiscor.

13 Et quicquid petieritis in nomine meo, ego faciam: ut glorificetur Pater in Filio.

14 Si quid petieritis in nomine meo, ego faciam.

15 Si diligitis me, præcepta mea servate.

16 Ego vero rogabo Patrem, & alium Advocatum dabit vobis ut maneat vobiscum in æternum:

17 *Nempe* Spiritum illum veritatis, quem mundus non potest recipere, quia non conspicit eum, nec novit eum: vos autem nostis eum, quia apud vos manet, & in vobis erit.

18 Non relinquam vos orbos: redeo ad vos:

19 Adhuc paululum, & mundus me non amplius conspiciet, vos autem conspicietis me: quia ego vivo, vos etiam vivetis.

20 In illo die vos cognoscetis me esse in Patre meo, & vos in me, & me in vobis.

21 Qui tenet præcepta mea, & observat illa, is est qui diligit me: qui autem diligit me, diligitur à Patre meo: & ego diligam eum, & ei conspiciendum exhibeo meipsum.

22 Dicit ei Judas, non *ille* Iscariotes, Domine, quid est cur te sis nobis conspiciendum exhibiturus, & non mundo?

23 Respondit Jesus & dixit ei, Si quis diligit me, sermonem meum observabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & apud eum habitabimus.

24 Qui non diligit me ser-
mones meos non observa
& sermo quem auditis, n
est meus, sed ejus qui mi
me, *nempe* Patris.

25 Hæc locutus sum vobi
apud vos manens.

26 Advocatus autem ille
id est, Spiritus sanctus, qu
mittit Pater in nomine me
ille vos docebit omnia, &
suggeret vobis omnia quæ di
vobis.

27 Pacem relinquo vobi
pacem illam meam do vobi
non prout mundus dat, eg
do vobis. Ne turbat
cor vestrum, neque form
dato.

28 Audivistis me dix
vobis, Abeo & redeo ad vo
Si diligeretis me, gaudere
utiq; quod dixerim, Pro
ciscor ad Patrem: nam Pa
major me est.

29 Et nunc dixi vobis p
usquam fiat, ut cum fact
fuerit, credatis.

30 Non loquar ampli
multa vobiscum: venit en
princeps mundi hujus, &
in me non habet quicquam.

31 Sed ut norit mund
Patrem à me diligi: & pr
præcepit mihi Pater, ita f
ciam, surgite, abeamus hinc.

CAP. XV.

*Christus vitis & palmitum si-
militudine ostendit quomo
discipuli fructum ferre p
sint, & ad dilectionem &
patientiam suo exemplo h
bortatur.*

EGo sum vitis illa ve
& Pater meus est agric
ille.

2 Omnem palmitem in m
non ferentem fructum tollit
& omnem qui fert fructu
purgat, ut plus fructus
ferat.

3 Jam vos puri estis p
pter sermonem quem locu
sum vobis. 4 Man

4 Manete in me, & ego, in vobis *manebo*: sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, *id est*, nisi manserit in vite: ita nec vos nisi in me manseritis.

5 Ego sum vitis, vos palmites: is qui manet in me, & in quo ego *maneo*, hic fert fructum multum: nam seorsum à me nihil potestis facere.

6 Nisi quis in me manserit, abjectus extra *vineam*, statim ut palmes arescet: deinde congregantur isti *palmites*, & in ignem abjiciuntur, & ardent.

7 Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quicquid volueritis, petite & fiet vobis.

8 In hac reglorificatus fuerit Pater meus, ut fructum multum adferatis: & eritis mei discipuli.

9 Prout dilexit me Pater, *ita* & ego dilexi vos: manete in illa mea charitate.

10 Si præcepta mea observaveritis, manebitis in charitate mea, sicut ego Patris mei Præcepta servavi, & maneo in ejus charitate.

11 Hæc locutus sum vobis, ut gaudium illud meum in vobis ‡maneat, & gaudium vestrum impleatur.

12 Hoc est mandatum illud meum, ut diligatis alii alios, prout dilexi vos.

13 Majorem charitatem nullus habet quam istam, ut quispiam animam suam deponat pro amicis suis.

14 Vos amici mei eritis, si feceritis quæcunque ego præcipio vobis.

15 Non amplius dicam vos servos, quia servus nescit quid faciat dominus ipsius: vos autem dixi amicos, quia omnia quæ audivi à Patre meo nota feci vobis.

16 Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & constitui vos ut abeuntes fructum feratis, & fructus vester maneat: ut quicquid petieritis à Patre in nomine meo, det vobis.

17 Hæc præcipio vobis, ut diligatis alii alios.

18 Si mundus vos odit, scitis me prius quam vos illis odio habitum.

19 Si ex mundo essetis, mundus quod suum est amaret: quia vero ex mundo non estis, sed ego elegi vos ex mundo, propterea odit vos mundus.

20 Mementote semonis illius quem ego dixi vobis, Non est servus major domino suo: si me persecuti sunt, & vos persequentur: si sermonem meum observaverunt, & vestrum observabunt.

21 Sed hæc omnia faciunt vobis propter nomen meum, quia non noverant eum qui misit me.

22 Si non venissem & locutus essem eis, peccatum non haberent: nunc autem, non habent quod prætexant peccato suo.

23 Qui me odit, *is* etiam Patrem meum odit.

24 Si opera non fecissem inter eos quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & viderunt, & oderunt tum me tum Patrem meum.

25 Sed *oportet* ut impleatur sermo qui in Lege ipsorum scriptus est, Oderunt me immerito.

26 Cum autem venerit Advocatus ille quem ego mittam vobis à Patre, Spiritus, *inquam*, ille veritatis, quia à Patre emanat, ille testabitur de me.

27 Sed & vos testabimini,
quoniam à principio mecum
estis.

CAP. XVI.

Christus discipulis crucem prædicit, Consolatorem promittens ejusque officium describens: angustias suorum mulieri parturienti comparat.

HÆc locutus sum vobis
ut ne offendamini.
2 Movebunt vos synagogis:
imo veniet tempus cum quisquis vos interemerit putet *se*
cultum præstare Deo.
3 Et hæc facient vobis,
quia non noverunt Patrem,
neque me.
4 Sed hæc locutus sum vobis, ut ubi venerit hora illa,
memineritis eorum, *nempe*
quod ego *hæc* dixerim vobis,
hæc autem vobis à principio
non dixi, quia vobiscum eram.
5 Nunc autem abeo ad eum
qui misit me, & nemo ex vobis
interrogat me, *dicens*, Quo
abis?
6 Sed quia hæc locutus
sum vobis, tristitia implevit
cor vestrum.
7 Sed ego veritatem dico
vobis, confert vobis ut ego
abeam. Nisi enim abiero,
Advocatus ille non veniet
ad vos: sin autem profectus
fuero, mittam eum ad vos.
8 Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato &
de justitia & de judicio:
9 De peccato quidem, eo
quod non credunt in me:
10 De justitia vero, eo
quod ad Patrem abeam, &
amplius non conspicietis me:
11 De judicio autem, eo
quod princeps hujus mundi
condemnatus sit.
12 Adhuc multa habeo quæ
vobis dicam, sed nunc non
potestis portare.
13 Cum autem venerit ille,
id est, Spiritus ille veritatis,
dux viæ vobis erit in omnem
veritatem, non enim loquetur à semetipso, sed quæcunque audierit loquetur: &
quæ ventura sunt renunciabit
vobis.
14 Ille me glorificabit,
quia de meo accipiet, & renunciabit vobis.
15 Omnia quæ habet Pater, mea sunt: propterea dixi
illum de meo accepturum &
renunciaturum vobis.
16 Paulisper, & non conspicietis me: & rursum paulisper, & videbitis me, quia
ego vado ad Patrem.
17 Dixerunt ergo *quidam*
ex discipulis ejus alii ad alios,
Quid est hoc quod dicit nobis, Paulisper, & non conspicietis me, & rursus paulisper, & videbitis me: &,
Quia ego vado ad Patrem?
18 Dicebant ergo, Quid illud
est quod dicit, Paulisper?
nescimus quid loquatur.
19 Cognovit autem Jesus
eos velle ipsum interrogare, &
dixit eis, De hoc quæritis
inter vos, quod dixi, Paulisper, & non conspicietis me:
& iterum, paulisper, & videbitis me?
20 Amen, amen dico vobis,
flebitis vos, & lamentabimini,
mundus autem gaudebit: vos
vero tristes eritis, sed tristitia
vestra evadet in gaudium.
21 Mulier, cum parit, dolorem habet quoniam advenit
hora ejus: postquam autem
peperit puerulum, jam non
meminit afflictionis, propter
gaudium quod homo sit natus
in mundum.
22 Et vos igitur nunc quidem tristitia tenemini: sed
rursum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à
vobis.

23 In

23 Et illo die me non interrogabitis quicquam. Amen,
amen dico vobis, quæcunque
petieritis à Patre in nomine
meo, dabit vobis.
24 Usque adhuc non petiistis quicquam in nomine meo:
petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.
25 Hæc locutus sum vobis
per similitudines: venit tempus cum non amplius per similitudines loquar vobis, sed
aperte de Patre meo nuncium
afferam vobis.
26 Illo die in nomine meo
petetis: & non dico vobis
me rogaturum Patrem pro
vobis.
27 Ipse enim Pater amat
vos, quia vos me amastis, &
credidistis me à Deo prodiisse.
28 Prodii à Patre, & veni
in mundum: iterum relinquo mundum, & proficiscor
ad Patrem.
29 Dicunt ei discipuli ejus,
Ecce, nunc aperte loqueris,
nec similitudinem ullam dicis.
30 Nunc scimus te scire
omnia, nec opus esse tibi ut
quis te interroget: per hoc
credimus te à Deo prodiisse.
31 Respondit eis Jesus,
Nunc creditis?
32 Ecce veniet tempus, &
jam venit, cum dispergemini
unusquisque ad sua, & meque
solum relinquetis, sed non
sum solus: nam Pater mecum
est.
33 Hæc locutus sum vobis
ut in me pacem habeatis. In
mundo afflictionem habebitis: sed confidite, ego vici
mundum.

CAP. XVII.

Christi ad Patrem precatio.

1 HÆc locutus est Jesus, &
sustulit oculos suos in
cœlum, dixitque, Pater, venit hora illa: glorifica Filium
tuum, ut & te Filius tuus glorificet:
2 Sicut dedisti ei, autoritatem in omnem carnem, ut
quotquot dedisti ei, det eis
vitam æternam.
3 Hæc est autem vita æterna, ut te cognoscant *esse* illum
solum verum Deum, & quem
misisti Jesum Christum.
4 Ego te glorificavi in terra: opus consummavi quod
dedisti mihi ut facerem:
5 Nunc igitur glorifica me
tu, Pater, apud temetipsum
ea gloria quam habui apud
te prius quam mundus esset.
6 Manifestum feci nomen
tuum hominibus quos dedisti
mihi *selectos* è mundo: tui
erant, & mihi eos dedisti: &
sermonem tuum servarunt.
7 Nunc noverunt omnia
quæ dedisti mihi à te esse.
8 Quia verba quæ tradidisti
mihi, tradidi eis: & ipsi receperunt, & vere norunt me
à te prodiisse, & crediderunt me
à te missum esse.
9 Ego pro eis rogo: non
pro mundo rogo, sed pro iis
quos dedisti mihi, quia tui
sunt.
10 Et mea omnia tua sunt,
& tua mea sunt: & glorificatus sum in eis.
11 Et non sum amplius in
mundo, sed isti sunt in mundo, & ego ad te venio. Pater
sancte, serva eos per nomen
tuum quos dedisti mihi, ut
sint unum, prout & nos.
12 Cum essem cum eis in
mundo ego custodiebam eos
per nomen tuum: quos dedisti mihi ego custodivi, & nemo ex eis periit, nisi filius
ille perditionis: ut Scriptura
impleretur.
13 Nunc autem ad te venio, & hæc loquor in mundo,
ut habeant gaudium meum
plenum apud se.

14 Ego tradidi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt ex mundo, prout & ego non sum ex mundo.

15 Non rogo ut tollas eos è mundo, sed ut eos ab impio illo conserves.

16 Ex mundo non sunt, prout ego non sum ex mundo.

17 Sanctifica eos tua veritate: sermo ille tuus veritas est.

18 Sicut me misisti in mundum, *ita* & ego misi eos in mundum.

19 Et eorum causa ego sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati in veritate.

20 Non tantum autem pro istis rogo, sed & pro iis qui per sermonem eorum credituri sunt in me:

21 Ut omnes unum sint sicut tu, Pater in me, & ego in te: ut & ipsi in nobis unum sint: ut credat mundus me a te missum esse.

22 Et ego gloriam, quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus:

23 Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum, & ut cognoscat mundus quod tu me miseris, & eos diligas, prout me dilexisti.

24 Pater, quos dedisti mihi, velim ut ubi sum ego, & illi sint mecum; ut spectent gloriam illam meam quam dedisti mihi: quia dilexisti me ante jactum mundi fundamentum.

25 Pater juste, mundus te non novit: ego autem te novi, & hi noverunt me à te missum esse.

26 Et notum ipsis feci nomen tuum, & notum faciam: ut charitas, qua dilexisti me, sit in eis, & ego in eis.

CAP. XVIII.

Christus in horto capitur, à Petro abnegatur, & Pilato traditur.

HÆc cum dixisset Jesus, *egressus* abiit cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse & discipuli ejus.

2 Noverat autem eum locum etiam Judas qui prodebat eum, quia Jesus frequenter cum discipulis suis illuc convenerat.

3 Judas ergo cum accepisset cohortem, & à primariis Sacerdotibus ac Pharisæis ministros, venit illuc cum laternis & facibus & armis.

4 Jesus itaque sciens omnia quæ ventura erant in se, prodiens dixit eis, Quem quæritis?

5 Responderunt ei, Jesum Nazarenum. Dicit eis Jesus, Ego *is* sum. Stabat autem cum eis etiam Judas qui prodebat eum.

6 Ut ergo dixit eis, Ego *is* sum, abierunt retrorsum, & ceciderunt humi.

7 Iterum igitur rogavit eos, Quem quæritis? Illi autem dixerunt, Jesum Nazarenum.

8 Respondit Jesus, Dixi vobis me eum esse: ergo si me quæritis, sinite hos abire.

9 Ut impleretur sermo quem dixerat, Ex iis quos dedisti mihi non perdidi quenquam.

10 Simon autem Petrus cum gladium haberet, eduxit eum, & feriit servum Pontificis maximi, & abscidit auriculam ejus dextram. Erat autem nomen servo Malchus.

11 Dixit ergo Jesus Petro, Recondé gladium tuum in vaginam. Annon bibam poculum quod dedit mihi Pater?

12 Cohors igitur & tribunus & ministri Judæorum comprehenderunt Jesum, & vinxerunt eum.

13 Et abduxerunt primum ad Annam, erat enim socer Caiaphæ, qui erat Pontifex maximus anni illius, is vero misit eum vinctum ad Caiapham Pontificem maximum.

14 Erat autem Caiaphas is qui consilium dederat Judæis expedire ut unus homo moreretur pro populo.

15 Sequebatur autem Jesum Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus vero ille notus erat Pontifici maximo, & simul introiit cum Jesu in aulam Pontificis maximi.

16 Petrus autem stabat extra ad ostium, exivit ergo discipulus ille alter qui erat notus Pontifici maximo, & locutus est ostiariæ, & introduxit Petrum.

17 Dixit ergo Petro ancilla ostiaria, Nonne & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille, Non sum.

18 Adstabant autem servi & ministri qui prunas congesserant, quia frigus erat, & sese calefaciebant: erat vero cum eis etiam Petrus adstans, & sese calefaciens.

19 Pontifex maximus ergo interrogavit Jesum de discipulis ejus, & de doctrina ipsius.

20 Respondit ei Jesus, Ego palam locutus sum mundo: ego semper docui in synagoga & in templo, quo undique Judæi conveniunt, & in occulto locutus sum nihil.

21 Quid me interrogas? interroga eos qui audierunt quid sim ipsis locutus: ecce, hi sciunt quæ dixerim ego.

22 Hæc autem cum ipse dixisset, unus ex ministris qui adstabat bacillo cecidit Jesum, dicens, Itane respondes Pontifici maximo?

23 Respondit ei Jesus, Si male locutus sum testificare de malo: sin bene, cur me cædis?

24 Miserat igitur eum Annas vinctum ad Caiapham Pontificem maximum.

25 Stabat autem Simon Petrus, & *sese* calefaciebat: dixerunt igitur ei, Num & tu ex discipulis ejus es? Negavit ille, & dixit, Non sum.

26 Dicit ei quidam ex servis Pontificis maximi, cognatus ejus cujus absciderat Petrus auriculam, Nonne ego te vidi in horto cum eo?

27 Rursus ergo negavit Petrus, & statim gallus vocem emisit.

28 Ducunt ergo Jesum à Caiapha in Prætorium, erat autem mane: & ipsi non introierunt in Prætorium, ne polluerentur, sed ut ederent Pascha.

29 Prodiit ergo Pilatus ad eos, & dixit, Quam accusationem adfertis adversus hominem istum?

30 Responderunt & dixerunt ei, Nisi iste esset facinorosus, non tradidissemus eum tibi.

31 Dicit ergo eis Pilatus, Accipite eum vos, & secundum legem vestram condemnate eum. Itaque Judæi dixerunt ei, Nobis non licet interimere quenquam.

32 Ut sermo Jesu impleretur, quem dixerat, significans qua morte futurum erat ut interiretur.

33 Regressus est ergo in prætorium Pilatus, & vocavit Jesum, dixitque ei, Tune es rex ille Judæorum?

34 Respondit ei Jesus, A teipsone tu hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?

35 Respondit Pilatus, Numquid ego Judæus sum? gens tua & primarii Sacerdotes tradiderunt te mihi: quid fecisti?

36 Respondit Jesus, Regnum meum non est ex hoc mundo: si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei certassent ne traderer Judæis: nunc autem regnum meum non est hinc.

37 Dixit ergo ei Pilatus, Ergo rex es tu? Respondit Jesus, Tu dicis me regem esse, ego ad hoc genitus sum, & ad hoc veni in mundum ut dem testimonium veritati. Quisquis est ex veritate audit vocem meam.

38 Dicit ei Pilatus, Quid est veritas? Et cum hoc dixisset, rursum prodiit ad Judæos, & dixit eis, Ego nullum invenio crimen in eo.

39 Est autem vobis consuetudo ut unum dimittam vobis in Pascha: vultisne ergo dimittam vobis regem illum Judæorum?

40 Clamitarunt autem rursum omnes, dicentes, Nequaquam istum, sed Barabbam. Erat autem ille Barabbas latro.

CAP. XIX.

Historia passionis, mortis & sepulturæ Christi.

TUnc ergo assumpsit Jesum Pilatus & flagellavit.

2 Et milites contexuerunt coronam è spinis, & imposuerunt ipsius capiti, & pallio purpureo induerunt eum.

3 Et dicebant, *Ave*, rex Judæorum. Et bacillis eum cædebant.

4 Prodiit ergo rursum Pilatus foras, & dixit eis, Ecce, adduco vobis eum foras, ut noveritis me nullum in eo crimen invenire.

5 Prodiit ergo Jesus foras, gerens spineam illam coronam, & purpureum illud pallium. Et dixit eis *Pilatus*, Ecce homo.

6 Cum autem intuiti sunt eum primarii Sacerdotes & *eorum* ministri, clamitarunt, dicentes, Crucifige, crucifige. Dixit eis Pilatus, Accipite eum vos, & crucifigite; ego enim non invenio in eo crimen.

7 Responderunt ei Judæi, Nos legem habemus, & secundum nostram legem debet mori, quia Filium Dei se fecit.

8 Cum ergo audivisset Pilatus hunc sermonem, magis metuit,

9 Et rursus ingressus est in Prætorium, & dixit Jesu, Unde es tu? Jesus autem responsum ei non dedit.

10 Dicit ergo ei Pilatus, Mihi non loqueris? nescis me potestatem habere crucifigendi te, & potestatem habere te dimittendi?

11 Respondit Jesus, Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi *hoc* tibi datum esset superne: propterea qui me tradidit tibi majus peccatum habet.

12 Ex eo *tempore* studebat Pilatus eum dimittere: Judæi vero clamabant, dicentes, Si hunc dimiseris, non es amicus Cæsaris: quicunque se regem facit, contradicit Cæsari.

13 Pilatus ergo cum audisset hunc sermonem, eduxit foras Jesum, conseditque in tribunali, in loco qui dicitur Lithostrotos. Hebraice autem Gabbatha.

14 Erat autem parasceve Paschæ, hora vero quasi sexta: tum dicit Judæis, Ecce rex vester.

15 Illi vero clamitarunt, Tolle, tolle, crucifige eum.

Dicit

Dicit eis Pilatus, Regem vestrum crucifigam? Responderunt primarii Sacerdotes, Non habemus regem nisi Cæsarem.

16 Tunc ergo tradidit eum ipsis ut crucifigeretur. Assumpserunt autem Jesum, & abduxerunt.

17 Et *ipse* portans crucem suam prodiens venit in eum locum qui dicitur Calvariæ, Hebraice autem Golgotha.

18 Ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos, hinc & hinc, medium autem Jesum.

19 Scripsit autem etiam titulum Pilatus, & imposuit cruci. Erat vero scriptum, JESUS NAZARENUS REX ILLE JUDÆORUM

20 Hunc ergo titulum multi Judæorum legerunt: quia prope civitatem erat locus ubi crucifixus erat: & erat scriptum Hebraice, Græce, & Romane.

21 Dixerunt igitur Pilato primarii Sacerdotes Judæorum, Ne scribito, Rex ille Judæorum: sed illum dixisse, Rex sum Judæorum.

22 Respondit Pilatus, Quod scripsi, scripsi.

23 Milites ergo cum crucifixissent Jesum, acceperunt ejus vestimenta, (& fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem) & tunicam: erat autem tunica insutilis, à summo contexta tota.

24 Dixerunt ergo inter se, Ne findamus eam, sed sortiamur de illa cujus futura sit: ut Scriptura impleretur, dicens, Partiti sunt vestimenta mea sibi, & super vestem mea jecerunt sortem. Milites igitur hæc fecerunt.

25 Stabant autem juxta crucem Jesu mater ejus & soror matris ejus, Maria Cleophæ *uxor*, & Maria Magdalene.

26 Cum vidisset ergo Jesus matrem ac discipulum adstantem quem diligebat, dicit matri suæ, Mulier, ecce filius tuus.

27 Deinde dicit discipulo, Ecce mater tua. Et ex illa hora recepit eam discipulus ille domum suam.

28 Postea, cum sciret Jesus *reliqua* omnia jam esse peracta, ut consummaretur Scriptura, dixit, Sitio.

29 Vas igitur *illic* erat positum aceto plenum. Illi vero impleverunt spongiam aceto, & hyssopo circumdatam admoverunt ori ejus.

30 Cum autem accepisset Jesus acetum, dixit, Consummatum est. Et inclinato capite tradidit spiritum.

31 Judæi ergo, ut non manerent in cruce corpora Sabbato, quoniam erat Parasceue, (erat enim magnus dies illius Sabbati) rogaverunt Pilatum ut confringerentur eorum crura, ac tollerentur.

32 Venerunt ergo milites, & prioris quidem *latronis* confregerunt crura, & alterius qui crucifixus fuerat cum eo.

33 Ad Jesum autem cum venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non confregerunt ejus crura:

34 Sed quidam ex militibus lancea latus ejus fodit, & statim exivit sanguis & aqua.

35 Et qui vidit testatur, & firmum est testimonium ejus: ille, *inquam*, scit se vera dicere, ut & vos credatis.

36 Facta sunt enim hæc ut Scriptura impleretur, *dicens*, Non conteretur *ullum* os ipsius.

37 Et rursus alia Scriptura dicit, Intuebuntur quem transfixerunt.

38 Post hæc autem rogavit Pilatum Josephus Arimathæ-

ensis (ut qui esset discipulus Jesu, sed occultus propter metum Judæorum) ut tolleret corpus Jesu: quod permisit Pilatus. Venit ergo, & sustulit corpus Jesu.

39 Venit autem & Nicodemus (is qui venerat ad Jesum nocte primum) ferens mysturam myrrhæ & aloes libras quasi centum.

40 Acceperunt ergo corpus Jesu, & obvinxerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Judæis funerare.

41 In eo autem loco ubi fuerat crucifixus, erat hortus, & in horto monumentum novum in quo nondum quisquam positus fuerat.

42 Ibi ergo, propter Parasceuen Judæorum, quod monumentum illud prope esset, posuerunt Jesum.

CAP. XX.

Resurrectio Christi quomodo facta & patefacta.

PRimo vero die hebdomadis Maria Magdalene venit mane, cum adhuc tenebræ essent, ad monumentum: cernitque lapidem illum sublatum à monumento.

2 Currit ergo & venit ad Simonem Petrum, & ad alterum illum discipulum quem amabat Jesus, & dicit eis Sustulerunt Dominum è monumento, & nescimus ubi posuerint eum.

3 Exivit ergo Petrus, & alter ille discipulus, & venerunt ad monumentum.

4 Currebant autem duo simul: sed alter ille discipulus, præcurrit citius Petro, venitque prior ad monumentum.

5 Et cum se incurvasset, cernit posita lintea: non tamen introivit.

6 Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introivit in monumentum, & conspexit lintea *ibi* posita;

7 Et sudarium quod fuerat super caput ejus non cum linteis positum, sed seorsum involutum in unum locum.

8 Tunc ergo introivit etiam alter ille discipulus, qui venerat prior ad monumentum, viditque & credidit.

9 Nondum enim noverant Scripturam, videlicet quod oporteret eum ex mortuis resurgere.

10 Redierunt ergo illi discipuli ad suos.

11 Maria vero flens stabat ad monumentum foris. Dum ergo fleret, incurvavit se in monumentum.

12 Et conspexit duos Angelos albatos, sedentes, unum ad caput, & alterum ad pedes, *illic* ubi jacuerat corpus Jesu:

13 *Qui* etiam dixerunt ei, Mulier, quid fles? Dicit eis, Sustulerunt Dominum meum, nec scio ubi posuerint eum.

14 Et cum hæc dixisset, convertit se retrorsum, conspexitque Jesum stantem, nec sciebat Jesum esse.

15 Dicit ei Jesus, Mulier, quid fles? quem quæris? Illa putans olitorem esse, dixit ei, Domine, si tu ipsum asportasti, dicito mihi ubi posueris eum, & ego eum tollam.

16 Dicit ei Jesus, Maria. Illa se convertens dicit ei, Rabboni, quod dicitur Magister.

17 Dicit ei Jesus, Ne me tangito: nondum enim ascendi ad Patrem meum; sed proficiscere ad fratres meos, & dic eis, Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum, & Deum meum, & Deum vestrum.

18 venit Maria Magdalene annuncians discipulis quod vidisset Dominum, & *quod* ea sibi dixisset. 19 Cum

19 Cum ergo vespera esset, die illo primo hebdomadis, & fores essent clausæ *illic* ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum, venit Jesus: stetitque in medio *ipsorum*, & dixit eis, Pax vobis.
20 Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus ac latus suum. Gavisi sunt ergo discipuli viso Domino.
21 Dicit autem eis iterum, Pax vobis: sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos.
22 Et cum hæc dixisset, afflavit *eos*: & dixit eis, Accipite Spiritum sanctum.
23 Si quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: si quorum retinueritis, retenta sunt.
24 Thomas autem, unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis, quando venerat Jesus.
25 Dixerunt igitur ei alii discipuli, Vidimus Dominum. Ille vero dixit eis, Nisi videro in manibus ejus vestigium clavorum, & immisero digitum meum in vestigium clavorum, & immisero manum meam in latus ejus, nequaquam credam.
26 Octo vero post diebus rursus erant discipuli ejus intus, & Thomas cum eis: venit Jesus foribus clausis, & stetit in medio *ipsorum*, & dixit, Pax vobis.
27 Deinde dicit Thomæ, Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & profer manum tuam, & immitte in latus meum, & ne esto incredulus, sed credens.
28 Respondit autem Thomas, & dixit, Domine mi, & Deus mi.
29 Dicit ei Jesus, Quia vidisti me, Thoma, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt.
30 Multa vero etiam alia signa edidit Jesus in discipulorum suorum conspectu, quæ non sunt scripta in hoc libro.
31 Hæc autem scripta sunt, ut credatis Jesum esse Christum illum Filium Dei, & ut credentes vitam habeatis per nomen ejus.

CAP. XXI.

Apparitio Christi & sermo ad Petrum.

Postea sese conspiciendum præbuit rursus Jesus discipulis apud mare Tiberiadis: sic autem sese conspiciendum præbuit.
2 Erant simul Simon Petrus & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanael qui erat ex Cana *urbe* Galilææ, & *filii* Zebedæi, aliique ex discipulis ejus duo.
3 Dicit eis Simon Petrus, Abeo piscatum. Dicunt ei, Imus & nos tecum. Exierunt, & ascenderunt in navigium statim: & illa nocte nihil ceperunt.
4 Mane vero jam exorto, stetit Jesus ad littus: nesciebant tamen discipuli Jesum esse.
5 Dicit igitur eis Jesus, Pueri, num quid obsonii habetis? Responderunt ei, Non.
6 At ille dixit eis, Conjicite rete in dextram navigii partem, & invenietis. Conjecerunt ergo, & nequibant amplius illud trahere præ multitudine piscium.
7 Dicit ergo discipulus iste, quem diligebat Jesus, Petro, Dominus est. Simon ergo Petrus, cum audisset Dominum esse, amiculum præcinxit (erat enim nudus) & abjecit se in mare.
8 Alii vero discipuli navigio venerunt, (non enim longe aberant à terra, sed circiter cubitis ducentis) trahentes rete *plenum* piscium.

9 Ut

9 Ut autem descenderunt in terram, cernunt prunas positas, & piscem impositum, & panem.

10 Dicit eis Jesus, Adferte ex piscibus quos modo cepistis.

11 Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus: & cum tot essent, non est scissum rete.

12 Dicit eis Jesus, Venite, prandete. Nullus autem discipulorum audebat eum interrogare, Tu quis es? cum scirent Dominum esse.

13 Venit ergo Jesus, & accipit panem, & dat eis, & piscem similiter.

14 Ista jam tertia vice conspicuum sese præbuit Jesus discipulis suis, postquam suscitatus fuerat ex mortuis.

15 Cum ergo prandissent, dicit Simoni Petro Jesus, Simon *fili* Jonæ, diligis me plus quam hi? Dicit ei, Certe, Domine, tu nosti quod amem te. Dicit ei, Pasce agnos meos.

16 Dicit ei rursum secundo, Simon *fili* Jonæ, diligis me? Ait illi, Certe, Domine, tu nosti quod amem te. Dicit ei, Pasce oves meas.

17 Dicit ei tertio, Simon *fili* Jonæ, amas me? Tristitia fuit affectus Petrus, quod tertio dixisset ipsi, Amas me? dixitque ei, Domine, tu omnia nosti: tu nosti quod amem te. Dicit ei Jesus, Pasce oves meas.

18 Amen, amen dico tibi, cum esses junior, cingebas te, & ambulabas quo volebas: cum autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & transferet quo noles.

19 Hoc autem dixit, significans qua morte glorificaturus esset Deum. Et cum hoc dixisset, dicit ei, Sequere me.

20 Conversus Petrus cernit illum discipulum quem diligebat Jesus sequentem, qui & recubuerat in cœna illa super pectus ejus, & dixerat, Domine, quis est ille qui te prodit?

21 Hunc ergo cum vidisset Petrus, dicit Jesu, Domine, hic autem quid?

22 Dicit ei Jesus, Si velim eum manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere.

23 Exiit ergo sermo iste inter fratres, discipulum illum non moriturum. Sed non dixerat ei Jesus, Non morietur: sed, Si eum velim manere donec veniam, quid ad te?

24 Hic est discipulus ille qui de his testatur, & hæc scripsit: & scimus firmum esse testimonium ejus.

25 Sunt autem & alia multa quæ fecit Jesus, quæ si scribantur sigillatim, ne mundum quidem ipsum opinor capturum eos qui scriberentur libros. Amen.

APOSTOLORUM.

CAP. I.

Ascensio Christi in cœlum: devotio Apostolorum: electio Matthiæ in locum Judæ.

PRimum quidem librum confeci, Theopile, de omnibus quæ cœpit Jesus & facere & docere,
2 Ad *eum* usque diem quo eum præcepta dedisset Apostolis, quos per Spiritum sanctum elegerat, sursum receptus est.
3 Quibus etiam sese, postquam passus fuit, exhibuit vivum cum multis certissimis signis per dies quadraginta conspectus ab eis, & dicens quæ ad regnum Dei *spectant*.
4 Et cum illis conveniens mandavit eis ne abscederent Hierosolymis, sed ut exspectarent promissionem Patris, Quam, *inquit*, audistis ex me.
5 Nam Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu Sancto istis non multis post diebus.
6 Cum igitur illi convenissent, interrogarunt eum dicentes, Domine, num hoc tempore restitues regnum Israeli?
7 Dixit autem ad illos, Non est vestrum nosse tempora sive opportunitates quas Pater in sua ipsius autoritate statuit.
8 Sed recipietis virtutem Spiritus sancti, postquam supervenerit in vos, eritisque mihi testes & Hierosolymis, & in tota Judæa, & Samaria & usque ad ultimas terræ.
9 Et cum hæc dixisset, aspicientibus ipsis elevatus est, & nubes suscepttum eum abstulit ab oculis eorum.
10 Et cum essent intentis in cœlum oculis, eo proficiscente, ecce, viri duo adstiterunt illis albo vestitu:
11 Qui & dixerunt, Viri Galilæi, quid statis intuentes in cœlum? hic Jesus qui sursum receptus est *discedens* à vobis in cœlum, ita veniet quemadmodum spectastis eum proficiscentem in cœlum.
12 Tunc reversi sunt Hierosolymam à monte qui vocatur Oliveti, qui est prope Hierosolymam distans itinere Sabbati.
13 Et cum introissent ascenderunt in cœnaculum ubi commorabantur & Petrus, & Jacobus, & Joannes, & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, & Jacobus *filius* Alphæi & Simon Zelotes, & Judas Jacobi *frater*.
14 Hi omnes perdurabant concorditer in precibus & supplicationibus cum uxoribus & Maria matre Jesu, & cum ipsius fratribus.
15 Et per eos dies cum assurrexisset Petrus in medio discipulorum, dixit (erat autem turba capitum eodem *loci* quasi centum viginti)
16 viri fratres, oportuit impleri Scripturam hanc, quam prædixit Spiritus sanctus per os Davidis, de Juda, qui fuit viæ dux iis qui comprehenderunt Jesum:
17 Annumerabatur enim nobiscum, & sortitus erat sortem ministerii hujus.
18 Is igitur acquisivit agrum ex mercede injustitiæ: & præcipitatus crepuit medius, & effusa sunt omnia viscera ejus.
19 Inno-

19 Innotuitque omnibus
habitantibus Hierosolymis :
adeo ut vocetur ager ille
propria ipsorum lingua, A-
celdama, hoc est, ager san-
guinis.
20 Scriptum est enim in li-
bro Psalmorum, Fiat commo-
ratio ejus deserta, & non
sit qui habitet in ea, Et,
Episcopatum ejus accipiat a-
lius.
21 Oportet igitur ex iis
viris qui nobiscum convene-
runt toto tempore quo Do-
minus Jesus versatus est inter
nos.
22 Exorsus à Baptismo Jo-
annis, ad eum usq; diem
quo sursum receptus est à no-
bis, unum fieri nobiscum te-
stem resurrectionis ejus.
23 Statuerunt igitur duos,
Josephum vocatum Barsabam,
qui cognominabatur Justus, &
Matthiam.
24 Et orantes dixerunt, Tu
Domine, qui corda omnium
nosti, ostende utrum elegeris
ex his duobus :
25 Ut accipiat sortem mi-
nisterii hujus & Apostolatus,
à quo aberravit Judas, ut ab-
iret in locum suum.
26 Jecerunt igitur sortes
eorum, & cecidit sors super
Matthiam, qui communibus
calculis allectus est cum un-
decim Apostolis.

C A P. II.

Solennitas prima Pentecostes N. T. in effusione Spiritus sancti, in concione Apostolorum, nominatim Petri, conversione auditorum, & communione sanctorum.

CUm autem advenisset dies
Pentecostes, erant om-
nes concorditer eodem *loci*.
2 Tum exstitit repente so-
nitus è cœlo tanquam vehe-
menti flatus violenti, qui reple-
vit totam domum ubi erant
3 Et visæ sunt eis disper-
titæ linguæ instar ignis, *quæ*
etiam sedit super unumquem-
que eorum.
4 Repleti sunt autem om-
nes Spiritu sancto, cœperunt-
que loqui aliis linguis, prout
Spiritus ille dabat eis effari.
5 Erant vero Hierosolymis
habitantes Judæi viri religiosi
ex omni natione *eorum* qui
sub cœlo *sunt*.
6 Orto autem hoc rumore,
convenit multitudo, & con-
turbata fuit quod audiret unus-
quisque *sua* propria lingua ip-
sos loquentes.
7 Obstupescebant autem om-
nes ac mirabantur, dicentes
alii ad alios, Nonne ecce om-
nes isti qui loquuntur, Ga-
lilæi sunt ?
8 Quomodo igitur nos au-
dimus eos sua quisque lingua,
in qua nati sumus ?
9 Parthi & Medi & Elami-
tæ, & qui incolimus Meso-
potamiam, Judæamque &
Cappadociam, Pontum, & A-
siam.
10 Phrygiam & Pamphyli-
am, Ægyptum & partes Li-
byæ quæ est secundum Cyre-
nen, & advenæ Romani, tum
Judæi tum Proselyti.
11 Cretes & Arabes, au-
dimus eos loquentes nostris
linguis magnifica Dei *facta*.
12 Obstupescebant igitur
omnes, & hæsitabant dicentes
alius ad alium, Quid hoc sibi
vellet ?
13 Alii vero sannis *eos* ex-
sequentes dicebant, Vino dul-
ci pleni sunt.
14 Consistens autem Petrus
cum undecim, extulit vocem
suam, & affatus est eos, di-
cens, Viri Judæi, *vosque* om-
nes qui habitatis Hierosoly-
mis, hoc vobis notum esto,
& auribus percipite verba
mea.

15 Non

15 Non enim, ut vos præsumitis, isti ebrii sunt, cum sit hora diei tertia:
16 Sed hoc illud est quod dictum est per Prophetam Joelem.
17 Et erit ultimis temporibus, (dicit Deus) effundam ex Spiritu meo in quamvis carnem: & prophetabunt filii vestri & filiæ vestræ, & juvenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnii somniabunt.
18 Et quidem in servos meos & in ancillas meas in diebus illis effundam ex Spiritu meo, & prophetabunt.
19 Et edam prodigia in cœlo sursum, & signa in terra deorsum, sanguinem & ignem & vaporem fumi.
20 Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem, priusquam veniet dies ille Domini magnus & illustris.
21 Et futurum est ut quicunque invocaverit nomen Domini servetur.
22 Viri Israelitæ, audite sermones istos: Jesum illum Nazaræum, virum à Deo approbatum apud vos præstantibus factis & prodigiis & signis quæ edidit per eum Deus in medio vestri, sicut & ipsi nostis,
23 Hunc, *inquam*, definito illo consilio & Præcognitione Dei deditum cum accepissetis, manibus sceleratis *cruci* affixum interemistis.
24 Quem Deus suscitavit, solutis doloribus mortis, eo quod fieri non poterat ut ipse ab ea retineretur.
25 David enim dicit de eo, Prospiciebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam est mihi ad dexteram ne commovear.
26 Propterea oblectatum est cor meum, & exsultavit lingua mea: atque adeo caro mea commorabitur cum spe.
27 Quoniam non deseres animam meam apud inferos, nec sines Sanctum illum tuum sentire corruptionem.
28 Notas mihi fecisti vias vitæ: replebis me jucunditate in tuo conspectu.
29 viri fratres, licet libere dicere apud vos de patriarcha Davide, eum & obiisse & sepultum esse, & monumentum ejus esse apud nos ad hunc usque diem.
30 Propheta igitur cum esset, & sciret Deum jurejurando sibi jurasse, fore ut ex fructu lumbi ipsius, quod ad carnem attinet, Christum illum suscitaret, *quem* collocaret super ejus throno:
31 Præscius locutus est de resurrectione Christi, non derelictam esse apud inferos animam ejus, neque carnem ejus sensisse corruptionem.
32 Hunc Jesum suscitavit Deus: cujus *rei* omnes nos sumus testes.
33 Itaque dextera Dei sursum sublatus & promissum Spiritum sanctum adeptus à Patre, effudit hoc quod vos nunc cernitis & auditis.
34 Nec enim David ascendit in cœlos: sed dicit ipse, Dixit dominus Domino meo, Sede ad dexteram meam.
35 Usquedum statuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum.
36 Certo sciat ergo tota domus Israelis quod Deus hunc fecerit Dominum & Christum, hunc ipsum, *inquam*, Jesum quem vos crucifixistis.
37 Qui vero hæc audierunt compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum ac reliquos Apostolos, Quid faciemus, viri fratres?

38 Petrus

38 Petrus autem ait ad eos, Resipiscite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomen Jesu Christi in remissionem peccatorum: & accipietis donum Spiritus sancti.

39 Vobis enim *facta est* promissio, & liberis vestris, & omnibus longe post *futuris*, quoscunque videlicet advocaverit Dominus Deus noster.

40 Aliisque sermonibus plurimis obtestabatur, & exhortabatur *eos*, dicens, Servamini ex gente ista prava.

41 Qui ergo libenter receperunt sermonem ejus, baptizati sunt, & additæ sunt *Ecclesiæ* die illo animæ quasi ter mille.

42 Perdurabant autem in doctrina Apostolorum, & communicatione, & fractione panis, & precibus.

43 Obortus est autem omnibus metus: multaque prodigia & signa per Apostolos fiebant.

44 Omnes autem qui credebant, erant eodem *loci*, & habebant omnia communia.

45 Et possessiones ac facultates vendebant, & dispertiebant ea omnibus, prout cuique opus erat.

46 Et quotidie perdurantes concorditer in templo, ac frangentes domatim panem, capiebant cibum cum exsultatione & simplicitate cordis:

47 Laudantes Deum, & habentes gratiam apud totum populum. Dominus autem addebat quotidie Ecclesiæ qui salvi fierent.

CAP. III,

Petri miraculum, & concio pœnitentialis & evangelica.

CÆterum Petrus & Joannes simul ascendebant in templum, sub horam precationis, *nempe* nonam,

2 Quidam autem vir claudus ab utero matris suæ portabatur: quem ponebant quotidie ad portam templi quæ dicitur Speciosa, ut peteret eleemosynam ab ingredientibus in templum.

3 Is cum vidisset Petrum ac Joannem ingressuros in templum, rogavit ut eleemosynam acciperet.

4 Intentis autem in eum oculis Petrus cum Joanne dixit, Aspice ad nos.

5 Ille igitur attendebat eos, sperans se aliquid ab eis accepturum.

6 Petrus autem dixit, Argentum & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do, In nomine Jesu Christi Nazaræi surge & ambula.

7 Et prehensa manu ejus dextera, erexit *eum*: illico vero solidatæ sunt plantæ ipsius ac malleoli.

8 Et exsiliens stetit, & ambulavit: & ingressus est cum eis in templum, ambulans & saliens, & laudans Deum.

9 Viditque eum totus populus ambulantem & laudantem Deum,

10 Et cum agnoverunt illum esse qui ad *petendam* eleemosynam sedebat ad Speciosam portam templi: & impleti sunt pavore & stupore super eo quod ei contigerat.

11 Cum autem claudus ille qui sanatus fuerat teneret Petrum & Joannem, cucurrit totus populus ad eos in porticum, quæ appellatur Solomonis, expavefacti.

12 Quo viso, Petrus respondit populo, Viri Israelitæ, quid miramini de hac re? aut quid intentos oculos in nos habetis, quasi propria potestate aut pietate effecerimus ut hic ambulet?

13 Deus ille Abrahami & Isaaci & Jacobi, Deus, *inquam*, Patrum nostrorum glorificavit Filium suum Jesum, quem vos tradidistis & abnegastis in conspectu Pilati, cum ille judicasset esse dimittendum.

14 Vos autem sanctum illum & justum abnegastis, & postulastis homicidam condonari vobis:

15 Principem autem vitæ interemistis, quem Deus suscitavit à mortuis: cujus *rei* nos testes sumus.

16 Et per fidem in nomine ipsius, hunc quem conspicitis ac nostis, confirmavit nomen ipsius: fides, *inquam*, quæ per ipsum *est*, dedit isti integritatem hanc coram omnibus vobis.

17 Sed nunc, fratres, scio vos per ignorantiam *ista* fecisse, sicut & primores vestros.

18 Deus autem quæ prænunciaverat per os omnium Prophetarum suorum, Christum suum perpessurum, ita implevit.

19 Resipiscite igitur, & convertite vos, ut deleantur peccata vestra: postquam venerint tempora refrigerationis à conspectu Domini.

20 Et miserit prius prædicatum vobis Jesum Christum:

21 Quem oportet quidem cœli capiant, usq; ad tempora restitutionis omnium, de quibus locutus est Deus à seculo per os omnium sanctorum suorum Prophetarum.

22 Moses etenim ad Patres dixit, Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester ex fratribus vestris sicut me: audietis eum in omnibus quæ locutus fuerit vobis.

23 Futurum est autem ut quisquis non auscultarit Prophetam illum, disperdatur è populo.

24 Sed & omnes Prophetæ à Samuele & iis qui deinceps fuerunt, quotquot locuti sunt etiam prænunciarunt dies istos.

25 Vos estis filii Prophetarum & pacti quod pepigit Deus erga patres nostros, dicens ad Abrahamum, Et in semine tuo benedictionem consequentur omnes familiæ terræ.

26 Vobis primum Deus suscitatum Filium suum Jesum misit, qui benediceret vobis, unoquoque *sese* avertente à pravitatibus vestris.

CAP. IV.

Petrus & Joannes intrepide coram Senioribus populi causam Christi agunt: interea discipuli precibus invigilant, & communione bonorum coalescunt.

LOquentibus autem ipsis ad populum, supervenerunt Sacerdotes & præfectus templo & Sadducæi,

2 Moleste ferentes quod docerent populum, & annunciarent in nomine Jesu resurrectionem ex mortuis.

3. Et injecerunt eis manus posueruntque eos in custodia in posterum diem. Nam erat jam vespera.

4 Multi vero eorum qui audierant hunc sermonem, crediderunt: & factus est numerus virorum quasi quinquies mille.

5 Factum est autem postero die ut congregarentur primores eorum & Seniores & Scribæ Hierosolymis:

6 Et Annas Pontifex maximus, & Caiaphas & Joannes & Alexander, & quotquot erant ex genere Pontificio.

7 Cum igitur statuissent eos in medio, percontati sunt, Qua potestate aut quo nomine vos hoc fecistis?

8 Tunc Petrus repletus Spiritu sancto dixit eis, Primores populi, & Seniores Israelis,

9 Quandoquidem de nobis hodie quæstio habetur super beneficio in hominem infirmum *collato*, quomodo *videlicet* iste servatus sit;

10 Notum sit omnibus vobis, & toti populo Israelitico, per nomen Jesu Christi Nazaræi, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit ex mortuis, per hoc, *inquam*, istum adstare sanum in vestro conspectu.

11 Hic est lapis ille pro nihilo habitus à vobis ædificantibus, qui factus est caput anguli.

12 Nec est in alio quoquam salus: nec enim aliud nomen est sub cœlo quod datum sit inter homines per quod oporteat nos servari.

13 Conspecta vero Petri in dicendo libertate & Joannis, compertoque homines esse illiteratos & idiotas, admirabantur, & agnoscebant eos cum Jesu fuisse.

14 Et hominem illum, qui sanatus fuerat, cernentes stantem cum eis, nihil poterant contradicere.

15 Jussis autem ipsis extra concilium abire, conferebant inter se,

16 Dicentes, Quid faciemus hominibus istis? conspicuum enim signum editum esse per eos, manifestum est omnibus habitantibus Hierosolymis, nec id possumus negare.

17 Sed ne id amplius serpat in populum, minaciter interminemur eis ne posthac ulli hominum loquantur in nomine isto.

18 Itaque vocatis ipsis denunciarunt ne omnino loquerentur neve docerent in nomine Jesu.

19 Petrus autem & Joannes respondentes dixerunt eis, An justum sit in conspectu Dei vobis potius auscultare quam Deo, judicate.

20 Non enim possumus nos quæ vidimus & audivimus, non loqui.

21 Illi vero non invenientes quomodo punirent eos, additis minis eos dimiserunt, propter populum, quia omnes glorificabant Deum super eo quod factum fuerat.

22 Annorum enim erat amplius quadraginta homo ille in quem editum fuerat signum istud sanationis.

23 Dimissi autem *illi* venerunt ad suos, & annunciaverunt quæ primarii Sacerdotes & seniores ipsis dixerant.

24 Qui cum *hæc* audissent, concorditer sustulerunt vocem ad Deum, dixeruntque, Domine, tu es Deus ille qui fecisti cœlum ac terram, mare & omnia quæ in eis sunt:

25 Qui Spiritu sancto per os Davidis pueri tui dixisti, Cur fremuerunt Gentes, & populi meditati sunt inania?

26 Adstiterunt reges terræ, & principes congregati sunt simul adversus Dominum & Christum ejus.

27 Congregati sunt enim in hac civitate vere adversus sanctum Filium tuum Jesum quem unxisti Herodes & Pontius Pilatus cum Gentibus & populis Israelis.

28 Ut facerent quæcunque manus tua & consilium tuum prius prædestinavit ut fierent.

29 Nunc igitur, Domine, despice in minas eorum, & da servis tuis ut cum omni libertate loquantur sermonem tuum:

30 Manus tua à te extensa ad sanandum, signisque & prodigiis

prodigiis editis per nomen
sancti Filii tui Jesu.
31 Cum autem precati essent,
succussus est locus in quo
erant congregati, & repleti
sunt omnes Spiritu sancto, &
locuti sunt sermonem Dei cum
libertate.
32 Multitudinis autem eorum
qui crediderant erat cor,
& animus unus: nec quisquam
aliquid eorum quæ habebat,
suum esse dicebat, sed erant
eis omnia communia.
33 Et Apostoli magna vi
reddebant testimonium resurrectionis
Domini Jesu: &
gratia magna erat super eos
omnes.
34 Nullus enim erat egenus
inter eos: quotquot erant
enim possessores agrorum aut
domorum, vendentes adferebant
pretia eorum quæ vendita
fuerant,
35 Et deponebant ad pedes
Apostolorum: distribuebatur
autem *hoc* singulis prout
cuique opus erat.
36 Joseph ergo qui cognominatus
est Barnabas ab Apostolis
(quod est, si interpreteris,
Filius consolationis)
Levites, Cyprius genere,
37 Cum haberet agrum,
vendidit *eum*, & attulit pecuniam,
deposuitque ad pedes
Apostolorum.

CAP. V.

Ananiæ cum uxore historia. Apostoli capti denuo sistuntur Concilio, & Gamalielis consilio morti eximuntur; cæduntur tamen & gaudent.

VIr autem quidam, nomine
Ananias, cum Sapphira
uxore sua vendidit possessionem:
2 Et intervertit *aliquid* ex
pretio, conscia etiam uxore
sua: allatamque partem aliquam
ad pedes Apostolorum
deposuit.
3 Dixit autem Petrus, Anania,
cur implevit Satanas
cor tuum ut mentireris *in* Spiritum
sanctum, & interverteres
ex pretio istius prædii?
4 Nonne si servasses manebit
tibi, & venundatum in
tua erat potestate? quid *erat*
cur induceres in animum rem
istam? non es mentitus hominibus,
sed Deo.
5 Audiens autem Ananias
hos sermones, cecidit, & exanimatus
est. Et exstitit metus
magnus super omnes audientes
ista.
6 Surgentes vero juvenes
subtraxerunt eum, elatumque
sepelierunt.
7 Intercessit autem ferme
horarum trium intervallum,
cum uxor quoque ipsius, nesciens
quod factum fuerat, ingressa
est.
8 Dixit autem ei Petrus,
Dic mihi num tanti prædium
vendidistis? Ipsa vero dixit,
Etiam, tanti.
9 Petrus autem dixit ei,
Quid *est* cur convenerit inter
vos ut tentaretis Spiritum
Domini? ecce, pedes eorum,
qui sepelierunt virum tuum,
ad ostium *adsunt*, & efferent
te.
10 Illico vero cecidit ad
pedes ejus, & exanimata est:
ingressi autem juvenes invenerunt
eam mortuam, & elatum
sepelierunt juxta virum
suum.
11 Et obortus est metus
magnus toti Ecclesiæ, & omnibus
qui hæc audiebant.
12 Per manus autem Apostolorum
edebantur signa &
prodigia multa in populo: &
erant concorditer omnes in
porticu Solomonis.
13 Reliquorum autem nemo
audebat ipsis adhærere: sed
magnificabat eos populus.

14 Ln

14 Imo vero adjiciebantur qui crederent Domino, multitudo *videlicet* virorum simul ac mulierum.

15 Adeo ut in plateas efferrent infirmos, & ponerent in lectis ac grabbatis, ut venientis Petri vel umbra inumbraret aliquem eorum.

16 Conveniebat autem etiam vulgus vicinarum urbium Hierosolymam, adferentes infirmos ac vexatos à spiritibus impuris: qui sanabantur omnes.

17 Consurgens autem pontifex maximus, & omnes qui cum eo erant, quæ est hæresis Sadducæorum, repleti sunt invidia:

18 Et injecerunt manus in Apostolos, posueruntque eos in custodia publica.

19 Sed Angelus Domini, per noctem aperuit fores carceris, eductisque illis dixit:

20 Ite, & *vos* sistentes loquimini populo in templo omnia verba vitæ hujus.

21 *Illi* vero cum *hæc* audissent, introierunt sub diluculum in templum, & docebant. Adveniens autem Pontifex maximus, & qui cum eo erant, convocaverunt concilium & universum senatum filiorum Israel: miseruntque in carcerem ut illi adducerentur.

22 Cum autem venissent ministri, non invenerunt eos in carcere: *quod* reversi annunciaverunt.

23 Dicentes, Carcerem quidem invenimus clausum quam tutissime, & custodes extra stantes ante fores: cum aperuissemus autem, neminem intus invenimus.

24 Ut vero audierunt hos sermones, & Pontifex & præfectus templo, & primarii Sacerdotes, hæsitabant super eis, quonam hoc evasurum esset.

25 Adveniens autem quidam, nunciabat eis, Ecce, viri quos posueratis in carcere stant in templo, & docent populum.

26 Tunc præfectus abiens cum ministris, abduxit eos non *tamen* per vim (metuebant enim populum ne lapidarentur.)

27 Adductos igitur eos statuerunt in concilio: & interrogavit eos Pontifex maximus,

28 Dicens, Nonne etiam atque etiam demandavimus vobis ne doceretis nomine isto? & ecce, replevistis Hierosolymam doctrina vestra, & vultis in nos inducere sanguinem hominis istius.

29 Respondens autem Petrus & Apostoli dixerunt, Obedire oportet Deo potius quam hominibus.

30 Deus ille Patrum nostrorum suscitavit Jesum quem vos interfecistis suspensum in ligno.

31 Hunc, *inquam*, Deus dextera sua sursum sublatum *constituit* principem ac servatorem, ut det resipiscentiam Israeli & remissionem peccatorum.

32 Et nos sumus ei testes horum quæ dicimus: atque etiam Spiritus ille Sanctus, quem dedit Deus iis qui dicto sunt audientes ipsi.

33 At illi *his* auditis frendebant, & consultabant de iis interficiendis.

34 Surgens autem in concilio quidam Pharisæus, nomine Gamaliel, Legis doctor, quem totus populus in pretio habebat, jussit ut paulisper abducerent foras Apostolos.

35 Et dixit illis, Viri Israelitæ, attendite animum vo-

bis ipsis quod ad istos homines *attinet*, quid facturi sitis.

36 Nam ante hæc tempora exortus est Theudas, dicens se aliquem esse: cui agglutinatus est numerus virorum circiter quadringentorum: qui interemptus est, & omnes qui assensi sunt ei, dissoluti sunt & ad nihilum redacti:

37 Post hunc exortus est Judas ille Galilæus temporibus descriptionis, & avertit populum multum post se: periit & ille, & omnes, qui assensi fuerant ei, dispersi sunt.

38 Nunc itaque dico vobis, abscedite ab hominibus istis, & missos ipsos facite: quoniam si est ex hominibus consilium hoc sive opus istud, dissolvetur:

39 Sin ex Deo est, non potestis istud dissolvere, *& videte* ne etiam cum Deo pugnare comperiamini.

40 Assensi sunt autem ei: & cum advocassent Apostolos, cæsis mandarunt ne loquerentur in nomine Jesu: & dimiserunt eos.

41 Ipsi ergo gaudentes profecti sunt à conspectu concilii, quod digni habiti essent qui pro nomine Jesu contumelia afficerentur.

42 Et quotidie in templo & domatim non cessabant docere & evangelizare Jesum Christum.

CAP. VI.

Septem Diaconi eliguntur, ex quibus Stephanus capitur & accusatur.

Cæterum per eos dies cum multiplicarentur discipuli, ortum est murmur Græcorum adversus Hebræos, quod ipsorum viduæ despicerentur in ministerio quotidiano.

2 Itaque duodecim illi, advocata multitudine discipulorum, dixerunt, Non est æquum nos derelicto sermone Dei, ministrare mensis.

3 Deligite ergo, ô fratres, ex vobis viros septem, testimonio ornatos, plenos Spiritu sancto & sapientia, quos huic usui præficiamus.

4 Nos vero in precibus & administratione Sermonis perdurabimus.

5 Placuit autem hic sermo toti præsenti multitudini: & elegerunt Stephanum, virum plenum fide ac Spiritu sancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonam, & Parmenam, & Nicolaum proselytum Antiochensem:

6 Quos statuerunt in conspectu Apostolorum: qui precati imposuerunt eis manus.

7 Itaque sermo Dei crescebat, & valde multiplicabatur numerus discipulorum Hierosolymis: multaque turba Sacerdotum auscultabat fidei.

8 Stephanus vero plenus fide ac potentia, edebat prodigia & signa magna in populo.

9 Exorti sunt autem è synagoga quæ dicitur Libertinorum, quidam, & Cyrenæorum, & Alexandrinorum, & eorum qui sunt ex Cilicia & Asia, altercantes cum Stephano.

10 Sed nequiverunt obsistere sapientiæ & spiritui per quem loquebatur.

11 Tum subjecerunt quosdam qui dicerent se audivisse eum loquentem verba blasphema in Mosen & Deum.

12 Commoveruntque plebem & Seniores & Scribas, & eum adorti, correptum adduxerunt in concilium.

13 Statueruntque falsos testes qui dicerent, Homo iste non

cessa-

cessat loqui verba blasphema
adversus locum hunc sanctum
& Legem.
14 Audivimus enim eum
cum diceret, Jesum illum Na-
zaræum destructurum hunc
locum, & mutaturum ritus
quos tradidit nobis Moses.
15 Tunc intuentes in eum
oculis omnes qui sedebant in
concilio, viderunt faciem ejus
quasi faciem Angeli.

CAP. VII.

Concio Stephani apologetica explicans nucleum Pentateuchi: ejusque lapidatio.

DIxit autem Pontifex maxi-
mus, Num igitur hæc
ita habent?
2 Ipse vero dixit, Viri
fratres & patres, audite, De-
us ille gloriæ visus est patri
nostro Abrahamo cum esset
in Mesopotamia, priusquam
habitaret Charris:
3 Et dixit ei, Exi è terra
tua, & ex cognatione tua, &
veni in terram quamcunque
ostendam tibi.
4 Tunc exiit è terra Chal-
dæorum, & habitavit Charris
Et illinc postquam pater ejus
mortuus est, transtulit eum
Deus in terram hanc in qua
nunc vos habitatis.
5 Nec dedit ei hæredita-
tem in ea, ne vestigium qui-
dem pedis, quamvis pollicitus
esset se illam daturum ei ob-
tinendam, & semini ejus post
eum; cum non haberet pro-
lem.
6 Locutus autem est ita
Deus, Erit, *inquit*, semen
tuum inquilinum in terra ali-
ena, ubi servituti subjicietur,
& male accipietur annis qua-
dringentis.
7 Sed gentem cui servie-
rint puniam ego, dicit Deus:
& Post hæc exibunt, & *ipsi*
colent me in loco isto.
8 Deditque ei pactum Cir-
cumcisionis: & ita *Abraha-
mus* genuit Isacum, & cir-
cumcidit eum die octavo:
Isacus autem *genuit* Jacobum,
& Jacobus duodecim illos pa-
triarchas.
9 Patriarchæ vero invidia
moti Josephum vendiderunt
abducendum in Ægyptum:
sed erat Deus cum eo.
10 Et eruit eum ex omni-
bus ipsius afflictionibus, de-
ditque ei gratiam & sapienti-
am coram Pharaone Rege Æ-
gypti, qui constituit eum
ductorem Ægypto, & toti
domui suæ.
11 Venit autem fames in
universam terram Ægypti &
Chanaan, & afflictio magna:
& non inveniebant cibos pa-
tres nostri.
12 Cum audivisset autem
Jacobus esse triticum in Æ-
gypto, misit patres nostros
primum.
13 Et in secunda *profectio-
ne* agnitus est Josephus à
fratribus suis, & innotuit Pha-
raoni genus Josephi.
14 Missis autem *nunciis*,
Josephus accersivit patrem
suum Jacobum, omnemque
cognationem suam, capitum
septuaginta quinque.
15 Descendit ergo Jacobus
in Ægyptum, obiitque ipse
& patres nostri.
16 Et translati sunt Siche-
mam, & positi in monumento
quod emerat Abrahamus pre-
tio argenti à filiis Emmoris
patris Sichemi.
17 Cum autem appropin-
quaret tempus promissionis
quam Deus juraret Abraha-
mo, crevit populus, & mul-
tiplicatus est in Ægypto:
18 Usquequo exortus est
alius rex, qui non noverat
Josephum.

19 Hic adversus genus nostrum ingeniosus, male accepit patres nostros, adeo ut exponerent infantes suos ne sobolescerent.

20 Quo tempore natus est Moses, qui fuit divinitus elegans, & nutritus fuit tres menses in domo patris sui.

21 Expositum autem illum sustulit filia Pharaonis, & nutrivit eum sibi pro filio.

22 Et eruditus fuit Moses omni sapientia Ægyptiorum: eratque potens dictis & factis.

23 Ut vero expletum est ei quadraginta annorum tempus, venit ei in mentem invisere fratres suos filios Israelis.

24 Et cum vidisset quendam ex iis affici injuria, tutatus est eum, percusso Ægyptio, & laborantem illum vindicavit.

25 Existimabat autem fratres suos intelligere Deum per manum ipsius dare ipsis salutem: at illi non intellexerunt.

26 Subsequente vero die visus est ipsis pugnantibus, & compulit eos in pacem, dicens, Viri fratres estis vos: cur alii alios injuria afficitis?

27 Is autem qui injuria afficiebat proximum, repulit eum, dicens, Quis te nobis constituit principem & judicem?

28 Num tu me vis interimere, quemadmodum interemisti heri Ægyptium illum?

29 Ad hunc autem sermonem Moses fugit, & factus est advena in regione Madian, ubi genuit duos filios.

30 Expletis vero annis quadraginta visus est ei in deserto montis Sina Angelus Domini in flammeo igne rubi.

31 Moses autem ut hoc conspexit, admiratus est visum: & cum accederet ad hoc considerandum, extitit ad eum vox Domini, dicens,

32 Ego sum Deus ille patrum tuorum, Deus Abrahami, & Deus Isaaci, & Deus Jacobi. Tremefactus autem Moses non audebat illud considerare.

33 Dicit autem ei Dominus, Solve solcas pedum tuorum: locus enim in quo stas terra sancta est.

34 vidi: vidi vexationem populi mei qui est in Ægypto, & suspiria ipsorum audivi, & descendi ut eruam eos: nunc ergo adesdum, mittam te in Ægyptum.

35 Hunc ergo Mosen quem abnegaverant dicentes, Quis te constituit principem & judicem? hunc, inquam, Deus misit principem & liberatorem futurum, ductu Angeli qui visus fuerat ei in rubo.

36 Hic eduxit illos editis prodigiis & signis in regione Ægypti, & in rubro mari, & in deserto annis quadraginta.

37 Hic est Moses ille qui dixit filiis Israel, Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester è fratribus vestris sicut me: ipsum audietis.

38 Hic ille est qui conveniente populo in deserto, fuit cum Angelo ipsum alloquente in monte Sina, & cum patribus nostris, quique excepit viva eloquia quæ nobis traderet.

39 Cui noluerunt auscultare patres nostri, sed repulerunt eum, & aversi sunt cordibus suis in Ægyptum,

40 Dicentes Aaroni, Fac nobis deos qui præeant nobis: Mosi enim isti qui eduxit nos ex regione Ægypti, nescimus quid contigerit.

H 41 Et

41 Et vitulum fecerunt per illos dies, obtuleruntque sacrificium idolo, & oblectabant sese operibus manuum suarum.

42 Vertit autem sese Deus, & tradidit eos ad colendum exercitum cœli: sicut scriptum est in libro Prophetarum, Num victimas & sacrificationes obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israel?

43 Imo bajulastis tabernaculum Molochi, & sidus Dei vestri Remphanis, quas figuras fecistis ut eas adoraretis: itaque transferam vos ad Babylonis fines.

44 Tabernaculum Testimonii fuit patribus nostris in deserto, prout edixerat is qui dixerat Mosi ut faceret illud secundum exemplar quod viderat.

45 Quod etiam acceptum introduxerunt patres nostri cum Jesu in ipsa occupatione Gentium, quas expulit Deus à conspectu patrum nostrorum usque ad dies Davidis.

46 Qui invenit gratiam in conspectu Dei, petiitque ut nancisceretur tabernaculum Dei Jacobi.

47 Solomon autem ædificavit ei ædem.

48 Sed excelsissimus ille in manufactis templis non habitat sicut Propheta dicit,

49 Cœlum mihi thronus est, terra autem scabellum pedum meorum. Quam ædem ædificabitis mihi, dicit Dominus, aut quis est locus requietis meæ?

50 Nonne manus mea fecit hæc omnia?

51 Duri cervice & incircumcisi corde & auribus, vos semper Spiritui illi sancto obnitimini: quales *fuerunt* patres vestri, tales & vos *estis*.

52 Quem Prophetarum non sunt persecuti patres vestri? occiderunt, inquam, eos qui prænunciarunt adventum Justi illius, cujus nunc vos proditores & interfectores facti estis.

53 Qui accepistis legem per dispositionem Angelorum, & non observastis.

54 Audientes autem hæc scindebantur cordibus suis, & stridebant dentibus in eum.

55 Cum autem esset plenus Spiritu sancto, intentis in cœlum oculis vidit gloriam Dei, & Jesum adstantem ad dexteram Dei.

56 Et ait, Ecce, conspicio cœlos apertos, & Filium illum hominis adstantem ad dexteram Dei;

57 Exclamantes autem illi voce magna, continuerunt aures suas, & irruerunt concorditer in eum;

58 Et ejectum eum extra urbem, lapidarunt: testes autem deposuerunt pallia sua ad pedes adolescentis qui vocabatur Saulus.

59 Lapidarunt igitur Stephanum, invocantem & dicentem, Domine Jesu, recipe spiritum meum.

60 Positis autem genibus, clamavit voce magna, Domine, ne statuas eis hoc peccatum. Et cum hoc dixisset, obdormivit.

CAP. VIII.

Saulus Ecclesiam persequitur: Samaria Dei verbum recipit: Philippus Simonem Magum & Æthiopem Eunuchum baptizat.

SAulus autem ultro consentiebat ipsius cædi. Orta est vero illo die persecutio magna adversus Ecclesiam quæ erat Hierosolymis: & omnes dispersi sunt per regiones Judææ & Samariæ, præter Apostolos.

2 Extulerunt autem una Stephanum viri religiosi, & plangorem magnum ediderunt super eo.

3 Saulus

3 Saulus vero vaſtabat Eccleſiam, iens domatim: & trahens viros ac mulieres tradebat in cuſtodiam *conjiciendos*.

4 At qui diſperſi fuerant peragrabant *regiones* evangelizantes ſermonem *Dei*.

5 Philippus vero cum deveniſſet in urbem Samariæ prædicabat eis Chriſtum.

6 Attendebat autem turba concorditer iis quæ à Philippo dicebantur, audiendo & cernendo ſigna quæ edebat.

7 Spiritus enim impuri ex multis qui *eis* tenebantur exibant, vociferantes voce magna: multique paralytici & claudi ſanati ſunt.

8 Et gaudium magnum extitit in illa urbe.

9 Vir autem quidam nomine Simon, antea in urbe illa exercuerat artem magicam, & gentem Samariæ obſtupefecerat, dicens ſe eſſe quempiam magnum.

10 Cui attendebant omnes à minimo uſque ad maximum, dicentes, Iſte eſt potentia illa Dei magna.

11 Attendebant autem ei propterea quod à multo tempore magicis artibus eos dementarat.

12 Cum vero credidiſſent Philippo evangelizanti quæ ad regnum Dei & nomen Jeſu Chriſti *pertinerent*, baptizabantur tum viri tum mulieres.

13 Simon vero & ipſe credidit: & baptizatus perdurabat apud Philippum: & conſpiciens ſigna & virtutes magnas edi, obſtupefiebat.

14 Cum autem audiſſent Apoſtoli qui erant Hieroſolymis Samariam recepiſſe ſermonem Dei, miſerunt ad eos Petrum ac Joannem.

15 Qui cum deſcendiſſent oraverunt pro eis ut acciperent Spiritum ſanctum.

16 (Nondum enim in quenquam illorum illapſus fuerat, ſed baptizati tantum fuerant in nomen Jeſu.)

17 Deinde impoſuerunt eis manus, & receperunt *illi* Spiritum ſanctum.

18 Cum autem conſpexiſſet Simon per impoſitionem manuum Apoſtolorum dari Spiritum ſanctum, obtulit eis pecunias.

19 Dicens, Date etiam mihi poteſtatem iſtam, ut cuicunque impoſuero manus recipiat Spiritum ſanctum.

20 Petrus autem dixit ei, Pecunia tua tecum pereat, qui donum Dei exiſtimaris premiis acquiri.

21 Non eſt tibi pars neque ſors in hoc negotio: cor enim tuum non eſt rectum in Dei conſpectu.

22 Reſipiſce igitur ab iſta malitia tua, & deprecare Deum ſi forte remittetur tibi machinatio cordis tui.

23 Video enim te in felle amariſſimo & connexu injuſtitiæ poſitum.

24 Reſpondens autem Simon dixit, Deprecamini vos pro me apud Dominum, ne quid ſuperveniat mihi *iſtorum* quæ dixiſtis.

25 Illi igitur atteſtati ſermonem Dei, reverſi ſunt Hieroſolymam, & multis vicis Samaritanorum evangelizarunt.

26 Angelus autem Domini locutus eſt Philippo, dicens, Surge, & vade meridiem verſus, ad viam quæ Hieroſolymis deſcendit Gazam: & quæ eſt deſerta.

27 Is igitur ſurgens profectus eſt: & ecce quidam Æthiops eunuchus, dynaſtes Candaces reginæ Æthiopum, qui præerat univerſæ illius gazæ, venerat Hieroſolymam adoraturus:

28 Et revertebatur sedens
in curru suo, legebatque Esai-
am Prophetam.
29 Dixit autem Spiritus
Philippo, Accede, & proxi-
me adhæreto currui isti.
30 Accurrens igitur Philip-
pus audivit eum legentem
Esaiam Prophetam, & dixit,
Nempe intelligis quæ legis?
31 At ille ait, Quinam e-
nim possim, nisi mihi quispi-
am dux viæ fuerit? Et pre-
catus est Philippum ut ascen-
deret, sederetque secum.
32 Locus autem scripturæ
quem legebat, hic erat, Ut
ovis ad mactationem ductus
est: & ut agnus coram suo
tonsore mutus, ita non ape-
ruit os suum.
33 In ipsius depressione ju-
dicium ejus sublatum est: se-
culum autem ejus quis enarra-
bit? quoniam tollitur è terra
vita ejus.
34 Respondens autem eu-
nuchus Philippo, dixit, Oro
te, de quo dicit istud Prophe-
ta? de se ipso, an de alio
quopiam?
35 Tum Philippus aperuit
os suum, & exorsus ab hac
scriptura, evangelizavit ei Je-
sum.
36 Cum vero pergerent in
viam, venerunt ad quandam
aquam: tum ait eunuchus,
En aquam: quid prohibet me
baptizari?
37 Dixit vero Philippus,
Si credis ex toto corde, licet.
Respondens autem *ille* dixit,
Credo Jesum Christum esse
Filium illum Dei:
38 Jussitque sisti currum:
ac descenderunt ambo in il-
lam aquam, Philippus simul
& eunuchus: & *ipse* baptiza-
vit eum.
39 Cum autem ascendissent
ex aqua, Spiritus Domini ra-
puit Philippum: nec amplius
vidit eum eunuchus. Pergit
igitur in via sua, gaudens.
40 Philippus autem inven-
tus est Azoti: & peragrans
regionem evangelizavit omni-
bus urbibus, usquedum veni-
ret Cæsaream.

CAP. IX.

Sauli conversio, baptizatio & evasio è Damasco, Sanatio Æneæ paralytici, & Tabithæ defunctæ per Petrum resuscitatio.

SAulus autem adhuc spirans
minas ac cædem adversus
discipulos Domini, adit Pon-
tificem maximum,
2 Et petiit ab eo epistolas
perferendas Damascum ad sy-
nagogas: ut si quos invenisset
hujus sectæ, tum viros, tum
mulieres, vinctos adduceret
Hierosolymam.
3 Cum autem iter faceret,
factum est ut appropinquaret
Damasco: Et repente circum-
fulsit eum ut fulgur lux è
cœlo.
4 Et cum cecidisset in ter-
ram, audivit vocem dicentem
sibi, Saul, Saul, quid me
persequeris?
5 Dixit autem, Quis es,
Domine? Dominus autem di-
xit, Ego sum Jesus quem tu
persequeris, durum *fuerit* tibi
contra stimulos calcitrare.
6 *Saul vero* tremens & pa-
vens dixit, Domine, quid
me vis facere? Tum Domi-
nus ad eum, Surge, & ingre-
dere urbem, & dicetur tibi
quid oporteat facere.
7 Viri autem illi qui cum
Saulo iter faciebant, constite-
runt muti, audientes quidem
ejus vocem, neminem autem
conspicientes.
8 Surrexit autem Saulus è
terra, apertisque oculis suis
neminem videbat: manu vero
ductum eum introduxerunt
Damascum.

9 Fuitque

9 Fuitque tribus diebus non
videns, & non edit neque
bibit.
10 Erat autem quidam dis-
cipulus Damasci, nomine A-
nanias, ad quem dixit per vi-
sionem Dominus, Anania. Et
ille ait, Ecce, ego *adsum*, Do-
mine.
11 Tum Dominus ad eum,
Surge, & proficiscere in vi-
cum qui vocatur Rectus, &
quære in domo Judæ Saulum
quendam nomine, Tarsensem:
ecce enim orat.
12 Et vidit per visionem
virum Ananiam nomine in-
troeuntem, & imponentem
sibi manum ut visum recipe-
ret.
13 Respondit autem Ana-
nias, Domine, audivi ex mul-
tis de viro isto, quod malis
affecerit sanctos tuos Hieroso-
lymis.
14 Quin etiam hoc loco
habet potestatem à principi-
bus Sacerdotum, vinciendi om-
nes qui invocant nomen tuum.
15 Dixit autem ad eum Do-
minus, Proficiscere: nam in-
strumentum electum est mihi
iste, ut portet nomen meum
in conspectum Gentium, &
regum, & filiorum Israel.
16 Ego enim ei præmon-
strabo quam multa oporteat
ipsum pro nomine meo pati.
17 Abiit igitur Ananias, &
introivit domum illam, & im-
positis ipsi manibus dixit,
Saul frater, Dominus misit
me (Jesus, *inquam*, qui vi-
sus est tibi in via qua venie-
bas) ut visum recipias, & im-
plearis Spiritu sancto.
18 Statim autem deciderunt
ab oculis ejus quasi squamæ,
& visum recepit illico: ac
surgens baptizatus est.
19 Cumque cepisset cibum,
corroboratus est. Fuit autem
Saulus cum discipulis qui erant
Damasci, per dies aliquot.

20 Et statim in synagogis
prædicavit Christum, asserens
eum esse Filium illum Dei.
21 Obstupescebant autem
omnes qui eum audiebant, &
dicebant, Nonne hic est qui
perdidit Hierosolymis eos qui
invocabant nomen istud, &
huc idcirco venit ut vinctos
eos adduceret ad primarios
Sacerdotes?
22 Saulus autem magis sese
corroborabat, & confundebat
Judæos qui habitabant Damas-
ci, collatis testimoniis demon-
strans eum esse Christum il-
lum.
23 Expletis autem multis
diebus ceperunt simul Judæi
consilium illum interimendi.
24 Sed intellectæ fuere Saulo
insidiæ eorum: adservabant
autem portas die ac nocte, ut
eum interimerent.
25 Acceptum igitur eum
discipuli nocte per murum de-
miserunt fune submissum in
sporta.
26 Cum vero Saulus adve-
nisset Hierosolymam, tentabat
se propius adjungere discipu-
lis: sed omnes metuebant eum,
non credentes eum esse dis-
cipulum.
27 Barnabas autem accep-
tum eum duxit ad Apostolos,
& narravit eis quomodo
in via vidisset Dominum, &
quod locutus esset ei, & quo-
modo Damasci libere locutus
esset in nomine Jesu.
28 versabatur ergo cum eis
Hierosolymis.
29 Et libere in nomine Do-
mini Jesu loquebatur, & dis-
ceptabat adversus Græcos:
illi vero conabantur eum in-
terimere.
30 Quod cum cognovissent
fratres, deduxerunt eum Cæ-
saream, & emiserunt Tarsum.
31 Ecclesiæ igitur per to-
tam Judæam, & Galilæam &

Samariam habentes pacem ædificabantur: & pergentes *in* timore Domini, *&* consolatione sancti Spiritus, multiplicabantur.

32 Factum est autem ut Petrus, per omnes pertransiens, deveniret etiam ad Sanctos qui habitabant Lyddæ.

33 Reperit autem illic quemdam nomine Æneam, ab annis jam octo decumbentem in grabato, qui erat paralyticus.

34 Et dixit ei Petrus, Ænea, sanat te Jesus Christus: surge, & sterne tibi ipsi. *Is* autem statim surrexit.

35 Et viderunt eum omnes qui incolebant Lyddam & Sarona, qui converterunt *se* ad Dominum.

36 Joppæ vero fuit quædam discipula nomine Tabitha, quæ, si interpreteris, dicitur Caprea. Hæc erat dives operum bonorum & eleemosynarum quas præstabat.

37 Factum est autem per illos dies ut illa ex infirmitate moreretur: quam cum lavissent, posuerunt in cœnaculo.

38 Cum autem Lydda esset prope Joppen, discipuli, audito Petrum illic esse, duos viros miserunt ad eum, rogantes ne cunctaretur usque ad ipsos transire.

39 Exurgens igitur Petrus venit cum eis: quem, cum advenisset, adduxerunt in cœnaculum, & adstiterunt ei omnes viduæ, flentes, & ostendentes tunicas & vestimenta quæ Dorcas faciebat cum una cum ipsis esset.

40 Ejectis autem omnibus foras, Petrus positis genibus, oravit: & conversus ad corpus, dixit, Tabitha, surge. Illa vero aperuit oculos suos, & viso Petro resedit.

41 Data autem ei manu Petrus erexit eam: & vocatis sanctis ac viduis eam vivam repræsentavit.

42 Id autem innotuit per totam Joppen, & multi crediderunt in Dominum.

43 Factumque est ut dies multos maneret Petrus Joppæ, apud Simonem quemdam coriarium.

CAP. X.

Cornelius angeli monitu Petrum accersit, & Petrus Dei jussu adit Cornelium, illoque ei concionante, venit Spiritus Dei super eum & suos.

Porro quidam erat Cæsareæ, nomine Cornelius, centurio ex legione quæ vocatur Italica,

2 Pius ac timens Deum, cum tota domo sua, & præstans eleemosynas multas populo.

3 Qui cum assidue precaretur Deum, vidit per visionem manifeste, quasi hora diei nona, Angelum Dei introeuntem & dicentem ipsi, Corneli.

4 At ille intentis oculis in eum, & expavefactus dixit Quid est, Domine? Dixit autem ei, Preces tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in Dei conspectu.

5 Nunc igitur mitte aliquos Joppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus.

6 Is diversatur apud Simonem quemdam, coriarium, cui est domus apud mare: is dicet tibi quid te oporteat facere.

7 Ut autem discessit Angelus qui loquebatur Cornelio, vocavit duos ex famulis suis & militem pium ex iis qui cum ipso erant assidui:

8 Et cum eis exposuisset omnia, misit eos Joppen.

9 Postridie vero illis iter facientibus, & appropinquantibus urbi, ascendit Petrus in solarium ut oraret, circa horam sextam.

10 Factum est autem ut valde esuriret, voluitque capere cibum. Parantibus igitur illis *cibum*, incidit in eum mentis excessus.

11 Conspexitque cœlum apertum, ac descendens ad se vas quoddam ut linteum magnum, quatuor extremis devinctum, quod demittebatur in terram:

12 In quo erant quævis quadrupedia terræ, & feræ, & reptilia, & volucres cœli.

13 Et exstitit vox ad eum, Surge, Petre, macta & ede.

14 Ait autem Petrus, Nequaquam, Domine: nunquam enim edi quicquam pollutum vel impurum.

15 Tum vox rursus ad eum secundo, Quæ Deus purificavit, tu ne pollui to.

16 Hoc autem factum est ter: & rursum receptum est vas in cœlum.

17 Cum autem apud se Petrus hæsitaret, *cogitans* quidnam esset visum illud quod viderat, tum ecce, viri qui missi fuerant à Cornelio, percontati de domo Simonis, supervenerunt ad vestibulum.

18 Et evocato *quopiam*, percontati sunt an Simon, qui cognominaretur Petrus, illic diversaretur.

19 Petro vero cogitante de visione, dixit ei Spiritus, Ecce, tres viri quærunt te.

20 Surgens itaque descende, & nihil addubitans proficiscere cum eis: nam ego eos misi.

21 Descendens ergo Petrus ad viros illos qui ad ipsum missi fuerant à Cornelio, dixit, Ecce, ego *is* sum quem quæritis: quæ causa est propter quam adestis?

22 Ipsi vero dixerunt, Cornelius centurio, vir justus & timens Deum, & ornatus testimonio totius gentis Judæorum, divinitus admonitus est ab Angelo sancto ut accerseret te domum suam, & abs te quædam audiret.

23 Intro vocatos igitur eos accepit hospitio. Postridie vero Petrus abiit cum eis, & quidam ex fratribus Joppensibus comitati sunt eum.

24 Et altero post die introierunt Cæsaream. Cornelius autem exspectabat eos, convocatis cognatis suis & necessariis amicis.

25 Ut autem factum est ut introiret Petrus, occurrens ei Cornelius, & accidens ad ejus pedes, adoravit.

26 Petrus vero erexit eum, dicens, Surge: & ego ipse homo sum.

27 Et colloquens cum eo, ingressus est, invenitque multos, qui convenerant:

28 Dixitque eis, Vos scitis Judæo nefas esse propius adjungere se aut accedere ad alienigenam: Sed mihi ostendit Deus ne quem pollutum vel impurum hominem dicerem.

29 Quapropter etiam nihil oblocutus veni accersitus. Percontor igitur qua ratione me accersiveritis.

30 Tum Cornelius ait, Nudius quartus usque ad hanc horam eram jejunus, & hora nona orabam domi meæ: & ecce, quidam stetit ob oculos meos, veste splendida,

31 Dixitque, Corneli, exauditæ sunt preces tuæ, & eleemosynæ tuæ in memoriam venerunt in conspectu Dei.

32 Mitte ergo Joppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus: hic diversatur in ædibus Simonis coriarii apud mare: qui cum advenerit, loquetur tibi.

33 Eodem igitur momento misi ad te: & tu bene fecisti qui advenisti. Nunc ergo omnes nos in conspectu Dei adsumus, ut audiamus omnia quæ tibi imperata sunt à Deo.

34 Petrus autem ore aperto dixit, Vere deprehendo Deum non respicere ad personam.

35 Sed in quavis gente acceptum ei esse quemvis qui eum timeat, & operam det justitiæ.

36 Quem sermonem significavit filiis Israelis evangelizans pacem per Jesum Christum, qui est omnium Dominus.

37 Vos nostis quod gestum est in tota Judæa, initio facto à Galilæa, post baptisma quod prædicavit Joannes.

38 Ut Jesum illum à Nazareta unxerit Deus Spiritu sancto & potentia, qui obambulavit beneficiis afficiens & sanans omnes sub diaboli potestatem redactos, quoniam Deus erat cum eo.

39 Et nos sumus testes omnium quæ & in regione Judæorum & Hierosolymis fecit, quem interemerunt suspensum in ligno.

40 Hunc *autem* Deus suscitavit tertio die, fecitque ut is conspicuus fieret:

41 Non toti populo, sed testibus quos ipse prius designaverat, *nimirum* nobis qui comedimus ac bibimus una cum eo, postea quam resurrexit à mortuis.

42 Mandavitque autem nobis ut prædicemus populo, & cum testificatione denunciemus eum esse qui destinatus sit à Deo judex vivorum ac mortuorum.

43 Huic etiam omnes Prophetæ testimonium dant, remissionem peccatorum accepturum per nomen ejus quemvis qui crediderit in eum.

44 Adhuc loquente Petro verba ista, illapsus est Spiritus sanctus in omnes qui audiebant hunc sermonem.

45 Et fideles qui *erant* ex circumcisione, & venerant cum Petro, obstupuerunt, quod etiam in Gentes effusum esset donum Spiritus sancti.

46 Audiebant enim eos loquentes linguis, ac magnificantes Deum. Tunc respondit Petrus,

47 Num quis aquam prohibere potest, quo minus *videlicet* baptizentur isti qui Spiritum sanctum acceperunt sicut & nos?

48 Et præcepit eos baptizari in nomen Domini. Tunc rogaverunt eum ut *ibi* permaneret ad dies aliquot.

CAP. XI.

Apologia Petri: nomenclatura Christianorum: Agabi prophetia.

Audierunt autem Apostoli & fratres qui erant in Judæa, Gentes etiam recepisse sermonem Dei.

2 Cum igitur ascendisset Petrus Hierosolymam disceptarunt adversus eum qui *erant* ex circumcisione,

3 Dicentes, Ad viros præputium habentes introisti, & una edisti cum eis.

4 Exorsus autem Petrus, *omnia* exposuit eis ordine, dicens,

5 Ego eram in civitate Joppe orans: & visum in mente

mentis excessu vidi, nempe
descendens vas quoddam, ceu
linteum magnum, quod qua-
tuor extremis demittebatur è
cœlo, & ad me usque ve-
nit.
6 In quod cum intendissem
oculos, consideravi, & vidi
quadrupedia terræ, & feras,
& reptilia, & volucres cœli.
7 Audivi autem vocem di-
centem mihi, Surge, Petre,
macta & ede.
8 Dixi vero, Nequaquam,
Domine; nam nihil commune
aut impurum unquam introivit
in os meum.
9 Respondit autem mihi
vox secundo è cœlo, Quæ
Deus purificavit, tu ne pol-
luito.
10 Idque ter factum est, &
rursus omnia sursum retracta
sunt in cœlum.
11 Tunc ecce, eodem mo-
mento tres viri supervenerunt
in ædes in quibus eram, Cæ-
sarea missi ad me.
12 Dixit vero mihi Spiri-
tus ut irem cum eis, nihil ad-
dubitans. Venerunt autem
mecum etiam sex isti fratres,
& ingressi sumus domum viri
illius.
13 Qui annunciavit nobis
quomodo vidisset Angelum
domi suæ, qui adstitisset ac
dixisset ipsi, Mitte aliquos
Joppen, & accerse Simonem
qui cognominatur Petrus.
14 Qui tibi ea dicturus est
per quæ tu serveris & tota
domus tua.
15 Cum autem cœpissem lo-
qui, illapsus est Spiritus san-
ctus in eos, quemadmodum &
in nos in principio.
16 Recordatus sum vero il-
lius dicti Domini, tum dice-
ret, Joannes quidem baptizavit
aqua, vos vero baptizabimini
Spiritu sancto.
17 Postquam igitur par si-
mile donum dedit eis Deus ut
& nobis, cum credidissent in
Dominum Jesum Christum,
quis eram ego qui Deum pos-
sem inhibere?
18 His autem auditis quie-
verunt, & glorificaverunt
Deum, dicentes, Nempe etiam
Gentibus Deus resipiscentiam
dedit ad vitam.
19 Cæterum qui dispersi
fuerant ex afflictione orta ob
Stephanum, transierunt usque
in Phœniciam, & Cyprum,
& Antiochiam, nemini lo-
quentes sermonem *Dei* nisi
solis Judæis.
20 Erant autem quidam
Cyprii & Cyrenenses, qui in-
gressi Antiochiam, locuti sunt
Græcis, evangelizantes Do-
minum Jesum.
21 Fuit autem manus Do-
mini cum eis: multusque nu-
merus fide ipsis habita con-
versus est ad Dominum.
22 Pervenit autem hic ru-
mor ad aures Ecclesiæ quæ
erat Hierosolymis. Emiserunt
igitur Barnabam, ut pergeret
Antiochiam usque.
23 Qui cum advenisset, &
vidisset gratiam Dei, gavisus
est, & hortatus est omnes ut
proposito cordis permane-
rent cum Domino.
24 Nam erat vir bonus &
plenus Spiritu sancto & fide:
& adjuncta est multa turba
Domino.
25 Abiit autem Barnabas
Tarsum, ut requireret Saulum:
& eum inventum duxit An-
tiochiam.
26 Factumque est ut an-
num totum congregarentur in
Ecclesia, docerentque turbam
multam, & discipuli nomi-
narentur primum Antiochiæ
Christiani.
27 Per id tempus autem de-
scenderunt Hierosolymis Pro-
phetæ Antiochiam.

28 Et unus eorum surgens, nomine Agabus, significavit per Spiritum, famem magnam futuram in toto terrarum orbe: quæ etiam fuit sub Claudio Cæsare.

29 Singuli vero discipulorum, prout cuique suppetebat, decreverunt subministrationis causa mittere *aliquid* fratribus habitantibus in Judæa.

30 Quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manum Barnabæ & Sauli.

CAP. XII.

Herodes Agrippa persecutor Jacobi & Petri perit phthiriasi.

CÆterum per id tempus injectis rex Herodes manibus male accepit nonnullos ex Ecclesia.

2 Interemit autem Jacobum fratrem Joannis gladio.

3 Et cum vidisset *hoc* placere Judæis, perrexit comprehendere etiam Petrum: (erant autem dies Azymorum.)

4 Quem etiam prehensum, conjecit in carcerem, traditum quatuor quaternionibus militum, ut eum custodirent: volens eum post pascha producere populo.

5 Petrus igitur asservabatur in carcere: preces autem assiduæ fiebant ad Deum ab Ecclesia pro ipso.

6 Cum vero producturus esset eum Herodes, nocte illa dormiebat Petrus inter duos milites, vinctus catenis duabus, & custodes ante ostium observabant carcerem:

7 Et ecce Angelus Domini supervenit, & lux splenduit in carcere: & pulsato latere Petri excitavit eum, dicens, Surge cito. Et exciderunt ei catenæ ex manibus.

8 Dixitque ei Angelus, Præcingere, & subliga sandalia tua. Fecit autem ita, Tum *ille* dixit ei, Amicitor pallio tuo, & sequere me.

9 Itaque egressus *Petrus* sequebatur eum, nec sciebat verum esse quod fiebat per Angelum, sed putabat *se* visum *aliquod* cernere.

10 Cum autem pertransivissent primam ac secundam custodiam, venerunt ad portam Ferream, quæ ducit in civitatem, quæ sua sponte aperta est eis: & egressi progressi sunt per vicum unum: & statim abscessit Angelus ab eo.

11 Tum Petrus ad se reversus dixit, Nunc vere scio Dominum emisisse Angelum suum, & eruisse me è manu Herodis & ex omni expectatione populi Judæorum.

12 Et *re* apud se animadversa, venit domum Mariæ matris Joannis, qui cognominabatur Marcus, ubi erant multi congregati & orantes.

13 Cum pulsasset autem Petrus ostium vestibuli, prodiit puella ut subauscultaret, nomine Rhode.

14 Quæ agnita voce Petri præ gaudio non aperuit vestibulum, sed intro currens annunciavit adstare Petrum ante vestibulum.

15 Illi vero dixerunt ei, Insanis. Illa autem asseverabat ita se *rem* habere. At illi dicebant, Angelus ejus est.

16 Petrus vero *illic* perseverabat pulsare: cum autem aperuissent, viderunt eum, & perculsi fuerunt.

17 *Ipse* vero manu postulato ab ipsis silentio, narravit eis quomodo Dominus se eduxisset è carcere: dixitque, Annunciate ista Jacobo & fratribus. Et egressus profectus est in alium locum.

18 Orto autem die fuit tumultus non parvus inter milites quidnam factum esset Petro.

19 Herodes vero, cum eum requisivisset, & non invenisset, quæstione de custodibus habita, jussit eos ad supplicium rapi, & cum descendisset in Judæam Cæsaream, ibi commoratus est.

20 Herodes autem infenso animo erat in Tyrios & Sidonios: at illi concorditer venerant ad eum, & persuaso Blasto qui præerat cubiculo regis, petebant pacem: eo quod aleretur regio ipsorum ex regis agro.

21 Statuto autem die, Herodes indutus veste regia, & considens pro tribunali concionabatur ad eos.

22 Populus vero acclamabat, Vox Dei, & non hominis.

23 illico vero percussit eum Angelus Domini, eo quod non tribuisset gloriam Deo, & erosus à vermibus exanimatus est.

24 Sermo vero Domini crescebat ac multiplicabatur.

25 Barnabas autem & Saulus reversi sunt Hierosolymis, expleto ministerio, simul assumpto etiam Joanne qui cognominabatur Marcus.

C A P. XIII.

Paulus & Barnabas segregati Christum prædicant Judæis & Gentibus. Elymas Paulo resistens excæcatione punitur.

ERant autem Antiochiæ in Ecclesia quæ *illic* erat, quidam Prophetæ & doctores, Barnabas & Simeon qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenæus, & Manahen qui fuerat una cum Herode tetrarcha educatus, & Saulus.

2 Illis autem suum ministerium obeuntibus Domino & jejunantibus, dixit Spiritus sanctus, Separate mihi Barnabam & Saulum ad opus ad quod eos advocavi.

3 Cum *ergo* jejunassent, & precati imposuissent eis manus, dimiserunt eos.

4 Ipsi igitur emissi à Spiritu sancto, descenderunt Seleuciam: & illinc adnavigaverunt Cyprum.

5 Cumque pervenissent Salamina, annunciarunt sermonem Dei in Synagogis Judæorum: habebant autem etiam Joannem *sibi* subservientem.

6 Peragrata vero insula Paphum usque, invenerunt quendam magum pseudoprophetam Judæum, cui nomen *erat* Barjesu.

7 Qui erat cum Proprætore Sergio Paulo, viro intelligente. His advocatis Barnaba & Saulo, expetivit audire sermonem Dei.

8 Obsistebat autem eis Elymas, *id est*, magus (ita enim explicatur nomen ejus) studens avertere Proprætorem à fide.

9 Saulus autem (qui & Paulus) repletus Spiritu sancto intentis in eum oculis,

10 Dixit, O plene omni dolo & ad quodvis scelus facilitate, fili diaboli, hostis omnis justitiæ, non cessabis pervertere vias Domini rectas?

11 Nunc igitur ecce, manus Domini adversum te: erisque cæcus: non cernens solem ad certum tempus. Illico vero incidit in eum caligo ac tenebræ: & circumiens, quærebat qui sese manu prehensum ducerent.

12 Tunc Proprætor cum vidisset quod factum fuerat, credidit, perculsus super doctrina Domini.

13 Provecti vero Papho Paulus, & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ urbem. Joannes vero, abscedens ab eis, reversus est Hierosolymam.

14 At ipsi progressi Perga, venerunt Antiochiam urbem Pisidiæ, & ingressi synagogam die sabbati consederunt.

15 Post lectionem autem Legis & Prophetarum, miserunt præfecti synagogæ ad eos, dicentes, Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad populum, dicite.

16 Assurgens igitur Paulus, manu silentio postulato, dixit, Viri Israelitæ, & qui timetis Deum, audite.

17 Deus ille populi hujus Israelis, elegit Patres nostros, & populum sursum evexit cum commoraretur in terra Ægypti, & ex ea eduxit eos elato brachio.

18 Et circiter quadraginta annorum tempus mores eorum pertulit in deserto.

19 Et cum delevisset septem gentes in terra Canaan, sorte distribuit eis terram earum.

20 Et postea annis circiter quadringentis quinquaginta, dedit judices usque ad Samuelem Prophetam.

21 Et exinde petierunt regem, deditque eis Deus Saulem filium Cis, virum ex tribu Benjamin, annis quadraginta.

22 Et amoto illo, excitavit eis Davidem in regem, cui etiam testimonio dato dixit, Inveni Davidem *filium* Jesse, virum secundum cor meum, qui exequetur omnes voluntates meas.

23 Hujus è semine Deus secundum promissionem excitavit Israeli Servatorem Jesum.

24 Cum ante prædicasset Joannes coram eo jam advenitante, Baptismum resipiscentiæ toti populo Israelis.

25 Cum autem expleret Joannes cursum, dixit, Quem me suspicamini esse? non sum ego, sed ecce, venit post me, cujus pedum solceum non sum dignus qui solvam.

26 Viri fratres, filii generis Abrahami, & qui inter vos timetis Deum, vobis sermo salutis hujus missus est.

27 Qui enim habitabant Hierosolymis, & primores eorum, cum hunc ignorarent, tum voces Prophetarum quæ per omne Sabbatum leguntur, eo damnato, impleverunt:

28 Tum nulla causa mortis inventa, petierunt à Pilato ut interimeretur.

29 Cum vero perfecissent omnia quæ de eo scripta sunt, detractum è ligno, posuerunt in monumento.

30 Deus autem suscitavit eum ex mortuis.

31 Qui conspectus est per dies multos iis qui simul ascenderant cum eo à Galilæa Hierosolymam, suntque testes ejus apud populum.

32 Et nos vobis evangelizamus eam promissionem quæ patribus facta est, Deum videlicet eam implevisse filiis illorum, *id est*, nobis, suscitato Jesu.

33 Ut etiam in Psalmo secundo scriptum est, Filius meus es tu, ego hodie genui te.

34 Quod autem suscitaverit eum ex mortuis, non amplius reversurum in sepulchrum, ita dixit, Dabo vobis firmas illas Davidis beneficentias.

35 Ideo & alias dicit, Non sines Sanctum illum tuum sentire corruptionem. 36 Nam

36 Nam David quidem postquam ætate sua inservivit Dei consilio, obdormivit, & appositus est patribus suis, sensitque corruptionem:

37 At is quem Deus excitavit, non sensit corruptionem.

38 Notum igitur sit vobis, fratres, annunciari vobis remissionem peccatorum per istum.

39 Et ab omnibus à quibus non potuistis per Legem Mosis justificari, per hunc credentem quemvis justificari.

40 Videte ergo ne vobis superveniat quod dictum est in Prophetis.

41 Videte, *O* contemptores, & admiramini, & disparete: quia opus operor ego diebus vestris opus quod non credetis, si quis enarraverit vobis.

42 Egressis autem *eis* è synagoga Judæorum, rogarunt Gentes ut intra proxime sequens Sabbatum exponerentur sibi hæc verba.

43 Solutoque conventu, secuti sunt multi ex Judæis & religiosis proselytis Paulum ac Barnabam: qui alloquentes eos, persuaserunt eis ut permanerent in gratia Dei.

44 Sequente vero Sabbato urbs prope tota congregata fuit ad audiendum sermonem Dei.

45 Visa autem Turba, Judæi repleti sunt invidia, & contradicebant iis quæ à Paulo dicebantur, contradicentes ac blasphemantes.

46 Tunc loquendi libertate usi Paulus ac Barnabas dixerunt, Vobis necesse fuit primum exponi sermonem Dei: postquam autem illum repulistis, & indignos vos ipsos decernitis æterna vita, ecce, convertimus nos ad Gentes.

47 Ita enim nobis præcepit Dominus, *dicens*, Constitui te ut sis lux Gentium, ut sis saluti usque ad ultimas terræ.

48 Gentes autem hæc audientes, gavisæ sunt, & laudibus extulerunt sermonem Domini: & crediderunt quotquot erant ordinati ad vitam æternam.

49 Perferebatur autem sermo Domini per totam illam regionem.

50 Judæi vero extimularunt mulieres religiosas & honoratas, & primos urbis, & excitarunt persecutionem in Paulum ac Barnabam, ejeceruntque eos è finibus suis.

51 At illi excusso pulvere pedum suorum in eos, venerunt Iconium.

52 Discipuli vero replebantur gaudio & Spiritu sancto.

CAP. XIV.

Paulus & Barnabas Iconio ejecti. Paulus Lystræ claudum sanat, & sibi sacrificaturos prohibet, ibidem lapidatus se recolligit & Ecclesias multas colligit.

FActum est autem Iconii ut simul introirent synagogam Judæorum, & ita loquerentur ut crederent Judæorum simul & Græcorum magna multitudo.

2 Judæi vero, qui assensi non fuerunt *sermoni*, incitarunt & male affectos reddiderunt animos Gentium adversus fratres.

3 Multum igitur tempus *ibi* commorati sunt libere loquentes, freti Domino, qui testimonium dabat sermoni gratiæ suæ, dabatque ut signa & prodigia ederentur per manus eorum.

4 Fissa est autem multitudo urbis: & alii quidem erant à Judæis, alii vero ab Apostolis.

5 Cum

5 Cum autem factus esset impetus Gentium ac Judæorum una cum suis primoribus ad eos contumeliis afficiendos & lapidandos.

6 Re inter se animadversa perfugerunt in civitates Lycaoniæ Lystram & Derben, & circumjacentem regionem:

7 Et illic evangelizaverunt.

8 Quidam autem vir Lystris captus pedibus sedebat, claudus ab utero matris suæ, qui nunquam ambulaverat.

9 Hic audivit Paulum loquentem: qui cum intendisset in eum oculos, & vidisset quod fidem haberet *se liberatum iri.*

10 Dixit voce magna, Surge in pedes tuos rectus. At *ille* exilit & ambulavit.

11 Turba vero cum vidisset quod fecerat Paulus, sustulerunt vocem suam, Lycaonice dicentes, Dii assimilati hominibus descenderunt ad nos.

12 Vocabantque Barnabam, Jovem: Paulum vero Mercurium: quoniam is præibat in loquendo.

13 Sacerdos autem Jovis collocatus ante eorum urbem, cum tauros vittatos ad vestibula adduxisset, volebat cum turba sacrificare.

14 Quod cum audissent Apostoli Barnabas & Paulus, disruptis palliis suis insilierunt in turbam clamantes,

15 Ac dicentes, Viri, cur ista facitis? nos quoque sumus homines iisdem quibus vos affectionibus obnoxii, annunciantes, ut à vanis istis rebus convertatis vos ad Deum illum vivum, qui fecit cœlum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt:

16 Qui que præteritis ætatibus sivit omnes gentes suis ipsarum viis incedere.

17 Quanquam non passus est se ipsum expertem testimonii, bona tribuendo, dans nobis cœlitus pluvias ac præstituta tempora fructibus perferendis, implens cibo & delectatione corda nostra.

18 Et hæc dicentes, vix compescuerunt turbam ne ipsis sacrificaret.

19 Supervenerunt autem quidam Judæi Antiochia & Iconio, qui persuasa turba, Paulum lapidarunt traxeruntque extra urbem, existimantes eum mortuum esse.

20 Cum autem circumstetissent eum discipuli, surrexit, & ingressus est urbem, & postridie egressus venit Derben cum Barnaba.

21 Cumque evangelizassent urbi illi, & discipulos multos adjunxissent, reversi sunt Lystram & Iconium & Antiochiam:

22 Confirmantes animos discipulorum, hortantes ut permanerent in fide, & *dicentes* oportere per multas afflictiones nos ingredi in regnum Dei.

23 Cumque ipsis per suffragia creassent per singulas Ecclesias Presbyteros, precatique essent cum jejuniis, commendarunt eos Domino in quem crediderant.

24 Peragrataque Pisidia, venerunt in Pamphyliam.

25 Ac Pergæ locuti *Domini* sermonem descenderunt Attaliam.

26 Et illinc enavigarunt Antiochiam, unde fuerant commendati gratiæ Dei ad opus quod impleverant.

27 Cum autem venissent & congregassent Ecclesiam, retulerunt quanta Deus per ipsos effecisset, eumque aperuisse Gentibus ostium fidei.

28 Et

28 Et commorati sunt illic non parvum tempus cum discipulis.

CAP. XV.

Synodus Hierosolymitana, & Pauli à Barnaba separatio & in Asiam ablegatio.

Porro quidam qui descenderant è Judæa, docebant fratres, & *dicebant*, Nisi circumcidamini ritu Mosis, non potestis servari.

2 Orta igitur repugnantia & disceptatione non parva Paulo ac Barnabæ adversus illos, constitutum fuit ut ascenderent Paulus & Barnabas & quidam alii ex illis ad Apostolos ac Presbyteros Hierosolymam super hac quæstione.

3 Illi ergo deducti ab Ecclesia, peragrarunt Phœnicem, & Samariam, narrantes conversionem Gentium: & gaudio magno affecerunt omnes fratres.

4 Cum autem pervenissent Hierosolymam, excepti sunt ab Ecclesia & ab Apostolis ac Presbyteris, & retulerunt quanta Deus per ipsos effecerat.

5 Sed (*aiebant*) quidam surrexerunt ex hæresi Pharisæorum qui crediderunt, dicentes, oportere ipsos circumcidere & eis mandare ut observent Legem Mosis.

6 Congregati sunt igitur Apostoli & Presbyteri ut dispicerent de hac re.

7 Cum autem multa disceptatio fuisset, surgens Petrus dixit eis, Viri fratres, vos scitis Deum jampridem inter eos elegisse *me*, ut per os meum audirent Gentes sermonem evangelii, & crederent.

8 Et ille cordium cognitor Deus præbuit eis testimonium, dato ipsis Spiritu sancto, sicut & nobis:

9 Nihilque discrevit inter nos & illos, fide ab *ipso* purificatis cordibus eorum.

10 Nunc ergo quid tentatis Deum, ad imponendum jugum cervici discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare valuimus?

11 Imo per gratiam Domini Jesu Christi credimus nos servatum iri, quemadmodum & illos.

12 Tacuit autem tota illa multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum, exponentes quanta Deus edidisset signa & prodigia per ipsos inter Gentes.

13 Postquam autem ipsi conticuissent, respondit Jacobus dicens, Viri fratres, audite me.

14 Simeon exposuit quomodo primum Deus respexerit *Gentes*, ut sumeret ex ipsis populum nomini suo.

15 Et huic *rei* consonant verba Prophetarum: sicut scriptum est,

16 Post hæc revertar, & restaurabo tabernaculum Davidis collapsum, & ruinas ejus restaurabo, & rursus erigam illud:

17 Ut requirant reliqui homines Dominum, & omnes Gentes super quas invocatum fuerit nomen meum: dicit Dominus qui facit hæc omnia.

18 Nota sunt Deo ab omni ævo omnia opera sua.

19 Quamobrem ego censeo, non esse obturbandos eos qui ex Gentibus ad Deum se convertunt.

20 Sed ad eos scribendum ut abstineant à pollutis per simulacra, & scortatione, & suffocatis rebus, & sanguine.

21 Moses enim ab ætatibus antiquis oppidatim habet qui ipsum prædicent, cum in synagogis per singula sabbata legatur.

22 Tunc visum est Apostolis & Presbyteris cum tota

Ec-

Ecclesia, delectos ex sese vi-
ros mittere Antiochiam cum
Paulo & Barnaba, nempe Ju-
dam qui cognominabatur Bar-
sabas, & Silam, viros prima-
rios inter fratres:
23 Illis per eorum manum
scriptis: Apostoli & Presby-
teri & fratres, iis qui sunt An-
tiochiæ & in Syria & in Cili-
cia fratribus, qui *sunt* ex Gen-
tibus salutem.
24 Quoniam quosdam è
nobis egressos audivimus vos
turbasse verbis, labefactantes
animas vestras, dicentes *oportere*
vos circumcidi, & observare Le-
gem, quibus non edixeramus:
25 Visum est nobis concor-
diter coactis delectos viros
mittere ad vos cum dilectis
nostris Barnaba & Paulo,
26 Hominibus qui exposue-
runt animas suas pro nomine
Domini nostri Jesu Christi,
27 Misimus ergo Judam &
Silam, qui & ipsi *vobis* eadem
verbis referent.
28 Visum est enim Spiritui
sancto ac nobis, ne quod am-
plius imponeremus vobis oneris
præter necessaria ista.
29 *Videlicet* ut abstineatis
ab iis quæ sunt immolata si-
mulacris, & sanguine, & suf-
focato, & scortatione: à qui-
bus si vobis caveritis, bene
agetis. Valete.
30 Illi igitur dimissi vene-
runt Antiochiam, & congre-
gata multitudine reddiderunt
epistolam.
31 Quam cum legissent,
gavisi sunt super ea exhorta-
tione.
32 Judas quoque & Silas,
cum essent & ipsi Prophetæ,
multo sermone adhortati sunt,
& confirmarunt fratres.
33 Cum autem egissent *illic*
aliquandiu, dimissi sunt cum
pace à fratribus ad Apostolos.
34 Silæ tamen visum est
ibi manere.
35 Paulus autem & Barna-
bas commorati sunt Antio-
chiæ, docentes & evangeli-
zantes, cum aliis etiam multis
sermonem Domini.
36 Post aliquot autem dies
dixit Barnabæ Paulus, Reversi
invisamus fratres nostros op-
pidatim in quibus annuncia-
vimus sermonem Domini, *co-*
gnituri quomodo *se* habeant.
37 Barnabæ vero consili-
um erat assumere secum Jo-
annem qui vocabatur Marcus.
38 Paulus autem æquum
censebat, eum non simul
assumere qui abscessisset ab
ipsis ex Pamphylia, nec eorum
comes in illo opere fuisset.
39 Orta igitur fuit exacer-
batio, ut alter ab altero ab-
scesserit: & Barnabas assumpto
Marco navigarit in Cyprum:
40 Paulus vero allecto Sila
abiit commendatus gratiæ Dei
à fratribus:
41 Peragravitque Syriam ac
Ciliciam confirmans Ecclesias.

CAP. XVI.

Profectio & persecutio Pauli multiplex.

Devenit autem Derben &
Lystram: & ecce, disci-
pulus quidam erat illic nomine
Timotheus, filius mulieris cu-
jusdam Judææ fidelis, patris
autem Græci.
2 Huic dabant testimonium
fratres qui Lystris erant &
Iconii.
3 Eum *itaque* voluit Pau-
lus secum proficisci: & as-
sumptum eum circumcidit,
propter Judæos qui in illis
locis erant: sciebant enim om-
nes patrem ejus Græcum esse.
4 Prout autem pertransi-
bant urbes, tradebant eis obser-
vanda placita illa quæ decreta
fuerant ab Apostolis & Presby-
teris qui Hierosolymis erant.
5 Itaque Ecclesiæ confirma-
bantur fide, & exuberabant
numero quotidie. 6 Pery-

6 Phrygia autem peragrata & Galatica regione, prohibiti à Spiritu sancto loqui sermonem Dei in Asia.

7 Cum venissent in Mysiam, tentabant versus Bithyniam: sed non sivit eos *ire* Spiritus Jesu.

8 Praeterita igitur Mysia, descenderunt Troada.

9 Et visum per noctem conspectum est Paulo: Vir Macedo quidam adstabat precans eum, & dicens, Transiens in Macedoniam succurre nobis.

10 Ut autem hoc visum vidit, statim studuimus abire in Macedoniam, collatis argumentis colligentes quod advocasset nos Dominus ut eis evangelizaremus.

11 Provecti igitur Troade, rectum cursum tenuimus Samothracen, & sequente die Neapolin:

12 Et illinc Philippos, quae est prima hujus partis Macedoniae urbs, colonia. Commorati sumus autem in ea urbe aliquot dies.

13 Et die sabbati egressi sumus ex urbe ad flumen, ubi solebat esse precatio: & cum consedissemus, allocuti sumus mulieres quae convenerant.

14 Quaedam autem mulier nomine Lydia, quae purpuram vendebat in urbe Thyatirorum, Deum colens, *nos* audivit: cujus Dominus aperuit cor ut attenderet iis quae dicebantur à Paulo.

15 Cum igitur baptizata esset, & domus ejus, rogavit *nos*, dicens, Si judicastis me fidelem esse Domino, ingressi domum meam, manete. Et adegit nos.

16 Factum est autem proficiscentibus nobis ad precationem, ut ancillula quaedam, habens spiritum Pythonis, occurreret nobis, quae quaestum magnum praebebat dominis suis vaticinando.

17 Haec subsecuta Paulum & nos, clamabat, dicens, Isti homines servi sunt Dei illius altissimi, qui annunciant vobis viam salutis.

18 Hoc autem fecit ad multos dies: sed moleste ferens Paulus, & sese convertens, spiritui illi dixit, Mando tibi per nomen Jesu Christi ut exeas ab ea. Exiit igitur eodem illo momento.

19 Videntes illius a*ncillu*-*lae* domini abiisse spem quaestus sui, prehensum Paulum & Silam traxerunt in forum ad magistratus.

20 Et cum perduxissent eos ad praetores, dixerunt, Homines isti conturbant civitatem nostram, cum sint Judaei.

21 Et annunciant ritus quos non licet nobis excipere, neque usurpare, cum simus Romani.

22 Una vero insurrexit turba adversus eos: & praetores diruptis eorum vestibus jusserunt *eos* virgis caedi.

23 Et cum multas plagas eis imposuissent, conjecerunt eos in carcerem, additis mandatis commentariensi ut tuto eos asservaret.

24 Qui tali accepto mandato, conjecit eos in intimum carcerem, & pedes eorum adstrinxit numella.

25 Media autem nocte orantes Paulus & Silas hymnos canebant Deo: & qui vincti erant exaudiebant eos.

26 Repente vero terrae motus magnus exstitit, ita ut quaterentur fundamenta carceris: & illico apertae sunt omnes fores, & omnium vincula laxata.

27 Ex-

27 Expergefactus autem commentariensis, cum videret fores carceris apertas, stricto gladio erat seipsum interempturus, existimans vinctos effugisse.

28 Clamavit vero Paulus voce magna, dicens, Ne quid feceris tibi ipsi mali: omnes enim hic sumus.

29 Is autem petito lumine irrupit, & tremefactus accidit Paulo & Silæ *ad pedes*:

30 Et productis ipsis foras, ait, Domini, quid me oportet facere ut server?

31 At illi dixerunt, Crede in Dominum Jesum Christum, & servaberis tu ac domus tua.

32 Et locuti sunt ei sermonem Domini, & omnibus qui erant domi ipsius.

33 *Ipse* vero illis assumptis ea ipsa hora noctis, lavit *eorum* plagas: & baptizatus est ipse & omnes *domestici* illius illico.

34 Et ipsis deductis domum suam, apposuit mensam: & exultavit quod cum universa domo sua credidisset Deo.

35 Die autem exorto, prætores miserunt viatores qui dicerent, Dimitte homines illos.

36 Annunciavit autem commentariensis hos sermones Paulo, Miserunt, *inquit*, præfecti ut dimittamini: nunc igitur egressi, ite in pace.

37 Paulus autem dixit eis, Cæsos nos publice, indicta causa, cum simus Romani, conjecerunt in carcerem, & nunc clam nos ejiciunt? non profecto: sed veniant ipsi, & nos educant.

38 Renunciarunt autem prætoribus viatores verba ista: metueruntque audito eos Romanos esse.

39 Et venientes precati sunt eos, & eductos rogarunt, ut egrederentur ex urbe.

40 Egressi autem è carcere introierunt ad Lydiam: & visis fratribus, consolati sunt eos, & egressi sunt *ex urbe*.

CAP. XVII.

Paulus prædicat Thessalonicæ & Athenis.

Itinere autem facto per Amphipolin & Apolloniam venerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga quædam Judæorum.

2 Paulus vero sicut consueverat introivit ad eos, & per Sabbata tria disseruit cum eis ex Scripturis,

3 Explicans & ob oculos ponens oportuisse Christum pati, & resurgere ex mortuis: & hunc Jesum, Quem ego, *inquit*, annuncio vobis, esse Christum illum.

4 Nonnulli igitur eorum assensi sunt, & consociati sunt Paulo & Silæ, & religiosorum Græcorum multitudo magna, & ex mulieribus primariis non paucæ.

5 Sed invidia commoti Judæi qui *sermoni* non assentiebantur, assumptis quibusdam circumforaneis viris improbis, ac turba coacta, fecerunt ut civitas tumultuaretur, & adorti domum Jasonis, studebant eos adducere ad populum.

6 Et cum non invenissent eos, traxerunt Jasonem & quosdam fratres ad civitatis magistratus, vociferando, Isti qui orbis terrarum statum subverterunt, etiam hic adsunt:

7 Quos excepit Jason: qui omnes contra edicta Cæsaris faciunt, regem alium dicentes esse, *nempe* Jesum.

8 Commoverunt autem turbam & civitatis magistratus hæc audientes.

9 Qui

9 *Qui* tamen cum satis accepissent ab Jasone & reliquis, dimiserunt eos.

10 Fratres vero statim per noctem Paulum simul & Silam emiserunt Beroeam: qui cum advenissent ierunt in synagogam Judæorum.

11 Iis autem *Judæis* qui erant Thessalonicæ, fuerunt isti generosiores, ut qui receperint sermonem cum omni alacritate, quotidie examinantes Scripturas an hæc ita se haberent.

12 Multi igitur crediderunt ex eis, & Græcarum mulierum honoratarum & virorum non pauci.

13 Ut autem cognoverunt Thessalonicenses Judæi, Beroeæ quoque annunciatum esse à Paulo sermonem Dei, venerunt etiam illuc, concitantes turbam.

14 Sed tunc statim Paulum emiserunt fratres, ut iret velut ad mare: Silas autem & Timotheus remanserunt illic.

15 Qui vero Paulum susceperant tuto ideo constituendum, deduxerunt eum Athenas usque, & accepto præcepto ad Silam ac Timotheum, ut quam citissime ad ipsum venirent, abierunt.

16 Paulo vero Athenis illos expectante, irritabatur spiritus ejus in ipso, cum conspiceret urbem idolis refertam.

17 Disserebat igitur in synagoga cum Judæis & religiosis: & in foro quotidie cum quibusvis obviis.

18 Quidam autem ex Epicureis & Stoicis Philosophis conflictabantur cum eo: & quidam dicebant, Quid vult garrulus iste dicere? Alii vero, Peregrinorum deorum videtur annunciator esse, quoniam Jesum & resurrectionem ipsis annunciabat.

19 Et prehensum eum duxerunt in Areopagum, dicentes, Possumusne scire quæ sit ista nova, de qua tu loqueris, doctrina?

20 Peregrina enim quædam infers auribus nostris, volumus ergo scire quidnam ista sibi velint.

21 (Cæterum Athenienses omnes & inquilini peregrini nulli alii rei vacabant nisi ad dicendum aut audiendum aliquid novi.)

22 Cum autem constitisset Paulus in medio Areopago, dixit, Viri Athenienses, omnino conspicio vos quasi religiosiores.

23 Pertransiens enim & contemplans sacra vestra inveni etiam aram cui inscriptum erat, Ignoto Deo. Quem ergo ignorantes colitis, hunc ego vobis annuncio:

24 Deus ille qui fecit mundum & omnia quæ in eo sunt, cum sit cœli & terræ Dominus, in manufactis templis non habitat:

25 Nec manibus hominum colitur, alicujus rei egens, cum ipse det omnibus vitam & halitum & omnia.

26 Fecitque ex uno sanguine totam gentem hominum, ut habitaret super universa superficie terræ, definitis præstitutis temporibus, & positis terminis habitationis eorum.

27 Ut quærerent Dominum, si forte palpando eum invenirent: quanquam profecto non longe abest ab unoquoque nostrum.

28 In ipso enim vivimus & movemur, & sumus: sicut & quidam vestratium poetarum dixerunt; Nam hujus progenies etiam sumus.

29 Progenies ergo Dei cum simus, non debemus existimare auro & argento, aut lapidi, sculpturæ artificii & excogitationis hominum, numen esse simile.

30 Deus igitur temporibus istius ignorantiæ connivendo dissimularis, nunc mandat omnibus ubique hominibus ut resipiscant.

31 Eo quod statuit diem quo juste judicaturus est orbem terrarum, per eum virum quem definiit, fide ejus rei palam facta omnibus, illo ex mortuis suscitato.

32 Cum audissent autem resurrectionem mortuorum, alii quidem sannis eum excipiebant, alii vero dicebant, Audiemus te rursus de hac re.

33 Et ita Paulus exivit è medio eorum.

34 Quidam vero ei sese adjunxerunt, & crediderunt: in quibus fuit & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis.

CAP. XVIII.

Paulus visitat multas Ecclesias: Apollos penitus informatur in fide Christi.

POstea Paulus cum discessisset Athenis, venit Corinthum:

2 Et reperto quodam Judæo nomine Aquila, Pontico natione, qui nuper venerat ex Italia, & Priscilla uxore ejus, (eo quod edixisset Claudius ut omnes Judæi Roma excederent) venit ad eos:

3 Et quia ejusdem erat artificii, mansit apud eos, & operabatur: erat enim ars illorum conficere tabernacula.

4 Disserebat autem in synagoga omnibus Sabbatis, & in suam sententiam adducebat tum Judæos tum Græcos.

5 Ut autem advenerunt à Macedonia Silas & Timotheus, constringebatur spiritu Paulus, attestans Judæis Jesum *esse* Christum illum.

6 Ipsis autem obsistentibus ac blasphemantibus, excussis vestibus dixit eis, Sanguis vester *esto* super caput vestrum: mundus ego ab hoc tempore ad Gentes proficiscar.

7 Et digressus illinc introiit domum cujusdam nomine Justi, colentis Deum, cujus domus erat confinis synagogæ.

8 Crispus autem præfectus synagogæ, credidit Domino cum tota domo sua: multique Corinthiorum audientes credebant & baptizabantur.

9 Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo, Ne metue, sed loquere, & ne taceto.

10 Nam ego sum tecum, & nemo te invadet ut male te accipiat: quoniam populus est mihi multus in hac urbe.

11 Commoratus est itaque illic annum & sex menses, docens apud eos sermonem Dei.

12 Cum autem Gallio esset Proconsul Achaiæ, insurrexerunt concorditer Judæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal,

13 Dicentes, Iste persuadet hominibus colere Deum contra Legem.

14 Paulo vero os aperturo, dixit Gallio Judæis, Si quid injusti factum esset, aut facinus malum, O Judæi, quatenus ferret ratio vos sustinerem.

15 Sin vero quæstio est de sermone & nominibus & lege vestrate, ipsi videbitis: judex enim ego illarum rerum esse nolo.

16 Et abegit eos à tribunali.

17 Prehensum autem omnes Græci Sosthenem præfectum synagogæ cædebant ante tribunal: neque quicquam eorum Gallioni curæ erat.

18 Paulus vero cum adhuc ibi permansisset dies multos, vale dicto fratribus, enavigavit in Syriam, & cum eo Priscilla & Aquila, cum totondisset caput Cenchreis: habebat enim votum.

19 Devenit autem Ephesum, & eos ibi dereliquit: ipse vero ingressus synagogam disseruit cum Judæis.

20 Rogantibus autem ipsis ut diutius apud ipsos maneret, non annuit:

21 Sed valedixit eis, dicens, Oportet omnino me diem festum qui instat agere Hierosolymis: sed iterum revertar ad vos, Deo volente. Et provectus est Epheso.

22 Cumque descendisset Cæsaream, ascendissetque *Hierosolymam*, & salutasset Ecclesiam, descendit Antiochiam.

23 Et cum egisset *illic* aliquandiu, abiit, pertransiens ordine Galaticam regionem & Phrygiam, confirmans omnes discipulos.

24 Judæus autem quidem Apollos nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, pervenit Ephesum, potens in Scripturis.

25 Hic erat initiatus via Domini, & fervens spiritu loquebatur & docebat diligenter ea quæ sunt Domini, sciens tantum Baptisma Joannis.

26 Cœpitque libere loqui in synagoga: quem auditum Aquila & Priscilla assumpserunt, & penitus ei exposuerunt viam Dei.

27 Cum autem vellet transire in Achaiam, fratres *eum* adhortati, scripserunt discipulis ut exciperent eum: qui cum advenisset, multum contulit iis qui crediderunt per gratiam.

28 Magna enim contentione Judæos magis ac magis redarguebat publice, ostendens per Scripturas Jesum esse Christum illum.

CAP. XIX.

Libris magicis Ephesi combustis, & idolatria reprehensa excitatur turba, quæ tamen sedantur.

FActum est autem interim dum Apollos esset Corinthi, ut Paulus, peragratis superioribus partibus, veniret Ephesum: ubi cum discipulos quosdam invenisset,

2 Dixit eis, Num Spiritum sanctum accepistis postquam credidistis? Illi vero dixerunt ei, Imo, ne *an* Spiritus sanctus *sit* ne audivimus quidem.

3 Tunc dixit eis, In quid ergo baptizati estis? Ipsi vero dixerunt, In Joannis baptisma.

4 Dixit autem Paulus, Joannes quidem baptizavit Baptismo resipiscentiæ, dicens, populo ut in eum qui venturus erat post ipsum, crederent, hoc est in Christum Jesum.

5 Qui vero *illum* audierunt baptizati sunt in nomen Domini Jesu.

6 Et cum imposuisset eis manus Paulus, venit Spiritus sanctus in eos, & loquebantur linguis & prophetabant.

7 Erant autem omnes isti viri circiter duodecim.

8 *Ipse* porro ingressus synagogam, libere loquebatur, ad tres menses disserens & suadens quæ ad regnum Dei *pertinent*.

9 Cum

9 Cum autem quidam induraretur, & non assentirentur *sermoni*, *male loquentes* de via illa *Dei* in conspectu multitudinis, abcedens ab illis, separavit discipulos, quotidie disserens in schola Tyranni cujusdam.

10 Hoc autem factum est per biennium: *ita* ut omnes qui habitabant in Asia, tum Judæi tum Græci, audierint sermonem Domini Jesu.

11 Virtutesque non vulgares edebat Deus per manus Pauli.

12 *Ita* ut etiam ad infirmos deferrentur à corpore ejus sudaria seu semicinctia, & discederent ab eis morbi & spiritus improbi ab eis exirent.

13 Aggressi sunt vero quidam ex circulatoribus Judæis exorcistis nominare super eos qui habebant spiritus malos, nomen Domini Jesu, dicentes, Adjuramus vos per Jesum quem Paulus prædicat.

14 Erant autem quidam filii Scevæ Judæi primarii Sacerdotis septem, qui hoc faciebant.

15 Respondens vero spiritus improbus, dixit, Jesum novi, & Paulum scio: vos autem qui estis?

16 Et insiliit in eos homo in quo erat spiritus ille improbus, & superatis illis, invaluit contra eos, ita ut nudi & vulnerati effugerent ex domo illa.

17 Id vero innotuit omnibus tum Judæis tum Græcis qui habitabant Ephesi: & incidit metus in eos omnes, & magnificabatur nomen Domini Jesu.

18 Et multi eorum qui crediderant, veniebant confitentes & indicantes facta sua.

19 Multi vero ex iis qui curiosas artes exercuerant, comportatos libros combusserunt in omnium conspectu: quorum supputatis pretiis, repererunt denariorum quinquaginta millia.

20 Ita fortiter crescebat sermo Domini, & invalescebat.

21 His autem impletis, induxit in animum Paulus peragrata Macedonia & Achaia proficisci Hierosolymam, dicens, Postquam illic fuero, oportet me Romam etiam videre.

22 Missis vero in Macedoniam duobus ex iis qui ministrabant ei, *videlicet* Timotheo & Erasto, ipse substitit ad tempus in Asia.

23 Ortus est autem illo tempore tumultus non parvus super via *Dei*.

24 Nam quidam nomine Demetrius, signator argenti, qui faciebat templa Dianæ argentea, præbebat artificibus non parvum quæstum.

25 Quibus ille congregatis, & istiusmodi rerum opificibus, dixit, Viri, scitis ex hoc quæstu nostras esse copias:

26 Et spectatis & auditis Paulum istum non solum Ephesinam, sed prope totius Asiæ multam turbam persuadendo avertisse, dicentem deos illos non esse qui manibus fiant.

27 Non solum autem periculum est ne istud quod nobis est peculiare, nobis probrosum evadat, sed etiam ne magnæ deæ Dianæ templum pro nihilo reputetur, futurumque sit ut etiam destruatur majestas ejus, quam Asia tota & orbis terrarum colit.

28 *His* autem auditis, pleni excandescentia, clamaverunt, dicentes, Magna *est* Diana Ephesiorum.

29 Et impleta est civitas tota confusione, & irruerunt con-

concorditer in theatrum, correpto Gaio & Aristarcho Macedonibus, sociis peregrinationis Pauli.

30 Paulo vero volente prodire ad populum, non siverunt eum *prodire* discipuli.

31 Sed & quidam ex Asiarchis cum essent ei amici, *missis* ad eum *nunciis*, rogarunt ne se daret in theatrum.

32 Alii igitur aliud clamabant: erat enim concio conturbata, & plerique nesciebant cujus *rei* causa convenissent.

33 Ex turba vero *quidam* produxerunt Alexandrum propellentibus eum Judæis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat defensione uti apud populum.

34 Quem ut agnoverunt Judæum esse, vox exstitit una ab omnibus *profecta* quasi ad horas duas clamantibus, Magna est Diana Ephesiorum:

35 Tum scriba cum sedasset turbam, dixit, Viri Ephesii, quisnam est hominum qui nesciat Ephesiorum urbem æditum esse magnæ deæ Dianæ, & à Jove delapsi *simulacri*?

36 Cum igitur istis non possit contradici, oportet vos sedatos esse, nec quicquam præceps facere.

37 Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos neque contumeliosos in deam vestram.

38 Quod si Demetrius & qui cum eo sunt artifices negotium habent cum aliquo, aguntur fora, & Proconsules adsunt, alii alios postulanto.

39 Siquid autem de rebus aliis requiritis, in legitima concione explicabitur.

40 Nam periculum est ne postulemur seditionis propter *diem* hodiernum, cum nulla subsit causa ob quam possimus reddere rationem concursus istius. Et cum hæc dixisset, dimisit concionem.

CAP. XX.

Paulus excitat Eutychum, Presbyteros Ephesinos vocat Miletum, illisque habet concionem valedictoriam.

POstquam vero cessavit tumultus, cum advocasset Paulus discipulos, & complexus esset, abiit profecturus in Macedoniam.

2 Cum autem illas partes peragrasset, & hortatus illos fuisset multo sermone, venit in Græciam.

3 Et *ibi* peractis mensibus tribus, cum ei in Syriam navigaturo factæ fuissent à Judæis insidiæ, censuit per Macedoniam reverti.

4 Comitabatur autem eum usque in Asiam Sopater Berœensis: ex Thessalonicensibus vero, Aristarchus, & Secundus, & Gaius Derbæus, & Timotheus:

5 Asiani vero, Tychicus, & Trophimus, cum præivissent, expectarunt nos Troade.

6 Nos vero enavigavimus Philippis post dies Azymorum, & venimus ad eos Troadem intra dies quinque, ubi commorati sumus dies septem.

7 Primo autem die hebdomadis, congregatis discipulis ad frangendum panem, Paulus disserebat cum eis abiturus postridie, produxitque sermonem usque in mediam noctem.

8 Erant vero lucernæ multæ in cœnaculo ubi erant congregati.

9 Sedens autem quidam adolescens nomine Eutychus in fenestra, obrutus somno profundo, cum diutius disserer et Paulus, præ somno dejiciebat

batus, decidit ex tertia contignatione deorsum: & sublatus est mortuus.
10 Cum descendisset autem Paulus, prolapsus est in eum: & simul eum complexus dixit, Ne tumultuamini: anima enim ejus in ipso est.
11 Cum igitur ascendisset, fregissetque panem, & cibum sumpsisset, diu collocutus usque ad diluculum, ita *domum* profectus est.
12 Adduxerunt autem puerum viventem, & solamen acceperunt non mediocre.
13 Nos vero progressi ad navem, provecti sumus Assum, illinc recepturi Paulum: sic enim edixerat, pedibus ipse iter facturus.
14 Ut autem conjunxit *sese* nobiscum apud Assum, recepto eo devenimus Mitylenen.
15 Et cum illinc enavigassemus, sequente die pervenimus è regione Chii, postridie vero appulimus Samum: & cum diversati essemus apud Trogillium, sequenti die venimus Miletum.
16 Decreverat enim Paulus prætemavigare Ephesum, ne ipsi contingeret tempus terere in Asia. Festinabat enim, ut, si fieri posset, die Pentecostes esset Hierosolymis.
17 Missis autem Mileto *nuncio* Ephesum, accersivit Presbyteros Ecclesiæ.
18 Qui cum ad ipsum venissent, dixit eis, Vos scitis quomodo à primo die quo ingressus sum Asiam, vobiscum per id omne tempus fuerim,
19 Serviens Domino cum omni animi submissione, & multis lacrymis ac tentationibus, quæ mihi evenerunt in Judæorum insidiis:
20 Ut nihil subterfugerim eorum quæ *vobis* conducerent, quo minus *ea* vobis annunciarem, & docerem vos publice & domatim:
21 Attestans Judæis simul & Græcis conversionem ad Deum, & fidem, quæ est in Dominum nostrum Jesum Christum.
22 Et nunc ecce, ego vinctus Spiritu proficiscor Hierosolymam, ignorans quæ in ea mihi occurrent:
23 Nisi quod Spiritus sanctus oppidatim etiam atque etiam attestatur, dicens vincula & afflictiones me manere.
24 Sed nullius rei habeo rationem, neque vita mea mihi ipsi cara est, ut consummem cursum meum cum gaudio, & ministerium quod accepi à Domino Jesu ad attestandum Evangelium gratiæ Dei.
25 Et nunc ecce, ego scio non amplius visuros faciem meam ullos ex vobis omnibus, per quos transivi prædicans regnum Dei.
26 Ideo testor vobis hodierno die me purum esse a sanguine omnium:
27 Non enim subterfugi quo minus annunciarem vobis omne Dei consilium.
28 Attendite igitur *animum* ad vosipsos & totum gregem in quo vos Spiritus ille sanctus constituit episcopos, ad pascendam Ecclesiam Dei, quam suo illo proprio sanguine acquisivit.
29 Ego enim illud scio, lupos graves, non parcentes gregi, ingressuros esse in vos post discessum meum:
30 Et ex vobisipsis exorituros qui loquantur perversa, ut discipulos post se abstrahant.
31 Ideo vigilate, memores me per triennium nocte & die non cessasse cum lacrymis admonere unumquemque.

32 Et nunc quoque, fratres, commendo vos Deo & sermoni gratiæ ipsius, qui *quidem Deus* potest vos superstruere, & dare vobis quod hæreditatem jure possideatis cum sanctificatis omnibus.

33 Argentum vel aurum aut vestem nullius concupivi.

34 Imo ipsi nostis, usibus meis, & iis qui mecum sunt, manus istas ministrasse.

35 In omnibus ostendi vobis oportere sic laborando suscipere infirmos, & meminisse verborum Domini Jesu, ipsum *videlicet* dixisse, Beatum est dare potius quam accipere.

36 Et cum hæc dixisset, positis genibus suis, oravit cum illis omnibus.

37 Magnus autem fletus omnium ortus est: & ruentes in collum Pauli, deosculabantur eum.

38 Cruciati maxime, ob sermonem quem dixerat, ipsos non esse amplius faciem ejus conspecturos: & deduxerunt eum ad navim.

CAP. XXI.

Agabus prophetat, & Paulus Hierosolymis capitur.

UT autem provecti sumus, avulsi ab eis, recto cursu venimus Coum, & sequente die Rhodum, & illinc Pataram.

2 Et nacti navem trajicentem in Phœniciam, *ea* conscensa, provecti sumus.

3 Cum autem cœpisset nobis apparere Cyprus, & eam ad sinistram reliquissemus, navigavimus in Syriam, & devecti sumus Tyrum: illic enim navis erat suum onus expositura.

4 Permansimus autem ibidem dies septem, inventis discipulis: qui Paulo dicebant per Spiritum, ne ascenderet Hierosolymam.

5 Sed peractis illis diebus, abiimus, omnibus deducentibus nos cum uxoribus & liberis, extra urbem usque: & positis genibus in littore, oravimus.

6 Et alii alios complexi, conscendimus navim: illi autem reversi sunt domum suam:

7 Nos vero navigatione perfecta, devenimus Tyro Ptolemaida: & salutatis fratribus, mansimus diem unum apud eos.

8 Postridie vero egressi Paulus & nos qui cum eo eramus, venimus Cæsaream: & ingressi domum Philippi Evangelistæ (qui erat unus ex illis septem) mansimus apud eum.

9 Huic autem erant quatuor filiæ virgines prophetantes.

10 Et cum *illic* permansissemus dies complures, descendit ex Judæa quidam Propheta nomine Agabus:

11 Qui cum venisset ad nos, & sumpsisset zonam Pauli, vinctis sibi manibus ac pedibus, dixit, Hæc dicit Spiritus sanctus, Virum cujus est hæc zona, ita vincient Hierosolymis Judæi, tradentque in manus Gentium.

12 Ut vero ista audivimus, rogabamus & nos & ejus loci incolæ, ne ascenderet Hierosolymam.

13 Sed respondit Paulus, Quid facitis, flentes & emollientes cor meum? Nam ego non solum vinciri, sed & mori paratus sum Hierosolymis pro nomine Domini Jesu.

14 Cum igitur non assentiretur, acquievimus, dicentes, Fiat Domini voluntas.

15 Porro post dies istos, collectis sarcinis ascendimus Hierosolymam.

16 Venerunt autem simul etiam *aliqui* ex discipulis Cæsarea nobiscum, adducentes, apud quem diversaremur, Mnasonem quendam Cyprium, antiquum discipulum.

17 Cum igitur pervenissemus Hierosolymam, libenter exceperunt nos fratres.

18 Sequenti vero die introiit Paulus nobiscum ad Jacobum, & omnes Presbyteri adfuerunt.

19 Quos complexus, exposuit ordine singula quæ Deus fecerat inter Gentes per ipsius ministerium.

20 At illi *his* auditis, glorificaverunt Dominum: & dixerunt ei, Vides, frater, quot sint millia Judæorum qui crediderunt: suntque omnes accensi zelo Legis.

21 Audierunt autem de te ex aliorum sermone, te defectionem à Mose docere omnes qui inter Gentes sunt Judæos, & dicere eos non debere circumcidere filios, neque *secundum* ritus ambulare.

22 Quid est ergo? omnino oportet convenire multitudinem: audient enim te venisse.

23 Hoc igitur fac quod tibi dicimus: sunt nobis viri quatuor qui voto sese obstrinxerunt.

24 His assumptis, sanctificator cum eis, & adde ad eorum sumptus, ut radant capita, & sciant omnes nihil esse eorum quæ de te auditione, acceperunt, sed te quoque ita incedere ut Legem observes.

25 De iis autem qui crediderunt ex Gentibus, nos scripsimus & decrevimus ne quid hujusmodi observent nisi ut caveant ab iis quæ sunt immolata simulacris, & à sanguine, & rebus suffocatis, & scortatione.

26 Tum Paulus assumptis viris illis, sequente die cum eis sanctificatus ingressus est in templum, denuncians expletionem dierum sanctificationis, usquedum oblata fuit pro unoquoque eorum oblatio.

27 Cum autem septem illi dies jam essent finiendi, qui ex Asia *advenerant* Judæi ipsum conspicati in templo, concitarunt totam turbam, & injecerunt manus in eum,

28 Clamantes, Viri Israelitæ, succurrite: hic ille homo est qui adversus populum & Legem & locum hunc omnes ubique docet: atque adeo Græcos introduxit in templum, & polluit sanctum locum istum.

29 (Viderant enim antea Trophimum Ephesium in urbe cum eo quem existimabant fuisse à Paulo introductum in templum.)

30 Commotaque est igitur urbs tota, & factus est concursus populi: & prehensum Paulum trahebant è templo: statimque clausæ sunt fores.

31 Studentibus autem ipsis eum interficere, pervenit rumor ad Tribunum cohortis, totam Hierosolymam conturbatam esse.

32 Qui eo ipso *momento* acceptis militibus ac Centurionibus, decurrit ad illos. At illi cum vidissent Tribunum & milites, cessarunt cædere Paulum.

33 Tunc appropinquans Tribunus prehendit eum, & jussit vinciri catenis duabus, & percontatus est quisnam esset, & quid fecisset.

34 Alii

34 Alii autem aliud vociferabantur in turba: & cum non posset certum rescire propter tumultum, jussit eum duci in castra.

35 Cum igitur pervenisset ad gradus, evenit ut portaretur à militibus propter violentiam turbæ.

36 Sequebatur enim multitudo populi, clamans, Tolle ipsum.

37 Et cum futurum esset ut introduceretur in castra Paulus, dicit Tribuno, Licetne, mihi aliquid tibi dicere? Qui, dixit, Græce nôsti?

38 Nonne tu es Ægyptius ille qui ante hos dies commovisti & eduxisti in desertum quatuor millia sicariorum?

39 Dixit autem Paulus, Ego quidem sum Judæus Tarsensis, urbis in Cilicia non obscuræ civis: cæterum rogo te permitte mihi ut alloquar populum.

40 Cum igitur ille permisisset, Paulus stans in gradibus, manu silentium postulavit à plebe: & magno silentio facto, locutus est lingua Hebræa, dicens,

CAP. XXII.

Apologia Pauli ejusque fructus.

Viri fratres & patres, audite meam, qua nunc apud vos utor, defensionem.

2 Cum audissent autem eum Hebræa lingua ipsos alloqui, magis præbuerunt se quietos: *Ipse* vero dixit *eis*,

3 Ego quidem sum Judæus natus Tarsi *quæ urbs est* Ciliciæ, nutritus vero in hac ipsa urbe apud pedes Gamalielis, eruditus ad exquisitam formam patriæ legis, zelo Dei accensus, sicut & vos omnes estis hodie.

4 Qui hanc sectam sum persecutus usque ad mortem, vinciens ac tradens in carceres, tum viros tum mulieres:

5 Ut & Pontifex maximus mihi testis est, & totus seniorum ordo: à quibus etiam acceptis ad fratres epistolis, Damascum proficiscebar, adducturus etiam eos qui illic essent vinctos Hierosolymam, ut punirentur.

6 Evenit autem mihi iter facienti, & appropinquanti Damasco circiter meridiem, ut repente è cœlo circumfulserit me lux multa tanquam fulgur.

7 Cecidique in solum, & audivi vocem dicentem mihi, Saul, Saul, quid me persequeris?

8 Ego vero respondi, Quis es, Domine? dixitque mihi, Ego sum Jesus Nazaræus, quem tu persequeris.

9 Porro qui mecum erant, lucem quidem conspexerunt, & expavefacti sunt: vocem autem non audierunt ejus qui loquebatur mecum.

10 Dixi vero, Quid faciam, Domine? Dominus autem dixit mihi, Surge ac proficiscere Damascum: ac illic tibi dicetur de omnibus quæ constitutum est tibi ut facias.

11 Cum vero non viderem præ gloria lucis illius, manu deductus ab iis qui mecum erant, veni Damascum.

12 Ananias autem quidam, vir pius secundum Legem, testimonio ornatus omnium *illic* habitantium Judæorum.

13 Veniens ad me, & adstans dixit mihi, Saul frater, recipe visum. Et ego eodem illo momento visu recepto, illum vidi.

14 Ipse autem dixit, Deus patrum nostrorum designavit te qui cognosceres ipsius voluntatem, & videres Justum illum, & audires vocem ex ore ipsius.

15 Nam eris ei testis apud omnes homines, *eorum* quæ vidisti & audisti.

16 Et nunc quid cunctaris? surgens baptizator, & abluitor à peccatis tuis, invocato nomine Domini.

17 Evenit autem mihi reverso Hierosolymam, cum orarem in templo, ut raperer extra me;

18 Et viderem eum dicentem mihi, Festina, & exi cito Hierosolymis, quoniam non excipient testimonium tuum de me.

19 Et ego dixi, Domine ipsi sciunt me pertraxisse in carcerem, & verberibus affecisse per singulas Synagogas eos qui credebant in te.

20 Et cum effunderetur sanguis Stephani martyris tui, ego quoque adstabam, & una assentiebar cædi ipsius, & custodiebam pallia eorum qui interimebant eum.

21 Tum *is* dixit mihi, Proficiscere: nam ego te longe ad gentes emittam.

22 Audiebant autem eum ad hunc usque sermonem, tum *vero* sustulerunt vocem suam, dicentes, Tolle è terra *hominem* istiusmodi: non enim convenit eum vivere.

23 Clamantibus autem eis, & projicientibus pallia & pulverem jactantibus in aerem,

24 Jussit Tribunus eum duci in castra, dixitque ut in eum flagris inquireretur: ut resciret propter quod crimen sic clamarent adversus eum.

25 Cum autem eum distenderent loris *cadendum*, dixit adstanti Centurioni Paulus, Num & hominem Romanum & *indemnatum* indicta causa licet vobis flagellare?

26 *Hoc* autem cum audisset Centurio, adiit Tribunum, & *hoc* annunciavit *ei* dicens, Vide quid facturus sis: homo enim iste Romanus est.

27 Accedens autem Tribunus, dixit ei, Dic mihi, num tu Romanus es? At ille dixit, Etiam.

28 Et respondit Tribunus, Ego multa summa civitatem istam acquisivi. Paulus autem ait, Ego vero etiam natus sum *civis*.

29 Statim igitur abscesserunt ab eo qui erant in eum inquisituri: sed & Tribunus quoque metuit cognito eum Romanum esse, quoniam eum vinxerat.

30 Postridie vero volens certum rescire, nempe cujus rei accusaretur à Judæis, solvit eum è vinculis, & jussit primarios Sacerdotes venire, totumq; ipsorum consessum: ac deductum Paulum statuit coram eis.

CAP. XXIII.

Paulus jussu Ananiæ percutitur, consolatur à Deo, & conjuratorum manu Cæsaream mittitur.

INtentis autem in consessum oculis Paulus, ait, Viri fratres, ego omni conscientia bona servivi Deo, ad hunc usque diem.

2 Ananias autem Pontifex maximus imperavit iis qui ipsi adstabant, ut os ejus cæderent.

3 Tum Paulus dixit ei, Futurum est ut percutiat te Deus, paries dealbate; & tu sedes judicans me secundum Legem, & Legem transgrediens jubes me cædi?

4 Tum qui adstabant, dixerunt, Pontifici illi Dei maledictis conviciaris?

5 Dixit autem Paulus, Nesciebam, fratres, Pontificem esse maximum; scriptum est enim, Principi populi tui non maledices.

6 Cum vero nosset Paulus unam quidem partem esse Sadducæorum, alteram vero Pharisæorum clamavit in consessu, Viri fratres, ego Pharisæus sum, filius Pharisæi: de spe & resurrectione mortuorum ego in judicium vocor.

7 Cum autem hoc esset locutus, orta est seditio inter Pharisæos ac Sadducæos: & scissa est multitudo;

8 Nam Sadducæi quidem dicunt non esse resurrectionem neque angelum, neque spiritum: Pharisæi autem utrumque profitentur.

9 Ortus est igitur clamor magnus; & cum surrexissent Scribæ ex partibus Pharisæorum, depugnabant, dicentes, Nihil mali invenimus in homine isto, quod si spiritus locutus est ei, seu Angelus, ne repugnemus Deo.

10 Magna autem orta seditione veritus Tribunus ne Paulus ab ipsis discerperetur, jussit militum manum descendere, & eum raptum è medio ipsorum ducere in castra.

11 Sequente vero nocte superveniens ei Dominus, dixit, Confide, Paule: ut enim constanter attestatus es de me Hierosolymis, sic te oportet etiam Romæ testari.

12 Orto autem die, quidam ex Judæis facta coitione, devoverunt sese, dicentes, neque esuros se neq; bibituros usquequo interemissent Paulum.

13 Erant vero plures quam quadraginta *viri* qui hanc conjurationem fecerant.

14 Qui adierunt primarios sacerdotes & Seniores, & dixerunt, Devotione devovimus nosipsos, nihil gustaturos usquequo interemerimus Paulum.

15 Nunc ergo vos comparete apud Tribunum ex consessus voluntate ut eum *cras* ad vos deducat, veluti exquisitius percogniturus de iis quæ ad eum *spectant*: nos vero, priusquam appropinquet, parati sumus ipsum interimere.

16 Cum autem filius sororis Pauli audisset insidias, venit, & ingressus in castra annunciavit *eas* Paulo.

17 Paulus autem advocato quodam ex Centurionibus, ait, Adolescentem hunc abduc ad Tribunum: habet enim quod annunciet ei.

18 Ille igitur assumptum eum duxit ad Tribunum, & dixit, Vinctus ille Paulus advocatum me rogavit ut hunc adolescentem ducerem ad te, qui aliquid habeat quod tibi loquatur.

19 Tribunus vero, prehensa *ejus* manu, cum secessisset seorsum, percontatus est, Quid est quod habes mihi annunciandum?

20 *Ille* autem dixit, Judæi constituerunt te rogare ut cras Paulum deducas in consessum, quasi aliquid exquisitius percontaturi sint de eo.

21 Tu vero ne ipsis assentitor: Insidiantur enim ei ex istis viri plures quadraginta, qui seipsos devoverunt, neque esuros neque bibituros usquequo interemerint eum: & nunc parati sunt, exspectantes quid à te renuncietur.

22 Tribunus igitur dimisit adolescentem, cum ei mandasset *ut* nulli effutiret quod hæc ipsi indicasset.

23 Et advocatis duobus quibusdam ex Centurionibus, dixit *eis*, Parate milites ducentos, qui proficiscantur Cæsaream usque, & equites septuaginta, & stipatores ducentos, à tertia hora noctis:

24 Et ut jumenta præberent, ut impositum Paulum salvum perducerent ad Felicem Præsidem:

25 Scripta epistola quæ hanc summam contineret,

26 Claudius Lysias præstantissimo Præsidi Felici salutem.

27 Virum hunc comprehensum à Judæis, cum jam futurum esset ut ab eis interimeretur, superveniens cum militum manu, erui, edoctus Romanum esse.

28 Et volens rescire crimen cujus eum postularent, deduxi eum in ipsorum consessum.

29 Quem comperi accusari de quæstionibus Legis ipsorum, nullius vero criminis reum quod sit dignum morte aut vinculis.

30 Indicatis autem mihi insidiis adversus hunc virum eventuris à Judæis, eo ipso momento misi *eum* ad te, & mandavi quoque accusatoribus ut quæ habent adversus eum dicant apud te. Vale.

31 Milites igitur, sicut ipsis edixerat, receptum Paulum, duxerunt nocte Antipatrida.

32 Postero autem die, reversi sunt in castra, relictis equitibus qui cum eo proficiscerentur.

33 Qui cum venissent Cæsaream, & reddidissent epistolam Præsidi, stiterunt coram eo etiam Paulum.

34 Cum legisset autem *literas* præses, & interrogasset ex qua provincia esset, ac cognovisset esse ex Cilicia,

35 Audiam te, inquit, cum accusatores quoque tui adfuerint. Jussitque in prætorio Herodis ipsum custodiri.

CAP. XXIV.

Paulus agit causam suam, & concionatur coram Felice.

QUinque autem post dies descendit Pontifex maximus Ananias cum Senioribus & Tertullo quodam oratore: qui comparuerunt coram Præside contra Paulum.

2 Citato igitur eo, cœpit accusare Tertullus, dicens,

3 Multa *nos* pace potiri per te, & ea quæ recte ac feliciter in hac gente providentia tua gesta sunt, prorsus & ubique agnoscimus, præstantissime Felix, cum omni gratiarum actione.

4 Ne vero te diutius interpellem, precor te ut audias nos paucis pro tua æquitate.

5 Comperimus enim virum hunc *esse* pestem, & qui moveat seditionem omnibus Judæis per orbem terrarum, & principem hæresis Nazaræorum:

6 Qui templum quoque tentavit profanare: in quem etiam prehensum voluimus secundum Legem nostram judicium ferre.

Sed interveniens Tribunus Lysias, cum magna vi abduxit eum è manibus nostris:

8 Jussis ipsius accusatoribus ad te venire: ex quo poteris ipse, inquisitione habita, de omnibus istis cognoscere de quibus nos eum accusamus.

9 Consenserunt autem etiam Judæi, aientes hæc ita se habere.

10 Respondit autem Paulus cum innuisset ei præses ut loqueretur: Quia te à multis annis huic genti præfuisse scio, eo alacriore animo quæ ad me attinent pro mei defensione dicam.

11 Cum tu possis certior fieri non plures *exactos* esse dies quam duodecim, ex quo ascendi Hierosolymam adoraturus.

12 Neque vero me in templo invenerunt cum aliquo disserentem, aut coitionem turbæ facientem, neque in synagogis, neque in urbe.

13 Neque probare possunt ea de quibus nunc me accusant.

14 Hoc vero tibi fateor, me secundum viam illam, quam hæresin dicunt, ita colere patrium Deum, ut qui credam omnibus quæ in Lege & in Prophetis scripta sunt:

15 *Et* spem habeam in Deo, fore, quam etiam *ii* ipsi expectant, resurrectionem mortuorum, tum justorum, tum injustorum.

16 Interea vero ipse *me* exerceo ad conscientiam habendam sine offensa apud Deum & apud homines semper.

17 Pluribus autem annis interjectis, veni eleemosynas præstiturus genti meæ, & oblationes.

18 Inter quæ invenerunt me sanctificatum in templo, non *tamen* cum turba, neque cum tumultu, quidam ex Asia Judæi.

19 Quos oportuit apud te adesse, & accusare si quid haberent adversum me.

20 Aut hi ipsi dicant si quod comperterunt in me injuste factum, cum ego starem in consessu?

21 Nisi de hac una voce qua clamavi cum inter eos starem, De resurrectione mortuorum ego in judicium vocor hodie à vobis.

22 Auditis autem his, Felix ampliavit eos, Postquam inquisitius pernovero quæ ad viam istam pertinent, inquiens, cum Tribunus Lysias descenderit, pernoscam vestrum negotium:

23 Edicens etiam Centurioni ut servaretur Paulus, ac laxaretur, & ne quis prohiberetur ex ipsius familiaribus ei ministrare, aut eum adire.

24 Aliquot autem post dies cum advenisset Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Judæa, accersivit Paulum: & audivit eum de fide quæ est in Christum.

25 Disserente autem ipso de justitia, & continentia, & judicio futuro, expavefactus Felix respondit, Ut nunc se res habent, abi: opportunitatem autem post nactus accersam te:

26 Simul & illud sperans fore, ut pecunia ipsi daretur à Paulo, ut eum *vinculis* exsolveret: quamobrem etiam crebrius eum accersens, colloquebatur cum eo.

27 Biennio autem completo accepit successorem Felix Porcium Festum: & volens gratiam inire Judæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAP. XXV.

Paulus agit causam suam coram Festo.

FEstus ergo ingressus provinciam, triduo post ascendit Cæsarea Hierosolymam.

2 Comparuerunt autem coram eo Pontifex maximus & primarii ex Judæis contra Paulum, & eum precati sunt,

3 Petentes gratiam adversus eum, ut accerseret eum Hierosolymam: & factis insidiis ut *eum* in via interimerent.

4 Festus autem respondit ut asservaretur Paulus Cæsareæ, se vero cito *illuc* profecturum.

5 Qui ergo inter vos, inquit, *istud* possunt, una descendant,

scendant, & siquid est in hoc viro improbum, accusent eum.
6 Commoratus autem apud eos dies non plures quam decem, cum descendisset Cæsaream, postero die sedit in tribunali, jussitque Paulum adduci.
7 Qui cum adfuisset, circumsteterunt eum qui Hierosolymis descenderant Judaei, multas & graves criminationes adferentes adversus Paulum, quas nequibant demonstrare:
8 Cum ipse pro sui defensione diceret, Neque in Legem Judæorum, neque in Templum, neque in Cæsarem quicquam peccavi.
9 Sed Festus volens gratiam inire à Judæis, respondens Paulo, dixit, Vis Hierosolymam ascendere, & illic de his judicari apud me?
10 Dixit autem Paulus, Ad tribunal Cæsaris sisto; ubi me oportet judicari. Judæos nulla in re injuria affeci, sicut & tu pulchre agnoscis.
11 Nam si injuria quempiam affeci, & aliquid dignum morte feci, non recuso mori: sin vero nihil est *ex iis* de quibus isti me accusant, nullus me potest eis donare: Cæsarem appello.
12 Tunc Festus cum concilio collocutus, respondit, Cæsarem appellasti? ad Cæsarem proficisceris.
13 Diebus autem aliquot exactis, Agrippa rex & Bernice venerunt Cæsaream, salutaturi Festum.
14 Et cum dies complures illic essent commorati, Festus regi exposuit quæ ad Paulum *spectabant*, dicens, Vir quidam est relictus à Felice in vinculis.
15 De quo cum essem Hierosolymis, comparuerunt principes Sacerdotum & Seniores Judæorum, petentes damnationem adversus eum.
16 Quibus respondi, non esse Romanis morem, quempiam ad exitium concedere, priusquam is qui accusatur in conspectu habeat accusatores, & locum defensionis accipiat super criminatione.
17 Cum ergo huc convenissent, absque ulla dilatione, consequente die sedens in tribunali, jussi adduci hominem.
18 Cujus accusatores cum adstarent, nullum crimen objiciebant eorum quæ ego suspicabar.
19 Sed quæstiones quasdam de sua superstitione habebant adversus eum, & de quodam Jesu defuncto, quem aiebat Paulus vivere.
20 Incertus autem ego super ejusmodi inquisitione dixi, num vellet proficisci Hierosolymam, & illic judicari super istis.
21 Cum vero Paulus appellasset ut asservaretur Augusti cognitioni, jussi eum asservari quousque mitterem eum ad Cæsarem.
22 Agrippa vero dixit Festo, Velim & ipse hominem audire. At ille, Cras, inquit, eum audies.
23 Postero igitur die cum venisset Agrippa & Bernice cum multa ostentatione, & introiissent in auditorium cum Tribunis & eminentibus ejus urbis civibus, jubente Festo adductus est Paulus.
24 Tum Festus, Agrippa rex, inquit, & omnes qui simul adestis nobiscum, videtis istum, de quo omnis multitudo Judæorum interpellavit me & Hierosolymis & hic, vociferando non oportere ipsum vivere amplius.

25 Ego vero cum comperissem eum nihil dignum morte fecisse, & is ipse appellasset Augustum, decrevi eum mittere.

26 De quo quid certi scribam domino, non habeo, quapropter eum ad vos produxi, & maxime ad te, rex Agrippa, ut habita quæstione, habeam quod scribam.

27 Nam præter rationem mihi videtur, eum mittam vinctum, non etiam crimina in eum *collata* significare.

CAP. XXVI.

Paulus differit pathetice coram Agrippa, & innocens judicatur.

Agrippa vero Paulo dixit, Permittitur tibi pro teipso dicere. Tunc Paulus extenta manu hac defensione usus est.

2 Super omnibus de quibus postulor à Judæis, rex Agrippa, beatum me duco, quod sim hodie defensione apud te usurus:

3 Maxime quod te gnarum esse sciam omnium qui apud Judæos sunt rituum & quæstionum. Ideo rogo te ut me patiente animo audias.

4 Vitam itaque meam actam à juventute, quæque à principio fuit in gente mea Hierosolymis, sciunt omnes Judæi.

5 Ut qui antea noverint me jam inde è majoribus (si velint testari) secundum exquisitissimam illam hæresin nostri religiosi cultus vixisse Pharisæum:

6 Nunc vero ob spem promissionis factæ patribus nostris à Deo, sto in judicium vocatus.

7 Ad quam *promissionem* duodecim tribus nostræ *Deum* nocte & die assidue colentes, sperant se venturas, de qua spe postulor, rex Agrippa, à Judæis.

8 Quid? incredibile judicatur apud vos quod Deus mortuos suscitet?

9 Equidem statueram apud me adversus nomen illius Jesu Nazaræi multa oportere me contraria facere:

10 Quod etiam feci Hierosolymis: & multos sanctorum ego carceribus inclusi, à principibus Sacerdotum potestate accepta: & cum *ab eis* interimerentur, tuli suffragium.

11 Ac per omnes synagogas sæpe ipsos puniens, coegi ad blasphemandum: & supra modum furens adversus eos, persecutus sum *ipsos* etiam in exteras usque civitates.

12 Inter quæ etiam proficiscens Damascum cum autoritate & procuratione à principibus Sacerdotum.

13 Die medio, rex, in via vidi cœlitus lucem, quæ splendorem solis superans circumfudit me suo fulgore & eos qui mecum iter faciebant.

14 Cum autem omnes nos decidissemus in terram, audivi vocem alloquentem me, ac dicentem Hebraica lingua, Saul Saul, quid me persequeris? durum est tibi contra stimulos calcitrare.

15 Ego autem dixi, Quis es, Domine? At ille dixit, Ego sum Jesus ille quem tu persequeris.

16 Sed exurge, & sta in pedes tuos: idcirco enim apparui tibi ut designarem te ministrum ac testem tum eorum quæ vidisti, tum eorum *in* quibus apparebo tibi:

17 Eriens te ex hoc populo, & gentibus, ad quos nunc te mitto,

18 Ut aperias oculos eorum, & convertas *eos* à tenebris ad lucem, & à potestate Satanæ ad Deum, ut remissionem peccatorum & sortem inter sanctificatos accipiant per fidem quæ est in me.

19 Unde, rex Agrippa, non fui rebellis cœlesti illi apparitioni.

20 Sed iis qui sunt Damasci primum, & Hierosolymis, & in omni regione Judææ, *deinde* & Gentibus annunciavi ut resipiscerent & converterent se ad Deum, opera facientes convenientes resipiscentiæ.

21 Horum causa Judæi me in templo comprehensum tentarunt manibus *suis* interficere.

22 Sed auxilium quod *est* à Deo nactus, perstiti in hunc usque diem, testificans *ista* tum parvis tum magnis, nec quicquam dicens extra ea quæ Prophetæ ac Moses futura prædixerunt:

23 *Nempe* Christum fuisse passurum, ac primum ex resurrectione mortuorum lucem annunciaturum huic populo & Gentibus.

24 Hæc autem ipso pro sui defensione excipiente: Festus magna voce ait, insanis Paule, multæ literæ te ad insaniam adigunt.

25 Tum ille, Non insanio, inquit, præstantissime Feste, sed vera ac sanæ mentis verba loquor.

26 Scit enim ista rex, apud quem etiam libere loquor: nam eum latere quicquam horum mihi non persuadeo; neque enim id in angulo gestum est.

27 Credis, rex Agrippa, Prophetis? scio te credere.

28 Agrippa vero dixit Paulo, Propemodum persuades mihi ut fiam Christianus.

29 Paulus autem dixit, Optarim à Deo, ut & propemodum & admodum non tu modo, sed omnes etiam qui me audiunt hodie, facti effetis tales qualis ego sum, exceptis istis vinculis.

30 Et cum hæc dixisset, surrexit rex ac præses, & Bernice, & qui consederant cum eis.

31 Et cum secessissent, loquebantur alii ad alios, dicentes, Certe nihil morte aut vinculis dignum facit homo iste.

32 Agrippa vero Festo dixit, Dimitti poterat homo iste, nisi appellasset Cæsarem.

CAP. XXVII.

Pauli navigatio, naufragium & incolumitas.

UT autem decretum fuit ut nos enavigaremus in Italiam, tradiderunt tum Paulum tum quosdam alios vinctos Centurioni, nomine Julio, cohortis Augustæ.

2 Conscenso igitur navigio Adramytteno, navigaturi secundum Asiæ regiones, provecti sumus, & nobiscum erat Aristarchus Macedo Thessalonicensis.

3 Altera autem die devecti sumus Sidonem: & Julius humaniter tractato Paulo, permisit ut ad amicos profectus, ab illis curaretur.

4 Illinc vero provecti sublegimus Cyprum, quod venti essent adversi.

5 Et pelagus quod est secundum Ciliciam & Pamphyliam emensi, devenimus Myra *urbem* Lyciæ.

6 Et illic nactus Centurio navem Alexandrinam navigantem in Italiam, imposuit nos in eam.

7 Cumque multis diebus tarde navigaremus, vixque pervenissemus secundum Gnidum, non permittente nobis vento, sublegimus Cretam secundum Salmonem:

8 Et illam vix præterelegentes, pervenimus in locum quendam quem vocant Pulchros portus, cui propinqua erat Civitas Lasæa.

9 Multo autem tempore peracto, & cum jam esset periculosa navigatio, quod jam etiam Jejunium præteriisset, admonebat eos Paulus,

10 Dicens eis, Viri, video cum injuria multoque damno, non solum oneris & navis, sed etiam capitum nostrorum futuram navigationem.

11 Centurio autem gubernatori & nauclero potius assentiebatur quam iis quæ à Paulo dicebantur.

12 Et cum appositus portus non esset ad hybernandum, plerique ceperunt consilium solvendi etiam illinc, *experturi* si quomodo possent Phœnicia devenire & illic hybernare: qui portus est Cretæ, spectans ad Africum & Corum.

13 Cum autem aspirasset Notus, visi quod sibi proposuerant obtinuisse, cum solvissent, propius præterlegerunt Cretam.

14 Verum haud multo post impegit in eam ventus turbulentus qui vocatur Euroclydon.

15 Cumque abreptum esset navigium, nec posset obniti vento, dato *ventis navigio*, ferebamur.

16 Et cum infra parvam quandam insulam quæ Clauda vocatur, cursu delati essemus, vix valuimus scaphæ compotes fieri.

17 Qua subducta, adjumentis utebantur, succincta navi: metuentesque ne in Syrtin exciderent, demissis velis ita ferebantur.

18 Cum autem vehementi tempestate jactaremur, sequente *die* jacturam fecerunt:

19 Ac tertio die ipsi nostris *manibus* armamenta navis abjecimus.

20 Cum autem neque sol, neque sidera apparerent ad complures dies, & tempestas non parva incumberet, ablata in posterum spes omnis erat salutis nostræ.

21 Et cum multa jam fuisset inedia, tunc stans Paulus in medio ipsorum, dixit, Oportebat quidem, O viri, mihi obediendo non provehi à Creta, & vitare injuriam hanc & damnum.

22 Sed nunc adhortor vos ut bono animo sitis: amissio enim nulla erit cujusquam ex vobis, sed tantum navis.

23 Adstitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cujus sum ego, & cui etiam servio,

24 Dicens, Ne metue, Paule, oportet te Cæsari sisti: & ecce, gratificatus est tibi Deus omnes qui tecum navigant.

25 Propterea bono animo estote viri: credo enim Deo, ita fore quemadmodum locutus est mihi.

26 In insulam autem quandam excidere nos oportet.

27 Cæterum cum quartadecima nox advenisset, & jactaremur in Adria, nautæ circa medium noctis suspicati sunt appropinquare sibi aliquam regionem:

28 Et demissa bolide invenerunt passus viginti: & paululum inde progressi, rursum demissa bolide, invenerunt passus quindecim.

29 Et metuentes ne quo modo in aspera loca exciderent jactis è puppi anchoris quatuor, optabant diem oriri.

30 Cum vero nautæ studerent fugere è navi, & demisissent scapham in mare, sub prætextu velut è prora anchoras extensuri,

31 Dixit Paulus Centurioni & militibus, Nisi isti in navi manserint, vos servari non potestis.

32 Tunc absciderunt milites funes scaphæ, & siverunt eam excidere.

33 Interim autem dum oriretur dies, hortabatur Paulus omnes ut caperent cibum, dicens, Dies hic est decimus quartus, ex quo expectantes jejuni permanetis nullo *cibo* sumpto.

34 Ideo vos hortor ut sumatis cibum: hoc enim ad salutem vestram spectat, nullius enim vestrum capillus ex capite cadet.

35 Et cum hæc dixisset, & accepisset panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: & cum fregisset, cœpit edere.

36 Omnes vero cum jam animum recepissent, sumpserunt & ipsi cibum.

37 Eramus autem universa capita in navigio ducenta septuaginta sex.

38 Cæterum satiati cibo, allevabant navim, projicientes frumentum in mare.

39 Cum autem dies ortus esset terram illam non agnoscebant: sinum vero quendam animadverterunt habentem littus, in quem decreverant, si possent, extrudere navim.

40 Anchoris igitur undique præcisis permiserunt *eam* mari, simul relaxatis vinculis gubernaculorum: & sublato artemone ad venti flatum, tendebant ad littus.

41 Sed cum incidissent in locum bimarem, impegerunt navem: ac prora quidem infixa manebat immota, puppis vero solvebatur præ undarum violentia.

42 Militum autem consilium erat ut vinctos interimerent, ne quis cum enatasset, effugeret.

43 Sed Centurio volens conservare Paulum, prohibuit eos ab hac voluntate: jussitque ut qui possent natare, abjicerent *se* primos & in terram evaderent:

44 Reliqui vero partim in tabulis, partim quibusdam navis *fragmentis*: & ita factum est ut omnes salvi evaderent in terram.

CAP. XXVIII.

Paulus multis in itinere miraculis editis, tandem venit Romam, & per biennium ibidem Evangelium docet.

ET cum salvi evasissent, tunc cognoverunt insulam illam vocari Melitam.

2 Barbari vero præstabant nobis non vulgarem humanitatem: accensa enim pyra acceperunt nos omnes propter imbrem urgentem, & propter frigus.

3 Cum autem convertisset Paulus nonnihil sarmentorum, & imposuisset in pyram, vipera è calore prodiens arripuit ejus manum.

4 Ut vero barbari viderunt pendentem bestiam è manu ejus, alii aliis dicebant, Omnino homicida est homo iste, quem postquam salvus evasit è mari ultio non sivit vivere.

5 At ille excussa bestia in ignem, nihil mali passus est.

6 Illi vero expectabant dum intumesceret, aut concideret repente mortuus: sed cum multum *tempus* expectassent, & viderent nihil incommodi illi accidere, mutati, dicebant eum esse Deum.

7 Cæterum circa locum illum erant prædia primario insulæ illius, nomine Publio, qui nos exceptos, triduo peramice hospitio excepit.

8 Factum est autem ut pater Publii febribus ac dysenteria detentus, decumberet: ad quem Paulus ingressus, & precatus, impositis ei manibus, sanavit eum.

9 Hoc igitur facto, reliqui etiam qui infirmitatibus tenebantur in illa insula, accedebant, & sanabantur. 10 Qui

10 Qui etiam multis honoribus nos honorarunt, & cum proveheremur imposuerunt, quæ usui nobis erant.

11 Tribus itaque post mensibus provecti sumus navi Alexandrina, quæ in ea insula, hyemaverat, cui erat insigne Castor & Pollux.

12 Et devecti Syracusas *illic* mansimus triduum.

13 Unde circumlegentes devenimus Rhegium: & altero post die cum supervenisset Auster, secundo die venimus Puteolos.

14 Ubi repertis fratribus, rogati sumus ut permaneremus apud eos diebus septem: & ita contendimus Romam.

15 Unde cum audissent fratres de rebus nostris, prodierunt nobis in occursum usque ad Appii forum & Tres tabernas: quos cum vidisset Paulus, gratiis actis Deo, sumpsit fiduciam.

16 Cum vero venissemus Romam, Centurio tradidit vinctos præfecto exercituum: sed permissum est Paulo ut habitaret seorsim, cum milite qui ipsum custodiret.

17 Factum est autem ut tertio post die convocaret Paulus Judæorum primos qui ubi convenissent, dixit eis, Ego, viri fratres, cum nihil fecerim adversus populum aut ritus patrios, vinctus traditus sum Hierosolymis in manus Romanorum.

18 Qui quæstione de me habita, volebant me dimittere, quod nulla sit in me causa mortis.

19 Sed contradicentibus Judæis, coactus sum appellare Cæsarem: non *tamen* quasi habeam de quo gentem meam accusem.

20 Ob hanc igitur causam vos advocavi: quos viderem & alloquerer, nam propter spem Israelis circundatus sum hac catena.

21 Illi vero dixerunt ei, Nos neque literas accepimus de te ex Judæa: neque adveniens quisquis fratrum annunciavit aut locutus est aliquid de te mali.

22 Æquum autem censemus ex te audire quæ sentias: nam de ista hæresi notum est nobis ubique ei contradici.

23 Cum igitur constituissent ei diem, venerunt ad eum in hospitium complures, quibus cum attestatione exponebat regnum Dei, suadens eis quæ de Jesu Christo sunt, ex Lege Mosis, & Prophetis, à mane usque ad vesperam.

24 Et alii quidem assentiebantur iis quæ dicebantur, quidam vero non credebant.

25 Cum autem inter se discordes essent, digressi sunt, postquam Paulus hoc verbum dixisset, Bene sane Spiritus sanctus locutus est per Esaiam Prophetam patribus nostris,

26 Dicens. Vade ad populum istum, & dic, Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non cernetis.

27 Crassum enim factum est cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculis suis conniverunt: ne cernant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertant sese, & sanem eos.

28 Notum ergo sit vobis, missam esse Gentibus hanc Dei salutem, & ipsos audituros.

29 Cum ergo hæc dixisset, exierunt Judæi, multam habentes inter se altercationem.

30 Mansit autem Paulus biennium totum in proprio conducto: & excipiebat omnes qui ad ipsum ingrediebantur,

31 Præ-

31 Prædicans regnum Dei, ac docens quæ sunt de Domino Jesu Christo cum omni dicendi libertate, nemine prohibente.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD ROMANOS.

CAP. I.

Apostolatus sui munus professus, causam describit oppressæ & inhibitæ veritatis.

PAulus servus Jesu Christi, ex *Dei* vocatione Apostolus, separatus ad *prædicandum* Evangelium Dei,

2 (Quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis)

3 De filio suo, (facto ex semine Davidis, secundum carnem:

4 Declarato Filio Dei potenter secundum Spiritum sanctificationis, per resurrectionem ex mortuis) *nempe* Jesu Christo Domino nostro:

5 (Per quem accepimus gratiam & Apostolatum ad obedientiam fidei inter omnes Gentes, pro ipsius nomine:

6 Inter quas estis etiam vos, vocati a Jesu Christo)

7 Omnibus qui Romæ estis, dilectis Dei, vocatis sanctis: gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro & Domino Jesu Christo.

8 Primum quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum, super omnibus vobis, quod fides vestra annunciatur in toto mundo.

9 Testis enim mihi est Deus: quem colo spiritu meo in Evangelio Filii ipsius, me perpetuo mentionem facere vestri:

10 Semper in precibus meis rogans, ut, si quo modo tandem aliquando prosperum iter mihi detur ex voluntate Dei, veniam ad vos.

11 Expeto enim videre vos ut aliquod impertiar vobis donum spirituale ut vos stabiliamini.

12 Hoc est, ad communem exhortationem percipiendam apud vos, per mutuam fidem, vestram simul & meam.

13 Nolim autem vos ignorare, fratres, me sæpe proposuisse venire ad vos, (sed prohibitus fui usque adhuc) ut fructum aliquem haberem inter vos quoque sicut & inter reliquas Gentes.

14 Et Græcis & barbaris, tum sapientibus tum insipientibus, debitor sum.

15 Itaque quicquid in me situm est, promptum est ad vobis quoque qui Romæ estis evangelizandum.

16 Non

16 Non enim me pudet Evangelii Christi, potentia siquidem est Dei ad salutem cuivis credenti, Judæo primum, tum etiam Græco.

17 Justitia enim Dei per illud revelatur ex fide in fidem: sicut scriptum est, Justus autem ex fide vivet.

18 Patet enim ira Dei è cœlo adversus omnem impietatem & injustitiam hominum, ut qui veritatem injuste detineant:

19 Quoniam id quod de Deo cognosci potest, manifestum est in ipsis. Deus enim eis manifestum fecit.

20 Ipsius enim invisibilia jam inde à condito mundo ex iis quæ fecit mente perpensa pervidentur, æterna *videlicet* ejus tum potentia tum Divinitas: ad hoc ut sint inexcusabiles:

21 Propterea quod cum Deum nôrint, *tamen* ut Deum non glorificaverunt, neque gratias ei egerunt: sed vani facti sunt in ratiocinationibus suis, & obtenebratum est cor eorum intelligentia carens.

22 Cum se dictitent sapientes, stulti facti sunt.

23 Mutarunt enim gloriam incorruptibilis Dei in efformatam imaginem corruptibilis hominis, & volucrium, & quadrupedum, & reptilium.

24 Quamobrem etiam tradidit eos Deus cupiditatibus cordium ipsorum ad impuritatem, ut fœdarent corpora sua inter se.

25 Ut qui Dei veritatem transmutarint in falsitatem, & coluerint res conditas, ac servierint *eis* præterito Conditore, qui est benedictus in secula, Amen.

26 Propterea, *inquam*, tradidit eos Deus fœdis affectibus: nam & fœminæ illorum transmutarunt naturalem usum in eum qui est præter naturam.

27 Similiterque etiam masculi relicto naturali usu fœminæ, exarserunt sua libidine alius in alium, masculi in masculis fœda perpetrantes, & compensationem (quam oportuit) erroris sui in sese recipientes.

28 Et sicut non visum est eis Deum in notitia retinere: *ita* tradidit eos Deus in mentem omnis judicii expertem, ut facerent quæ minime conveniunt:

29 Oppleti omni injustitia, malitia, scortatione, improbitate, avaritia: pleni invidia, cæde, contentione, dolo, malignitate:

30 Susurrones, oblocutores, Dei osores, injuriosi, superbi, gloriosi, inventores malorum, parentibus non obedientes,

31 Desipientes, fœdifragi, charitatis expertes, implacabiles, immisericordes:

32 Qui Dei jure agnito (*nempe* eos qui talia faciunt, dignos esse morte) *tamen* non solum ea faciunt, sed etiam facientibus consentiunt ultro.

CAP. II.

Judæos & gentes ex æquo sub condemnationem peccati concludit.

Quapropter inexcusabilis es, O homo, quisquis *alium* damnas: nam hoc ipso quod damnas alterum, teipsum condemnas: eadem enim facis tu qui *alium* damnas.

2 Scimus vero judicium Dei esse secundum veritatem adversus eos qui talia faciunt.

3 Cogitas autem hoc, O homo, qui damnas eos qui talia

talia faciunt, & facis ea fore ut effugias judicium Dei ?

4 An divitias benignitatis ejus & tolerantiæ ac iræ cohibitæ contemnis, ignorans benignitatem Dei ad resipiscentiam te deducere?

5 Sed pro duritia tua & corde quod resipiscere nescit, ipse tibi thesaurum recondis iram in diem iræ & revelationis justi judicii Dei:

6 Qui reddet unicuique secundum opera ipsius :

7 Iis quidem qui per tolerantiam quærunt boni operis gloriam & honorem & incorruptibilitatem, vitam æternam :

8 Rixosis vero & veritati quidem non assentientibus, obsequentibus autem injustitiæ, *erit* excandescentia & ira.

9 Afflictio, *inquam*, *erit* & angustia in omnem animam hominis perpetrantis malum, tum Judæi imprimis, tum etiam Græci.

10 Gloria vero & honor & pax *erit* cuivis recte facienti bonum, tum Judæo imprimis, tum & Græco.

11 Non enim est personarum acceptio apud Deum.

12 Quicunque enim sine lege peccaverunt, sine lege quoque peribunt: & quicunque in Lege peccaverunt, per Legem damnabuntur.

13 (Non enim qui audiunt Legem, justi sunt apud Deum; sed qui Legem præstant, justificabuntur.

14 Nam cum gentes quæ Legem non habent natura quæ Legis sunt faciant, isti Legem non habentes sibi ipsis sunt Lex :

15 Ut qui ostendant opus Legis scriptum in cordibus suis, una testimonium reddente ipsorum conscientia, & cogitationibus sese mutuo accusantibus aut etiam defendentibus.)

16 In die quo judicabit Dominus de rebus occultis hominum, Ex Evangelio meo, per Jesum Christum.

17 Ecce, tu cognominaris Judæus, & acquiescis in Lege, & gloriaris in Deo,

18 Et nosti *ejus* voluntatem, & exploras quæ discrepant, institutus ex Legis auditu,

19 Confidisque te viæ ducem esse cæcis, lucem eorum qui *sunt* in tenebris,

20 Eruditorem desipientium, magistrum infantium, quod habeas informationem cognitionis ac veritatis in Lege.

21 Qui igitur doces alium, teipsum non doces? qui prædicas non furandum, furaris?

22 Qui dicis non mœchandum, mœcharis? qui abominaris idola, sacrilegium admittis ?

23 Qui de Lege gloriaris, per Legis transgressionem Deum afficis contumelia?

24 Nam Dei nomen propter vos blasphematur inter Gentes, sicut scriptum est.

25 Nam circumcisio quidem prodest si Legem exsequaris: quod si transgressor Legis fueris, circumcisio tua facta est præputium.

26 Itaque si præputium jus Legis observaverit nonne præputium illius pro circumcisione reputabitur ?

27 Et quod est ex natura præputium, Legem præstans, damnabit te qui per literam & circumcisionem transgressor es Legis ?

28 Non enim qui *est* in propatulo *Judæus*, Judæus *est*; nec ea quæ *est* in propatulo

tulo *circumcisio, id est,* in
carne, circumcisio *est*:

29 Sed qui in occulto Ju-
dæus *est*: & circumcisio cor-
dis, *id est*, in spiritu, non li-
tera: cujus *Judæi* laus non
est ex hominibus, sed ex Deo.

C A P. III.

Prærogativam Judæorum concedens, probat tamen eos inde non justificari, sed tantum ex fide, quemadmodum & gentes.

Quæ est igitur præstantia
Judæi? aut quæ utilitas
circumcisionis?

2 Multa per omnem mo-
dum. Primarium enim *illud*
est, quod eis credita sunt elo-
quia Dei.

3 Quid tum enim si infidi
fuerunt quidam? num ipso-
rum infidelitas fidem Dei i-
nanem reddet?

4 Absit: imo esto Deus
verax, omnis autem homo
mendax: sicut scriptum est,
Ut justificeris in sermonibus
tuis, & vincas quando tu ju-
dicas.

5 Quod si injustitia nostra
Dei justitiam commendat, quid
dicemus? num injustus Deus
qui inferat pœnam? (huma-
no more loquor)

6 Absit: alioquin quomodo
judex erit Deus mundi?

7 Etenim si veritas Dei
per meum mendacium exunda-
vit in gloriam ipsius, cur amplius
ego ut peccator condemnor?

8 Ac non (sicut de nobis
male loquuntur, & sicut qui-
dam aiunt nos dicere) facia-
mus mala ut veniant bona?
quorum damnatio justa est.

9 Quid igitur? præcelli-
mus? Nullo modo: nam an-
te criminati sumus & Judæos
& Græcos omnes esse sub
peccato.

10 Sicut scriptum est, Non
est justus, ne unus quidem.

11 Non est qui intelligat,
non est qui exquirat Deum.

12 Omnes deflexerunt, si-
mul inutiles facti sunt: non
est qui faciat quod bonum
est, non est usque ad
unum.

13 Sepulcrum apertum gut-
tur eorum; linguis suis ad
dolum usi sunt, venenum a-
spidum sub labiis eorum.

14 Quorum os diris & a-
maritudine plenum est.

15 Veloces pedes eorum ad
effundendum sanguinem.

16 Contritio & miseria in
viis eorum.

17 Et viam pacis non cog-
noverunt.

18 Non est timor Dei coram
oculis eorum.

19 Scimus autem, quæcunque
Lex dicit, iis qui in Lege
sunt dicere, ut omne os ob-
struatur, & obnoxius fiat to-
tus mundus condemnationi
Dei.

20 Propterea ex operibus
Legis nulla caro justificabitur
in conspectu ejus, per Legem
enim *est* cognitio peccati.

21 Nunc vero absque lege
justitia Dei manifestata est,
comprobata testimonio Legis
ac Prophetarum:

22 Justitia, inquam, Dei
per fidem Jesu Christi in om-
nes & super omnes qui credunt:
Non enim est distinctio.

23 Omnes enim peccaverunt
ac deficiuntur gloria Dei.

24 Ut qui justificentur gra-
tis, *id est*, ejus gratia per
redemptionem factam in Jesu
Christo.

25 Quem præstituit Deus *ut*
esset placamentum per fidem
in sanguine ipsius ad demon-
strationem justitiæ suæ, prop-
ter dissimulationem peccato-
rum quæ antecesserunt, Deo
ille tolerante;

26 Ad

26 Ad demonstrationem justitiæ suæ præsenti tempore: ut sit ipse justus, & justificans eum qui est ex fide Jesu.

27 Ubi igitur gloriatio? exclusa est. Per quam legem? operum? non: sed per legem fidei.

28 Colligimus igitur, fide justificari hominem absque operibus Legis.

29 An Judæorum Deus solum? annon & Gentium certe & Gentium.

30 Siquidem Deus unus *est* qui justificabit circumcisionem ex fide, & præputium per fidem.

31 Legem igitur inutilem reddimus per fidem? Absit: imo Legem stabilimus.

CAP. IV.

Justificatio per fidem exemplis & dictis Scripturæ confirmatur.

Quid igitur dicemus, Abrahamum patrem illum nostrum nactum esse secundum carnem?

2 Nam si Abrahamus ex operibus justificatus fuit, habet quod glorietur, at non apud Deum.

3 Quid enim Scriptura dicit? Credidit autem Abrahamus Deo, & imputatum est ei ad justitiam.

4 Atqui ei qui operatur, merces non imputatur ex gratia, sed *est* ex debito:

5 Ei vero qui non operatur, sed credit in eum qui justificat impium, imputatur fides sua ad justitiam.

6 Sicut etiam David declarat beatum eum hominem cui Deus imputat justitiam absque operibus: dicens,

7 Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum obtecta sunt peccata.

8 Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum.

9 Ista igitur beatitatis declaratio in circumcisionem *solum* an & in præputium *cadit*? Dicimus enim imputatam fuisse Abrahamo fidem ad justitiam.

10 Quomodo ergo imputata est? cum esset in circumcisione, an *cum esset* in præputio? non in circumcisione, sed in præputio.

11 Et signum accepit circumcisionis, sigillum justitiæ fidei receptæ in præputio, ut esset pater omnium credentium in præputio, imputata etiam ipsis justitia.

12 Et pater circumcisionis iis *videlicet* qui non solum sunt ex circumcisione, sed qui etiam incedunt per vestigia fidei patris nostri Abrahami, quæ fuit in præputio.

13 Non enim per Legem promissio *cessit* Abrahamo, aut semini ejus: ut hæres esset mundi, sed per justitiam fidei.

14 Etenim si ii qui ex lege *sunt*, hæredes sunt, vana facta est fides, & inanis reddita est illa promissio.

15 Nam lex iram efficit: ubi enim non est Lex, ibi nec transgressio *est*.

16 Propterea ex fide *est hæreditas*, ut *sit* per gratiam, ut firma sit promissio toti semini: *id est* non solum ei quod *est* ex Lege, verum etiam ei quod *est* ex fide Abrahami, qui est pater omnium nostrum,

17 (Sicut scriptum est, Patrem multarum gentium constitui te) coram eo cui credidit, Deo *videlicet*, vivificante mortuos, & vocante quæ non sunt tanquam sint.

18 Qui *Abrahamus* contra spem sub spe credidit, fore ut ipse fieret Pater multarum gentium,

gentium, secundum id quod ei dictum fuerat, Ita erit semen tuum.

19 Ac minime infirmus fide non consideravit suum ipsius corpus jam emortuum, cum centum circiter natus esset annos, nec emortuum uterum Saræ.

20 Ad hanc promissionem autem Dei non addubitavit incredulitate: sed corroboratus fuit fide, tributa gloria Deo:

21 Ac plene persuasum habens, eum quod promiserat, posse etiam efficere.

22 Quapropter etiam *hoc* imputatum est ei ad justitiam.

23 Non scriptum est autem propter eum solum, quod *hoc* imputatum fuerat ei:

24 Sed etiam propter nos, quibus futurum est ut imputetur, iis *nimirum* qui credunt in eum qui suscitavit Jesum Dominum nostrum à mortuis.

25 Traditum *morti* propter offensas nostras, & suscitatum ad nostri justificationem.

CAP. V.

Fructus justificationis: & collatio Adami primi & secundi.

Justificati igitur ex fide, pacem habemus erga Deum apud Dominum nostrum Jesum Christum:

2 Per quem etiam fide adducti fuimus in hanc gratiam per quam stamus, & gloriamur sub spe gloriæ Dei.

3 Neq; *id* solum, sed etiam gloriamur de afflictionibus, scientes quod afflictio tolerantiam efficiat:

4 Tolerantia vero experientiam, experientia autem spem.

5 Porro spes non pudefacit, eo quod charitas Dei effusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis.

6 Christus enim, cum nullis adhuc viribus essemus, præstituto tempore pro impiis mortuus est.

7 Enimvero vix pro justo quisquam moriatur: (nam pro bono *viro* forsitan aliquis etiam mori sustineat.)

8 Commendat autem suam erga nos charitatem Deus, eo quod cum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus sit.

9 Justificati igitur nunc ejus sanguine, servabimur multo magis per eum ab ira illa.

10 Nam si cum inimici essemus reconciliati fuimus Deo per mortem Filii ejus, multo magis reconciliati servabimur per vitam ipsius.

11 Neque id solum, verum etiam gloriamur de Deo per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem nunc reconciliationem recepimus.

12 Propterea sicut per unum hominem peccatum in mundum introiit, ac per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pervasit, in quo omnes peccarunt.

13 Nam usque ad Legem peccatum erat in mundo: peccatum vero *esse* non putatur non existente Lege.

14 Regnavit autem mors ab Adamo usque ad Mosen, in eos etiam qui non peccaverunt ad similitudinem transgressionis Adami, qui est typus illius qui erat futurus.

15 At non ut offensa, ita etiam *est* quod *Deus* gratificatur: nam si illius unius offensa multi mortui sunt, multo magis gratia Dei & donatio per gratiam, quæ *est* unius illius hominis Jesu Christi in multos exundavit.

16 Neque

16 Neque ut *illud quod intrevit* per unum qui peccavit, *ita est* beneficium: nam reatus quidem *est* ex una *offensa* ad condemnationem: quod autem gratificatur *Deus*, *est* ex multis *offensis* ad justificationem.

17 Etenim si per unam offensam mors regnavit per unum, multo magis *ii* qui exundantiam illam gratiæ & doni justitiæ recipiunt, in vita regnabunt per unum Jesum Christum.

18 Nempe igitur sicut per unam offensam *reatus venit* in omnes homines ad condemnationem, ita per unam justificationem *beneficium redundavit* in omnes homines, ad justificationem vitæ.

19 Sicut enim per contumaciam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita per unius obedientiam justi constituentur multi.

20 Lex vero præterea introiit ut amplificaretur offensa illa: sed ubi amplificatum est peccatum, *ibi* superabundavit gratia.

21 Ut quemadmodum regnaverat peccatum ad mortem, ita etiam gratia regnaret per justitiam ad vitam æternam, per Jesum Christum Dominum nostrum.

CAP. VI.

Qualis redditur qui coaluit cum secundo Adamo, & in ejus mortem implantatus est.

Quid igitur dicemus? permanebimus in peccato ut gratia auctior fiat?

2 Absit: qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in eo?

3 An ignoratis nos, quotquot baptizati sumus in Christum Jesum, in mortem ejus esse baptizatos?

4 Consepulti sumus igitur ei per Baptismum in mortem: ut sicut suscitatus est Christus ex mortuis in gloriam Patris, ita & nos nova vita ambulemus.

5 Nam si cum eo plantati coaluimus assimulatione mortis ejus, nimirum etiam resurrectionis *assimilatione cum eo* coalescemus:

6 Illud scientes, veterem illum nostrum hominem cum eo crucifixum esse, ut aboleatur corpus peccati, ne nos amplius serviamus peccato.

7 Etenim qui mortuus est, liberatus est à peccato.

8 Quod si commortui sumus Christo, credimus fore ut etiam ipsi convivamus.

9 Ut qui sciamus Christum suscitatum ex mortuis, non amplius mori: mortem *inquam* ei non amplius dominari.

10 Nam quod mortuus est, peccato mortuus est semel: quod autem vivit, vivit Deo.

11 Ita etiam vos colligite, vos tum mortuos esse peccato, tum vero vivere Deo per Christum Jesum Dominum nostrum.

12 Ne regnato igitur peccatum in mortali vestro corpore, ut auscultetis ei in cupiditatibus corporis,

13 Neque sistite membra vestra arma injustitiæ peccato: sed sistite vos Deo, ut ex mortuis vivos, & membra vestra arma justitiæ Deo.

14 Peccatum enim vobis non dominabitur; non enim estis sub Lege, sed sub Gratia.

15 Quid igitur? peccabimus, quod non simus sub Lege, sed sub Gratia? Absit.

16 An nescitis quod cui sistitis vos servos ad obediendum, ejus servi estis cui

auscultatis

auscultatis, sive peccati ad mortem, sive obedientiæ ad justitiam?

17 Gratia autem *habetor* Deo, quod fuistis *quidem* servi peccati, sed ex corde auscultastis ei formæ doctrinæ in quam estis traditi.

18 Et liberati à peccato, servi facti estis justitiæ.

19 Hominum more loquor, propter infirmitatem carnis vestræ. Nempe sicut sistitis membra vestra serva impuritati & iniquitati, ad *patrandam* iniquitatem: ita nunc sistite membra vestra serva justitiæ ad sanctimoniam.

20 Cum enim servi eratis peccati, liberi eratis justitiæ.

21 Quem igitur fructum habebatis tunc *ex iis* de quibus nunc erubescitis? nam finis illorum, mors *est*.

22 Nunc vero liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctimoniam: finem autem, vitam æternam.

23 Nam stipendia peccati, mors: donum autem Dei *est* vita æterna in Christo Jesu Domino nostro.

CAP. VII.

Exemplo monstratur quomodo à lege liberemur, ejus ergo nos usus & mentis repugnantia cum lege membrorum declaratur.

AN ignoratis fratres, (peritos enim Legis alloquor) legem *tantisper* dominari homini quoad *ipse* vixerit?

2 Nam viro subjecta mulier, viventi viro, devincta *est* per legem: quod si mortuus fuerit vir, liberata est à lege viri.

3 Proinde vivente viro mœcha vocabitur, si fiat alterius viri: sin autem mortuus fuerit vir ejus, libera est à lege illa, ut non sit mœcha, si fiat alterius viri.

4 Itaque fratres mei, vos quoque mortificati estis legi in corpore Christi: ut essetis alterius, ejus *videlicet* qui ex mortuis suscitatus est, ut fructum feramus Deo.

5 Cum enim essemus in carne, affectus peccatorum per legem *existentes* vigebant in membris nostris, ad fructum ferendum morti.

6 Nunc autem liberati sumus à lege, mortuo *eo* in quo detinebamur, ut serviamus in novitate spiritus, ac non *in* vetustate literæ.

7 Quid ergo dicemus? Lex peccatum *est*? Absit. Imo peccatum non cognovi nisi per Legem: nam ipsam quoque cupiditatem non nossem *esse peccatum*, nisi Lex dixisset, Non concupisces.

8 Sed peccatum occasione per illud præceptum sumpta effecit in me totam cupiditatem.

9 Nam absque Lege peccatum *quidem erat* mortuum: ego vero vivus eram absque Lege quondam: præcepti autem illius adventu peccatum *quidem* revixit, ego vero mortuus sum.

10 Et inventum est illud præceptum quod *erat* ad vitam, mihi *cedere* ad mortem.

11 Nam peccatum occasione per illud præceptum sumpta seduxit me & per illud occidit.

12 Itaque lex ipsa quidem sancta: & præceptum illud sanctum, ac justum ac bonum.

13 Ergo quod bonum *est*, mihi factum est mors? Absit: imo peccatum *mihi factum est mors*, ut manifestum fiat quod peccatum mihi per id quod bonum est efficiat mortem;

tum: *id est*, ut peccatum fieret admodum peccans per illud præceptum.
14 Scimus enim Legem esse spiritualem: at ego carnalis sum, venditus ut subjicerer peccato.
15 Quod enim perpetro non agnosco, non enim quod volo, hoc ago, sed quod odi, hoc facio.
16 Quod si id facio quod nolo, consentio Legi quod bona *sit*.
17 Nunc itaque non amplius ego id perpetro, sed peccatum quod in me habitat, *id perpetrat.*
18 Novi enim non habitare in me (id est in carne mea) bonum: nam velle adest mihi, sed ut quod bonum est efficiam, non assequor.
19 Non enim facio bonum quod volo: sed malum quod nolo, hoc ago.
20 Quod si id facio ego quod ego nolo, non amplius ego id perpetro, sed peccatum quod in me habitat, *id perpetrat.*
21 Invenio igitur volenti mihi facere bonum hanc legem *impositam esse*, quod mihi malum adjaceat.
22 Delector enim lege Dei quod ad interiorem hominem:
23 Sed cerno aliam legem in membris meis belligerantem adversus legem mentis meæ & captivum reddentem me legi peccati, quæ est in membris meis.
24 Ærumnosus ego homo? quis me eripiet ex isto corpore mortis?
25 Gratias ago Deo per Jesum Christum Dominum nostrum. Nempe igitur ipse ego mente quidem servio Legi Dei, carne vero legi peccati.

CAP. VIII.

Immunitas, spes & confidentia eorum qui à lege membrorum liberati, secundum legem mentis & spiritum vivant.

Nulla igitur nunc *est* condemnatio iis qui *sunt* in Christo Jesu, *qui* non secundum carnem ambulant, sed secundum Spiritum.
2 Nam Lex Spiritus vitæ *qui est* in Christo Jesu, liberavit me à Lege peccati & mortis.
3 Nam quæ Legis *erat* impotentia, cum viribus esset destituta in carne, Deus suo ipsius Filio misso in forma consimili carni peccato obnoxiæ, idque pro peccato, condemnavit peccatum in carne.
4 Ut jus illud Legis compleatur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum Spiritum.
5 Nam qui secundum carnem sunt, quæ carnis sunt sapiunt: qui vero *sunt* secundum Spiritum, quæ Spiritus sunt.
6 Nam quod sapit caro, mors est: quod autem sapit Spiritus vita & pax:
7 Quoniam quod sapit caro inimicitia *est* adversus Deum. Legi enim Dei non subjicitur: nam ne potest quidem.
8 Ergo qui in carne sunt, Deo placere non possunt.
9 Vos autem non estis in carne, sed in Spiritu: Siquidem Spiritus Dei habitat in vobis: quod siquis Spiritum Christi non habet, is non est ejus.
10 Porro si Christus in vobis *est*, corpus quidem mortuum *est* propter peccatum: spiritus autem vita *est* propter justitiam.

11 Sed si Spiritus ejus qui
suscitavit Jesum ex mortuis
habitat in vobis: is qui ex-
citavit Christum ex mortuis,
vivificabit etiam mortalia cor-
pora vestra per inhabitantem
ipsius Spiritum in vobis.
12 Nempe igitur, fratres,
debitores sumus non carni,
ut secundum carnem vivamus,
sed Spiritui.
13 Nam si secundum car-
nem vixeritis, futurum est
ut moriamini: sed si Spi-
ritu actiones corporis mortifi-
cetis, vivetis.
14 Quotquot enim Spiritu
Dei aguntur, ii sunt filii
Dei.
15 Non enim accepistis Spi-
ritum servitutis rursum ad
metum, sed accepistis Spiri-
tum adoptionis, per quem
clamamus Abba, *id est*, Pa-
ter.
16 At ipse Spiritus testa-
tur una cum spiritu nostro
nos esse filios Dei.
17 Quod si filii, etiam hæ-
redes: hæredes quidem Dei, co-
hæredes autem Christi: si modo
cum *eo* patimur, ut & cum *eo*
glorificemur.
18 Reor enim minime pa-
res *esse* præsentis temporis
perpessiones gloriæ in nobis
revelandæ.
19 Etenim mundus hic
conditus *quasi* exserto capite
observans exspectat revelatio-
nem filiorum Dei.
20 Nam vanitati mundus
hic conditus subjectus est, non
sua sponte, sed propter eum
qui subjecit *eum isti vani-
tati.*
21 Sub spe quod & ipse
conditus mundus liberabitur
ex servitute corruptionis in
libertatem gloriæ filiorum
Dei.
22 Scimus enim totum
mundum conditum una sus-
pirare, & una parturire ad
hoc usque tempus.
23 Neque vero *ille* solum,
sed & ipsi qui primitias Spi-
ritus habemus, nosipsi inquam,
apud nosipsos suspiramus, adop-
tionem exspectantes, *id est*, re-
demptionem corporis nostri:
24 Nam spe servati sumus.
Spes autem si cernatur, non
est spes: quod enim quis
cernit, cur speret?
25 Si vero quod non cer-
nimus speramus, *nempe* per
tolerantiam exspectamus.
26 Itidem autem & Spiri-
tus una sublevat infirmitates
nostras: quid enim oremus
ut oportet, non novimus: sed
ipse Spiritus intercedit pro
nobis suspiriis inenarrabilibus.
27 Qui vero scrutatur cor-
da, novit quid sapiat Spiri-
tus: quia secundum Deum
intercedit pro sanctis.
28 Novimus autem, iis qui
diligunt Deum, omnia simul
adjumento esse ad bonum:
iis *videlicet* qui ex præstituto,
ipsius vocati sunt.
29 Nam quos præscivit,
etiam prædestinavit confor-
mandos imagini Filii sui: ut
is sit primogenitus inter mul-
tos fratres.
30 Quos vero prædestina-
vit, eos etiam vocavit: &
quos vocavit, eos etiam justi-
ficavit: quos autem justifica-
vit, eos etiam glorificavit.
31 Quid igitur dicemus ad
hæc? si Deus pro nobis, quis
contra nos?
32 Is quidem qui proprio
Filio non pepercit, sed pro
nobis omnibus tradidit eum,
quomodo non etiam cum eo
nobis omnia gratificabitur?
33 Quis intentabit crimina
adversus electos Dei? Deus
is est qui justificat.
34 Quis est qui condemnet?
Christus *is est* qui mortuus est,
imo

imo vero qui etiam suscitatus est: qui etiam est ad dexteram Dei: qui etiam interpellat pro nobis.

35 Quis nos separabit à charitate Christi? *num* afflictio, num angustia, num persecutio, num fames, num nuditas, num periculum, num gladius?

36 (Sicut scriptum est, Tui causa occidimur totum diem: reputati sumus velut oves destinatæ mactationi.)

37 Imo in his omnibus amplius quam victores sumus per eum qui dilexit nos.

38 Nam mihi persuasum est, neque mortem, neque vitam, neque Angelos, neque principatus, neque potestates, neque præsentia, neque futura.

39 Neque sublimitatem, neque profunditatem, neque ullam rem aliam conditam posse nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro.

CAP. IX.

Filii carnis à filiis promissionis distinguuntur; & promissionis fundamentum unde petendum, docetur.

VEritatem dico per Christum; non mentior, attestante mihi simul conscientia mea per Spiritum sanctum,

2 Magnam mihi tristitiam esse, & sine intermissione cruciatum cordi meo.

3 Optarim enim ego ipse anathema esse *separatum* a Christo, pro fratribus meis, cognatis, *inquam*, meis secundum carnem:

4 Qui sunt Israelitæ: quorum *est* adoptio, & gloria, & pacta, & Legis constitutio, & cultus, & promissiones:

5 Quorum *sunt* Patres, & ex quibus *est* Christus quod ad carnem attinet, qui est supra omnes Deus benedictus in secula. Amen.

6 Fieri vero non potest ut exciderit sermo Dei: non enim omnes qui *sunt* ex *patre* Israele, *sunt* Israel.

7 Neque quia *sunt* semen Abrahami, *ideo* omnes *sunt* filii: sed in Isaaco vocabitur tibi semen.

8 Hoc est, non qui filii carnis, ii filii Dei: sed qui *sunt* filii promissionis, reputantur in semine.

9 Promissionis enim sermo hic est, hoc ipso tempore veniam, & erit Saræ filius.

10 Neque *hic* solum, sed & Rebecca, cum ex uno concepisset, *nempe* ex Isaaco patre nostro, *hoc experta est*.

11 Nondum enim natis *pueris*, cum nihil fecissent boni vel mali, ut præstitutum Dei quod *est* secundum *ipsius* electionem, *id est*, non ex operibus, sed ex vocante, *firmum* maneret.

12 Dictum est ei, Major serviet minori.

13 Sicut scriptum est, Jacobum dilexi, Esavum autem odio habui.

14 Quid igitur dicemus? Num injustitia *est* apud Deum? absit.

15 Nam Mosi dicit, Miserebor cujus misertus fuero, & commiserabor quem commiseratus fuero.

16 Nempe igitur *electio* non est ejus qui velit, neque ejus qui currat, sed ejus qui miseretur, *nempe* Dei.

17 Dicit enim Scriptura Pharaoni, Ad hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te potentiam meam, & ut annuncietur nomen meum in tota terra.

18 Itaque cujus vult miseretur, quem autem vult indurat.

19 Dices

19 Dices ergo mihi, Quid
adhuc succenset? nam ejus
voluntati quis obsistit?
20 Imo vero, ô homo, tu
quis es qui ex adverso respon-
sas Deo? num dicet figmen-
tum fictori, Cur me talem fecisti?
21 Annon habet potesta-
tem figulus in lutum, ut ex
ea eadem massa faciat aliud
quidem vas ad decus, aliud
vero ad dedecus?
22 *Quid* si vero volens o-
stendere iram, & notam face-
re potentiam suam, pertulit
multa cum iræ cohibitione
vasa iræ, compacta ad inte-
ritum:
23 Et ut notas faceret di-
vitias gloriæ suæ erga vasa
misericordiæ, quæ præpara-
vit ad gloriam:
24 Quos etiam vocavit,
nimirum nos, non solum ex
Judæis, verum etiam ex Gen-
tibus.
25 Ut etiam apud Oseen
dicit, Vocabo populum qui
meus non *erat*, populum me-
um: & eam quæ dilecta non
erat dilectam.
26 Et erit, in loco ubi
dictum fuerat eis, Non po-
pulus meus vos, illic voca-
buntur filii viventis Dei.
27 Esaias autem clamat su-
per Israel, *Etiam* si fuerit
numerus filiorum Israelis ut
arena maris, reliquiæ serva-
buntur.
28 Rem enim conficiet, &
concidet cum justitia: quoni-
am rem concisam peraget Do-
minus in terra.
29 Et sicut prius dixit E-
saias, Nisi Dominus Sabaoth
reliquisset nobis semen, facti
fuissemus ut Sodoma, & Go-
morrhæ similes facti fuissemus.
30 Quid igitur dicemus?
nempe Gentes quæ non secta-
bantur justitiam, apprehendisse
justitiam, justitiam autem eam
quæ *est* ex fide.
31 Israelem vero consectan-
do Legem justitiæ, ad Legem
justitiæ non pervenisse.
32 Quare? Quia non ex
fide, sed velut ex operibus
Legis: impegerunt enim ad
lapidem ad quem impingitur.
33 Quemadmodum scriptum
est, Ecce, statuo in Sion lapi-
dem ad quem impingetur, & Pe-
tram offendiculi: & quisquis
credit in eum, non pudefiet.

C A P. X.

*Justitia fidei cum justitia le-
gis confertur, cujus dicitur
ad omnes promulgatio facta.*

FRatres, propensa quidem
est voluntas cordis mei
& deprecatio ad Deum super
Israel ad salutem.
2 Testor enim de ipsis, eos
zelum Dei habere, sed non
ex notitia.
3 Nam ignorantes Dei ju-
stitiam, & propriam justitiam
studentes constituere, justitiæ
Dei non fuerunt subjecti.
4 Nam finis Legis *est* Chri-
stus, ad justitiam cuivis cre-
denti:
5 Moses enim describit ju-
stitiam quæ est ex Lege, *his
verbis*, Quod qui præstiterit
ea, vivet per illa.
6 At quæ ex fide est justi-
tia, ita dicit, Ne dixeris in
corde tuo, Quis ascendet in
cœlum? hoc est, Christum ex
alto reducere.
7 Aut, Quis descendet in
abyssum? hoc est, Christum
ex mortuis reducere.
8 Sed quid dicit? Prope
te verbum est in ore tuo &
in corde tuo, Hoc est verbum
illud fidei quod prædicamus:
9 *Nempe*, Si professus fue-
ris ore tuo Dominum Jesum,
& credideris in corde tuo
quod Deus eum suscitavit ex
mortuis, servaberis.
10 Nam corde creditur ad
justitiam, fit autem ore pro-
fessio ad salutem. K 11 Dicit

11 Dicit enim Scriptura,
Quisquis credit in eum, non
pudefiet.
12 Non enim est distin-
ctio vel Judæi vel Græci:
nam idem *est* Dominus om-
nium, dives in quosvis à
quibus invocatur.
13 Quisquis enim invocave-
rit nomen Domini, servabitur.
14 Quomodo igitur invo-
cabunt eum in quem non
crediderint? quomodo autem
credent *ei* de quo non audie-
rint? quomodo autem au-
dient absque prædicante.
15 Quomodo autem præ-
dicabunt nisi missi fuerint,
sicut scriptum est, Quam spe-
ciosi pedes evangelizantium
pacem, evangelizantium bona?
16 Sed non omnes auscul-
tarunt Evangelio. Esaias enim
dicit, Domine, quis credidit
sermoni nostro?
17 Ergo fides ex auditu
est, auditus autem per ver-
bum Dei.
18 Sed, inquam *ego*, an
non audierunt? imo vero in
omnem terram exivit sonus
eorum, & ad ultima orbis
terrarum verba eorum.
19 Sed, inquam *ego*, num
Israel non cognovit *Deum*?
Primus Moses dicit, Ego ad
æmulationem provocabo vos
per gentem quæ non est gens:
per gentem intelligentiæ ex-
pertem ad iram vos provocabo.
20 Esaias autem utitur au-
dacia, dicitque, Inventus sum
ab iis qui me non quærebant:
manifestus *factus* sum iis qui
de me non interrogabant.
21 Adversus Israelem autem
dicit, Toto die expandi ma-
nus meas ad populum contu-
macem & contradicentem.

CAP. XI.

*Judæorum rejectio quomodo in-
telligenda, & quem usum
erga nos habere debeat.*

NUm igitur, inquam *ego*,
abjecit Deus populum
illum suum? Absit. Nam & ego
Israelita sum, ex semine Abra-
hami, tribus Benjaminis.
2 Non abjecit Deus popu-
lum illum suum quem præ-
cognovit. An nescitis de E-
lia quid dicit Scriptura? quo-
modo interpellet Deum ad-
versus Israelem, dicens,
3 Domine Prophetas tuos
occiderunt: & altaria tua suf-
foderunt & ego relictus sum
solus, & petunt animam meam.
4 Sed quid dicit ei divinum
responsum? Feci ut remanse-
rint mihi septem millia viro-
rum qui non flexerunt genu
imagini Baalis.
5 *Ita* igitur & hoc tempore
reservatio secundum electio-
nem gratuitam facta est.
6 Quod si per gratiam, non
jam ex operibus: alioquin gra-
tia jam non est gratia. Sin ex
operibus, jam non est gratia,
alioquin opus jam non est opus.
7 Quid igitur? Quod re-
quirit Israel, hoc non est ad-
eptus: sed electi assecuti
sunt, reliqui vero occalluerunt.
8 Sicut scriptum est, De-
dit eis Deus spiritum sopo-
ris: oculos, ut non cernant,
& aures, ut non audiant us-
que ad hodiernum diem.
9 Et David dicit, Fiat
mensa eorum in laqueum, &
tendiculam, & offendiculum,
& talionem ipsis.
10 Obtenebrentur oculi eo-
rum, ut non cernant: & ter-
gum eorum semper incurva.
11 *Num* igitur (inquam
ego) impegerunt ut caderent?
Absit. Sed per eorum offensam
salus *obtigit* Gentibus, ut eos
ad æmulationem provocaret.

12 Quod si eorum offensa est opulentia mundi, & diminutio eorum opulentia Gentium: quanto magis plenitudo ipsorum?

13 Nam (quod vobis dico Gentibus, quatenus ego quidem sum Apostolus gentium) ministerium meum illustro.

14 Ut *experiar* si quo modo ad æmulationem provocem consanguineos meos, & servem aliquos ex ipsis.

15 Nam si abjectio eorum est reconciliatio mundi, quæ *erit* assumptio, nisi vita ex mortuis?

16 Quod si primitiæ sanctæ, *sancta* etiam massa: &, si radix sancta *est*, etiam rami.

17 Quod si nonnulli rami defracti sunt, tu vero cum esses oleaster, insitus es pro ipsis, & particeps radicis ac pinguedinis oleæ factus es.

18 Ne gloriare adversus ramos: quod si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te.

19 Dices igitur, Defracti sunt rami ut ego insererer.

20 Bene: per incredulitatem defracti sunt. Tu vero per fidem stas: ne effertor animo, sed metuito.

21 Nam si Deus naturalibus ramis non pepercit, *vide* ne tibi quoque non parcat.

22 Vide igitur benignitatem ac præcisam severitatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, præcisam severitatem: in te vero benignitatem, si permanseris in benignitate: alioquin & tu excideris.

23 Sed & illi, si non permanserint in infidelitate, inserentur: potens enim est Deus rursum eos inserere.

24 Etenim si tu ex naturali excisus es oleastro, & præter naturam insitus es in veram oleam: quanto magis ii qui naturales sunt, inserentur propriæ oleæ?

25 Nolim enim vos ignorare, fratres, mysterium hoc, (ut ne sitis apud vosmetipsos sapientes) obdurationem ex parte Israeli evenisse, tantisper dum plenitudo Gentium introierit.

26 Et ita totus Israel servabitur: sicut scriptum est, Veniet ex Sion ille liberator, & avertet impietates à Jacob.

27 Et hoc *est* illis à me pactum, Cum abstulero peccata ipsorum.

28 Itaque quod ad Evangelium *attinet*, *sunt* inimici propter vos: quod ad electionem autem, dilecti propter Patres.

29 Nam dona illa & illa vocatio Dei ejusmodi sunt, ut eorum ipsum pœnitere non possit.

30 Sicut enim & vos quondam inobedientes fuistis Deo, nunc autem estis misericordiam consecuti per istorum contumaciam:

31 Sic & isti nunc inobedientes fuerunt, ut per vestram misericordiam & ipsi misericordiam consequantur.

32 Conclusit enim Deus omnes illos in inobedientiam, ut omnium illorum misereretur.

33 O profundas divitias, tum sapientiæ tum cognitionis Dei: quam inscrutabilia sunt ejus judicia, & ejus viæ impervestigabiles?

34 Quis enim cognovit mentem Domini? aut quis ei fuit a consilio?

35 Aut quis prior dedit ei, & reddetur ei?

36 Nam ex eo, & per eum, & in ipsum *sunt* omnia, ipsi *sit* gloria in secula, Amen.

CAP. XII.

Parænesis ad cultum Dei gratum, ad dilectionem mutuam, & inimicorum.

ADhortor igitur vos, fratres, per miserationes

Dei, ut sistitis corpora vestra hostiam vivam, sanctam, placentem Deo, rationalem illum cultum vestrum:

2 Et ne vos configurate seculo isti, sed transformate vos per renovationem mentis vestræ, ad hoc ut probetis quæ sit voluntas Dei, bona illa placens, ac perfecta.

3 Enimvero per gratiam quæ mihi data est, edico cuivis versanti inter vos, ne supra modum sapiat ultra quam oportet sapere: sed sapiat ad sobrietatem, prout cuique Deus partitus est mensuram fidei.

4 Quemadmodum enim in uno corpore membra multa habemus, membra vero omnia eandem non habent actionem:

5 Ita multi unum corpus sumus in Christo, singulatim autem alii aliorum membra.

6 Habentes autem diversa dona pro gratia quæ nobis data est, sive prophetiam, *prophetemus* pro proportione fidei:

7 Sive ministerium, *versemur* in ministrando: tum is qui docet, in docendo:

8 Tum qui exhortatur, in exhortatione: qui distribuit, cum simplicitate: qui præest, cum diligentia: qui miseretur, cum hilaritate.

9 Charitas *esto* minime simulata. *Estote* abhorrentes à malo, agglutinati bono.

10 Fraterna charitate alii ad alios amandos propensi. Honore alii aliis præeuntes.

11 Studio minime ignavi. Spiritu ferventes. Domino servientes.

12 Spe gaudentes. In afflictione subsistentes. In oratione perdurantes.

13 Usibus sanctorum communicantes. Hospitalitatem sectantes.

14 Benedicite iis qui vos insectantur, benedicite, *inquam*, & ne imprecamini.

15 Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus.

16 Itidem alii in alios affecti, Non elate *de vobis ipsis* sentientes, sed humilibus obsecundantes. Ne estote prudentes apud vosmetipsos.

17 Nemini malum pro malo vicissim reddentes. Procurantes honesta in omnium hominum conspectu.

18 Si fieri potest, quantum in vobis est, cum omnibus hominibus in pace viventes.

19 Non ipsi vosmet ulciscentes, dilecti: sed date locum iræ; scriptum est enim, *Meum* est ulcisci, ego rependam, dicit Dominus.

20 Itaque si esurit inimicus tuus, ciba eum: si sitit, da ei potum, hoc enim si feceris, carbones ignis coacervabis in caput ejus.

21 Ne vincitor à malo, sed vince bono malum.

CAP. XIII.

Magistratui obedientiam & omni homini officia dilectionis exhibenda.

OMnis anima potestatibus supereminentibus subjecta esto; non enim est potestas nisi à Deo: & quæ sunt potestates, sunt à Deo ordinatæ.

2 Itaque quisquis obsistit potestati, Dei ordinationi obsistit: qui autem obsistunt, ipsi sibi condemnationem afferent.

3 Nam magistratus non sunt metui bonis operibus, sed malis. Vis autem non metuere potestatem? quod bonum est facito, & laudem ab ipsa obtinebis.

4 Dei enim minister est tibi bono. Quod si feceris quod malum est, metue: non enim frustra gladium gerit; nam

Dei minister est, vindex ad iram ei qui quod malum est fecerit.
5 Quapropter necesse est subjici, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.
6 Propter hoc enim etiam tributa solvitis: siquidem ministri Dei sunt in hoc ipsum incumbentes.
7 Reddite igitur omnibus quod debetis: cui tributum *debetur*, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timor, timorem: cui honor, honorem.
8 Nemini quicquam debete: nisi *hoc*, ut alii alios diligatis; nam qui diligit alterum, Legem implevit.
9 Siquidem illud, Non mœchaberis, Non occides, Non furaberis, Non falsum testimonium dices, Non concupisces, & si quod aliud *est* præceptum, in hoc sermone summatim comprehenditur, nempe, Diliges proximum tuum sicut teipsum.
10 Charitas proximum non afficit malo. Itaque charitas est completio Legis.
11 Idque perspecta opportunitate, quod *videlicet* tempus jam *sit* nostri è somno expergefiendi, Nunc enim propius nos est salus quam cum credidimus.
12 Nox processit, dies autem propinquat. Abjiciamus igitur opera tenebrarum, & induamur habitu qui luci conveniat.
13 Ut interdiu composite ambulemus: non *in* comessationibus & ebrietatibus, non cubilibus ac lasciviis, non lite & invidia.
14 Sed induimini Domino Jesu Christo, & carnis curam ne habete ad *explendas* cupiditates.

CAP. XIV.

Infirmos non offendendos sed libertatem nostram ad ædificationem esse dirigendam.

Eum vero qui fide est infirmus, assumite, non *tamen* ad altercationes disceptationum.
2 Alius quidem credit esse licere quidvis: alius autem *fide* infirmus edit olera.
3 Qui edit, non edentem ne pro nihilo habeto; & qui non edit, edentem ne condemnato: Deus enim eum assumsit.
4 Tu quis es qui condemnas alienum famulum? proprio Domino perstat aut cadit; stabilietur autem: potest enim Deus eum stabilire.
5 Alius quidem æstimat diem præ die, alius autem *peræque* æstimat quemvis diem. Unusquisque in animo suo plene certus esto.
6 Qui curat diem, Domino curat: & qui non curat diem, Domino non curat. Qui edit, Domino edit; gratias enim agit Deo: & qui non edit, Domino non edit; & gratias agit Deo.
7 Nullus enim nostrum sibiipsi vivit, & nullus sibiipsi moritur:
8 Nam sive vivimus, Domino vivimus: sive morimur, Domino morimur. Sive igitur vivamus, sive moriamur, Domini sumus.
9 Ad hoc enim Christus & mortuus est, & resurrexit, & revixit, ut & mortuis & viventibus dominetur.
10 Tu vero cur condemnas fratrem tuum? aut etiam tu cur pro nihilo habes fratrem tuum? Omnes enim sistemur apud tribunal Christi.
11 Scriptum est enim, Vivo ego, dicit Dominus, Certe mihi *sese* flectet omne genu,

& omnis lingua palam agnoscet Deum.

12 Nempe ergo unusquisq; nostrum de seipso rationem reddet Deo;.

13 Ne amplius igitur alii alios judicemus: sed hic potius adhibete judicium, ut ne fratri proponatis quidpiam ad quod impingat vel offendat.

14 Novi & persuasum habeo per Dominum Jesum, nihil esse impurum per se, sed ei qui reputat aliquid esse impurum, *id* ei impurum *esse*.

15 Verum si propter escam frater tuus tristitia afficitur, non jam secundum charitatem ambulas. Ne esca tua illum perdito pro quo Christus mortuus est.

16 Ne vestrum igitur bonum blasphematur.

17 Non enim est regnum Dei esca & potus, sed justitia, & pax, & gaudium per Spiritum sanctum.

18 Nam qui per hæc servit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus.

19 Nempe igitur quæ ad pacem faciunt sectemur, & quæ ad mutuam ædificationem.

20 Ne cibi causa destrue opus Dei; omnia quidem munda sed malum; *est* homini qui edens impingit.

21 Bonum *est* non edere carnes, neq; bibere vinum, neque *quicquam facere* in quo frater tuus impingit, vel offenditur, vel infirmus est.

22 Tu fidem habes: apud temetipsum habe in conspectu Dei. Beatus qui non condemnat seipsum in *eo* quod approbat.

23 Qui vero dubitat, si ederit condemnatus est, quoniam non *edit* ex fide: quicquid vero ex fide non est, peccatum est.

CAP. XV.

Exemplo Christi jubentur fortiores robur suum conferre ad confirmandos infirmos.

DEbemus autem nos qui firmi *sumus* infirmitates imbecillorum portare, ac non indulgere nobisipsis.

2 *Itaque* unusquisque nostrum proximo placeat in bonum, *id est*, ad *ejus* ædificationem.

3 Etenim Christus non placuit sibiipsi sed sicut scriptum est, Convicia eorum qui conviciantur tibi, inciderunt in me.

4 Nam quæ ante scripta sunt, ad nostram doctrinam ante scripta sunt: ut per tolerantiam & consolationem Scripturarum spem habeamus.

5 Deus autem *autor* tolerantiæ & consolationis det vobis ut itidem alii in alios affecti sitis, secundum Christum Jesum.

6 Ut concorditer uno ore glorificetis Deum ac Patrem Domini nostri Jesu Christi.

7 Propterea assumite alii alios, sicut & Christus assumsit nos in gloriam Dei.

8 *Illud* autem dico, Jesum Christum ministrum fuisse circumcisionis, pro Dei veritate, ut confirmaret promissiones patrum:

9 Et ut Gentes pro misericordia glorificent Deum: sicut scriptum est, Propterea celebrabo te inter Gentes, & nomini tuo psallam.

10 Et rursum dicit, Hilares estote Gentes cum populo ejus.

11 Et rursum, Laudate Dominum omnes Gentes, & collaudate eum omnes populi.

12 Et rursum Esaias dicit, Erit radix Jesse, & qui exurgat ad imperandum Gentibus, in ipso Gentes sperabunt.

13 Utinam

13 Utinam vero Deus spei
impleat vos omni gaudio &
pace in credendo, ut spe exundetis
per virtutem Spiritus sancti.

14 Persuasum autem habeo
& ipse ego de vobis, fratres
mei, quod ipsi per vos
pleni sitis bonitate, impleti
omni cognitione, & qui possitis
etiam vos mutuo admonere.

15 Audacule vero scripsi
vobis, fratres aliquatenus,
veluti commonefaciens vos,
propter gratiam quæ data est
mihi a Deo.

16 Ad hoc ut sim minister
Jesu Christi apud Gentes:
operans Evangelio Dei,
ut oblatio Gentium fiat accepta,
sanctificata per Spiritum
sanctum.

17 Habeo igitur quod glorier
per Christum Jesum, in
iis quæ ad Deum *pertinent.*

18 Non enim sustinuerim
quicquam loqui quod non effecerit
Christus per me, *adducendis*
ad obedientiam Gentibus,
verbis & factis.

19 Virtute signorum ac prodigiorum,
virtute Spiritus Dei:
adeo ut ab Hierosolyma &
circumjacentibus *regionibus*,
usque ad Illyricum, impleverim
prædicandi Evangelii
Christi munus.

20 Ita porro contendens evangelizare,
non ubi nominatus
esset Christus, ut ne super
alienum fundamentum ædificarem:

21 Sed sicut scriptum est,
Quibus non est annunciatum
de eo, videbunt: & qui non
audierunt, intelligent:

22 Quapropter etiam sæpe
inhibitus sum venire ad vos.

23 Nunc vero cum non
amplius habeam locum in his
regionibus, summum autem
desiderium habeam veniendi
ad vos à multis annis,

24 Quando proficiscar in
Hispaniam, veniam ad vos.
Spero enim fore ut *istac* præteriens
conspiciam vos, & à
vobis deducar illuc: si tamen
vestra consuetudine prius ex
parte expletus fuero.

25 Nunc autem proficiscor
Hierosolymam, ministrans sanctis.

26 Libuit enim Macedoniæ
& Achaiæ conferre aliquid
in pauperes sanctos qui sunt
Hierosolymis.

27 Libuit enim *eis, inquam*,
& debitores eorum sunt, nam
si spiritualia ipsorum *bona*
Gentibus communicata sunt,
debent etiam *ipsæ* in carnalibus
eis ministerio suo adesse.

28 Hoc igitur ubi perfecero,
& eis consignavero hunc
fructum, abibo istac in Hispaniam.

29 Scio vero me, cum veniam
ad vos, cum plena benedictione
Evangelii Christi
venturum.

30 Precor autem vos, fratres,
per Dominum nostrum
Jesum Christum, & per charitatem
Spiritus: ut mecum
certetis *vestris* pro me apud
Deum precibus.

31 Ut liberer à contumacibus
in Judæa, utque ministerium
hoc meum erga Hierusalem acceptum
sit sanctis.

32 Ut cum gaudio veniam
ad vos per voluntatem Dei,
unaque vobiscum refociller.

33 Deus autem pacis *sit*
cum omnibus vobis. Amen.

CAP. XVI.

Salutat complures, & monet ut caveant sibi à dissidiorum autoribus.

Commendo * autem vobis
Phœben sororem nostram,
quæ est ministra Ecclesiæ
Cenchreensis:

2 Ut eam excipiatis in Domino
convenienter sanctis,

& adsitis ei quacunque in re *ipsi* usus fuerit vobis; nam hæc tum multis hospitium præbuit, tum mihi etiam ipsi.

3 Salutate Priscillam & Aquilam, adjutores meos in Christo Jesu;

4 Qui pro anima mea suam ipsorum cervicem supposuerunt: quibus non ego solus gratias ago, sed etiam omnes Ecclesiæ Gentium.)

5 Item Ecclesiam quæ in domo eorum est. Salutate Epænetum mihi dilectum, primitias Achaiæ in Christo.

6 Salutate Mariam, quæ multum laboravit erga nos.

7 Salutate Andronicum & Juniam, cognatos meos, & concaptivos meos, qui sunt insignes inter Apostolos, qui etiam ante me fuerunt in Christo.

8 Salutate Ampliam dilectum mihi in Domino.

9 Salutate Urbanum, adjutorem nostrum in Christo, & Stachyn mihi dilectum.

10 Salutate Apellem, probatum in Christo. Salutate eos qui sunt ex Aristobuli *familiaribus*.

11 Salutate Herodionem cognatum meum. Salutate eos qui *sunt* ex Narcissi *familiaribus*, eos, *inquam*, qui *sunt* in Domino.

12 Salutate Tryphænam & Tryphosam quæ laborant in Domino. Salutate Persida *mihi* dilectam, quæ multum laboravit in Domino.

13 Salutate Rufum selectum in Domino, & matrem ejus ac meam.

14 Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen, & qui cum iis sunt fratres.

15 Salutate Philologum & Juliam, Nereum & sororem ejus, & Olympam, & qui cum iis sunt omnes sanctos.

16 Salutate alii alios osculo sancto. Salutant vos Ecclesiæ Christi.

17 Precor autem vos, fratres, ut observetis dissidiorum & offendiculorum autores contra doctrinam quam vos didicistis: & declinetis ab eis.

18 Nam qui ejusmodi *sunt*, Domino nostro Jesu Christo non serviunt, sed suo ventri: & per blandiloquentiam & assentationem corda *hominum* minime malorum seducunt.

19 Vestra enim obedientia ad omnes pervenit. Gaudeo igitur quod ad vos *attinet*: sed volo vos sapientes quidem esse in rebus bonis, simplices vero in malis.

20 Porro Deus pacis conteret Satanam sub pedes vestros cito. Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* vobiscum. Amen.

21 Salutant vos Timotheus adjutor meus, & Lucius & Jason, & Sosipater, cognati mei.

22 Saluto vos in Domino ego Tertius, qui descripsi epistolam.

23 Salutat vos Gaius hospes meus & Ecclesiæ totius. Salutat vos Erastus procurator urbis, & Quartus frater.

24 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum omnibus vobis, Amen.

25 Ei vero qui potest vos stabilire, secundum Evangelium meum & præconium Jesu Christi, ex revelatione mysterii quod à temporibus secularibus tacitum fuit:

26 Nunc vero factum est manifestum, & per Scripturas Propheticas ex imperio æterni Dei ad obedientiam fidei, omnibus Gentibus notificatum.

Ii 27 Soli

27 Soli, *inquam* sapienti Deo gloria per Jesum Christum in secula. Amen.

Ad Romanos scripta fuit Corintho, per Phœben ministram Cenchreensis Ecclesiæ.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD CORINTHIOS PRIMA.

CAP. I.

Ad dissidia reprimenda, animos à mundi sapientiâ ad crucem Christi revocat.

Paulus vocatione Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Sosthenes frater,

2 Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu, vocatis sanctis, cum omnibus qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi, quovis loco, *Domini, inquam,* tum ipsorum, tum nostri,

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo semper de vobis, ob gratiam Dei quæ data est vobis in Christo Jesu:

5 Quod in omnibus ditati sitis in ipso omni loquendi facultate, omnique cognitione.

6 Prout testimonium Christi confirmatum fuit in vobis.

7 Adeo ut nullo dono deficiamini, expectantes dum reveletur Dominus noster Jesus Christus.

8 Qui Deus etiam confirmabit vos usque ad finem inculpatos, in diem Domini nostri Jesu Christi.

9 Fidelis *est* Deus per quem vocati estis in communionem filii ipsius Jesu Christi Domini nostri.

10 Precor autem vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut idem loquamini omnes, & non sint inter vos dissidia, sed sitis impensè eadem mente & eadem sententia.

11 Declaratum est enim mihi de vobis, fratres mei, à domesticis Chloës, quod lites sint inter vos.

12 Hoc autem dico, singulos vestrum dicere, Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ, ast ego Christi.

13 Num dispertitus est Christus? num Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomen Pauli baptizati fuistis?

14 Gratias ago Deo meo, quod neminem vestrum baptizaverim

tizaverim; nisi Crispum &
Gaium:
15 Ut nequis dicat me in
meum nomen baptizasse.
16 Baptizavi autem etiam
Stephanæ familiam: cæterum
haud scio num quem alium
baptizaverim.
17 Non enim misit me
Christus ut baptizarem, sed
ut evangelizarem: non *ta-
men* cum dicendi peritia, ne
inanis reddatur crux Christi.
18 Nam sermo ille de cruce,
iis quidem qui pereunt, Stul-
titia est: iis autem qui ser-
vantur, *id est*, nobis, po-
tentia Dei est.
19 Scriptum est enim, Ab-
olebo sapientiam sapientum,
& intelligentiam intelligenti-
um tollam è medio.
20 Ubi sapiens? ubi scriba?
ubi disquisitor seculi istius?
nonne infatuavit Deus sapien-
tiam mundi hujus?
21 Nam postquam in Dei
sapientia, mundus non cog-
novit Deum per *istam* sapien-
tiam, libuit Deo per stultiti-
am prædicationis servare cre-
dentes.
22 Quandoquidem & Judæi
signum petunt, & Græci sa-
pientiam quærunt.
23 Nos autem prædicamus
Christum crucifixum, Judæis
quidem offendiculum, Græcis
vero stultitiam:
24 Ipsis autem vocatis,
tum Judæis, tum Græcis,
Christum Dei potentiam, ac
Dei sapientiam.
25 Nam stultitia Dei sapi-
entior est quam homines:
& infirmitas Dei validior est
quam homines.
26 Cernitis enim vocatio-
nem vestram, fratres: vos
videlicet non esse multos sa-
pientes secundum carnem, non
multos potentes, non multos
nobiles.
27 Verum quæ stulta *sunt*
mundi, elegit Deus ut pude-
faciat sapientes: & quæ *sunt*
infirma mundi, elegit Deus,
ut pudefaciat valida:
28 Et quæ ignobilia sunt
in mundo, & pro nihilo ha-
bita, elegit Deus, & ea quæ
non sunt, ut ea quæ sunt ab-
oleat:
29 Ut ne glorietur ulla caro
in ejus conspectu.
30 Sed ex ipso vos estis in
Christo Jesu, qui factus est no-
bis sapientia à Deo, justitiaque,
& sanctificatio, & redemtio.
31 Ut *fiat* sicut scriptum
est, Qui gloriatur, in Domino
glorietur.

CAP. II.

*Mysteria Christi crucifixi non
sermonis elegantia, sed spi-
ritus evidentia prædicari,
quia non animalibus sed spi-
ritualibus susceptibilia.*

EGo igitur cum venirem ad
vos, fratres, veni non
cum eminentia orationis aut
sapientiæ, annuncians vobis
testimonium Dei.
2 Non enim statui quic-
quam scire inter vos, nisi Jesum
Christum, eumque crucifixum.
3 Sed fui ego cum infirmi-
tate & timore ac tremore mul-
to apud vos.
4 Neque oratio mea & præ-
conium meum *versatum est* in
persuasoriis humanæ sapientiæ
verbis, sed in demonstratione
spirituali & potente.
5 Ne fides vestra consistat
in sapientia hominum, sed in
potentia Dei.
6 Sapientiam vero loqui-
mur inter adultos: sapientiam
autem non seculi hujus, neque
principum seculi hujus qui ab-
olentur:
7 Sed loquimur sapientiam
Dei *latentem* in Mysterio, *id
est*, occultam illam quam præ-
finierat Deus ante secula ad
gloriam nostram.

8 Quam

8 Quam nemo principum
seculi hujus cognovit: nam si
cognovissent, nequaquam Do-
minum gloriæ crucifixissent.
9 Sed *prædicamus*, sicut
scriptum est, quæ oculus non
vidit, nec auris audivit, nec
in mentem hominis venerunt,
quæ paravit Deus iis à quibus
ipse diligitur.
10 Nobis autem Deus *ea*
retexit per Spiritum suum.
Spiritus enim omnia scrutatur,
etiam profunditates Dei.
11 Quis enim hominum no-
vit ea quæ sunt hominis, nisi
spiritus hominis qui est in
eo? ita etiam ea quæ sunt
Dei nemo novit nisi Spiritus
Dei.
12 Nos vero non spiritum
mundi accepimus, sed spiritum
qui *est* ex Deo: ut sciamus
quæ Deus est nobis gratificatus.
13 Quæ igitur loquimur,
non sermonibus, quos docet
humana sapientia, sed quos
docet Spiritus sanctus, spiritu-
alia cum iis quæ spiritualia
sunt conferentes.
14 Animalis autem homo
non est capax eorum quæ sunt
Spiritus Dei: sunt enim ei
stultitia, nec potest *ea* cog-
noscere, quia spiritualiter di-
judicantur.
15 At spiritualis dijudicat
quidem omnia, ipse vero à
nemine dijudicatur.
16 Quis enim novit men-
tem Domini, qui instructurus
sit eum? nos autem mentem
Christi habemus.

CAP. III.

Gloriantes in ministris remit-
tuntur ad Christum totius
ædificii fundamentum, cui
superædificanda non humana
& carnalia, sed quæ pro-
bam sustinere possint.

EGo porro, fratres, non
potui loqui vobis ut spi-
ritualibus, sed *locutus sum* ut
carnalibus, *id est*, ut infanti-
bus in Christo.
2 Lactis potu vos alui, &
non esca: nondum enim po-
testatis *id fuere*: imo ne nunc
quidem adhuc potestis.
3 Nam adhuc carnales estis:
cum enim inter vos *sint* invi-
dia & contentio, & dissidia,
nonne carnales estis, & secun-
dum hominem ambulatis?
4 Etenim cum dicit ali-
quis, Ego quidem sum Pau-
li: alter vero, Ego *sum* Apol-
lo: nonne carnales estis?
5 Quis igitur est Paulus, quis
autem Apollos, nisi ministri
per quos credidistis, & ut
cuique Dominus dedit?
6 Ego plantavi, Apollos
rigavit: sed Deus dedit cre-
scendi vim.
7 Itaque neque is qui plan-
tat, est aliquid, neque qui
rigat, sed Deus qui dat cre-
scendi vim.
8 Is vero qui plantat, & is
qui rigat, unum sunt: unus-
quisque vero suam mercedem
accipiet secundum suum la-
borem.
9 Etenim Dei sumus admi-
nistri: Dei arvum, Dei ædi-
ficium estis.
10 Secundum gratiam Dei
quæ data est mihi, ut peritus
architectus fundamentum sta-
tui: alius autem superædifi-
cat. Porro quisque videat
quomodo superædificet.
11 Nam fundamentum a-
liud nemo potest statuere præ-
ter id quod positum est, quod
est Jesus Christus.
12 Quod siquis superædifi-
cet super fundamentum hoc,
aurum, argentum, lapides pre-
tiosos, ligna, fænum, stipulam,
13 Cujusque opus manife-
stum fiet, dies enim *id* decla-
rabit: nam per ignem reve-
labitur: & cujusque opus
quale sit ignis probabit.

14 Si cujus opus manserit
quod superædificaverit, mer-
cedem accipiet:
15 Si cujus opus exustum
fuerit, damnum faciet: ipse
vero servabitur: ita tamen ut
per ignem.
16 An nescitis vos esse
templum Dei, & Spiritum
Dei habitare in vobis?
17 Siquis templum Dei vio-
lat, hunc perdet Deus: nam
templum Dei sanctum est,
quod estis vos.
18 Nullus seipsum seducat:
siquis *sibi* videtur esse sapiens
inter vos in hoc seculo, stul-
tus fiat ut fiat sapiens.
19 Sapientia enim mundi hu-
jus stultitia *est* apud Deum.
Scriptum est enim, Carpit
sapientes in versutia ipsorum:
20 Et rursum, Dominus
novit disceptationes sapientum
esse vanas,
21 Itaque nullus glorietur
in hominibus: omnia namque
vestra sunt:
22 Et Paulus, & Apollos,
& Cephas, & mundus, &
vita, & mors, & præsentia,
& futura: omnia, *inquam*, ve-
stra sunt:
23 Vos autem Christi; Chri-
stus vero Dei.

CAP. IV.

Imago fidelis dispensatoris in Paulo, cujus exemplum imitandum proponitur.

SIc de nobis reputet homo
ut de ministris Christi, &
dispensatoribus mysteriorum
Dei.
2 Quod reliquum est autem,
illud requiritur in dispensato-
ribus ut quis fidus inveniatur:
3 Mihi vero pro minimo
est quod à vobis dijudicer,
aut ab humano judicio: imo
nec ipse me dijudico.
4 Nullius enim rei mihi
conscius sum: sed non per
hoc justificatus sum: Dominus
autem is est qui me dijudicat.
5 Proinde ne ante præsti-
tutum tempus quicquam judi-
cate, *id est*, usquedum vene-
rit Dominus, qui & illustrabi-
t is est res tenebris occultatas,
& manifesta faciet consilia
cordium: ac tunc laus erit
unicuique à Deo;
6 Hæc autem, fratres, fi-
gura quadam transtuli ad me-
ipsum & Apollo, propter vos;
ut in nobis discatis supra id
quod scriptum est non sapere:
ut ne alius pro alio inflemini
adversus alium.
7 Quis enim te *ab aliis* dis-
cernit? quid autem habes
quod non acceperis? quod si
etiam accepisti, quid gloriaris
quasi non acceperis?
8 Jam saturati estis, jam
ditati estis, absque nobis re-
gnum adepti estis, atque u-
tinam sane regnum adepti si-
tis, ut & nos vobis conreg-
nemus.
9 Deus enim, puto, nos,
ultimos Apostolos, spectandos
proposuit, ut morti addictos.
Nam spectaculum facti sumus
mundo, & Angelis & homi-
nibus.
10 Nos stulti propter Chri-
stum, vos autem prudentes in
Christo: nos infirmi, vos au-
tem validi: vos gloriosi, nos
ignominiosi.
11 Ad hoc usque tempus &
esurimus & sitimus, & nudi
sumus, & colaphis cædimur,
& incertis sedibus erramus.
12 Et laboramus, operan-
tes, propriis manibus: con-
viciis affecti, bene precamur:
si qui nos persequantur, suffe-
rimus
13 Infamati precamur: tan-
quam purgamenta mundi fa-
cti sumus, & *tanquam* om-
nium ramentum nunc usque:
14 Non ut vos pudore suf-
fundam, hæc scribo, sed ut
filios meos dilectos admoneo.

15 Nam

15 Nam etsi decem millia pædagogorum habeatis in Christo, at non multos patres *habetis*: in Christo enim Jesu per Evangelium ego vos genui.

16 Precor vos igitur, imitatores mei estote.

17 Propterea misi vobis Timotheum, qui est filius meus dilectus & fidelis in Domino, qui vobis in memoriam revocabit quæ sint viæ meæ in Christo, sicut ubique in omnibus Ecclesiis doceo.

18 Cæterum perinde quasi ego non sim venturus ad vos, inflati sunt quidam.

19 Sed veniam cito ad vos, si Dominus voluerit, & cognoscam non verba istorum inflatorum, sed *spiritualem* potentiam.

20 Non enim in verbis *situm est* regnum Dei, sed in *Spiritus* potentia.

21 Quid vultis? cum virga veniam ad vos, an cum charitate, & spiritu lenitatis?

CAP. V.

Incestuosum jubet excommunicari, & sine fermento vitiorum Pascha celebrare.

OMnino auditur *esse* inter vos scortatio, & ejusmodi scortatio quæ ne inter Gentes quidem nominatur, adeo ut quis uxorem patris habeat.

2 Et vos inflati estis, ac non potius luxistis, ut tolleretur è medio vestri qui facinus hoc patravit?

3 Enimvero ego ut absens corpore, præsens autem spiritu, jam ut præsens judicavi ut is qui hoc ita perpetravit.

4 Vobis & meo spiritu in nomine Domini nostri Jesu Christi congregatis, cum potestate Domini nostri Jesu Christi,

5 Ejusmodi, *inquam*, *homo* tradatur Satanæ ad exitium carnis, ut spiritus salvus sit die illo Domini Jesu.

6 Non *est* bona gloriatio vestra. An nescitis paululo fermenti totam massam fermentari?

7 Expurgate igitur vetus fermentum, ut sitis nova massa, sicut estis fermenti expertes. Etenim Pascha nostrum pro nobis sacrificatum est, *nempe* Christus.

8 Itaque festum agitemus, non fermento veteri, nec fermento malitiæ & nequitiæ: sed non-fermentatis *panibus* sinceritatis & veritatis.

9 Scripsi vobis in Epistola, ne commisceamini cum scortatoribus.

10 At non omnino cum scortatoribus mundi hujus, aut avaris, aut rapacibus, aut idololatris: alioquin debetis scilicet è mundo exire.

11 Nunc autem scripsi vobis ne commisceamini, *id est*, si quis cum fratre nominetur, sit scortator, aut alieni avidus, aut idololatra, aut conviciator, aut ebriosus, aut rapax: cum ejusmodi, *inquam*, ne edatis quidem.

12 Quid enim mea *interest* etiam de extraneis judicare? nonne de iis qui intus sunt vos judicatis.

13 De extraneis vero Deus judicat: tollite igitur istum improbum ex vobis ipsis.

CAP. VI.

Contentiones forenses & templi spiritualis profanationes redarguuntur.

SUstinet aliquis vestrum, negotium habens adversus alterum, judicio experiri sub injustis, ac non sub sanctis?

2 An ignoratis sanctos mundum judicaturos? quod si per vos judicabitur mundus, indigni estis minimis judiciis?

3 An ignoratis fore ut Angelos

gelos judicemus, nedum *ut*
quæ ad hujus vitæ usum per-
tinent, *non judicemus*?
4 Itaque si judicia habea-
tis de iis quæ ad hujus vitæ
usum pertinent, eos qui nullo
loco habentur in Ecclesia,
eos, *inquam*, in subselliis col-
locate.
5 Ad pudorem vobis *incu-
tiendum* loquor: Itane non
est inter vos sapiens, ne unus
quidem, qui possit decernere
inter fratres suos?
6 Sed frater cum fratre
judicio experitur, idque sub
infidelibus.
7 Jam igitur omnino defe-
ctus in vobis est, quod judi-
cia habeatis inter vosmet ip-
sos, quare non potius inju-
riam patimini? cur non potis-
us damnum accipitis.
8 At vos injuria afficitis,
& fraudatis, idque fratres.
9 An ignoratis injustos non
esse Dei hæreditatem possessu-
ros? Ne errate: neque scor-
tatores, neque idololatræ,
neque mœchi, neque molles,
neque qui concumbunt cum
masculis,
10 Neque fures, neque a-
vari, neque ebriosi, neque
conviciatores, neque rapaces,
regni Dei hæreditatem pos-
sidebunt.
11 Et hæc eratis quidam:
sed abluti estis, sed sanctifica-
ti estis, sed justificati estis, in
nomine Domini Jesu, & per
Spiritum Dei nostri.
12 Omnia mihi licent, at
non omnia conducunt: om-
nia mihi licent, at ego non
redigar sub ullius rei pote-
statem.
13 Escæ ventri *destinatæ
sunt*, & venter escis: Deus
autem & hunc & eas abolebit.
corpus vero non scortationi:
sed Domino, & Dominus cor-
pori.
14 Deus autem & Domi-
num suscitavit, & nos susci-
tabit potentia sua.
15 An ignoratis corpora
vestra esse membra Christi?
Num igitur sublata membra
Christi faciam scorti membra?
Absit.
16 An ignoratis eum qui
agglutinatur scorto unum esse
corpus *cum scorto*? Erunt e-
nim, inquit, qui duo *erant*,
caro una.
17 Qui vero agglutinatur
Domino, unus cum eo spiri-
tus est.
18 Fugite scortationem:
omne peccatum quod fecerit
homo, extra corpus est, sed
qui scortatur, in proprium
corpus peccat.
19 An ignoratis corpus ve-
strum esse templum Spiritus
sancti, *qui est* in vobis, quem
habetis à Deo, neque vos esse
vestri juris?
20 Nam empti estis pretio:
glorificate igitur Deum in
corpore vestro & in spiritu ve-
stro, quæ sunt Dei.

CAP. VII.

*Quæstitis Corinthiorum de con-
jugio, de vocatione tempora-
li & virginitate respondetur.*

CÆterum de quibus mihi
scripsistis: bonum *fue-
rit* viro mulierem non attin-
gere.
2 Sed propter scortationes
suam quisque uxorem habe-
to, & proprium quæque vi-
rum habeto.
3 Uxori vir debitam bene-
volentiam reddito: similiter
autem & uxor viro.
4 Uxor proprium corpus
non habet in potestate, sed
vir: similiter autem & vir
proprium corpus non habet in
potestate, sed uxor.
5 Ne fraudate alter alte-
rum, nisi siquid ex consensu
ad tempus, ut vacetis jejunio
& pre-

& precibus: & rursum simul convenite, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram.

6 Hoc autem dico ex concessione, non ex imperio.

7 Nam velim omnes homines esse ut & ipse *sum*: sed unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ita, alius autem ita.

8 Dico autem cœlibibus & viduis, Bonum eis est si *sic* manserint ut & ego *maneo*.

9 Quod si se non continent, matrimonium contrahant: nam melius est matrimonium contrahere quam uri:

10 Iis autem qui matrimonio juncti sunt, mando, non ego, sed Dominus, Uxor à viro ne se ipsa separato.

11 Quod si se separarit, maneat cœlebs, aut viro reconciliator: & vir uxorem ne dimittito.

12 Reliquis autem ego dico, non Dominus, Si quis uxorem habeat infidelem, quæ consentiat ad habitandum cum eo, ne eam dimittito.

13 Et uxor quæ habet virum infidelem, qui consentiat ad habitandum cum ea, ne eum dimittito.

14 Maritus enim infidelis sanctificatus est in uxore, & uxor infidelis sanctificata est in viro: alioqui certe liberi vestri impuri essent: nunc autem sancti sunt.

15 At si infidelis sese separet, separatus esto: non est servituti subjectus frater aut soror in hujusmodi *rebus*: sed ad pacem vocavit nos Deus.

16 Ecquid enim nosti, uxor, an virum sis servatura? aut ecquid nosti, vir, an uxorem sis servaturus?

17 Sed ut unicuique *donum* partitus est Deus, ut unumquemque vocavit Dominus, ita ambulet, & ita in Ecclesiis omnibus constituo.

18 Circumcisus aliquis vocatus est? ne attrahat *præputium*: in præputio aliquis vocatus est? ne circumcidatur.

19 Circumcisio nihil est, & præputium nihil est, sed observatio præceptorum Dei.

20 Unusquisque in qua vocatione vocatus fuit, in ea maneat.

21 Ssrvus vocatus es? ne sit tibi curæ: sed si potes etiam liber fieri, potius *eo* utere.

22 Etenim qui in Domino vocatus est servus libertus Domini est: similiter & qui liber vocatus est, servus est Christi.

23 Pretio empti estis, ne estote servi hominum.

24 Unusquisque in quo vocatus fuit, fratres, in hoc maneat apud Deum.

25 De virginibus autem imperium Domini non habeo: sed sententiam *in hac re meam* dico, ut cui Dominus per misericordiam dederit fidum esse.

26 Existimo igitur hoc bonum esse propter instantem necessitatem, bonum, *inquam*, esse homini ita esse.

27 Alligatus es uxori? ne quære dissolutionem, solutus es ab uxore? ne quære uxorem.

28 Quod si etiam duxeris uxorem, non peccasti: & si nupserit virgo, non peccavit: sed afflictionem in carne habituri sunt *qui sunt* hujusmodi, Ego vero vobis parco.

29 Hoc autem aio, fratres, quoniam opportunum tempus est angustum in posterum: ut & qui habent uxores sint ut non habentes:

30 Et qui flent, ut non flentes: & qui gaudent ut non gaudentes: & qui emunt, ut non obtinentes:

31 Et qui utuntur hoc mundo,

mundo, ut non abutentes, præterit enim habitus hujus mundi.
32 Velim autem vos absque solicitudine esse. Qui cœlebs est, solicitus est de iis quæ *sunt* Domini, quomodo placiturus sit Domino.
33 At qui duxit uxorem, solicitus est de iis quæ sunt mundi, quomodo placiturus sit uxori.
34 Discretæ sunt, ea quæ est uxor & ea quæ *est* virgo: quæ est cœlebs, solicita est de iis quæ sunt Domini, ut sit sancta cum corpore tum spiritu: quæ vero nupta est, solicita est de iis quæ sunt mundi, quomodo placitura sit viro.
35 Hoc autem dico vestro commodo: non ut laqueum vobis injiciam, sed ut decenter & apte adhærescatis Domino absque ulla distractione.
36 Cæterum si quis *sese* existimat indecorum in virginem suam committere, si florem ætatis excedat, & ita debet fieri: quod vult faciat, non peccat: jungantur matrimonio
37 Qui vero stabilis perstat in corde, nec adigitur necessitate, sed in potestate habet propriam voluntatem, & hoc decrevit in corde suo, ut servet suam virginem, bene facit.
38 Itaque qui dat nuptum, bene facit: qui vero non dat nuptum, melius facit.
39 Uxor alligata est lege quamdiu vivit vir ipsius: quod si obdormierit vir ipsius, libera est ad cui velit nubendum: tantum in Domino.
40 Sed beatior est si ita maneat, secundum meam sententiam: videor autem *mihi* & ego Spiritum Dei habere.

CAP. VIII.

Cognitionem charitate frænandam docetur.

CÆterum de iis quæ idolis immolantur, scimus nos omnes cognitione esse præditos. Cognitio inflat, charitas vero ædificat.
2 Quod si quis *sibi* videtur aliquid scire, nondum quicquam novit sicut oportet nosse.
3 Sed si quis diligit Deum, hic cognitus fuit ab eo.
4 De esu igitur eorum quæ idolis immolantur, scimus idolum nihil *esse* in mundo, & nullum *esse* Deum alium nisi unum.
5 Nam etiam si sint qui dicantur dii, & in cœlo & in terra: (sicut sunt dii multi, & domini multi.)
6 Nobis tamen unus *est* Deus, Pater ille a quo omnia, & nos in ipso: & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.
7 Sed non in omnibus *est* ea cognitio: nonnulli enim *cum* conscientia idoli usque ad hoc tempus, ut idolis immolatum edunt: & conscientia eorum, infirma cum sit, inquinatur.
8 Cæterum esca nos non commendat Deo: neque enim si edamus, amplius habemus: neque si non edamus, minus habemus.
9 Sed videte ne quo modo facultas illa vestra impingendi causa sit infirmis.
10 Etenim si quis viderit te, illa cognitione præditum in idoleio accumbere, nonne conscientia ipsius qui infirmus est instruetur ad edendum ea quæ sunt idolis mactata?
11 Et tua ista cognitione frater infirmus, propter quem Christus est mortuus, peribit.

12 Ita autem peccantes in fratres, & vulnerantes ipsorum conscientiam infirmam in Christum peccatis.

13 Quapropter si esca offendiculo est fratri meo, non edam carnes in æternum, ne sim offendiculo fratri meo.

CAP. IX.

Apostoli exemplum, quomodo libertas per charitatem sit coercenda, & corpus domandum ad cursum tutius absolvendum.

Nonne sum Apostolus? nonne sum liber? Nonne Jesum Christum Dominum illum nostrum vidi? nonne opus meum vos estis in Domino?

2 Si aliis non sum Apostolus, at certe vobis sum: nam sigillum Apostolatus mei vos estis in Domino.

3 Mea defensio apud eos qui in me inquirunt hæc est.

4 Annon habemus potestatem edendi ac bibendi?

5 Annon habemus facultatem sororem uxorem circumducendi, ut & reliqui Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?

6 An solus ego & Barnabas non habemus facultatem non operandi?

7 Quis militat propriis stipendiis unquam? quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? aut quis pascit gregem, & de lacte gregis non edit?

8 Num secundum hominem hæc dico? nonne etiam Lex hæc dicit?

9 Nam in Mosis lege scriptum est, Non obligabis os bovi trituranti. Num boves curæ sunt Deo?

10 An *hoc* propter nos omnino dicit? propter nos enim *hoc* scriptum est. Nam sub spe debet is qui arat, arare, & qui triturat sub spe, spei suæ particeps esse.

11 Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos vestra carnalia messuerimus?

12 Si alii *sui* in vos juris participes sunt, *an* non potius nos? atqui non usi sumus jure isto: sed omnia tegimus, ne interrumpamus Evangelium Christi.

13 An nescitis eos qui sacris operantur, *ea quæ* ex sacrario *sunt* edere: *&* qui altari assident, cum altari participari?

14 Ita etiam Dominus constituit iis qui Evangelium annunciant, ut ex Evangelio vivant.

15 Ego tamen nullo istorum sum usus. Neque vero hæc scripsi, ut ita fiat in me: nam bonum est mihi mori potius, quam ut gloriationem meam aliquis inanem reddat.

16 Etenim si evangelizem, non est quod glorier: necessitas enim mihi incumbit. Væ autem mihi est nisi evangelizem.

17 Nam si volens hoc faciam, mercedem habeo: si invitus, dispensatio credita est mihi?

18 Quæ igitur mihi est merces? ut cum evangelizem, gratuitum constituam evangelium Christi, ut ne abutar facultate mea in Evangelio.

19 Nam quamvis liber sim ab omnibus, omnibus meipsum servum feci, ut plures lucrifacerem:

20 Et factus sum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucrifacerem: iis qui sub Lege sunt, ut si *essem* sub Lege, ut eos qui sub Lege sunt lucrifacerem:

21 Exlegibus ut exlex, (*non tamen* exlex Deo, sed sublex Christo) ut lucrifacerem exleges.

22 Factus sum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucrifacerem:

cerem: omnibus factus sum
omnia, ut omnino aliquos ser-
varem.
23 Hoc autem facio prop-
ter Evangelium, ut unà par-
ticeps ejus fiam.
24 An ignoratis, eos qui
in stadio currunt, omnes qui-
dem currere, sed unum acci-
pere præmium? sic currite
ut comprehendatis.
25 Porro quisquis certat,
in omnibus est continens. Illi
quidem itaque ut corruptibi-
lem coronam accipiant, *sunt*
continentes: nos autem, *ut*
incorruptam.
26 Ego igitur ita curro,
ut non in incertum: ita pu-
gilem ago, ut non aerem cæ-
dens.
27 Sed contundo corpus
meum, & in servitutem redi-
go: ne quo modo, cum aliis
prædicarim, ipse rejectaneus
fiam.

CAP. X.

Historiæ sacræ mysterium explicatur, & docetur abstinendum esse à mensa Dæmoniorum, ut participetur de mensa Domini.

NOlim autem vos ignora-
re, Fratres, Patres no-
stros omnes sub illa nube fu-
isse, & omnes per mare tran-
sivisse.
2 Et omnes in Mosen bap-
tizatos esse nube & mari:
3 Et omnes eundem escam
spiritualem edisse:
4 Et omnes eundem potum
spiritualem bibisse. Bibebant
enim ex sequente spirituali
Petra: Petra vero illa erat
Christus.
5 Sed plerosque illorum
non habuit gratos Deus, pro-
strati sunt enim in deserto.
6 Hæc autem Typi nostri
fuerunt, ut ne concupiscamus
res malas, sicut illi concupi-
verunt.
7 Ne igitur idololatræ e-
stote, sicut quidam eorum: ut
scriptum est, Sedit populus
ad edendum ac bibendum, &
surrexerunt ad ludendum.
8 Neque scortemur, sicut
quidam eorum scortati sunt
& ceciderunt uno die viginti
tria millia.
9 Neque tentemus Chri-
stum, sicut quidam eorum
tentarunt, & à serpentibus
perierunt.
10 Neque murmurate, si-
cut quidam eorum murmura-
runt, & perierunt à disper-
sore.
11 Hæc autem omnia ty-
pice evenerunt eis: scripta
vero sunt ad nostri admoni-
tionem, in quos fines seculo-
rum devenerunt.
12 Itaque qui *sibi* videtur
stare, videat ne cadat.
13 Tentatio vos non cepit,
nisi humana: fidelis autem
est Deus, qui non sinet vos
tentari supra *id* quod potestis
sed unà cum tentatione præ-
stabit etiam exitum ut possi-
tis *eam* sufferre.
14 Quapropter, dilecti mi-
hi, fugite ab idololatria.
15 Ut intelligentibus lo-
quor: judicate vos quod aio.
16 Poculum benedictionis
cui benedicimus, nonne com-
munio sanguinis Christi est?
panis quem frangimus, non-
ne communio corporis Christi
est.
17 Quoniam unus *est* panis,
unum corpus nos qui multi
sumus: nam omnes ex uno il-
lo pane participamus.
18 Cernite Israelem *qui est*
secundum carnem: nonne qui
edunt victimas, consortes sunt
altaris.
19 Quid ergo dico, idolum
aliquid esse, aut quod idolis
immolatum est, aliquid esse.
20 Imo *illud dico*, quæ im-
molant

molant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo: nolim autem vos consortes dæmoniorum esse.
21 Non potestis poculum Domini bibere, & poculum dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum.
22 An provocamus ad æmulationem Dominum? num validiores eo sumus?
23 Omnia mihi licent, at non omnia conferunt: omnia mihi licent, sed non omnia ædificant.
24 Nemo quod suum est quærat, sed quisque quod alterius *est*.
25 Quicquid in macello venditur, edite, nihil discriminantes propter conscientiam.
26 Domini enim est terra & plenitudo ejus.
27 Quod si quis infidelium vos vocat, & vultis ire, quicquid apponitur vobis, edite, nihil interrogantes propter conscientiam.
28 At si quis vobis dixerit, Hoc idolis mactatum est, ne edite, propter illum qui indicavit & propter conscientiam: Domini enim est terra & plenitudo ejus.
29 Conscientiam autem dico, non tuam; sed illius alterius: cur enim libertas mea damnatur ab alia conscientia?
30 Et si ego per gratiam *cibum* participo, cur *ob id* impius judicor pro quo ego gratias ago?
31 Sive igitur editis, sive bibitis, sive quid facitis, omnia ad gloriam Dei facite.
32 Estote sine offendiculo & Judæis, & Græcis, & Ecclesiæ Dei.
33 Sicut & ego *per* omnia omnibus placeo, non quærens meam ipsius utilitatem, sed multorum, ut serventur.

C A P. XI.

Virum debere aperire, mulierem velare caput. Corrupta Cœnæ praxis ad primam institutionem reformatur.

Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.
2 Laudo ergo vos, fratres, quod omnia mea meministis, & sicut tradidi vobis, traditiones retinetis.
3 Vellem autem vos nosse Christum esse omnis viri caput: caput autem mulieris, virum: caput vero Christi, Deum.
4 Omnis vir orans aut prophetans operto capite, dedecorat caput suum.
5 Omnis vero mulier orans aut prophetans non operto capite, dedecorat caput suum: nam *id* unum ac idem est ac si rasa esset.
6 Nam si non operitur mulier etiam tondeatur: quod si turpe mulieri tonderi aut radi, veletur.
7 Vir enim non debet operire caput, cum *is* imago sit & gloria Dei: at mulier gloria viri est.
8 Non enim est vir ex muliere, sed mulier ex viro.
9 Neque enim conditus est vir propter mulierem, sed mulier propter virum.
10 Propter hoc debet mulier potestatem habere in capite propter Angelos.
11 Attamen neque vir absque muliere, neque mulier absque viro, in Domino.
12 Sicut enim mulier ex viro *est*, ita & vir per mulierem; omnia vero ex Deo.
13 Apud vos ipsos judicate, *num* decorum est, mulierem non opertam Deum orare?
14 An ne natura quidem ipsa hoc vos docet, quod viro quidem comatum esse dedecori sit;

15 Contra

15 Contra mulieri comatam esse decori sit? Nam coma pro velamine data est ei.

16 Quod si quis videtur contentiosus esse, nos ejusmodi consuetudinem non habemus, neq; Ecclesiæ Dei.

17 Hoc vero *ita* mando ut vos non laudem, quod *videlicet* non cum emolumento sed cum detrimento convenitis.

18 Primum enim, cum convenitis in Ecclesia, audio dissidia inter vos esse, & aliquam partem credo.

19 Oportet enim etiam hæreses inter vos esse, ut qui probi sunt, manifesti fiant inter vos.

20 Cum igitur convenitis eodem loci, *hoc* non est Dominicam cœnam edere.

21 Nam unusquisque propriam cœnam præoccupat in edendo: & hic quidem esurit, ille vero ebrius est.

22 Enimvero num domos non habetis ad edendum & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & pudefacitis inopes? Quid vobis dicam? laudabo vos? in hoc non laudo.

23 Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, Dominum Jesum *videlicet* ea nocte qua proditus est, accepisse panem:

24 Et gratiis actis fregisse, ac dixisse, Accipite, edite: hoc meum est corpus quod pro vobis frangitur: hoc facite ad mei commemorationem.

25 Itidem & poculum, postquam cœnasset, dicendo, Hoc poculum est Novum illud pactum, per meum sanguinem: hoc facite quotiescunque biberitis ad mei commemorationem.

26 Quotiescunque enim ederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annunciatis usquequo venerit.

27 Itaque quisquis ederit panem hunc, vel biberit poculum Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini.

28 Exploret autem quisque seipsum, & ita de pane illo edat, & de poculo illo bibat.

29 Nam qui edit & bibit indigne, damnationem sibi ipsi edit & bibit, non discernens corpus Domini.

30 Propterea inter vos multi *sunt* infirmi & valetudinarii, & dormiunt multi.

31 Etenim si nosipsos dijudicaremus, non judicaremur.

32 Sed dum judicamur, à Domino erudimur, ne cum mundo condemnemur.

33 Itaque fratres mei, cum convenitis ad edendum, alius alium expectate.

34 Quod si quis esurit, domi edat: ne ad condemnationem conveniatis. Reliqua vero, cum venero, ordinabo.

CAP. XII.

Dona Dei varia, & ipsorum usus.

PORro de spiritualibus *donis*, fratres, nolim vos in *eorum* ignoratione versari.

2 Scitis *vos* Gentes fuisse, ad idola illa muta, prout abripiebamini, fuisse abreptos.

3 Quapropter notum vobis facio, nullum per Spiritum Dei loquentem dicere Jesum anathema, & neminem posse dicere Jesum Dominum, nisi per Spiritum sanctum.

4 Distinctiones autem donorum sunt, sed idem Spiritus.

5 Et distinctiones ministeriorum sunt, sed idem Dominus.

6 Et

6 Et distinctiones actionum sunt, sed idem est Deus agens ea omnia in omnibus.

7 Unicuique vero datur declaratio Spiritus ad utilitatem.

8 Nam huic quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ: alii vero sermo cognitionis per eundem Spiritum.

9 Alteri vero fides per eundem Spiritum: alii vero donum sanationum per eundem Spiritum: alii vero operatio virtutum, alii vero prophetia, alii vero discretio spirituum:

10 Alteri vero genera linguarum, alii vero interpretatio linguarum.

11 Sed omnia hæc agit unus ille & idem Spiritus, distribuens privatim *illa* singulis sicut vult.

12 Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia vero illa membra corporis quod unicum est, multa sunt, *sed* unum sunt corpus: ita & Christus.

13 Etenim per unum Spiritum nos omnes in unum corpus baptizati sumus, & Judæi, & Græci, & servi, & liberi: & omnes potati sumus in unum Spiritum.

14 Etenim corpus non est unum membrum sed multa.

15 Si dicat pes, Quia non sum manus non sum ex corpore, num propterea non est ex corpore?

16 Et si dicat auris, Quia non sum oculus non sum ex corpore, num propterea non est ex corpore?

17 Si totum corpus oculus, ubi auditus? si totum auditus, ubi odoratus?

18 Nunc autem Deus constituit membra, singula sigillatim in corpore, sicut voluit.

19 Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus?

20 Nunc vero multa quidem membra sunt, unum vero corpus.

21 Non potest autem oculus dicere manui, Te mihi non opus est: aut rursum caput pedibus, Non est mihi vobis opus.

22 Imo multo potius, quæ videntur membra corporis infirmissima esse, necessaria sunt:

23 Et quæ putamus *membra* corporis minime esse honesta, iis honorem ampliorem circumponimus: & quæ sunt in nobis indecora, copiosiorem decorem habent.

24 Nam quæ sunt in nobis decora, *iis decore* non est opus: sed Deus contemperavit corpus, ei cui deerat ampliore tributo honore:

25 Ut ne sit dissidium in corpore, sed membra itidem solicita sint alia pro aliis.

26 Itaque sive patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: sive honore afficitur unum membrum, congratulantur omnia membra.

27 Vos autem estis corpus Christi, & membra particulatim.

28 Et alios quidem constituit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, deinde Prophetas, tertio Doctores: deinde *constituit* potestates, deinde dona sanationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum.

29 Num omnes Apostoli? num omnes Prophetæ? num omnes Doctores?

30 Num omnes edunt virtutes? num omnes donum habent sanationum: num omnes linguis loquuntur? num omnes interpretantur.

31 Sed

31 Sed affectate dona potiora. Et porro iter ad excellentiam vobis indicabo.

CAP. XIII.

Prærogativa & speculum charitatis.

SI linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum æs resonans, aut cymbalum tinniens.

2 Et si habeam prophetiam, & noverim mysteria omnia, omnemque cognitionem; & si habeam totam fidem, adeo ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum.

3 Et si insumam alendis egenis omnia quæ mihi suppetunt, & si tradam corpus meum ut comburar, charitatem autem non habeam; *hoc* nihil *mihi* prodest.

4 Charitas iram cohibet, benigna est charitas, non invidet charitas, non agit perperam, non inflatur:

5 Non agit indecore, non quærit quæ sua sunt, non exacerbatur, non cogitat malum:

6 Non gaudet injustitia, gratulatur autem veritati:

7 Omnia tegit, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

8 Charitas nunquam excidit: sed & prophetiæ evanescent, & linguæ cessabunt & cognitio evanescet.

9 Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus.

10 Postquam autem advenerit quod perfectum est, tunc quod est ex aliquatenus, ut inutile tolletur.

11 Cum essem infans, ut infans loquebar, ut infans sapiebam, ut infans ratiocinabar: postquam autem factus sum vir, inutilia sustuli quæ infantis erant.

12 Cernimus enim nunc per speculum & per ænigma, tunc autem coram *cernemus*, nunc novi aliquatenus, tunc vero amplius cognoscam prout amplius edoctus fuero.

13 Nunc vero manet fides, spes, charitas, tria hæc: maxima autem harum charitas.

CAP. XIV.

Politia Ecclesiæ.

AFfectate charitatem, ambite spiritualia: magis tamen ut prophetetis.

2 Nam qui loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo: nullus enim audit, spiritu vero loquitur mysteria.

3 Qui autem prophetat, hominibus loquitur ædificationem, & exhortationem, & consolationem.

4 Qui loquitur lingua, seipsum ædificat: qui vero prophetat, Ecclesiam ædificat.

5 Velim autem omnes vos loqui linguis, magis tamen ut prophetetis: major enim *est* qui prophetat, quam qui loquitur linguis, excepto si interpretetur ut Ecclesia ædificationem accipiat.

6 Quod si nunc, fratres, veniam ad vos linguis loquens, quid vos juvabo, nisi vobis loquar aut ex revelatione, aut ex cognitione, vel prophetando, vel docendo?

7 Atqui animæ expertia quæ sonum edunt, & tibia, & cithara, nisi distinctionem sonis dederint, quomodo cognoscetur quod tibia canitur aut cithara?

8 Etenim si incertum sonum tuba dederit, quis apparabit se ad bellum.

9 Ita & vos nisi per linguam ediderritis bene significantem sermonem, quomodo cognoscetur quod dicitur? eritis enim in aerem loquentes.

10 Tot, si casus tulerit, genera vocum sunt in mundo, & nihil *est* mutum.

11 Nisi igitur sciero vim vocis, ero ei qui loquitur, barbarus: & qui loquitur apud me barbarus *fuerit*.

12 Ita & vos, quandoquidem spiritus affectatis, ad ædificationem ecclesiæ quærite ut exundetis.

13 Quapropter qui loquitur lingua, oret ut interpretur.

14 Nam si orem lingua, spiritus meus orat, sed intelligentia mea est infructuosa.

15 Quid est igitur? orabo spiritu, sed orabo etiam intelligentia: psallam spiritu, sed psallam etiam intelligentia.

16 Quandoquidem si benedixeris spiritu, is qui implet locum idiotæ, quomodo dicturus est Amen ad tuam gratiarum actionem? nam quid dicas nescit.

17 Nam tu quidem bene gratias agis, sed alius non ædificatur.

18 Gratias ago Deo meo quod magis quam vos omnes linguis loquar.

19 Sed in Ecclesia malim quinque verba ex intelligentia mea loqui, ut & alios voce instituam, quam decem millia verborum lingua.

20 Fratres, ne estote pueri prudentia: sed malitia infantes, prudentia vero adulti estote.

21 In lege scriptum est, Propterea per diversæ linguæ *homines* & alia labra loquar populo huic, & ita quoque me non audient, dicit Dominus.

22 Linguæ igitur sunt signum, non iis qui credunt, sed infidelibus: prophetia vero non infidelibus, sed credentibus.

23 Itaque si eodem loci convenerit tota Ecclesia, & omnes linguis loquantur, ingrediantur autem idiotæ vel infideles, nonne dicent vos furere?

24 Sed si omnes prophetent, ingrediatur autem infidelis quispiam aut idiota, arguitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus.

25 Et ita quæ occulta sunt in ejus corde, manifesta fiunt: atque ita procidens in faciem, adorabit Deum, annuncians Deum vere in vobis esse.

26 Quid igitur est, fratres? quoties convenitis quisque vestrum canticum habet, doctrinam habet, linguam habet, revelationem habet, interpretationem habet: omnia ad ædificationem fiant.

27 Et lingua quis loquitur, *fiat* per binos, aut *ad* plurimum ternos, & vicissim: unus autem interpretetur.

28 Quod si non sit interpres, taceat in Ecclesia *qui loquitur lingua*, sibiipsi vero loquatur & Deo.

29 Prophetæ autem duo aut tres loquantur, & alii dijudicent.

30 Quod *si quid* alii revelatum fuerit assidenti, prior taceat.

31 Potestis enim omnes sigillatim prophetare, ut omnes discant, & omnes consolationem accipiant.

32 Et spiritus Prophetarum Prophetis subjiciuntur.

33 Non enim est exagitationis *autor* Deus, sed pacis ut in omnibus Ecclesiis sanctorum.

34 Mulieres vestræ in conventibus sileant: nec enim permissum est eis ut loquantur, sed *oportet* ut subditæ sint, sicut & Lex dicit.

35 Quod

35 Quod si quid discere volunt, domi suos viros interrogent: nam turpe est mulieribus in Ecclesia loqui.

36 An a vobis sermo Dei profectus est? an ad vos solos devenit?

37 Si quis sibi videtur Propheta esse, aut spiritualis, agnoscat, quæ scribo vobis, esse Domini præcepta.

38 Qui vero ignarus est, ignarus esto.

39 Itaque fratres, ambite prophetandi donum, & loqui linguis ne prohibete.

40 Omnia decenter & ordine fiant.

CAP. XV.

Confirmatio resurrectionis, & quonam corpore futura sit.

CÆterum notum facio vobis, fratres, Evangelium, quod Evangelizavi vobis, quod & accepistis, in quo etiam statis:

2 Per quod etiam, si tenetis quo sermone vobis evangelizaverim, servamini: nisi si frustra credidistis.

3 Tradidi enim vobis imprimis quod & accepi, Christum videlicet mortuum esse pro peccatis nostris, secundum Scripturas:

4 Et sepultum fuisse, & suscitatum tertio die, secundum Scripturas.

5 Et visum fuisse Cephæ, deinde duodecim illis.

6 Postea visus est amplius quam quingentis fratribus semel: ex quibus plerique manent usque adhuc, quidam autem obdormierunt.

7 Postea visus est Jacobo: deinde Apostolis omnibus.

8 Ultimo vero omnium, velut abortivo, visus est etiam mihi.

9 Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, propterea quod persecutus sum Ecclesiam Dei.

10 Sed gratia Dei sum id quod sum: & gratia ejus, quæ in me *collata est*, non fuit inanis, sed amplius quam illi omnes laboravi: non ego tamen, sed gratia Dei quæ mecum *est*.

11 Et ego igitur & illi ita prædicamus, & ita credidistis.

12 Quod si Christus prædicatur ex mortuis suscitatus esse, quomodo dicunt quidam inter vos, non esse resurrectionem mortuorum?

13 Nam si resurrectio mortuorum non est, Christus quoque non est suscitatus.

14 Quod si Christus non est suscitatus, vanum videlicet *est* præconium nostrum, vana autem *est* etiam fides vestra.

15 Invenimur autem etiam falsi testes Dei: quoniam de Deo testificati sumus, eum suscitasse Christum: quem *tamen* non suscitavit, si videlicet mortui non suscitantur:

16 Nam si mortui non suscitantur, Christus quoque non est suscitatus.

17 Quod si Christus non est suscitatus, inanis est fides vestra: adhuc estis in peccatis vestris.

18 Nempe & qui obdormierunt in Christo perierunt.

19 Si in hac solum vita speramus in Christum, miserrimi omnium hominum sumus.

20 Nunc autem Christus suscitatus est ex mortuis: *&* primitiæ eorum qui obdormierunt factus est.

21 Quia enim per hominem mors per hominem quoque resurrectio mortuorum.

22 Sicut enim in Adamo omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.

23 Unuſquiſque autem ſuo ordine: primitiæ Chriſtus, poſtea qui ſunt Chriſti, in adventu ipſius.

24 Deinde *erit* finis, cum tradiderit regnum Deo ac Patri: cum ultimate ſuſtulerit omne imperium, & omnem autoritatem, ac poteſtatem.

25 Nam oportet eum regnare uſque quo omnes inimicos ſuppoſuerit pedibus ejus.

26 Ultimus *autem* hoſtis aboletur mors.

27 Nam omnia ſubjecit ſub pedes ejus. Cum autem dicit omnia eſſe *ei* ſubjecta, palam eſt *hoc dici* excepto eo qui ſubjecit ei omnia.

28 Poſtquam vero ſubjecta fuerint ei omnia, tunc & ipſe Filius ſubjicietur ei qui ſubjecit ipſi omnia, ut Deus ſit omnia in omnibus.

29 Alioqui quid facient qui ablutione utuntur ſuper mortuis: ſi omnino mortui non ſuſcitantur, cur ablutione utuntur ſuper mortuis.

30 Cur etiam nos periclitamur omni momento.

31 Diebus ſingulis morior per gloriationem veſtram, quam habeo in Chriſto Jeſu Domino noſtro.

32 Si ſecundum hominem adverſus beſtias pugnavi Epheſi, quæ mihi utilitas, ſi mortui non ſuſcitantur? edamus & bibamus, cras enim morimur.

33 Ne errate. Mores bonos commercia corrumpunt mala.

34 Evigilate Juſte, & ne peccate: quidam enim Deum non norunt: ad puderem vobis *incutiendum* loquor.

35 At dicet aliquis, quomodo ſuſcitantur mortui? quali autem corpore prodeunt?

36 Deſipiens, quod tu ſeris, non viviſcit, niſi mortuum fuerit.

37 Et quod ſeris non corpus oriturum ſeris, ſed nudum granum, ſi caſus tulerit, tritici, aut alicujus ex reliquis *ſeminibus*.

38 Sed Deus ei dat corpus ut voluit, & ſingulis ſeminibus ſuum corpus.

39 Non omnis caro, eadem caro, ſed alia quidem caro hominum, alia autem caro pecorum, alia autem piſcium, alia vero volucrium.

40 Et *ſunt* corpora cœleſtia, & *ſunt* corpora terreſtria, ſed alius quidem cœleſtium decor, alius vero terreſtrium.

41 Alius decor Solis, & alius decor Lunæ, & alius decor ſtellarum, ſtella enim ſtellæ præſtat decore.

42 Ita *erit* & reſurrectio mortuorum, ſeritur *corpus* cum corruptione, ſuſcitatur cum incorruptione.

43 Seritur fœdum, ſuſcitatur cum gloria: ſeritur omnium virium expers, ſuſcitatur potens: ſeritur corpus animale, ſuſcitatur corpus ſpirituale.

44 Eſt corpus animale, & eſt corpus ſpirituale.

45 Ita etiam ſcriptum eſt, Factus eſt prior homo Adamus animal vivens: poſterior *autem* Adamus *factus eſt* ſpiritus vivificus.

46 At ſpirituale non eſt prius, ſed animale, deinde ſpirituale.

47 Primus homo è terra, pulvereus: ſecundus homo, ipſe Dominus è cœlo.

48 Qualis pulvereus ille, tales & pulverei ſunt: & qualis ille cœleſtis, tales & qui cœleſtes erunt.

49 Et ſicut geſſimus imaginem terreni, geremus etiam imaginem cœleſtis.

50 Hoc autem dico, fratres, quia caro & ſanguis non poſ-

sunt regni Dei hæreditatem consequi: neque corruptio hæreditatem incorruptibilitatis consequetur.

51 Ecce, mysterium vobis dico. Non omnes quidem obdormiemus, sed omnes mutabimur, momento, & jactu oculi, ad ultimam tubam.

52 Canet enim tuba, & mortui excitabuntur incorrupti, & nos mutabimur.

53 Oportet enim corruptibile istud induere incorruptibilitatem, & mortale istud induere immortalitatem.

54 Postquam autem hoc corruptibile induerit incorruptibilitatem, & mortale istud induerit immortalitatem tunc fiet illud quod scriptum est, Absorpta est mors ad victoriam.

55 Ubi tua, O mors, victoria? ubi tuus, O sepulcrum, aculeus.

56 Aculeus vero mortis *est* peccatum: vis autem peccati, Lex.

57 Deo autem *habetor* gratia, qui dat nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.

58 Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote, immoti, eminentes in opere Domini semper, cum sciatis laborem vestrum non esse inanem in Domino.

CAP. XVI.

Facta exhortatione ad eleemosynam, epistola commendatione Timothei, & salutationibus clauditur.

PORro de collecta in sanctos, quemadmodum ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite.

2 Primo quoque *die* hebdomadis unusquisque vestrum apud se seponat, recondens in thesaurum quod pro Dei benignitate licuerit: ne, cum venero, tunc collectæ fiant.

3 Postquam autem accessero quoscunque probaveritis, hos mittam cum epistolis ut perferant Hierosolymam beneficentiam vestram.

4 Quod si res digna fuerit ut & ipse proficiscar, mecum proficiscentur.

5 Veniam autem ad vos cum Macedoniam transiero, (Macedoniam enim pertransibo.)

6 Apud vos autem forsitan permanebo, aut etiam hybernabo: ut vos me prosequamini quocunque proficiscar:

7 Nolo enim vos nunc in transcursu videre: sed spero temporis aliquantum mansurum *me* apud vos, si Dominus permiserit:

8 Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecosten.

9 Nam ostium mihi apertum est magnum & operosum, & adversarii multi.

10 Quod si venerit Timotheus, videte ut sine metu sit apud vos: opus enim Domini operatur ut & ego.

11 Nequis igitur illum pro nihilo habeat: sed prosequimini eum cum pace, ut veniat ad me: exspecto enim eum cum fratribus.

12 Porro de Apollo fratre, multum precatus sum eum ut iret ad vos cum fratribus: sed omnino non fuit *ei* voluntas nunc eundi: venturus est autem cum tempus opportunum habuerit.

13 Vigilate, perstate in fide, viriliter agite, estote fortes.

14 Omnia vestra cum charitate fiant.

15 Precor autem vos, fratres, nostis familiam Stephanæ esse primitias Achaiæ, & sese in ministerium sanctis addixisse;

16 S

16 Ut & vos subjiciamini talibus, & omnibus operam suam conferentibus & laborantibus.
17 Gaudeo vero de adventu Stephanæ & Fortunati & Achaici, quoniam isti defectum vestri suppleverunt.
18 Refocillarunt enim spiritum meum ac vestrum. Agnoscite igitur eos qui tales sunt.
19 Salutant vos Ecclesiæ Asiæ. Salutant vos in Domino multum Aquila & Priscilla, cum Ecclesia quæ est domi ipsorum.
20 Salutant vos fratres omnes. Salutate alii alios osculo sancto.
21 Salutatio manu mea Pauli.
22 Siquis non amat Dominum Jesum Christum, esto anathema, maranatha.
23 Gratia Domini Jesu Christi *sit* vobiscum.
24 Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Jesu. Amen.

Ad Corinthios prior missa fuit Philippis per Stephanam & Fortunatum & Achaicum & Timotheum.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD CORINTHIOS SECUNDA.

CAP. I.

Paulus gaudet consolationem in afflictionibus perceptam in afflictos refundere, & excusat se quod ad Corinthios non venerit.

PAulus Apostolus Jesu Christi, per Dei voluntatem, & Timotheus frater, Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, una cum sanctis omnibus qui sunt in tota Achaia.
2 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
3 Benedictus *esto* Deus ac Pater Domini nostri Jesu Christi. Pater, *inquam*, ille miserationum & Deus omnis consolationis.
4 Consolans nos in omni afflictione nostra: ut possimus in quavis afflictione *positos* consolari, ea ipsa consolatione qua nos ipsos consolatur Deus.
5 Nam sicut exundant perpessiones Christi in nobis, ita per Christum exundat etiam consolatio nostra.
6 Sive autem affligimur, pro vestra consolatione ac salute *affligimur*: sive consolationem percipimus, *consolationem percipimus* pro vestra

consolatione, quæ agit *in vobis* per tolerantiam earundem perpessionum quas & nos perpetimur: & spes nostra firma est de vobis.
7 Ut qui sciamus vos, sicut consortes estis perpessionum, ita etiam consortes *fore* consolationum.
8 Non enim volumus vos ignorare, fratres, de afflictione nostra quæ nobis evenit in Asia, nos supra modum gravatos fuisse supra vires, adeo ut prorsus animi penderemus, etiam quod ad vitam.
9 Sed ipsi apud nos decretum mortis habuimus, ne confideremus in nobisipsis, sed in Deo suscitante mortuos;
10 Quique ex tanta morte nos eripuit & eripit: in quo speramus nos adhuc etiam ereptum iri:
11 Una conferentibus subsidiariam operam etiam vobis per deprecationem pro nobis, ut donum ex multis personis in nos *collatum* per multos celebretur gratiarum actione pro nobis.
12 Nam gloriatio nostra hæc est, testimonium *videlicet* conscientiæ nostræ, quod cum simplicitate & sinceritate Dei, non cum sapientia carnali, sed cum gratia Dei, versati sumus in mundo, plurimum autem apud vos.
13 Non enim alia scribimus vobis quam quæ legitis aut etiam agnoscitis: spero autem vos etiam ad extremum agnituros:
14 Sicut & aliquatenus agnovistis, nos gloriationem vestram esse, quemadmodum & vos nostra *estis*, in diem Domini Jesu.
15 Itaque hac fiducia prius volui ad vos venire, ut secundam gratiam haberetis;
16 Et per vos transire in Macedoniam, & rursum à Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Judæam.
17 Hoc igitur cum deliberarem, numnam levitate sum usus; aut quæ delibero, secundum carnem delibero, ut sit apud me Etiam & Non.
18 Imo Deus fidelis *novit* sermonem nostrum apud vos non fuisse Etiam & Non.
19 Nam Dei Filius Jesus Christus, qui inter vos per nos prædicatus est, *Id est*, per me & Sylvanum ac Timotheum, non fuit Etiam & Non, sed Etiam fuit in ipso.
20 Quotquot enim *sunt* promissiones Dei, in ipso *sunt* Etiam, & in ipso *sunt* Amen, ad Dei gloriam per nos.
21 Porro, qui nos confirmat vobiscum in Christum, & qui unxit nos, Deus *est*.
22 Qui etiam obsignavit nos, indiditque arrhabonem Spiritus cordibus nostris.
23 Ego vero testem Deum invoco in meam animam, me *idcirco* nondum venisse Corinthum, quod vobis parcam.
24 Non quod dominemur vestræ fidei, sed *quod* administri simus gaudii vestri: nam fide statis.

CAP. II.

Prioris scripti apologia. Resipiscenti jam Incestuoso jubet veniam dari.

HOc autem apud me statui, rursus cum tristitia non venire ad vos.
2 Nam si ego contristo vos, quis est igitur qui exhilaret me, nisi is ipse qui contristatus fuerit ex me.
3 Et hoc ipsum vobis scripsi, ne cum venero tristitiam capiam ex iis de quibus oportebat me gaudere, confisus de vobis omnibus, meum gaudium omnium vestrum *gaudium* esse.

4 Nam

4 Nam ex multa afflictione & anxietate cordis scripsi vobis per multas lacrymas: non ut tristitia efficeremini, sed ut cognosceretis charitatem quam habeo summam erga vos.

5 Quod si quis tristitiam attulit, non mihi tristitiam attulit, sed quadantenus, ne *illum* aggravem, vobis omnibus.

6 Sufficit istiusmodi *homini* ista increpatio à pluribus illis *profecta*.

7 Ut è contrario potius vos *ei* condonetis, *eumque* consolemini, ne quo modo redundante tristitia absorbeatur *vir* hujusmodi.

8 Quapropter precor vos ut ratam faciatis in illum charitatem.

9 Nam in hunc finem etiam scripsi, ut cognoscerem probationem vestri, *id est*, an ad omnia obedientes sitis.

10 Cui vero quidpiam condonatis, & ego *condono*: nam & ego si quid condonavi, cui condonavi propter vos *id feci*, in conspectu Christi, ut ne superemur à Satana.

11 Non enim illius machinationes ignoramus.

12 Porro cum venissem Troadem ad *prædicandum* Evangelium Christi, etiamsi ostium mihi apertum erat per Dominum, non fuit remissio spiritui meo, eo quod non invenissem Titum fratrem meum:

13 Sed cum illis valedixissem, abii in Macedoniam.

14 Deo *habetor* autem gratia, qui facit ut semper triumphemus in Christo, & odorem cognitionis sui manifestum facit per nos quovis in loco.

15 Nam Christi bona fragrantia sumus Deo: in iis qui servantur, & in iis qui pereunt:

16 His quidem, odor mortis ad mortem: illis vero, odor vitæ ad vitam. Sed ad hæc quis idoneus.

17 Non enim, ut plerique, cauponamur sermonem Dei, sed ut ex sinceritate, sed ut ex Deo, in conspectu Dei, de Christo loquimur.

CAP. III.

Commendatur minister spiritus præ ministro literæ, cum illi aperte pronuntient, quod hi sub velo tradebant.

Incipimus rursus nosipsos commendare, aut num egemus, ut nonnulli, commendatitiis epistolis apud vos, aut commendatitiis à vobis.

2 Epistola nostra vos estis, inscripta in cordibus nostris, quæ intelligitur & legitur ab omnibus hominibus.

3 Dum manifestum sit vos esse, epistolam Christi subministratam à nobis, inscriptam non atramento, sed Spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, sed in carneis tabulis cordis.

4 Fiduciam autem hujusmodi habemus per Christum apud Deum.

5 Non quod idonei sumus per nosipsos ad cogitandum quicquam, velut ex nobisipsis: sed quod idonei sumus *id* ex Deo est:

6 Qui etiam fecit ut idonei essemus ministri novi pacti, non literæ, sed Spiritus: nam litera occidit, Spiritus autem vivificat.

7 Quod si mortis ministerium in literis *positum*, & informatum in lapidibus, fuit gloriosum, adeo ut non possent intentis oculis intueri filii Israel in faciem Mosis, propter gloriam illam faciei ejus, quæ *nunc* ut inutilis tollitur:

8 Qui non potius ministerium Spiritus erit gloriosum.

9 Nam si ministerium condemnationis *fuit* gloriosum, multo magis ministerium justitiæ exundat gloria.

10 Etenim quod glorificatum fuit, ne glorificatum quidem fuit hac in parte, *id est*, supereminentis illius gloriæ respectu.

11 Nam si quod *nunc* ut inutile tollitur, *fuit* gloriosum, multo magis est gloriosum id quod manet.

12 Itaque cum hujusmodi spem habeamus, multa in loquendo evidentia utimur.

13 Nec *sumus* sicut Moses, *qui* imponebat velamen faciei suæ, ne oculos defigerent filii Israelis ad finem ejus quod *nunc* ut inutile tollitur.

14 Itaque occalluerunt mentes illorum. Nam usque ad diem hodiernum, in lectione Veteris pacti manet non retectum velamen illud, quod in Christo inutile factum tollitur.

15 Sed ad hunc usque diem cum legitur Moses, Velamen cordi eorum impositum est.

16 Quando vero sese converterit ad Dominum, tolletur velamen illud.

17 Dominus vero Spiritus ille est: ubi autem Spiritus ille Domini, illic libertas.

18 Nos autem omnes retecta facie gloriam Domini quasi in speculo intuentes, in eandem imaginem transformamur ex gloria in gloriam, sicut à Domini Spiritu.

CAP. IV.

Veritatem omnibus conscientiis non induratis per Apostolos illuxisse; confessores ejus subjectos esse cruci; majori tamen consolatione quam cruce fruituros.

PRopterea cum ministerium hoc habeamus, prout misericordiam consecuti sumus, segnes non sumus.

2 Sed abrenunciavimus pudendis latebris, non cum calliditate ambulantes, neque falsantes sermonem Dei, sed declaratione veritatis commendantes nosipsos apud omnem conscientiam hominum, in conspectu Dei.

3 Quod si opertum est Evangelium nostrum, iis qui pereunt opertum est.

4 In quibus Deus hujus seculi excæcavit mentes, *nempe in* infidelibus, ne irradiet eos illustratio Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei.

5 Non enim nosipsos prædicamus, sed Christum Jesum *esse* Dominum: nos autem, servos vestros propter Jesum.

6 Quoniam Deus, qui dixit ut e tenebris lux splendesceret, *is est*, qui splenduit in cordibus nostris: ad *præbendum* lucem notitiæ gloriæ Dei in facie Jesu Christi.

7 Habemus autem thesaurum hunc in testaceis vasculis, ut hæc hujus potentiæ supereminentia sit Dei & non ex nobis.

8 Dum in omnibus affligimur, at non coarctamur: hæsitamus, at non prorsus hæremus:

9 Persecutionem patimur, sed in ea non deserimur: dejicimur, at non perimus:

10 Quolibet tempore mortificationem Domini Jesu corpore circumferentes, ut etiam vita illa Jesu in corpore nostro manifesta fiat. 11 Sem-

11 Semper enim nos qui vivimus, morti tradimur propter Jesum, ut etiam vita Jesu manifesta fiat in carne nostra mortali.

12 Itaque mors quidem in nobis agit, vita vero in vobis.

13 Et quoniam habemus eundem Spiritum fidei, secundum illud quod scriptum est, Credidi, & ideo locutus sum: nos quoque credimus, quamobrem etiam loquimur.

14 Scientes fore ut qui suscitavit Dominum Jesum, nos quoque per Jesum suscitet, & sistat vobiscum.

15 Nam hæc omnia propter vos *fiunt*, ut gratia illa amplificata, pluribus gratias agentibus, exundet in gloriam Dei.

16 Propterea non segnescimus, sed etiamsi externus homo noster corrumpitur, internus tamen renovatur in dies.

17 Illico enim præteriens levitas afflictionis nostræ excellenter excellentis gloriæ pondus æternum conficit nobis:

18 Dum non spectamus ea quæ cernuntur, sed ea quæ non cernuntur: nam quæ cernuntur, temporaria sunt; at quæ non cernuntur, æterna.

CAP. V.

Peregrinantes in tabernaculo corporis abesse à Christo; per Apostolos autem vocari ad Christum, qui in spiritu & novitate vitæ est cognoscendus.

SCimus enim nos, si terrestris hujus domus nostræ tabernaculum dissolutum fuerit, ædificium ex Deo habituros, domicilium *videlicet* non manu factum, æternum in cœlis.

2 In hoc etenim suspiramus, expetentes domicilio nostro, quod è cœlo est, superindui

3 Siquidem etiam induti non nudi reperiemur.

4 Etenim qui sumus in hoc tabernaculo suspiramus gravati: in quo *constituti* non cupimus *eo* exui, sed superindui, ut absorbeatur mortalitas à vita.

5 Porrò Deus *is est* qui nos ad hoc ipsum condidit, qui etiam dedit nobis arrhabonem Spiritus.

6 Confidenti igitur animo sumus semper & scimus nos dum adsumus in corpore, peregre abesse à Domino:

7 (Per fidem enim ambulamus, non per aspectum.

8 Confidenti autem animo sumus: sed gratum est nobis potius abesse è corpore, & adesse apud Dominum,)

9 Quapropter etiam contendimus ut hic præsentes, & hinc absentes, ipsi placeamus.

10 Omnes enim nos manifestos fieri oportet coram tribunali Christi, ut unusquisque reportet quæ in corpore *fecerit*, congruenter ad id quod fecerit, sive bonum, sive malum.

11 Scientes igitur terrorem illum Domini, homines ad fidem adducimus, Deo autem manifesti sumus: & spero *nos* etiam conscientiis vestris manifestos esse.

12 Non enim iterum nosipsos commendamus vobis, sed vobis occasionem præbemus gloriandi de nobis: ut habeatis *quod dicatis* adversus eos qui in facie gloriam captant, at non in corde.

13 Nam si insanimus, Deo *insanimus*: sive sana mente sumus, vobis *sana mente sumus*.

14 Charitas enim illa Christi constringit nos:

15 Ut qui hoc statuerimus, si unus pro omnibus mortuus fuit, nempe istos omnes fuisse mortuos, & illum pro omnibus mortuum esse, ut qui vivunt, posthac non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & suscitatus est.

16 Itaque nos posthac neminem novimus secundum carnem: quod si etiam novimus Christum secundum carnem nunc tamen non amplius novimus.

17 Siquis igitur *est* in Christo, nova res condita *est*, vetera praeterierunt: ecce nova facta sunt omnia.

18 Haec autem omnia *sunt* ex Deo, qui reconciliavit nos sibi per Jesum Christum, deditque nobis ministerium reconciliationis:

19 Nempe quia Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non imputando eis offensas eorum: posuitque in nobis sermonem illum reconciliationis.

20 Itaque nomine Christi legatione fungimur, & velut Deo *vos* rogante per nos, oramus Christi nomine, reconciliamini Deo.

21 Fecit enim *ut* qui non novit peccatum, pro nobis peccatum *esset*, ut nos efficeremur justitia Dei in eo.

CAP. VI.

Ministerium cruce & virtute insigne commendatur: & ab infidelium commercio dissuadetur.

SEd &, ut operam nostram ei accommodantes, hortamur ne frustra gratiam Dei receperitis.

2 (Dicit enim *Deus*, Praestituto tempore accepto exaudivi te, & in die salutis succurri tibi: ecce nunc *est* praestitutum illud tempus acceptum, ecce nunc dies salutis.)

3 Nullam ulla in re praebentes impingendi causam, ne vituperetur ministerium:

4 Sed in omnibus nos approbantes, ut Dei ministri, tolerantia multa in afflictionibus, in necessitatibus, in angustiis,

5 In verberibus, in carceribus, in exagitationibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis.

6 Cum castitate, cum notitia, cum irae cohibitione, cum benignitate, cum Spiritu sancto, cum charitate minime simulata;

7 Per sermonem veritatis, per virtutem Dei, per arma justitiae à dexteris ac sinistris,

8 Per gloriam & dedecus, per convitia & laudes, ut impostores, & *tamen* veraces:

9 Ut ignoti, & *tamen* noti: ut morientes, & ecce vivimus: et qui castigamur, nec *tamen* morte afficimur:

10 Ut tristes, semper tamen gaudentes: ut pauperes, sed multos ditantes: ut nihil habentes, sed omnia obtinentes.

11 Os nostrum apertum est ergo vos, Corinthii, cor nostrum dilatatum est.

12 Non habitatis anguste in nobis: sed angusti estis in visceribus vestris.

13 Loquor autem ut filiis de pari compensatione. Dilatamini & vos.

14 Ne impari jugo copulamini cum infidelibus, quod enim consortium justitiae cum legis transgressione; & quae communio lucis cum tenebris?

15 Et quae concordia Christo cum Belial? aut quae portio fideli cum infideli?

16 Et quae consensio templo

pro Dei cum simulacris? nam
vos templum estis Dei viven-
tis: sicut dixit Deus, Habita-
bo in eis & inambulabo: & ero
illorum Deus, & ipsi erunt
mihi populus.
17 Quapropter exite è medio
eorum, & separamini, dicit
Dominus, & impurum ne at-
tingite, tum ego excipiam vos.
18 Et ero vobis pro patre,
& vos eritis mihi pro filiis
ac filiabus, dicit Dominus om-
nipotens.

CAP. VII.

Se ex amore fecisse quod contristarit ipsos, nec pœnitere, quoniam tristitia eorum secundum Deum fuit, & in bonum cessit.

HAs igitur promissiones cum
habeamus, dilecti, puri-
ficemus nos ab omni inqui-
namento carnis ac spiritus,
ad finem perducentes sancti-
moniam in timore Dei.
2 Recipite nos: neminem
injuria affecimus, neminem
corrupimus, neminem quæstui
habuimus.
3 Ad condemnationem ve-
stri hoc non dico: nam ante
dixi vos in cordibus nostris
esse, ad commoriendum &
convivendum.
4 Multa *est* mihi loquendi
libertas apud vos, multa mi-
hi gloriatio de vobis: imple-
tus sum consolatione: vehe-
menter superabundo gaudio
in omni afflictione nostra.
5 Etenim cum venissemus
in Macedoniam, nullam ha-
buit remissionem caro nostra,
sed in omnibus fuimus afflicti:
foris *fuerunt* pugnæ, intus
metus.
6 Sed qui consolatur ab-
jectos, consolatus est nos,
nempe Deus, adventu Titi.
7 Non solum autem adven-
tu illius, sed etiam consola-
tione quam ille accepit ex
vobis, cum renunciaret nobis
vestrum vehemens desiderium,
vestrum *luctum*, vestrum su-
per me ardorem, adeo ut ma-
gis gavisus fuerim.
8 Nam etiamsi vos contri-
stavi per epistolam, non me
pœnitet, etiamsi pœnituerit
(video enim, epistolam il-
lam, tametsi ad tempus, vos
contristasse.)
9 Nunc gaudeo, non quod
contristati fueritis, sed quod
contristati fueritis ad resipis-
centiam: nam contristati fui-
stis secundum Deum, ut nulla
in re damno affecti fueritis ex
nobis.
10 Nam quæ secundum
Deum est tristitia, ea resipi-
scentiam efficit ad salutem,
cujus nunquam pœniteat: at
mundi tristitia mortem efficit.
11 Ecce enim istud ipsum,
quod secundum Deum con-
tristati fuistis, quantum *in*
vobis effecit studium? imo
defensionem, imo indigna-
tionem, imo timorem, imo
vehemens desiderium, imo
zelum, imo vindicationem?
per omnia testatum fecistis vos
esse puros in hoc negotio.
12 Itaque etsi scripsi vobis,
non *scripsi vobis* ejus respectu
qui injuriam fecerat, nec ejus
respectu, qui injuria affectus
fuerat, sed ut apud vos ma-
nifestum fieret studium illud
nostrum pro vobis, in con-
spectu Dei.
13 Propterea consolationem
accepimus ex consolatione ve-
stri: sed quamplurimum ga-
visi fuimus ob gaudium Titi,
quod refocillatus sit spiritus e-
jus ab omnibus vobis:
14 Et quod si quid apud
eum de vobis gloriatus sum,
non fui pudefactus: sed ut
omnia vere locuti sumus vo-
bis, ita & gloriatio nostra
qua usus eram apud Titum,

vera comperta sit:

15 At viscera ejus eo amplius erga vos *affecta* sint, memoria repetentis omnium vestrum obedientiam, & ut cum timore ac tremore ipsum acceperitis.

16 Gaudeo igitur quod penitus confidam de vobis.

CAP. VIII.

Macedonum & Christi exemplo ad Eleemosynas exhortatio.

PORRO, notam facimus vobis, fratres, gratiam Dei præstitam Ecclesiis Macedonum:

2 *Nempe* in multa exploratione afflictionis exundans gaudium ipsorum, & profundam eorum paupertatem exundasse in copiosam benignitatem ipsorum.

3 Nam pro viribus (testor) atque supra vires voluntarii *fuerunt*:

4 Multis cum precibus nos deprecantes ut hanc beneficentiam & societatem hujus ministerii sanctorum causa *subeundi*, in nos reciperemus.

5 Ac non prout sperabamus *ita fecerunt*, sed semetipsos dediderunt primum Domino, *deinde* & nobis per Dei voluntatem:

6 Ut adhortaremur Titum ut sicut ante cœpit, ita etiam absolvat apud vos hanc quoque beneficentiam.

7 Itaq; sicut omnibus abundatis, *nempe* fide, & sermone, & cognitione, & omni studio, & vestra in nos charitate, *videte* ut hac quoque gratia abundetis.

8 Non ex imperio dico, sed aliorum studio, vestræ quoq; dilectionis sinceritatem reddens exploratam.

9 Nostis enim beneficentiam Domini nostri Jesu Christi, cum *videlicet* propter vos paupérem factum esse, cum esset dives, ut vos illius paupertate ditesceretis.

10 Et sententiam in ea re *meam* dico, nam hoc vobis conducit, qui non solum facere, sed etiam velle ante cœpistis anno superiore.

11 At nunc etiam illud ipsum Facere absolvite: ut sicut *adfuit* promptum illud Velle, ita etiam *adsit* ipsum Perficere ex eo quod habetis.

12 Etenim si prius adsit promptus animus, aliquis acceptus *est* pro eo quod habet, non pro eo quod non habet.

13 Non enim *dico* ut aliis sit relaxatio, vobis autem afflictio: sed *ut* pari conditione quod vobis super est, *suppleat* hoc tempore quod illis deest.

14 Ut & quod illis superest suppleat quod vobis deest, ut fiat æqualitas.

15 Sicut Scriptum est, Qui multum *collegit* plus non habuit: & qui paululum, minus non habuit.

16 Gratia vero *habetur* Deo, qui corde Titi indidit idem studium pro vobis:

17 Quod tum exhortationem illam gratam habuit, tum vero quod majore studio ultro ad vos iter suscepit.

18 Misimus autem una cum eo fratrem illum cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias.

19 (Nec *id* solum, sed etiam suffragiis delectus est ab Ecclesiis socius peregrinationis nostræ, cum hac beneficentia quæ administratur à nobis ad ipsius Domini gloriam, & *comprobandum* promptum animum vestrum.)

20 Vitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac ubertate quæ administratur à nobis.

21 Ut

21 Ut qui procuremus honesta non solum in conspectu Domini, sed etiam in conspectu hominum.

22 Misimus autem cum eis fratrem nostrum, quem sæpe probavimus in multis studiosum, nunc autem multo studiosiorem, ob multam *meam* fiduciam in vobis.

23 Sive de Tito *quæritur*, socius meus *est*, & apud vos adjutor: sive de fratribus nostris, legati *sunt* Ecclesiarum, *&* gloria Christi.

24 Itaque demonstrationem charitatis vestræ, & nostræ de vobis gloriationis, edite in eos in conspectu Ecclesiarum.

CAP. IX.

Continuatur exhortatio ad liberalitatem eleemosynariam.

NAm de ministerio quod sanctis exhibetis, supervacaneum est mihi scribere vobis.

2 Novi enim promptum animum vestrum, quem de vobis jacto apud Macedones, Achaiam videlicet paratam esse ab anno superiore: & ex vobis *ortus* zelus provocavit complures.

3 Misi autem hos fratres, ne gloriatio nostra de vobis inanis fiat hac in parte: ut (sicut dicebam) parati sitis:

4 Ne quo modo, si mecum venerint Macedones, & invenerint vos imparatos, nos pudefiamus (ut ne vos dicam) in præfidente ista gloriatione.

5 Itaque necessarium duxi adhortari hos fratres, ut priores venirent ad vos, & prius absolverent antea denunciatam beneficentiam vestram, ut ea sit parata, ita ut beneficentia, & non ut extortum aliquid.

6 Hoc autem *dico*, Qui serit parce, parce etiam metet: & qui serit benigne, benigne etiam metet.

7 Quisquis sicut præoptat corde, *ita* agat: non ex tristitia aut ex necessitate: nam hilarem datorem diligit Deus.

8 Potens *est* autem Deus efficere ut omnis gratia in vos exundet: ut in omnibus omni tempore omne quod sufficiat habentes exundetis ad omne opus bonum:

9 Sicut scriptum est, Dispersit, dedit pauperibus; justitia ejus manet in seculum.

10 Qui autem suppeditat semen serenti, & panem ad escam suppeditet, & multiplicet sementem vestram, & augeat fructus justitiæ vestræ.

11 *Vobis* omni modo ditatis ad omnem benignitatem, quæ per nos efficit ut gratiæ agantur Deo.

12 Nam ministerium functionis istius non solum supplebit quæ sanctis desunt, sed etiam exundat per multas gratiarum actiones apud Deum *exhibitas*, per approbationem istius ministerii,

13 Deum glorificando de vestra testata submissione Evangelio Christi, deque benigna in se & in omnes communicatione,

14 Et per ipsorum deprecationem pro vobis propenso vos amore diligentium, propter excellentem gratiam Dei in vobis.

15 Gratia autem *habetor* Deo super inenarrabili suo dono.

CAP. X.

Arma & armatura Christianorum.

CÆterum precor vos per lenitatem illam & æquitatem Christi, ego ipse Paulus qui coram quidem summisso animo sum inter vos, absens vero sum erga vos confidens.

2 Hoc autem deprecor, ne præsens confidenter agam fiducia qua existimor audax fuisse in quosdam, qui de nobis existimant quasi secundum carnem ambulemus.

3 Nam in carne non *tamen* secundum carnem ambulantes militamus:

4 Arma enim militiæ nostræ non carnalia sunt, sed divinitus valida ad destructionem munitionum.

5 Ratiocinationes evertendo, omnemque sublimitatem quæ sese extollit adversus cognitionem Dei; & in captivitatem redigendo omnem cogitationem ad obediendum Christo:

6 Et paratum habendo quo vindicemus omnem contumaciam, postquam impleta fuerit vestra obedientia.

7 Quæ ob oculos sunt aspicitis? siquis apud se confidit se Christi esse, hoc vicissim reputet ex sese, quemadmodum ipse Christi *est*, ita & nos Christi *esse*.

8 Nam si amplius etiam quippiam glorier de potestate nostra, quam dedit Dominus nobis ad ædificationem, ac non ad destructionem vestri, non pudefiam.

9 Ne videar ceu perterrefacere vos per epistolas.

10 Nam epistolæ quidem (inquiunt) graves sunt & validæ: sed præsentia corporis infirma *est*, & sermo *est* nihili.

11 Hoc reputet *qui* istiusmodi *est*, quales sumus sermone per epistolas cum absumus, tales etiam *nos fore* reipsa cum aderimus.

12 Non enim audemus nos adjungere vel conjungere cum quibusdam qui seipsos commendant: sed non intelligunt quod ipsi sese metiuntur in ipsis, & sibiipsis sese comparent.

13 At nos non gloriabimur de iis quæ mensuræ *nostra* non sunt, sed secundum modum nobis ad regulam admensum, *id est*, ejus quam distribuit nobis Deus mensuræ, *gloriabimur* nos pervenisse ad vos etiam usque.

14 Non enim quasi non pervenerimus usque ad vos, extendimus nosipsos ultra quam deceat: nam usq; ad vos etiam pervenimus in Evangelio Christi.

15 Nequaquam de iis *quæ* mensuræ *nostra* non sunt gloriantes, *id est*, de alienis laboribus: sed sperantes, *fore ut* augescente fide vestra in vobis amplificemur in attributa nobis nostra mensura ad exundantiam usque.

16 Ut in iis *regionibus* quæ ultra vos *sunt*, evangelizem: non ut alteri attributa mensura, de præparatis gloriemur.

17 Cæterum qui gloriatur, in Domino glorietur.

18 Non enim qui seipsum commendat, is probandus est, sed is quem Dominus commendat.

CAP. XI.

Instituit sui cum pseudapostolis comparationem, & excusat se illis.

Utinam sufferetis paulisper insipientiam *meam*: imo etiam sufferte me.

2 Affecto enim vos Dei æmulatione. Aptavi enim vos, *quos* uni viro *ut* virginem puram sistam, *nempe* Christo.

3 Sed metuo ne quo modo, sicut serpens ille Evam seduxit calliditate sua, ita corruptæ cogitationes vestræ *degenerent* à simplicitate quæ est in Christo.

4 Enim vero si veniens quispiam alium Jesum prædicet

cet quem non prædicavimus, aut *si* spiritum alterum accipiatis quem non acceperatis, aut Evangelium aliud quod non receperatis, bene *illum* toleraveritis.

5 Puto enim me nihilo Inferiorem fuisse summis Apostolis.

6 Quod si rudis *sum* sermone, non tamen *sum rudis* cognitione: sed omnino manifesti facti sumus in omnibus apud vos.

7 Num peccavi cum ipse me submitterem ut vos eveheremini? *id est*, quod gratuito Evangelium Dei evangelizavi vobis?

8 Alias Ecclesias spoliavi, accepto *ab eis* stipendio, ut vobis inservirem: & cum apud vos essem & egerem, non obtorpui cum cujusdam incommodo.

9 Quod enim mihi deerat suppleverunt fratres cum venissent è Macedonia: & in omnibus me conservavi vobis minime onerosum, & præstabo.

10 Est veritas Christi in me, quod hæc gloriatio non obstruetur in me in regionibus Achaiæ.

11 Quapropter? *an* quod non diligam vos? Deus novit.

12 Sed quod facio, etiam faciam: ut amputem occasionem iis qui exoptant occasionem, ut in eo *de* quo gloriantur, inveniantur quales & nos.

13 Nam istiusmodi pseudapostoli operarii dolosi sunt, transfigurantes se in Apostolos Christi.

14 Neque id mirum: ipse enim Satanas se transfigurat in Angelum lucis.

15 Non magnum est igitur si etiam ejus ministri transfigurant se tanquam *sint* ministri justitiæ, quorum finis erit secundum opera ipsorum.

16 Rursum dico, nequis me putet desipientem esse: alioquin vel ut desipientem recipete me, ut paululum quiddam & ego glorier.

17 Quod dico, non dico secundum Dominum, sed ut desipiens, in fundamento hujus gloriationis.

18 Quandoquidem multi gloriantur secundum carnem, & ego gloriabor.

19 Libenter enim suffertis desipientes, quod sitis sapientes.

20 Suffertis enim si quis vos in servitutem adigit, siquis exedit, siquis *stipendium* accipit, siquis attollit sese, siquis vos in faciem cædit.

21 Contumeliæ respectu dico: sicuti quod nos infirmi fuimus. Imo in quocunq; audacia uti velit aliquis. (ut desipiens loquor) audacia & ego uti velim.

22 Hebræi sunt, *sum* & ego: Israelitæ sunt? *sum* & ego: semen Abrahami sunt? *sum* & ego:

23 Ministri Christi sunt? (desipiens loquor) superior sum ego: in laboribus amplius: in plagis supra illos: in carceribus amplius: in mortibus sæpe.

24 A Judæis quinquies accepi quadragenas *plagas* una minus.

25 Ter virgis cæsus fui, semel fui lapidatus, ter naufragium feci, noctem ac diem in profundo egi.

26 *In* itineribus sæpe *fui*, *in* periculis fluminum, periculis latronum, periculis à *meis* gentilibus, periculis à Gentibus, periculis in civitatibus, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis inter falsos fratres:

27 In labore & ærumna, in vigiliis sæpe, in fame & siti,

& in

& in jejuniis sæpe, in frigore
& nuditate.
28 Absque iis qui extrin-
secus *eveniunt*, *urget* agmen
illud quotidie consurgens, *id*
est, solicitudo de omnibus
Ecclesiis.
29 Quis infirmus est, quin
ego sim infirmus? quis of-
fendiculo afficitur, quin ego
urar?
30 Si gloriari oporteat, de
iis quæ infirmitatis meæ *sunt*
gloriabor.
31 Deus & Pater Domini
nostri Jesu Christi, benedictus
in secula, novit me non men-
tiri.
32 Damasci, Ethnarcha no-
mine Aretæ regis, præsidio
tenebat damascenorum urbem,
cupiens me prehendere:
33 Sed per fenestram in
corbe fune demissus fui per
mœnia, & ejus manus effugi.

CAP. XII.

Raptus Pauli: stimulus carnis: gloriatio in infirmitatibus & passionibus.

Gloriari sane non conve-
nit mihi: nam veniam ad
apparitiones & revelationes
Domini.
2 Novi hominem in Chri-
sto ante annos quatuordecim
(an in corpore, nescio: an
extra corpus, nescio: Deus
novit) raptum in tertium us-
que cœlum.
3 Et novi hujusmodi ho-
minem (an in corpore, an
extra corpus, nescio: Deus
novit)
4 Raptum fuisse in paradi-
sum, & audisse ineffabilia
verba, quæ non liceat homi-
ni loqui.
5 Super ejusmodi homine
gloriabor: de meipso vero
non gloriabor, nisi in infir-
mitatibus meis.
6 Si enim voluero gloriari,
non ero desipiens: veritatem
enim dicam: sed parce lo-
quor, nequis de me reputet
supra *id* quod cernit esse me,
aut *quod* audit ex me.
7 Et ne supereminentia re-
velationum supra modum ef-
ferret, datus est mihi surcu-
lus infixus carni, *nempe* ange-
lus Satanæ me colaphis cædat,
ne supra modum efferar.
8 Super hoc ter Dominum
rogavi, ut abscederet à me.
9 Sed dixit mihi, Sufficit
tibi gratia mea: nam poten-
tia mea per infirmitatem con-
summatur. Libentissime igi-
tur gloriabor potius de infir-
mitatibus meis, ut tanquam
in tabernaculo inhabitet in me
potentia Christi.
10 Propterea acquiesco in
infirmitatibus, in injuriis, in
necessitatibus, in persecutio-
nibus, in angustiis pro Chri-
sto: cum enim infirmus sum,
tunc potens sum.
11 Fui desipiens in glori-
ando: vos me coegistis: nam
ego debueram à vobis com-
mendari: nulla enim in re
inferior fui summis Apostolis,
etiamsi nihil sum.
12 Indicia quidem Apostoli
edita sunt apud vos cum omni
tolerantia, per signa, & pro-
digia, & virtutes.
13 Nam quid est in quo
fueritis inferiores reliquis Ec-
clesiis, nisi quod ego ipse
non obtorpui cum vestro in-
commodo? condonate mihi
hanc injuriam.
14 Ecce tertio paratus sum
venire ad vos, nec cum ve-
stro incommodo obtorpescam,
non enim quæro quæ vestra
sunt, sed vos: non enim de-
bent filii parentibus, sed pa-
rentes filiis thesauros recon-
dere.
15 Ego vero libentissime
sumptum impendam, & ex-
pendar pro animabus vestris:
etiamsi

etiamsi plurimum vos diligens, minus diligar.

16 Sed esto, ego vos non gravavi: sed quod sim callidus, dolo vos cepi.

17 Num per quenquam eorum quos misi ad vos, quæstui vos habui?

18 Precatus sum Titum, & cum eo misi fratrem: num aliqua in re vos quæstui habuit Titus? nonne eodem spiritu ambulavimus? nonne iisdem vestigiis?

19 Rursum putatis quod nos vobis excusemus? in conspectu Dei, in Christo loquimur: omnia autem hæc, dilecti, pro vestri ædificatione.

20 Nam metuo ne quo modo, cum venero, non quales velim reperiam vos, & ego reperiar vobis qualem nolitis: ne quo modo *sint* lites, æmulationes, excandescentiæ, rixæ, obtrectationes, susurri, rumores, tumultuationes.

21 Ne me, postquam iterum venero, deprimat Deus meus apud vos, & lugeam multos eorum qui ante peccarunt, nec resipuerunt super impuritate & scortatione & lascivia quam patrarunt.

CAP. XIII.

A sui ipsorum examine probat Apostolatus sui ἐνέργειαν & autoritatem, qua posset uti.

TErtio jam venio ad vos. Ex ore duorum testium aut trium firmum erit omne verbum.

2 Prædixi & secundo prædico ut præsens, & absens nunc scribo iis qui ante peccarunt, & reliquis omnibus, fore ut, si demuo venero, non parcam.

3 Quandoquidem experimentum quæritis in me loquentis Christi, qui erga vos non infirmus, sed potens est in vobis.

4 Nam etsi crucifixus fuit ex infirmitate, vivit tamen ex potentia Dei: nam & infirmi sumus in eo, sed vivi erimus cum eo, ex potentia Dei apud vos.

5 Vos ipsos tentate an sitis in fide, vosipsos explorate: annon agnoscitis vosmetipsos, *videlicet* Jesum Christum in vobis esse? nisi rejectanei estis.

6 At spero fore ut cognoscatis nos non esse rejectaneos.

7 Opto autem à Deo, ne quid mali faciatis: non ut nos probi appareamus, sed ut quod bonum est faciatis, nos vero velut rejectanei simus.

8 Non enim possumus quicquam adversus veritatem, sed pro veritate.

9 Gaudemus enim cum nos infirmi sumus, vos autem validi estis: hoc autem etiam optamus, vestri *videlicet* connexum.

10 Propterea hæc absens scribo, ne præsens præcisa severitate utar ex autoritate quam dedit mihi Dominus ad ædificationem, ac non ad destructionem.

11 Quod reliquum est, fratres, gaudete, compingimini, consolatione fruimini, idem sapite, in pace agite: & Deus charitatis ac pacis erit vobiscum.

12 Salutate alii alios osculo sancto. Salutant vos sancti omnes.

13 Gratia Domini Jesu Christi, & charitas Dei, & communicatio Spiritus sancti sit cum omnibus vobis. Amen.

Ad Corinthios secunda fuit scripta Philippis *Urbe* Macedoniæ, per Titum & Lucam.

EPISTOLA AD GALATAS.

CAP. I.

Galatæ mutabiles: Evangelii autoritas: Chronicum Pauli.

PAulus Apostolus (non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, ac Deum Patrem qui suscitavit eum ex mortuis,)

2 Quique mecum sunt omnes fratres, Ecclesiis Galatiæ.

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo:

4 Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eximeret nos ex præsenti seculo malo, secundum voluntatem Dei & Patris nostri.

5 Cui *sit* gloria in secula seculorum. Amen.

6 Miror vos ita cito, deserto eo qui vocavit vos in gratiam Christi, transferri in aliud Evangelium:

7 Quod non est aliud: sed nonnulli vos turbant, & volunt invertere Evangelium Christi.

8 Sed etiamsi nos, aut Angelus è cœlo evangelizet vobis præter *id* quod vobis evangelizavimus, anathema esto.

9 Ut ante diximus, etiam nunc iterum dico, Si quis vobis evangelizaverit præter *id* quod accepistis, anathema esto.

10 Nunc enim *utrum* homines an Deum *audiendum* suadeo, aut quæro hominibus placere? Enimvero si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

11 Notum autem vobis facio, fratres, Evangelium illud quod est à me evangelizatum, non esse secundum hominem.

12 Neque enim ego ab homine id accepi, neque edoctus sum, sed *illud* per revelationem Jesu Christi.

13 Audistis enim quomodo versatus sim olim in Judaismo, me *videlicet* supra modum persecutum esse Ecclesiam Dei, & eam vastasse:

14 Et profecisse in Judaismo supra multos coævos meos in gente mea, summe affectans traditiones à patribus meis profectas.

15 Quando vero libuit Deo, qui separavit me ab utero matris meæ, & vocavit per gratiam suam,

16 Revelare Filium suum in me, ut evangelizarem ipsum inter Gentes, non statim præterea contuli cum carne & sanguine:

17 Neque redii Hierosolymam ad eos qui ante me *fuerunt* Apostoli: sed abii in Arabiam, ac denuo reversus sum Damascum.

18 Deinde tribus post annis redii Hierosolymam, ut viserem Petrum: & permansi apud eum dies quindecim.

19 Alium autem ex Apostolis non vidi quenquam, nisi Jacobum fratrem Domini.

20 In iis porro quæ scribo vobis, ecce in conspectu Dei *testor* me non mentiri.

21 Deinde veni in regiones Syriæ & Ciliciæ.

22 Eram

22 Eram autem ignotus facie Ecclesiis Judææ quæ *erant* in Christo:
23 Sed solùm audierant *qui dicerent*, Qui persequebatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem quam olim vastabat:
24 Et glorificabant Deum de me.

CAP. II.

Chronicum Pauli continuatur, & justificatio Evangelica asseritur: Paulus Apostolus Gentium, ut Petrus Judæorum.

DEinde interjectis annis quatuordecim, rursum ascendi Hierosolymam una cum Barnabâ, assumpto simul & Tito.
2 Ascendi autem ex revelatione, & exposui eis Evangelium quod prædico inter Gentes, sed privatim iis qui sunt in pretio, ne quo modo frustra currerem aut cucurrissem.
3 Sed neque Titus, qui mecum erat, (quamvis esset Græcus, coactus fuit circumcidi:
4 Nempe propter irreptitios falsos fratres qui fuerant clam ingressi ad explorandum libertatem nostram quam habemus in Christo Jesu, ut nos in servitutem adigerent.
5 Quibus ne ad momentum quidem *nos* subjiciendo cessimus: ut veritas Evangelii permaneret apud vos.
6 Ab iis autem qui existimantur esse aliquid, quales olim fuerint, nihil mea refert: personam hominis Deus non accipit. Nam qui sunt in pretio, nihil mecum præterea contulerunt.
7 Imo è contrario, cum vidissent mihi concreditum fuisse Evangelium præputii, sicut Petro circumcisionis.
8 (Nam qui efficax fuit per Petrum ad Apostolatum circumcisionis, efficax fuerit etiam per me apud Gentes.)
9 Cumque cognovissent gratiam mihi datam Jacobus & Cephas & Joannes, qui existimantur esse columnæ, dexteras societatis dederunt mihi ac Barnabæ, ut nos apud Gentes, ipsi vero apud circumcisos, *Apostolatu fungeremur.*
10 Solum *monuerunt* ut pauperum meminissemus: quod & ipsum studui facere.
11 Cum autem venisset Petrus Antiochiam, in os ei obstiti, eo quod condemnandus esset.
12 Nam antequam venissent, quidam à Jacobo, una cum Gentibus edebat: cum autem venissent, subterfugiebat ac separabat sese ab eis, metuens eos qui erant ex circumcisione.
13 Ac simulabant una cum eo reliqui etiam Judæi, adeo ut Barnabas quoque simul abduceretur eorum simulatione.
14 Sed cum vidissem eos non recto pede incedere, ut veritati Evangelii congruebat, dixi Petro coram omnibus, Si tu, cum sis Judæus, gentiliter vivis ac non Judaicè, cur Gentes cogis judaizare.
15 Nos natura Judæi, & non ex gentibus peccatores.
16 Scientes non justificari hominem ex operibus Legis, sed per fidem Jesu Christi: etiam nos in Christum Jesum credidimus, ut justificaremur ex fide Christi, & non ex operibus Legis: propterea quod non justificabitur ex operibus Legis ulla caro.
17 Quod si, dum quærimus justificari per Christum, invenimur & ipsi peccatores, num

num Christus peccati minister
est? Absit.
18 Nam si quæ destruxi,
ea rursus ædifico, transgres-
sorem meipsum constituo.
19 Ego enim per Legem
Legi mortuus sum ut Deo
viverem.
20 Una cum Christo cru-
cifixus sum. Vivo autem non
amplius ego: sed vivit in
me Christus: & vitam quam
nunc vivo in carne, vivo
per fidem illam Filii Dei qui
dilexit me, & tradidit se-
metipsum pro me.
21 Irritam non facio gra-
tiam Dei: nam si per Legem
est justitia, igitur Christus sine
causa mortuus est.

CAP. III.

*Doctrina de justificatione gra-
tuita continuatur: & usus
Legis ostenditur.*

O Amentes Galatæ, quis
vos fascinavit ne obse-
queremini veritati, quibus ob
oculos Jesus Christus prius
fuerat depictus, inter vos cru-
cifixus?
2 Hoc solum velim disce-
re ex vobis, ex operibus Le-
gis Spiritum accepistis, an ex
fide per auditum percepta.
3 Adeo amentes estis? cum
spiritu inceperitis, nunc car-
ne perficimini?
4 Tam multa passi estis
frustra? si modo etiam fru-
stra.
5 Qui igitur subministrat
vobis Spiritum, & efficit vir-
tutes in vobis, ex operibus
Legis, an ex fide per auditum
percepta *subministrat*.
6 Sicut Abrahamus credi-
dit Deo, & imputatum est
ei ad justitiam.
7 *Ita* nostis, nempe eos
qui ex fide sunt, esse filios
Abrahami.
8 Cum prævidisset autem
Scriptura Deum ex fide justi-
ficaturum Gentes, *id* ante e-
vangelizavit Abrahamo, Be-
nedicentur, [illegible], in te
omnes Gen[illegible]
9 Itaque qui ex fide *sunt*,
benedicuntur cum fideli illo
Abrahamo.
10 Nam quotquot ex ope-
ribus Legis sunt, sub execra-
tione sunt. Scriptum est enim,
execrabilis *est* quisquis non
manserit in omnibus quæ scrip-
ta sunt in libro Legis, ut fa-
ciat ea.
11 Nullum autem per Le-
gem justificari apud Deum,
manifestum *est*: quoniam just-
us ex fide vivet.
12 Lex autem non est ex
fide: sed Quisquis ea fecerit,
vivet per ea.
13 *At* Christus nos rede-
mit ab execratione Legis, dum
pro nobis factus est execratio:
scriptum est enim, Execrabi-
lis *est* quisque pendet in lig-
no.
14 Ut in Gentibus bene-
dictio Abrahami exstet in
Christo Jesu, & ut promis-
sum illum Spiritum acciperε-
mus per fidem.
15 Fratres, humana loquor:
pactionem ratam factam, hu-
manam licet, nullus irri-
tam facit, aut *aliquid ei* su-
peraddit.
16 Abrahamo vero dictæ
sunt promissiones, & semini
ejus. Non dicit, Et semini-
bus, ut de multis: sed ut de
uno, Et semini tuo qui est
Christus.
17 Hoc autem dico, pacti-
onem à Deo prius ratam ha-
bitam, *respicientem* in Christum,
Lex quæ post annos quadrin-
gentos & triginta exstitit,
non reddit inutilem ad abo-
lendam promissionem.
18 Nam si ex Lege est hæ-
reditas, non jam *est* ex pro-
missione: Atqui Abrahamo
per

per promissionem gratificatus est Deus *hæreditatem*.

19 Quid igitur Lex? transgressionum gratia adjecta est, usquequo venisset semen illud cui facta est promissio: *Lex inquam*, ordinata per Angelos, per manum internuncii.

20 Internuncius autem unius non est: Deus vero unus est.

21 *Num* igitur Lex *addita est* adversus promissiones Dei? Absit: nam si data fuisset Lex quæ posset vivificare, vere ex Lege esset justitia.

22 Sed conclusit illa Scriptura omnia sub peccatum, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus.

23 Antequam autem venisset fides, sub Legis præsidio custodiebamur, conclusi in eam fidem quæ futurum erat ut revelaretur.

24 Itaque Lex pædagogus noster fuit in Christum *respiciens*, ut ex fide justificaremur.

25 At postquam venit fides, non amplius sub pædagogo sumus.

26 Omnes enim filii Dei estis per fidem in Christo Jesu.

27 Nam quicunque in Christum baptizati fuistis, Christo fuistis induti.

28 Non est Judæus neque Græcus, non est servus neque liber, non est masculus ac fœmina, omnes enim vos unus estis in Christo Jesu.

29 Quod si vos *estis* Christi, nempe Abrahami semen estis, & secundum promissionem hæredes.

CAP. IV.

Status hominis sub lege & evangelio, sive sub peccato & gratia.

Hoc autem dico, Quamdiu hæres infans est, nihil differt à servo, quamvis sit Dominus omnium:

2 Sed sub tutoribus & curatoribus est usque ad tempus quod pater præstituerit.

3 Ita & nos, cum essemus infantes, sub elementis mundi eramus in servitutem redacti.

4 At postquam venit plenum tempus, emisit Deus Filium suum factum ex muliere, factum Legi subjectum,

5 Ut eos qui Legi erant subjecti redimeret, ut adoptionem acciperemus.

6 Quoniam autem estis filii, emisit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem, Abba, *id est*, Pater.

7 Itaque non amplius es servus, sed filius: quod si filius, etiam hæres Dei per Christum.

8 Imo tum quidem ignorantes Deum serviebatis iis qui natura non sunt dii:

9 At nunc, cum cognoscatis Deum, imo potius cogniti sitis à Deo, quomodo convertitis *vos* retrorsum ad infirma & egena elementa, quibus ad superiora regressi servire vultis?

10 Dies observatis, & menses, & præstituta tempora, & annos.

11 Metuo de vobis, ne frustra fatigatus sim apud vos.

12 Estote quasi ego: nam & ego *sum* quasi vos: fratres, deprecor vos, nulla in re me affecistis injuria.

13 Nostis autem me per infirmitatem carnis vobis prius evangelizasse:

14 Et explorationem mei quæ *fiebat* in carne mea, non pro nihilo habuistis neque respuistis: sed me ut Angelum Dei, ut Christum Jesum, excepistis.
15 Quæ igitur erat beatitatis vestræ prædicatio? testimonium enim reddo vobis, vos, si fieri potuisset, oculos vestros effossos daturos mihi fuisse.
16 *Itaque* num inimicus factus sum vobis dum vobis vera loquor?
17 Ambiunt vos non bene: imo excludere nos volunt, ut se ambiatis.
18 Præclarum est autem vehementer amare, in re bona semper, & non solum dum præsens sum apud vos.
19 Filioli mei, quos iterum parturio, usque quo formetur Christus in vobis.
20 Velim autem nunc adesse apud vos, & mutare vocem meam: quoniam hæsito in vobis.
21 Dicite mihi qui sub Lege vultis esse, Legem non auditis?
22 Scriptum est enim Abrahamum duos filios habuisse: unum ex ancilla, & unum ex libera.
23 Sed is qui ex ancilla *natus est*, secundum carnem natus est: qui vero ex libera per promissionem.
24 Per quæ aliud figuratur. Nam hæc sunt duo illa pacta: unum quidem quod est Agar ex monte Sina, generans *prolem* ad servitutem.
25 Istud enim Agar est Sina mons in Arabia: eadem autem serie respondet ei Hierosolymæ quæ nunc *est*, servitque cum filiis suis.
26 Illa vero quæ sursum est Hierusalem, libera est, quæ est mater omnium nostrum.
27 Scriptum est enim, Lætare sterilis quæ non paris, erumpe & clama quæ non parturis: quoniam plures sunt liberi desertæ, quam ejus quæ habet virum.
28 Nos igitur, fratres, secundum Isaacum promissionis filii sumus.
29 Sed quemadmodum tunc is qui secundum carnem genitus fuerat, persequebatur eum qui natus erat secundum Spiritum: ita & nunc *fit*.
30 Sed quid dicit Scriptura? Ejice ancillam & filium ejus. Nequaquam enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.
31 Nempe, fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ.

C A P. V.

Libertas Christiana: lucta carnis & Spiritus, & utriusque fructus.

IN libertate igitur qua Christus nos liberavit, perstate, & ne regredientes implicamini servitutis jugo.
2 Ecce, ego Paulus dico vobis, si circumcidamini, Christum nihil nobis profuturum.
3 Testor enim rursum omni homini qui circumciditur, eum esse debitorem totius legis servandæ.
4 Inanes facti estis *separati* â Christo, quicunque per Legem justificamini: *&* a gratia excidistis.
5 Nos enim Spiritu ex fide, spem justitiæ expectamus.
6 Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet neque præputium, sed fides per charitatem efficax.
7 Currebatis bene, quis vos interrupit ut non obsequeremini veritati.
8 Hæc persuasio non *est profecta* ex eo qui vocat vos.
9 Paulum fermenti totam massam fermentat.

10 Ego

10 Ego confido de vobis in Domino, vos nihil aliud esse sensuros: sed qui turbat vos, auferet condemnationem, quisquis fuerit.

11 Ego autem, fratres, si circumcisionem etiam prædico, quid adhuc persecutionem patior? nempe inane redditum fuerit offendiculum crucis.

12 Utinam etiam abscindantur qui vos inquietant.

13 Vos enim ad libertatem vocati estis, fratres: tantum ne libertatem *arripite ut datam* carni occasionem, sed ex charitate servite alii aliis.

14 Nam tota Lex uno dicto completur, isto *videlicet*, Diliges proximum tuum ut teipsum.

15 Quod si alii alios mordetis & exeditis, videte ne vicissim alii ab aliis consumamini.

16 *Hoc* autem dico, Spiritu ambulate, & quod concupiscit caro ne perficite.

17 Nam caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem: hæc autem inter se opposita sunt, ut non quæcunque volueritis, eadem faciatis.

18 Quod si spiritu ducimini, non estis sub Lege.

19 Porro manifesta sunt opera carnis: quæ sunt adulterium, scortatio, impuritas, lascivia,

20 Idololatria, veneficium, inimicitiæ, lites, æmulationes, excandescentiæ, rixæ, dissidia, hæreses,

21 Invidiæ, cædes, ebrietates, comessationes, & his similia: quæ prædico vobis, prout etiam prædixi, eos *videlicet* qui talia agunt, regni Dei non fore hæredes.

22 At fructus spiritus, est charitas, gaudium, pax, iræ cohibitio, benignitas, bonitas, fides, lenitas, continentia.

23 Adversus ejusmodi non est Lex.

24 Qui enim *sunt* Christi, carnem crucifixerunt cum affectibus & cupiditatibus.

25 Si vivimus spiritu, spiritu etiam incedamus.

26 Ne simus inanis gloriæ cupidi, alii alios provocantes, alii aliis invidentes.

C A P. VI.

Dilectione mutua, cruce Christi, & nova creatura secerni filios Dei.

FRatres etiamsi præoccupatus fuerit homo in aliqua offensa, vos spirituales reconcinnate hujusmodi hominem cum spiritu lenitatis: considerans *unusquisque* temetipsum, & ne tu tenteris.

2 Alii aliorum onera portate: & ita complete Legem Christi.

3 Nam siquis sibi videtur aliquid cum nihil sit, hunc suus ipsius animus seducit.

4 Opus autem suum probatum reddat unusquisque & tunc in semetipso solo gloriationem habebit, & non in alio.

5 Nam unusquisque suum onus portabit.

6 Communicet autem qui instituitur in sermone, cum eo qui se instituit, omnia bona.

7 Ne errate: Deus non irridetur: quicquid enim seminaverit homo hoc & metet.

8 Nam qui seminat carni suæ, ex carne metet interitum: qui vero seminat spiritui, ex spiritu metet vitam æternam.

9 Porro ne benefaciendo segnes simus. Præstituto enim tempore suo metemus, si non frangamur animo.

10 Nempe igitur dum tempus opportunum habemus, simus benefici erga omnes, maxime vero erga domesticos fidei.

11 Videtis quam longis literis vobis scripserim mea manu.

12 Qui-

12 Quicumque volunt speciosi apparere in carne, ii cogunt vos circumcidi, tantum ne ob crucem Christi, persecutionem patiantur.

13 Nam ne ipsi quidem qui circumciduntur Legem servant: sed volunt vos circumcidi, ut de vestra carne glorientur.

14 A me vero absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mundus mihi crucifixus est, & ego mundo.

15 Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet, neque præputium, sed nova creatura.

16 Et quicunque secundum hanc regulam incedent, pax *esto* super eos & misericordia, & super Israelem Dei.

17 De cætero, nè quis mihi molestias præbeto: ego enim stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum spiritu vestro, fratres. Amen.

Ad Galatas missa fuit Roma.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD EPHESIOS.

CAP. I.

Electionis & Adoptionis mysteriis differens, à Deo eorum revelationem Ephesiis comprecatur.

PAulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei sanctis qui sunt Ephesi, & fidelibus in Christo Jesu:

2 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Benedictus esto Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nobis omni benedictione spirituali, in cœlis in Christo.

4 Sicut elegit nos in ipso ante jactum mundi fundamentum, ut simus sancti & inculpati in conspectu ejus cum charitate.

5 Qui prædestinavit nos quos adoptaret in filios per Jesum Christum in sese, pro benevolo affectu voluntatis suæ,

6 Ad laudem gloriosæ suæ gratiæ, qua nos gratia sibi acceptos, effecit in illo dilecto.

7 In quo habemus redemptionem, per sanguinem ipsius, remissionem, *inquam*, lapsuum ex divite ipsius gratia.

8 Qua exundavit in nos omni sapientia & prudentia;

9 Postquam notum fecit nobis mysterium voluntatis suæ, secundum gratuitam suam benevolentiam quam præstituerat in sese.

10 *Nempe* ut in plena temporum illorum præstitutorum dispensatione, summatim recolligeret

colligeret omnia illa in Christo, tum quæ in cœlis sunt, tum quæ in terra:
11 In ipso, *inquam*, in quo etiam in sortem asciti sumus, cum essemus prædestinati secundum præstitutum ejus qui agit omnia ex consilio voluntatis suæ.
12 Ut nos simus laudi gloriæ ipsius, qui priores speravimus in Christo.
13 In quo *speraſtis* & vos audito sermone illo veritatis illius, *id est*, Evangelio salutis vestræ: per quod etiam posteaquam credidistis, obsignati estis Spiritu illo promissionis sancto:
14 Qui est arrhabo hæreditatis nostræ, ad obtinendam redemptionem, ad laudem gloriæ ipsius.
15 Propterea etiam ego audita ea quæ in vobis est fide in Dominum Jesum, & charitate in omnes sanctos.
16 Non cesso gratias agere pro vobis, mentionem vestri faciens in precibus meis:
17 Ut Deus Domini nostri Jesu Christi, Pater ille gloriæ, det vobis Spiritum sapientiæ & revelationis, per agnitionem ipsius;
18 Illuminatis oculis mentis vestræ, ad sciendum quæ sit spes illa vocationis ipsius, & quæ opes gloriæ hæreditatis ipsius in sanctis:
19 Et quæ sit supereminens illa magnitudo potentiæ ipsius in nobis qui credimus, pro efficacitate roboris virium ipsius,
20 Quod exeruit in Christo, cum suscitavit eum ex mortuis, & collocavit ad dexteram suam in cœlis.
21 Longe supra omne imperium, ac potestatem, & potentiam, & dominationem, & omne nomen quod nominatur non solum in hoc seculo, verumetiam in futuro.
22 Et omnia subjecit ejus pedibus, eumque constituit caput super omnia *ipsi* Ecclesiæ.
23 Quæ est corpus ipsius, & complementum ejus qui omnia implet in omnibus.

CAP. II.

Status hominis extra Christum & in Christo.

ET vos *una vivificavit*, cum essetis mortui in lapsibus & peccatis.
2 In quibus olim ambulastis ut est vita mundi hujus, secundum principem cui potestas est aeris, & spiritus nunc agentis in hominibus contumacibus.
3 Inter quos & nos omnes conversati sumus olim in cupiditatibus carnis nostræ facientes quæ carni ac cogitationibus libebant: eramusque natura filii iræ, ut etiam reliqui.
4 Sed Deus, ut qui dives sit misericordia, propter multam charitatem suam qua dilexit nos,
5 Etiam nos, cum in offensis mortui essemus, una vivificavit cum Christo, *cujus* gratia estis servati.
6 Unaque suscitavit, unaque collocavit in cœlis in Christo Jesu.
7 Ut ostenderet in seculis supervenientibus supereminentes illas opes suæ gratiæ, pro *sua* erga nos benignitate in Christo Jesu.
8 Gratia enim estis servati per fidem: (& hoc non *est* ex vobis: *sed* Dei donum *est*.
9 Non ex operibus, ut ne quis glorietur.
10 Nam ipsius sumus opus, conditi in Christo Jesu ad opera bona, quæ præparavit Deus ut in eis ambulemus.

11 Prop-

11 Propterea mementote vos
quondam Gentes in carne,
qui dicebamini præputium ab
ea quæ vocatur Circumcisio
manibus in carne facta.
12 Vos, *inquam*, illo tem-
pore fuisse absque Christo,
abalienatos à civili statu Isra-
elis, & extraneos quod ad
pactorum promissiones *attinet*,
spem non habentes, & absque
Deo in mundo.
13 At nunc in Christo Jesu,
vos qui olim eratis longinqui,
propinqui facti estis per san-
guinem Christi.
14 Ipse enim est pax nostra,
qui utraque fecit unum, & inter-
gerini parietis septum solvit:
15 Inimicitiis, *id est*, lege
præceptorum *quæ* in ritibus
posita est, per carnem suam ab-
olitis: ut ex duobus illis
conderet in semetipso unum
novum hominem, faciens pa-
cem.
16 Et utrosque in uno cor-
pore reconciliaret Deo per
crucem, peremptis inimicitiis
per eam.
17 Et veniens evangeliza-
vit pacem vobis *tum* qui lon-
ge, tum qui prope eratis.
18 Quoniam utrique per ip-
sum habemus aditum per unum
Spiritum ad Patrem.
19 Nempe igitur non am-
plius estis peregrini & inqui-
lini, sed concives sanctorum,
ac domestici Dei.
20 Superstructi super fun-
damentum Apostolorum ac
Prophetarum, existente imo
angulari lapide ipso Jesu
Christo.
21 In quo totum ædificium
congruenter coagmentatum
crescit, ut sit templum sanctum
Domino.
22 In quo & vos una ædifi-
camini, ut sitis domicilium
Dei per Spiritum.

CAP. III.

Ex suo inter Gentes ministerio, vim potentiæ Christi in se operantem vult observari, eamque Ephesiis quoque comprecatur.

Hujus rei gratia ego Pau-
lus sum vinctus ille Christi
Jesu pro vobis Gentibus.
2 Si modo audistis dispensa-
tionem gratiæ Dei datæ mihi
erga vos.
3 *Deum videlicet* per re-
velationem notum mihi fecisse
mysterium illud, (sicut ante
scripsi paucis.
4 Ex quo perlecto potestis
perpendere quæ sit mea intel-
ligentia in mysterio Christi)
5 Quod aliis ætatibus non
innotuit filiis hominum, ut
nunc revelatum fuit sanctis
ejus Apostolis & Prophetis per
Spiritum.
6 Gentes *videlicet* esse co-
hæredes & concorpores, con-
sortesque promissionis ejus
in Christo per Evangelium.
7 Cujus factus sum minister
ex dono gratiæ Dei, quod
datum est mihi secundum
efficacem illam vim potentiæ
ipsius.
8 Mihi, *inquam*, longe
minimo omnium sanctorum,
data est hæc gratia evangeli-
zandi inter Gentes impervesti-
gabiles illas opes Christi,
9 Et in lucem proferendi
omnibus quæ *sit* communio
mysterii quod erat abscondi-
tum à seculis in Deo, qui
omnia hæc condidit per Je-
sum Christum.
10 Ut nota nunc fiat per
Ecclesiam, imperiis ac po-
testatibus *quæ* in cœlis *sunt*,
multiformis illa sapientia
Dei:
11 Secundum præstitutum
æternum quod constituit in
Christo Jesu Domino nostro.

12 In quo habemus *loquen-*
di libertatem & aditum cum
fiducia, per fidem ipsius.
13 Quapropter peto ne se-
gnes fiatis ob afflictiones me-
as pro vobis, quæ est gloria
vestra.
14 Hujus rei gratia flecto
genua mea ad Patrem Domini
nostri Jesu Christi.
15 Ex quo tota familia in
cœlis & in terra nominatur,
16 Ut det vobis, pro di-
vite sua gloria, ut fortiter
corroboremini per Spiritum
suum in interiore homine,
17 Et inhabitet Christus
per fidem in cordibus vestris:
18 Ut in charitate radica-
ti & fundati valeatis assequi
cum omnibus sanctis, quæ sit
illa latitudo & longitudo, &
profunditas & sublimitas:
19 Et nosse charitatem illam
Christi *omni* notitia supere-
minentiorem, ut impleamini
ad omnem usque plenitudi-
nem illam Dei.
20 Ei vero qui summa cum
exuberantia potest omnia fa-
cere supra ea quæ petimus aut
cogitamus, pro illa vi agen-
te in nobis,
21 Ei *sit*, *inquam*, gloria
in Ecclesia per Christum Je-
sum in omnes ætates seculi
seculorum, Amen.

CAP. IV.

Unio, communio & hierarchia Ecclesiæ membrorumque, & præcepta ad sanctimoniam spectantia.

Hortor itaque vos ego vin-
ctus ille in Domino, ut
ambuletis ita ut convenit voca-
tioni qua vocati estis:
2 Cum omni animi submis-
sione & lenitate, cum iræ
cohibitione, sufferentes alii
aliis per charitatem:
3 Studentes conservare uni-
tatem Spiritus per vinculum
pacis.
4 Unum *est* corpus, & unus
Spiritus, sicut & vocati estis
in unam spem vocationis ve-
stræ:
5 Unus Dominus, una fi-
des, unum Baptisma:
6 Unus Deus & pater om-
nium, qui est super omnes, &
per omnes, & in omnibus
vobis.
7 Sed unicuique nostrum
data est gratia pro mensura
doni Christi.
8 Quapropter dicit, Cum
ascendisset in sublime captı-
vam duxit captivitatem, &
dedit dona hominibus.
9 Cæterum illud Ascendit,
quid est nisi quod etiam de-
scenderat prius in infimas
partes terræ?
10 Qui descenderat, ipse
est qui etiam ascendit longe
supra omnes cœlos, ut im-
pleret omnia.
11 Is igitur dedit alios qui-
dem, Apostolos, alios vero,
Prophetas, alios autem, E-
vangelistas, alios autem, Pa-
stores & Doctores,
12 Ad compactionem san-
ctorum, ad opus ministerii,
ad ædificationem corporis
Christi,
13 Donec perveniamus nos
omnes in unitatem fidei, &
agnitionis Filii Dei, in virum
adultum, ad mensuram plenæ
staturæ Christi:
14 Ut ne simus amplius
pueri, qui fluctuemus & cir-
cumferamur quovis vento do-
ctrinæ, in hominum alea, per
veteratoriam ad artificiose
fallendum versutiam:
15 Sed sincere nos geren-
tes in charitate, prorsus ado-
lescamus in eum qui est caput,
nempe Christus:
16 Ex quo totum corpus
congruenter coagmentatum, &
compactum per omnes sup-
peditatas commissuras, ex vi in-

tus agente pro mensura uni-
uscujusque membri, incremen-
tum capit corpori conveniens
ad sui ipsius exstructionem per
charitatem.
17 Hoc itaque dico, &
obtestor per Dominum, ne
amplius ambuletis, sicut re-
liquæ Gentes ambulant, in
vanitate mentis suæ,
18 Tenebris obscuratam
mentem habentes, & alienati
à vita Dei propter ignoran-
tiam quæ est in ipsis, per
obdurationem cordis ipsorum.
19 Qui posteaquam dedo-
luerunt, sese dediderunt la-
sciviæ ad certatim patran-
dam impuritatem omnem.
20 Vos autem non ita di-
dicistis Christum:
21 Si modo de eo audivi-
stis, & per eum edocti estis,
sicut est veritas in Jesu)
22 Deponere quod ad pri-
stinam conversationem atti-
net, veterem illum hominem
qui de seductricibus cupidita-
tibus sese corrumpit;
23 Renovari vero spiritu
mentis vestræ,
24 Et induere novum il-
lum hominem, qui secundum
Deum conditus est ad justi-
tiam & sanctimoniam veram.
25 Quapropter deposito
mendacio, loquimini verita-
tem quisque proximo suo:
nam sumus alii aliorum mem-
bra.
26 Irascimini, & ne pec-
cate: sol ne occidat super ex-
acerbatione vestra.
27 Neque date locum dia-
bolo.
28 Qui furabatur, non am-
plius furetur, sed potius la-
boret, operando manibus quod
bonum sit, ut habeat quod
impertiat cui opus fuerit.
29 Nullus sermo putris ex
ore vestro egreditor: sed si-
quis est commodus ad ædifi-
cationis usum, ut gratiam
auditoribus adferat.
30 Et ne tristate Spi-
ritum illum sanctum Dei, per
quem obsignati estis in diem
redemptionis.
31 Omnis amaritudo, &
excandescentia, & ira, & cla-
mor, & maledicentia tollatur
ex vobis, cum omni malitia.
32 Sed estote alii in alios
benigni, misericordes, con-
donantes vobis mutuo *offensas*,
sicut & Deus in Christo condo-
navit vobis.

CAP. V.

Imitandus Deus in charitatis & virtutum œconomicarum praxi: conjugium Christo & Ecclesiæ appropriatum.

Estote igitur imitatores
Dei, ut filii dilecti.
2 Et ambulate in charitate,
sicut & Christus dilexit nos,
& tradidit semetipsum pro
vobis oblationem ac victimam
Deo, in odorem bonæ fra-
grantiæ.
3 Scortatio vero & omnis
impuritas aut avaritia ne no-
minator quidem inter vos,
sicut decet sanctos;
4 Et obscœnitas, & stulti-
loquium, & scurrilitas, quæ
non conveniunt: sed potius
gratiarum actio.
5 Nam hoc nostis, Nullum
scortatorem, aut impurum,
aut avarum, qui est idolola-
tra, habere hæreditatem in
regno Christi & Dei.
6 Nemo vos seducat ina-
nibus sermonibus: propter
hæc enim venit ira Dei in ho-
mines contumaces.
7 Ne igitur estote consor-
tes eorum.
8 Eratis enim olim tene-
bræ, nunc autem lux in Do-
mino: ut filii lucis incedite.
9 (Nam fructus Spiritus
situs est in omni bonitate &
justitia & veritate.)

10 Explo-

10 Explorantes quid placeat Domino.

11 Et ne participate operis illis infrugiferis tenebrarum, sed potius etiam arguite.

12 Nam quæ occulte fiunt ab istis, turpe est vel dicere.

13 Sed omnia illa, dum à luce arguuntur, manifesta fiunt: lux enim illud est quod omnia facit manifesta.

14 Quapropter dicit, Excitare qui dormis, & resurge è mortuis, & illucescet tibi Christus.

15 Videte igitur quomodo accurate ambuletis, non ut insipientes, sed ut sapientes.

16 Redimentes opportunitatem, quoniam dies mali sunt.

17 Propterea ne estote desipientes, sed intelligentes quæ sit voluntas Domini.

18 Et ne inebriamini vino, in quo luxus est; sed implemini Spiritu.

19 Loquentes inter vos mutuo psalmis & hymnis & cantionibus spiritualibus, canentes ac psallentes in corde vestro Domino;

20 Gratias agentes semper de omnibus, in nomine Domini nostri Jesu Christi, Deo & Patri.

21 Subjicientes vos alii aliis cum timore Dei.

22 Uxores propriis viris subjicite vos, ut Domino:

23 Quoniam vir est caput uxoris, ut & Christus est caput Ecclesiæ, & is est qui salutem dat corpori.

24 Itaque sicut Ecclesia sese subjicit Christo, ita & uxores suis viris sese subjiciunto in omnibus.

25 Viri, diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & semetipsum exposuit pro ea;

26 Ut eam sanctificaret, ab eo purificatam lavacro aquæ per verbum;

27 Ut sisteret eam sibi gloriosam, *id est*, Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, aut quicquam ejusmodi, sed ut sit sancta & inculpata.

28 Ita debent viri diligere suas uxores ut sua ipsorum corpora. Qui diligit suam uxorem, seipsum diligit.

29 Nullus enim unquam suam ipsius carnem odio habuit: imo enutrit ac fovet eam, sicut & Dominus Ecclesiam.

30 Quoniam membra sumus corporis ejus, ex carne ejus, & ex ossibus ejus.

31 Propterea derelinquet homo patrem suum ac matrem, & agglutinabitur uxori suæ: & qui duo *erant* fient una caro.

32 Mysterium hoc magnum est: loquor autem de Christo & Ecclesia.

33 Itaque & vos singuli, suam quisque uxorem ita diligito ut seipsum, uxor autem videto ut timeat virum.

CAP. VI.

Præcepta œconomica continuantur, & panoplia sacra graphice describitur.

Liberi, auscultate in Domino parentibus vestris, id enim est justum.

2 Honora patrem tuum & matrem: quod est præceptum primum cum promissione.

3 Ut bene tibi sit, & sis longævus super terra.

4 Et vos, patres, ne provocate ad iram liberos vestros, sed enutrite eos in disciplina & admonitione Domini.

5 Servi, auscultate Dominis secundum carnem, cum timore ac tremore, cum simplicitate cordis vestri, ut Christo.

6 Non ad oculum servientes,
ut qui hominibus placere stu-
dent; sed ut servi Christi faci-
entes ex animo quæ vult Deus.
7 Cum Benevolentia servi-
entes, ut Domino, & non ho-
minibus.
8 Scientes singulos quicquid
fecerunt boni, hoc reportatu-
ros à Domino, sive servus
fuerit sive liber.
9 Et vos Domini eadem
facite erga illos, remissis minis:
scientes vestrum etiam ipsorum
Dominum esse in cœlis nec per-
sonæ acceptationem esse apud
eum.
10 Quod reliquum est, fra-
tres mei corroboramini in Do-
mino & robore virium ipsius.
11 Induite universam illam
armaturam Dei, ut possitis sta-
re adversus artes Diaboli.
12 Quoniam non est nobis
lucta adversus sanguinem &
carnem, sed adversus imperia,
adversus potestates, adversus
mundi principes, *id est*, tene-
brarum seculi hujus, adversus
spirituales improbitates *quæ*
sunt in sublimi.
13 Propterea assumite uni-
versam illam armaturam Dei,
ut possitis obsistere tempore
adverso, & omnibus confectis
stare.
14 State igitur, lumbis cir-
cumcinctis veritate, & induti
thorace justitiæ.
15 Calceatis pedibus præ-
paratione Evangelii pacis.
16 Supra omnia assumpto scu-
to fidei quo possitis omnia ja-
cula Mali illius ignita extin-
guere.
17 Galeam etiam salutis
recipite, & gladium Spiritus,
hoc est, verbum Dei:
18 Omni prece & depreca-
tione orantes omni tempore
per Spiritum, & illi ipsi rei
excubantes cum omni perse-
verantia, & supplicatione pro
omnibus sanctis.
19 Et pro me, ut mihi de-
tur sermo ad apertionem oris
mei cum libertate, ut notum
faciam mysterium Evangelii.
20 Cujus causa legatione
fungor catenatus, ut, *inquam*,
de eo libere loquar, ut opor-
tet me loqui.
21 Ut autem sciatis & vos
res meas, *&* quid agam, om-
nia vobis nota faciet Tychi-
cus, charus frater & fidus mi-
nister in Domino.
22 Quem misi ad vos ob
id ipsum, ut cognoscatis res
nostras, & consoletur corda
vestra.
23 Pax *sit vobis* fratribus, &
charitas cum fide à Deo Patre,
& Domino Jesu Christo.
24 Gratia sit cum omnibus
diligentibus Dominum nostrum
Jesum Christum ad incorrup-
tibilitatem. Amen.
Scripta fuit Roma ad Ephe-
sios per Tychicum.

PAULI

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

CAP. I.

Philippensibus progressum charitatis & cognitionis precatur: fructum vinculorum suorum & dissolutionis suæ desiderium notat: atque unitatem & patientiam hortatur.

PAulus & Timotheus, servi Jesu Christi, omnibus sanctis in Christo Jesu qui sunt Philippis, una cum episcopis ac diaconis:
2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
3 Gratias ago Deo meo cum omni memoria vestri.
4 Semper in omni deprecatione mea pro omnibus vobis, cum gaudio deprecans,
5 Super vestri in Evangelio communione à primo die usque ad hoc tempus:
6 Persuasum habens hoc ipsum, fore ut qui incepit in vobis opus bonum, perficiat usque ad diem Jesu Christi:
7 Sicut justum est ut ego id sentiam de omnibus vobis, propterea quod animo teneam vos, & in vinculis meis, & in defensione & confirmatione Evangelii, vos, *inquam*, omnes una mecum fuisse gratiæ participes.
8 Testis enim mihi est Deus, quantopere expetam vos omnes in visceribus Jesu Christi.
9 Et hoc oro, ut charitas vestra adhuc magis ac magis exundet in cognitione & omni sensu:
10 Ut exploretis quæ discrepant, ut sitis sinceri, & inoffenso cursu pergatis ad diem usque Christi,
11 Repleti fructibus justitiæ, qui *sunt* per Jesum Christum ad gloriam & laudem Dei.
12 Velim autem vos scire, fratres, quæ mihi *acciderunt* magis ad profectum Evangelii evenisse.
13 *Adeo* ut vincula mea in Christo celebria sint in toto prætorio, ac reliquis omnibus;
14 Et plerique ex fratribus in Domino freti vinculis meis, amplius audeant sine metu Sermonem loqui.
15 Ac nonnulli quidem per invidiam & contentionem, nonnulli vero etiam bono affectu Christum prædicant.
16 Alii quidem, *inquam*, per contentionem Christum non caste annunciant, quod existiment sese afflictionem adjicere vinculis meis:
17 Alii vero ex charitate, scientes me ad defensionem Evangelii constitutum esse.
18 Quid igitur? attamen quovis modo, sive in speciem, sive sincere, Christus enunciatur: & de hoc gaudeo, atque etiam gaudebo.
19 Novi enim fore ut hoc mihi cedat in salutem per vestram deprecationem, & suppeditationem spiritus Jesu Christi.
20 Secundum intentam expectationem & spem meam, quod nulla in re pudefiam, sed cum omni dicendi liber-

tate, ut semper, *ita* nunc quoque magnificabitur Christus in corpore meo, seu per vitam seu per mortem.

21 Mihi enim *est* Christus & *in* vita & in morte lucrum.

22 An vero vivere in carne mihi operæ pretium *sit*, & quid eligam, ignoro.

23 Constrictus enim utrinque teneor, desiderio tendens ad dimissionem, & ut cum Christo sim: est enim *id* valde multo melius.

24 Sed permanere in carne, magis necessarium *est* propter vos.

25 Et hoc confisus novi me mansurum esse & permansurum cum vobis omnibus ad vestrum profectum & gaudium fidei:

26 Ut exundet gloriatio vestra in Christo Jesu de me, mea rursus apud vos præsentia.

27 Tantum ut convenit Evangelio Christi vos gerite, ut sive postquam venero & videro vos, sive absens, audiam de rebus vestris, & vos perstare in uno spiritu, uno animo concertantes per fidem Evangelii.

28 Nec ulla in re territos ab iis qui se opponunt: quod illis quidem est exitii indicium, vobis autem salutis, idque à Deo.

29 Quia gratis datum est vobis in Christi negotio, non solum in eum credere, sed etiam pro eo pati;

30 Idem certamen sustinendo quale vidistis in me, & nunc auditis de me.

CAP. II.

Exemplo Christi ad humilitatem hortatur: Timotheum se missurum promittit, & moram Epaphroditi excusat.

SI qua igitur consolatio *est* in Christo, si quod solatium charitatis, si quæ communio spiritus, si quæ viscera ac miserationes.

2 Explete meum gaudium, ut idem sapiatis, eandem charitatem habentes, unanimes & sententiis uni.

3 Nihil *gerentes* per contentionem aut per inanem gloriam, sed ex animi submissione alii alios existimantes sibi præcellere.

4 Ne sua quisque spectate, sed unusquisque etiam quæ sunt aliorum.

5 Itaque is sit affectus in vobis qui fuit & in Christo Jesu:

6 Qui cum esset in forma Dei non duxit *esse* rapinam, parem esse cum Deo.

7 Sed ipse sese inanivit, forma servi accepta, similis hominibus factus.

8 Et habitu inventus, ut homo, ipse se submisit, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.

9 Quapropter etiam Deus ipsum in summam extulit sublimitatem; ac donavit ei nomen quod est supra omne nomen.

10 Ut ad nomen Jesu omne genu *se* flectat cœlestium ac terrestrium & subterraneorum.

11 Omnisque lingua profiteatur Jesum Christum esse Dominum, ac gloriam Dei Patris.

12 Proinde, dilecti mihi, prout semper auscultastis, non ut in præsentia mea solum, sed nunc multo magis in absentia mea, cum timore ac tremore vestram ipsorum salutem conficite.

13 Deus enim is est qui efficit in vobis & ipsum velle, & ipsum agere, pro gratuita *sua* benevolentia.

14 Omnia facite absque murmurationibus ac disceptationibus.

15

15 Ut sitis inculpati & sim-
plices, Dei, *inquam*, filii incul-
pati in medio gentis pravæ ac
perversæ: inter quos *homines*
splendetis ut faces in mundo.
16 Sermonem vitæ prætenden-
tes: ut gloriari possim in die
Christi me non frustra cucur-
risse, nec frustra laborasse.
17 Quinetiam si pro liba-
mento offerar super sacrificio
& ministerio fidei vestræ, gau-
deo & gratulor omnibus vo-
bis.
18 Itidem autem & vos
gaudete, & gratulamini mihi.
19 Spero autem in Domi-
no Jesu me Timotheum cito
missurum vobis, ut & ego
bono sim animo cognito statu
vestro.
20 Neminem enim habeo
pari animo præditum, qui sin-
cere de rebus vestris futurus
sit solicitus.
21 Nam omnes quæ sua ip-
sorum sunt quærunt, non quæ
Christi Jesu.
22 Experimentum autem
ejus nostis, quod *videlicet* tan-
quam cum patre filius, mecum
servierit *Deo* in Evangelio.
23 Hunc igitur spero me
missurum, simulatque videro
rerum mearum statum.
24 Confido autem in Domi-
no, me quoque cito venturum
ad vos.
25 Sed necessarium duxi
Epaphroditum fratrem & ad-
jutorem ac commilitonem me-
um, vestrum autem legatum,
quique mihi subministravit
quibus mihi opus erat, ad
vos mittere.
26 Quoniam expetebat omnes
vos & gravissime angebatur,
propterea quod audissetis eum
infirmum fuisse.
27 Et certe infirmus fuit
proxime mortem: sed Deus
misertus est ejus: nec ejus
solum, sed & mei, ne tristi-
tiam haberem super tristiti-
am.
28 Eo studiosius itaque ip-
sum misi, ut eo rursus viso
gaudeatis, & ego eo minus
doleam.
29 Excipite igitur eum in
Domino cum omni gaudio,
& tales in honore habete.
30 Nam propter opus Chri-
sti accessit ad mortem usque,
non habita vitæ ratione, ut
suppleret defectum vestri erga
me ministerii.

CAP. III.

*Præ notitia Christi omnia con-
temnit, ad sui imitationem
hortatur, & deflet inimicos
crucis.*

QUod reliquum est, fratres
mei, gaudete in Domino.
Eadem scribere vobis me qui-
dem haud piget, vobis autem
tutum est.
2 Cavete canes, cavete malos
operarios, cavete concisionem.
3 Nos enim sumus circum-
cisio qui spiritu colimus Deum,
& gloriamur in Christo Jesu,
nec confidimus in carne.
4 Quanquam ego habeo,
etiam in carne de quo confi-
dam. Si quisquam alius vide-
tur habere in carne de quo
confidat, ego maxime *habeo*.
5 Circumcisus octavo die,
ex gente Israelis, tribu Benja-
minis, Hebræus ex Hebræis,
religione Pharisæus,
6 Quod ad æmulationem
attinet, persequens Ecclesiam:
quod ad justitiam quæ est in
Lege, irreprehensus.
7 Sed quæ mihi erant lucra,
ea duxi propter Christum dam-
num esse.
8 Quinetiam certe duco om-
nia damnum esse propter emi-
nentiam notitiæ Christi Jesu
Domini mei: propter quem
omnibus istis meipsum mul-
tavi, *eaque* duco pro sterco-
ribus, ut Christum lucrifa-
ciam.

9 Et comperiar in eo, non
habens meam justitiam, *nem-
pe*, quæ est ex lege, sed eam
quæ est per fidem Christi, *id
est*, justitiam *quæ est* ex Deo
per fidem:
10 Ut cognoscam eum, &
vim resurrectionis ejus &
communionem perpessionum
ejus, dum conformis fio mor-
ti ejus.
11 *Experiens* ecquo mo-
do deveniam ad resurrectio-
nem mortuorum.
12 Non quod jam *metam*
apprehenderim, aut jam sim
consummatus: sed persequor
experiens an quoque appre-
hendam, cujus etiam rei cau-
sa apprehensus fui, à Christo
Jesu.
13 Fratres, ego meipsum
non reor *metam* apprehendisse.
14 Unum autem *ago*: ea
quidem quæ à tergo sunt ob-
liviscens, ad ea vero quæ à
fronte sunt contendens, sco-
pum versus feror, ad præmi-
um supernæ vocationis Dei,
in Christo Jesu.
15 Quotquot itaque adulti
sumus, hoc sentiamus; quod
si quid aliter sentitis, hoc
quoque vobis Deus revelabit.
16 Attamen *in eo* ad quod
usque pervenimus, eadem in-
cedamus regula, & idem sa-
piamus.
17 Estote simul mei imi-
tatores, fratres, & eos con-
siderate qui ita ambulant
sicut habetis nos pro exem-
plari.
18 Multi enim incedunt
quos sæpe dixi vobis, nunc
autem & flens dico, hostes
esse crucis Christi.
19 Quorum finis *est* exiti-
um: quorum Deus *est* ven-
ter, & gloria ad ignominiam
ipsorum; qui terrestria curant.
20 Nos autem ut municipes
cœlorum nos gerimus: unde
etiam Servatorem expectamus
Dominum Jesum Christum.
21 Qui transfigurabit corpus
nostrum humile, ut conforme
fiat ejus corpori glorioso,
pro vi illa efficace qua potest
etiam subjicere sibi omnia.

CAP. IV.

Jubet gaudere in Domino: sine solicitudine esse, suam conversationem imitari: & quamvis indigentiam tolerare possit, subventionis tamen gratiam agnoscit.

Itaque, fratres mei dilecti
& expetiti, gaudium &
corona mea, ita perstate in
Domino dilecti.
2 Euodiam precor & Syn-
tychen precor ut idem sapiant
in Domino.
3 Et rogo te quoque, socie
germane, adjuva illas ut quæ
in Evangelio concertarunt
mihi, una cum Clemente
quoque & reliquis adjutori-
bus meis, quorum nomina
sunt in libro vitæ.
4 Gaudete in Domino sem-
per: rursum, inquam, gau-
dete.
5 Æquitas vestra innotes-
cat omnibus hominibus. Do-
minus prope est.
6 De nulla re soliciti estote:
sed omni in re precibus &
deprecatione cum gratiarum
actione petitiones vestræ in-
notescant apud Deum.
7 Et pax illa Dei quæ
exuperat omnem mentem,
præsidio custodiet corda ve-
stra & mentes vestras in
Christo Jesu.
8 Quod reliquum est, fra-
tres, quæcunque sunt vera,
quæcunque veneranda, quæ-
cunque justa, quæcunque pura:
quæcunque amabilia, quæcun-
que boni nominis, si qua
virtus, & si qua laus est,
hæc reputate.

9 Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me, hæc, *inquam*, facite, & Deus pacis erit vobiscum.

10 Gavisus sum autem in Domino magnopere, quod jam tandem revixuistis in vestra pro me cura: qua de re tamen soliciti eratis, sed destituebamini opportunitate.

11 Non quod penuria laborem *hoc* dico: nam ego didici, in quibus sum, iis ipsis contentus esse.

12 Novi autem deprimi, novi etiam abundare: ubique & in omnibus initiatus sum, & ad saturitatem & ad esuritionem, *id est*, tum ad exundantiam, tum ad penuriam.

13 Omnia valeo per eum qui me corroborat, *nempe*, Christum.

14 Attamen bene fecistis quod una participes fuistis meæ afflictionis.

15 Nostis autem & vos, Philippenses, cum initio Evangelii proficiscerer è Macedonia, nullam mihi Ecclesiam communicasse in ratione dati & accepti, nisi vos solos.

16 Nam etiam Thessalonicæ *cum essem*, semel & iterum quod mihi opus erat mihi misistis.

17 Non quod requiram donum: sed requiro fructum illum exuberantem, *qui* in rationes vestras *inducatur*.

18 Accepi autem omnia, & abundo: expletus sum, *inquam*, acceptis ab Epaphrodito quæ à vobis *missa sunt*, odorem bonæ fragrantiæ, hostiam Deo acceptam *ac* placentem.

19 Deus autem meus supplebit quicquid opus fuerit vobis, secundum divitias suas gloriose, in Christo Jesu.

20 Deo autem & Patri nostro *sit* gloria in secula seculorum. Amen.

21 Salutate omnes sanctos in Christo Jesu. Salutant vos qui mecum sunt fratres.

22 Salutant vos omnes sancti, maxime vero qui sunt ex Cæsaris domo.

23 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum omnibus vobis. Amen.

Scripta est Roma per Epaphroditum.

EPISTOLA

AD COLOSSENSES.

CAP. I.

Colossensibus bene precatur, iisque prædicat Christum imaginem Dei, caput Ecclesiæ, & absconditum olim mysterium.

PAulus Apostolus Jesu Christi per Dei voluntatem, & Timotheus frater.
2 Iis qui sunt Colossis, sanctis ac fidelibus fratribus in Christo Jesu. Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
3 Gratias agimus Deo & Patri Domini nostri Jesu Christi, semper pro vobis orantes:
4 Audita fide vestra in Christo Jesu, & charitate in omnes sanctos:
5 Propter spem sepositam vobis in cœlis: quam prius audistis per sermonem veritatis, *id est*, Evangelii.
6 Quod pervenit ad vos sicut & in totum mundum, & fructum profert, sicut apud vos quoque, ex quo die vere audivistis & cognovistis Dei gratiam.
7 Sicut & didicistis ex Epaphra dilecto conservo nostro, qui est fidus pro vobis minister Christi:
8 Qui & declaravit nobis vestram per Spiritum charitatem:
9 Propterea & nos, ex quo die *id* audivimus, non desinimus pro vobis orare, & petere ut impleamini agnitione voluntatis ejus cum omni sapientia & intelligentia spirituali:
10 Ut ambuletis sicut Domino convenit, cui per omnia placeatis, omnis operis boni fructum proferentes, & crescentes in agnitione Dei:
11 Omni potentia potentes facti secundum gloriosum robur ipsius, ad omnem tolerantiam & animi lenitatem cum gaudio:
12 Gratias agentes Patri, qui idoneos nos fecit ad participandam sortem sanctorum in luce:
13 Qui, *inquam*, eripuit nos ex potestate tenebrarum, ac transtulit in regnum Filii sui dilecti.
14 In quo habemus redemptionem per sanguinem ipsius, *id est*, remissionem peccatorum.
15 Qui est imago Dei invisibilis, & primogenitus omnis rei conditæ:
16 Nam per eum condita sunt omnia quæ in cœlis sunt, & quæ in terra, visibilia & invisibilia, sive throni, sive dominia, sive imperia, sive potestates, omnia, *inquam*, per eum, & ejus respectu condita sunt:
17 Estque ipse ante omnia, & omnia per eum consistunt.
18 Estque caput corporis, *id est*, Ecclesiæ: estque *etiam* principium & primogenitus ex mortuis, ut inter omnes primas teneat.
19 Quoniam libuit *patri* ut omnis plenitudo in eo inhabitaret:
20 Et ut pace per sanguinem crucis ejus facta per eum reconciliaret omnia sibi, per eum

eum *inquam*, tum quæ in terra, tum quæ in cœlis.

21 Itaque vos cum essetis quondam abalienati, & hostes, mente operibus malis *intenta*, nunc sane reconciliavit,

22 In corpore illo carnis suæ, per mortem: ut sistat vos sanctos, & inculpatos, & irreprehensos in conspectu suo:

23 Siquidem permanetis in fide fundati & stabiles, nec dimovemini à spe Evangelii quod audistis, *Evangelii*, *inquam*, prædicati omni creaturæ quæ sub cœlo est, cujus factus sum ego Paulus minister.

24 Qui nunc gaudeo de iis quæ patior pro vobis, & reliquias afflictionum Christi vicissim expleo in carne mea, pro corpore ipsius, quod est Ecclesia:

25 Cujus *Ecclesiæ* factus sum minister ex dispensatione Dei, quæ data est mihi erga vos, ad implendum Dei sermonem:

26 *Nempe* mysterium illud quod absconditum fuit à seculis & ætatibus, nunc autem factum est manifestum sanctis ejus.

27 Quibus voluit Deus notum facere quæ sunt illæ divitiæ gloriosi hujus mysterii inter Gentes, qui est Christus inter vos, spes illa gloriæ:

28 Quem nos annunciamus, admonentes quosvis, & quosvis erudientes omni sapientia, ut quosvis sistamus perfectos in Christo Jesu.

29 Ad quod etiam enitor, decertans secundum vim illam efficacem ipsius, agentem in me potenter.

CAP. II.

Vanitatis damnat quicquid extra Christum est: nominatim de circumcisione, ciborum abstinentia & Angelorum cultu loquitur, unde constituit liberatos qui cum Christo mortui sunt.

Velim enim vos scire quantum certamen sustineam pro vobis & iis qui *sunt* Laodiceæ, & quotquot non viderunt faciem meam in carne.

2 Ut consolationem accipiant eorum corda, ipsis charitate compactis, & omni opulentia plene certioratæ intelligentiæ ad cognitionem mysterii Dei ac Patris & Christi.

3 In quo sunt omnes thesauri sapientiæ ac notitiæ absconditi.

4 Hoc autem *ideo* dico, ut ne quis vos falso ratiocinando fallat, sermonis probabilitate.

5 Etsi enim corpore absum, spiritu tamen sum vobiscum, gaudens & cernens vestrum ordinem, & soliditatem vestræ in Christum fidei.

6 Sicut igitur accepistis Christum Jesum Dominum, *ita* in eo ambulate:

7 Radicati & superstructi in eo, ac confirmati fide, sicut edocti estis, exundantes ea cum gratiarum actione.

8 Videte ne quis sit qui vos deprædetur per philosophiam & inanem seductionem secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum.

9 Nam in eo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter:

10 Et estis in eo completi qui est caput omnis imperii ac potestatis:

11 In quo etiam circumcisi estis circumcisione quæ fit sine manibus, corpore peccatorum carnis exuto per circumcisionem Christi:

12 Ei consepulti per Baptismum, per quem etiam cum eo suscitati estis per fidem efficacis illius virtutis Dei qui suscitavit eum ex mortuis.

13 Vosque mortuos in offensis & præputio carnis vestræ cum eo vivificavit, vobis condonatis omnibus offensis:

14 *At* deleto quod adversum nos *erat* rituum chirographo, quod, *inquam*, erat nobis subcontrarium, *ipse* vero cruci affixum è medio sustulit.

15 *Et* expoliata imperia ac potestates traduxit palam, triumphatis illis per eam.

16 Nequis igitur vos damnet ob cibum vel potum, aut respectu festi, aut novilunii, aut sabbatorum:

17 Quæ sunt umbra rerum futurarum, at corpus *est* Christi.

18 Nemo adversum vos rectoris partes sibi ultro sumat, in submissione animi, & religioso cultu Angelorum: pedem inferens in ea quæ non vidit, *&* temere inflatus carnis suæ intelligentia:

19 Neque retinens caput, ex quo totum corpus per commissuras & connexus suppeditatum & compactum, augescit Dei augmento.

20 Itaque si mortui cum Christo *liberi* estis ab elementis mundi, quid ut viventes in mundo, ritibus oneramini?

21 Ne ederis, *aiunt isti*, neq; gustaris, neq; attigeris.

22 Quæ omnia ipso usu corrumpuntur, *præscripta* ex præceptis & doctrinis hominum:

23 Quæ rationem quidem habent sapientiæ in cultu voluntario, & submissione animi, & in eo quod corpori non parcant: nec *tamen* ullius sunt pretii, *cum* ad ea *spectent* quibus farcitur caro.

CAP. III.

Jubet exuere veterem hominem cum suis affectibus, & novum induere cum suis virtutibus: Instituitque œconomiam Christianam.

ITaque si resurrexistis cum Christo superna quærite, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens.

2 Superna curate, non terrestria.

3 Nam mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.

4 Postquam autem Christus vita *illa* nostra manifestus factus fuerit, tum & vos cum eo patefietis gloriosi.

5 Mortificate igitur membra vestra terrestria, scortationem, impuritatem, mollitiem, cupiditatem malam, & avaritiam, quæ est idololatria.

6 Ob quæ venit ira Dei super homines contumaces:

7 Quibus in vitiis & vos ambulastis quondam, cum in iis viveretis.

8 At nunc deponite etiam vos hæc omnia, iram, excandescentiam, malitiam, maledicentiam, verborum obscœnitatem ab ore vestro:

9 Ne mentimini alius adversus alium, cum exuti sitis illo vetere homine cum factis ipsius:

10 Et induti sitis novo illo qui renovatur in agnitionem congruentem imagini ejus qui ipsum condidit.

11 Ubi non est Græcus & Judæus, Circumcisio & Præputium, Barbarus & Scytha, servus

servus & liber: sed omnia & in omnibus *est* Christus.

12 Induimini igitur, ut electi Dei, sancti & dilecti, visceribus miserationum, benignitate, animi submissione, lenitate, iræ cohibitione:

13 Sufferentes alii alios, & condonantes vobis mutuo, si quis adversus aliquem habuerit querelam: sicut & Christus condonavit vobis, ita & vos.

14 Super hæc autem omnia *induimini* charitate, quæ est connexus perfectionis.

15 Ut pax Dei sit gubernatrix in cordibus vestris, ad quam etiam vocati estis in unum corpus: & grati estote.

16 Sermo Christi inhabitet in vobis copiose cum omni sapientia, docendo & admonendo vos mutuo psalmis, & hymnis, & cantionibus spiritualibus, cum gratia canendo in vestro corde Domino.

17 Et quicquid feceritis, sermone aut facto, in nomine Domini Jesu *id facite*, gratias agentes Deo & Patri per eum.

18 Uxores, subjicite vos propriis viris, ut convenit in Domino.

19 Viri, diligite uxores, & ne estote adversus eas amarulenti.

20 Filii, auscultate parentibus in omnibus: hoc enim placet Domino.

21 Patres, ne irritate liberos vestros, ne despondeant animum.

22 Servi, auscultate per omnia dominis secundum carnem, non obsequiis ad oculum exhibitis, ut qui hominibus placere student, sed cum simplicitate cordis, timentes Deum.

23 Et quicquid feceritis, ex animo præstate, tanquam Domino, & non hominibus:

24 Scientes vos à Domino recepturos mercedem hæreditatis: Nam Domino Christo servitis.

25 Qui vero injuriam intulerit, referet injuriam quam intulerit: nec est personarum acceptio.

CAP. IV.

Ad generales exhortationes redit, commendationesque & salutationes subjungit.

DOmini, jus & æquum servis præstate: ut qui sciatis vos quoque habere Dominum in cœlis.

2 In precibus perdurate, invigilantes iis cum gratiarum actione.

3 Orantes simul etiam pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis, ut loquamur mysterium Christi, propter quod etiam sum vinctus.

4 Ut, *inquam*, illud manifestum faciam, sicut oportet me loqui.

5 Sapienter ambulate erga extraneos, opportunitatem redimentes.

6 Sermo vester semper cum gratia *sit* sale conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere.

7 Res meas omnes vobis notas faciet Tychicus, dilectus frater, & fidus minister, ac conservus in Domino:

8 Quem misi ad vos ad hoc ipsum, ut cognoscat res vestras, & corda vestra consoletur:

9 Cum Onesimo fido & dilecto fratre, qui est ex vobis. Omnia *igitur* vobis nota facient quæ hic aguntur.

10 Salutat vos Aristarchus meus in captivitate socius, & Marcus consobrinus Barnabæ, de quo accepistis præcepta: si venerit ad vos, excipite eum:

11 Et Jesus qui vocatur Justus: qui sunt ex circumcisione: hi soli *sunt* mihi adjutores in regno Dei, & fuere mihi solatio.
12 Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, servus Christi, semper precibus certans pro vobis, ut stetis perfecti & completi in omni voluntate Dei.
13 Hoc enim de eo testor, eum multo vestri studio ardere, & eorum qui sunt Laodiceæ, & eorum qui Hierapoli.
14 Salutat vos Lucas medicus ille dilectus, & Demas.
15 Salutate fratres qui sunt Laodiceæ, & Nympham, & Ecclesiam quæ in domo illius est.
16 Et cum perlecta fuerit apud vos epistola, facite ut etiam in Laodicensium Ecclesia *recitetur: & ut scriptam Laodiceæ vos quoque legatis.
17 Et dicite Archippo, Vide ut ministerium quod accepisti in Domino, impleas.
18 Salutatio mea manu Pauli. Memores estote vinculorum meorum. Gratia *sit* vobiscum. Amen.

Scripta est ad Colossenses Roma, per Tychicum & Onesimum.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD THESSALONICENSES PRIOR.

CAP. I.

Thessalonicenses Pauli, imo Domini ipsius, imitatores effecti idea sunt bonorum Christianorum.

1 PAulus & Sylvanus & Timotheus, Ecclesiæ Thessalonicensium, *quæ est* in Deo Patre, & Domino Jesu Christo, Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
2 Gratias agimus Deo semper de omnibus vobis, mentionem vestri facientes in precibus nostris:
3 Indesinenter commemorantes efficacem vestram fidem, & laboriosam charitatem, & patientem illam expectationem in Domino nostro Jesu Christo coram Deo & Patre nostro.
4 Scientes, fratres dilecti à Deo, electionem vestram.
5 Quoniam Evangelium nostrum constitit apud vos non sermone solum, sed etiam potentia, & Spiritu sancto, & certioratione: sicut nostis quales fuerimus inter vos, vestri causa.
6 Et vos imitatores nostri facti fuistis & Domini, re-

cepto sermone cum afflictione multa cum gaudio Spiritus sancti:

7 Adeo ut fueritis exemplaria omnibus credentibus in Macedonia & in Achaia.

8 A vobis enim non solum personuit sermo Domini in Macedonia & Achaia, verum etiam in omnem locum fides vestra, quæ est in Deum, dimanavit, ut necesse non habeamus quicquam loqui.

9 Si quidem ipsi de nobis annunciant qualem ingressum habuerimus ad vos, & quomodo converteritis vos ad Deum relictis idolis, ut serviretis Deo vivo & vero;

10 Et expectaretis, Filium ejus è cœlis, quem suscitavit, à mortuis, *nempe* Jesum nos eruentem ab ira illa ventura.

CAP. II.

Speculum boni pastoris & auditoris.

NAm ipsi nostis, fratres, ingressum nostrum ad vos non fuisse vanum.

2 Imo etiam *multa* prius passi & contumeliis affecti Philippis, sicut nostis, libertate loquendi usi sumus in Deo nostro, ad annunciandum apud vos Evangelium Dei cum multo certamine.

3 Exhortatio enim nostra non fuit ex impostura, neque ex impuritate, neque cum dolo:

4 Sed sicut probati fuimus à Deo *quibus* crederetur Evangelium, ita loquimur, non ut hominibus placentes, sed Deo exploranti corda nostra.

5 Nec enim unquam sermone assentatorio usi sumus, sicut nostis, nec avaritiæ causa quicquam prætexuimus: Deus testis est.

6 Neque ex hominibus quæsivimus gloriam, nec à vobis, nec ab aliis, cum possemus *vobis* oneri esse, ut Apostoli Christi.

7 Sed fuimus mansueti in medio vestri, ut si nutrix foveret liberos suos.

8 Et ita cupidi vestri avebamus impertiri vobis non solum Evangelium Dei, sed etiam nostras ipsorum animas, quod chari nobis essetis.

9 Meministis enim, fratres, laboris nostri ac ærumnæ: nocte enim ac die operando, ne cui vestrum oneri essemus, prædicavimus apud vos Evangelium Dei.

10 Vos testes *estis* & Deus, quomodo sancte, & juste & inculpate vobis, qui creditis, nos gesserimus.

11 Sicut nostis quomodo unumquemque vestrum, tanquam pater liberos suos, hortabamur & consolabamur:

12 Et obtestabamur ut ambularetis sicut convenit, Deo vocante vos ad suum regnum ac gloriam.

13 Propterea etiam nos gratias agimus Deo sine intermissione, quod acceptum de Deo sermonem, quem audistis ex nobis, exceperitis non *ut* sermonem hominum, (sed sicut est vere) *ut* Dei sermonem, qui etiam agit in vobis qui creditis.

14 Vos enim, fratres, imitatores facti estis Ecclesiarum Dei quæ sunt in Judæa, in Christo Jesu, quippe qui eadem passi sitis & vos a propriis tribulibus, prout & ipsi à Judæis.

15 Qui etiam Dominum Jesum & proprios Prophetas occiderunt, & nos exegerunt: neque Deo placent, & omnibus hominibus adversantur.

16 Prohibentes nos Gentibus loqui ut serventur, ut semper compleant peccata sua:

occupavit

occupavit enim eos ira ad extremum usque.

17 Nos vero, fratres, orbati vobis ad temporis momentum, conspectu, non animo, eo amplius studuimus videre faciem vestram cum multo desiderio.

18 Ideo voluimus venire ad vos (ego quidem Paulus) semel atque iterum, sed impedivit nos Satanas.

19 Nam quæ est nostra spes aut gaudium, aut corona de qua glorier? an non & vos in conspectu Domini nostri Jesu Christi in ejus adventu?

20 Vos enim estis gloria nostra & gaudium.

CAP. III.

Informatus à Timotheo de eorum fide & dilectione, desiderat ipsos videre, & precatur ipsis progressum.

QUamobrem nos non amplius continentes, libuit nobis ut soli Athenis derelinqueremur.

2 Misimusque Timotheum fratrem nostrum, ac ministrum Dei & adjutorem nostrum in Evangelio Christi, ad vos stabiliendos & exhortandos super fide vestra.

3 Ut nemo commoveatur ob afflictiones istas: ipsi enim nostis ad id nos esse constitutos.

4 Etenim cum apud vos essemus, prædicebamus vobis fore ut affligeremur: quod & evenit, & nostis.

5 Quamobrem & ego non amplius *me* continens misi *eum*, ut cognoscerem fidem vestram *veritus* ne quo modo tentasset vos tentator ille & inanis redditus esset labor noster.

6 Nuper autem cum venisset Timotheus ad nos à vobis, & lætum nuncium nobis attulisset de fide & charitate vestra, & quod bonam nostri memoriam retineatis, semper expetentes nos videre, sicut nos quoque vos.

7 Propterea consolationem accepimus, fratres, ex vobis in omni afflictione & necessitate nostra, per vestram fidem.

8 Nunc enim vivimus, si vos perstatis in Domino.

9 Quam enim gratiarum actionem possimus Deo rependere de vobis, super omni gaudio quo gaudemus propter vos coram Deo nostro,

10 Nocte ac die magis ac magis rogantes ut videamus vestram faciem, & quæ desunt fidei vestræ suppleamus.

11 Ipse vero deus & Pater noster, & Dominus noster Jesus Christus dirigat viam nostram ad vos.

12 Faxit autem Dominus ut auctiores sitis & exundetis mutua inter vos charitate, & in omnes, quemadmodum & nos in vos.

13 Ut corda vestra inculpata stabiliat in sanctimonia coram Deo & Patre nostro, in adventum Domini nostri Jesu Christi cum omnibus sanctis suis.

CAP. IV.

Sanctimoniam & amorem fraternum sectandum, propriis manibus operandum, resurrectionem justorum solatio habendam.

QUod reliquum est igitur, fratres, rogamus vos & precamur per Dominum Jesum, ut sicut accepistis à nobis quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, magis excellatis.

2 Nostis enim quæ mandata dederimus vobis per Dominum Jesum.

3 Nam hæc est voluntas Dei, *nempe* sanctificatio vestri, *id est*, ut abstineatis à scortatione.

4 Ut sciat vestrum unusquisque suum vas possidere in sanctificatione & honore.

5 Non

5 Non in morbo cupiditatis sicut Gentes quæ non noverunt Deum.

6 Et ut ne quis opprimat & habeat quæstui in negotio fratrem suum: nam vindex est Dominus omnium istorum, sicut & ante diximus vobis, & asseveranter testificati sumus.

7 Non enim vocavit nos Deus ad impuritatem, sed ad sanctificationem.

8 Proinde qui hæc aspernatur non aspernatur hominem, sed Deum, qui etiam dedit nobis Spiritum suum sanctum.

9 Cæterum de fraterno amore non necesse habetis ut scribam vobis: ipsi namque divinitus docti estis ut diligatis alii alios.

10 Nam & facitis hoc erga cunctos fratres qui sunt in tota Macedonia: precamur autem vos, fratres, ut potius excellatis.

11 Et ambitiose contendatis quieti esse, & res vestras agere, ac operari propriis manibus vestris, sicut vobis mandavimus.

12 Ut vos geratis decenter erga extraneos, & nullius indigeatis.

13 Nolim autem vos in ignorantia versari, fratres, quod ad eos attinet qui obdormierunt, ut ne contristemini, sicut & reliqui qui spem non habent.

14 Nam si credimus Jesum mortuum esse & resurrexisse, ita etiam Deus eos qui obdormierint in Jesu adducet cum eo.

15 Hoc enim vobis dicimus verbis Domini, fore ut non vivi, qui reliqui erimus in adventu Domini, non præveniamus eos qui obdormierint.

16 Nam ipse Dominus cum hortationis clamore & cum voce Archangeli & cum Dei tuba descendet è cœlo: & qui mortui fuerint in Christo, resurgent primum.

17 Deinde nos vivi, qui reliqui erimus, rapiemur simul cum eis in nubes, in occursum Domini in aera: & ita semper cum Domino erimus.

18 Itaque consolamini alii alios istis sermonibus.

CAP. V.

Modus legitimæ præparationis ad novissimum diem.

Porro de temporibus & opportunitatibus, fratres, non est necesse ut vobis scribatur.

2 Ipsi enim penitus scitis diem illum Domini, ut fur nocte *venit* ita venturum esse.

3 Cum enim dicent, Pax *est* & securitas, tunc repentinum eis instat exitium, sicuti dolor partus mulieri gravidæ, & nequaquam effugient.

4 At vos, fratres, non estis in tenebris, ut dies ille vos, tanquam fur deprehendat.

5 Omnes vos filii lucis estis, ac filii diei: non sumus *filii* noctis, neque tenebrarum.

6 Nempe igitur ne dormiamus ut reliqui, sed vigilemus & sobrii simus.

7 Nam qui dormiunt, noctu dormiunt: & qui inebriantur, noctu sunt ebrii.

8 At nos qui sumus diei sobrii simus, induti thorace fidei & Charitatis, & pro galea spe salutis.

9 Nam non constituit nos Deus ad iram, sed ad salutem obtinendam per Dominum nostrum Jesum Christum.

10 Qui mortuus est pro nobis: ut sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum eo vivamus.

11 Quapropter adhortamini alii alios, & ædificate singuli singulos sicut & facitis.

12 Rogamus autem vos fratres, ut agnoscatis eos qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & admonent vos.

13 Et

13 Et eos supra modum charos ducatis, propter opus ipsorum: pacem colite inter vos mutuam.
14 Precamur autem vos, fratres, admonete inordinatos, consolamini eos qui pusillo animo sunt: sublevate infirmos, iram cohibete erga omnes.
15 Videte ne quis malum pro malo cuipiam reddat, sed beneficentiam semper sectamini, tum inter vos mutuo, tum erga omnes.
16 Semper gaudete:
17 Sine intermissione orate.
18 In omnibus gratias agite: hæc enim est voluntas Dei per Christum Jesum erga vos.
19 Spiritum ne extinguite:
20 Prophetias ne pro nihilo habete:
21 Omnia explorate: quod bonum fuerit retinete.
22 Ab omni specie mali abstinete.
23 Ipse autem Deus pacis sanctificet vos totos: & integer vester spiritus, & anima & corpus inculpate in adventum Domini nostri Jesu Christi conserventur.
24 Fidelis *est* qui vocavit vos, qui etiam *id* efficiet.
25 Fratres, orate pro nobis.
26 Salutate fratres omnes cum osculo sancto.
27 Adjuro vos per Dominum, ut recitetur hæc epistola omnibus sanctis fratribus.
28 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* vobiscum. Amen.

Ad Thessalonicenses prima scripta fuit Athenis.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD THESSALONICENSES POSTERIOR.

CAP. I.

Afflictiones piorum in adventu Christi compensandas.

Paulus & Sylvanus & Timotheus Ecclesiæ Thessalonicensium, *quæ est* in Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
2 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro & Domino Jesu Christo.
3 Gratias agere debemus Deo semper de vobis, fratres, ut par est, quod vehementer augescat fides vestra, & abundet mutua uniuscujusque omnium vestrum charitas:
4 Adeo ut nos ipsi de vobis gloriemur apud Ecclesias Dei, *id est*, super tolerantia vestra & fide in omnibus perse-

persecutionibus vestris & afflictionibus quas sufferti:

5 *Quæ res* indicium est justi judicii Dei, ut digni habeamini regno Dei, pro quo etiam *ista* patimini:

6 Si quidem justum est apud Deum, vicissim reddere iis qui affligunt vos, afflictionem:

7 Vobis vero qui affligimini, relaxationem nobiscum in revelatione Domini Jesu de cœlo, cum Angelis suis potentibus,

8 Cum igne flammante, infligens ultionem iis qui Deum nesciunt, neque auscultant Evangelio Domini nostri Jesu Christi:

9 Qui pœnam pendent æterni exitii, *expulsi* à facie Domini & gloria virium ipsius:

10 Cum venerit ut glorificetur in sanctis suis: & admirandus fiat in credentibus omnibus (quod fides habita fuerit testimonio nostro apud vos) in die illo.

11 Cujus etiam rei gratia oramus semper pro vobis, ut vos dignetur ista vocatione Deus noster, & compleat omnem *suæ* bonitatis gratuitam benevolentiam, & opus fidei potenter.

12 Ut glorificetur nomen Domini nostri Jesu Christi, in vobis, & vos in eo, & gratia Dei nostri, & Domini Jesu Christi.

CAP. II.

Vaticinium de Antichristi natali, progressu, revelatione & abolitione.

ROgamus autem vos, fratres, per adventum Domini nostri Jesu Christi, & nostri ad eum aggregationem.

2 Ne cito à mente dimoveamini, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tanquam per nos *scriptam*, quasi instet dies ille Christi.

3 Ne quis vos seducat ullo modo. *Non* enim *adveniet dies Christi*, quin venerit defectio prius; & revelatus fuerit homo ille peccati, filius, *inquam*, ille perditionis.

4 Sese opponens ille & efferens supra quicquid dicitur Deus, aut numen: adeo ut in templo Dei tanquam Deus sedeat, præ se ferens se esse Deum.

5 Annon meministis me, cum adhuc essem apud vos, hoc dixisse vobis?

6 Nunc vero quid *enim* retineat nostis, ut is suo præstituto tempore reveletur.

7 Jam enim peragitur mysterium impietatis hujus: tantum qui nunc obstat, *obstabit* usquedum è medio sublatus fuerit.

8 Et tunc revelabitur sceleratus ille, quem Dominus absumet spiritu oris sui, & illustri adventu suo abolebit:

9 *Illum, inquam*, cujus adventus est ex illa vi efficaci Satanæ, cum omni potentia, & signis, & prodigiis mendacibus.

10 Et cum omni seductione injustitiæ in iis qui pereunt, propterea quod amorem veritatis non receperunt ut salvi fierent:

11 Ideo igitur mittet eis Deus efficaciam erroris, ut credant mendacio.

12 Ut damnentur omnes qui non crediderint veritati, sed acquieverint in injustitia.

13 Nos autem debemus gratias agere Deo semper de vobis, fratres dilecti à Domino, quod elegerit vos Deus ab initio ad salutem per sanctifi-

catio-

tationem Spiritus ad fidem habitam veritati.

14 Quo vocavit vos per Evangelium nostrum, ad acquirendam gloriam Domini nostri Jesu Christi.

15 Nempe igitur, fratres, perstate, & retinete traditam doctrinam, quam edocti estis & per sermonem & per epistolam nostram.

16 Ipse vero Dominus noster Jesus Christus, & Deus ac Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam & spem bonam per gratiam,

17 Consoletur vestra corda, & stabiliat vos in omni sermone & opere bono.

CAP. III.

Precandum esse, & à vita inordinata & otiosa cavendum.

Quod reliquum est, orate, fratres, pro nobis, ut sermo Domini currat & glorificetur sicut & apud vos.

2 Et ut arripiamur à protervis ac sceleratis hominibus: non enim omnium est fides.

3 Sed fidelis est Dominus, qui stabiliet vos & custodiet ab illo improbo.

4 Confidimus autem in Domino de vobis, vos quæ mandamus vobis & facere & facturos esse.

5 Dominus vero dirigat vestra corda ad Dei charitatem, & Christi patientem expectationem.

6 Denunciamus autem vobis, fratres, in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subducatis vos ab omni fratre qui inordinate ambulat, & non ex tradita doctrina quam accepit à nobis.

7 Nam ipsi scitis quomodo oporteat nos imitari: quoniam non inordinate nos gessimus inter vos.

8 Neque gratis panem edimus *acceptum* à quoquam: sed cum labore & ærumna nocte dieque operantes, ne cui vestrum oneri essemus.

9 Non quod nobis *id* non liceat: sed ut nosmetipsos pro exemplari præbeamus vobis ad nos imitandos.

10 Etenim cum essemus apud vos, hoc demandabamus vobis, quod si quis nolit operari, etiam non edito.

11 Audivimus enim quosdam ambulare inter vos inordinate, nihil agentes, sed inaniter satagentes:

12 Iis autem qui sunt istiusmodi, mandamus, & precamur per Dominum nostrum Jesum Christum, ut cum quiete operantes suo pane vescantur.

13 Vos autem, fratres, ne segnescite in benefaciendo.

14 Quod si quis non auscultat nostro per epistolam sermoni, hunc notate; & ne commercium habete cum eo, ut erubescat.

15 Neque ut inimicum ducite, sed admonete ut fratrem.

16 Ipse autem Dominus pacis semper det vobis pacem omni modo. Dominus *sit* cum omnibus vobis.

17 Salutatio mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola: ita scribo,

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Thessalonicenses secunda missa fuit Athenis.

PAULI

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD TIMOTHEUM PRIOR.

CAP. I.

Ad quid præcipue Doctori attendendum: quibus ponatur lex, ad quid Christus venerit, & quomodo militandum.

Paulus Apostolus Jesu Christi ex imperio Dei Servatoris nostri & Domini Jesu Christi, spei nostræ,
2 Timotheo Germano filio in fide: Gratia *sit tibi*, misericordia, & pax à Deo Patre nostro, & Christo Jesu Domino nostro.
3 Sicut te sum precatus ut permaneres Ephesi, cum proficiscerer in Macedoniam, *vide* ut denuncies quibusdam, ne diversam doctrinam doceant:
4 Nec attendant *animum* fabulis & genealogiis nunquam finiendis, quæ potius quæstiones præbent quam ædificationem Dei quæ est per fidem.
5 Porro finis mandati est charitas ex mundo corde, & conscientia bona, & fide minime simulata:
6 A quibus nonnulli ut à scopo aberrantes, diverterunt ad vaniloquentiam.
7 Volentes esse Legis doctores, cum non intelligant quæ loquuntur, nec ea de quibus asseverant.
8 Scimus autem bonam esse Legem, si quis ea legitime utatur.
9 Hoc sciens, *nempe* Legem justo positam non esse, sed sceleratis & subjici nesciis, impiis & peccatoribus, nefariis & profanis, patricidis & matricidis, homicidis,
10 Scortatoribus, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, perjuriis, & si quid aliud est quod sanæ doctrinæ sit oppositum,
11 *Quæ est* secundum gloriosum Evangelium beati Dei, quod concreditum est mihi.
12 Gratiam igitur illi habeo qui corroboraverit me, *id est*, Christo Jesu Domino nostro: quod me fidum duxerit, ut qui *me in ministerio* constituerit:
13 Qui prius eram blasphemus & persecutor & contumeliosus: sed mei misertus est: nam ignorans *id* faciebam *nempe* fidei expers.
14 Superabundavit autem gratia illa Domini nostri cum fide & dilectione in Christo Jesu.
15 Certus *est hic* sermo, & dignus modis omnibus qui recipiatur, Christum Jesum venisse in mundum ut peccatores servaret, quorum primus sum ego.
16 Verum ideo misertus est mei, ut in me primo ostenderet Jesus Christus omnem clementiam, ut essem exemplar credituris in eum ad vitam æternam.
17 Regi autem æterno, incorruptibili, invisibili, soli sapienti Deo honor *sit* & gloria in secula seculorum. Amen.

18 Hoc

18 Hoc mandatum commendo tibi, fili Timothee, *nempe* ut secundum prægressas de te prophetias, milites per eas bonam illam militiam.

19 Retinens fidem & bonam conscientiam: qua expulsa nonnulli naufragium fidei fecerunt.

20 Ex quibus est Hymenæus & Alexander: quos tradidi Satanæ, ut castigati discerent non blasphemare.

CAP. II.

Cur pro omnibus & quomodo precandum. Ad mulieres instructio.

ADhortor igitur ante omnia ut fiant deprecationes, preces, interpellationes, gratiarum actiones pro quibusvis hominibus.

2 Pro regibus & quibusvis in eminentia constitutis: ut tranquillam ac quietam vitam degamus cum omni pietate & veneratione.

3 Nam hoc bonum est & acceptum in conspectu Servatoris nostri Dei.

4 Qui quosvis homines vult servari, & ad agnitionem veritatis venire.

5 Unus enim *est* Deus unus, etiam mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus.

6 Qui sese ipse dedit redemptionis pretium pro quibusvis, *Christus inquam* testimonium illud præstitutis suis temporibus *destinatum*.

7 Cujus constitutus sum ego præco & Apostolus, (veritatem dico per Christum, non mentior,) doctor, *inquam*, Gentium cum fide ac veritate.

8 Volo igitur viros orare in quovis loco, puras manus attollentes absque ira & disceptatione.

9 Itidem & mulieres amictu honesto, cum verecundia & modestia ornare sese, non cincinnis, vel auro, vel margaritis, vel pretioso vestitu.

10 Sed (quod decet mulieres pietatem in Deum spondentes) operibus bonis.

11 Mulier cum silentio discito cum omni submissione.

12 Mulieri enim docere non permitto, neque autoritatem usurpare in virum, sed *mando* ut sit in silentio.

13 Adamus enim prior formatus est, Deinde Eva.

14 Et Adamus non fuit seductus: sed mulier seducta causa transgressionis fuit.

15 Servabitur tamen liberos gignendo, si manserint *ipsi* in fide ac charitate, & sanctificatione cum modestia.

CAP. III.

Idea Episcopi, Presbyteri & Diaconi, quid Ecclesia, quæve mysteria pietatis.

CErtus *est hic* sermo, Si quis Episcopatum desiderat, præclarum opus desiderat.

2 Oportet igitur Episcopum irreprehensum esse unius uxoris virum, vigilantem, temperantem, compositum, hospitalem, aptum ad docendum.

3 Non vinosum, non percussorem, non turpem quæstum facientem: sed æquum, alienum à pugnis, alienum ab avaritia.

4 Qui suæ domui bene præsit, qui liberos habeat subditos cum omni honestate.

5 (Nam si quis propriæ domui præesse nescit, quomodo Ecclesiam Dei curabit?)

6 Non novitium, ne inflatus in criminationem incidat diaboli.

7 Oportet autem eum etiam bonum habere testimonium ab extraneis, ne in probrum incidat & laqueum diaboli.

8 Diaconos itidem venerandos, non bilingues, non multo vino

vino addictos, non turpem quæstum facientes.

9 Tenentes mysterium fidei in munda conscientia.

10 Atque hi etiam explorentur prius, deinde ministrent si sint inculpati.

11 Uxores itidem *coram* *oportet esse* venerandas, non calumniatrices, sobrias, fidas in omnibus.

12 Diaconi sint unius uxoris mariti, qui liberis bene præsint, & propriis domibus.

13 Nam qui bene ministraverint, gradum sibi bonum acquirunt, & multam loquendi libertatem per fidem quæ *est* in Christo Jesu.

14 Hæc tibi scribo, sperans fore ut mox ad te veniam:

15 Quod si tardavero, ut noris quomodo oporteat in domo Dei versari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna & stabilimentum veritatis.

16 Et sine dubio magnum est pietatis mysterium: Deus conspicuus factus est in carne, justificatus est in Spiritu, conspectus est ab Angelis, prædicatus est Gentibus, fides illi habita est in mundo, sursum receptus est in gloriam.

CAP. IV.

Prædicit ultimorum temporum hypocrisin & heterodoxiam, suadetque studium pietatis & S. literarum.

SPiritus autem diserte dicit fore ut posterioribus præstitutis temporibus desciscant quidam à fide, attenti spiritibus deceptoribus ac doctrinis dæmoniorum.

2 Per hypocrisin falsiloquorum, quorum conscientia cauterio relecta est.

3 Prohibentium contrahere matrimonium, *jubentium* abstinere à cibis quos Deus condidit ad participandum cum gratiarum actione, fidelibus, ac iis qui norunt veritatem.

4 Nam quicquid condidit Deus, bonum *est*: nec quicquam rejiciendum *est*, si cum gratiarum actione sumatur.

5 Sanctificatur enim per verbum Dei & preces.

6 Hæc si subjeceris fratribus bonus eris minister Jesu Christi, innutritus in sermonibus fidei, & præclaræ doctrinæ quam assectatus es.

7 Cæterum profanas & aniles fabulas aversare: sed exerce teipsum ad Pietatem.

8 Nam corporalis exercitatio ad pauca utilis est, at pietas ad omnia utilis est, ut quæ promissionem habeat vitæ præsentis ac futuræ.

9 Certus *est* hic sermo, & omnibus modis dignus qui recipiatur.

10 Nam idcirco etiam fatigamur, & conviciis afficimur, quod speremus in Deo vivo, qui est conservator omnium hominum, maxime *vero* fidelium.

11 Hæc denuncia & doce.

12 Nemo tuam juventutem contemnat, sed esto exemplar fidelium in sermone, in conservatione, in charitate, in spiritu, in fide, in castitate.

13 Interim dum venio, intentus esto lectioni, exhortationi, doctrinæ.

14 Ne negligito donum quod in te est, quod datum est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.

15 Hæc meditare: in his esto: ut tuus profectus manifestus sit inter omnes.

16 Intentus esto tibi ipsi & doctrinæ, & permane in istis: id enim si feceris, & teipsum servabis, & eos qui te audiunt.

CAP.

CAP. V.

De modo quemque decenter exhortandi: de viduis, de Presbyteris & impositione manuum.

SEniorem ne increpato, sed hortare ut patrem: juniores, ut fratres.
2 Mulieres natu grandiores, ut matres: juniores, ut sorores, cum omni castitate.
3 Viduas honora quæ vere viduæ sunt.
4 Quod siqua vidua liberos aut nepotes habet, discant prius *in* propriam domum pietatem exercere, & vicem rependere parentibus: hoc enim est honestum & acceptum in conspectu Dei:
5 Porro quæ vere vidua est ac sola relicta, sperat in Deo, & permanet in deprecationibus & precibus nocte ac die.
6 At quæ lascivit, ea vivens mortua est.
7 Hæc igitur denunciato, ut sint irreprehensæ.
8 Quod si quis suis & maxime domesticis non providet, fidem abnegavit, & est infideli deterior.
9 Vidua allegator non minor annis sexaginta, quæ fuerit unius viri uxor.
10 In operibus bonis bono testimonio ornata: si liberos educavit, si fuit hospitalis, si sanctorum pedes lavit, si afflictis subvenit, si omne bonum opus est assidue sectata.
11 Porro juniores viduas rejice: Postquam enim lascivierunt adversus Christum, nubere volunt.
12 Damnandæ, quod primam fidem irritam fecerint.
13 Simul autem etiam otiosæ *esse* discunt circumeuntes domos: imo non solum otiosæ, sed etiam nugaces, & curiosæ garrientes quæ non oportet.
14 Velim igitur juniores nubere, liberos gignere, domum administrare, nullam occasionem dare adversario ad conviciandum.
15 Jam enim nonnullæ deflexerunt, secutæ Satanam.
16 Quod si quis fidelis aut si qua fidelis habet viduas, ei suppeditato quantum sufficit, & non onerator Ecclesia, ut iis quæ vere viduæ sunt subveniat.
17 Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habentor: maxime qui laborant in sermone & doctrina.
18 Dicit enim Scriptura, Bovi trituranti non obligabis os: &, Dignus est operarius mercede sua.
19 Adversus presbyterum accusationem ne recipito, nisi sub duobus aut tribus testibus.
20 Eos qui peccant, in conspectu omnium argue, ut & reliqui metuant.
21 Obtestor in conspectu Dei, & Domini Jesu Christi, & electorum Angelorum, ut hæc observes sine præjudicio, nihil faciens in alteram partem inclinando.
22 Manus cito ne cui imponito, neq; communicato peccatis alienis, temetipsum castum conserva.
23 Ne amplius esto abstemius: sed vino paululo utere, propter stomachum tuum & crebras tuas infirmitates.
24 Quorundam hominum peccata ante manifesta sunt, præeuntia damnationi, quosdam vero subsequuntur.
25 Itidem & bona opera ante manifesta sunt: & ea quæ secus habent, occultari non possunt.

CAP.

CAP. VI.

...cium servi, pietatis αὐτάρκεια & avaritiæ mala indicantur.

QUicunque sub jugo sunt servi, suos dominos omni honore dignos ducunto, ne Dei nomen & doctrina blasphemetur.

2 Qui vero fideles habent dominos, ne *eos* contemnant quod fratres sint: sed eo magis inserviant, quod fideles sint ac dilecti, qui beneficentiam illam itidem capessunt. Hæc doce & exhortare.

3 Siquis diversam docet doctrinam, neque accedit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est doctrinæ;

4 *Is* inflatus est, nihil sciens, sed insaniens circa quæstiones ac pugnas de verbis: ex quibus nascitur invidia, lis, maledicentiæ, suspiciones malæ.

5 Perversæ exercitationes hominum mente corruptorum & qui privati sunt veritate, & quæstui habent pietatem: abscede ab eis qui ejusmodi sunt.

6 Est autem quæstus magnus pietas cum animo sua sorte contento.

7 Nihil enim intulimus in mundum; videlicet nec efferre quicquam possumus,

8 Sed habentes alimenta, & quibus tegamur, hæc nobis satis erunt.

9 Qui vero volunt ditescere, incidunt in tentationem & laqueum & cupiditates multas amentes & damnosas, quæ demergunt homines in exitium & perniciem.

10 Siquidem radix omnium malorum est amor pecuniæ: quam quidam dum appetunt aberrarunt à fide, & seipsos undiquaque transfixerunt doloribus multis.

11 Tu vero, O homo Dei, ista fuge: sectare autem justitiam, pietatem, fidem, charitatem, tolerantiam, lenitatem.

12 Decerta præclarum illud certamen fidei: apprehende vitam æternam, ad quam & vocatus es, & professus præclaram illam professionem in conspectu multorum testium.

13 Mando tibi coram Deo qui vivificat omnia, & Jesu Christo, qui testatum fecit coram Pontio Pilato præclaram illam professionem,

14 Ut observes hanc præceptionem, incontaminatus & irreprehensus, usque ad illustrem illum adventum Domini nostri Jesu Christi:

15 Quem præstitutis temporibus suis ostendet ille beatus & solus Princeps, Rex ille regum, & Dominus dominorum:

16 Qui solus habet immortalitatem, lucem habitans inaccessam, quem vidit nemo hominum, neque videre potest: cui honor & robur æternum. Amen.

17 Iis qui divites sunt in hoc seculo denuncia, ne efferantur animo, neque spem ponant in divitiis incertis, sed in illo Deo vivo, qui præbet nobis omnia copiose ad fruendum

18 Ut sint benefici, ut divites sint operibus bonis, faciles ad impertiendum, faciles convictus:

19 Congerentes sibi pro thesauro fundamentum bonum in posterum, ut apprehendant æternam illam vitam.

20 Timothee, depositum custodi, & aversare profanos illos

filios de rebus inanibus clamores, & oppositiones falso nominatae notitiae:

21 Quam nonnulli prae se ferentes, circa fidem aberrarunt à scopo. Gratia sit tecum. Amen.

Ad Timotheum prima missa fuit Laodicea, quae est metropolis Phrygiae Pacatianae.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD TIMOTHEUM POSTERIOR.

CAP. I.

Donum exsuscitandum: hypotyposis sanorum verborum servanda, & strenuitas in officio adhibenda.

PAulus Apostolus Jesu Christi, per voluntatem Dei, secundum promissionem vitae quae est in Christo Jesu.

2 Timotheo dilecto filio sit gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Gratiam habeo Deo, quem colo a majoribus cum munda conscientia, prout continuam tui memoriam teneo in deprecationibus meis nocte ac die:

4 Expetens te videre, memor tuarum lachrymarum, ut gaudio replear.

5 Memoria repetens eam quae in te est, minime simulatam fidem, quae habitavit primus in avia tua Loide, & matre tua Eunica; persuasus sum autem quod in te quoque.

6 Quam ob causam in memoriam revoco tibi ut exuscites donum Dei quod est in te per impositionem manuum mearum.

7 Non enim dedit nobis Deus spiritum formidinis, sed roboris & charitatis, & sanitatis animi.

8 Ne igitur te pudeat testimonii Domini nostri, neque te pudeat mei, qui sum vinctus ipsius: sed esto particeps afflictionum Evangelii ex potentia Dei:

9 Qui servavit nos, & vocavit vocatione sancta: non ex operibus nostris, sed ex suo proposito, & gratia, quae data quidem est nobis in Christo Jesu ante tempora seculorum,

10 Sed facta nunc est manifesta per illustrem illum adventum Servatoris nostri Jesu Christi, qui & mortem abolevit, & vitam ac incorruptibilitatem in lucem produxit per Evangelium.

11 Cujus causa constitutus sum ego praeco & Apostolus ac Doctor Gentium.

12 Quam ob causam & haec patior: sed non pudet me: novi enim cui crediderim, & mihi persuasum est eum posse depositum meum in illum diem custodire,

13 Expe-

13 Expressam formam teneto sanorum sermonum, quos à me audisti, cum fide & charitate quæ *est* in Christo Jesu.

14 Præclarum illud depositum custodi per Spiritum sanctum qui inhabitat in nobis.

15 Nosti hoc, quod se averterint a me omnes qui sunt in Asia: ex quibus est Phygellus & Hermogenes.

16 Præstat misericordiam Dominus Onesiphori familiæ: quoniam sæpe me recreavit, & catenam meam non erubuit.

17 Imo cum esset Romæ, studiosissime quæsivit me, & invenit.

18 Det ei Dominus ut inveniat misericordiam apud Dominum in die illo: quam multa etiam Ephesi subministrarit, tu optime nosti.

C A P. II.

Sumpta à militibus & agricola similitudine ad tolerantiam exhortatur, & monet Timotheum ut posthabitis clamoribus leviter & mansuete agat.

Tu igitur, fili mi, corroborator per gratiam quæ est in Christo Jesu.

2 Et quæ audisti à me inter multos testes, hæc committe fidis hominibus, qui sint idonei ad alios quoque docendos.

3 Tu igitur tolerans esto afflictionum, ut bonus miles Jesu Christi.

4 Nemo qui militat implicatur hujus vitæ negotiis, ut ei placeat, à quo delectus est miles.

5 Quod si certet etiam aliquis non coronatur nisi legitime certaverit.

6 Agricolam oportet prius laborando fructus percipere.

7 Perpende quæ dico: det igitur tibi Dominus intelligentiam in omnibus.

8 Memento Jesum Christum suscitatum fuisse ex mortuis, *factum* ex semine Davidis secundum Evangelium meum.

9 In quo vexor usque ad vincula ut facinorosus: sed sermo Dei non est vinctus.

10 Ideo omnia tolero propter electos, ut & ipsi salutem consequantur quæ est in Christo Jesu, cum gloria æterna.

11 Certus *est hic* sermo: nam si cum eo mortui sumus, cum *eo* etiam vivemus:

12 Si substiterimus, etiam conregnabimus; si abnegamus, & ille abnegabit nos.

13 Si infidi sumus, ille *tamen* fidus manet, negare seipsum non potest.

14 Hæc suggere, obtestans in conspectu Domini ne de verbis pugnent, quod nullam adfert utilitatem, *imo* auditores subvertit.

15 Stude teipsum probatum sistere Deo, operarium qui non erubescat, & qui recte sermonem veritatis secet.

16 Profanos autem illos de rebus inanibus clamores cohibe: ad majorem enim procedunt impietatem.

17 Et sermo eorum depascet ut gangræna: ex quibus est Hymenæus & Philetus.

18 Qui circa veritatem aberrarunt à scopo, dicentes resurrectionem jam esse factam: & subvertunt quorundam fidem.

19 Solidum tamen fundamentum Dei stat, habens sigillum hoc, Novit Dominus eos qui sunt sui: &, Abscedat ab injustitia quisquis nominat nomen Christi.

20 Cæterum in magna domo non tantum sunt vasa aurea & argentea, sed etiam lignea ac testacea: & alia quidem ad decus, alia vero ad dedecus.

21 Si quis igitur sese ab his
expurgarit, erit vas ad decus,
sanctificatum, & accommodum
usibus Domini, & ad omne
opus bonum comparatum.
22 Juveniles autem cupidi-
tates fuge: sed sectare justiti-
tiam, fidem, Charitatem, pa-
cem, cum iis qui invocant
Christum ex mundo corde.
23 Stultas autem & inerudi-
tas illas quæstiones aversare,
sciens eas gignere pugnas.
24 Servum autem Domini
non oportet pugnare, sed man-
suetum esse erga omnes, aptum
ad docendum, tolerantem ma-
los.
25 Cum lenitate erudientem
eos qui contrario animo sunt
affecti: *experturum* num ali-
quando daturus sit eis Deus
resipiscentiam ad agnitionem
veritatis.
26 Et sanitate mentis re-
cepta *evasuri* ex diaboli laqueo,
ab eo captivi facti ad ipsius
libitum.

CAP. III.

*Prophetia de novissimo tempo-
re: autor usus que S. lite-
rarum.*

ILlud autem scio, fore ut
extremis diebus instent
tempora molesta.
2 Erunt enim homines sui
amantes, avari, gloriosi, su-
perbi, maledici, parentibus
non obsequentes, ingrati, pro-
fani.
3 Charitatis expertes, impla-
cabiles, calumniatores, intem-
perantes, immites, minime
amantes bonorum.
4 Proditores, præcipites, in-
flati, voluptatum amantes po-
tius quam amantes Dei.
5 Habentes formam pieta-
tis, sed qui vim ejus abnega-
rint: istos igitur aversare.
6 Ex his enim sunt isti qui
irrepunt in familias, & capti-
vas ducunt mulierculas, cumu-
latas peccatis, actas cupiditati-
bus variis.
7 Semper discentes, sed quæ
nunquam ad cognitionem ve-
ritatis venire possint.
8 Quemadmodum autem
Jannes & Jambres obstiterunt
Mosi, ita & hi obsistunt veri-
tati: homines mente corrupti,
ti, rejectanei circa fidem.
9 Sed non procedent am-
plius: nam amentia istorum
evidens erit omnibus, ut & illo-
rum fuit.
10 Tu vero assecutus es,
doctrinam meam, vitæ meæ
rationem, propositum, fidem,
iræ cohibitionem, charitatem,
tolerantiam.
11 Persecutiones, perpessio-
nes, quæ mihi acciderunt An-
tiochiæ, Iconii, Lystris, quas
persecutiones, sustinuerim: sed
ex omnibus eripuit me Do-
minus.
12 Sed & omnes qui volent
pie vivere in Christo Jesu
persecutionem patientur.
13 Improbi autem homines
& impostores, procedent in
pejus, tum seducentes, tum se-
ducti.
14 At tu maneto in iis quæ
didicisti & quæ tibi concrediti
sunt, sciens à quo didiceris.
15 Teque à pueso sacras li-
teras novisse, quæ te possunt
sapientem reddere ad Salutem,
per fidem quæ est in Christo
Jesu.
16 Tota Scriptura divini-
tus *est* inspirata, & utilis ad
doctrinam, ad redargutionem
ad correctionem, ad discipli-
nam in justitia.
17 Ut perfectus sit homo
Dei, ad omne opus bonum per-
fecte instructus.

CAP.

C A P. IV.

Officium pastoris Ecclesiæ: cantus Pauli cygneus: multa passus & derelictus ab omnibus liberatur à Domino.

OBtestor te igitur ego in conspectu Dei, & Domini Jesu Christi, qui judicaturus est vivos & mortuos in illustri illo suo adventu & regno suo.

2 Prædica sermonem illum, insta tempestive, intempestive: argue, objurga: exhortare cum omni lenitate & doctrina.

3 Nam erit tempus cum sanam doctrinam non sufferent: sed auribus prurientes, ipsi sibi secundum suas illas peculiares cupiditates coacervabunt doctores.

4 Et à veritate quidem aures avertent, ad fabulas vero divertent.

5 At tu vigila in omnibus, tolerans esto afflictionum, opus perage Evangelistæ, ministerii tui plenam fidem facito.

6 Nam & ego jam liber, & præstitutum tempus meæ dimissionis instat.

7 Certamen illud præclarum decertavi, cursum peregi, fidem servavi.

8 Quod reliquum est, reposita est mihi justitiæ corona, quam reddat mihi Dominus in illo die, justus ille judex: non solum autem mihi, sed & omnibus qui expetiverint illustrem illum ipsius adventum.

9 Stude mox ad me venire.

10 Nam Demas me deseruit amore inductus præsentis seculi, & profectus est Thessalonicam: Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam:

11 Lucas mecum est solus: Marcum assumptum adduc tecum: est enim mihi perutilis ad ministerium.

12 Porro Tychicum misi Ephesum.

13 Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, adfer cum venies, & libros, maxime membranas.

14 Alexander faber ærarius multa mala mihi exhibuit: reddat ei Dominus secundum facta ipsius.

15 Quem & tu cave: vehementer enim obstitit sermonibus nostris.

16 In prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me deseruerunt: utinam ne hoc illis imputetur.

17 Sed Dominus mihi adfuit, & corroboravit me: ut per me certioraretur præconium quod audirent omnes Gentes: & ereptus fui ex ore leonis.

18 Et eripiet me Dominus ab omni opere malo, servabitque regno suo cœlesti: cui gloria in secula seculorum. Amen.

19 Saluta Priscam & Aquilam, & Onesiphori familiam.

20 Erastus mansit Corinthi, Trophimum autem reliqui Mileti infirmum.

21 Stude venire ante hyemem. Salutat te Eubulus & Pudens & Linus & Claudia, & fratres omnes.

22 Dominus Jesus Christus *sit* cum spiritu tuo. Gratia *sit* vobiscum. Amen.

Scripta est Roma secunda ad Timotheum, qui primus Ephesi ordinatus fuit Episcopus, cum Paulus iterum sisteretur Cæsari Neroni.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD TITUM.

CAP. I.

Quales Episcopos & Presbyteros ordinare debere, & de quibus Cretenses monendi.

PAulus servus Dei, Apostolus autem Jesu Christi secundum fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis quæ est secundum pietatem.

2 Ad spem vitæ æternæ quam promiserat Deus ille mentiri nescius, ante tempora seculorum; manifestam autem fecit præstitutis temporibus suis:

3 Videlicet sermonem illum suum per præconium quod concreditum est mihi ex imperio Servatoris nostri Dei: Tito germano filio in communi fide.

4 Gratia *sit tibi*, misericordia & pax à Deo patre, & Domino Jesu Christo Servatore nostro.

5 Hujus rei gratia dereliqui te in Creta, ut quæ desunt corrigas. & constituas oppidatim presbyteros, sicut ego tibi ordinavi.

6 Si quis est inculpatus, unius uxoris vir liberos habens fideles, qui non sint obnoxii criminis luxus, aut subjici nescii.

7 Oportet enim episcopum inculpatum esse, tanquam Dei dispensatorem, non sibi pertinaciter placentem, non iracundum, non vinosum, non percussorem, non turpem quæstum facientem:

8 Sed hospitalem, bonorum amantem, temperantem, justum, pium, continentem:

9 Tenacem fidelis illius sermonis qui ad doctrinam facit, ut possit & exhortari doctrina sana, & contradicentes convincere.

10 Sunt enim multi subjici nescii, & vaniloqui, & mentium seductores, maxime qui sunt ex Circumcisione.

11 Quibus oportet os obturare: qui totas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.

12 Dixit quidam ex ipsis proprius ipsorum propheta, Cretenses semper mendaces, malæ feræ, ventres pigri.

13 Testimonium hoc est firmum, quam ob causam eos redarguito præcise, ut sani sint in fide:

14 Non attenti Judaicis fabulis, & præceptis hominum aversantium veritatem.

15 Omnia quidem munda mundis: pollutis autem & incredulis nihil est mundum, sed polluta est eorum & mens & conscientia.

16 Deum profitentur se scire, sed factis negant, cum sint abominandi, & contumaces, & ad omne opus bonum rejectanei.

CAP. II.

Jubetur Titus verbis & exemplo ad obedientiam gratiæ quæ illuxit omnibus, omnes & singulos exhortari.

AT tu loquere quæ decet sanam doctrinam.

2 Ut senes sobrii sint, venerandi, temperantes, sani fide, charitate, tolerantia.
3 Anus itidem, ut *sint* habitu qui sanctimoniam deceat, non calumniatrices, non vino multo addictæ, honestatis magistræ:
4 Ut sapere doceant adolescentulas, ut sint maritorum ac liberorum amantes,
5 Temperantes, castæ, domi manentes, bonæ, quæ sese subjiciant suis viris: ne sermo Dei blasphemetur.
6 Adolescentulos itidem adhortare ut sint temperantes:
7 Per omnia teipsum præbens exemplar bonorum operum, in doctrina integritatem, gravitatem.
8 Sermonem sanum, qui damnari non possit: ut qui *se* ex adverso *opponit* erubescat, nihil habens quod de vobis dicat mali.
9 Servos *hortare* ut suis dominis sese subjiciant, in omnibus ut *eis* placeant: non responsatores;
10 Nihil intervertentes, sed omnem bonam fidem ostendentes, ut doctrinam Servatoris nostri Dei ornent in omnibus.
11 Illuxit enim gratia illa Dei salutifera quibusvis hominibus,
12 Erudiens nos ut abnegata impietate & mundanis cupiditatibus temperanter & juste & pie vivamus in præsenti seculo:
13 Expectantes beatam illam spem & illustrem illum adventum gloriæ magni illius Dei ac Servatoris nostri, *nempe* Jesu Christi.
14 Qui dedit semetipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibi ipsi populum peculiarem, accensum studio bonorum operum.
15 Hæc loquere & exhortare, & argue cum omni imperio: nemo te despiciat.

CAP. III.

Benignitati Dominicæ & bonis operibus, non quæstionibus aut λογομαχίαις *studendum.*

IPsis suggere ut sese subjiciant principatibus ac potestatibus, ut obtemperent, ut ad omne opus bonum sint parati:
2 Ne cui maledicant, ut sint à pugnis alieni, æqui, omnem exhibentes lenitatem erga quosvis homines.
3 Nam eramus quondam & nos amentes, rebelles, errantes, servientes cupiditatibus ac voluptatibus variis, in malitia & invidia degentes, odiosi, alii alios odio prosequentes:
4 Sed postquam benignitas & erga homines amor apparuit Servatoris nostri Dei,
5 Non ex operibus justis quæ fecerimus nos, sed ex sua misericordia, servavit nos per lavacrum regenerationis, renovationis Spiritus sancti:
6 Quem effudit super nos copiose per Jesum Christum Servatorem nostrum:
7 Ut justificati illius gratia, hæredes efficeremur secundum spem vitæ æternæ:
8 Certus *est* hic sermo, hæc volo te asseverare, ut qui crediderunt Deo curent bene agendo præire.
9 Hæc illa sunt bona, & hominibus utilia: stultas autem quæstiones & genealogias & contentiones ac pugnas legales cohibe: sunt enim inutiles & vanæ.
10 Hæreticum hominem post unam & alteram admonitionem repelle:

11 Et qui noris eversum esse eum qui sit ejusmodi, & peccare, ut qui suopte judicio sit condemnatus.
12 Cum misero Arteman ad te, aut Tychicum, stude venire ad me Nicopolin: nam illic decrevi hyemare.
13 Zenam legis interpretem & Apollo studiose deducendos curato, ne quid illis desit.
14 Discant autem etiam nostri bene agendo praeire ad necessarios usus, ut non sint fructus expertes.
15 Salutant te qui mecum sunt omnes. Saluta eos qui diligunt nos in fide. Gratia *Dei sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Titum, qui primus Cretensium Ecclesiæ ordinatus fuit Episcopus, scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD PHILEMONEM.

Innoscentia Christiana commendatur Philemoni.

PAulus vinctus Christi Jesu, & Timotheus frater, Philemoni dilecto & adjutori nostro
2 Et Apphiæ dilectæ, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiæ quæ domi tuæ est:
3 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
4 Gratias ago Deo meo, semper mentionem tui faciens in precibus meis,
5 Quod audiam tuam charitatem, ac fidem quam habes erga Dominum Jesum, & erga omnes sanctos:
6 Ut communicatio fidei tuæ efficax fiat, agnitione omnis ejus boni quod est in vobis per Christum Jesum.
7 Gaudium enim habemus multum, & consolationem super charitate tua, quod viscera sanctorum refocillata sint per te, frater.
8 Quapropter quamvis multam in Christo libertatem habeam præcipendi tibi quod convenit;
9 *Tamen* propter charitatem potius precor, cum talis sim, nempe Paulus senex, nunc autem etiam vinctus Jesu Christi.
10 Precor autem pro filio meo quem genui in vinculis meis, Onesimo:
11 Quondam tibi inutili, nunc vero tibi & mihi perutili
12 Quem remisi: tu autem eum, id est viscera mea, excipe.
13 Quem ego cupiebam apud me retinere, ut pro te ministrat mihi in vinculis Evangelii:
14 Sed absque tua sententia nihil volui facere ut non velut ex necessitate sit beneficium

ficium tuum, sed sponte collatum.
15 Utique enim propterea separatus fuit *abs te* ad tempus, ut eum *à me* perpetuum recipias:
16 Non jam ut servum, sed amplius quam servum, fratrem *videlicet* dilectum, maxime mihi, quanto autem magis tibi & in carne & in Domino?
17 Itaque si me socium habes, excipe eum tanquam me.
18 Quod si qua te injuria affecit, aut debitor tibi est, hoc mihi imputato.
19 Ego Paulus scripsi mea manu, ego rependam: ut ne tibi dicam quo teipsum etiam mihi insuper debeas.
20 Etiam, frater, *hunc* ego fructum abs te consequar in Domino: refocilla mea viscera in Domino.
21 Scripsi tibi, confisus fore ut tu *me* audias, ut qui norim te supra id etiam quod dico facturum esse.
22 Simul autem etiam para mihi hospitium: spero enim me per preces vestras donatum iri vobis.
23 Salutant te Epaphras, (meus in captivitate propter Christum Jesum socius)
24 Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, adjutores mei.
25 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum spiritu vestro. Amen.

Ad Philemonem missa fuit Roma per Onesimum servum.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD HEBRÆOS.

CAP. I.

Ut doctrinam Christi commendet, probat eum supra prophetas & supra angelos esse.

Multis vicibus multisque modis olim Deus locutus Patribus in Prophetis, ultimis diebus hisce locutus est nobis in Filio.
2 Quem constituit hæredem omnium, per quem etiam mundum condidit.
3 Qui cum sit effulgentia gloriæ, & character personæ illius, sustineatque omnia verbo illo suo potente, purificatione peccatorum nostrorum per seipsum facta, sedit ad dextram Majestatis illius in *locis* excelsissimis:
4 Tanto præstantior factus Angelis, quanto excellentius præ illis sortitus est nomen.
5 Nam cui dixit unquam Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te? ac rursum, Ego ero ei pater, & ipse erit mihi filius?
6 Rursum autem cum inducit primogenitum in orbem terrarum, dicit, Et adorent

eum omnes Angeli Dei.
7 Et de Angelis quidem dicit, Qui Angelos suos facit ventos, & administros suos, ignis flammam.
8 Ad filium autem, Thronus tuus, Deus, in seculum seculi: virga recta virga regni tui.
9 Dilexisti justitiam, & odisti transgressionem: propterea unxit te, O Deus, Deus tuus oleo exultationis, ultra consortes tuos.
10 Et, Tu in initio, Domine, terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt coeli:
11 Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes ut vestimentum veterascent,
12 Ac velut amictum circumvolves eos, & mutabuntur: tu autem idem es, & anni tui non deficient.
13 Ad quem autem Angelorum dixit unquam, Sede ad dextram meam usquedum posuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum?
14 Nonne omnes sunt ministerii munere fungentes Spiritus, qui ministerii causa emittuntur propter hæredes salutis futuros?

CAP. II.

Concludit Christi doctrinæ obedientiam deberi, eumque nobis fratrem factum, ut nostrum misereatur.

PRopterea oportet nos eo amplius attendere ea quæ audivimus, nequando perfluamus.
2 Etenim si per Angelos dictus sermo fuit firmus, omnisque transgressio & contumacia justam mercedis retributionem retulit,
3 Quomodo nos effugiemus si tantam neglexerimus salutem? quæ cum primum enarrari cœpit per ipsum Dominum, ab iis qui ipsum audierant fuit nobis confirmata:
4 Testimonium illis præbente Deo & signis & prodigiis, variisq; virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus pro sua voluntate.
5 Non enim Angelus subjecit mundum illum futurum de quo loquimur.
6 Testatus est autem quidam alicubi, dicens, quid est homo, ut memor sis ejus, aut filius hominis, ut eum respicias?
7 Fecisti eum paulisper inferiorem Angelis: gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum.
8 Omnia subjecisti sub pedibus ejus. Enimvero per hoc quod ei subjecit omnia, nihil omisit quod non sit ei subjectum. At nunc nondum videmus ei omnia esse subjecta.
9 Sed Jesum illum cernimus gloria & honore coronatum, qui paulisper fuit inferior Angelis factus, propter mortis perpessionem, ut beneficio Dei pro omnibus mortem gustaret.
10 Decebat enim, ut ipse, propter quem sunt hæc omnia, & per quem sunt hæc omnia, multos filios in gloriam adducendo principem salutis ipsorum per perpessiones consummaret.
11 Nam & qui sanctificat, & qui sanctificantur, ex uno sunt omnes. Quam ob causam non erubescit eos vocare fratres,
12 Dicens, Annunciabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ tibi hymnos canam.
13 Et rursus, Ego fretus ero ipso. Et iterum, Ecce ego & pueri quos mihi dedit Deus.

14 Quoniam igitur pueri
participes sunt carnis & san-
guinis, ipse quoque consimi-
liter particeps factus est eo-
rundem, ut per mortem abo-
leret eum penes quem est mor-
tis robur, hoc est, diabolum:
15 Et liberos redderet quot-
quot metu mortis per omnem
vitam damnantes erant servi-
tutis.
16 Non enim utique Ange-
los assumpsit, sed semen Abra-
hami assumpsit.
17 Unde debuit per omnia
fratribus similis fieri, ut mi-
sericors esset & fidelis ponti-
fex in iis quæ apud Deum
agenda forent, ad expiandum
peccata populi.
18 Nam ex eo quod per-
pessus fuit cum tentatus est,
potest & iis qui tentantur
succurrere.

CAP. III.

Collatio Mosis & Christi. Inde exhortatio ex Davidis testimonio, & dehortatio ab exemplo induratorum in deserto.

Unde, fratres sancti, voca-
tionis cœlestis consortes,
considerate Apostolum & Pon-
tificem professionis nostræ
Christum Jesum:
2 Fidelem ei qui ipsum con-
stituit: ut & Moses *fidelis fu-
it* in tota domo ipsius.
3 *Tanto* namque ampliore
gloria præ Mose hic dignus est
habitus, quanto majorem ha-
bet honorem is qui construxit
domum, quam domus ipsa.
4 Omnis enim domus appa-
ratur à quopiam: qui vero
construxit hæc omnia est De-
us.
5 Et Moses quidem fidus
fuit in tota domo ipsius, ut
famulus, ad testificanda quæ
post erant dicenda:
6 At Christus ut filius do-
mui suæ præest: cujus domus
sumus nos, si modo loquendi
libertatem & spem illam de qua
gloriamur ad finem usq; fir-
mam retinuerimus.
7 Quapropter, sicut dicit
Spiritus ille sanctus, Hodie si
vocem ejus audiveritis,
8 Ne obdurate corda vestra,
sicut in exacerbatione illa, in
die tentationis illius in deserto:
9 Ubi tentaverunt me pa-
tres vestri, exploraverunt me,
& viderunt opera mea per an-
nos quadraginta.
10 Quapropter infensus
fui isti genti, & dixi, Semper
errant corde, neque cognove-
runt vias meas.
11 Itaq; juravi in ira mea,
Si introibunt in requiem me-
am.
12 Videte, fratres, nequando
sit in ullo vestrum cor malum,
incredulum, discedendo à Deo
vivo.
13 Sed exhortamini alii ali-
os quotidie, quoad appellatur
dies hodiernus: nequis ex vo-
bis induretur seductione pec-
cati.
14 Christi enim consortes
facti sumus, si modo principi-
um illud quo sustentamur, fir-
mum retinuerimus ad finem
usque:
15 Interim dum dicitur, ho-
die si vocem ejus audieritis, ne
obdurate corda vestra, ut in
illa exacerbatione.
16 Nam quidam cum audis-
sent, exacerbarunt Dominum:
non omnes tamen ii qui exie-
rant ex Ægypto per Mosen.
17 Quibus autem infensus fu-
it quadraginta annis? nonne
iis qui peccaverunt, quorum
artus conciderant in deserto?
18 Quibus autem juravit
non ingressuros in requiem su-
am, nisi iis qui non obedie-
runt.
19 Et videmus non potuis-
se ingredi propter incredulita-
tem.

CAP. IV.

Collatio sabbati ceremonialis & spiritualis : & vis verbi Dei penetrantissima.

METuamus igitur ne quando derelicta promissione introeundi in requiem ejus, videatur aliquis ex vobis illa fuisse per tarditatem exclusus.
2 Etenim nobis evangelizatum est, sicut & illis : at non profuit illis auditus sermo, ut qui fide contemperatus non fuerit apud illos qui audierant.
3 Introimus enim in requiem nos qui credidimus, sicut dixit, Itaque juravi in ira mea. Si ingressuri sint in requiem meam : quamvis operibus à jacto mundi fundamento factis.
4 Ita enim dixit quodam in loco de septimo die, Et requievit Deus die septimo ab omnibus operibus suis.
5 Et hic rursum, Si introibunt in requiem meam :
6 Quia igitur reliquum est ut aliqui introeant in eam, & quibus prius evangelizatum fuit, non introierunt propter contumaciam :
7 Rursum quendam praefinit diem, Hodie, apud Davidem dicens, tanto post tempore, (prout dictum est) Hodie si vocem ejus audieritis, ne obdurate corda vestra.
8 Nam si Jesus eos in requie collocasset, nequaquam de alio posthac die locutus fuisset.
9 Itaque, reliquus est aliquis sabbatismus populo Dei.
10 Nam qui ingressus est in requiem ipsius, requievit & ipse ab operibus suis quemadmodum à suis Deus.
11 Studeamus igitur ingredi in illam requiem, ne quis in idem incidat contumaciae exemplum.
12 Vivus enim est sermo Dei & efficax, & penetrantior quovis gladio ancipiti, & pertingit usque ad divisionem animae simul ac spiritus, compagumque & medullarum : & dijudicat cogitationes, & conceptus cordis.
13 Nec est ulla *res* creata non manifesta in conspectu ipsius : imo omnia *sunt* nuda & intime patentia oculis ejus quicum nobis est negotium.
14 Habentes igitur Pontificem magnum qui transivit coelos, Jesum Filium Dei, retineamus hanc professionem.
15 Non enim habemus Pontificem qui non possit affici sensu infirmitatum nostrarum, sed tentatum in omnibus similiter, absque *tamen* peccato.
16 Accedamus igitur cum loquendi ubertate ad thronum gratiae, ut consequamur misericordiam, & gratiam inveniamus ad opportunum auxilium.

CAP. V.

Collatio Sacerdotii Christi cum Levitico & Melchisedeciano.

NAm omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quae apud Deum *agenda sunt* : ut offerat dona & victimas pro peccatis.
2 Qui quantum satis est possit misereri vicem ignorantium & aberrantium : quod & ipse circundatus sit infirmitate.
3 Et propter hanc debeat, sicut pro populo, ita & pro seipso offerre *victimam* pro peccatis.
4 Neque sibi ipsi quisquam sumit hunc honorem, sed qui vocatur à Deo, sicut & Aaron.
5 Ita & Christus non ipse sibi hunc honorem tribuit, ut fieret

fieret Pontifex, sed is qui dixit ei, Filius meus es tu, ego hodie genui te.

6 Sicut & in alio *Psalmo* dicit tu *es* Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchesedeci.

7 Qui in diebus carnis suæ, deprecationibus & supplicationibus oblatis cum clamore valido & lacrymis apud eum qui poterat ipsum servare à morte & exauditis precibus *liberatus* ex metu.

8 Quamvis filius esset, *tamen* ex iis quæ passus est didicit obedientiam.

9 Et consummatus factus est autor salutis æternæ omnibus ei auscultantibus.

10 Cognominatus à Deo Pontifex secundum ordinem Melchisedeci.

11 De quo multa nobis sunt dicenda eaq; difficilia explicatu, quandoquidem segnes facti estis auribus.

12 Vos enim quos oportuit pro temporis ratione doctores esse rursum opus est doceri quæ sint elementa initii eloquiorum Dei: factique estis ii quibus lacte sit opus, & non solido cibo.

13 Enimvero cui cum lacte res est, is rudis est sermonis justitiæ, (infans enim est.)

14 Sed adultorum est solidus cibus, eorum *videlicet* qui propter habitum, sensus habent exercitatos ad distretionem boni ac mali.

C A P. VI.

Prætergreßis rudimentis fidei ad ipsam perfectionem tendendum esse: ubi deficientium miseria, & persistentium fruendæ spei certitudo asseritur.

QUaproter omisso qui in Christo rudes inchoat sermone, ad perfectionem feramur, non jacientes rursum fundamentum resipiscentiæ ab operibus mortuis & fide in Deum.

2 Baptismatum doctrinæ ac manuum impositionis, & resurrectionis mortuorum, & judicii æterni.

3 Atque id faciemus, siquidem permiserit Deus.

4 Nam fieri non potest, ut qui semel fuerint illuminati, gustaverintque donum illud cœleste, & participes facti fuerint Spiritus sancti.

5 Gustaverintque bonum verbum Dei, ac virtutes futuri seculi,

6 Si prolabantur, denuo renoventur ad resipiscentiam, ut qui rursum crucifigant sibi Filium Dei, & ignominiæ exponant.

7 Nam terra quæ imbrem sæpius in se venientem combiberit, & progenuerit herbam accommodam iis per quos excolitur, particeps fit benedictionis à Deo:

8 At quæ profert spinas & tribulos, rejectanea *est* & maledictioni proxima: cujus exitus *tendit* ad exustionem.

9 Sed nobis persuasimus de vobis, dilecti, quæ meliora sunt, & saluti adhærentia, etiamsi ita loquamur.

10 Non enim injustus est Deus ut obliviscatur operis vestri, & laboriosæ charitatis quam ostendistis erga ipsius nomen, *ut* qui ministraveritis sanctis & ministretis.

11 Cupimus autem ut unusquisque vestrum idem studium ad finem usque ostendat, ad certam spei persuasionem:

12 Ut ne sitis segnes, sed imitatores eorum qui per fidem & patientem animum hæreditario jure obtinent promissionem.

13 Deus enim pollicitus Abrahamo, cum non posset

per

per quenquam majorem jurare
juravit per seipsum.
14 Dicens, Certe benedicens benedicam tibi, & multiplicans multiplicabo te.
15 Atque ita patiente animo fretus, nactus est promissum.
16 Nam homines quidem per eum jurant qui sit major: atque iisdem omnis controversiæ terminus est jusjurandum ad confirmationem *adhibitum*.
17 Qua in re Deus volens ex abundanti hæredibus promissionis ostendere immutabilitatem consilii sui, fidejussit jurejurando:
18 Ut per duas res immutabiles, in quibus fieri non potest ut mentitus sit Deus, validam consolationem habeamus *nos* qui sursum *eo* corripuimus ut spem propositam retineamus.
19 Quam velut animæ anchoram habemus tutam ac firmam, & ingredientem usque in ea quæ sunt intra velum.
20 Quo præcursor pro nobis ingressus est Jesus, factus secundum ordinem Melchisedec Pontifex in æternum.

CAP. VII.

Melchisedeci historia & allegoria typica.

NAm hic Melchisedecus rex erat Salem, Sacerdos Dei altissimi, qui occurrit Abrahamo revertenti à cæde regum, & benedixit ei:
2 (Cui & decimas ex omnibus impertitus est Abrahamus) qui primum quidem ex interpretatione dicitur rex justitiæ, deinde vero etiam Rex Salem, quod est Rex pacis:
3 Sine patre, sine matre, sine genere: nec initium dierum, neque vitæ finem habens: sed assimilatus Filio Dei manet Sacerdos in perpetuum.
4 Spectate vero quantus hic *fuerit*, cui Abrahamus etiam ille patriarcha decimas spoliorum dederit.
5 Et ii quidem qui sunt ex filiis Levi Sacerdotium accipientes, præceptum habent decimarum accipiendarum à populo secundum Legem, hoc est à fratribus suis, licet egressis ex lumbis Abrahami.
6 Is vero cujus genus ad illos non refertur decimas accepit ab Abrahamo, & habenti promissiones benedixit.
7 Porro sine ulla controversia, id quod minus est ab eo quod majus est benedicitur.
8 Atque hic quidem homines qui moriuntur, decimas accipiunt: illic autem is de quo testatum est quod vivat.
9 Et (ut ita loquar) in Abrahamo decimatus est etiam ipse Levi, qui decimas solet accipere.
10 Nam is adhuc in lumbis patris erat, cum occurreret Abrahamo Melchisedecus.
11 Porro si consummatio per Leviticum Sacerdotium erat, (nam sub hoc sancita Lex est populo) quid amplius erat opus alium exoriri Sacerdotem secundum ordinem Melchisedeci, nec secundum ordinem Aaronis dici?
12 Mutato enim hoc Sacerdotio, necessario quoque Legis mutatio fit.
13 Nam *is* de quo hæc dicuntur ad aliam tribum pertinet, de qua nullus attendit altari:
14 Palam est enim è Juda exortum esse *Dominum* nostrum, cui tribui nihil de Sacerdotio locutus est Moses.

Id-

15 *Id*que eo amplius manifestum est, quod ad similitudinem Melchisedeci exoritur Sacerdos alius.
16 Qui non ex Lege, cujus præceptum sit carnale, factus est *Sacerdos*, sed ex vi indissolubilis vitæ.
17 Testificatur enim ad hunc modum, Tu *es* Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedeci.
18 Fit enim irritum præcedens præceptum, propter ipsius infirmitatem & inutilitatem.
19 Nihil enim consummavit Lex, sed superintroducta spes potior, per quam appropinquamus Deo.
20 Etiam quatenus non absque jurejurando *super-introducta est*.
21 Nam illi quidem, absque jurejurando Sacerdotes facti sunt: hic vero, cum jurejurando, per eum qui dixit ei, Juravit Dominus & non pœnitebit eum, Tu *es* Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedeci.
22 Tanto melioris pacti sponsor factus est Jesus.
23 Et illi quidem plures facti sunt Sacerdotes, quod mors prohiberet eos permanere.
24 At iste, propterea quod in æternum manet, perpetuum habet Sacerdotium.
25 Unde & servare perfecte potest eos qui per ipsum accedunt ad Deum, semper vivens ut interpellet pro eis.
26 Talis enim nos decebat Pontifex, sanctus, ab omni malo alienus, sine labe, separatus à peccatoribus, & sublimior cœlis factus;
27 Cui non sit quotidie necesse, quemadmodum illis Pontificibus, prius pro peccatis propriis victimas offerre, deinde *pro peccatis* populi: hoc enim fecit semel cum se metipsum obtulit.
28 Lex enim homines constituit Pontifices infirmitate laborantes: at sermo jurisjurandi post Legem *concepti* Filium *constituit* in æternum consummatum.

CAP. VIII.

Recapitulatio doctrinæ de sacerdotio Christi.

CÆterum eorum quæ dicimus *hæc* summa *est*, Talem *nos* habere Pontificem, qui consedit ad dexteram throni Majestatis illius in cœlis.
2 Sanctuarii minister, ac veri illius tabernaculi quod fixit Dominus, & non homo.
3 Omnis enim Pontifex ad offerenda dona & victimas constituitur: unde necesse fuit hunc quoque habere quod offerret.
4 Nam si esset in terra, ne Sacerdos quidem esset, manentibus illis sacerdotibus qui secundum Legem offerunt dona:
5 Ut qui exemplari & umbræ deserviant rerum cœlestium, sicut divinitus dictum est Mosi, cum esset absoluturus tabernaculum, Vide enim, inquit *ut* facias omnia ad exemplar quod ostensum est tibi in monte.
6 At nunc *noster ille Pontifex eo* præstantius ministerium sortitus est, quo etiam præstantioris est pacti mediator, quod præstantioribus promissis sancitum est.
7 Nam si prius illud tale fuisset ut nihil in eo posset requiri, haudquaquam fuisset secundo quæsitus locus.
8 Nam incusans eos inquit, Ecce, dies venient, dicit Dominus, cum peragam cum domo

mo Israelis & cum domo Juda pactum novum:

9 Non secundum pactum quod feci cum patribus ipsorum, quo die prehendi manum ipsorum ut educerem eos ex Ægypto: nam ipsi non perstiterunt in illo meo pacto, & ego despexi eos, dicit Dominus.

10 Quamobrem hoc est pactum quod paciscar domui Israelis post dies illos, dicit Dominus, Indam leges meas menti eorum, & cordi eorum inscribam: & ero ipsis Deus, & ipsi erunt mihi populus.

11 Neq; docebunt singuli proximum suum, & singuli fratrem suum, dicentes, Cognosce Dominum: nam omnes cognoscent me, ab eo qui pusillus fuerit inter eos, ad eum usq; qui magnus fuerit inter eos.

12 Ero enim propitius iniquitatibus eorum, & peccatorum ipsorum & transgressionum ipsorum non recordabor amplius.

13 Dum novum dicit, antiquavit prius: porro quod antiquatur ac senescit prope est ut evanescat.

C A P. IX.

Collatio duplicis tabernaculi, veteris & novi.

HAbuit igitur prius *pactum* etiam ritus cultus, & sanctuarium mundanum.

2 Tabernaculum enim apparatum fuit: prius *quidem* in quo *erat* candelabrum, & mensa, & propositi panes, quod Sancta vocant.

3 Post secundum autem velum *erat* Tabernaculum quod vocant Sancta sanctorum:

4 Aureum habens thuribulum, & Arcam pacti undique circumtectam auro: in qua urna habens manna, & virga illa Aaron quæ germinavit, & Tabulæ illæ pacti.

5 Supra hanc autem Cherubim gloriosi obumbrantes propitiatorium: de quibus non est nunc dicendum singulatim.

6 His vero sic constructis, in prius quidem Tabernaculum quovis *tempore* ingrediuntur Sacerdotes cultus obeuntes:

7 In secundum autem, semel quotannis solus Pontifex, non absque sanguine, quem offert pro seipso & *pro* populi erratis.

8 Hoc declarante Spiritu sancto, nondum factam fuisse manifestam ad Sacrarium viam, priore tabernaculo adhuc consistente.

9 Quod *erat* exemplar pro tempore illo tunc præsente, quo dona sacrificiaque offeruntur, quæ non possunt in conscientia consummare cultorem,

10 In cibis duntaxat & potionibus, & diversis ablutionibus ac ritibus carnalibus, usque ad præstitutum tempus directionis imposita.

11 Adveniens autem Christus Pontifex futurorum bonorum, per majus & perfectius tabernaculum non manufactum, id est, non hujus conditionis,

12 Neque per sanguinem hircorum & vitulorum, sed per proprium sanguinem, ingressus est semel in Sacrarium, æternam redemptionem nactus.

13 Nam si sanguis taurorum & hircorum, & cinis juvencæ aspergens inquinatos, sanctificat ad carnis puritatem:

14 Quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum æternum seipsum obtulit inculpatum Deo, emundabit conscientiam vestram à mortuis operibus, ad colendum Deum vivum?

15 Itaque

15 Itaque ob id novi pa-
cti mediator est, ut morte ad
redemptionem earum trans-
gressionum intercedente quæ
fuerant sub priore pacto, qui
vocati erant, promissam æter-
nam hæreditatem acciperent.
16 Nam ubi testamentum
est mors intercedat necesse est
testatoris.
17 Testamentum enim in
mortuis ratum est: quando-
quidem nondum valet cum
vivit testator.
18 Unde ne prius quidem
illud absque sanguine dedica-
tum fuit.
19 Cum enim Moses om-
nia mandata secundum Legem
recitasset toti populo, sumpto
sanguine vitulorum & hirco-
rum, cum aqua & lana coccina
& hyssopo, simul & ipsum
librum & totum populum a-
spersit.
20 Dicens, Hic *est* sanguis
ille hujus pacti quod manda-
vit vobis Deus.
21 Insuper autem & ta-
bernaculum & omnia vasa il-
lius ministerii sanguine simi-
liter aspersit.
22 Et omnia fere secundum
Legem sanguine purificantur,
& absq; sanguinis effusione
non *fit* remissio.
23 Itaque necesse *fuit* ex-
emplaria quidem eorum quæ
sunt in cœlis hisce rebus pu-
rificari, ipsa vero cœlestia po-
tioribus quam hæ sint victi-
mis.
24 Non enim in manufa-
ctum sacrarium ingressus est
Christus, quod sit exemplar
vero *sacrario* respondens: sed
in ipsum cœlum, ut compare-
at apud faciem Dei pro no-
bis.
25 Neque ut sæpe offerat
semetipsum, sicut Pontifex in-
greditur in sacrarium quotan-
nis cum sanguine alieno:
26 (Alioquin oportuisset
eum sæpe passum fuisse à jacto
mundi fundamento) sed nunc
semel in consummatione secu-
lorum, ad peccatum per im-
molationem sui ipsius è medio
tollendum, factus est manife-
stus.
27 Et sicut illud statutum
est hominibus ut semel mo-
riantur, postea vero judicium.
28 Ita & Christus semel
oblatus, ut *In selpso* attolleret
multorum peccata, secundo
absq; peccato conspicietur iis
qui ipsum adspectant ad sa-
lutem.

CAP. X.

*Collatio sacrificiorum ad hosti-
am Christi, indeque exhor-
tatio ad gratiam Christi in
sanctificatione, fide, & to-
lerantia amplectendam.*

LEx enim umbram obtinens
futurorum bonorum, non
ipsam expressam formam re-
rum, iis hostiis quas singulis
annis easdem continenter of-
ferunt, nunquam potest acce-
dentes confirmare:
2 Alioqui desiissent offerri,
propterea quod cultores, se-
mel purificati, nullorum pec-
catorum amplius essent sibi
conscii.
3 At in istis *fit* repetita
mentio peccatorum quotan-
nis:
4 Non enim potest sanguis
taurorum & hircorum auferre
peccata.
5 Quapropter ingrediens
mundum, dicit, Sacrificium &
oblationem noluisti, corpus
autem adaptasti mihi.
6 Holocautomata & *hosti-
am* pro peccato non appro-
basti.
7 Tunc dixi, Ecce adsum
(in capite libri scriptum est
de me) ut faciam, Deus, vo-
luntatem tuam.

8 Cum

8 Cum superius dixisset, Sacrificium & oblationem & holocautomata & *hostiam* pro peccato noluisti, neq; approbasti, (quæ juxta Legem offeruntur)

9 Tunc dixit, Ecce adsum, ut faciam, Deus, voluntatem tuam. Aufert prius, ut posterius statuat.

10 Qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel *factam*:

11 Omnis igitur Sacerdos adstat quotidie sacro ministerio defungens, & easdem sæpius offerens hostias, quæ nunquam possint auferre peccata:

12 Hic vero una pro peccatis oblata in perpetuum victima consedit ad dexteram Dei;

13 Quod reliquum est expectans, donec inimici ipsius statuantur scabellum pedum ejus.

14 Unica enim oblatione consummavit in perpetuum eos qui sanctificantur.

15 Testificatur autem *hoc* nobis & ipse Spiritus sanctus; nam posteaquam prius dixit,

16 Hoc est pactum quod pangam cum eis post dies illos, dicit Dominus, Indam leges meas cordibus eorum, & eorum mentibus eas inscribam,

17 Et peccatorum atque transgressionum ipsorum non recordabor amplius.

18 Porro ubi *est* horum remissio, non *est* amplius oblatio pro peccato.

19 Cum igitur, fratres, habeamus libertatem ingrediendi Sacrarium per sanguinem Jesu.

20 Ea via quam dedicavit nobis recentem & vivam, per velum, hoc est, per carnem suam:

21 *Cumque habeamus* sacerdotem magnum, præfectum domui Dei:

22 Accedamus cum vero corde, per certioratam fidem, aspersione purgatis cordibus è conscientia mala:

23 Et abluto corpore aqua munda, retineamus professionem spei non vacillantem (fidelis enim *est* qui promisit)

24 Et observemus alii alios, ut nos accuamus ad charitatem & bona opera.

25 Non deserentes aggregationem nostri mutuam, sicuti mos *est* quibusdam, sed adhortantes, *alii alios*: idque eo magis, quod videtis illum diem appropinquare.

26 Nam si ultro peccaverimus post acceptam cognitionem veritatis, non adhuc pro peccatis reliqua est hostia:

27 Sed horrenda quædam expectatio judicii, & ignis fervor, qui devoraturus est adversarios.

28 Qui aspernatus fuerit Mosis Legem, absque misericordia ex duorum aut trium testimonio moritur:

29 Quanto (putatis) acerbiore supplicio dignus censebitur qui Filium Dei conculcarit, & sanguinem fœderis, per quem fuerat sanctificatus, profanum duxerit, & spiritum gratiæ contumelia affecerit.

30 Novimus enim eum qui dixit, Mea est vindicatio, Ego rependam, dicit Dominus. Et rursum, Dominus judicabit populum suum.

31 Horrendum est incidere in manus Dei vivi.

32 Revocate vero in memoriam superiores dies, quibus postquam illustrati fuistis, ingens certamen afflictionum sustinuistis;

33 Partim

33 Partim quidem dum & cum conviciis & cum afflictionibus in theatrum estis producti, partim vero dum socii facti estis eorum qui sic agitantur.

34 Nam & de vinculis meis mecum doluistis, & direptionem eorum quæ vobis suppetebant cum gaudio excepistis, ut qui sciretis *vos* habere apud vos potiorem substantiam in cœlis, & quæ permaneat.

35 Ne igitur abjicite liberam illam professionem vestram, quæ magnam habet præmii retributionem.

36 Nam tolerantia vobis est opus, ut voluntati Dei obsecuti, reportetis promissionem illam.

37 Adhuc enim pusillum quantulumcunque, & qui venturus est veniet, neque tardabit.

38 Justus autem ex fide vivet: at si *quis se* subduxerit, non probat eum animus meus.

39 At nos non ii sumus qui nos subducamus ad exitium, sed qui credamus ad animæ salutem.

CAP. XI.

Fides quid, & ejus energia variis exemplis formata.

EST autem fides, illud quo subsistunt quæ sperantur & quæ demonstrat quæ non cernuntur.

2 Ob eam enim testimonio fuerunt ornati majores.

3 Per fidem intelligimus compactum fuisse mundum verbo Dei, ut quæ cernimus non sint ex apparentibus facta.

4 Abel per fidem majoris pretii sacrificium obtulit Deo quam Cain: per quam testimonio fuit ornatus quod esset justus, testimonium perhibente Deo de donis ejus: & mortuus adhuc per hanc loquitur.

5 Per fidem Enochus fuit translatus, ne videret mortem: nec fuit inventus, propterea quod transtulerat eum Deus: priusquam enim transferretur, testimonium obtinuerat quod gratus fuerit Deo.

6 Atqui fieri non potest ut absque fide quisquam Deo sit gratus: nam qui accedit ad Deum, hunc credere oportet esse *Deum*, & præmia largiri iis qui ipsum requirunt.

7 Per fidem divinitus admonitus Noe de iis quæ nondum cernebantur, veritus construxit arcam ad servandam domum suam: per quam *arcam* condemnavit mundum, & ejus quæ ex fide est justitiæ factus est hæres.

8 Per fidem vocatus Abrahamus auscultavit Deo, abeundo in locum quem accepturus erat in hæreditatem, & exivit nesciens quo esset venturus.

9 Per fidem commoratus est in terra promissa, ut aliena, commoratus in tabernaculis cum Isaac & Jacob cohæredibus ejusdem promissionis.

10 Expectabat enim civitatem illam habentem fundamenta, cujus artifex & conditor est Deus.

11 Per fidem & ipsa Sara vim ad concipiendum semen accepit, & præter præstitutum tempus ætatis peperit, quod fidelem *esse* duxerit eum qui promiserat.

12 Quapropter, & ex uno, eoque jam emortuo, nati sunt *posteri*, quanta est astrorum cœli multitudo, & quasi arena illa innumerabilis quæ est ad oram maris.

13 Secundum fidem mortui

sunt isti omnes, non adepti promissa, sed eminus ea conspicati, postquam *ipsis* fuissent persuasa, & *ea* amplexi fuissent, ac sese professi peregrinos & advenas esse in terra.

14 Nam qui hæc dicunt, palam ostendunt se patriam requirere.

15 Quod si illius memores fuissent ex qua exierant, habere poterant tempus ad revertendum.

16 Atqui potiorem expetunt, hoc est cœlestem: quapropter Deum non pudet eorum, *id est* cognominari Deus eorum: paraverat enim eis urbem.

17 Abrahamus cum tentaretur, obtulit Isaacum per fidem: unigenitum, inquam, illum obtulit is qui promissiones acceperat.

18 Ad quem dictum fuerat: In Isaaco vocabitur tibi semen.

19 Ratiocinatus Deum potentia præditum esse etiam suscitandi ex mortuis: unde etiam illum similitudine quadam recepit.

20 Per fidem de futuris benedixit Isaacus Jacobo & Esavo

21 Per fidem Jacobus moriens singulis filiis Josephi benedixit: & adoravit super extremo baculo suo.

22 Per fidem Josephus obiens de egressione filiorum Israelis meminit, deque ossibus suis præcepit.

23 Per fidem, Moses cum natus esset, occultatus est menses tres à parentibus suis, quod viderent venustum esse puerulum: & non metuerunt edictum regis.

24 Per fidem Moses jam grandis renuit vocari filius filiæ Pharaonis.

25 Potius eligens simul malis vexari cum populo Dei, quam temporariam retinere peccati fruitionem:

26 Majores ducens divitias probrum Christi, quam Ægyptiorum thesauros, intuebatur enim in præmii retributionem.

27 Per fidem dereliquit Ægyptum, non metuens excandescentiam regis: nam, ut qui videret eum qui est invisibilis, *ita* forti animo fuit.

28 Per fidem peregit pascha & effusionem illam sanguinis, ne qui perimebat primogenita, ipsos tangeret.

29 Per fidem transgressi sunt rubrum mare veluti per terram: cujus *maris* facto periculo Ægyptii absorpti sunt.

30 Per fidem mœnia Jericho considerunt, circundata ad dies septem.

31 Per fidem Rahab meretrix illa non periit una cum iis qui non obedierunt, cum pacifice excepisset hospitio exploratores.

32 Et quid præterea loquor? deficiet enim me tempus, narrantem de Gideone, de Baruco, & Sampsone, & Jephthae, & Davide & Samuele, ac Prophetis:

33 Qui per fidem debellarunt regna, operam dederunt justitiæ, assecuti sunt promissiones, obstruxerunt ora leonum,

34 Extinxerunt vim ignis, effugerunt acies gladii, corroborati sunt ex infirmitate, effecti sunt validi in bello, exercitus exterorum in fugam verterunt.

35 Mulieres acceperunt ex resurrectione mortuos suos: alii vero distenti sunt, non acceptata liberatione, ut potiorem resurrectionem consequerentur:

36 Alii rursus ludibria & flagella sunt experti, insuper & vincula & carcerem.

37 Lapi-

37 Lapidati sunt, dissecti
sunt, tentati sunt, gladio cæsi
mortui sunt, oberraverunt cum
ovillis & caprinis pellibus,
destituti, afflicti, male habiti:
38 Quibus indignus erat
mundus, in desertis errantes,
& montibus, ac speluncis, ac
cavernis terræ.
39 Atque omnes hi testimonio per fidem ornati, non obtinuerunt promissum illud:
40 Quoniam Deus de nobis
potius quiddam providerat,
ne absque nobis consummarentur.

CAP. XII.

A Sanctorum & Christi exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, revocat à peccatis, & ex N. Testamenti super Vetus excellentia deterret ab inobedientia.

PRoinde nos quoque, cum tanta nos circumstet testium nubes, abjecto omni pondere, & peccato ad nos circumcingendos proclivi, per tolerantiam propositum nobis stadium decurramus:
2 Intuentes in fidei ducem
ac consummatorem Jesum, qui
pro sibi proposito gaudio sustinuit crucem, ignominia contempta, & ad dextram throni Dei consedit.
3 Etenim reputate quis ille
sit qui talem sustinuit à peccatoribus adversus sese contradictionem, ne vestris animabus fracti fatiscatis.
4 Nondum ad sanguinem
usque restitistis, adversus peccatum decertando.
5 Et obliti estis adhortationis quæ vobis tanquam filiis loquitur, Fili mi, ne parvi facito castigationem Domini, neque animo frangitor cum ab eo argueris.
6 Quem enim diligit Dominus castigat: flagellat autem
quemcunque filium agnoscit.
7 Si castigationem sustinetis,
Deus sese vobis exhibet ut filiis: quis enim est filius quem non castiget pater?
8 Quod si estis absque castigatione, cujus participes sunt omnes, nempe suppositilii estis, non filii.
9 Deinde patres quidem
carnis nostræ castigatores habuimus, & reveriti sumus: annon multo magis subjiciemur Patri spirituum, & vivemus.
10 Nam illi ad paucos dies,
prout ipsis videbatur, nos castigabant: hic autem ad commodum nostrum, ut participes simus sanctimoniæ ipsius.
11 Omnis autem castigatio
in præsens quidem non videtur esse gaudii, sed tristitiæ: at postea fructum tranquillum justitiæ reddit iis qui per eam fuerint exercitati.
12 Quapropter manus remissas & genua soluta surrigite:
13 Et rectas orbitas facite
pedibus vestris, ne quod claudum *est* deflectat de via, sed ut sanetur potius.
14 Pacem sectamini cum
omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Dominum.
15 Prospicientes ne quis
deficiat à gratia Dei: ne qua radix amara suppullulans obturbet, & per hanc polluantur multi.
16 Ne quis sit scortator, aut
profanus, velut Esau, qui unico edulio vendidit suum jus primogeniti.
17 Scitis enim eum etiam
postea, cum vellet, hæreditario jure benedictionem assequi, reprobatum fuisse: non enim reperit pœnitentiæ locum, quamvis cum lacrymis *Benedictionem* illam exquisiffet.

18 Non enim accessistis ad
contrectabilem montem, & ar-
dentem ignem, ac turbinem, &
caliginem, & procellam :
19 Tubæque sonitum &
vocem verborum, quam qui
audierant cum excusatione pe-
tierant ne amplius sibi fieret
sermo :
20 (Non enim ferebant
quod interdicebatur, Si vel
bestia tetigerit montem, lapi-
dabitur aut sagitta configetur.
21 Et Moses, adeo horren-
dum erat visum quod appare-
bat, dixit expavefactus sum ac
tremebundus.)
22 Sed accessistis ad montem
Sion, & civitatem Dei vivi,
Hierusalem cœlestem, & miri-
adas Angelorum.
23 Conventum universalem
& concionem primogenitorum
qui conscripti sunt in cœlis, &
judicem universorum Deum,&
spiritus justorum consummato-
rum.
24 Et ad novi pacti media-
torem Jesum & sanguinem as-
persionis, potiora loquentem
quam loquatur Abel.
25 Videte ne aversemini
eum qui loquitur, nam si illi
non effugerunt qui recusarant
divinitus loquentem in terra,
multo magis nos, qui eum qui
de cœlis est aversaremur.
26 Cujus vox tunc concussit
terram : nunc autem denunci-
avit, dicens, Adhuc semel ego
concutiam non solum terram,
sed etiam cœlum.
27 Porro illud, adhuc se-
mel, declarat instabilium re-
rum, ut puta fictitiarum amo-
tionem, ut maneant quæ sunt
stabilia.
28 Quapropter regnum assu-
mentes quod concuti non po-
test, teneamus gratiam, per
quam ita colamus Deum ut ei
gratissimi, cum verecundia &
reverentia.
29 Etenim Deus noster con-
sumens ignis est.

C A P. XIII.

*Precepta pietatis varia conti-
nuantur.*

FRaternus amor maneto.
2 Hospitalitatis ne esto-
te immemores: per hanc enim
quidam inscii exceperunt An-
gelos hospitio.
3 Memores estote vincto-
rum, tanquam una cum illis
vincti, eorum qui malis pre-
muntur, ac si ipsi quoque cor-
pore *afflicti* essetis.
4 Honorabile *est* inter quos-
vis conjugium & cubile im-
pollutum: scortatores autem
& adulteros damnabit Deus.
5 Sint mores *vestri* alieni
ab avaritia: *estote* contenti
præsentibus: dixit enim ipse,
Nequaquam te omittam, ne-
que unquam te deseram.
6 Adeo ut confidenti ani-
mo dicamus, Dominus *est* mi-
hi auxiliator, nec metuam quid
faciat mihi homo.
7 Memores estote ductorum
vestrorum, qui locuti sunt vo-
bis sermonem Dei: quorum
imitamini fidem contemplan-
tes quis fuerit exitus conver-
sationis ipsorum.
8 Jesus Christus heri & ho-
die idem *est* & in secula.
9 Doctrinis variis & pere-
grinis ne circumferimini: bo-
num enim est gratia constabili-
ri cor, non cibis, unde nullam
perceperunt utilitatem qui in
ipsis ambularunt.
10 Habemus altare, ex quo
non habent jus edendi qui ta-
bernaculo deserviunt.
11 Quorum enim animalium
sanguis infertur pro peccato
in Sacrarium per Pontificem,
eorum corpora exuruntur extra
castra.
12 Quapropter & Jesus ut
sanctificaret populum per pro-
prium sanguinem, passus est ex-
tra portam.

13 Exeamus igitur ad eum extra castra probrum ejus portantes.

14 Non enim habemus hic stabilem civitatem, sed futuram illam inquirimus.

15 Per ipsum igitur assidue offeramus Deo sacrificium laudis, id est, fructum labiorum celebrantium nomen ejus.

16 Beneficentiæ vero & communicationis ne obliviscimini: talibus enim victimis delectatur Deus.

17 Obedite ductoribus vestris & obsecundate: excubant enim ipsi pro animabus vestris tanquam rationem redditusi: ut cum gaudio hoc faciant, & non suspirantes: id enim est vobis inutile.

18 Orate pro nobis: confidimus enim nos bonam conscientiam habere, ut qui in omnibus cupiamus bene versari.

19 Amplius autem precor vos ut id faciatis, ut eo citius restituar vobis.

20 Deus vero pacis, qui magnum illum ovium, per sanguinem pacti æterni, pastorem, Dominum nostrum Jesum ex mortuis reduxit.

21 Compingat vos ad omne opus bonum, ad præstandam ipsius voluntatem, efficiens in vobis quod gratum sit in conspectu suo per Jesum Christum: cui *sit* gloria in secula seculorum. Amen.

22 Precor autem vos, fratres, sufferte sermonem exhortationis hujus: nam paucis *de hoc* scripsi vobis.

23 Scitote fratrem *nostrum* Timotheum solutum esse cum quo (si mox venerit) videbo vos.

24 Salutate omnes ductores vestros, & omnes sanctos. Salutant vos Itali.

25 Gratia *sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Hebræos scripta est ex Italia per Timotheum.

JACOBI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA.

CAP. I.

De exploratione & oratione fidei: de tentationis origine: de insititio verbo & vero ejus auditore.

JAcobus Dei ac Domini Jesu Christi servus, duodecim tribubus dispersis, salutem.

2 Summo gaudio ducite, fratres mei, quoties in tentationes varias incideritis.

3 *Illud* scientes, explorationem fidei vestræ efficere tolerantiam.

4 Cæterum tolerantia opus integrum habeto, ut sitis integri & toti, in nullo deficientes.

5 Quod si cui vestrum deest sapientia, petito à Deo qui dat *eam* omnibus benigne, nec exprobrat, & dabitur ei.

6 Sed

6 Sed postulet cum fide, nihil ambigens: nam qui ambigit similis est fluctui maris qui ventis agitatur & jactatur.

7 Non enim existimet homo ille se quicquam accepturum à Domino,

8 *Ut qui sit* vir animo duplici, & inquietus in omnibus viis suis.

9 Porro, frater qui est humilis conditionis glorietur in sublimitate sua.

10 Qui vero Dives est, in submissione sui: quoniam veluti flos herbæ præteribit.

11 Nam *ut* exortus est sol cum æstu, arefecit herbam & flos illius decidit, & spectabilis decor ipsius periit: ita & dives in suis gressibus marcescet.

12 Beatus *est* vir qui sustinet tentationem: quoniam probus compertus, accipiet coronam vitæ, quam promisit Dominus iis a quibus ipse diligitur.

13 Nemo cum tentatur, dicat, A Deo tentor; nam Deus tentari malis non potest, nec quenquam tentat.

14 Sed unusquisque tentatur, dum à propria cupiditate abstrahitur & inescatur.

15 Deinde cupiditas, posteaquam concepit, parit peccatum: peccatum vero peractum gignit mortem.

16 Ne errate, fratres mei dilecti.

17 Omnis donatio bona & omne integrum donum est supernè, descendens à Patre luminum, apud quem non inest transmutatio, aut conversionis obumbratio.

18 *Is* quia voluit, progenuit nos sermone veritatis, ut essemus primitiæ quædam eorum quæ creavit.

19 Itaque, fratres mei dilecti, sit omnis homo celer ad audiendum, tardus ad loquendum, tardus ad iram.

20 Nam ira viri justitiam Dei non exequitur.

21 Quapropter abjectis omnibus sordibus & excremento malitiæ, cum lenitate excipite insititium illum sermonem, qui potest servare animas vestras.

22 Effectores vero estote sermonis, nec auditores solum, falso ratiocinando fallentes vosmetipsos.

23 Nam si quis est auditor sermonis & non effector, is similis est viro consideranti faciem suam nativam in speculo.

24 Nam simulatque consideravit seipsum, abiit, & statim oblitus est qualis esset.

25 At is qui introspexerit in perfectam illam Legem libertatis, & permanserit *in ea*, quia non fuerit auditor obliviosus, sed actor operis, is, *inquam*, beatior erit in opere suo.

26 Si quis videtur religiosus esse inter vos, non frænans linguam suam, sed suum ipsius cor seducens, hujus vanus est cultus religiosus.

27 Religiosus autem cultus, mundus & incontaminatus apud Deum & Patrem, hic est, invisere orphanos & viduas in afflictione ipsorum, & immaculatum sese conservare à mundo.

CAP. II.

Prosopolepsia damnatur: lex regia commendatur: fides historica rejicitur, & operosa commendatur.

FRatres mei, ne cum acceptione personarum habete fidem Domini nostri Jesu Christi gloriosi.

2 Nam si quis in cœtum

vestrum ingrediatur, aureum
gestans annulum, veste splen-
dida, ingrediatur autem &
pauper cum sordida veste:
3 Et respexeritis ad eum qui
vestem gerit splendidam, &
dixeritis ei, Tu sede hic pul-
chre, pauperi vero dicatis, Tu
sta illic, aut sede hic subter
scabellum meum.
4 Nonne discrimen feceri-
tis apud vos, & facti fueritis
judices male disceptantes.
5 Audite fratres mei dilecti,
nonne Deus elegit pauperes
mundi hujus *ut forent* divi-
tes fide, & hæredes regni quod
promisit iis qui ipsum dili-
gunt?
6 At vos contumelia affe-
cistis pauperem. Nonne di-
vites per tyrannidem oppri-
munt vos, & trahunt vos ad
tribunalia?
7 Nonne blasphemant præ-
clarum illud nomen à quo
vocatis cognominati?
8 Quod si legem regiam
præstatis, secundum Scriptu-
ram, Diliges proximum tu-
um ut teipsum, bene facitis:
9 Sin vero personam re-
spicitis, peccatum committi-
tis, & redarguimini à Lege
veluti transgressores.
10 Quisquis enim totam
Legem servaverit, impegerit
autem in uno, damnas factus
est omnium.
11 Nam qui dixit, Ne
mœcheris, dixit etiam, Ne
occidas. Quod si non fueris
mœchatus, occideris autem,
factus es transgressor Legis.
12 Ita loquimini, & ita
facite, ut per legem libertatis
judicandi.
13 Nam damnatio absque
misericordia *erit* ei qui non
præstiterit misericordiam: &
gloriatur misericordia adver-
sus damnationem.
14 Quæ utilitas, fratres
mei, si fidem dicat aliquis
habere se, opera vero non
habeat? num potest fides il-
la eum servare?
15 Quod si frater aut so-
ror nudi fuerint, & destituti
quotidiano victu:
16 Dicat autem eis aliquis
vestrum, Abite cum pace, ca-
lescite & saturamini, non ta-
men dederitis eis quæ sunt
apta corpori, quæ *erit* uti-
litas?
17 Ita quoque fides, si o-
pera non habeant, mortua
est per se.
18 Quinimo dicet aliquis,
Tu fidem habes, & ego ope-
ra habeo, ostende mihi fidem
tuam absque operibus tuis, &
ego ostendam tibi ex operibus
meis fidem meam.
19 Tu credis Deum unum
esse; bene facis: dæmones
quoque *illud* credunt, & hor-
rescunt.
20 Vis vero nosse, homo
vane, fidem *quæ est* absque
operibus mortuam esse?
21 Abrahamus pater ille
noster nonne ex operibus ju-
stificatus est, cum obtulisset
Isaacum filium suum super
altare?
22 Vides fidem administram
fuisse operum ipsius, & ex
operibus fidem ad finem per-
ductam fuisse?
23 Itaque impleta est Scri-
ptura quæ dicit Credidit,
autem Abrahamus Deo, &
imputatum est ei ad justitiam,
& amicus Dei vocatus est.
24 Videtis igitur ex operi-
bus justificari hominem, &
non ex fide tantum?
25 Similiter autem etiam
Rahab illa meretrix, annon
ex operibus justificata est, cum
accepisset nuncios illos, & alia
via emisisset?
26 Nam sicut corpus abs-
que spiritu mortuum est, ita

& fides illa quæ *est* absque operibus mortua est.

CAP. III.

Commoda & incommoda linguæ, illiusque usus & abusus: item sapientia terrena & cœlestis.

NE estote multi doctores, fratres mei, scientes fore ut gravius judicium auferamus.

2 In multis enim impingimus omnes. Si quis in sermone non impingit, hic perfectus est vir, ut qui possit fræno moderari totum etiam corpus.

3 Ecce, equis fræna in ora immittimus, ut obediant nobis, & totum corpus eorum circumagimus:

4 Ecce, naves quoque, cum tantæ sint, & à ventis sævis agitentur, circumaguntur à minimo gubernaculo quocunque impulsus gubernatoris voluerit.

5 Ita & lingua pusillum membrum est, & sese effert magnifice. Ecce, exiguus ignis quantam materiam incendit?

6 Et lingua flamma *est*, & mundus iniquitatis: ita, *inquam*, lingua constituta est inter membra nostra, maculans totum corpus, inflammans rotam geniturae nostræ, & inflammata è gehenna.

7 Omnis enim natura & ferarum & volucrum, serpentiumque & marinorum domatur & domita est à natura humana:

8 Linguam autem nullus hominum domare potest: malum *est* quod coercere non possis: plena *est* veneno mortifero.

9 Per ipsam benedicimus Deo & Patri, & per ipsam execramur homines ad similitudinem Dei factos.

10 Ex eorum ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri.

11 Num fons ex eodem foramine fundit dulcem & amaram *aquam*?

12 Num potest, fratres mei, ficus oleas edere, aut vitis ficus? ita neque salsus dulcem aquam *potest* edere.

13 Quis sapiens & scientia præditus *est* inter vos? demonstret ex bona conversatione opera sua cum lenitate sapiente.

14 Quod si invidiam amaram habetis, & irritationem in corde vestro, ne gloriamini, & ne mendaces estote adversus veritatem.

15 Non est *enim* ista sapientia supernè descendens, sed terrena, animalis, dæmoniaca.

16 Ubi enim invidia est & rixa, ibi inquieta vita & omne opus pravum.

17 Quæ autem superne *est* sapientia, primum quidem casta est, deinde pacifica, æqua, obsequens, plena misericordiæ & fructuum bonorum, absque disceptatione, & minime simulata.

18 Fructus autem justitiæ seritur cum pace iis qui dant operam paci.

CAP. IV.

Origo litium & pugnarum narratur. Exhortatio ad animi submissionem, & purificationem, & sui ipsius cognitionem.

UNde bella & pugnæ inter vos? nonne hinc, nimirum ex voluptatibus vestris quæ militant in membris vestris?

2 Concupiscitis, & non habetis: invidetis & affectatis, nec potestis nancisci: pugnatis, & bellatis, nec obtinetis propterea quod non petitis.

3 Petitis, & non accipitis, eo quod male petatis, ut in

voluptati-

voluptates vestras insumatis.

4 Adulteri & Adulteræ, nescitis amicitiam mundi inimicitiam esse adversus Deum? Quicunque ergo voluerit amicus esse mundi, inimicus Dei constituitur.

5 An putatis Scripturam inaniter discere, Ad invidiam fertur spiritus qui sedem posuit in nobis?

6 Sed majorem offert gratiam, quia dicit, Deus superbis obsistit, submissis autem dat gratiam.

7 Subjicite igitur vos Deo: obsistite diabolo, & fugiet à vobis.

8 Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis: purificate manus, *vos* peccatores: & expiate corda, duplices animo.

9 Sensu ærumnæ tangimini & lugete, & flete: risus vester in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.

10 Submittite vos in conspectu Domini, & extollet vos.

11 Ne alii aliis obloquimini, fratres, qui obloquitur fratri, quique damnat fratrem suum, obloquitur Legi, & damnat Legem: quod si damnas Legem, non es observator Legis, sed judex.

12 Unus est Legislator qui potest servare & perdere: tu quis es qui damnas alium?

13 Age nunc qui dicitis, Hodie vel cras proficiscemur in illam urbem, & agemus ibi annum unum, & mercabimur, & lucrabimur.

14 Qui ignoratis quid *futurum sit* postero die, quæ est enim vita vestra? vapor enim est ad exiguum *tempus* apparens, & deinde disparens.

15 Pro eo quod dicere debuistis, Si Dominus voluerit, & vivamus, faciemus hoc aut illud.

16 Nunc autem gloriamini de jactantiis vestris Omnis ejusmodi gloriatio mala est.

17 Igitur qui noverit recte facere, nec facit, is peccato tenetur.

CAP. V.

Terret divites: hortatur ad patientiam, sermonis simplicitatem, orationis vehementiam, & peccatorum confessionem.

Age nunc divites, flete, ejulantes super ærumnis vestris superventuris.

2 Divitiæ vestræ putrefactæ sunt, vestimenta vestra sunt à tineis vorata.

3 Aurum & argentum vestrum ærugine vitiatum est, & ærugo eorum testabitur adversum vos: & edet carnes vestras velut ignis: thesaurum recondidistis in ultimos dies.

4 Ecce, merces operariorum qui messuerunt regiones vestras, per vos interverla, clamat: & vociferationes eorum qui messuerunt in aures Domini Sabbaoth introierunt.

5 In luxu vixistis super terram, & lasciviistis: enutristis corda vestra ut in die epuli.

6 Condemnastis, occidistis justum: non obsistit vobis.

7 Patiente igitur animo estote, fratres, usque ad Domini adventum. Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter animo eum expectans, dum accipiat pluviam matutinam & serotinam.

8 Patiente animo estote & vos, & stabilite corda vestra, quoniam adventus Domini appropinquat.

9 Ne suspirate alius adversus alium, fratres, ut ne condemnemini. Ecce judex ante fores adstat.

10 Sumite, fratres mei, pro exemplari vexationis & patientiæ animi, Prophetas,

qui locuti sunt in nomine Do-
mini.
11 Ecce, beatos prædica-
mus eos qui *adversa* sustinent;
tolerantiam Job audistis, &
finem Domini vidistis: nam
abundat intima misericordia
Dominus, & est miserator.
12 Ante omnia vero fratres
mei ne jurate, neque per cœ-
lum, neque per terram, neque
aliud ullum jusjurandum: sit
autem vestrum, Est, Est, &
Non, Non: ne in condemna-
tionem incidatis.
13 Æger est animo aliquis
inter vos? oret: bono animo
est aliquis? psallat.
14 Infirmatur aliquis inter
vos? accersat presbyteros Ec-
clesiæ, & orent, pro eo, un-
gentes eum oleo in nomine
Domini.
15 Et oratio fidei servabit
laborantem erigetque eum Do-
minus: quod si peccata com-
miserit, remittentur ei.
16 Confitemini alii aliis of-
fensas, & precamini alii pro
aliis, ut sanemini: multum
enim valet deprecatio jus
efficax.
17 Elias homo erat iisdem
quibus nos affectionibus ob-
noxius, & ardentissime orav
ne plueret: & non pluit supe
terram annos tres & sex men-
ses.
18 Et rursum oravit, & cœ-
lum dedit pluviam, & ter
produxit fructum suum.
19 Fratres, si quis inte
vos aberrarit à veritate,
converterit eum quispiam.
20 Sciat eum qui averter
peccatorem ab errore viæ su
servaturum animam à mor
& operturum multitudinem
peccatorum.

EPISTOLA CATHOLICA PRIMA.

CAP. I.

Gratias agit Deo de vocatione ad fidem, cujus probam, objectum, & mercedem indicat, de qua prophetæ vaticinati sunt. Exhortatur ut renunciantes mundo & priori vitæ se Deo conforment.

PEtrus Apostolus Jesu Christi, advenis dispersionis per Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam & Bithyniam.

2 Electis ex præcognitione Dei Patris ad sanctificationem Spiritus, per obedientiam & aspersionem sanguinis Jesu Christi: Gratia vobis & pax multiplicetur.

3 Benedictus *esto* Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui ex multa sua misericordia regenuit nos in spem vivam per resurrectionem Jesu Christi, ex mortuis.

4 *Id est* ad hæreditatem quæ nec corrumpi potest, nec contaminari: nec marcescere, nobis in cœlis servatam.

5 Qui virtutis Dei præsidio custodimini per fidem ad salutem paratum revelari postremo tempore ultimo.

6 Qua in re exultatis, ad exiguum *tempus* nunc (si oportet) in variis tentationibus tristitia affecti.

7 Ut exploratio fidei vestræ multo pretiosior *exploratione* auri quod perit, & tamen per ignem exploratur, inveniatur *vobis esse* laudi & honori & gloriæ cum revelabitur Jesus Chirstus.

8 Quem cum non videritis, diligitis: in quem nunc *cum* non videntes, tamen credentes, exultatis gaudio ineffabili & glorioso.

9 Reportantes mercedem fidei vestræ, salutem animarum.

10 De qua salute exquisierunt, & *quam* scrutati sunt Prophetæ, qui de *ventura* in vos gratia prophetarunt.

11 Scrutantes in quem aut qualem temporis articulum præmuncius ille qui in ipsis *erat* Spiritus Christi, declararet *eventuras* Christo perpessiones, & gloriam illas consecuturam.

12 Quibus revelatum est, eos non sibi, sed nobis ea administrare quæ nunc annunciata sunt vobis per eos qui vobis evangelizarunt per emissum è cœlo Spiritum sanctum, in quæ cupiunt Angeli introspicere.

13 Quapropter succincti lumbis mentis vestræ, sobrii ad finem usque sperate in eam quæ vobis defertur gratiam cum revelabitur Jesus Christus.

14 Ut filii obedientes, qui vos non configuretis pristinis quæ in ignorantia vestra *vigerunt* cupiditatibus.

15 Sed sicut is qui vos vocavit sanctus est, ipsi quoque sancti in omni conversatione reddamini.

16 Propterea quod scriptum est, Sancti estote, nam ego sanctus sum.

17 Et si Patrem cognominatis eum qui citra personarum respectum judicat ex cujusque opere, cum timore versamini commorationis vestræ tempora.

18 Ut qui sciatis vos non corruptibilibus *rebus*, argento vel auro, fuisse redemptos ex vana illa vestra conversatione à patribus tradita.

19 Sed pretioso sanguine, utpote agni inculpati & incontaminati, *nempe* Christi,

20 Præcogniti quidem ante jacta mundi fundamenta, manifesti autem facti ultimis temporibus propter vos.

21 Per eum credentes in Deum, qui suscitavit eum ex mortuis & gloriam ei dedit, ut fides ac spes vestra in Deo esset.

22 Qui *igitur* animas vestras purificastis, auscultando veritati per Spiritum, ad amorem fraternum minime simulatum, ex mundo corde alii alios diligite intense.

23 Regeniti non ex semine corruptibili sed incorruptibili, *id est*, per sermonem Dei vivi, & manentis in æternum.

24 Nam omnis caro *est* ut gramen, & omnis gloria hominis ut flos graminis: exaruit gramen, & flos ejus decidit.

25 Sed verbum Domini manet in æternum: hoc autem est verbum illud quod evangelizatum est vobis.

CAP. II.

Exhortatur ad succrescentiam in Christo & superædificandum lapidi angulari: item ut à concupiscentiis mundi abstineatur, superioribus obtemperetur, & afflictiones ad imitationem Christi ferantur.

PRoinde deposita omni malitia & omni dolo & simulationibus & invidentiis, & omnibus obtrectationibus,

2 Ut modo geniti infantes, lac illud sermonis sincerum expetite, ut per illud augescatis;

3 Si quidem gustatis quod bonus sit Dominus;

4 Ad quem accedentes, qui est lapis vivus, ab hominibus quidem reprobatus, apud Deum vero electus *ac* pretiosus.

5 Ipsi quoque, veluti vivi lapides, ædificati fiatis domus spiritualis, sacerdotium sanctum, ad offerendum spirituales hostias acceptas Deo per Jesum Christum.

6 Quapropter etiam continetur in Scriptura, Ecce statuo in Sion lapidem in imo angulo, electum, pretiosum: in quem qui credit nequaquam pudefiet.

7 Vobis igitur est honor qui creditis, non assentientibus autem *sermoni*, lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est caput anguli, & lapis ad quem impingitur, & petra offendiculi.

8 *Nempe* iis qui impingunt ad sermonem, non assentientes, ad quod etiam constituti fuerant.

9 Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus quem *sibi Deus* ut proprium vendicat, ut virtutes prædicetis illius qui vos vocavit è tenebris in admirabilem suam lucem.

10 Qui quondam eratis non populus, nunc estis populus Dei: qui non consecuti misericordiam, nunc estis misericordiam consecuti.

11 Dilecti, precor, ut tanquam inquilini & advenæ abstineatis a carnis cupiditatibus quæ militant adversus animam, conversationem vestram habentes honestam inter Gentes.

12 Ut pro eo quod obloquuntur vobis ut facinorosis, ex bonis operibus quæ spectarint, glorificent Deum die visitationis.

13 Proinde subjecti estote cuivis humanæ ordinationi propter Dominum: sive regi, ut supereminenti.

14 Sive præsidibus, ut qui per eum mittantur: tum ad ultionem facinorosorum, tum ad laudem bene agentium.

15 Quoniam ita est voluntas Dei, ut bene agendo os obstruatis desipientium hominum ignorantiæ.

16 Ut liberi, ac non veluti malitiæ velamen habentes libertatem, sed ut servi Dei.

17 Omnes honorate. Fraternitatem diligite. Deum timete. Regem honorate.

18 Servi, subditi estote cum omni timore dominis, non solum bonis & æquis, sed etiam pravis.

19 Hoc enim cedit gratiæ, si quis propter conscientiam Dei suffert molestias injuste afflictus.

20 Quæ enim est gloria si peccantes & colaphis cæsi subsistatis? sed si bene agentes, & tamen afflicti subsistatis, hoc cedit vobis gratiæ apud Deum.

21 Nam ad hoc etiam vocati estis quoniam & Christus passus est pro nobis, relinquens nobis exemplar, ut subsequeremini vestigia ipsius.

22 Qui non peccavit, nec inventus fuit dolus in ore ipsius.

23 Qui conviciis affectus, non vicissim conviciabatur, cum malis afficeretur, non minabatur: sed committebat *causam suam* ei qui juste judicat.

24 Qui peccata nostra ipsemet sursum tulit in corpore suo super lignum illud, ut peccatis mortui, justitiæ viveremus: cujus vibicibus sanati estis.

25 Nam eratis velut oves errantes: sed nunc conversi estis vos ad pastorem & curatorem animarum vestrarum.

CAP. III.

Instructio ad mulieres, & in genere ad omnes de colenda charitate, de patienter toleranda in carne afflictione, ut spiritus salvetur.

Similiter uxores sese subjiciant suis viris: ut etiam si qui non assentiuntur sermoni, per uxorum conversationem absque sermone lucrifiant,

2 Ubi spectarint cum timore *conjunctam* castam conversationem vestram.

3 Quarum ornatus non sit externus ille in nodis capillorum, & circumposito auro, vel palliorum amictu.

4 Sed occultus ille cordis homo, *situs* in incorruptione lenis ac quieti spiritus, qui est in conspectu Dei pretiosus.

5 Ita enim olim & sanctæ illæ mulieres, quæ sperabant in Deum, ornabant sese, subjectæ suis viris:

6 Sicut Sara obedivit Abrahamo, dominum eum vocans: cujus factæ estis filiæ, dum bene agitis, & nequaquam ulla terremini consternatione.

7 Viri similiter simul habitent, secundum *Dei* notitiam, vasi muliebri ut infirmiori tribuentes honorem, utpote cum una etiam hæredes *sitis* gratiæ vitæ, ne intercipiantur preces vestræ.

8 Denique omnes *estote* concordes, mutuo molestiarum sensu affecti, fraterna præditi charitate, ad intimam misericordiam proni, comes:

9 Non reddentes malum pro malo, aut convicium pro convicio, sed contra benedicentes; ut qui sciatis vos ad hoc vocatos esse, ut benedictionem hæreditario jure obtineatis.

10 Qui enim vult vitam diligere, & videre dies bonos, desistere faciat linguam suam à malo, & labia sua, ne loquantur dolum:

11 Declinet à malo, & faciat quod bonum est: quærat pacem, & persequatur eam.

12 Nam oculi Domini *sunt intenti* in justos, & aures ejus ad deprecationem eorum: vultus vero Domini adversum eos qui faciunt mala.

13 Et quis est qui male accipiat vos, si bonarum rerum æmulatores fueritis?

14 Sed & si *quid* perpetiamini propter justitiam, beati *tamen estis*: cæterum metu eorum ne metuite, neque turbemini:

15 Sed Dominum Deum sanctificate in cordibus vestris. *Estote* autem semper parati ad respondendum cuilibet petenti rationem ejus spei quæ in vobis est, cum mansuetudine & timore, conscientiam bonam habentes:

16 Ut pro eo quod obloquuntur vobis tanquam facinorosis, pudefiant qui infesti sunt vestræ bonæ in Christo conversationi.

17 Melius enim *est* ut bene agentes, si ita velit Dei voluntas, malis afficiamini, quam male agentes:

18 Nam & Christus semel pro peccatis passus fuit, justus pro injustis: ut nos ad Deum adduceret, morte quidem affectus carne, vivificatus autem Spiritu.

19 Per quem etiam spiritibus qui *sunt* in carcere profectus prædicavit.

20 Qui olim non obedierunt, cum semel expectabat ille Dei patiens animus in diebus Noe cum construeretur Arca, in qua paucæ (id est, octo) animæ servatæ sunt in aqua.

21 Cui rei nunc respondens exemplar Baptismi nos quoque servat (non quo carnis sordes abjiciuntur, sed stipulatio bonæ conscientiæ apud Deum) per resurrectionem Jesu Christi.

22 Qui est ad dexteram Dei profectus in cœlum, subjectis ipsi angelis & potestatibus ac virtutibus.

CAP. IV.

Cum Christo mortuos hortatur, ut præterita devitent peccata: & in novitate vitæ ambulantes gaudeant se consortes afflictionum Christi factos, tanquam qui gloriæ ipsius consortes etiam fient.

Cum igitur Christus passus sit pro nobis carne, vos quoque eadem cogitatione armamini, nempe quod qui passus est in carne destitit à peccato:

2 Ut non amplius cupiditatibus hominum, sed voluntati Dei, quod in carne reliquum est temporis vivat.

3 Sufficit enim vobis præterito vitæ tempore quæ li-

dent Gentibus perpetrasse,
incedendo in lasciviis, cupi-
ditatibus, vinolentiis, comes-
sationibus, compotationibus,
& nefariis simulacrorum cul-
tibus.
4 Quamobrem *illi*, non con-
currentibus vobis ad eandem
luxus profusionem, peregrinari
sibi videntur, blasphemantes:
5 Qui reddituri sunt ratio-
nem ei qui paratus est ad judi-
candum vivos & mortuos.
6 Nam idcirco mortuis quo-
que evangelizatum fuit, ut
damnarentur quidem secun-
dum homines, *id est*, carne,
viverent autem secundum De-
um, *id est*, Spiritu.
7 Omnium autem finis im-
minet. Estote igitur tempe-
rantes & sobrii ad preces.
8 Ante omnia vero charita-
tem alii in alios intensam ha-
bentes: nam charitas operiet
multitudinem peccatorum.
9 Hospitales *estote* alii erga
alios, absque murmurationi-
bus.
10 Ut quisque accepit do-
num, *ita* alius in alium illud
subministrantes, ut boni dis-
pensatores variæ Dei gratiæ.
11 Si quis loquitur, *loqua-
tur* ut eloquia Dei: si quis
ministrat, *ministret* tanquam
ex viribus quas suppeditat
Deus: ut in omnibus glorifi-
cetur Deus per Jesum Chri-
stum, cui est gloria & robur
in secula seculorum. Amen.
12 Dilecti, ne tanquam pe-
regrini exploratione illa per
ignem quæ fit in vobis ad
vestri experimentum percelli-
mini, ut si peregrinum aliquid
vobis accideret.
13 Imo in eo quod con-
sortes estis afflictionum Chri-
sti, gaudete: ut & cum reve-
labitur gloria ipsius gaudeatis
exultantes.
14 Si conviciis afficimini in
nomine Christi, beati *estis*:
quoniam & ille gloriæ & ille
Dei Spiritus super vos requi-
escit: *qui* quod ad illos qui-
dem attinet blasphematur,
quod ad vos autem glorifica-
tur.
15 Ne enim quisquam ve-
strum malo afficiatur ut homi-
cida, aut fur, aut maleficus,
aut alienarum rerum inspe-
ctor.
16 Sed si ut Christianus,
ne pudefiat, imo glorificet
Deum hoc respectu.
17 Nam tempus *est* ut in-
cipiat judicium a domo Dei:
quod si primum *incipit* a no-
bis, quis erit finis eorum qui
non assentiuntur Evangelio
Dei?
18 Et si justus vix serva-
tur, impius & peccator ubi
comparebit.
19 Itaque qui malis affici-
untur ex voluntate Dei, tan-
quam fideli conditori com-
mendent animas suas bene
agendo.

CAP. V.

Officia pastorum & auditorum in Ecclesia.

PResbyteros qui inter vos
sunt, precor ego una
presbyter, ac testis afflictio-
num Christi, atque idem glo-
riæ consors, quæ futurum est
ut reveletur:
2 Pascite Dei gregem qui
penes vos est, illius inspectio-
ni vacantes non coacte, sed
libenter, non turpiter affe-
ctantes lucrum, sed prompto
animo;
3 Neque ut dominantes
cleris, sed ut qui sitis exem-
plaria gregis:
4 Et cum manifestus fa-
ctus fuerit ille Pastorum Prin-
ceps, reportabitis amarantinam
illam gloriæ coronam.

5 Similiter juniores subjecti estote senioribus, & omnes vicissim subjicimini. Submissione animi estote intus ornati: nam Deus superbis obsistit, submissis autem dat gratiam.

6 Submittite vos igitur robustæ manui Dei: ut vos opportuno tempore extollat;

7 Omni solicitudine vestra in eum conjecta: nam illi cura est de vobis.

8 Sobrii estote, vigilate: nam adversarius ille vester Diabolus, ut leo rugiens, obambulat, quærens quem absorbeat.

9 Cui obsistite firmi per fidem, ut qui noveritis easdem afflictiones è vestra quæ in mundo est fraternitate peragi.

10 Cæterum Deus omnis gratiæ *autor*, qui vocavit vos ad æternam suam gloriam in Christo Jesu paulisper afflictos, is, *inquam*, perficiat vos, stabiliat, roboret, fundet.

11 Ipsi gloria & robur in secula seculorum. Amen.

12 Per Sylvanum vobis fidum fratrem paucis, ut puto, scripsi, adhortans *vos*, & testificans hanc esse veram gratiam Dei in qua statis.

13 Salutat vos ea quæ est in Babylone vobiscum electa *Ecclesia*, & Marcus filius meus.

14 Salutate alii alios charitatis osculo. Pax vobis omnibus qui estis in Christo Jesu. Amen.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA POSTERIOR.

CAP. I.

Proposita spei excellentia ad introitum in regnum Dei hortatur; & brevi moriturus doctrinam Christi ex voce Patris, & Prophetarum scriptis confirmat.

SYmeon Petrus Servus & Apostolus Jesu Christi, æque pretiosam fidem nobiscum sortitis per justitiam Dei nostri & Servatoris Jesu Christi.

2 Gratia vobis & pax multiplicetur in agnitione Dei, & Jesu Domini nostri.

3 Prout Divina vis ipsius omnia nobis donavit quæ ad vitam & pietatem *pertinent*, per agnitionem illius qui vocavit nos ad gloriam ac virtutem.

4 Ex eo quod maxima illa nobis ac pretiosa promissa donavit, ut per hæc efficeremini divinæ consortes naturæ, elap-

fi ex

& ex corruptione quæ est in
mundo per cupiditatem.
5 Ad hoc ipsum vero *vos*,
omni præterea collato studio,
adjicite fidei vestræ virtutem,
virtuti vero notitiam.
6 Notitiæ vero continentiam,
continentiæ vero tolerantiam,
tolerantiæ vero pietatem.
7 Pietati vero fraternum
amorem, fraterno vero amori
charitatem.
8 Hæc enim si vobis adsint,
& abundent, non inertes vos
nec infructuosos efficient in
Domini nostri Jesu Christi agnitione.
9 Nam cui hæc non adsunt is
cæcus est, nihil procul cernens,
oblitus sese à veteribus
peccatis suis fuisse purificatum.
10 Quapropter, fratres, potius
studete vocationem &
electionem vestram firmam efficere:
hæc enim si feceritis,
nunquam impingetis.
11 Ita enim ample subministrabitur
vobis introitus in
æternum regnum Domini nostri
& Servatoris Jesu Christi.
12 Quapropter non negligam
vos de istis semper commonefacere,
quamvis peritos
& stabilitos in præsente veritate.
13 Justum autem duco,
quamdiu sum in hoc tabernaculo,
expergefacere vos per
submonitionem:
14 Cum scio cito futurum
ut deponam tabernaculum meum;
sicut Dominus noster Jesus
Christus declaravit mihi.
15 Sed & studebo ut subinde
vos possitis post exitum
meum horum mentionem facere.
16 Non enim arte compositas
fabulas secuti, notam
vobis fecimus Domini nostri
Jesu Christi potentiam & adventum:
sed ut qui oculis
nostris aspeximus illius majestatem.
17 Acceperat enim à Deo
Patre honorem & gloriam,
voce ad eum delata hujusmodi
à magnifica illa gloria,
Hic est Filius ille meus, dilectus
ille in quo acquiesco.
18 Et hanc vocem nos audivimus
è cœlo delatam, cum
essemus una cum eo in monte
illo sancto.
19 Et habemus firmissimum
illum sermonem propheticum:
quem bene facitis quod attenditis,
velut lucernam splendentem
in obscuro loco, usquedum
dies illuxerit, & lucifer
exoriatur in cordibus vestris.
20 Si illud primum noveritis,
nullam prophetiam
Scripturæ esse propriæ explicationis.
21 Non enim libitu hominis
allata est olim prophetia,
sed acti à Spiritu sancto locuti
sunt sancti Dei homines.

CAP. II.

Vaticinium de falsorum doctorum multitudine, indole, artibus & pœna.

Fuerunt autem etiam pseudoprophetæ
in populo:
ut etiam inter vos erunt falsi
doctores, qui subintroducent
hæreses exitiales, etiam
Dominum qui illos mercatus
est abnegantes, accersentes
sibiipsis celerem perniciem.
2 Et multi sequentur eorum
exitia: per quos via
veritatis blasphemabitur.
3 Et per avaritiam fictis
sermonibus vos negotiabuntur,
quibus damnatio jam olim
non otiatur, & quorum exitium
non dormitat.
4 Nam si Deus Angelis qui
peccaverunt non pepercit, sed
in tartarum detrusos catenis

caliginis tradidit damnationi servatos:

5 Et prisco mundo non pepercit, sed Octavum Noe justitiæ præconem custodivit, diluvio in mundum impiorum inducto:

6 Et civitates Sodomorum ac Gomorrhæ in cinerem redactas subversione damnavit, constituitque ut essent exemplar impie victuris:

7 Et justum Lot lasciva nefariorum conversatione fatigatum eripuit.

8 (Justus enim ille, cum habitaret inter eos, indies animam justam sceleratis *illorum* factis & videndo & audiendo excruciabat.)

9 Novit Dominus pios è tentatione eripere, injustos autem in diem judicii pœnas dantes servare.

10 Maxime vero eos qui carnem sequentes in cupiditate pollutionis incedunt, & dominatum contemnunt, qui, *inquam, ut sunt* audaces & sibi pertinaciter placentes, non horrent dignitates probris incessere:

11 Cum ipsi Angeli, qui sunt viribus ac potentia majores, non ferant adversus eas apud Dominum maledictionis judicium.

12 At isti, veluti animantia rationis expertia, *quæ* naturali impetu feruntur, facta ad eum finem ut capta intereant, ea vituperantes quæ ignorant, sua ipsorum corruptela interibunt:

13 Reportaturi mercedem injustitiæ, ut qui voluptatem ducant diurnum luxum, labes ac maculæ, seductionibus suis sese oblectantes, vobiscum convivando.

14 Oculos habentes plenos adulterii, & qui à peccando cessare nesciunt, inescantes animas instabiles, cor habentes ad avaritiam exercitatum, execrandi homines:

15 Qui derelicta recta via aberrarunt, secuti viam Balaam *filii* Bosor: qui mercedem iniquitatis amavit.

16 Sed redargutionem suæ transgressionis habuit: *nam* subjugis asina muta, humana voce locuta, inhibuit Prophetæ dementiam.

17 Isti sunt fontes aqua carentes, nebulæ à turbine agitatæ: quibus caligo tenebrarum in æternum asservata est.

18 Nam quæ prætumida vanitas ipsis dictavit loquendo, eos inescant per carnis cupiditates lascivas, qui vere effugerant ab iis qui in errore versantur:

19 Libertatem eis pollicendo, cum ipsi servi fiunt corruptelæ: siquidem à quo quis superatus est, huic etiam in servitutem est addictus.

20 Nam si postquam pollutiones mundi per agnitionem Domini & Servatoris Jesu Christi effugerint, his rursum implicati superentur, facta est ultima eorum conditio deterior priore.

21 Melius enim fuisset eis, non cognovisse viam justitiæ, quam cognita *illa* regredi à sancto præcepto sibi tradito.

22 Sed accidit eis quod vero proverbio dici solet, Canis reversus est ad suum ipsius vomitum, & Sus lota ad volutabrum cœni.

CAP. III.

Adventus Christi ad judicium: mundi παλιγγενεσία: judicium Epicureorum hac de re: præparatio ad illum diem.

HAsce jam alteras vobis literas scribo, dilecti, quibus sinceram mentem vestram

stram per submonitionem expergefacio:

2 Ut memores sitis verborum quæ prædicta sunt à sanctis Prophetis, & præcepti illius nostri qui sumus Apostoli Domini & Servatoris.

3 Illud primum scientes, venturos extremis diebus irrisores, in suis ipsorum cupiditatibus incedentes,

4 Et dicentes, Ubi est pollicitatio adventus ejus? nam ex quo *die* patres obdormierunt, omnia ita permanent ab initio creationis.

5 Illud enim violentes ipsos fugit, cœlos jam olim extitisse per Dei sermonem, & terram ex aqua & in aqua consistentem.

6 Quamobrem is qui tum erat mundus aqua inundatus periit.

7 Qui vero nunc *sunt* cœli ac terra, eodem sermone reconditi, asservantur igni in diem damnationis & exitii impiorum hominum.

8 Unum autem hoc ne vos fugiat, dilecti, unum diem apud Dominum *perinde esse* ut mille annos, & mille annos ut diem unum.

9 Non tardat Dominus promissionem, (ut nonnulli tarditatem *hanc esse* ducunt) sed patiente est animo erga nos, nolens ullos perire, sed omnes ad resipiscentiam tendere.

10 Veniet autem sicut fur in nocte dies ille Domini quo cœli cum stridore præteribunt, elementa vero æstuantia solventur, terraque & quæ in ea sunt opera exurentur.

11 Cum igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet esse vos in sanctis conversationibus & pietatis officiis,

12 Expectantes & properantes *ad* adventum diei Dei, in quo cœli conflagrantes solventur, & elementa æstuantia liquescent.

13 Sed cœlos novos ac terram novam secundum promissum ejus expectamus, in quibus justitia inhabitat.

14 Quapropter, dilecti, cum hæc expectetis, studete ut incontaminati & inculpati ab eo inveniamini cum pace:

15 Dominique nostri tarditatem ad iram salutem ducite, sicut & dilectus frater noster Paulus, pro sibi data sapientia, scripsit vobis:

16 Ut in omnibus fere epistolis loquens de istis, in quibus sunt nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti parumque stabiles detorquent, ut & reliquas scripturas, suo ipsorum exitio.

17 Vos igitur, dilecti, *istorum* præscii cum sitis, cavete ne illorum nefariorum errore cum illis abducti, excidatis a propria stabilitate.

18 Sed crescite in gratia & notitia Domini nostri & Servatoris Jesu Christi: cui gloria & nunc & ad tempus sempiternum. Amen.

JOAN-

EPISTOLA CATHOLICA PRIMA.

CAP. I.

Verbi annunciatio Apostolica: communio cum Christo: sanguis Christi λύτρον ϗ λύτρων: confessio peccatorum.

Quod erat è principio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod spectavimus, & manus nostræ contrectarunt de Sermone illo vitæ:

2 (Nam vita illa conspicua facta est: & illam vidimus, & testamur, & annunciamus vobis vitam illam æternam quæ erat apud Patrem, & conspicua facta est nobis.)

3 Quod, *inquam*, vidimus & audivimus, id annunciamus vobis, ut & vos communionem habeatis nobiscum: & communio nostra *sit* cum Patre & cum Filio ejus Jesu Christo.

4 Et hæc scribimus vobis ut gaudium vestrum sit plenum.

5 Hic est igitur nuncius ille quem audivimus ex ipso, & renunciamus vobis, Deum lucem esse, nec tenebras in eo esse ullas.

6 Si dixerimus nos communionem habere cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, nec sincere agimus.

7 Quod si in luce ambulamus, sicut ipse est in luce, communionem habemus cum eo mutuam, & sanguis Jesu Christi Filii ejus purificat nos ab omni peccato.

8 Si dixerimus nos peccatum non habere, nos ipsos fallimus, & veritas in nobis non est.

9 Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & justus ut remittat nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate.

10 Si dixerimus nos non peccasse, mendacem facimus eum, & sermo ejus non est in nobis.

CAP. II.

Christi meritum catholicum: vita Christiana: unctio Spiritus: doctrina Antichristi.

Filioli mei, hæc scribo vobis ut ne peccetis. Quod si quis peccarit, advocatum apud Patrem habemus, Jesum Christum justum.

2 Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris, nec pro nostris solum, sed etiam pro totius mundi *peccatis*,

3 Et per hoc scimus quod ipsum novimus, si præcepta ipsius observemus.

4 Qui dicit, Novi eum, & præcepta ejus non observat, mendax est, & in eo veritas non est:

5 Qui autem observat sermonem ejus, vere in hoc charitas Dei adimpleta est: per hoc scimus nos in ipso esse.

6 Qui dicit se in eo habitare, debet, prout ille ambulavit, ita & ipse ambulare.

7 Fratres, non scribo vobis novum præceptum, sed

præceptum vetus, quod *videlicet* habuistis *jam inde* à principio. Vetus hoc præceptum, sermo ille est quem audivistis *jam inde* à principio.
8 E contrario præceptum novum scribo vobis, id quod verum est in ipso, & in vobis: quia tenebræ prætereunt, & vera illa lux jam lucet.
9 Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc.
10 Qui diligit fratrem suum, in luce manet, & offendiculum in eo non est.
11 Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quo eat, quia tenebræ oculos ipsius obcæcarunt.
12 Scribo vobis, filioli: quoniam remissa sunt vobis peccata propter nomen ejus.
13 Scribo vobis, patres: quoniam nostis eum qui à principio est. Scribo vobis, adolescentes, quoniam Improbum illum vicistis.
14 Scribo vobis, pueruli, quoniam nostis Patrem. Scripsi vobis, patres, quoniam nostis eum qui *est* à principio. Scripsi vobis, adolescentes, quia validi estis, & verbum Dei habitat in vobis, & Improbum illum vicistis.
15 Ne diligite mundum, neque ea quæ in mundo sunt: si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.
16 Quoniam quicquid est in mundo, cupiditas carnis, & libido oculorum, & fastus vitæ, non est ex Patre, sed ex mundo est.
17 Porro mundus præterit, & cupiditas ipsius: qui vero præstat voluntatem Dei manet in æternum.
18 Pueruli, ultimum tempus adest: & sicut audivistis antichristum venturum, etiam nunc antichristi multi cœperunt esse: unde scimus ultimum tempus adesse:
19 E nobis egressi sunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis mansissent utique nobiscum: sed *egressi sunt ex nobis* ut manifestum fieret non omnes esse ex nobis.
20 At vos unctionem habetis à Sancto illo *profectam*, & nostis omnia.
21 Non scripsi vobis *idcirco* quod veritatem nesciatis, sed quoniam eam scitis, & nullum mendacium esse ex veritate.
22 Quis est mendax, nisi qui negat Jesum esse Christum illum? hic est antichristus, qui negat Patrem & Filium.
23 Quisquis negat Filium, nec Patrem habet: qui agnoscit Filium, etiam Patrem habet.
24 Quod igitur audivistis à principio, in vobis maneat: si in vobis manserit quod audivistis à principio, vos quoque in Filio & Patre manebitis.
25 Hæc autem illa est promissio quam ipse pollicitus est nobis, *nempe* vita illa æterna.
26 Hæc scripsi vobis de eis qui seducunt vos.
27 Sed unctio quam vos accepistis ab eo manet in vobis: nec necesse habetis, ut quisquam doceat vos: verum sicut eadem unctio docet vos de omnibus, *quæ* & verax est, & non mendax: & sicut docuit vos, manebitis in eo.
28 Nunc igitur, filioli, manete in eo: ut cum manifestus factus fuerit, habeamus loquendi libertatem, neque pudefiamus coram eo in ipsius adventu.
29 Si scitis eum justum esse, nostis, quicunque exercet justitiam, ex ipso natum esse.

CAP.

CAP. III.

Gratia adoptionis: charitas filiorum Dei symbolum: Christi dilectio erga nos: preces conscientiæ indemnis placent.

Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, *nempe* ut filii Dei vocemur: propterea mundus non novit nos, quia non novit eum.

2 Dilecti, nunc filii Dei sumus, sed nondum manifestum factum est quod erimus: scimus autem fore ut cum *ipse* factus fuerit manifestus, similes ei simus: quoniam videbimus eum sicuti est.

3 Et quisquis habet hanc spem in eo *fixam*, castum se conservat, sicut & ille castus est.

4 Quisquis dat operam peccato, etiam Legem transgreditur: nam peccatum est Legis transgressio.

5 Et scitis illum patefactum esse ut peccata nostra tolleret & peccatum in eo non esse.

6 Quisquis in eo manet, non peccat, quisquis peccat non vidit eum, neque novit eum.

7 Filioli, nemo vos seducat: qui exercet justitiam, justus est, sicut ille justus est.

8 Qui dat operam peccato, ex diabolo est: quoniam a principio diabolus peccat. Ad hoc manifestus factus est Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.

9 Quisquis natus est ex Deo peccato non dat operam: quoniam semen ipsius in eo manet: nec potest peccare, eo quod ex Deo natus est.

10 Per hoc manifesti sunt filii Dei & filii diaboli: quisquis non dat operam justitiæ non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum.

11 Quoniam hæc est denunciatio quam audivistis a principio, ut diligamus alii alios.

12 Non sicut Cain, qui ex illo improbo erat, & mactavit fratrem suum. Cujus autem rei gratia occidit eum? quia opera ejus mala erant, fratris autem ejus justa.

13 Ne miramini, fratres mei, si odit vos mundus.

14 Nos scimus nos translatos esse ex morte ad vitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit fratrem, manet in morte.

15 Quisquis odit fratrem suum, homicida est, & nostis nullum homicidam habere vitam æternam in se manentem.

16 Per hoc novimus charitatem Dei, quod ille animam suam pro nobis deposuit: nos igitur debemus pro fratribus animam deponere.

17 Qui vero habuerit mundanum victum, & viderit fratrem suum cui aliquo sit opus, & clauserit viscera sua coram eo, quomodo charitas Dei manet in eo?

18 Filioli mei, ne diligamus verbo, neque lingua *solum*, sed facto & veritate.

19 Et per hoc cognoscimus nos ex veritate esse, & coram ipso secura reddemus corda nostra.

20 Nam si nos condemnet cor nostrum, nempe potentior est Deus corde nostro, & novit omnia.

21 Dilecti, si cor nostrum nos non condemnet, libertatem loquendi habemus apud Deum.

22 Et quicquid petierimus, accipimus ab eo, quoniam præcepta ejus observamus, & quæ in ipsius conspectu placent facimus.

23 Hoc est igitur ejus præceptum, ut credamus nomini Filii ejus Jesu Christi, & diligamus alii alios, sicut præcepit nobis.

24 Nam

24 Nam qui observat ejus præcepta in eo habitat, & ipse in eo: & per hoc novimus eum habitare in nobis, nempe ex Spiritu quem nobis dedit.

CAP. IV.

Spiritus sunt probandi: notæ veræ & falsæ doctrinæ: character piorum & impiorum.

Dilecti, ne cuivis spiritui credite, sed probate spiritus an ex Deo sint: nam multi pseudoprophetæ venerunt in mundum.

2 Ex hoc cognoscite Dei Spiritum: quicunque spiritus profitetur Jesum Christum in carnem venisse, ex Deo est.

3 At quicunque Spiritus non profitetur Jesum Christum in carnem venisse, ex Deo non est: sed hic est ille *spiritus* Antichristi, quem audistis venturum fuisse, & qui jam nunc in mundo est.

4 Vos ex Deo estis, filioli, & vicistis eos: quoniam potentior est qui est in vobis quam qui in mundo est.

5 Ipsi è mundo sunt, ideo mundana loquuntur, & mundus eos audit.

6 Nos ex Deo sumus: qui novit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos: ex hoc cognoscimus spiritum veritatis & spiritum erroris.

7 Dilecti, diligamus alii alios: nam charitas ex Deo est: quisquis diligit, ex Deo natus est, & novit Deum.

8 Qui non diligit non novit Deum: nam Deus est charitas.

9 Per hoc manifesta facta est charitas Dei in nos, quod Filium illum suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.

10 In hoc est charitas, non quod nos dilexerimus Deum, sed quod ipse dilexerit nos, & miserit Filium suum ut esset propitiatio pro peccatis nostris.

11 Dilecti, si Deus nos ita dilexit, debemus & nos alii alios diligere.

12 Deum nemo conspexit unquam: si diligamus alii alios, Deus in nobis habitat, & charitas ejus adimpleta est in nobis.

13 Per hoc cognoscimus nos in eo habitare, & ipsum in nobis, quod de Spiritu suo dedit nobis.

14 Nos vero spectavimus & testamur Patrem misisse Filium qui esset Servator mundi.

15 Quisquis professus fuerit Jesum esse Filium Dei, Deus in eo habitat, & ipse in Deo.

16 Et nos cognovimus & credidimus charitatem quam habet Deus erga nos. Deus charitas est: & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo.

17 Per hoc adimpletur charitas nobiscum ut fiduciam habeamus in die judicii, quod qualis ille est, *tales* & nos sumus in hoc mundo.

18 Metus non est in charitate: integra charitas foras ejicit metum: quoniam metus cruciatum habet: qui autem metuit, non est consummatus in charitate.

19 Nos diligimus eum, quoniam ipse prior dilexit nos.

20 Si quis dixerit, Diligo Deum & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem vidit, Deum quem non vidit quomodo possit diligere?

21 Et hoc præceptum habemus ab eo, ut qui diligit Deum diligat etiam fratrem suum.

C A P. V.

Characteres Regenitorum: tres testes in cœlo, totidem in terris: peccatum irremissibile & remissibile.

Quisquis credit Jesum esse Christum illum, ex Deo genitus est: & quisquis diligit eum qui genuit, diligit etiam eum qui ex eo genitus est.

2 Per hoc cognoscimus nos diligere filios Dei, cum Deum diligimus, & præcepta ejus observamus.

3 Hæc est enim charitas Dei, ut præcepta ejus observemus: & præcepta ejus gravia non sunt.

4 Quoniam quicquid natum est ex Deo vincit mundum: & hæc est victoria quæ vicit mundum, *nempe* fides nostra.

5 Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit Jesum esse Filium Dei?

6 Hic ille est qui venit per aquam & sanguinem, *nempe* Jesus Christus: non per aquam solum, sed per aquam & sanguinem: & spiritus is est qui testificatur Spiritum veritatem esse.

7 Nam tres sunt qui testificantur in cœlo, Pater, Sermo, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.

8 Et tres sunt qui testificantur in terra, Spiritus, & aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt.

9 Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est: nam hoc est testimonium Dei quod testificatus est de Filio suo.

10 Qui credit in Filium Dei habet testimonium in seipso: qui non credit Deo mendacem eum fecit, quia non credidit testimonio quod testificatus est Deus de Filio suo.

11 Est autem hoc testimonium, nempe quod vitam æternam dedit nobis Deus: & hæc vita in Filio ejus est.

12 Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium Dei, vitam non habet.

13 Hæc scripsi vobis qui creditis in nomen Filii Dei, ut sciatis vos vitam æternam habere, & ut credatis in nomen Filii Dei.

14 Et hæc est fiducia quam apud Deum habemus, ipsum, si quid petierimus secundum voluntatem ejus, nos audire.

15 Quod si scimus eum audire nos, quicquid petierimus, scimus nos habere petitiones, quas ab eo petiimus.

16 Si quis viderit fratrem suum peccare peccato *quod* non *est* ad mortem, petet & dabit ei vitam: peccantibus *dico* non ad mortem. Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget.

17 Omnis injustitia peccatum est: sed est peccatum *quod* non *est* ad mortem.

18 Scimus quod quisquis natus est ex Deo non peccat: sed *quod* qui genitus est ex Deo conservat seipsum, & improbus ille non attingit eum.

19 Scimus nos ex Deo esse, & mundum totum in illo improbo jacere.

20 Sed scimus Filium Dei venisse, & dedisse nobis mentem ut cognoscamus verum illum: & sumus in vero illo, *id est*, in ejus Filio Jesu Christo. Hic *est* verus ille Deus, & vita illa æterna.

21 Filioli, cavete vobis ab idolis. Amen.

EPISTOLA SECUNDA.

1 *Charitati in vita & sinceritati in doctrina studendum.*

PResbyter electæ dominæ, & liberis ejus, quos ego vere diligo, nec ego solus, sed & omnes qui norunt veritatem:

2 Propter veritatem quæ manet in nobis, & nobiscum erit in æternum.

3 Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & à Domino Jesu Christo Filio Patris, cum veritate & charitate.

4 Gavisus sum valde quod invenerim ex filiis tuis qui sincere ambulent, sicut præceptum accepimus à Patre.

5 Et nunc rogo te, domina, non ut præceptum novum scribens tibi, sed quod habuimus à principio, ut diligamus alii alios.

6 Hæc autem est charitas, ut ambulemus secundum præcepta ipsius. Hoc est præceptum illud sicut audistis à principio, ut in eo ambuletis.

7 Nam multi impostores ingressi sunt in mundum, qui non profitentur Jesum Christum venisse in carne. Hic ille est impostor & Antichristus.

8 Respicite vos ipsos, ne perdamus quæ egimus, sed ut mercedem plenam recipiamus.

9 Quisquis transgreditur, nec permanet in doctrina Christi, Deum non habet: qui manet in doctrina Christi, hic & Patrem & Filium habet.

10 Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, ne recipite eum domum, nec, Ave ei dicite.

11 Qui enim dicit ei Ave, communicat operibus ejus malis.

12 Cum multa haberem vobis scribenda, nolui per chartam & attramentum: sed spero *me* venturum ad vos, & præsentem præsentibus loquuturum, ut gaudium nostrum sit completum.

13 Salutant te filii sororis tuæ electæ. Amen.

EPISTOLA
TERTIA.

Gaius hospitalitatis speculum: Diotrephes, imago falsorum Doctorum.

PResbyter Gaio dilecto, quem ego vere diligo,
2 Dilecte, in primis opto ut prospere agas & valeas, sicut prospere agit anima tua.
3 Gavisus sum enim valde cum venirent fratres, & testimonio suo commendarent sinceritatem tuam prout tu sincere ambulas.
4 Majus istis gaudium non habeo, cum *videlicet* audio filios meos sincere ambulare.
5 Dilecte, fideliter agis quicquid facis erga fratres & erga peregrinos,
6 Qui testimonio suo commendarunt charitatem tuam in conspectu Ecclesiæ: quos recte facies si prosecutus fueris ut Deo convenit.
7 Nam pro nomine ejus exciderant ex Gentibus, nihil accipientes.
8 Nos ergo debemus recipere hujusmodi, ut una operam impendamus veritati.
9 Scripsi Ecclesiæ: sed qui primatum inter eos ambit Diotrephes non recipit nos.
10 Propterea, si venero, memoriam renovabo ipsius facinorum quæ facit, sermonibus malis garriens in nos: quique etiam his non contentus, neque ipse recipit fratres, & qui volunt *reipsa* prohibet, & ex Ecclesia ejicit.
11 Dilecte, ne imitare quod malum est, sed quod bonum est. Qui bene agit, ex Deo est: qui autem male agit, non vidit Deum.
12 Demetrio testimonium redditum est ab omnibus, & ab ipsa veritate: sed & nos testimonium perhibemus; & nostis testimonium nostrum firmum esse.
13 Multa possem scribere, sed nolo per atramentum & calamum tibi scribere.
14 Spero autem fore ut statim te videam, & *tunc* præsentes præsenti loquamur.
15 Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

JUDÆ

JUDÆ APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA.

*Exhortatur Apoſtolos ad per-
ſeverantiam fidei, contra-
que pſeudoprophetas præmo-
net, eorum doctrinam, con-
verſationem & exitium in-
dicans.*

JUdas Jeſu Chriſti ſervus,
frater autem Jacobi, vo-
catis, à Deo Patre ſanctifi-
catis, & Jeſu Chriſto aſ-
ſervatis:
2 Miſericordia vobis &
pax & charitas multiplicetur.
3 Dilecti, cum omne ſtudi-
um adhibeam ut ſcibam ad
vos de communi ſalute, neceſ-
ſe habui vobis ſcribere, ad
vos hortandos ut decertetis
pro fide quæ ſemel tradita eſt
ſanctis.
4 Nam ſubrepſerunt qui-
dam homines jam olim præ-
ſcripti ad hanc damnationem,
impii, qui Dei noſtri gratiam
transferunt ad laſciviam, &
ſolum illum herum Deum ac
Dominum noſtrum Jeſum
Chriſtum negant.
5 Volo autem vobis in me-
moriam revocare *illos*, ut qui
ſemel hoc ſciatis, Dominum,
cum populum ex Ægypto li-
beraſſet, rurſus eos qui non
credebant perdidiſſe.
6 Et angelos qui non con-
ſervarunt ſuam originem, ſed
reliquerunt ſuum domicilium,
judicio magni illius diei vin-
culis æternis ſub caligine reſer-
vaſſe.
7 Sicut Sodoma & Gomor-
rha & his finitimæ civitates
ſimili modo atque illæ ſcortatæ,
& carnem alteram ſectatæ,
propoſitæ ſunt exemplo, ignis
æterni pœnam ſuſtinentes.
8 Similiter tamen & iſti
ſopiti carnem quidem pollu-
unt, dominatum vero aſper-
nantur, & dignitates vitupe-
rant.
9 Et Michael archangelus
ille, cum adverſus diabolum
altercans, diſceptaret de cor-
pore Moſis, non auſus eſt *il-
li* impingere notam maledicti,
ſed dixit, Increpet te Domi-
nus.
10 At iſti quæcunque non
noverunt vituperant: quæ-
cunque vero naturaliter, ut
animantia rationis expertia,
ſciunt, in iis ſeſe corrum-
punt.
11 Væ ipſis: nam viam
Cain ingreſſi ſunt, & decep-
tione mercedis, qua deceptus
fuit Balaam, effuſi ſunt, &
contradictione Core perierunt.
12 Hi ſunt in agapis veſtris
maculæ, dum vobiſcum con-
vivantur, ſecure ſeipſos pa-
ſcentes, nubes aqua carentes,
ventis circumactæ, arbores e-
marcidæ, infrugiferæ, bis e-
mortuæ, eradicatæ:
13 Undæ maris efferatæ,
deſpumantes ſua ipſorum de-
decora, ſtellæ erraticæ, qui-
bus caligo tenebrarum in æ-
ternum ſervata eſt.
14 Prophetavit autem eti-
am de iſtis ſeptimus ab Ada-
mo Enochus, dicens, Ecce,
venit Dominus cum ſanctis
millibus ſuis:
15 Ut ferat judicium adver-
ſus omnes, & redarguat qui-
cumque ex ipſis ſunt impii,
de factis omnibus quæ impie
patrarant, deque omnibus du-
tis

ris quæ locuti fuerint adversus ipsum peccatores impii.

16 Hi sunt murmuratores, queruli; in cupiditatibus suis incedentes: & quorum os loquitur prætumida, admirantes personas utilitatis gratia:

17 Vos autem, dilecti, memores estote verborum illorum quæ prædicta fuerunt ab Apostolis Domini nostri Jesu Christi,

18 Quod *videlicet* dixerunt vobis in extremo tempore futuros irrisores qui in impiis suis cupiditatibus incederent.

19 Hi sunt qui seipsos segregant, animales, Spiritum non habentes.

20 Vos autem, dilecti, sanctissimæ vestræ fidei superstruentes vos ipsos per Spiritum sanctum orantes,

21 Vos ipsos in charitate Dei conservate, exspectantes misericordiam Domini nostri Jesu Christi in vitam æternam.

22 Et alios quidem habito delectu commiseramini:

23 Alios vero metu servate, ex flamma rapientes: odio habentes vel eam tunicam quæ à carnis contactu sit maculata.

24 Cæterum ei qui potest vos custodire à lapsu immunes, & statuere in conspectu gloriæ suæ inculpatos cum exultatione.

25 *Id est*, soli sapienti Deo Servatori nostro, gloria *esto* & magnificentia, robur & autoritas, & nunc & in omnia secula. Amen.

APOCALYPSIS JOANNIS THEOLOGI.

CAP. I.

Prologus hujus libri: in quo intimatio Joannis & prima visio.

Apocalypsis Jesu Christi, quam dedit ipsi Deus, ut indicaret servis suis quæ oporteat fieri cito: *is* vero missam per Angelum suum servo suo Joanni significavit:

2 Qui testificatus est sermonem Dei, & testimonium Jesu Christi, & quæcunque vidit.

3 Beatus qui legit, & *beati* qui audiunt verba prophetiæ hujus, & observant ea quæ in ea scripta sunt, præstitutum enim tempus illud prope est.

4 Joannes septem Ecclesiis quæ sunt in Asia: Gratia *sit* vobis & pax à Qui est, & Qui erat, & Qui Venturus est: & à septem spiritibus qui in conspectu throni ejus sunt:

5 Et à Jesu Christo, *qui est* fidus ille testis, primogenitus illo

ille ex mortuis, ac princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris per sanguinem suum:

6 Et *qui* fecit nos reges & sacerdotes Deo & Patri suo: ei *sit* gloria & robur in secula seculorum. Amen.

7 Ecce, venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, etiam qui eum transfixerunt: & plangent coram eo omnes tribus terræ: etiam, Amen.

8 Ego sum A & Ω, *id est*, principium & finis, dicit Dominus, *id est*, Qui est, & Qui erat, & Qui venturus est, ille, *inquam*, omnipotens.

9 Ego Joannes, *qui* & frater vester *sum*, & socius in afflictione & in regno & patiente exspectatione Jesu Christi, eram in insula quæ vocatur Patmos, propter sermonem Dei & testimonium Jesu Christi:

10 Fui *autem* spiritu correptus die Dominico, & audivi à tergo vocem magnam tanquam tubæ,

11 Dicentis, ego sum A & Ω, primus ille & ultimus, &, Quod cernis scribe in libro, & mitte septem Ecclesiis quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardibus, & Philadelphiæ, & Laodiceæ.

12 Converti me igitur ut cernerem vocem quæ locuta erat mecum. Conversus autem vidi septem candelabra aurea.

13 Et in medio septem candelabrorum aureorum *quendam* similem Filio hominis, indutum talari *veste*, & præcinctum ad mammillas zona aurea.

14 Caput autem ejus & capilli *erant* candidi ut lana alba tanquam nix: & oculi ejus ut flamma ignis.

15 Pedes autem ejus similes chalcolibano, veluti in fornace ardentes: & vox illius tanquam vox aquarum multarum.

16 Habeat autem in dextra sua stellas septem: & ex ore ejus anceps romphæa acuta prodibat: & facies ejus qualis sol in suo vigore lucet.

17 Cum autem vidissem eum cecidi ad pedes ejus veluti mortuus, tum imposuit mihi dextram suam, dicens mihi, Ne metue: Ego sum primus ille & ultimus ille.

18 Et qui vivo, sed fui mortuus, & ecce vivo in secula seculorum, Amen, & habeo claves inferorum & mortis.

19 Scribe quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ post hæc sunt futura,

20 Mysterium septem stellarum quas vidisti in dextra mea, & septem candelabra aurea. Septem illæ stellæ, Angeli sunt septem Ecclesiarum, & candelabra illa septem quæ vidisti, septem Ecclesiæ sunt.

CAP. II.

Protasis hujus libri incipit: & quatuor epistolæ exarantur ad totidem Episcopos.

Angelo Ephesinæ Ecclesiæ scribe, Hæc dicit qui tenet septem illas stellas in dextera sua, qui ambulat inter septem illa candelabra aurea.

2 Novi opera tua & laborem tuum, & tolerantiam tuam, & quod non possis ferre malos, & exploraris eos qui se dictitant Apostolos esse, & non sunt, & compereris eos esse mendaces.

3 Et onere pressus fuisti, & toleras: & propter nomen meum laborasti, & non es defatigatus.

4 Sed habeo *aliquid* adver-
sum te, quod charitatem tuam
primum omiseris.
5 Memor esto itaque unde
excideris, & resipisce, & prio-
ra opera facito: sin minus,
veniam adversum te cito, &
movebo candelabrum tuum à
loco suo, nisi resipueris.
6 Sed hoc habes, quod o-
disti facta Nicolaitarum quæ
& ego odi.
7 Qui habet aurem, audiat
quid Spiritus dicat Ecclesiis,
Victori dabo edere ex arbore
illa vitæ quæ est in medio
paradisi Dei.
8 Angelo vero Smyrnæo-
rum Ecclesiæ scribe. Hæc
dixit primus ille & ultimus
ille, qui fuit mortuus & vi-
vit.
9 Novi opera tua & affli-
ctionem & paupertatem, (sed
dives es) & blasphemiam
eorum qui se dicunt Judæos
esse, & non sunt, sed Synago-
ga Satanæ.
10 Nihil eorum metue quæ
passurus es: ecce, futurum est
ut conjiciat diabolus aliquos
ex vobis in carcerem, ut ex-
ploremini: & habebitis af-
flictionem dierum decem: esto
fidelis usque ad mortem, &
dabo tibi coronam vitæ.
11 Qui habet aurem, audi-
at quid Spiritus dicat Eccle-
siis, Qui vicerit, nequaquam
lædetur à morte secunda.
12 Angelo vero Perga-
menis Ecclesiæ scribe, Hæc
dicit qui habet gladium il-
lum ancipitem, acutum il-
lum.
13 Novi opera tua, & ubi
habites, *nempe* ubi thronus
est Satanæ, & *quod* retineas
nomen meum, neque negasti
fidem meam, etiam iis diebus
quibus Antipas martyr ille
meus fidelis occisus est apud
vos, ubi Satanas habitat.
14 Sed habeo adversum te
pauca quod habeas istic qui
teneant doctrinam Balaam,
qui docebat Balacum objicere
offendiculum coram filiis Is-
raelis, ut ederent ex iis quæ
simulacris erant immolata, &
ut scortarentur.
15 Ita habes etiam tu qui
teneant doctrinam Nicolaita-
rum, quod odi.
16 Resipisce: sin minus,
veniam adversum te cito, &
pugnabo cum illis gladio illo
oris mei.
17 Qui habet aurem, audiat
quid Spiritus dicat Ecclesiis,
Ei qui vicerit tribuam ut edat
ex Manna illo occulto; & da-
bo illi calculum album, & in
calculo nomen novum scrip-
tum, quod nemo novit nisi
qui accipit.
18 Angelo vero Thyati-
rensis Ecclesiæ scribe, Hæc di-
cit filius Dei qui habet ocu-
los tanquam flammam ignis,
& cujus pedes sunt similes
chalcolibano.
19 Novi opera tua & cha-
ritatem, & subministrationem,
& fidem, & tolerantiam tu-
am, & opera tua, & ultima
plura prioribus.
20 Sed habeo adversum te
pauca: quod permittis mu-
lierem Jezabel, quæ se dicit
prophetissam docere & sedu-
cere servos meos, ut scorten-
tur, & edant ex iis quæ si-
mulacris immolantur.
21 Et dedi illi tempus ut
resipisceret à scortatione sua:
sed non resipuit.
22 Ecce, ego abjiciam
eam in lectum, & eos qui
adulterium committunt cum
ea in afflictionem magnam, nisi
resipuerint ab operibus suis.
23 Et filios ejus occidam
morte: & cognoscent omnes
Ecclesiæ me esse scrutatorem
renum & cordium: & dabo

unicuique vestrum secundum
opera vestra.
24 Vobis autem dico & reliquis Thyatirensibus, quicunque non tenetis doctrinam hanc, & qui non approbastis profunditates Satanæ, ut aiunt: non imponam vobis aliud onus.
25 Tamen id quod habetis retinete quousque veniam.
26 Nam si quis vicerit, & observaverit ad finem usque opera mea, dabo ei potestatem in Gentes.
27 Et reget eas virga ferrea: & tanquam vasa fictilia conterentur, sicut & ego accepi à Patre meo.
28 Et dabo ei stellam matutinam.
29 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAP. III.

Tres epistolæ exarantur ad totidem Episcopos.

ANgelo autem Ecclesiæ quæ est Sardibus scribe, Hæc dicit qui habet septem illos Spiritus Dei, & septem illas stellas: Novi opera tua, *nempe*, quod dicaris vivere, sed mortuus sis.
2 Esto vigilans, & stabili reliqua moribunda: non enim inveni opera tua plena in conspectu Dei.
3 Memento igitur quæ acceperis & audieris: & observa *illa*, & resipisce. Quod si non vigilaveris, veniam adversum te tanquam fur, neque intelliges qua hora veniam adversum te.
4 Habes *tamen* aliqua capita etiam Sardibus quæ non inquinarunt vestimenta sua, ideoque ambulabunt mecum albatæ: digni enim sunt.
5 Qui vicerit, amicietur vestimentis albis: neque unquam delebo nomen ejus ex libro vitæ, sed agnoscam nomen
ejus in conspectu Patris mei, & in conspectu Angelorum ejus.
6 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.
7 Angelo vero Philadelphiensis Ecclesiæ scribe, Hæc dicit Sanctus & verax ille, qui habet clavem Davidis: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit:
8 Novi opera tua: ecce, proposui in tuo conspectu ostium apertum, nec quisquam potest illud claudere: qui nonnullam habes virtutem, & observasti sermonem meum, neque abnegasti nomen meum.
9 Ecce, præbebo eos qui sunt ex synagoga Satanæ, *id est*, eorum qui dicunt se Judæos esse, nec sunt, sed mentiuntur: ecce, *inquam*, faciam ut ipsi veniant & adorent ante pedes tuos, & sciant quod ego dilexi te:
10 Quoniam observasti sermonem tolerantiæ meæ, ego quoque te servabo ex tempore tentationis, quod venturum est in orbem universum, ad explorandos incolas terræ,
11 Ecce, venio cito, retine quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.
12 Qui vicerit, faciam ut is sit columna in templo Dei mei, nec foras egredietur amplius: & inscribam ei nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei *id est*, novæ Hierusalem, quæ descendit è cœlo a Deo meo, & nomen meum novum.
13 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.
14 Angelo vero Laodicensium Ecclesiæ scribe, Hæc dicit Amen, testis ille fidelis & verax, principium opificii Dei.
15 Novi opera tua, *nempe* te neque frigidum esse neque fervidum; utinam frigidus esses aut fervidus.

16 Itaque, quoniam tepidus es, nec frigidus nec fervidus, futurum eſt ut te evomam ex ore meo.

17 Nam dicis, Dives ſum, & ditatus ſum, & nulla re mihi eſt opus: neque noſti te eſſe ærumnoſum, & miſerabilem, & pauperem, & cæcum, & nudum.

18 Conſilium do tibi ut emas à me aurum igni exploratum, ut dives fias: & veſtimenta alba, ut induaris, nec manifeſta fiat pudenda nuditas tua: & collyrio inungas oculos tuos, ut videas.

19 Ego, quoſcunque amo, arguo & caſtigo: Ferve igitur & reſipiſce.

20 Ecce, ſto ad oſtium, & pulſo: ſiquis audierit vocem meam, & aperuerit oſtium, ingrediar ad eum, & cœnabo cum eo, & ipſe mecum.

21 Qui vicerit, tribuam ei ut ſedeat mecum in throno meo, ut & ego vici, & ſedeo cum Patre meo in throno ejus.

22 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

CAP. IV.

Dux caput, & ἀρχιποίμην Eccleſia deſcribitur à palatio, throno, aſſeſſoribus, &c.

POſtea vidi, & ecce, oſtium *erat* apertum in cœlo: & vox prima quam audiveram tanquam tubæ loquentis mecum, dicebat, Aſcende huc, & oſtendam tibi quid oportet fieri poſthac.

2 Statim igitur fui correptus ſpiritu: & ecce thronus poſitus erat in cœlo: & *quidam* throno inſidebat.

3 Is autem qui ſedebat, aſpectu ſimilis *erat* lapidi jaſpidi & ſardio: & in circuitu throni erat iris aſpectu ſimilis ſmaragdo.

4 Et in circuitu throni erant throni viginti quatuor, & ſuper eos thronos vidi viginti quatuor Seniores ſedentes amictos veſtibus albis, & habentes impoſitas capitibus ſuis coronas aureas.

5 Prodibant autem ex illo throno fulgura & tonitrua, & voces, & ſeptem lampades igneæ ardentes ante thronum, quæ ſunt ſeptem ſpiritus Dei.

6 Erat etiam ante thronum mare vitreum ſimile cryſtallo; & inter thronum & quæ thronum ambiebant, quatuor animalia plena oculis ante & retro:

7 Animal autem primum erat ſimile leoni, & ſecundum animal ſimile vitulo, & tertium animal habens faciem velut homo, & quartum animal ſimile aquilæ volanti.

8 Et quatuor animalia ſingula per ſe habebant alas ſenas in circuitu, & intus plena erant oculis, die ac nocte ſine intermiſſione dicentia, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus ille omnipotens, Erat, & Eſt, & Venturus *eſt*.

9 Et cum tribuebant illa animalia gloriam & honorem & gratiarum actionem ei qui throno inſidebat, illi, *inquam*, viventi in ſecula ſeculorum.

10 Procidebant viginti quatuor illi Seniores in conſpectu illius inſidentis throno, & adorabant illum viventem in ſecula ſeculorum, & abjiciebant coronas ſuas ante thronum, dicentes,

11 Dignus es, Domine, qui accipias gloriam & honorem & virtutem: quia tu condidiſti omnia, & per voluntatem tuam ſunt & creata ſunt.

CAP.

CAP. V.

Liber regiminis & providentiæ Christi clausus.

DEinde vidi ad dexteram ejus qui insidebat throno librum scriptum intus & à tergo obsignatum sigillis septem.

2 Et vidi Angelum validum, prædicantem voce magna, Quis est dignus qui aperiat librum, & solvat ejus sigilla?

3 Nemo autem poterat neque in cœlo, neque in terra, neque subter terram, aperire librum, neque eum inspicere.

4 Flebam igitur ego multum, quod nemo dignus inventus esset qui aperiret & legeret librum, nec qui eum inspiceret.

5 Tum unus ex Senioribus illis dicit mihi, Ne fleto: ecce, vicit Leo ille ex tribu Juda, stirps illa Davidis, ut aperiat librum, & solvat septem ejus sigilla.

6 Aspexi igitur, & ecce inter thronum & quatuor illa animalia & inter Seniores illos Agnus stans tanquam mactatus, habens cornua septem, & oculos septem, qui sunt septem illi Spiritus Dei emissi in omnem terram.

7 Is venit & accepit librum ex dextra illius throno insidentis.

8 Cumque accepisset librum, quatuor illa animalia & viginti quatuor illi Seniores prociderunt in conspectu Agni, habentes singuli citharas & phialas aureas plenas suffituum, quæ sunt preces sanctorum.

9 Et cecinerunt canticum novum, dicentes, Dignus es qui accipias librum, & aperias ejus sigilla: quoniam mactatus es, & redemisti nos Deo per sanguinem tuum, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione:

10 Et fecisti nos Deo nostro reges & sacerdotes: & regnabimus in terra.

11 Tum aspexi, & audivi in circuitu throni & animalium & seniorum illorum vocem Angelorum multorum, & erat eorum numerus millies centena millia, & decies centena millia.

12 Dicentes voce magna, Dignus est Agnus ille mactatus qui accipiat potestatem, & divitias, & sapientiam, & vires, & honorem, & gloriam, & benedictionem:

13 Sed & res omnes conditæ, quæ in cœlo sunt, & quæ in terra, & sub terra, & in mari, & quæ in eis sunt omnia, audivi dicentes. Ei qui insidet throno & Agno benedictio, & honor, & gloria, & robur, in secula seculorum.

14 Quatuor autem animalia illa dicebant, Amen: & viginti quatuor illi Seniores prociderunt in facies suas, & adorarunt eum qui vivit in secula seculorum.

CAP. VI.

Liber clausus aperitur ab Agno. Sex sigillis ordine apertis judicia Dei executioni mandantur.

POstea vidi, cum aperuisset Agnus primum ex sigillis, & audivi unum ex quatuor illis animalibus, dicens, tanquam vocem tonitrui, Veni & aspice.

2 Aspexi igitur, & ecce aderat equus albus: & qui insidebat ei habebat arcum, & data est ei corona, & prodiit vicens & ut vinceret.

3 Cumque aperuisset sigillum secundum, audivi secundum animal dicens, Veni & aspice.

4 Et prodiit alius equus
rufus: & sedenti in eo da-
tum est ut tollat pacem e
terra, ut alii alios mactent:
datusque est *ei* gladius magnus.
Et 5 cum aperuisset sigillum
tertium, audivi tertium ani-
mal dicens, Veni & aspice, As-
pexi igitur, & ecce equus ni-
ger aderat: & qui insidebat
ei habebat stateram in manu
sua.
6 Et audivi vocem inter
illa quatuor animalia dicentem,
Chœnix tritici denario, & tres
chenices hordei denario: &
vinum & oleum ne læseris.
7 Cumque aperuisset sigillum
quartum, audivi vocem quar-
ti animalis dicentem, Veni &
aspice.
8 Tum vidi, & ecce *aderat*
equus pallidus, & ejus qui in-
sidebat ei nomen erat Mors:
& infernus sequebatur eam:
dataque est eis in quadrantem
terræ potestas trucidandi gla-
dio, & fame, & morte, &
per terrestres feras.
9 Cum vero aperuisset si-
gillum quintum, vidi sub al-
tari animas eorum qui mactati
fuerant propter verbum Dei,
& propter testimonium quod
tuebantur.
10 Clamabant autem voce
magna dicentes, Usquequo,
Domine, qui sanctus es &
verax, non judicas, & san-
guinem nostrum vindicas *eum*
reposcendo ab iis qui habitant
in terra?
11 Tum datæ sunt singulis
stolæ albæ, & dictum est eis
ut requiescerent adhuc paulu-
lum temporis, usquequo com-
pleantur etiam conservi eorum
& fratres eorum, qui occiden-
di sunt sicut & ipsi.
12 Deinde aspexi cum ape-
ruisset sigillum sextum, & ec-
ce terræ motus magnus factus
est: & sol factus est niger ut
saccus cilicinus, & luna tot
facta est ut sanguis:
13 Et stellæ cœli ceci
runt in terram, sicut ficus
jicit grossos suos cum ve
magno concutitur.
14 Et cœlum abscessit si
liber qui convolvitur: &
omnes montes & insulæ è su
locis remotæ sunt:
15 Et reges terræ, & optima-
tes, & divites, & tribuni,
& potentes, omnesque tum
servi tum ingenui occultarun
se in speluncis & in petr
montium.
16 Et dixerunt montibu
& petris, cadite in nos, oc
cultate nos à conspectu eju
qui insidet throno, & ab i
Agni:
17 Nam veniet dies i
magnus iræ illius: & quis p
terit stare?

CAP. VII.

Quatuor Angeli, qui præsunt cardinibus mundi: Angelus custos magni sigilli quo obsignantur 144000 electi homines: multitudo & hymnus sanctorum in cælo.

POstea vidi quatuor Ange
insistentes quatuor an
lis terræ retinentes quat
ventos terræ, ne flaret v
tus super terram, neque s
mare, neque in ullam a
rem.
2 Et vidi alium Ange
ascendentem ab ortu so
habentem sigillum Dei vi
qui acclamavit voce m
quatuor illis Angelis q
datum est lædere terra
mare.
3 Dicens, Ne lædite
ram, neque mare, neque
bores, quousque obsigna
mus servos Dei nostri, in f
tibus suis.
4 Et audivi numerum
signatorum: centum qua
ginta quatuor millia erant
sign

4 gnata ex omnibus tribubus
filiorum Israel.
5 Ex tribu Judæ, duodecies
mille obsignata: ex tribu Ru-
ben, duodecies mille obsigna-
ta: ex tribu Gad, duodecies
mille obsignata:
6 Ex tribu Aseris, duode-
cies mille obsignata: ex tri-
bu Nephthali, duodecies mille
obsignata: ex tribu Manassis,
duodecies mille obsignata:
7 Ex tribu Simeonis, duo-
decies mille obsignata: ex
tribu Levi, duodecies mille
obsignata: ex tribu Issacha-
r, duodecies mille obsignata:
8 Ex tribu Zabulonis, duo-
decies mille obsignata: ex
tribu Josephi, duodecies mille
obsignata: ex tribu Benjaminis,
duodecies mille obsignata.
9 Postea vidi, & ecce,
erat turba multa, quam
numerare nemo possit, ex om-
nibus gentibus & tribubus &
populis, & linguis, stabantque
ante thronum & in conspectu
Agni, amicti stolis albis: &
palmæ in manibus eorum.
10 Et clamabant voce
magna, dicentes, Salus à Deo
nostro *est* insidenti throno, &
Agno.
11 Omnes autem Angeli
stabat in circuitu throni &
seniorum & quatuor animali-
illorum, & procubuerunt
ante thronum in facies suas,
& adorarunt Deum,
12 Dicentes, Amen: bene-
dictio, & gloria, & sapientia,
& gratiarum actio, & honor,
potestas, & vires Deo
nostro in secula seculorum.
13 Tum me compellavit
unus ex illis Senioribus, di-
cens mihi, isti qui amicti sunt
stolis albis, quinam sunt, &
unde venerunt?
14 Et dixi ei, Domine, tu
scis. Et dixit mihi, Hi
sunt qui venerunt ex afflictio-
ne magna: & laverunt sto-
las suas ac dealbarunt in san-
guine Agni.
15 Ideo sunt ante thro-
num Dei, & colunt eum die
ac nocte in templo ejus: &
qui insidet throno proteget
eos umbraculo.
16 Non esurient amplius,
neque sitient amplius, nec
in eos cadet sol, neque ullus
æstus:
17 Quoniam Agnus qui in
medio throni est pascet eos, &
viæ dux erit ipsis ad vivos
fontes aquarum & abstersurus
est Deus omnem lacrymam
ab oculis eorum.

CAP. VIII.

Epitasis hujus libri hic incipit: Nam aperto septimo sigillo septem Angeli cum tubis procedunt: & primis quatuor clangentibus magna oritur confusio.

PORRO cum aperuisset sigil-
lum septimum, factum
est silentium in cœlo ferme
per semihoram.
2 Et vidi septem illos An-
gelos qui adstant in conspe-
ctu Dei, quibus datæ sunt
septem tubæ.
3 Tum alius Angelus ve-
nit & stetit apud aram ha-
bens thuribulum aureum &
dati sunt ei suffitus multi ut
offerret cum precibus sancto-
rum omnium super altare au-
reum, quod est ante thro-
num.
4 Ascendit autem fumus suf-
fituum cum precibus Sancto-
rum è manu Angeli ad con-
spectum Dei.
5 Deinde accepit Angelus
thuribulum, & implevit illud
ex igne altaris, abjecitque in
terram: & facta sunt toni-
trua & voces, & fulgura, &
terræ motus.

6 Et septem Angeli qui habebant septem tubas præparaverunt se ut clangerent.

7 Primus igitur Angelus clanxit, & facta est grando & ignis mista sanguine, projectaque sunt in terram: & tertia pars arborum exusta est, & omne gramen viride exustum.

8 Deinde secundus Angelus clanxit, & quasi mons magnus igne ardens projectus est in mare: factaque est tertia pars maris sanguis.

9 Et mortua est tertia pars creaturarum quæ erant in mari, animantia *dico*, & tertia pars navium periit.

10 Tum Angelus tertius clanxit, & cecidit è cœlo stella magna, ardens velut lampas, ceciditque in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum.

11 Nomen autem stellæ dicitur Absinthium: versa est igitur tertia pars aquarum in absinthium: & multi homines mortui sunt ex aquis, quod amaræ factæ essent.

12 Deinde quartus Angelus clanxit, & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ & tertia pars stellarum ita ut obscuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis similiter.

13 Et vidi, & audivi unum Angelum volantem per medium cœli, dicentem voce magna, Væ, væ, væ incolis terræ à reliquis sonis tubæ trium Angelorum qui clangent.

CAP. IX.

Quinto & sexto Angelis clangentibus aliæ subeunt calamitates.

TUm quintus Angelus clanxit, & vidi stellam è cœlo cecidisse in terram, & data est ei *angelo* clavis putei abyssi.

2 Aperuit igitur puteum abyssi: & ascendit fumus ex puteo ut fumus fornacis magnæ: & obscuratus est sol & aer à fumo putei.

3 Ex fumo autem exierunt locustæ in terram: dataque est illis potestas qualem habent potestatem terrestres scorpii.

4 Sed ipsis est dictum ne læderent gramen terræ, neque viride quicquam, neque ullam arborem: sed tantum homines qui non haberent signum Dei in frontibus suis.

5 Datum autem est eis, non ut occidant eos, sed ut torqueantur menses quinque, *sitque* tormentum eorum ut tormentum scorpii cum percusserit hominem.

6 Itaque per eos dies homines quærent mortem, & non invenient eam: & cupient mori, & fugiet mors ab eis.

7 Figuræ vero locustarum similes *erant* equis paratis ad prælium: *erantque* imposita capitibus earum tanquam coronæ similes auro, & facies earum ut facies hominum.

8 Et habebant capillos ut capillos mulierum: & dentes earum ut leonum erant:

9 Habebant etiam loricas ut loricas ferreas: & sonitus alarum ipsarum ut sonitus curruum, equis multis currentibus ad bellum.

10 Sed & habebant caudas similes scorpionum: erantque aculei in caudis earum: & earum potestas *erat* nocere hominibus menses quinque.

11 Habebant autem sibi impositum regem, Angelum abyssi: cui nomen Hebraice Abaddon, Græce vero Apollyon, *id est*, *perdens*.

12 Væ unum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ postea.

13 Tum sextus Angelus clanxit, & audivi vocem quandam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est in conspectu Dei.

14 Dicentem sexto Angelo qui habebat tubam, Solve quatuor illos Angelos vinctos ad magnum illud flumen Euphratem.

15 Soluti sunt igitur quatuor illi Angeli, parati ad horam & diem & mensem & annum ut occidant tertiam partem hominum:

16 Eratque numerus equestris exercitus bis millies centena millia: nam audivi numerum eorum:

17 Itemque vidi equos per visionem, & qui ipsis insidebant habentes thoraces igneos & hyacinthinos & sulphureos: erant autem capita equorum ut capita leonum: & ex ore ipsorum prodibat ignis, & fumus, & sulphur.

18 Ab his tribus occisa est tertia pars hominum, *nempe* ab igne, & fumo, & sulphure, quæ prodibant ex ore ipsorum.

19 Potestas enim eorum in ore eorum est, & in caudis eorum: nam eorum caudæ similes sunt serpentibus, habentes capita per quæ lædunt.

20 Porro reliqui homines qui occisi non sunt his plagis non resipuerunt ab operibus manuum suarum, ut ne adorarent dæmonia & simulacra aurea & argentea & ærea & lapidea & lignea, quæ neque cernere possunt, neque audire, neque ambulare:

21 Neque resipuerunt à cædibus suis, neq; à veneficiis suis, neque à scortatione sua, neque à furtis suis.

CAP. X.

Alius apparet Angelus nube amictus, & libellum tenens, quem Joanni devorandum tradit.

TUm vidi alium Angelum validum descendentem de cœlo, amictum nube supra cujus caput erat iris, facies autem ejus *erat* ut sol, & pedes ejus ut columnæ igneæ.

2 Habebatque in manu sua libellum apertum: & imposuit pedem suum dextrum mari, sinistrum autem super terram.

3 Clamavitque voce magna, sicut leo rugit: & cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas.

4 Et cum locuta fuissent septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram: sed audivi vocem de cœlo dicentem mihi, Obsigna quæ locuta sunt septem tonitrua, & ne ea scribas.

5 Et Angelus, quem vidi stantem super mare & super terram, sustulit manum suam ad cœlum.

6 Et juravit per eum qui vivit in secula seculorum, qui condidit cœlum & ea quæ sunt in eo, & terram & ea quæ in ea sunt, & mare & ea quæ in eo sunt, tempus non fore amplius:

7 Sed diebus vocis septimi Angeli, cum clanget, consummatum iri mysterium Dei, sicut annunciavit servis suis Prophetis.

8 Et vox quam audieram è cœlo rursum locuta est mecum, & dixit, Abi, & accipe libellum illum apertum *qui est* in manu Angeli stantis super mare & super terram.

9 Abii igitur ad Angelum, dicens ei, Da mihi li-

bellum. Et dixit mihi, Accipe & devora eum: & amaritudinem adferet ventri tuo, sed in ore tuo erit dulcis tanquam mel.
10 Accepi igitur libellum è manu Angeli, & devoravi eum: eratq; in ore meo dulcis tanquam mel: Sed cum devorassem eum amaruit venter meus.
11 Tum dixit mihi, Oportet te iterum prophetare coram populis, & gentibus, & linguis, & regibus multis.

C A P. XI.

Duo testes cœlitus missi devorantur à bestia, quorum tamen cadavera postea vitam recipiunt. Subsequitur clangor septimi Angeli.

DAtus est autem mihi calamus similis virgæ, adstititque Angelus, dicens, Surge & metire templum Dei & altare, & eos qui adorant in eo.
2 Sed atrium quod extra templum est exclude, & ne metiaris illud: nam datum est Gentibus: & Urbem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus.
3 Sed dabo illam duobus illis testibus meis, qui prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis.
4 Hi sunt duæ illæ oleæ, & duo candelabra in conspectu Dei terræ posita.
5 Quod siquis velit eos lædere, ignis prodit ex ore ipsorum & devorat inimicos eorum: nam si quis velit eos lædere, ita oportet eum occidi.
6 Hi habent potestatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum: & potestatem habent super aquas convertendi eas in sanguinem, & percutiendi terram omni plaga quotiescunque voluerint.
7 Porro postquam peregerint suum testimonium, bestia illa ascendens ex abysso geret adversus eos bellum, & vincet eos, & occidet eos.
8 Et cadavera eorum jacebunt in plateis urbis illius magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Ægyptus, ubi & Dominus noster crucifixus est.
9 Et cernent *homines* ex tribubus & populis & linguis & gentibus cadavera eorum per tres dies & dimidium, & cadavera eorum non sinent poni in monumentis.
10 Et incolæ terræ gaudebunt super illis, & hilares erunt: & munera mittent alii aliis, quoniam hi duo Prophetæ torserint terræ incolas.
11 Sed post dies tres & dimidium spiritus vitæ à Deo *prodiens* ingredietur in illos: stabuntque *erecti* in pedes suos, & metus magnus cadet in eos qui ipsos spectarint.
12 Deinde audierunt vocem magnam de cœlo, dicentem ipsis, ascendite huc. Ascenderuntque in cœlum per nubem: & conspexerunt illos inimici eorum.
13 Factusque est in illa hora terræ-motus magnus: & decima pars Urbis cecidit, & occisa sunt in terræ-motu capita hominum septies mille, & reliqui territi sunt, & dederunt gloriam Deo cœli.
14 Væ secundum abiit, & ecce væ tertium veniet cito.
15 Septimus igitur Angelus clanxit, & factæ sunt voces magnæ in cœlo dicentes, Facta sunt regna mundi Domini nostri, & Christi ejus qui regnabit in secula seculorum.

16 Tum

16 Tum viginti quatuor illi Seniores, qui in conspectu Dei sedent in thronis suis prociderunt in facies suas, & adoraverunt Deum,

17 Dicentes, Gratias agimus tibi, Domine Deus omnipotens, Qui es, & qui eras, & Qui venturus es, quod adeptus sis potentiam tuam magnam, & regnum inieris:

18 Et iratæ sunt Gentes, & advenit ira tua, & præstitutum tempus mortuorum ut judicentur, & des mercedem servis tuis Prophetis, & sanctis, & timentibus nomen tuum, parvis & magnis; & perdas eos qui perdunt terram.

19 Tunc apertum est templum Dei in cœlo, & visa est Arca pacti ipsius in ejus templo: & facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræ-motus, & grando magna.

CAP. XII.

Mulieris parturientis signum apparet, cujus partui insidiatur Draco, qui à Michaele devictus & in terram dejectus adhuc insequitur mulierem.

Visum est autem signum magnum in cœlo: mulier amicta sole, sub cujus pedibus erat luna, & in capite corona stellarum duodecim.

2 Et gravida clamabat parturiens, & distorquebatur ad pariendum.

3 Et visum est aliud signum in cœlo: nam ecce, *adfuit* draco magnus rufus, habens capita septem & cornua decem, & in capitibus suis diademata septem.

4 Cujus cauda trahebat tertiam partem stellarum cœli, quas abjecit in terram: stetit autem is draco ante mulierem parituram, ut cum peperisset filium ejus devoraret.

5 Peperit autem filium masculum recturum omnes Gentes virga ferrea: & raptus est Filius ejus ad Deum & thronum ejus.

6 Mulier vero fugit in solitudinem, ubi habet locum paratum à Deo: ut illic alerent eam diebus mille ducentis sexaginta.

7 Et factum est prælium in cœlo: Michael & Angeli ejus præliati sunt cum dracone, & draco pugnavit & Angeli ejus:

8 Sed hi non prævaluerunt, neque locus eorum amplius inventus est in cœlo.

9 Et projectus est draco ille magnus, serpens ille antiquus, qui vocatur diabolus & Satanas, qui seducit totum terrarum orbem: projectus, *inquam*, est in terram, & Angeli ejus cum eo projecti sunt.

10 Et audivi vocem magnam dicentem in cœlo, Nunc facta est salus, & potentia, & regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus: quia dejectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat eos in conspectu Dei nostri die ac nocte.

11 Sed ipsi vicerunt eum per sanguinem Agni, & per sermonem testimonii sui: & animæ suæ prodigi fuerunt usque ad mortem.

12 Propterea hilares estote, cœli, & qui habitatis in eis. Væ incolis terræ & maris: nam descendit diabolus ad vos, excandescentiæ magnæ plenus, ut qui sciat se exiguum tempus habere.

13 Cum igitur vidisset draco se projectum esse in terram, persecutus est mulierem quæ pepererat masculum.

14 Sed datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut

volaret à conspectu serpentis in desertum, in locum suum, ubi aleretur per tempus & tempora & dimidium temporis.

15 Ejecit autem serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen, ut eam faceret rapi à flumine:

16 Sed succurrit terra mulieri, aperuitque terra os suum, & absorpsit flumen quod ejecerat draco ex ore suo.

17 Iratus est igitur draco adversus mulierem: & abiit ut gereret bellum cum reliquis ex ejus semine observantibus præcepta Dei, & habentibus testimonium JESU Christi.

18 Stetitque super arenam maris.

CAP. XIII.

Bestia illa multiceps, quæ maximam mundi partem in idololatriam seducit, & ab alia confirmatur.

Tum vidi bestiam è mari ascendentem, quæ habebat capita septem & cornua decem: & imposita cornibus ejus decem diademata, & impositum capitibus ejus nomen blasphemiæ.

2 Eratque hæc bestia quam vidi similis pardo, & pedes ejus ut pedes ursi, & os ejus ut os leonis: dedit autem ei draco virtutem suam, & thronum suum, & potestatem magnam.

3 Et vidi unum ex capitibus ejus quasi lethaliter cæsum: sed ipsius plaga lethalis curata est: & admirans universa terra secuta est bestiam.

4 Et adorarunt draconem qui dedit potestatem bestiæ: & adorarunt bestiam, dicentes, Quis similis bestiæ? quis poterit pugnare cum ea?

5 Datumque est ei os loquens magna & blasphemias: & data est ei potestas agendi menses quadraginta duos.

6 Aperuit igitur os suum ad blasphemiam adversus Deum, ut conviciis afficeret nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cœlo habitant.

7 Sed & datum est ei bellum gerere cum sanctis, & eos vincere: & data est ei potestas in omnem tribum, & linguam, & gentem.

8 Itaque adorabant eam omnes incolæ terræ, quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ Agni illius mactati *jam inde* à jacto mundi fundamento.

9 Si quis habet aurem, audiat.

10 Si quis in captivitatem agit, in captivitatem abit: si quis gladio occiderit, oportet eum gladio occidi: hic est tolerantia & fides Sanctorum.

11 Deinde vidi aliam bestiam ascendentem è terra habentem cornua duo similia agni, sed loquebatur ut draco.

12 Ea vero potestatem prioris bestiæ omnem exercet in conspectu ejus, & facit ut terra & ipsius incolæ adorent bestiam illam primam cujus curata fuerat plaga lethalis.

13 Editque signa magna, adeo ut etiam ignem faciat è cœlo descendere in terram in conspectu hominum.

14 Et seducit incolas terræ, propter signa quæ datum est ei ut faciat in conspectu bestiæ, dicens incolis terræ ut faciant imaginem bestiæ quæ gladio vulnerata fuit, sed revixit.

15 Datumque est ei ut animaret imaginem bestiæ, ut etiam loquatur imago bestiæ: & faciat ut quicunque non adorarint imaginem bestiæ, occidantur.

16 Sed & facit ut omnes, parvi & magni, divites & pauperes, liberi, & servi, accipiant

cipiant characterem in manu sua dextera, aut in frontibus suis:

17 Et ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habeat characterem aut nomen bestiæ, aut numerum nominis ejus.

18 Hic sapientia est. Qui intelligentia præditus est, computet numerum bestiæ: numerus enim hominis est: & numerus ejus, sexcenta sexaginta sex.

CAP. XIV.

Hic incipit læta catastrophe hujus libri: Nam Agnus tandem prodit in aciem, canticum novum auditur, & quinque angeli suo officio non desunt.

TUnc vidi, & ecce *aderat* Agnus stans super montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habentia nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis.

2 Et audivi vocem è cœlo tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam sonum tonitrui magni: & vocem audivi citharœdorum pulsantium citharas suas:

3 Et qui canebant quasi canticum novum ante thronum, & in conspectu quatuor illorum animalium, & illorum seniorum: neque quisquam poterat discere canticum illud, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, ii *videlicet* qui empti sunt è terra:

4 Hi sunt qui cum mulieribus non sunt inquinati, virgines enim sunt: hi sequuntur Agnum quocunque ierit: hi empti sunt ex hominibus, primitiæ Deo & Agno sacræ:

5 Et in quorum ore non est inventus dolus: sunt enim inculpati ante thronum Dei.

6 Deinde vidi alium Angelum volantem per medium cœli habentem Evangelium æternum, ut evangelizaret incolis terræ, & omni genti, & tribui, & linguæ, & populo:

7 Dicentem magna voce, Timete Deum, & ei tribuite gloriam, nam venit hora judicii ejus: & adorate eum qui fecit cœlum & terram & mare & fontes aquarum.

8 Et alius Angelus secutus est, dicens, Cecidit Babylon, urbs illa magna, quia vinum excandescentiæ scortationis suæ potandum præbuit omnibus gentibus.

9 Et tertius Angelus secutus est illos, dicens voce magna, Si quis adoraverit bestiam & imaginem ejus, & acceperit characterem in fronte sua aut in manu sua.

10 Bibet hic quoque ex vino excandescentiæ Dei, ex mero, *inquam*, infuso in poculum excandesecentiæ ipsius, & torquebitur igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum & in conspectu Agni.

11 Et fumus tormenti ipsorum ascendet in secula seculorum: nec habebunt requiem die nec nocte qui adorant bestiam & imaginem ejus, & siquis acceperit characterem nominis ejus.

12 Hic tolerantia sanctorum est: hic qui observent præcepta Dei, & fidem Jesu.

13 Tunc audivi vocem è cœlo dicentem mihi, Scribe, Beati ab hoc tempore mortui ii, qui Domini causa moriuntur. Etiam, dicit Spiritus: ut requiescant à laboribus suis: & opera eorum sequuntur eos.

14 Aspexi autem & ecce *aderat* nubes candida: &

volaret à conspectu serpentis
in desertum, in locum suum,
ubi aleretur per tempus &
tempora & dimidium temporis.
15 Ejecit autem serpens ex
ore suo post mulierem aquam
tanquam flumen, ut eam faceret rapi à flumine:
16 Sed succurrit terra mulieri, aperuitque terra os
suum, & absorpsit flumen
quod ejecerat draco ex ore suo.
17 Iratus est igitur draco
adversus mulierem: & abiit
ut gereret bellum cum reliquis ex ejus semine observantibus præcepta Dei, & habentibus testimonium JESU
Christi.
18 Stetitque super arenam
maris.

CAP. XIII.

Bestia illa multiceps, quæ maximam mundi partem in idololatriam seducit, & ab alia confirmatur.

Tum vidi bestiam è mari ascendentem, quæ habebat capita septem & cornua decem: & imposita cornibus ejus decem diademata, & impositum capitibus ejus nomen blasphemiæ.
2 Eratque hæc bestia quam
vidi similis pardo, & pedes
ejus ut pedes ursi, & os ejus
ut os leonis: dedit autem ei
draco virtutem suam, &
thronum suum, & potestatem magnam.
3 Et vidi unum ex capitibus ejus quasi lethaliter cæsum: sed ipsius plaga lethalis curata est: & admirans
universa terra secuta est bestiam.
4 Et adorarunt draconem
qui dedit potestatem bestiæ:
& adorarunt bestiam, dicentes, Quis similis bestiæ?
quis poterit pugnare cum ea?
5 Datumque est ei os loquens magna & blasphemias:
& data est ei potestas agendi menses quadraginta duos.
6 Aperuit igitur os suum
ad blasphemiam adversus Deum, ut conviciis afficeret nomen ejus, & tabernaculum
ejus, & eos qui in cœlo habitant.
7 Sed & datum est ei bellum gerere cum sanctis, & eos
vincere: & data est ei potestas in omnem tribum, &
linguam, & gentem.
8 Itaque adorabant eam
omnes incolæ terræ, quorum
non sunt scripta nomina in
libro vitæ Agni illius mactati
jam inde à jacto mundi fundamento.
9 Si quis habet aurem, audiat.
10 Si quis in captivitatem
agit, in captivitatem abit:
si quis gladio occiderit, oportet eum gladio occidi: hic est
tolerantia & fides Sanctorum.
11 Deinde vidi aliam bestiam ascendentem è terra
habentem cornua duo similia
agni, sed loquebatur ut draco.
12 Ea vero potestatem prioris bestiæ omnem exercet in
conspectu ejus, & facit ut
terra & ipsius incolæ adorent
bestiam illam primam cujus
curata fuerat plaga lethalis.
13 Editque signa magna,
adeo ut etiam ignem faciat è
cœlo descendere in terram in
conspectu hominum.
14 Et seducit incolas terræ,
propter signa quæ datum est
ei ut faciat in conspectu bestiæ, dicens incolis terræ ut
faciant imaginem bestiæ quæ
gladio vulnerata fuit, sed revixit.
15 Datumque est ei ut animaret imaginem bestiæ, ut
etiam loquatur imago bestiæ:
& faciat ut quicunque non
adorarint imaginem bestiæ,
occidantur.
16 Sed & facit ut omnes,
parvi & magni, divites &
pauperes, liberi, & servi, ac-

cipiant

cipiant charaſterem in manu ſua dextera, aut in frontibus ſuis:

17 Et ne quis poſſit emere aut vendere, niſi qui habeat charaſterem aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis ejus.

18 Hic ſapientia eſt. Qui intelligentia prædictus eſt, computet numerum beſtiæ: numerus enim hominis eſt: & numerus ejus, ſexcenta ſezaginta ſex.

CAP. XIV.

Hic incipit læta cataſtrophe hujus libri: Nam Agnus tandem prodit in aciem, canticum novum auditur, & quinque angeli ſuo officio non deſunt.

Tunc vidi, & ecce *aderat* Agnus ſtans ſuper montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habentia nomen Patris ejus ſcriptum in frontibus ſuis.

2 Et audivi vocem è cœlo tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam ſonum tonitrui magni: & vocem audivi citharœdorum pulſantium citharas ſuas:

3 Et qui canebant quaſi canticum novum ante thronum, & in conſpectu quatuor illorum animalium, & illorum ſeniorum: neque quiſquam poterat diſcere canticum illud, niſi illa centum quadraginta quatuor millia, ii *videlicet* qui empti ſunt è terra:

4 Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt inquinati, virgines enim ſunt: hi ſequuntur Agnum quocunque ierit: hi empti ſunt ex hominibus, primitiæ Deo & Agno ſacræ:

5 Et in quorum ore non eſt inventus dolus: ſunt enim inculpati ante thronum Dei.

6 Deinde vidi alium Angelum volantem per medium cœli habentem Evangelium æternum, ut evangelizaret incolis terræ, & omni genti, & tribui, & linguæ, & populo:

7 Dicentem magna voce, Timete Deum, & ei tribuite gloriam, nam venit hora judicii ejus: & adorate eum qui fecit cœlum & terram & mare & fontes aquarum.

8 Et alius Angelus ſecutus eſt, dicens, Cecidit Babylon, urbs illa magna, quia vinum excandeſcentiæ ſcortationis ſuæ potandum præbuit omnibus gentibus.

9 Et tertius Angelus ſecutus eſt illos, dicens voce magna, Si quis adoraverit beſtiam & imaginem ejus, & acceperit charaſterem in fronte ſua aut in manu ſua.

10 Bibet hic quoque ex vino excandeſcentiæ Dei, ex mero, *inquam*, infuſo in poculum excandeſcentiæ ipſius, & torquebitur igne & ſulphure in conſpectu Angelorum ſanctorum & in conſpectu Agni.

11 Et fumus tormenti ipſorum aſcendet in ſecula ſeculorum: nec habebunt requiem die nec nocte qui adorant beſtiam & imaginem ejus, & ſiquis acceperit charaſterem nominis ejus.

12 Hic tolerantia ſanctorum eſt: hic qui obſervant præcepta Dei, & fidem Jeſu.

13 Tunc audivi vocem è cœlo dicentem mihi, Scribe, Beati ab hoc tempore mortui ii, qui Domini cauſa moriuntur. Etiam, dicit Spiritus: ut requieſcant à laboribus ſuis: & opera eorum ſequuntur eos.

14 Aſpexi autem & ecce *aderat* nubes candida: &

nubi insidebat *quidam* similis homini, habens impositam capiti suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.

15 Et alius Angelus prodiit è templo, clamans voce magna ad eum qui insidebat nubi, Mitte falcem tuam, & mete; quia venit tibi tempus metendi: nam aruit messis terræ.

16 Misit igitur is qui insidebat nubi falcem suam in terram, & demessa est terra.

17 Tum Alius Angelus prodiit è templo quod est in cœlo, habens & ipse falcem acutam.

18 Et alius Angelus prodiit ab altari, habens potestatem in ignem: & clamavit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicens, Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: nam maturæ sunt ejus uvæ:

19 Misit igitur Angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiavit vineam terræ, & misit in magnum illum lacum excandescentiæ Dei.

20 Et calcatus est lacus extra civitatem: exivitq; sanguis è lacu usque ad frænos equorum, per stadia mille sexcenta.

CAP. XV.

Deinde calix Iræ Dei excipitur septem phialis à totidem angelis.

DEinde vidi aliud signum in cœlo magnum & admirabile: Angelos illos septem habentes plagas septem ultimas, quoniam per illas erit excandescentia Dei consummata.

2 Et vidi tanquam mare vitreum mixtum igni: & eos qui victoriam reportabant ex bestia illa & imagine ejus, & charactere ejus, ex numero nominis ejus, stantes apud mare vitreum, & habentes citharas Dei

3 Qui etiam cantabant canticum Mosis servi Dei, & canticum Agni, dicentes, Magna & mirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens, justæ & veræ sunt viæ tuæ, Rex Sanctorum.

4 Quis non timebit te, Domine, & glorificavit nomen tuum? Nam solus sanctus es. Nam omnes gentes venient & adorabunt in conspectu tuo, nam jura tua manifesta facta sunt.

5 Et post hæc aspexi, & ecce apertum est templum Tabernaculi testimonii in cœlo.

6 Et prodierunt è templo septem illi Angeli, habentes septem plagas, induti lino mundo & splendido, & præcincti circa pectora zonis aureis.

7 Et unum ex quatuor animalibus dedit septem Angelis phialas aureas plenas excandescentiæ Dei viventis in secula seculorum.

8 Et impletum est templum fumo prodeunte à majestate Dei, & à virtute ejus: nec quisquam poterat ingredi in templum, donec consummatæ essent septem plagæ septem Angelorum.

CAP. XVI.

Septem phialæ nutu Dei effunduntur.

TUnc audivi vocem magnam è templo dicentem septem illis Angelis, Ite, effundite septem phialas excandescentiæ Dei in terram.

2 Abiit igitur primus *Angelus*, & effudit phialam suam in terram: factumque est ulcus malum ac noxium adversus

versus homines qui habebant characterem bestiæ, & eos qui adorabant imaginem ejus.
3 Deinde secundus Angelus effudit phialam suam in mare, factumque est *illud* quasi cruor cadaveris: & quodcunque animal vivebat in mari mortuum est.
4 Tum Tertius Angelus effudit phialam suam in flumina, & in fontes aquarum: & factæ sunt sanguis.
5 Et audivi Angelum aquarum dicentem, Justus es, Domine, Qui es, & Qui eras, & Qui eris, quod hæc judicaris.
6 Quoniam sanguinem sanctorum, & Prophetarum effuderunt, & sanguinem eis dedisti ad bibendum: digni enim sunt.
7 Et audivi alium è sanctuario dicentem, Etiam, Domine Deus omnipotens, vera *sunt* & justa judicia tua.
8 Postea quartus Angelus effudit phialam suam in solem, & datum est ei æstu affligere homines per ignem.
9 Et æstuaverunt homines æstu magno, & blasphemarunt nomen Dei habentis autoritatem in has plagas: neque resipuerunt ut tribuerent ei gloriam.
10 Tum quintus Angelus effudit phialam suam super thronum bestiæ illius, & factum est regnum ejus tenebrosum: & mandebant linguas suas præ dolore:
11 Et blasphemarunt Deum cœli præ doloribus suis & ulceribus suis, nec resipuerunt ab operibus suis.
12 Tum sextus Angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum, *nempe*, Euphratem: & exiccata est aqua ejus, ut pararetur via regum ab ortu solis *adventantium*.
13 Et vidi ex ore draconis & ex ore illius bestiæ & ex ore Pseudoprophetæ illius tres impuros spiritus similes ranis *prodeuntes*.
14 Sunt enim spiritus dæmoniorum edentes signa qui *quæ* abeunt ad reges terræ & totius mundi, ut congregent eos ad prælium magni illius diei Dei omnipotentis.
15 (Ecce venio ut fur. Beatus qui vigilat & servat vestimenta sua, ne nudus ambulet, & cernantur pudenda ipsius.)
16 Congregavit igitur eos in locum, qui vocatur Hebraice Armageddon.
17 Tum septimus Angelus effudit phialam suam in aerem: & prodiit vox magna è templo cœli è throno, dicens Fuit.
18 Factique sunt sonitus, & fulgura, & tonitrua: & terræ-motus factus est magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt super terram, terræ-motus, *inquam*, adeo magnus.
19 Et dirupta est urbs illa magna in tres partes, & civitates Gentium ceciderunt, & Babylon illa magna venit in memoriam in Dei conspectum, ut præberet ei poculum excandescentiæ iræ suæ.
20 Et omnis insula fugit, & montes non sunt inventi.
21 Et grando magna, quasi talenti pondo, descendit è cœlo in homines: & blasphemarunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna fuit ejus plaga vehementer.

CAP.

CAP. XVII.

Judicium magnæ meretricis, cujus ornatus, calix, & anatome describitur.

TUm venit unus ex septem
Angelis qui habebant
septem phialas, & locutus
est mecum, dicens mihi, Heus
tu ostendam tibi damnatio-
nem meretricis illius magnæ,
sedentis super aquas multas:
2 Cum qua scortati sunt
reges terræ, & cujus scorta-
tionis vino inebriati sunt in-
colæ terræ.
3 Cumque me per Spiri-
tum in desertum asportas-
set, vidi mulierem insiden-
tem bestiæ coccinæ, plenæ
nominibus blasphemiæ, ha-
benti capita septem & cornua
decem.
4 Erat autem mulier illa
amicta purpura & cocco, &
inaurata auro & lapidibus
pretiosis & margaritis, ha-
bens poculum aureum in ma-
nu sua, plenum abominatio-
nibus & immunditia scorta-
tionis suæ;
5 Et in fronte sua nomen
scriptum, Mysterium, Baby-
lon illa magna, mater illa
scortationum & abominatio-
num terræ.
6 Et vidi mulierem illam
ebriam sanguine sanctorum &
sanguine martyrum Jesu: &
miratus sum, cum viderem
illam, admiratione magna.
7 Tunc dixit mihi Ange-
lus, Quare miraris? ego di-
cam tibi mysterium mulieris,
& bestiæ quæ portat eam,
quæ habet capita septem &
cornua decem.
8 Bestia quam vidisti, fu-
it, & non est: & ascensura
est ex abysso, & in exitium
abitura: & mirabuntur in-
colæ terræ (quorum nomina
scripta non sunt in libro vitæ
à jacto mundi fundamento)
cernentes bestiam quæ erat,
& non est, & tamen est.
9 Hic est mens quæ habet
sapientiam. Septem capita,
septem montes sunt, super
quos mulier sedet.
10 Et reges septem sunt:
quinque ceciderunt, unus est,
& alius nondum venit: &
cum venerit, oportet illum
ad exiguum *tempus* manere.
11 Bestia autem quæ erat,
& non est, is octavus est, &
è septem illis est, & in exi-
tium abit.
12 Decem autem cornua
quæ vidisti, decem reges
sunt, qui regnum nondum
acceperunt, sed autoritatem
tanquam reges ad unam ho-
ram accipient cum bestia.
13 Hi sunt unius senten-
tiæ, & vires ac autoritatem
suam bestiæ tradent.
14 Hi cum Agno pugna-
bunt, & Agnus vincet eos:
quoniam Dominus domino-
rum est, & Rex regum: &
qui cum eo sunt, vocati, &
electi, & fideles.
15 Deinde dixit mihi, A-
quæ quas vidisti, ubi mere-
trix sedet, populi sunt, &
turbæ, & gentes, & linguæ.
16 Et decem cornua quæ
vidisti in bestia, hi odio pro-
sequentur meretricem, & de-
sertam reddent illam & nu-
dam, & carnes ejus edent, &
ipsam igne exurent.
17 Deus enim dedit in
corda eorum ut exequantur
quod ipsi visum est, & ut
consentiant, denique regnum
suum bestiæ, donec consum-
mentur verba Dei.
11 Et mulier quam vidi-
sti, est urbs illa magna quæ
habet regnum super reges
terræ.

CAP.

CAP. XVIII.

Ruina Babylonis figuratur.

ET post hæc vidi Angelum descendentem è cœlo, habentem autoritatem magnam: & terra illuminata fuit ipsius gloria.

2 Exclamavit autem vehementer voce magna, dicens, Cecidit, cecidit Babylon illa magna, & facta est domicilium dæmoniorum, & custodia omnis spiritus impuri & custodia omnis volucris immundæ & exosæ:

3 Quia ex vino excandescentiæ scortationis ejus biberunt omnes gentes, & reges terræ cum ea scortati sunt, & mercatores terræ opibus luxus ejus ditati sunt.

4 Et audivi aliam vocem è cœlo dicentem, Exite ex ea, popule mi, ne participes sitis peccatorum ejus, & ex plagis ejus accipiatis.

5 Nam accumulata peccata ejus pertigerunt usque in cœlum, & recordatus est Deus scelerum ejus.

6 Reddite ei sicut & ipse reddidit vobis: & duplicate ei duplum secundum opera ejus: in poculo quod propinavit, propinate ei duplum.

7 Quantum sibi gloriæ attribuit & luxuriata est, tantum date ei tormentum & luctum: quia in corde suo dicit, Sedeo regina, nec sum vidua, nec luctum videbo.

8 Ideo una die venient ejus plagæ, mors, & luctus, & fames: & igne exuretur, quia validus est Dominus Deus, qui damnabit eam.

9 Tum flebunt eam & plangent super ea reges terræ, qui cum illa scortati & luxuriati sunt, cum viderint fumum incendii ejus:

10 Procul stantes propter terrorem tormenti ipsius, & dicentes, vah, vah, magna illa urbs Babylon, urbs illa valida, una hora venit judicium tuum.

11 Sed & mercatores terræ flebunt & lugebunt super ea: quoniam merces eorum nemo emit amplius.

12 Merces auri, & argenti & lapidis pretiosi, & margaritarum, & byssi, & purpuræ, & serici, & cocci, & omne lignum thymum, & omne vas eburneum, & omne vas ex ligno pretiosissimo, & ære, & ferro, & marmore.

13 Et cinamomum, & suffitus, & unguentum, & thus, & vinum, & oleum, & similam, & triticum, & jumenta, & oves, & equos, & rhedas, & mancipia, & animas hominum.

14 Et fructus desiderati ab anima tua abierunt à te & omnia pinguia & præclara abierunt à te: nec amplius ea invenies.

15 Harum, *inquam*, rerum mercatores ab ea divites facti, procul stabunt, propter terrorem tormenti ipsius, flentes ac lugentes:

16 Et dicentes, Vah, vah, civitas illa magna, quæ amicta erat bysso & purpura & cocco, & deaurata erat auro & lapidibus pretiosis & margaritis! quinam una hora vastatæ sunt tantæ divitiæ?

17 Sed & omnes gubernatores, & omnis in navibus versantium turba, & nautæ, & quotquot ex mari quæstum faciunt, procul stabunt.

18 Et clamabunt videntes fumum incendii ejus, & dicent, Quæ similis *erat* urbi isti magnæ?

19 Et injecto capitibus pulvere clamabunt flentes ac lugentes, & dicentes, Vah, vah, quod urbs illa magna,

in qua omnes qui habebant
naves in mari divites facti
sunt ex ipsius copiis, una ho-
ra desolata est.
20 Exulta super ea cœlum,
& sancti Apostoli, & Pro-
phetæ, quoniam nostras de
illa pœnas Deus sumpsit.
21 Tum sustulit quidam
Angelus validus lapidem in-
star molæ magnæ, & projecit
in mare, dicens, Ita cum
impetu projicietur Babylon,
urbs illa magna: nec ampli-
us invenietur.
22 Et vox citharœdorum,
& musicorum, & tibia ac
tuba canentium non audietur
in te amplius: nec ullus arti-
fex cujuscunque artis inveni-
etur in te amplius: & soni-
tus molæ non audietur in te
amplius:
23 Et lux lucernæ non
lucebit in te amplius: & vox
sponsi & sponsæ non audie-
tur amplius in te: nam mer-
catores tui erant optimates
terræ & veneficiis tuis se-
ductæ sunt omnes gentes.
24 Sed in ea sanguis Pro-
phetarum & sanctorum in-
ventus est, & omnium qui
mactati sunt in terra.

CAP. XIX.

Cœlites exultant ob judicium Babylonicæ meretricis, & canunt cœlifie Halleluja.

POst hæc audivi vocem
magnam turbæ multæ in
cœlo dicentis, Halleluja: sa-
lus, & gloria, & honor, &
virtus Domino Deo nostro.
2 Quia vera & justa *sunt* ju-
dicia ejus & meretricem il-
lam magnam, quæ corrupit
terram scortatione sua, dam-
navit, & vindicavit sangui-
nem servorum suorum ex ma-
nu ejus.
3 Deinde, secundo dixerunt,
Halleluja: & fumus ejus ascen-
dit in secula seculorum.
4 Et procidenmt viginti
quatuor illi Seniores, & qua-
tuor illa animalia, & adora-
verunt Deum insidentem
throno, dicentes, Amen, Hal-
leluja.
5 Tum vox è throno pro-
dit, dicens, Laudate Deum
nostrum, omnes servi ejus,
& qui timetis eum parvi &
magni.
6 Et audivi tanquam soni-
tum turbæ multæ, & tan-
quam sonitum aquarum mul-
tarum, tanquam sonitum
tonitruorum vehementium,
dicentium, Halleluja: quo-
niam regnum iniit Dominus
Deus ille noster omnipotens.
7 Gaudeamus, & exultemus,
& demus gloriam ei: quia ve-
nerunt nuptiæ Agni, & uxor
ejus paravit se.
8 Et datum est ei ut ami-
ciatur bysso munda & splendi-
da: byssus enim justificatio-
nes sunt sanctorum.
9 Tum dixit mihi, Scribe,
Beati qui ad cœnam nuptia-
rum Agni vocati sunt. Et
dixit mihi, Hæc verba Dei
vera sunt.
10 Et procidi ante pedes
ejus ut adorarem eum: sed
dixit mihi, Vide ne *feceris*:
conservus tuus sum & fratrum
tuorum qui habent testimoni-
um Jesu. Deum adora: te-
stimonium enim Jesu est Spiri-
tus prophetiæ.
11 Deinde vidi cœlum a-
pertum, & ecce *adfuit* equus
albus: & qui insidebat ei,
vocabatur Fidelis & Verax
& *qui* juste judicat & pugnat.
12 Oculi autem ejus *erant*
tanquam flamma ignis: & in
capite ejus diademata multa:
habebatque nomen scriptum
quod nemo novit nisi ipse.
13 Et amictus erat veste
tincta sanguine: vocaturq;
nomen ejus Sermo ille Dei.

14 Ex-

14 Exercitus autem qui
sunt in cœlo, sequebantur eum
equis albis, vestiti bysso alba
& munda.

15 Et ex ore ejus prodibat
gladius acutus, ut eo percuteret gentes: ipse enim reget
eas virga ferrea: & is est qui
calcabit lacum vini excandescentiæ & iræ Dei omnipotentis.

16 Habebatque in vestimento & in femore suo nomen
scriptum, Rex regum, & Dominus dominantium.

17 Tunc vidi quendam Angelum stantem in sole, qui
clamavit voce magna, dicens
omnibus avibus quæ volabant
per medium cœli, Adeste &
congregamini ad cœnam magni Dei.

18 Ut edatis carnes regum
& carnes tribunorum, & carnes potentum, & carnes equorum, & eorum qui ipsis
insident, & carnes omnium
liberorum ac servorum, parvorum ac magnorum.

19 Deinde vidi bestiam illam, & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad
gerendum bellum cum eo qui
insidebat equo, & cum ipsius
exercitu.

20 Et comprehensa est bestia, & cum ea pseudopropheta ille qui ediderat signa
in ejus conspectu, quibus
seduxit eos qui acceperant characterem bestiæ, & qui adoraverant imaginem ejus: *&* vivi
conjecti sunt ambo in stagnum
ignis ardens sulphure.

21 Et reliqui occisi sunt
gladio ejus qui insidebat equo,
prodeunte ex ore ipsius: &
omnes aves saturatæ sunt carnibus eorum.

CAP. XX

Felicitas Ecclesiæ in his terris per mille annos.

Deinde vidi Angelum descendentem è cœlo, habentem clavem abyssi, &
catenam magnam in manu
sua.

2 Qui apprehendit draconem, serpentem, *inquam*, illum antiquum, qui est Diabolus & Satanas, & vinxit eum
ad annos mille:

3 Conjecitque eum in abyssum, quam occlusit & obsignavit super eum, ut non seduceret amplius gentes, donec
consummarentur anni mille:
nam postea oportet eum solvi
ad exiguum tempus.

4 Deinde vidi thronos, &
sedentes super eos, & judicium
datum est eis: & animas
eorum, qui securi percussi sunt
propter testimonium Jesu, &
propter sermonem Dei, quique non adorarunt bestiam,
neque imaginem *ejus*, nec acceperunt characterem ejus in
frontibus suis, aut in manibus
suis: viventque & regnabunt
cum Christo mille illos annos.

5 Reliqui vero ex mortuis
non reviviscent, donec consummati fuerint illi anni mille. Hæc est resurrectio prima.

6 Beatus & sanctus qui
habet partem in resurrectione
prima: in hos *enim* secunda
mors non habet potestatem:
sed erunt sacerdotes Dei &
Christi & regnabunt cum eo
mille annis.

7 Postquam vero consummati fuerint anni mille, solvetur satanas è carcere suo.

8 Et exibit ut seducat gentes quæ sunt in quatuor angulis terræ, Gogum & Magogum, ut congreget eos ad
prælium: quorum numerus est
sicut arena maris. 9 Ascen-

in qua omnes qui habebant
naves in mari divites facti
sunt ex ipsius copiis, una ho-
ra desolata est.
20 Exulta super ea cœlum,
& sancti Apostoli, & Pro-
phetæ, quoniam nostras de
illa pœnas Deus sumpsit.
21 Tum sustulit quidam
Angelus validus lapidem in-
star molæ magnæ, & projecit
in mare, dicens, Ita cum
impetu projicietur Babylon,
urbs illa magna: nec ampli-
us invenietur.
22 Et vox citharœdorum,
& musicorum, & tibia ac
tuba canentium non audietur
in te amplius: nec ullus arti-
fex cujuscunque artis inveni-
etur in te amplius: & soni-
tus molæ non audietur in te
amplius:
23 Et lux lucernæ non
lucebit in te amplius: & vox
sponsi & sponsæ non audie-
tur amplius in te: nam mer-
catores tui erant optimates
terræ & veneficiis tuis se-
ductæ sunt omnes gentes.
24 Sed in ea sanguis Pro-
phetarum & sanctorum in-
ventus est, & omnium qui
mactati sunt in terra.

CAP. XIX.

Cœlites exultant ob judicium Babylonicæ meretricis, & canunt cœlitùs Halleluja.

POst hæc audivi vocem
magnam turbæ multæ in
cœlo dicentis, Halleluja: sa-
lus, & gloria, & honor, &
virtus Domino Deo nostro.
2 Quia vera & justa *sunt* ju-
dicia ejus & meretricem il-
lam magnam, quæ corrupit
terram scortatione sua, dam-
navit, & vindicavit sangui-
nem servorum suorum ex ma-
nu ejus.
3 Deinde, secundo dixerunt,
Halleluja: & fumus ejus ascen-
dit in secula seculorum.
4 Et procidérunt viginti
quatuor illi Seniores, & qua-
tuor illa animalia, & adora-
verunt Deum insidentem
throno, dicentes, Amen, Hal-
leluja.
5 Tum vox è throno pro-
dit, dicens, Laudate Deum
nostrum, omnes servi ejus,
& qui timetis eum parvi &
magni.
6 Et audivi tanquam soni-
tum turbæ multæ, & tan-
quam sonitum aquarum mul-
tarum, tanquam sonitum
tonitruorum vehementium,
dicentium, Halleluja: quo-
niam regnum iniit Dominus
Deus ille noster omnipotens.
7 Gaudeamus, & exultemus,
& demus gloriam ei: quia ve-
nerunt nuptiæ Agni, & uxor
ejus paravit se.
8 Et datum est ei ut ami-
ciatur bysso munda & splendi-
da: byssus enim justificatio-
nes sunt sanctorum.
9 Tum dixit mihi, Scribe,
Beati qui ad cœnam nuptia-
rum Agni vocati sunt. Et
dixit mihi, Hæc verba Dei
vera sunt.
10 Et procidi ante pedes
ejus ut adorarem eum: sed
dixit mihi, Vide ne *feceris*:
conservus tuus sum & fratrum
tuorum qui habent testimoni-
um Jesu. Deum adora: te-
stimonium enim Jesu est Spiri-
tus prophetiæ.
11 Deinde vidi cœlum a-
pertum, & ecce *adfuit* equus
albus: & qui insidebat ei,
vocabatur Fidelis & Verax
& *qui* juste judicat & pugnat.
12 Oculi autem ejus *erant*
tanquam flamma ignis: & in
capite ejus diademata multa:
habebatque nomen scriptum
quod nemo novit nisi ipse.
13 Et amictus erat veste
tincta sanguine: vocaturq;
nomen ejus Sermo ille Dei.

14 Exercitus autem qui
sunt in cœlo, sequebantur eum
equis albis, vestiti bysso alba
& munda.
15 Et ex ore ejus prodibat
gladius acutus, ut eo percu-
teret gentes: ipse enim reget
eas virga ferrea: & is est qui
calcabit lacum vini excande-
scentiæ & iræ Dei omnipo-
tentis.
16 Habebatque in vestimen-
to & in femore suo nomen
scriptum, Rex regum, & Do-
minus dominantium.
17 Tunc vidi quendam An-
gelum stantem in sole, qui
clamavit voce magna, dicens
omnibus avibus quæ volabant
per medium cœli, Adeste &
congregamini ad cœnam mag-
ni Dei.
18 Ut edatis carnes regum
& carnes tribunorum, & car-
nes potentum, & carnes e-
quorum, & eorum qui ipsis
insident, & carnes omnium
liberorum ac servorum, par-
vorum ac magnorum.
19 Deinde vidi bestiam il-
lam, & reges terræ, & ex-
ercitus eorum congregatos ad
gerendum bellum cum eo qui
insidebat equo, & cum ipsius
exercitu.
20 Et comprehensa est be-
stia, & cum ea pseudopro-
pheta ille qui ediderat signa
in ejus conspectu, quibus
seduxit eos qui acceperant cha-
racterembestiæ,& qui adorave-
rant imaginem ejus: & vivi
conjecti sunt ambo in stagnum
ignis ardens sulphure.
21 Et reliqui occisi sunt
gladio ejus qui insidebat equo,
prodeunte ex ore ipsius: &
omnes aves saturatæ sunt car-
nibus eorum.

CAP. XX

Felicitas Ecclesiæ in his terris per mille annos.

DEinde vidi Angelum de-
scendentem è cœlo, ha-
bentem clavem abyssi, &
catenam magnam in manu
sua.
2 Qui apprehendit draco-
nem, serpentem, *inquam*, il-
lum antiquum, qui est Diabo-
lus & Satanas, & vinxit eum
ad annos mille:
3 Conjecitque eum in abys-
sum, quam occlusit & obsig-
navit super eum, ut non sedu-
ceret amplius gentes, donec
consummarentur anni mille:
nam postea oportet eum solvi
ad exiguum tempus.
4 Deinde vidi thronos, &
sedentes super eos, & judicium
datum est eis: & animas
eorum, qui securi percussi sunt
propter testimonium Jesu, &
propter sermonem Dei, qui-
que non adorarunt bestiam,
neque imaginem ejus, nec ac-
ceperunt characterem ejus in
frontibus suis, aut in manibus
suis: viventque & regnabunt
cum Christo mille illos an-
nos.
5 Reliqui vero ex mortuis
non reviviscent, donec con-
summati fuerint illi anni mil-
le. Hæc est resurrectio pri-
ma.
6 Beatus & sanctus qui
habet partem in resurrectione
prima: in hos *enim* secunda
mors non habet potestatem:
sed erunt sacerdotes Dei &
Christi & regnabunt cum eo
mille annis.
7 Postquam vero consum-
mati fuerint anni mille, sol-
vetur satanas è carcere suo.
8 Et exibit ut seducat gen-
tes quæ sunt in quatuor an-
gulis terræ, Gogum & Ma-
gogum, ut congreget eos ad
prælium: quorum numerus est
sicut arena maris. 9 Ascen-

9 Ascenderunt igitur super
latitudinem terræ, & circum-
iverunt castra sanctorum, &
urbem illam dilectam : sed
descendit ignis à Deo è cœlo
qui devoravit eos.
10 Et Diabolus qui seduce-
bat eos, conjectus est in stag-
num ignis & sulphuris, ubi
erat & bestia illa & ille pseu-
dopropheta, & torquebuntur
die ac nocte in secula seculo-
rum.
11 Tum vidi thronum
magnum candidum, & quen-
dam ei insidentem, à cujus
conspectu fugit terra & cœ-
lum, quorum locus non est
inventus.
12 Et vidi mortuos parvos
& magnos stantes in conspe-
ctu Dei, & libri aperti sunt :
& alius liber apertus est, qui
est *liber* vitæ : judicatique
sunt mortui ex iis quæ scripta
erant in libris, secundum ope-
ra ipsorum.
13 Et reddidit mare mor-
tuos quos habebat : Mors quo-
que & infernus reddiderunt
mortuos quos habebant : &
judicatum est de singulis se-
cundum opera ipsorum.
14 Infernus autem ac Mors
conjecti sunt in stagnum ignis :
quæ est mors secunda.
15 Et qui non inventus est
in libro vitæ scriptus, con-
jectus est in stagnum ignis.

CAP. XXI.

Cœlum novum & terra nova.

DEinde vidi cœlum novum
& terram novam : pri-
mum enim cœlum & prima
terra abierat : & mare non
amplius extabat.
2 Et ego Joannes vidi
sanctam illam civitatem Hie-
rusalem novam, descenden-
tem à Deo è cœlo paratam,
ut sponsam ornatam viro
suo.
3 Et audivi vocem ma-
gnam è cœlo dicentem,
Ecce tabernaculum Dei *est*
cum hominibus, & habitabit
cum eis : & ipsi populi ejus
erunt, & ipse Deus cum eis
erit, Deus ipsorum.
4 Et abstersurus est Deus
omnem lacrymam ab oculis
eorum : & mors amplius non
extabit : neque luctus, neque
clamor, neque labor extabit
amplius: quià præcedentia ab-
ierunt.
5 Et dixit is qui insidebat
throno, Ecce nova facio om-
nia, Et dixit mihi, Scribe :
nam hæc verba vera sunt &
fidelia.
6 Et dixit mihi, Fuerunt :
ego sum A & Ω, initium &
finis. Ego sitienti dabo ex
fonte aquæ vivæ gratis.
7 Victor hæreditario jure
obtinebit omnia : & ero ei
Deus, & ipse erit mihi filius.
8 Formidolosis autem &
incredulis, & execrabilibus,
& homicidis, & scortatoribus,
& veneficis, & idololatris, &
omnibus mendacibus portio
assignata est in stagno ubi ar-
det ignis & sulphur, quod
est mors secunda.
9 Tum venit ad me unus
ex septem illis Angelis qui
habuerant septem illas phialas
plenas septem plagis ultimis :
& locutus est mecum, dicens,
Veni, ostendam tibi sponsam
uxorem Agni.
10 Et asportavit me per
spiritum in montem magnum
& sublimem, & ostendit mihi
civitatem illam magnam, san-
ctam *inquam*, illam Hierusa-
lem è cœlo descendentem à
Deo.
11 Habentem gloriam Dei :
& cujus lumen *erat* simile la-
pidi pretiosissimo, tanquam
lapidi jaspidi instar crystalli
splendenti.

12 Habe-

12 Habebat præterea murum magnum & sublimem, habentem portas duodecim, & in portis Angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel.

13 Ab Oriente *erant* portæ tres: ab Aquilone, portæ tres: ab Austro, portæ tres: ab Occasu, portæ tres.

14 Et murus urbis habebat fundamenta duodecim. In quibus *erant* duodecim nomina Apostolorum Agni.

15 Porro is qui loquebatur mecum habebat calamum aureum, ut metiretur civitatem, & portas ejus & murum ejus.

16 Urbs ipsa vero quadrangularis sita est, cujus longitudo tanta est quanta, & latitudo, mensusque est civitatem illo calamo, ad stadiorum duodecim millia: suntque longitudo & latitudo & altitudo, ejus æquales.

17 Et mensus est murum ejus centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis quæ est Angeli.

18 Erat autem structura muri ejus ex jaspide, ipsa vero civitatis aurum purum, *&* similis vitro puro.

19 Et fundamenta muri urbis omni lapide pretioso ornata: fundamentum primum *erat* jaspis: secundum, sapphirus: tertium, chalcedonius: quartum, smaragdus:

20 Quintum, sardonyx: sextum, sardius: septimum, chrysolithus: octavum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chrysophrasus: undecimum, hyacinthus: duodecimum, amethystus.

21 Duodecim autem portæ, duodecim margaritæ sunt: & singulæ portæ ex singulis margaritis sunt: & platea civitatis, aurum purum tanquam vitrum perlucidum.

22 Nec templum vidi in ea: Dominus enim Deus omnipotens templum illius est, & Agnus.

23 Neque civitas ista eget sole vel luna, ut luceant in ea: nam gloria Dei illustrat eam, & lucerna ejus est Agnus.

24 Et gentes quæ servatæ fuerint ambulabunt ad lucem ejus: & reges terræ gloriam suam & honorem ad eam adferent.

25 Nec portæ ejus claudentur interdiu: nox enim non erit illic.

26 Et adferetur gloria & honor Gentium ad eam.

27 Non intrabit in eam quicquam quod inquinat, aut abominandum quippiam patrat vel mendacium *loquitur*: sed qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

CAP. XXII.

Paradisi cælestis descriptio, & hujus libri epilogus.

DEinde ostendit mihi purum fluvium aquæ vivæ, splendidum tanquam crystallum, procedentem ex throno Dei & Agni.

2 In media vero platea ipsius, & ex utraque parte fluminis *erat* arbor vitæ ferens fructus duodecim, per menses singulos edens fructum suum, & folia sua ad sanationem Gentium.

3 Nec ullum adversus quenquam anathema erit amplius: sed sedes Dei & Agni in ea erit, & servi ejus colent eum.

4 Et videbunt faciem ejus: & nomen ejus in frontibus ipsorum *erit*.

5 Et nox illic non erit, neque opus est eis lumine lucernæ, neque lumine solis:

quoniam Dominus Deus illustrat eos: & regnabunt in secula seculorum.
6 Tum dixit mihi, Hæc verba fida *sunt* & vera: & Dominus Deus ille sanctorum Prophetarum misit Angelum suum ut indicet servis suis quæ oportet fieri cito.
7 Ecce venio cito. Beatus qui observat verba prophetiæ libri hujus.
8 Ego vero Joannes *is sum* qui hæc audivi & vidi. Et cum audissem & vidissem, procidi ut adorarem ante pedes Angeli qui mihi hæc ostendebat.
9 *Is* vero dixit mihi, Vide ne *feceris*: conservus enim tuus sum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum qui observant verba libri hujus. Deum adora.
10 Deinde dixit mihi, Ne obsignaveris verba prophetiæ libri hujus: præstitutum enim illud tempus prope est.
11 Qui injuste agit, injuste agat adhuc: & qui sordidus est, sordescat adhuc: & qui justus est, justificetur adhuc: & sanctus sanctificetur adhuc.
12 Et ecce, venio cito: & merces mea mecum *est* ut reddam unicuique prout opus ipsius erit.
13 Ego sum A & Ω: principium & finis, primus & ultimus.
14 Beati qui præstant ejus præcepta: ut sit eis jus in arborem vitæ, & per portas ingrediantur in civitatem.
15 Foris autem *erunt* canes, & venefici, & scortatores, & homicidæ, & idololatræ, & quisquis amat ac committit mendacium.
16 Ego Jesus misi Angelum meum, ut hæc vobis testificaretur in Ecclesiis. Ego sum stirps & progenies illa Davidis, stella illa splendida & matutina.
17 Et Spiritus & Sponsa dicunt, Veni. Et qui audit dicat, Veni: & qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.
18 Enim vero una testor cuivis audienti verba prophetiæ libri hujus. Si quis adjecerit ad hæc imponet ei Deus plagas scriptas in libro isto:
19 Et si quis abstulerit *aliquid* ex verbis libri prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus e libro vitæ, & ex urbe illa sancta, & ex iis quæ scripta sunt in libro isto.
20 Dicit qui testatur ista: Etiam venio cito. Amen. Veni igitur, Domine Jesu.
21 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

Soli Deo honor & gloria.